Raftul Denisei
Mihail Bulgakov
Maestrul și Margareta
roman
HUMANITAS fiction

Ce poate salva o lume în care răul produs metodic de om nu mai lasă loc nici unui strop de speranță? Bineînțeles, nimic din elementele lumii paralizate. Și atunci e nevoie de ceva din afară. Diavolul ia chipul iluzionistului Woland și se amuză să pună pe jar Moscova, orașul unde Maestrul și Margareta încearcă să-și trăiască iubirea. Departe în timp și spațiu, Pontius Pilat îl judecă pe Isus. Planurile alunecă unul spre altul, întâlnindu-se într-o poveste a suferinței și sacrificiului și, abia astfel, ceea ce nu poate fi rostit în viața de la Moscova se spune în cer. Împânzit de date autobiografice, de aluzii livrești, religioase, demonologice, ezoterice, monumentalul roman al lui Bulgakov dă impresia paradoxală că a fost scris dintr-o suflare, antrenându-și cititorul în iureșul nebunesc al întâmplărilor din Moscova anilor '30.

Destinul lui Bulgakov pare guvernat de același amestec de satiră, fantastic și tragism care e amprenta operei sale. Născut la Kiev în 1891, în familia unui profesor de teologie, studiază medicina, pe care o practică vreme de patru ani (1916-1920) pe front și în spitale de provincie. În 1920 abandonează medicina pentru a se dedica scrisului. Debutează ca dramaturg, iar piesa *Zilele Turbinilor*, dramatizarea romanului *Garda albă*, are mare succes, fiind considerată un *Pescăruș* al noii generații de dramaturgi. Simpatia evidentă pentru ofițerii albi face ca piesa să fie interzisă, dar (paradoxal!) este, în același timp, piesa preferată a lui Stalin. Din 1929 nu i se mai publică nici o carte și nu i se mai joacă nici o piesă. Trăind la limita supraviețuirii, Bulgakov se vede silit să-i trimită dictatorului o petiție, apoi, într-o scrisoare adresată guvernului sovietic, să vorbească despre presiunea psihică la care este supus. Scrisoarea rămâne celebră atât ca model al disidenței asumate, cât și prin efectele ei neașteptate. Trei săptămâni mai târziu, primește un telefon bizar direct de la Stalin, în urma căruia, deși Bulgakov crede că a fost victima unei farse, este reangajat la teatru. Scrierile lui rămân însă nepublicate. În ultimul deceniu al vieții scrie cu frenezie, temându-se că nu va termina romanul ***Maestrul și Margareta***. Ultimele corecturi le face în 1940, pe patul de moarte, orb, dictându-i soției sale, Elena Sergheevna, care i-a inspirat, de altminteri, personajul Margaretei.

Bulgakov scrie aici romanul iubirii, disperării și nevoii de mântuire, una dintre cele mai mari cărți ale secolului XX. O lectură pasionantă și, în același timp, cathartică.

„***Maestrul și Margareta*** este un roman despre coborârea și revărsarea sacrului în lume. Absolut toate personajele, fie cele din istoria profană, fie cele din istoria sacră a cărții, resimt acut acest impact."

Ion Vartic

„În același timp fabulă, satiră și roman de dragoste, ***Maestrul și Margareta*** este o parabolă despre putere și efectele ei distrugătoare, despre bine și rău și, mai ales, despre fragilitatea umană și forța iubirii."

The New York Times

„O capodoperă paradoxală, în care strălucirea este obținută din combinarea umorului negru și a magiei negre!"

Publishers Weekly

ISBN 978-973-689-527-2

Ilustrația copertei © Oleg Djimbinov

Mihail Bulgakov

Maestrul și Margareta

Traducere din rusă de ION COVACI

Postfață de ION VARTIC

– Cine ești tu, la urma urmei, spune?
– O parte din acea putere
Ce veșnic răul îl voiește
Și veșnic face numai bine.
GOETHE, *Faust*

Cuprins

Partea întâi
I – Nu vă lungiți la vorbă cu necunoscuții
II – Pontius Pilat
III – Al șaptelea argument
IV – Urmărirea
V – S-a întâmplat la Griboedov
VI – Schizofrenie, așa cum s-a și spus
VII – Un apartament cu cântec
VIII – Duel între un profesor și un poet
IX – De la Koroviev citire
X – Vești din Ialta
XI – Un Ivan, doi Ivani
XII – Magia neagră și devoalarea ei
XIII – Apare Maestrul
XIV – Glorie cocoșului
XV – Visul lui Nikanor Ivanovici
XVI – Supliciul
XVII – O zi agitată
XVIII – Vizitatori ghinioniști
Partea a doua
XIX – Margareta
XX – Crema lui Azazello
XXI – Zborul
XXII – La lumina sfeșnicelor
XXIII – Mare bal la Satan
XXIV – Recuperarea Maestrului
XXV – Cum a încercat procuratorul să-l salveze pe Iuda din Kiriath
XXVI – Înmormântarea
XXVII – Sfârșitul apartamentului 50
XXVIII – Ultimele peripeții ale lui Koroviev și Behemoth
XXIX – Unde soarta Maestrului și a Margaretei e hotărâtă
XXX – E timpul! E timpul!
XXXI – Pe colinele Vorobiov
XXXII – Iertarea și eternul refugiu
Epilog
Postfaţă

Un mare roman figural

Partea întâi

Capitolul I
Nu vă lungiți la vorbă cu necunoscuții

La asfințitul unei zile toride de primăvară, pe o alee din parcul Patriarșie prudî[1] își făcură apariția doi indivizi. Primul dintre ei, un bărbat de vreo patruzeci de ani, purtând un costum de vară cenușiu-deschis, era scund, brunet, rotofei și chel. Ținea în mână o pălărie altminteri decentă, iar pe fața lui bine rasă tronau niște ochelari în ramă de baga de dimensiuni mirobolante. Al doilea – un tânăr bine clădit, roșcovan, ciufulit, cu o șapcă în carouri dată pe ceafă – purta o geacă de cowboy, niște pantaloni albi, cam șifonați, și espadrile negre.

Primul nu era altul decât Mihail Alexandrovici Berlioz, redactorul-șef al unei reviste literare format carte și președintele uneia dintre cele mai mari asociații scriitoricești din Moscova, cunoscută sub acronimul Massolit[2], iar tânărul lui însoțitor era poetul Ivan Nikolaevici Ponîrev, care publica sub pseudonimul Bezdomnîi[3].

Odată ajunși la umbra teilor abia înfrunziți, prima grijă a celor doi scriitori fu să se repeadă la un chioșc vopsit în culori pestrițe, pe a cărui firmă scria: „Bere și răcoritoare”.

E momentul să remarcăm prima ciudățenie a acestui terifiant amurg de mai. Nu numai lângă chioșc, dar pe întreaga alee, paralelă cu strada Malaia Bronnaia, nu era nici țipenie. La o oră când aerul supraîncălzit devenise irespirabil, când soarele, după ce pârjolise Moscova, luneca, într-o pâclă uscată, undeva dincolo de Sadovoe Kolțo, nimeni nu găsise cu cale să vină să se așeze pe vreo bancă sub tei – promenada era pe de-a-ntregul pustie.

– Apă minerală Narzan, ceru Berlioz.

– N-avem, răspunse femeia din chioșc, arborând, nu se știe de ce, o mină ofuscată.

– Bere aveți? se interesă, cu glas răgușit, Bezdomnîi.

– Bere au să aducă mai pe seară, spuse femeia.

– Dar ce aveți? întrebă Berlioz.

– Sirop de caise, însă e cald, răspunse femeia.

---

1 Iazurile Patriarhiei (rus.). (N. tr.)

2 Literatura de masă (rus.). (N. tr.)

3 Pribeagul (rus.). (N. tr.)

– Bine, dă-ne, dă-ne, dă-ne!…

Siropul spumă abundent și galben, răspândind în văzduh un miros de salon de coafură. După ce-și potoliră setea, pe literați îi apucă instantaneu sughițul. Plătiră consumația și se așezară pe o bancă din apropiere, cu fața spre luciul apei și cu spatele la Bronnaia.

În clipa aceea surveni o a doua ciudățenie, resimțită, e drept, numai de Berlioz. Acesta încetă brusc să mai sughițe, inima i se zbătu sălbatic în piept și, pentru o clipă, se prăbuși undeva în neant, pentru ca apoi să revină, dar, i se păru lui Berlioz, având adânc înfiptă în ea un ghimpe bont. În plus, fu cuprins de o spaimă nejustificată, dar atât de atroce, încât îi veni să o rupă la fugă mâncând pământul.

Privi melancolic în jur, nepricepând ce putuse să-l înfricoșeze. Era palid. Își șterse fruntea cu batista și se gândi: „Ce-o fi cu mine? Niciodată nu mi s-a mai întâmplat așa ceva… Inima începe să-mi joace renghiuri… Sunt surmenat, se vede cât de colo… Cred că e timpul să dau de pământ cu toate și – glonț la Kislovodsk…”

Deodată, văzduhul încins se condensă dinaintea lui, și în acest văzduh prinse contur un ins străveziu, cu înfățișare nespus de stranie. O caschetă minusculă de jocheu pe capul minuscul, un veston în carouri, scurt, strâmt, aerian și el… Individul, înalt cam de un stânjen, dar neverosimil de sfrijit, arbora, vă rog să rețineți, o mină vădit zeflemitoare.

Viața nu-l pregătise pe Berlioz pentru întâmplări atât de neobișnuite. Pălind și mai mult, făcu ochii cât cepele și își spuse uluit: „Așa ceva nu e cu putință!…”

Dar totul se dovedi a fi cât se poate de real; lunganul translucid se clătina dinaintea lui la dreapta și la stânga, fără să atingă pământul.

Groaza îl năpădi pe Berlioz cu atâta violență, încât închise ochii. Iar când îi redeschise, văzu că totul se terminase: mirajul se risipise, cadrilatul dispăruse, chiar și ghimpele acela o zbughise din inima lui.

– Ptiu, drace! exclamă redactorul. Știi, Ivane, adineauri mai să dau ortul popii de insolație, băiatule! Am avut chiar un fel de halucinație…

Dădu să pufnească în râs, dar în ochii lui mai dansau sclipiri de spaimă și mâinile îi tremurau. Încetul cu încetul se calmă însă, își făcu vânt cu batista și, rostind destul de vioi un „Și cum îți

spuneam…”, își reluă firul discursului întrerupt de siropul de caise.

Subiectul acestui discurs era, după cum avea să se afle mai târziu, Isus Christos. Pe scurt, redactorul-șef îi comandase poetului, pentru proximul număr al revistei, un amplu poem antireligios. Ivan Nikolaevici produsese poemul, și încă într-un răstimp uimitor de scurt, numai că, din păcate, comanditarul era prea puțin satisfăcut de rezultat. Bezdomnîi își zugrăvise personajul principal, pe Isus adică, în culori cât se poate de sumbre, dar cu toate acestea, după opinia redactorului, poemul trebuia rescris în întregime. Și acum, Berlioz îi ținea poetului un fel de conferință despre Isus, pentru a-i releva eroarea fundamentală pe care o comisese.

E greu de spus ce anume îi jucase festa lui Ivan Nikolaevici – forța plastică a talentului lui ori o crasă necunoștință de cauză; fapt este că Isus apărea în poem ca o făptură cât se poate de vie, un Christos care existase, incontestabil, cândva, deși dotat din belșug cu metehne.

Berlioz ținea să-i demonstreze poetului că problema nu era cum anume fusese Isus – bun sau rău –, ci că acest Isus, ca persoană fizică, nu trăise nicicând pe pământ și că toate legendele despre el erau pure născociri, un mit de duzină.

Trebuie spus că redactorul era un om cu lecturi întinse și, în expunerea lui, făcu abile trimiteri la istoricii Antichității, bunăoară la faimosul Filon din Alexandria sau la sclipitorul Iosef Flavius, care, spunea el, nu făcuseră nici cea mai mică aluzie la existența lui Isus. Doct, Mihail Alexandrovici îl avertiză pe poet, printre altele, că pasajul din *Analele* lui Tacit, cartea a cincisprezecea, capitolul 44, unde se vorbește despre calvarul lui Isus, nu era decât o târzie inserție apocrifă.

Poetul, pentru care toate acestea constituiau o noutate, îl asculta pe Mihail Aleksandrovici cu multă luare-aminte, fixându-l cu ochii lui verzi, neastâmpărați. Numai arar scăpa câte un sughiț repede înăbușit, înjurând în surdină siropul de caise.

– Nu există nicio religie orientală, spunea Berlioz, în care să nu găsești o fecioară neprihănită ce devine mamă de zeu. Creștinii, fără a fi inventat nimic nou, l-au creat după același calapod pe Isus al lor, care, în realitate, n-a existat nicicând printre cei vii. Tocmai pe asta trebuie pus accentul…

Glasul de tenor dramatic al lui Berlioz reverbera pe aleea pustie și, pe măsură ce Mihail Aleksandrovici se înfunda în

hățișuri în care numai un om de solidă cultură se poate aventura fără a-și frânge gâtul, poetul afla tot mai multe lucruri interesante și instructive despre Osiris, milostivul zeu egiptean, fiu al Cerului și al Pământului, despre zeul fenician Fammuz, despre Marduk, zeu al babilonienilor, și chiar despre năprasnicul, deși mai puțin cunoscutul Vizlipuzli, zeu atât de venerat cândva de aztecii din Mexic.

Tocmai când Mihail Aleksandrovici îi povestea poetului cum modelau aztecii din aluat figurine ale lui Vizlipuzli, pe alee se ivi, în sfârșit, cineva.

Ulterior, când, la drept vorbind, era prea târziu, felurite instituții au dat publicității buletine schițând, după știință și putință, portretul acestui individ. Lectura lor comparativă stârnește stupoare. Bunăoară, într-unul se spune că era mic de stat, avea dinți de aur și șchiopăta de piciorul drept. În altul – că era deșirat, avea coroane de platină și șchiopăta de piciorul stâng. În fine, un al treilea consemna expeditiv că individul n-avea niciun fel de semne particulare.

De prisos să spunem că niciuna dintre aceste descrieri nu e câtuși de puțin relevantă.

În primul rând, omul nu șchiopăta defel, nu era nici scund și nici deșirat, ci pur și simplu înalt. Cât despre dinți, în stânga avea coroane de platină, în dreapta – din aur. Purta un costum gri, scump și pantofi de fabricație străină, în ton cu costumul. Bereta cenușie și-o pusese, fudul, pe-o ureche, iar la subsuoară ținea un baston cu măciulie neagră, imitând un cap de pudel. Judecând după înfățișare, să tot fi avut vreo patruzeci și ceva de ani. Gura puțin strâmbă. Proaspăt ras. Brunet. Ochiul drept – negru, stângul, nu se știe de ce și cum, – verde. Sprâncenele – negre amândouă, dar una arcuită mai sus decât cealaltă. Pe scurt, un străin.

Trecând prin dreptul băncii pe care se așezaseră redactorul și poetul, străinul îi privi cu coada ochiului, se opri preț de o clipă și, brusc, se trânti pe banca de alături, la un stânjen de cei doi amici.

„Neamț…” își spuse Berlioz.

„Englez…” gândi Bezdomnîi. „Cum de nu moare de cald, cu mănușile alea?”

Străinul scruta careul de blocuri din jurul lacului; era limpede că se afla pentru întâia oară prin partea locului și că priveliștea i se părea interesantă.

Zăbovi cu privirea asupra etajelor superioare, ale căror geamuri reverberau imaginea orbitoare a unui soare cu marginile zdrențuite, care pe Mihail Aleksandrovici avea să-l părăsească definitiv, apoi și-o coborî spre ferestrele de jos, deja adumbrite de amurg, zâmbi condescendent și ușor ironic cine știe cărui gând și, mijindu-și ochii, își sprijini mâinile pe măciulia bastonului și bărbia pe mâini.

– Tu, Ivane, spuse Berlioz, ai descris foarte bine și cu aplomb satiric, bunăoară, nașterea lui Isus, fiul lui Dumnezeu, dar hazul e că, mult înainte de Isus, au văzut lumina zilei un șir întreg de odrasle ale lui Dumnezeu, cum ar fi, să zicem, fenicianul Adonis, frigianul Attis ori persanul Mitra. Numai că, de fapt, niciunul dintre ei nu s-a născut și n-a existat în realitate, întocmai cum n-a existat nici Isus. În ce te privește, ar fi trebuit ca, în loc să descrii nașterea lui Isus sau sosirea celor trei magi, să dezvălui absurditatea zvonurilor legate de această naștere. Când colo, din textul tău rezultă că el s-ar fi născut într-adevăr!

Bezdomnîi tocmai făcea o tentativă de a curma sughițurile ce-l istoviseră; își ținu câteva momente răsuflarea, efort în urma căruia sughiță mai dureros și mai sonor, iar Berlioz își întrerupse discursul, pentru că străinul se ridică pe neașteptate și se îndreptă spre ei.

Cei doi scriitori îl priviră intrigați.

– Iertați-mă, vă rog, spuse intrusul, cu accent străin, dar fără a stâlci cuvintele, că, deși n-am avut onoarea să ne cunoaștem, îmi îngădui… Dar subiectul savantei dumneavoastre discuții mă interesează atât de mult, încât…

Își scoase politicos bereta și celor doi amici nu le rămase altceva de făcut decât să se ridice pe jumătate de pe bancă și să-l salute la rândul lor.

„Nu, cred că e francuz”, gândi Berlioz.

„O fi polonez?” se întrebă Bezdomnîi.

E cazul să adăugăm că poetului străinul îi făcu, de cum deschise gura, o impresie vecină cu repulsia, în vreme ce Berlioz îl găsi agreabil, adică poate e prea mult spus agreabil – în fine… interesant.

– Îmi permiteți să iau loc? întrebă politicos străinul, și, mai de voie, mai de nevoie, cei doi amici se depărtară unul de altul, iar străinul se strecură sprinten între ei și numaidecât plonjă în discuție.

– Dacă am auzit eu bine, dumneata ai binevoit să afirmi că

Isus n-a existat? întrebă străinul, îndreptându-și spre Berlioz ochiul stâng – cel verde.

– Nu, auzul nu te-a înșelat, cetățene, spuse curtenitor Berlioz, chiar asta am spus.

– Ah, ce interesant! exclamă străinul.

„Ce naiba o mai fi vrând și ăsta?” se gândi, încruntându-se, Bezdomnîi.

– Iar dumneata erai de acord? se interesă necunoscutul, întorcându-și ochiul drept spre Bezdomnîi.

– Sută-n sută! confirmă poetul, care avea o înclinație pentru formulările emfatice și stilul alegoric.

– Formidabil! exclamă indiscretul personaj și, aruncând, nu se știe de ce, priviri hoțești împrejur, adăugă, înăbușindu-și vocea de bas: iertați-mi insistența, dar, dacă am înțeles corect, una peste alta, nici nu credeți în Dumnezeu? Făcu niște ochi speriați și adăugă grăbit: jur că n-am să spun nimănui.

– Așa e, nu credem în Dumnezeu, adeveri Berlioz, căruia spaima străinului îi stârnise un repede înăbușit zâmbet ironic. Dar despre asta la noi se poate vorbi liber.

Străinul se lăsă pe speteaza băncii și întrebă cu glasul pițigăiat de curiozitate:

– Adică sunteți atei?

– Da, suntem atei, răspunse zâmbind Berlioz, iar Bezdomnîi se gândi iritat: „Gânsacul ăsta de pripas se ține scai!”

– Extraordinar! exclamă bizarul personaj și prinse a-și răsuci capul, zgâindu-se, alternativ, când la Berlioz, când la Bezdomnîi.

– În țara noastră, ateismul nu mai miră pe nimeni, spuse Berlioz cu politețe diplomatică, majoritatea populației a încetat, încă demult și în deplină cunoștință de cauză, să mai creadă în basmele despre Dumnezeu.

Aici străinul trânti o figură neașteptată: se ridică și-i strânse redactorului uluit mâna, rostind:

– Îngăduiți-mi să vă mulțumesc din toată inima!

– Și pentru ce, mă rog? se interesă, bătând des din pleoape, Bezdomnîi.

– Pentru această importantă informație, pe care eu, ca un călător ce sunt, o găsesc extrem de interesantă! exclamă excentricul străin, ridicând semnificativ degetul arătător.

Se vede că importanta informație produsese, într-adevăr, o puternică impresie, căci individul aruncă asupra blocurilor dimprejur priviri speriate, de parcă s-ar fi așteptat ca la fiecare

geam să răsară câte un cap de ateu.

„Nu, n-are cum să fie englez…” se gândi Berlioz, iar Bezdomnîi se întrebă: „De unde atâta rusă în tărtăcuța lui? Interesant!” Și se înnegură din nou.

– Și totuși, se pune întrebarea, reluă, după un răstimp de neliniștită reflecție, oaspetele de peste hotare, cum rămâne cu dovezile existenței lui Dumnezeu, care, după cum se știe, sunt exact cinci, bătute pe muche?

– Ei bine, spuse cu un fel de milă în glas Berlioz, niciuna dintre aceste dovezi nu stă în picioare și umanitatea le-a expediat încă de mult la arhivă. Recunoști, sper, cetățene, că, în spațiul rațiunii, nu-și poate găsi loc niciun argument al existenței lui Dumnezeu.

– Bravo! strigă străinul, bravo! Ai reprodus cu fidelitate ideea avansată, în materie, de sturlubaticul moșuleț Immanuel! Dar să vezi bazaconie: după ce face arșice toate cele cinci argumente, trântește, de parcă ar fi vrut să-și bată joc de sine însuși, propriul lui argument – al șaselea!

– Dovada lui Kant, obiectă, zâmbind subțire, eruditul redactor-șef, nu e cu nimic mai convingătoare decât altele. Nu degeaba spunea Schiller că raționamentele lui Kant pe această temă pot fi satisfăcătoare doar pentru niște sclavi. Iar Strauss a luat pur și simplu în derâdere pretinsa lui dovadă.

În timp ce vorbea, Berlioz se întreba în sinea lui: „Ce hram o fi purtând, totuși, tipul ăsta? Și cum de turuie atât de bine pe rusește?”

– Pentru asemenea dovezi, Kant al vostru ar trebui umflat și priponit preț de vreo trei ani în Solovki! trânti, ca nuca-n perete, Bezdomnîi.

– Ivan! șopti, jenat, Berlioz.

Însă pe străin ideea de a-l expedia pe Kant în lagărul din Insulele Solovki, departe de a-l contraria, îl umpluse de încântare.

– Întocmai! Exact! strigă el și ochiul lui stâng, cel verde, cu care-l fixa pe Berlioz, scăpără, chiar acolo îi e locul! De fapt, i-am și spus într-o zi, la micul dejun: „Profesore, cum ți-e voia, dar teoria dumitale e cam alandala! O fi inteligentă, nu zic, dar prea e de neînțeles. Lumea o să te ia în tărbacă!”

Berlioz holbă ochii. „La micul dejun… lui Kant? Ce tot îndrugă tipul ăsta?” își zise el.

– Numai că, urmă exoticul personaj, fără a se sinchisi de

uimirea lui Berlioz și adresându-i-se poetului, din nefericire, insul nu poate fi expediat la Solovki, pe simplu motiv că, de vreo sută de ani și ceva, hălăduiește în locuri mult mai îndepărtate decât acele insule, iar să-l disloci de acolo chiar că nu e chip, vă asigur!

– Păcat! spuse cârcotașul poet.

– Și eu zic că e păcat! se ralie intrusul, cu o sclipire iute în ochi. Dar o întrebare nu-mi dă pace, continuă el: dacă nu există Dumnezeu, cine dirijează viața umanității și, îndeobște, cine ține rânduiala pe pământ?

– Omul însuși! se grăbi să răspundă, mânios, Bezdomnîi la această întrebare, ce-i drept, nu prea clară.

– Să-mi fie cu iertare, obiectă, cu glas blând, necunoscutul, dar actul conducerii implică, întâi de toate, un plan coerent, pe un termen cât de cât rezonabil. Dați-mi voie să vă întreb cum ar putea conduce omul, el, care nu numai că nu e în stare să ticluiască un asemenea plan fie și pe un termen derizoriu – de vreo mie de ani, să zicem, dar nu poate băga mâna-n foc nici pentru ziua lui de mâine? Într-adevăr – și necunoscutul se întoarse spre Berlioz –, să ne imaginăm că dumneata, bunăoară, te hotărăști să iei taurul de coarne: cârmuiești în stânga, îndrumi în dreapta, dispui de tine și de alții și, tocmai când ai prins gustul, afli că te-ai procopsit cu un... chî... chî... tuși el, cu un sarcom la plămâni... – Aici necunoscutul zâmbi voluptuos, de parcă gândul la sarcom l-ar fi uns la inimă. – Da, un sarcom, repetă el sonora vocabulă, îngustându-și ochii ca un motan, și – adio mărire! Nu te mai interesează decât propria soartă. Rudele se întrec mințindu-te, dumneata, mirosind că ceva nu-i în regulă, alergi la cei mai titrați doctori, apoi la șarlatani, ba, în cele din urmă, și pe la ghicitoare. Și unii, și ceilalți, și cealaltă sunt – o știi bine – curată pierdere de vreme. Deznodământul e tragic: cel ce, cu puțină vreme în urmă, credea că ține frâiele și trage sforile, zace țeapăn într-o raclă de lemn, și apropiații, dându-și seama că nu le mai e de niciun folos, îl fac scrum într-un cuptor. Ba se poate și mai rău: omul tocmai se pregătea s-o tulească la Kislovodsk – aici veneticul îl privi cu ochi mijiți pe Berlioz –, floare la ureche, ați zice, dar nu apucă să facă nici atâta lucru, pentru că, hodoronc-tronc, alunecă sub roțile unui tramvai! N-o să-mi spuneți că s-a autoghidat într-acolo. Nu e mai rezonabil să deducem că altcineva, cu totul altcineva a decis unde-l vor duce pașii?

Și necunoscutul slobozi un chicot straniu.

Berlioz ascultase cu cea mai mare luare-aminte dezagreabila poveste despre sarcom și tramvai, și gânduri pline de neliniște începuseră să-l bântuie. „Nu e străin! Nu e străin! își spuse. E un specimen cum nu se poate mai straniu... Cine să fie și ce învârte?”

– Îți cam arde buza după o țigară, bag seamă? se întoarse necunoscutul deodată spre Bezdomnîi. Ce preferi?

– Avem la alegere? întrebă, sumbru, poetul, căruia, într-adevăr, i se terminaseră țigările.

– Ce marcă preferi? repetă necunoscutul.

– Dacă-i pe-așa, „Marca noastră”! răspunse înciudat Bezdomnîi.

Necunoscutul își scoase numaidecât din buzunar portțigaretul și i-l întinse lui Bezdomnîi.

– „Marca noastră”.

Atât redactorul, cât și poetul fură uimiți nu atât de faptul că individul avea în portțigaret tocmai țigări „Marca noastră”, cât de portțigaretul însuși. Era enorm, confecționat din aur fin, pentru monede, iar pe capac, în momentul când îl deschise, străluci, risipind sclipiri sidefii și albastre, un triunghi de briliante.

Cei doi literați reacționară fiecare în felul lui. „Nu, totuși, e străin!”, își spuse Berlioz, iar Bezdomnîi: „Ptiu, trăsni-l-ar! Mai zi ceva!”

Poetul și proprietarul portțigaretului își aprinseră câte o țigară; Berlioz, care nu era fumător, declină oferta.

„Ar trebui să-i ripostez cam așa, gândi Berlioz, hotărât să continue discuția: da omul e muritor, nimeni nu neagă asta. Fapt e, însă, că...”

Dar nu apucă să-și rostească gândul; străinul i-o luă înainte.

– Da, omul e muritor, dar asta încă n-ar fi nimic. Mult mai grav este că, uneori, se dovedește a fi fără veste muritor – iată clenciul! Și, îndeobște, omul nu poate spune cu certitudine nici măcar ce o să facă deseară.

„Ce manieră stupidă de a vedea lucrurile!” gândi Berlioz și obiectă:

– Ei, aici cred că exagerezi. Eu, unul, știu, de bine, de rău, cum am să-mi petrec seara de astăzi. Sigur, dacă, ajuns pe Bronnaia, îmi cade o cărămidă în cap...

– Nitam-nisam, îl întrerupse foarte convins necunoscutul, nicio cărămidă nu cade în tărtăcuța nimănui. De altfel, te asigur că pe dumneata nu te paște o asemenea primejdie. Vei muri altfel.

– Știi, fără îndoială, și cum anume? se interesă Berlioz cu firesc sarcasm, lăsându-se antrenat în acest dialog perfect stupid. Poate îmi spui și mie?

– Cu dragă inimă, se învoi necunoscutul. Îl măsură pe Berlioz cu privirea, de parcă ar fi avut de gând să-i coasă un costum, bolborosi printre dinți ceva de genul „Un-doi… Mercur în casa a doua… Luna – dusu-s-a… Șase – ghinion… Seara – șapte”, iar apoi anunță cu glas tare și radios: o să ți se taie capul!

Bezdomnîi se holbă, sălbatic și furios, la zvânturatul necunoscut, iar Berlioz întrebă, zâmbind sardonic:

– Și cine o să mă decapiteze, mă rog? Inamicul? Intervenționiștii?

– Nu, răspunse necunoscutul, o rusoaică, o comsomolistă.

– Hm… mârâi Berlioz, care nu gustase câtuși de puțin gluma de prost gust a necunoscutului, asta, să avem iertare, e cam neverosimil.

– Și eu îmi cer iertare, spuse necunoscutul, dar asta e. Tocmai voiam să te întreb ce faci deseară, dacă nu e secret?

– Nu e niciun secret. Întâi trec pe acasă, pe Sadovaia, iar apoi, deseară la 10, prezidez o ședință la Massolit.

– Absolut exclus, obiectă răspicat străinul.

– Și de ce, mă rog?

– Pentru că, răspunse străinul, scrutând cu ochii mijiți înaltul cerului, unde, presimțind răcoarea serii, se roteau tăcute niște păsări negre, pentru că Annușka a și cumpărat untdelemnul, și nu numai că l-a cumpărat, dar l-a și vărsat. Așa că ședința nu se va ține.

La aceste cuvinte, din motive lesne de înțeles, sub tei se așternu tăcerea.

– Cer scuze, spuse după o pauză Berlioz, săgetându-l cu privirea pe străinul ce bătea câmpii, dar ce are a face aici untdelemnul, și apoi… care Annușka?

– Îți spun eu ce are a face, sări bățos Bezdomnîi, care sfârșise, pesemne, prin a se decide să-i declare război nepoftitului interlocutor: nu ți s-a ivit nicicând, cetățene, ocazia să faci un sejur la vreun spital de zărghiți?

– Ivan!… îl mustră, cu glas scăzut, Berlioz.

Dar străinul nu se supără câtuși de puțin, ba chiar se porni pe râs, cuprins de o mare veselie.

– Am făcut, am făcut, și nu o dată! exclamă el printre hohote, dar neslăbindu-l din ochi pe poet – ochi ce nu râdeau defel. Pe

unde n-am umblat eu! Păcat, însă, că nu m-am învrednicit să-l întreb pe profesor cu ce se mănâncă, de fapt, schizofrenia. Așa că vei afla singur, de la sursă, Ivan Nikolaevici!

– De unde știi cum mă cheamă?

– Vai de mine, Ivan Nikolaevici, dar cine nu te cunoaște pe dumneata?

Străinul extrase din buzunar numărul din ajun al revistei *Literaturnaia gazeta* și Ivan Nikolaevici își văzu pe prima pagină poza, iar sub ea propriile versuri. Numai că aceste dovezi palpabile de glorie și popularitate, care ieri îl încântaseră, de această dată nu-i produseră nici urmă de bucurie.

– Nu te supăra, spuse el și chipul i se adumbri, ai putea să ne scuzi puțin? Vreau să schimb două vorbe cu amicul meu.

– O, cu dragă inimă! exclamă necunoscutul. E atât de plăcut aici, sub tei, și apoi eu, unul, n-am nicio grabă.

– Uite ce-i, Mișa, îi șopti poetul lui Berlioz, trăgându-l deoparte, ăsta nu-i turist străin, e spion. Vreun emigrant rus, strecurat pe șest în țară. Ia cere-i actele că acuș o șterge…

– Crezi că e cazul? șopti alarmat Berlioz. „De fapt, are dreptate”, se gândi.

– Ascultă-mă pe mine, îi sâsâi în ureche poetul, ăsta o face pe prostul, ca să ne tragă de limbă. Nu vezi ce rusă vorbește? Poetul vorbea trăgând cu coada ochiului la străin, ca să fie pe față dacă acesta s-ar fi lăsat ispitit s-o șteargă. Hai să-l înhățăm, altfel spală putina…

Și poetul îl trase pe Berlioz de mână spre bancă.

Necunoscutul se ridicase în picioare; ținea în mâini un carnețel cu scoarțe cenușii, un plic gros, din hârtie de excelentă calitate, și o carte de vizită.

– Iertați-mă că, absorbit în vâltoarea discuției, am omis să mă prezint. Iată cartea mea de vizită, pașaportul și invitația de a veni la Moscova în calitate de consultant, spuse grav necunoscutul, privindu-i cu ochi sfredelitori.

Cei doi literați se fâstâciră. „Al naibii, a auzit tot”, se gândi Berlioz și, printr-un gest politicos, îi dădu de înțeles că nu era nevoie de niciun fel de acte. În timp ce străinul îi întindea documentele redactorului, poetul apucă să distingă, pe cartea de vizită, cuvântul „Profesor”, scris cu grafie latină, și inițiala numelui de familie – un „W”.

– Încântat, bâigui, jenat, redactorul, în vreme ce veneticul își vâra actele în buzunar.

Bunele relații fiind restabilite, tustrei se așezară din nou pe bancă.

– Așadar, ești invitat la noi în calitate de consultant, profesore? întrebă Berlioz.

– Da, de consultant.

– Ești neamț? se interesă Bezdomnîi.

– E-e-u? făcu profesorul și, brusc, căzu pe gânduri. Da, pot spune că sunt neamț…

– Vorbești excelent rusește, remarcă Bezdomnîi.

– Oh, știți, eu sunt poliglot; vorbesc un număr mare de limbi, se explică profesorul.

– Dar, de fapt, ce specialitate ai? se interesă Berlioz.

– Sunt expert în magie neagră.

„Asta mai lipsea!” îi sună în țeastă lui Mihail Aleksandrovici.

– Și… ești invitat la noi în virtutea acestei profesii? întrebă el, bâlbâindu-se.

– Da, cam așa ceva, confirmă profesorul și adăugă lămuritor: Se pare că aici, la dumneavoastră, la Biblioteca de Stat, au fost descoperite niște manuscrise originale ale magicianului Herbert de Aurillac, din secolul al zecelea, și am fost solicitat să le descifrez. Sunt unicul specialist din lume.

– Aha! Ești istoric, vasăzică? întrebă respectuos Berlioz, vădit ușurat de această explicație.

– Da, sunt istoric, adeveri savantul și adăugă, aparent cu totul aiurea: vom avea parte de o istorie interesantă… deseară, la Patriarșie prudî.

Din nou, redactorul și poetul fură extrem de uimiți, iar profesorul le făcu semn să se apropie și, când amândoi se aplecară, le șopti:

– Închipuiți-vă: Isus a existat realmente.

– Uite ce e, domnule profesor, spuse redactorul zâmbind forțat, cu toată stima pentru vastele dumitale cunoștințe, în această chestiune cerem îngăduința să avem un alt punct de vedere.

– Nu e vorba de niciun fel de puncte de vedere! răspunse ciudatul profesor. Pur și simplu a existat, și atâta tot.

– Ar mai trebui și niște dovezi… începu Berlioz.

– Nu e nevoie de niciun fel de dovezi, îl întrerupse profesorul și spuse cu glas scăzut, fără urmă de accent: Totul e cât se poate de simplu: „Drapat într-o mantie albă cu căptușeală sângerie și târșâindu-și pașii de cavalerist, în ziua a paisprezecea a lunii

Nisan, dis-de-dimineață...”

Capitolul II
Pontius Pilat

Drapat în mantie albă cu căptușeală sângerie și târșâindu-și pașii de cavalerist, în peristilul dintre cele două aripi ale palatului lui Irod cel Mare își făcu intrarea procuratorul Iudeei, Pontius Pilat. Era primăvară, în a paisprezecea zi a lunii Nisan, la revărsat de zori.

Pentru procurator nu exista pe lume ceva mai nesuferit decât mireasma esenței de trandafir, și, uite, acum totul prevestea o zi nefastă, pentru că acel parfum îl urmărea încă de la răsăritul soarelui. Avea senzația că palmierii și chiparoșii din grădină emană miresme de trandafir, că până și în mirosul de piele și sudoare soldățească răspândit de ostașii din escortă se insinua același iz blestemat. Dinspre atenansele dindărătul palatului, unde fusese încartiruită cohorta întâi a Legiunii a 12-a Fulminanta, sosită împreună cu procuratorul la Yerushalaym, prin terasa superioară a grădinii, răzbătea până sub arcada peristilului o șuviță de fum, și în acel fum amărui, ce dădea de veste că în centurii bucătarii se apucaseră de gătit prânzul, se strecura, unsuros și îndărătnic, același parfum de trandafir.

„O, zei, o, zei, de ce mă pedepsiți atât de aspru? Da, nu încape îndoială, e ea, din nou ea, hemicrania, boală atroce și fără leac – te doare jumătate de cap. Niciun remediu, nicio scăpare. Doar să încerc să nu-mi mișc capul…”

Pe pardoseala de mozaic, lângă havuz, era deja pregătit jilțul, și procuratorul, fără a învrednici pe nimeni cu vreo privire, se așeză în el și întinse mâna într-o parte.

Secretarul puse cu respect în acea mână un pergament. Neizbutind să-și stăpânească o grimasă de durere, procuratorul parcurse fugar, cu coada ochiului, înscrisul, îl restitui secretarului și rosti anevoie:

– E acuzatul din Galileea? Tetrarhul a văzut dosarul?

– Da, l-a văzut, răspunse secretarul.

– Și?

– S-a ferit să dea un verdict definitiv. A trimis spre sancționare sentința de condamnare la moarte dată de sinedriu, îi explică secretarul.

Obrazul procuratorului zvâcni.

– Să fie introdus acuzatul, spuse el încet.

Numaidecât, doi legionari aduseră de pe terasa grădinii sub arcadă, în fața jilțului procuratorului, un tânăr de vreo douăzeci și șapte de ani. Omul era îmbrăcat într-un hiton albastru, ponosit și rupt. Purta împrejurul frunții o legătură albă, peste care era petrecută o curelușă, iar mâinile îi erau legate la spate. Sub ochiul stâng avea o vânătaie, iar în colțul gurii o julitură acoperită de sânge închegat. Prizonierul îl privea pe procurator cu o curiozitate plină de neliniște.

După un răstimp de tăcere, procuratorul îl întrebă cu glas scăzut, în arameică:

– Așadar, tu ești cel ce instiga gloata să distrugă Templul din Yerushalaym?

Procuratorul părea o stană de piatră; numai buzele i se mișcau, aproape imperceptibil, la rostirea cuvintelor. Stătea imobil ca o statuie pentru că se temea să-și miște capul mistuit de o durere infernală.

Bărbatul cu mâinile legate se aplecă ușor înainte și spuse:

– Om bun! Crede-mă…

Dar procuratorul, rămânând neclintit și fără să ridice câtuși de puțin glasul, i-o tăie scurt:

– Pe mine mă faci om bun? N-ai nimerit-o. Tot Yerushalaymul șușotește că sunt un monstru feroce, și adevăr grăiește. Apoi porunci, cu glas la fel de monoton: centurionul Moartea-Șobolanilor, la mine!

Tuturor li se păru că pe terasă se lăsase întunericul, când centurionul Marcus, poreclit Moartea-Șobolanilor, comandantul unei centurii cu misiune specială, se înfățișă dinaintea procuratorului.

Era cu un cap mai înalt decât cel mai înalt dintre soldații legiunii și atât de lat în umeri, încât acoperea, literalmente, soarele abia ridicat deasupra orizontului.

Procuratorul îi spuse, în latină:

– Nelegiuitul ăsta mă face „om bun”. Scoate-l de aici pentru un minut și învață-l cum trebuie să mi se adreseze. Dar ai grijă să nu-l dogești.

Și toți, cu excepția procuratorului, rămas țeapăn, îl petrecură cu privirea pe Marcus Moartea-Șobolanilor, care-i făcu arestatului semn cu mâna să-l urmeze.

Îndeobște, Moartea-Șobolanilor, oriunde apărea, atrăgea toate privirile, datorită staturii lui, iar pe cei care-l vedeau pentru

întâia oară îi umplea de oroare și chipul lui pocit: nasul îi fusese zdrobit cândva de o ghioagă germană.

Cizmele grele ale lui Marcus bocăniră pe mozaic, bărbatul legat îl urmă fără zgomot și sub arcadă se așternu o tăcere grea; se auzeau porumbeii gângurind pe terasa grădinii și apa îngânând în havuz un cântecel vag și suav.

Procuratorul ar fi vrut să se ridice, să-și strecoare tâmpla sub jetul de apă și să înmărmurească acolo. Știa, însă, că nici asta nu l-ar ajuta.

Ducându-l pe prizonier în grădină, Moartea-Șobolanilor luă biciul din mâinile unui legionar ce făcea de caraulă la picioarele unei statui de bronz și, făcându-și vânt ca în joacă, îl lăsă să cadă peste umerii arestatului. Mișcarea lui fu ușoară și neglijentă, dar prizonierul se prăbuși ca secerat la pământ. Respira ca un înecat, culoarea îi dispăru de pe chip, iar ochii i se goliră de orice expresie. Cu o singură mână, cu stânga, Marcus îl săltă în aer ca pe un sac gol, îl proțăpi pe picioare și-i spuse, vorbind fârnâit și stâlcind cuvintele arameice:

– Procuratorului roman spus *„hegemon”.* Nu alt cuvânt. Nu mișcat. Înțeles, sau eu pocnesc?

Arestatul se clătină, dar își recăpătă stăpânirea de sine: culoarea îi reveni în obraji, inspiră adânc și răspunse:

– Am înțeles. Nu mă mai lovi.

Un minut mai târziu, stătea din nou în fața procuratorului.

Se auzi o voce stinsă, bolnavă:

– Numele?

– Al meu? reacționă grăbit arestatul, exprimând prin toată ființa lui dorința de a răspunde conștiincios, ca să nu mai stârnească mânia interlocutorului.

Procuratorul spuse încet:

– Pe al meu îl știu. Nu te preface mai prost decât ești. Numele!

– Yeshua, răspunse grăbit arestatul.

– Poreclă ai?

– Ha-Nozri.

– De unde ești de fel?

– Din Gamala, răspunse arestatul, sugerând printr-o mișcare cu capul că undeva, departe, în dreapta lui, la nord, exista un oraș numit Gamala.

– Dar de neam – ce ești?

– Nu știu exact, răspunse vioi arestatul, nu-i țin minte pe

părinții mei. Mi s-a spus că tatăl meu ar fi fost sirian…

– Domiciliul permanent?

– N-am domiciliu permanent, răspunse sfios arestatul, călătoresc dintr-un oraș în altul.

– Asta se poate spune mai scurt. Într-un cuvânt, ești un vagabond, spuse procuratorul și întrebă: Rude ai?

– Nu, n-am pe nimeni. Sunt singur pe lume.

– Carte ai învățat?

– Da.

– Știi vreo altă limbă, în afară de arameică?

– Știu greaca.

O pleoapă tumefiată se ridică și un ochi împăienjenit de ceața suferinței se aținti asupra arestatului. Celălalt rămase închis.

Pilat întrebă în grecește:

– Vasăzică voiai să nărui zidurile Templului și ațâțai norodul la așa ispravă?

Arestatul se învioră din nou și ochii lui încetară să mai exprime teamă. Răspunse, tot în elină:

– Eu, om b… – groaza licări pentru o clipă în ochii prizonierului, la gândul că era cât pe-aci să-l ia gura pe dinainte – eu, *hegemon,* n-am voit niciodată în viață să distrug clădirea Templului și nici n-am instigat pe nimeni la asemenea faptă nesăbuită.

O expresie de uimire se zugrăvi pe chipul secretarului, care, încovoiat deasupra unei măsuțe joase, înregistra depoziția. Ridică fruntea, dar numaidecât se aplecă din nou asupra pergamentului.

– În orașul ăsta, de sărbători, se adună lume fel de fel: magicieni, astrologi, prezicători și ucigași, spuse cu glas monoton procuratorul, dar nu lipsesc nici mincinoșii. Tu, bunăoară, ești un mincinos. În rapoarte scrie negru pe alb: ai instigat gloata să distrugă Templul. Așa spun martorii.

– Acești oameni buni, începu arestatul, adăugând precipitat: *hegemon,* n-au carte și mi-au tălmăcit spusele anapoda. De altminteri, încep să mă tem că această rătăcire va dăinui multă vreme. Și asta numai pentru că se consemnează greșit ceea ce spun.

Se așternu tăcerea. Acum doi ochi bolnavi își coborâseră privirea grea asupra acuzatului.

– Îți repet pentru ultima oară: încetează să mai faci pe nebunul, banditule, rosti Pilat cu glas moale și monoton,

învinuirile ce ți se aduc nu sunt multe, dar sunt prea îndeajuns ca să fii spânzurat.

– Nu, nu, *hegemon!* spuse arestatul, cu întreaga făptură încordată în dorința arzătoare de a convinge. Se ține scai de mine un om cu un pergament din piele de țap în mână și care scrie fără istov. Odată mi-am aruncat privirea pe acel pergament și m-am înfiorat. Nu spusesem absolut nimic din ce scria acolo. L-am implorat: aruncă-l pe foc, pentru Dumnezeu! Dar el mi-a smuls pergamentul din mână și a luat-o la fugă.

– Cine e acel om? întrebă cu lehamite în glas Pilat, trecându-și vârfurile degetelor peste tâmplă.

– Levi Matei, explică sârguincios arestatul. Era perceptor; l-am întâlnit pentru întâia oară mergând spre Betania, chiar în locul unde iese la drum acel petic din livada de smochini, și i-am vorbit. La început, s-a arătat dușmănos, ba chiar m-a jignit, adică și-a închipuit că mă jignește, făcându-mă câine – și arestatul zâmbi –, căci eu nu văd în acest animal nimic rău, încât asemuirea cu el să mă ofenseze…

Secretarul se opri din scris, furișând o privire mirată nu spre arestat, ci spre procurator.

– … dar ascultându-mă, s-a înmuiat, și-a aruncat banii în colbul drumului și mi-a spus că de atunci înainte e hotărât să mă urmeze…

Pilat zâmbi cu jumătate de gură, dezvelindu-și dinții galbeni, și rosti, întorcându-se cu tot trunchiul spre secretar:

– O, cetate a Yerushalaymului! Câte bazaconii ți-e dat să înghiți! Auzi: un strângător de biruri să-și lepede banii în țărână!

Neștiind cum să reacționeze, secretarul găsi cu cale să repete zâmbetul lui Pilat.

– M-a asigurat că, din clipa aceea, a început să urască banii, continuă Yeshua să explice năstrușnicele fapte ale lui Levi Matei, și adăugă: De atunci mi-e tovarăș de drum.

Cu același rânjet tăcut, procuratorul se uită la arestat, apoi la soarele ce se ridica neînduplecat deasupra statuilor ecvestre de pe hipodromul ce se zărea jos, în dreapta, departe în vale și, îngrețoșat de supliciul pe care îl îndura, se gândi că lucrul cel mai lesnicios ar fi să-l expedieze de pe terasă pe brigandul acela ciudat – două cuvinte ar fi fost de ajuns pentru asta: „Spânzurați-l” –, să concedieze și escorta, să se retragă înlăuntrul palatului, să poruncească să se tragă draperiile, să se trântească pe pat, să trimită după apă rece, să-și cheme cu glas tânguitor câinele,

pe Banga, și să i se vaite de chinurile hemicraniei. Gândul la otravă trecu și el, fugar dar tentant, prin mintea procuratorului.

Îl privi pe arestat cu aceiași ochi împăienjeniți și o vreme tăcu, căutând, cu chinuitoare sforțări, să-și amintească de ce stă în fața lui, în bătaia soarelui necruțător al dimineții, acest deținut desfigurat de lovituri și să decidă ce întrebări, de altminteri perfect inutile, urma să-i mai pună.

– Levi Matei? întrebă cu glas răgușit bolnavul și închise ochii.

– Da, Levi Matei, confirmă un glas ascuțit, care îi zgârie auzul.

– Și totuși, ce ai spus despre Templu în fața gloatei din piață?

Pilat avu impresia că glasul celui ce răspundea i se înfige în tâmplă, provocându-i o durere nedefinită:

– Le-am spus, *hegemon,* că templul vechii credințe se va nărui și în locul lui se va înălța unul nou, templul adevărului. Asta ca să mă fac înțeles.

– Și ce te-a găsit, mă rog, vagabondule, să te duci în bazar și să zăpăcești poporul, vorbindu-i despre un adevăr de care n-ai habar? Ce e adevărul?

„O, zei! se gândi procuratorul, ce lucruri străine de cursul judecății am ajuns să întreb! Mintea nu mă mai slujește, nici ea…” Și din nou i se păru că vede dinaintea lui o cupă cu licoare întunecată. „Otravă, asta să-mi dați, otravă!”

– Adevărul e, înainte de toate, că te doare capul, și te doare atât de rău, încât te îmbie gândul laș al morții. Nu numai că n-ai putere să vorbești cu mine, ți-e greu și să deschizi ochii și să mă privești. Iar eu am senzația că, fără voia mea, îți sunt gâde, ceea ce mă amărăște foarte. Nu ești în stare să te gândești la nimic, tot ce ai vrea e să-ți vină aproape câinele, singura creatură de care, pesemne, ești cât de cât atașat. Dar chinurile tale vor lua sfârșit chiar acum: durerea de cap o să-ți treacă.

Secretarul rămase cu pana în aer, holbându-se la prizonier.

Pilat își ridică ochii martirizați spre acuzat și văzu că soarele se înălțase destul de mult deasupra hipodromului, iar o rază strecurată sub arcadă se țâra spre sandalele scâlciate ale lui Yeshua, care se feri din calea ei.

Procuratorul se ridică din fotoliu, își strânse capul între palme și pe chipul lui gălbui, cu obrajii bine bărbieriți, se așternu o expresie de groază. Dar el o reprimă numaidecât printr-un efort de voință și se reașeză în jilț.

– Uite că totul s-a sfârșit, spuse arestatul, aruncându-i, la răstimpuri, lui Pilat priviri blajine, și acest lucru mă bucură mult.

Ți-aș sugera, *hegemon,* să părăsești pentru o vreme palatul și să faci o plimbare pe jos, undeva prin împrejurimi, de pildă în grădinile de pe Muntele Măslinilor. Furtuna – prizonierul se întoarse, privind spre soare cu ochii mijiți –, furtuna se va dezlănțui mai încolo, spre seară. Plimbarea ți-ar fi de mare folos, iar eu te-aș însoți cu dragă inimă. Am în minte niște idei noi, care ar putea, cred, să ți se pară interesante și pe care ți le-aș împărtăși cu plăcere, cu atât mai mult cu cât îmi pari un om foarte inteligent.

Secretarul se făcu palid ca un mort și scăpă sulul de pergament pe dușumea.

– Nenorocirea e, continuă prizonierul, pe care nimeni nu-l întrerupea, că prea te-ai închis în tine și ți-ai pierdut definitiv încrederea în oameni. Căci, recunoaște, nu se poate să-ți dedici întreaga devoțiune unui câine. Ai o viață cam searbădă, *hegemon.*

Și aici vorbitorul își îngădui să zâmbească.

O singură întrebare îl frământa pe secretar: dacă să-și creadă sau nu urechilor. Hotărî să se plece în fața evidenței și se strădui să-și imagineze ce formă fantastică va îmbrăca mânia irascibilului procurator la această nemaiauzită insolență. Dar nu izbuti să ghicească, deși își cunoștea bine stăpânul.

Deodată, auzi glasul spart și răgușit al procuratorului, poruncind în latinește:

– Dezlegați-i mâinile.

Unul dintre legionarii din escortă izbi cu lancea în dușumea, i-o pasă celuilalt, se apropie de arestat și-l eliberă din frânghii. Secretarul ridică sulul de pergament de pe jos, hotărât ca până una-alta să nu consemneze nimic și să nu se mire de nimic.

– Recunoaște, spuse Pilat cu glas încet, în grecește, ești un mare vraci?

– Nu, procuratorule, nu sunt vraci, răspunse arestatul, frecându-și cu desfătare încheieturile stacojii, amorțite și umflate ale mâinilor.

Pe sub sprâncenele încruntate, Pilat îl sfredelea pe arestat cu privirile, dar ceața ce voalase aceste priviri dispăruse și scăpărările binecunoscute de toți îi reînviaseră în pupile.

– N-am apucat să te întreb, spuse Pilat, poate știi și latina?

– Da, vorbesc și latina, răspunse arestatul.

Obrajii gălbui ai lui Pilat se colorară, și el întrebă în latinește:

– De unde ai știut că voiam să-mi chem câinele?

– Foarte simplu, răspunse arestatul în latină, ai schițat un gest cu mâna – și arestatul repetă mișcarea unduitoare a lui Pilat – de parcă ai fi vrut să mângâi un câine, iar buzele tale...

– Da, bine, spuse Pilat.

Pentru o vreme se așternu tăcerea. Apoi procuratorul întrebă în grecește:

– Așadar, ești vraci?

– Nu, nu, răspunse precipitat arestatul, crede-mă, nu sunt vraci.

– Prea bine. Dacă vrei să faci un secret din asta, fie cum ți-e voia. Oricum, n-are contingență nemijlocită cu cazul. Și zici că n-ai incitat pe nimeni să dărâme... să incendieze sau să distrugă pe orice altă cale Templul din Yerushalaym?

– Repet, *hegemon,* n-am îndemnat pe nimeni nicicând la asemenea fapte. Arăt eu a om slab de minte?

– O, nu, nu pari defel slab de minte, spuse procuratorul încet, cu un zâmbet amenințător. Jură, deci, că n-ai făcut așa ceva.

– Pe ce vrei să jur? întrebă, prompt, prizonierul proaspăt dezlegat.

– Să zicem... pe viața ta, răspunse procuratorul. E momentul potrivit, pentru că, află de la mine, atârnă de un fir de păr.

– Crezi cumva, *hegemon,* că tu ai întins acel fir? întrebă arestatul. Dacă da, te înșeli amarnic.

Pilat tresări și strecură printre dinți:

– În orice caz, îl pot reteza.

– Și aici greșești, spuse arestatul cu un zâmbet senin și ferindu-se, cu palma streașină, de razele soarelui. Vei fi de acord, sper, că firul poate fi retezat numai de cel ce l-a întins?

– Bine, bine... spuse Pilat zâmbind. Acum nu mă mai mir că toată liota de pierde-vară și gură-cască din Yerushalaym te urmează pas cu pas. Nu știu cine ți-a spânzurat limba în gură, dar e bine atârnată acolo. Apropo, e adevărat că ți-ai făcut intrarea în Yerushalaym prin Poarta Susa, călare pe un asin și urmat de o gloată ce te aclama ca pe un profet?

Și procuratorul arătă spre sulul de pergament.

Arestatul îl privi nedumerit.

– Nici măcar n-am asin, *hegemon,* spuse el. Am intrat, într-adevăr, în Yerushalaym prin Poarta Susa, dar pe jos, însoțit doar de Levi Matei, și nimeni nu mi-a înălțat osanale, pentru simplul motiv că pe atunci nu eram pentru oamenii din oraș decât un străin oarecare.

– Îi cunoști, urmă Pilat, neluându-și ochii de la arestat, pe unul Dismas, pe unul Hestas și pe unul Bar-abbas?

– Nu-i cunosc pe acești oameni buni, răspunse arestatul.

– Sigur?

– Sigur.

– Și acum, luminează-mă: ce tot îi dai înainte cu „oamenii buni”? Vrei să spui că, după tine, toți oamenii sunt buni?

– Toți, răspunse arestatul. Nu există oameni răi pe pământ.

– Pentru prima oară aud așa ceva, spuse Pilat zâmbind batjocoritor, dar poate că încă nu cunosc bine viața! Nu-i nevoie să consemnezi, se întoarse el spre secretar, care oricum nu mai nota nimic, apoi urmă, adresându-se din nou prizonierului: E o teorie din cărțile grecești?

– Nu; cu mintea mea am ajuns la această credință.

– Pe care o propovăduiești?

– Da.

– Centurionul Marcus, bunăoară, zis Moartea-Șobolanilor, e un om bun?

– Da, răspunse prizonierul. Drept, însă, că e un om nefericit. De când alți oameni buni i-au mutilat chipul, a devenit crâncen și aspru. Chiar, ar fi interesant de știut – cine l-a sluțit?

– Îți spun eu, bucuros, răspunse Pilat. Sunt în măsură să o fac, pentru că am fost martorul întâmplării. O ceată de oameni buni – niște germani – s-a năpustit asupra lui întocmai ca și câinii pe urs. L-au înșfăcat de gâtlej, de mâini și de picioare. Detașamentul lui de infanterie căzuse într-o ambuscadă și, dacă pâlcul de cavaleriști pe care îl comandam n-ar fi făcut o străpungere prin flanc, n-ai mai fi avut, filozofule, ocazia să stai de vorbă cu Moartea-Șobolanilor. Episodul s-a petrecut în bătălia de la Idistavius Campus, în Valea Fecioarelor.

– Dacă aș fi avut prilejul să-i vorbesc, spuse arestatul visător deodată, sunt sigur că s-ar fi schimbat mult.

– Iar eu sunt sigur, spuse Pilat, că legatul legiunii n-ar fi prea fericit dacă te-ar vedea vorbind cu careva dintre ofițerii ori soldații lui. De altminteri, spre binele tuturor, acest lucru nu se va întâmpla, și eu voi fi cel dintâi care va veghea să nu se întâmple.

În clipa aceea, sub arcadă pătrunse vijelios o rândunică. Descrise un cerc sub tavanul aurit, coborî impetuos, șterse cu aripa ei ascuțită chipul statuii de aramă dintr-o nișă și se făcu nevăzută după capitelul unei coloane. Poate că i se năzărise să-și

facă acolo cuib.

În timp ce o urmărea cu privirea, în capul lucid acum și ușor al procuratorului prinse contur verdictul: *„Hegemonul* a examinat cazul filozofului vagabond Yeshua, alias Ha-Nozri, negăsind elementele constitutive ale vreunei infracțiuni. În speță, nu s-a decelat nici cea mai mică legătură între acțiunile numitului Yeshua și dezordinile recente din Yerushalaym. Filozoful vagabond se comportă ca un alienat mintal. În consecință, procuratorul nu sancționează condamnarea la moarte a lui Ha-Nozri, pronunțată de micul sinedriu. Dar, având în vedere că discursurile nesăbuite și utopice ale lui Ha-Nozri ar putea stârni tulburări la Yerushalaym, procuratorul dispune ca Yeshua să fie îndepărtat din această urbe și încarcerat în Cezareea, pe țărmul Mării Mediterane, adică acolo unde se află și reședința procuratorului.”

Mai rămânea să dicteze acel verdict secretarului.

Aripile rândunicii fâlfâiră chiar deasupra capului procuratorului; pasărea plonjă spre cupa havuzului, își luă avânt și zbură de sub arcadă spre cerul liber. Procuratorul își ridică ochii spre arestat și văzu că în preajma lui se ridicase o coloană luminoasă de colb.

– Asta-i tot? îl întrebă Pilat pe secretar.

– Din păcate, nu, sună răspunsul neașteptat al acestuia.

Și secretarul îi întinse procuratorului un alt pergament.

Parcurgând documentul, Pilat se schimbă și mai mult la față. Fie că un val de sânge negru i se urcase de-a lungul gâtului și în obraji, fie altceva se întâmplase, fapt e că pielea lui, din galbenă cum era, căpătă o tentă cafeniu-roșcată, iar ochii parcă i se prăbușiseră în adâncul orbitelor.

Pesemne, tot sângele, care i se urcase în tâmple și zvâcnea, să fi fost pricina, dar și privirea procuratorului se tulbură în chip straniu. I se năzări că vede capul prizonierului dispărând deodată în văzduh și un altul înșurubându-se în locul lui. Acest alt cap, pleșuv, purta o coroană de aur cu zimți rari. Pe frunte se distingea o plagă circulară, deschisă și unsă cu alifie, ce părea pe cale să devoreze pielea dimprejur; gura – știrbă și căzută, cu buza de jos atârnând anapoda. Pilat avu impresia că pieriseră și coloanele trandafirii ale arcadei, și acoperișurile îndepărtate ale Yerushalaymului, care cu câteva clipe în urmă se zăreau în vale, dincolo de grădină, și că totul se înecase dintr-odată în verdele dens al grădinilor capriene. Și cu urechile lui se întâmplase ceva

straniu: i se păru că aude, surd, dar amenințător, un sunet de trompete, dominat de o voce nazală ce fornăia trufaș: *Legea privind crima de lezmajestate…*

Gânduri bizare, răzlețe și incoerente i se învălmășeau în creier: „E pierdut!”, apoi „Suntem pierduți!”. Și printre ele ideea neroadă despre nu știu ce nemurire, care ar trebui neapărat să existe – pentru cine? –, idee care, dintr-un motiv abscons, îi stârnea în suflet o tristețe de neîndurat.

Pilat își încordă toate puterile ca să izgonească această vedenie, reveni cu privirea în incinta colonadei și din nou ochii lui întâlniră ochii arestatului.

– Ascultă, Ha-Nozri, spuse el, ațintind spre Yeshua o privire aparte, amenințătoare și anxioasă totodată, ai spus cândva ceva despre marele cezar? Răspunde! Ce ai spus? Ori… n-ai spus… nimic? Pilat apăsă pe cuvântul „nimic” ceva mai mult decât s-ar fi cuvenit într-un asemenea interogatoriu, iar prin privirea pe care i-o aruncă lui Yeshua părea să spună că așteaptă un răspuns anume.

– E ușor și plăcut să rostești adevărul, spuse arestatul.

– Puțin îmi pasă, rosti Pilat cu glas înăbușit și plin de răutate, dacă îți face sau nu plăcere să spui adevărul. Oricum, va trebui să-l spui. Și, mărturisindu-l, te sfătuiesc să-ți cumpănești fiecare cuvânt, dacă nu vrei să te alegi cu o moarte nu numai de neînlăturat, dar și teribilă.

Nimeni nu va ști niciodată ce se petrecuse cu procuratorul Iudeei; fapt e că ridică brațul, ca pentru a-și apăra ochii de o rază de soare, și dindărătul acestui scut îi trimise arestatului o privire semnificativă.

– Așadar, spuse el, răspunde: îl cunoști pe un oarecare Iuda din Kiriath și ce anume ai spus, dacă ai vorbit cu el despre cezar.

– Să-ți povestesc cum a fost, începu, cât se poate de îndatoritor, acuzatul: alaltăieri seară am făcut cunoștință, undeva în apropierea Templului, cu un tânăr care s-a prezentat ca fiind Iuda din Kiriath. M-a poftit la el acasă, în Orașul de Jos, m-a servit cu bucate și vin…

– Om bun? întrebă Pilat, și o lucire diabolică îi scăpără în ochi.

– Foarte bun! Și însetat de cunoaștere, confirmă prizonierul. A manifestat mare interes pentru ideile mele și s-a arătat cum nu se poate mai ospitalier…

– A aprins făcliile… strecură printre dinți Pilat, ținându-i ironic isonul, și ochii îi scăpărară.

– Da, urmă Yeshua, puțin mirat că procuratorul era atât de bine informat, și m-a rugat să-i expun punctul meu de vedere cu privire la puterea de stat. Chestiunea îl interesa în mod deosebit.

– Și ce i-ai spus? întrebă Pilat. Ori, poate, o să-mi răspunzi că ai uitat?

Dar din tonul lui se ghicea că pierduse orice speranță.

– Printre altele, am spus, povesti arestatul, că orice putere e o violență exercitată asupra ființei umane și că va veni vremea când nu va mai exista nicio putere, nici a cezarilor și nici a nimănui. Omul va răzbate în împărăția adevărului și a dreptății, unde orice putere va deveni inutilă.

– Și pe urmă?

– Pe urmă nimic, spuse arestatul, au dat buzna niște oameni care m-au legat și m-au dus la închisoare.

Străduindu-se să nu scape nimic, secretarul înșira cu osârdie cuvintele pe pergament.

– Pe lume n-a existat și nu va exista nicicând o putere mai măreață și mai benefică pentru oameni decât puterea împăratului Tiberiu! proclamă Pilat, al cărui glas frânt și răgușit căpătase deodată amploare.

Procuratorul îi învălui, nu se știe de ce, pe secretar și pe oamenii din escortă într-o privire plină de ură.

– Și nu-i de nasul tău, criminal zărghit, să o judeci! Escorta – afară! zbieră deodată Pilat și, întorcându-se spre secretar, adăugă: Lasă-mă singur cu acuzatul, e o problemă de stat!

Soldații din escortă ridicară lăncile și, bocănind ritmic cu potcoavele încălțărilor, ieșiră în grădină, urmați de secretar.

O vreme, sub arcadă tăcerea fu tulburată doar de susurul havuzului. Pilat vedea cum pe goarna de apă se alcătuia un fel de farfurioară, ale cărei margini se frângeau, căzând în șuvițe.

Primul vorbi arestatul:

– Văd că e pe cale să se întâmple ceva rău, din pricină că am stat de vorbă cu acel tânăr din Kiriath. Am presimțirea, *hegemon,* că îl paște o nenorocire și îmi pare tare rău de el.

– Eu cred, spuse procuratorul cu un zâmbet ciudat, că există pe lume cineva de care s-ar cădea să-ți pară mult mai rău decât de Iuda din Kiriath, cineva pe care îl paște o soartă mult mai năprasnică! Așadar, după tine, Marcus Moartea-Șobolanilor, un ucigaș rece și împătimit, indivizii care, după câte văd (procuratorul arătă spre chipul desfigurat al lui Yeshua), te-au snopit în bătaie pentru predicile tale, tâlharii Dismas și Hestas

care, împreună cu complicii lor, au omorât patru soldați și, în sfârșit, mârșavul trădător Iuda – toți aceștia sunt oameni buni?

– Da, sună răspunsul.

– Și crezi că va veni împărăția adevărului?

– Va veni, *hegemon,* răspunse cu fermă convingere Yeshua.

– Nu va veni niciodată! răcni brusc Pilat, cu un glas atât de înfricoșător, încât Yeshua se dădu îndărăt.

Tot așa le strigase Pilat călăreților săi, cu ani în urmă, în Valea Fecioarelor: „Căsăpiți-i! Spintecați-i! Moartea-Șobolanilor a fost prins în cursă!" Își ridică și mai mult vocea răgușită de atâtea comenzi și strigă din răsputeri, ca să se facă auzit și în grădină:

– Ești un criminal! Un criminal! Un criminal!

Iar apoi, coborând glasul, întrebă:

– Yeshua Ha-Nozri, tu crezi în zei? În care zei crezi?

– Dumnezeu este unul singur, răspunse Yeshua, și eu cred în El.

– Atunci roagă-te! Roagă-te fierbinte! Deși, de fapt – aici vocea lui Pilat se stinse parcă asta n-o să te ajute. Nevastă ai? întrebă el deodată, cu stranie jale în glas și nepricepând ce se întâmplă cu el.

– Nu, sunt singur.

– Urbe blestemată… mormăi pe neașteptate procuratorul și umerii i se cutremurară ca străbătuți de un fior. Își frecă palmele una de alta, ca și cum și le-ar fi spălat. Dacă ți s-ar fi împlântat un jungher în inimă înainte de întâlnirea cu Iuda, ar fi fost mai bine.

– Și dacă mi-ai da drumul, *hegemon?* îl rugă deodată arestatul, cu neliniște în glas. Simt că vor să mă omoare.

O crispare dureroasă schimonosi chipul lui Pilat. Ridică spre Yeshua niște ochi injectați, cu albul striat de vinișoare roșii.

– Îți imaginezi, nefericitule, că un procurator roman ar putea elibera un om care a spus ce ai spus tu despre cezar? O, zei! O, zei! Ori crezi că sunt dispus să-ți iau locul? Află că nu-ți împărtășesc defel ideile! Și ia aminte: dacă din clipa asta mai rostești o silabă, dacă schimbi cu cineva un singur cuvânt, păzește-te de mânia mea! Mă auzi? Păzește-te!

– Hegemon…

– Să taci! zbieră Pilat, urmărind cu o privire turbată rândunica ce se aventurase din nou sub arcadă. Toată lumea la mine!

Când secretarul și soldații din escortă își reluară locurile, Pilat anunță că sancționează sentința de condamnare la moarte

pronunțată de micul sinedriu împotriva criminalului Yeshua Ha-Nozri, iar secretarul îi consemnă decizia pe pergament.

Peste un minut, în fața procuratorului stătea Marcus Moartea-Șobolanilor. Pilat îi porunci să-l predea pe infractor șefului serviciului secret, căruia urma să-i transmită și dispoziția lui, potrivit căreia Yeshua Ha-Nozri trebuia izolat de ceilalți osândiți, iar păzitorilor lui le era interzis, sub aspru consemn, să discute cu Yeshua indiferent despre ce ori să-i răspundă la vreo întrebare.

La un semn al lui Marcus, escorta îl încadră pe Yeshua și-l scoase de pe terasă.

Apoi în fața procuratorului se înfățișă un bărbat nespus de arătos, bine clădit, cu barbă blondă. Două paftale de aur, înfățișând capete de leu, îi străluceau pe piept, pene de vultur îi împodobeau creasta coifului, iar centironul ce-i susținea paloșul era și el placat cu aur. Purta încălțări cu talpă triplă, înșiretate până la genunchi și o mantie purpurie pe umărul stâng. Era legatul, comandantul legiunii. Procuratorul îl întrebă unde se afla cohorta sebastiană. Legatul îl informă că sebastienii fac cordon în piața din fața hipodromului, unde poporului urmau să i se aducă la cunoștință sentințele pronunțate împotriva criminalilor.

Procuratorul porunci ca din cohortă să fie detașate două centurii. Una dintre ele, sub comanda lui Marcus Moartea-Șobolanilor, urma să-i escorteze pe osândiți, pe călăi și carele cu uneltele de tortură până pe Muntele Pleșuv, iar odată ajunsă la destinație, să formeze acolo un cordon – cel superior. Cealaltă trebuia să pornească numaidecât spre munte și să constituie cordonul inferior. În același scop, adică pentru paza Muntelui Pleșuv, Pilat îi ordonă legatului să trimită ca întăriri corpul auxiliar de cavalerie, *ala* siriană.

După ce legatul părăsi terasa, procuratorul îi porunci secretarului să-i convoace la palat pe președintele sinedriului și încă doi membri ai acestuia, precum și pe șeful gărzii Templului. Dar îi ceru să aranjeze lucrurile în așa fel, încât, înainte de reuniunea în patru, el să poată sta de vorbă cu președintele între patru ochi.

Ordinele procuratorului fură aduse la îndeplinire prompt și întocmai. Soarele, care în aceste zile îmbrățișase cu o violență neobișnuită Yerushalaymul, nu apucase încă să ajungă la zenit când, pe terasa superioară a grădinii, în dreptul celor doi lei de marmură albă ce străjuiau scările, procuratorul se întâlni cu președintele interimar al sinedriului, marele preot al Iudeei Iosif

Caiafa.

În grădină era liniște. Dar, ieșind de sub arcadă pe terasa superioară, scăldată în soare, a grădinii cu palmieri ale căror trunchiuri păreau monstruoase picioare de elefant, terasă de unde se vedea întregul Yerushalaym, urbe pe care o ura, cu podurile ei suspendate, cu citadelele și mai cu seamă cu acest indescriptibil bloc de marmură acoperit, în loc de țigle, cu solzi de dragon din aur curat – Templul Yerushalaymului –, procuratorul prinse cu auzul lui fin, de jos, din depărtare, din locul unde un zid de piatră separa terasele inferioare ale grădinii palatului de piața orașului, un freamăt surd, spart în răstimpuri de strigăte sau vaiete subțiri, abia deslușite.

Procuratorul știu că acolo, în piață, apucase să se strângă deja o gloată imensă de locuitori ai Yerushalaymului, zădărâți de dezordinile din ultimul timp, că gloata aceea așteaptă cu nerăbdare anunțarea verdictului în strigătele ce izvorau din gâtlejurile neastâmpăraților vânzători de apă.

Procuratorul începu prin a-l invita pe marele preot pe terasa acoperită, pentru a se adăposti de soarele necruțător, dar Caiafa se scuză politicos, explicându-i că nu-și putea îngădui acest lucru. Pilat își trase gluga pe capul lui cu început de chelie și intră în subiect. Convorbirea se desfășură în grecește.

Pilat spuse că examinase cazul lui Yeshua Ha-Nozri și sancționase condamnarea la moarte.

Așadar, la pedeapsa capitală – execuția urma să aibă loc chiar în acea zi – fuseseră condamnați definitiv trei tâlhari: Dismas, Hestas și Bar-abbas, precum și acest Yeshua Ha-Nozri. Primii doi, care se găsiseră să atâțe norodul la rebeliune împotriva cezarului și fuseseră capturați cu forța armelor de autoritățile romane, țineau exclusiv de competența procuratorului și, deci, nu intrau în discuție. Ceilalți doi, Bar-abbas și Yeshua Ha-Nozri, din contra, fuseseră arestați de autoritățile locale și judecați de sinedriu. Potrivit legii și cutumelor, unul din ei urma să fie pus în libertate, în cinstea marii sărbători pascale, care începea astăzi. Procuratorul voia să afle care dintre cei doi răufăcători socotea sinedriul oportun să fie eliberat – Bar-abbas sau Yeshua Ha-Nozri?

Caiafa înclină capul în semn că întrebarea îi era clară și răspunse:

– Sinedriul solicită să fie eliberat Bar-abbas.

Procuratorul știa foarte bine că exact acesta avea să fie

răspunsul marelui preot, însă ținea să arate că un asemenea răspuns îi stârnește uimirea.

Uimire pe care o și mimă, cu mare artă. Sprâncenele ce-i împodobeau chipul trufaș se arcuiră în sus și procuratorul îl privi pe marele preot drept în pupilele ochilor, cu o expresie de stupefacție.

– Mărturisesc, răspunsul tău mă miră, spuse moale procuratorul. Mă tem să nu fie la mijloc vreo confuzie.

Și Pilat se explică. Autoritățile romane s-au ferit întotdeauna să atenteze în vreun fel la prerogativele puterii clericale locale, lucru bine cunoscut marelui preot; dar în cazul dat era, în mod vădit, vorba de o greșeală. Și îndreptarea acestei erori interesa, evident, autoritățile romane.

Într-adevăr: crimele săvârșite de Bar-abbas și, respectiv, Ha-Nozri nu erau nicidecum comparabile prin gravitatea lor. Dacă acesta din urmă, un om cu mințile vizibil rătăcite, era culpabil de a fi tulburat, prin niște discursuri inepte, populația din Yerushalaym și din câteva alte locuri, povara vinovăției celui dintâi era cu mult mai grea. Nu numai că își îngăduise să instige deschis la răzmeriță, dar, opunându-se arestării, ucisese un străjer. Bar-abbas era, în mod vădit, mult mai primejdios decât Ha-Nozri.

Ținând seama de aceste considerente, procuratorul îl roagă pe marele preot să-și revizuiască opțiunea și să convină asupra eliberării celui mai puțin dăunător dintre cei doi osândiți, care era, fără urmă de îndoială, Ha-Nozri. Așadar?

Caiafa răspunse calm, dar ferm că sinedriul cumpănise cu mare grijă toate elementele cazului și precizează, o dată în plus, că intenționează să-l elibereze pe Bar-abbas.

– Cum? Asta și după diligențele mele? Diligențele unui om prin care vorbește autoritatea romană? Mare preot, te rog să repeți a treia oară.

– Pentru a treia oară declar că îl vom elibera pe Bar-abbas, spuse, cu glas egal, Caiafa.

Totul se terminase, nu mai aveau ce-și spune. Ha-Nozri avea să dispară pentru totdeauna și nu va mai fi cine să lecuiască teribilele, crâncenele dureri ale procuratorului; ele n-aveau alt remediu decât moartea. Dar nu acest gând îl tulbura în acel moment pe Pilat. Aceeași tristețe incomprehensibilă pe care o resimțise adineauri sub arcadă îl invadase din nou, acaparându-i întreaga ființă. Se sili să găsească pe loc o explicație, dar

această explicație fu stranie: procuratorul avea senzația nedeslușită că în conversația cu osânditul rămăsese ceva nespus până la capăt și, de asemenea, poate și ceva neauzit până la capăt.

Pilat alungă acest gând, și el se evaporă într-o clipă, la fel de repede cum venise. El dispăru, și tristețea procuratorului rămase neexplicată, căci doar nu putea fi considerat explicație acel alt gând, fugar, care îi licărise în minte, ca să se stingă imediat, ca un fulger: „Nemurirea... a coborât nemurirea...” Nemurirea cui? Procuratorul nu știa, dar ideea acestei enigmatice nemuriri îl făcu să se înfioare de frig în plin soare.

– Foarte bine, spuse Pilat, așa să fie.

Privi împrejur, cuprinzând priveliștea cât vedea cu ochii, și fu uimit de schimbarea produsă. Tufa cu rugii împovărați de trandafiri se făcuse nevăzută, dispăruseră chiparoșii ce străjuiau terasa superioară și rodiul, și statuia albă din desișul de verdeață, și desișul însuși. În locul lor plutea un fel de masă vâscoasă, purpurie, în care șerpuiau, navigând încotro va, un soi de lujere, și împreună cu ele plutea însuși Pilat. Se simțea mânat, sufocat, pârjolit de mânia cea mai îngrozitoare, mânia neputinței.

– Mă înăbuș, murmură Pilat, mă înăbuș.

Cu o mână umedă și rece, smulse paftaua de la gulerul mantiei și aceasta căzu în nisip.

– E zăduf astăzi, se simte suflare de furtună, spuse Caiafa, cu ochii la chipul congestionat al procuratorului și prevăzând toate caznele ce îl mai așteptau. Cât de îngrozitor poate fi, estimp, Nisanul!

– Nu, răspunse Pilat, nu zăpușeala e de vină; compania ta mă gâtuie, Caiafa. Și, îngustându-și ochii, adăugă zâmbind: la seama, mare preot!

Ochii negri ai marelui preot scăpărară și, dezvăluind o iscusință cu nimic mai prejos decât a procuratorului, clericul își așternu pe chip o expresie de adâncă mirare.

– Ce-mi aud urechile, procuratorule? spuse calm și mândru Caiafa. Mă amenințî după un verdict sancționat chiar de tine însuți? Să fie cu putință aceasta? Noi suntem deprinși ca procuratorul să-și cântărească bine cuvintele înainte de a afirma ceva. Nu ne-o fi auzit cineva, *hegemon?*

Pogorând asupra marelui preot o privire moartă și, schimonosindu-și buzele într-un simulacru de zâmbet, Pilat spuse:

– Ce-i cu tine, mare preot? Cine vrei să ne audă, aici și acum? Ori mă asemui acelui zănatic june vagabond ce va fi dat astăzi morții? Mă crezi copil, Caiafa? Eu știu ce și unde spun. Grădina e împresurată de soldați înarmați, palatul așijderea, niciun șoarece nu s-ar putea strecura! Și nu numai un șoarece, dar nici ăsta... cum îi zice?... din Kiriath. Apropo, mare preot, îl cunoști? Și, chiar dacă unul de teapa lui ar izbuti să pătrundă aici, ar avea de ce să-și plângă zilele; măcar în această privință sunt demn de crezare, nu-i așa? Află, dar, mare preot, că de azi înainte numai de liniște n-o să ai parte! Nici tu, nici poporul tău – și Pilat arătă în depărtare, spre dreapta, unde, pe colină, se profila, scăldat în lumină, Templul. Ți-o spune Pontius Pilat, cavalerul Lance de Aur!

– Știu, știu! ripostă temerar, fluturându-și barba neagră, Caiafa și ochii îi scânteiară. Înălță o mână spre înaltul cerului și continuă: Neamul iudeilor știe că îl urăști cu năprasnică ură și îi vei pricinui multe suferințe, dar niciodată nu-l vei putea duce la pieire! Dumnezeu îl va apăra! Ne va auzi, ne va auzi, de asemenea, atotputernicul cezar și ne va ocroti de Pilat cel Cumplit!

– O, nu! exclamă Pilat, și fiecare cuvânt îi revărsa în suflet un nou val de ușurare: nu mai era nevoie să se prefacă, nu mai trebuia să-și aleagă cuvintele. Prea mult i te-ai plâns cezarului de mine; e rândul meu, Caiafa! La porunca mea, un curier va zbura de îndată nu la guvernatorul din Antiohia, și nici la Roma, ci săgeată la Capri, la împăratul însuși, cu veste despre cum voi, la Yerushalaym, îi sustrageţi osândei pe niște rebeli notorii. Și nu cu apă din iazul lui Solomon, cum aș fi vrut să fac spre binele vostru, voi adăpa eu atunci Yerushalaymul! Nu, nu cu apă! Adu-ți aminte cum, din cauza voastră, am fost silit să smulg de pe ziduri scuturile cu însemnele împăratului, să urnesc oaste și, după cum vezi, să purced eu însumi încoace, ca să văd cu ochii mei ce se petrece aici, la voi! Ia aminte la ce-ți spun, mare preot! Nu o cohortă ai să vezi atunci la Yerushalaym, nu! Va tălăzui sub zidurile lui întreaga Legiune Fulminanta, va veni și călărimea arabă, și atunci să vezi vai și amar! Ai să-ți amintești atunci cum l-ai salvat pe Bar-abbas și ai să regreți că, în locul lui, ai trimis la moarte un filozof ce nu făcea decât să predice pacea!

Chipul marelui preot se acoperi de pete, ochii îi fulgerau. Arboră, întocmai ca și procuratorul, un zâmbet rânjit și ripostă:

– Crezi, oare, ce spui, procuratorule? Nu pace, nu pace a adus la Yerushalaym acest lingău al gloatelor, și tu, cavalere, o știi

prea bine. Voiai să-l lași slobod ca să semene răzvrătire, să pângărească sfânta credință și să mâne poporul sub săbiile romane! Dar, cât trăiesc eu, marele preot al iudeilor, n-am să îngădui să ne fie maculată credința și îmi voi apăra poporul! Mă auzi, Pilat? Și Caiafa ridică, amenințător, mâna: Ia aminte, procuratorule!

Caiafa tăcu și procuratorului i se păru din nou că aude ceva ce semăna cu vuietul unei maree ale cărei valuri ar fi izbit chiar în zidurile grădinii lui Irod cel Mare. Acest vuiet urca de jos până la picioarele și apoi până la chipul procuratorului. Iar îndărătul lui, acolo, jos, după aripile palatului, răsunau chemările alarmante ale goarnelor, bocănitul greu a sute de încălțări, zăngănit de fiare, și procuratorul știu că în această clipă infanteria romană iese, împlinindu-i ordinele, ca să-și ocupe pozițiile la terifianta, pentru răzvrătiți și tâlhari, paradă dinaintea morții.

– Auzi, procuratorule? repetă cu glas încet marele preot. Vrei să-mi spui că toată tevatura asta – marele preot ridică ambele mâini și gluga cenușie îi lunecă de pe cap – a fost stârnită de jalnicul tâlhar Bar-abbas?

Procuratorul își șterse cu dosul palmei fruntea rece și umedă, își lăsă ochii în pământ, apoi, mijindu-i, îi ridică spre cer, văzu că astrul încins era chiar deasupra crestetului său, iar umbra lui Caiafa se chircise sub coada unuia dintre leii de piatră, și spuse cu glas încet și nepăsător:

– E aproape amiază. Ne-am luat cu vorba, dar treburile nu așteaptă.

Prezentându-i, în vorbe alese, scuze marelui preot, Pilat îl invită să ia loc pe o laviță, la umbra unei magnolii și să aștepte acolo, până când el avea să adune celelalte persoane ce trebuiau să participe la o ultimă ședință, scurtă, dând și dispoziții în plus în legătură cu execuția.

Caiafa se înclină politicos, ducând mâna la inimă, și rămase în grădină, iar Pilat coborî pe terasa acoperită. Îi porunci secretarului, care îl aștepta, să-i convoace în grădină pe legatul legiunii, pe tribunul cohortei, precum și pe cei doi membri ai sinedriului care, împreună cu șeful pazei palatului, așteptând să fie chemați, se instalaseră pe terasa de jos a grădinii, într-un chioșc rotund, cu havuz. Preciză că el însuși avea să revină numaidecât și se retrase în interiorul palatului.

În timp ce secretarul îi convoca pe participanții la viitoarea reuniune, într-o încăpere cu ferestrele acoperite de storuri

sumbre procuratorul se întâlni cu un bărbat a cărui față era pe jumătate acoperită de glugă, deși, în această odaie, razele soarelui n-aveau cum să-l incomodeze. Întrevederea fu cum nu se poate mai scurtă. Schimbară, cu glas scăzut, câteva cuvinte, după care omul se retrase, iar Pilat, traversând peristilul, se întoarse în grădină.

Acolo, în prezența tuturor celor pe care voise să-i vadă, procuratorul confirmă sec și solemn că sancționase condamnarea la moarte a lui Yeshua Ha-Nozri și solicită ca membrii sinedriului să-i comunice oficial pe care dintre cei doi criminali doresc să-l lase în viață. După ce i se răspunse că acela era Bar-abbas, Pilat spuse:

– Foarte bine.

Și îi porunci secretarului să consemneze, chiar atunci, răspunsul în procesul verbal.

Apoi, strângând în pumn paftaua pe care secretarul o ridicase din nisip, spuse grav:

– E timpul!

Numaidecât, toți se puseră în mișcare, începând coborâșul pe larga scară de marmură, străjuită de veritabili pereți din tufe de trandafir ce răspândeau o mireasmă amețitoare. Fiecare treaptă îi apropia de zidul palatului, de poarta ce dădea în piața imensă, cu pavaj neted, la capătul căreia se înălțau coloanele și statuile hipodromului din Yerushalaym.

De îndată ce, ieșind din grădină, grupul urcă pe vasta estradă de piatră ce domina piața, Pilat, privind împrejur cu ochii mijiți, examină rapid situația. Spațiul pe care tocmai îl traversase – adică cel dintre zidul palatului și estradă – era liber, în schimb în fața lui piața nu se mai vedea – fusese potopită de gloată. Mulțimea s-ar fi revărsat și peste estradă, invadând acel spațiu rămas pustiu, dacă n-ar fi fost reținută, la stânga lui Pilat, de triplul cordon de soldați sebastieni, iar la dreapta lui – de cel al ostașilor din cohorta auxiliară ituriană.

Așadar, Pilat se urcase pe estradă, strângând în pumn, mașinal și fără nicio noimă, paftaua aceea. Procuratorul își mijea ochii nu pentru a se proteja de soarele orbitor; nu! Pur și simplu, dintr-un motiv sau altul, nu voia să vadă grupul de osândiți, care, după cum știa foarte bine, era împins chiar în acel moment în urma lui, pe estradă.

De îndată ce mantia lui albă cu căptușeală sângerie se ivi sus, pe faleza de piatră lisă de acea mare umană, auzul lui Pilat,

care nu mai vedea nimic, fu izbit de un talaz sonor: „Ha-a-a!” Se pornise timid, născut undeva departe, lângă hipodrom, apoi căpătase amploare de tunet și, trăindu-și câteva secunde apogeul, începuse să scadă. „M-au văzut!” gândi procuratorul. Valul nu se spărsese încă de tot, când un altul începu să străbată piața, păru că ezită, apoi se înălță, mai puternic decât primul, și pe acest al doilea val, întocmai cum dă în clocot spuma pe întinderile mării, se învălmășeau șuierături și gemete de femei, distincte în vacarm. „I-au urcat pe estradă... gândi Pilat, iar gemetele se datorează faptului că, bulucindu-se înainte, gloata strivise câteva femei.”

Mai așteptă câtva timp, știind bine că nu există forță pe lume în stare să reducă la tăcere o gloată înainte ca ea să fi scuipat tot ce a îngrămădit în vintrele ei, amuțind apoi de bunăvoie.

Când acel moment sosi, procuratorul își repezi în sus mâna dreaptă și ultimele crâmpeie de vuiet se topiră.

Atunci Pilat își umplu până la refuz plămânii cu aer fierbinte și vocea lui frântă se revărsă peste miile de capete:

– În numele lui Cezar Imperator!

Numaidecât, un strigăt sacadat, metalic îi lovi dureros urechile. Înălțându-și lăncile în văzduh, soldații din cohorte mugiră:

– Trăiască cezarul!

Dându-și capul pe spate, procuratorul și-l puse drept în bătaia soarelui. O flamă verde i se iscă sub pleoape, incendiindu-i creierul, și vorbele lui răgușite, rostite în arameică, zburară deasupra gloatei:

– Patru criminali, arestați la Yerushalaym pentru omoruri și instigare la rebeliune, pentru sfidarea legilor și ultragierea credinței, sunt osândiți la cea mai infamantă moarte – spânzurarea pe stâlpi! Execuția se va săvârși de îndată, pe Muntele Pleșuv! Nelegiuiții – Dismas, Hestas, Bar-abbas și Ha-Nozri – sunt în fața voastră!

Pilat arătă cu mâna în dreapta, fără să-i vadă pe criminali, dar știind că ei erau acolo, la locul menit.

Gloata răspunse printr-o rumoare surdă și prelungă, de mirare sau ușurare. Când se reașternu tăcerea, Pilat continuă:

– Însă numai trei din ei vor fi executați, căci, potrivit legii și datinii, în cinstea sărbătorii Paștelui, la propunerea micului sinedriu, sancționată de autoritățile romane, pe unul dintre condamnați generosul cezar îl va reda infamei sale vieți!

Strigând aceste cuvinte, Pilat simțea cum rumoarea lasă locul unei tăceri profunde. Niciun murmur, niciun foșnet nu mai ajungea la urechile lui, ba veni o clipă când i se păru că, îndeobște, tot ce-l înconjura dispăruse. Orașul pe care-l ura pierise și doar el rămăsese acolo, de unul singur, cu chipul mistuit de razele piezișe ale soarelui. Preț de o clipă, lăsă netulburată acea liniște, apoi strigă:

– Numele celui ce, aici, în fața voastră, va fi pus în libertate...

Mai făcu o pauză înainte de a rosti numele, ca să chibzuiască dacă spusese tot ce se cuvenea spus, știind că orașul mort va reînvia brusc după ce el va fi dezvăluit numele norocosului și niciun alt cuvânt nu va mai fi auzit.

„Gata? își șopti înăbușit Pilat. Gata! Numele!”

Și, rostogolind sunetul „r” pe deasupra orașului cufundat în mutenie, răcni:

– Bar-r-abbas!

În clipa aceea, i se păru că deasupra lui soarele se spărsese zgomotos în țăndări, umplându-i urechile cu lavă. Și în acea lavă se învălmășeau sălbatic urlete, țipete, gemete, hohote de râs și fluierături.

Pilat se întoarse și traversă estrada îndărăt, spre trepte, nedezlipindu-și ochii de mozaicul pavimentului, atent să nu se poticnească. Știa că acum, în spatele lui, pe estradă, cad grindină monede de bronz și curmale, că în gloata dezlănțuită oamenii se bulucesc, se calcă în picioare, se cațără unii peste alții, ca să vadă cu ochii lor minunea – un om care, aflat în ghearele morții, se smulsese din acele gheare! Să vadă cum legionarii îi scot acelui om frânghiile, pricinuindu-i fără voie o durere ascuțită în brațele dislocate la interogatoriu, cum el, schimonosindu-se și gemând, nu înceta totuși să zâmbească – zâmbet tâmp, de nebun.

Știa că, tot atunci, escorta îi coboară pe ceilalți trei, rămași cu mâinile legate, pe treptele laterale, pentru a-i scoate pe drumul ce ducea, la vest, în afara orașului, spre Muntele Pleșuv. Abia după ce ajunse îndărătul eșafodului, Pilat deschise ochii, știind că primejdia trecuse – nu mai avea cum să-i vadă pe condamnați.

În vuietul acum descrescând al gloatei se auzeau deslușit glasurile stridente ale crainicilor ce repetau, unii în arameică, alții în greacă, cuvintele strigate de procurator pe estradă, în plus, la urechi îi ajunseră tropotul mărunt și cadențat al unor cai ce se apropiau și un zvon de trâmbiță, scurt și vesel. Acestor

sunete le răspundeau fluierăturile sfredelitoare ale băieţandrilor căţăraţi pe acoperişurile caselor, de-a lungul drumului ce ducea de la bazar la hipodrom, şi voci urlând: „Păzea!”

În trap tot mai întins, un pâlc de cavalerie năvăli ca vântul în piaţă, traversând-o lateral, pentru ca, ocolind aglomerarea de oameni, să iasă la drumul spre Muntele Pleşuv pe scurtătură, prin ulicioara de sub zidul de piatră năpădit de viţă-de-vie.

Un soldat ce străjuia solitar în porţiunea descongestionată a pieţei, ţinând în mână un sceptru, îl ridică în văzduh, anunţând parcă o primejdie, şi întreaga ceată – procuratorul şi legatul legiunii, secretarul şi escorta ce-i însoţea – se opri.

Ajuns în trap vertiginos în dreptul lui Pilat, mai-marele pâlcului, un sirian micuţ ca un băieţel şi negricios ca un mulatru, strigă ceva cu glas subţire şi îşi smulse sabia din teacă. Bidiviul lui, negru ca pana corbului şi înspumat, se smuci şi se cabră. Îndesându-şi, cu un gest brusc, sabia îndărăt în teacă, şeful pâlcului îşi plesni calul cu cravaşa peste grumaz, îl struni şi, trecând la galop, îl îndreptă spre ulicioară. În urma lui, în rânduri de câte trei, zburară, învăluiţi într-un nor de praf, ceilalţi călăreţi. Se vedeau dansând deasupra lor, în ritmul galopului, vârfurile suliţelor uşoare, de bambus şi, de sub turbanele albe, chipurile ce-i trecură pe dinainte, cu dinţii strălucitori, dezgoliţi în rânjete vesele, i se părură procuratorului şi mai întunecate.

Ridicând colbul până la cer, pâlcul coti pe ulicioară, şi ultimul care trecu în galop pe lângă Pilat fu un soldat purtând la spate o goarnă strălucitoare, învăpăiată de razele soarelui.

Apărându-se cu mâna de praf, cu chipul schimonosit de o grimasă involuntară, Pilat porni mai departe, spre poarta grădinii palatului, iar legatul, secretarul şi escorta îl urmară.

Era în jurul orei zece dimineaţa.

Capitolul III
Al șaptelea argument

– Da, era în jurul orei zece dimineața... preastimate Ivan Nikolaevici, zise profesorul.

Poetul își trecu palma peste față, ca un om abia trezit din somn, și văzu că peste grădina Patriarșie se lăsase seara.

Apele iazului se întunecaseră și o luntre ușoară luneca deja pe unde. Se distingea plescăitul vâslelor și chicotele unei femei cuibărite în luntrea aceea. Băncile de pe alei începuseră să se populeze, însă numai pe trei dintre laturile careulului; cea unde se aflau interlocutorii noștri se încăpățâna să rămână pustie.

Cerul de deasupra Moscovei se spălăcise parcă, și sus, în tării, luna plină, dar albă încă, nu aurie, își etala contururile de o netezime perfectă. Se respira mult mai ușor și glasurile de sub tei căpătaseră sonorități moi, de amurg.

„Tipul a plăsmuit o întreagă poveste, și eu să nu bag de seamă?... își zise uluit Bezdomnîi. Ce naiba se întâmplă? Uite că s-a făcut seară! Dar poate că nici nu povestea el: poate că pur și simplu am adormit și am visat totul?”

E de presupus însă că, totuși, ascultase o istorisire a profesorului, altminteri ar trebui admis că exact același vis îl avusese și Berlioz, căci acesta spuse, scrutând chipul străinului cu o privire atentă:

– Povestea dumitale e nespus de interesantă, profesore, deși nu se potrivește defel cu relatările evanghelice.

– Să avem iertare, răspunse profesorul, zâmbind cu condescendență, pentru alții nu mă pun chezaș, dar dumneata știi prea bine că absolut nimic din ce stă scris în Evanghelii nu s-a întâmplat nicicând în realitate și că, de altfel, dacă stăm să tratăm Evangheliile ca pe niște surse istorice... Profesorul schiță din nou un surâs și Berlioz își înghiți vorba, pentru că literalmente același lucru i-l spusese el însuși lui Bezdomnîi, în timp ce străbăteau, umăr la umăr, strada Bronnaia, în drum spre Patriarșie prudî.

– Asta așa e, conveni Berlioz, dar mă tem că nimeni nu poate confirma nici că tot ceea ce ai povestit dumneata s-a întâmplat aievea.

– O, ba da! Cineva poate confirma! replică profesorul, stâlcind

deodată cuvintele, dar extrem de sigur pe sine și, cu un aer misterios, le făcu semn celor doi amici să vină mai aproape.

Literații se aplecară spre el, unul din dreapta, celălalt din stânga, și profesorul spuse, de data asta fără pic de accent, care, naiba știe de ce, la acest om ba apărea, ba dispărea fără urmă:

– Adevărul e că… profesorul aruncă în jur priviri temătoare și coborî glasul, adevărul e că am asistat personal la toate astea. Am fost în preajma lui Pontius Pilat și în peristil, și în grădină, când stătea de vorbă cu Caiafa, și pe estrada de piatră, numai că discret, incognito, cum s-ar zice, așa că vă rog – nimănui niciun cuvânt! Secret desăvârșit!… Ssst!

Câteva clipe domni tăcerea, apoi Berlioz, palid la față, întrebă cu glas tremurător:

– De… de cât timp ești la Moscova?

– La Moscova? Păi, adineauri am picat… răspunse fâstâcit profesorul și abia atunci amicilor le dădu prin gând să se uite bine în ochii lui, prilej cu care constatară că stângul, cel verde, avea o expresie sfruntat dementă, iar cel drept era gol, negru și mort.

„Limpede ca lumina zilei! își spuse Berlioz, tot mai derutat. Neamțul ăsta ori e nebun, ori s-a scrântit chiar acum, aici, lângă Patriarșie prudî. Ca să vezi ce chestie!”

Într-adevăr, totul se lămurise: și atât de straniul mic dejun cu defunctul filozof Kant, și aiurelile despre untdelemn și o oarecare Annușka, și prevestirea despre decapitarea lui Berlioz, și tot restul: profesorul era nebun.

Berlioz știu imediat ce era de făcut. Lăsându-se pe speteaza băncii, îi făcu semn cu ochiul lui Bezdomnîi, prin spatele profesorului – chipurile, „nu-l contrazice!”, dar poetul se zăpăcise într-atât, încât nu pricepu mesajul.

– Da, da, da, spuse surescitat Berlioz, la urma urmei, toate astea sunt verosimile! Ba chiar foarte verosimile: Pontius Pilat, terasa și toate celelalte… Dar dumneata… ai venit singur, ori cu soția?

– Singur, singur, eu sunt întotdeauna singur, răspunse cu amărăciune în glas profesorul.

– Dar unde ți-ai lăsat bagajele, profesore? întrebă insinuant Berlioz, la Metropol? Unde ai tras?

– Eu? Nicăieri… răspunse neamțul cel zărghit, lăsându-și ochiul cel verde să rătăcească, melancolic și tulbure, peste Patriarșie prudî.

– Cum adică? Dar... unde ai de gând să locuiești?

– La dumneata, răspunse cu neașteptată dezinvoltură nebunul și îi făcu din ochi.

– Aș fi... aș fi nespus de încântat, bâigui Berlioz, dar, zău, la mine nu e cine știe ce confort... La Metropol sunt camere superbe, e un hotel de mâna-ntâi...

– Și nici diavolul nu există? îl întrebă hodoronc-tronc, cu glas vesel, bolnavul pe Ivan Nikolaevici.

– Nici diavolul...

– Nu-l contrazice! îi șopti fără glas, tot prin spatele profesorului, Berlioz, doar mișcându-și buzele, prăvălit pe spetează și făcând grimase disperate.

– Nu există niciun fel de diavol! strigă Ivan Nikolaevici, pe care toată aiureala asta sfârșise prin a-l face să-și piardă firea. Că mare pacoste mai ești, domnule! Nu mai face pe nebunul!

La acestea, nebunul izbucni într-un hohot de râs atât de răsunător, încât din coroana teiului din spatele băncii zbură, speriată, o vrabie.

– Ei, asta chiar că-i interesant, spuse, cutremurându-se de râs, profesorul, aici, la voi, aia nu există, ailaltă nici atât, nimic nu există!

Își curmă, brusc, hohotele și, lucru întru totul explicabil în cazul celor suferinzi cu mintea, după explozia de râs, căzu în extrema cealaltă – se supără și strigă cu glas aspru:

– Nu există, ziceți?

– Calm, profesore, calm, calm! mormăi Berlioz, temându-se să nu-l excite și mai mult pe bolnav. Rămâi o clipă aici, cu tovarășul Bezdomnîi; eu mă reped până la colț, dau un telefon și pe urmă te conducem unde-ți dorește inima. Cum nu cunoști orașul...

Planul lui Berlioz avea, orice s-ar spune, cap și coadă: să dea fuga la cel mai apropiat telefon public și să anunțe Biroul pentru Evidența Străinilor că așa și așa, un individ ce se dă drept consultant invitat din străinătate hălăduiește prin grădina Patriarșie prudî, într-o stare vădit anormală. Era cazul să se ia măsuri înainte de a se isca te miri ce bucluc.

– Un telefon? Fie, telefonează, consimți trist bolnavul și deodată adăugă pătimaș: Dar, înainte de a ne părăsi, te implor, crezi măcar în existența diavolului! Nu-ți cer altceva! Ai în vedere că pentru asta există al șaptelea argument, de departe cel mai sigur! Și o să-ți fie livrat chiar acum!

– Bine, bine, spuse, fals afabil, Berlioz și, îmbărbătându-l

printr-un semn cu ochiul pe îmbufnatul poet, căruia nu-i surâdea defel ideea de a-l păzi pe neamțul cel nebun, porni cu pași repezi spre ieșirea din parc, cea de la intersecția străzii Bronnaia cu străduța Ermolaevskaia.

De îndată ce-l văzu îndepărtându-se, profesorul păru să-și recapete toate facultățile și chipul i se înseninã.

– Mihail Aleksandrovici! strigă el în urma lui Berlioz.

Acesta tresări, se întoarse, dar se liniști numaidecât, spunându-și că profesorul i-ar fi putut reține numele patronimic și de prin gazete.

Dar profesorul strigă, punându-și mâinile pâlnie la gură:

– Dacă vrei, aranjez chiar acum să i se telegrafieze unchiului dumitale, la Kiev!

Și din nou pe Berlioz îl trecură fiorii. De unde știa, oare, nebunul de unchiul lui de la Kiev? Despre el, în mod cert, nu s-a scris în nicio gazetă. E-he-he, oare nu cumva are dreptate Bezdomnîi? Dar dacă actele străinului sunt false? Doamne, ce personaj straniu! Repede la telefon! La telefon! La telefon, chiar acum! Băieții de la Evidență au să lămurească lucrurile cât ai zice pește!

Și, refuzând să mai asculte orice i s-ar fi strigat din urmă, Berlioz alergă mai departe.

Însă chiar la ieșirea spre Bronnaia, de pe o bancă se ridică în întâmpinarea lui nimeni altul decât cetățeanul care adineauri, în plină zi, se înfiripase sub ochii lui din văzduhul încins și condensat. De data asta însă, nu era o însăilare aeriană, ci om în carne și oase; în lumina crepusculară, Berlioz îi distingea perfect mustăcioara semănând cu niște pene de găină, ochii mici, ironici și pe jumătate aburiți de beție, pantalonii cadrilați, ridicați atât de sus, încât îi lăsau la vedere șosetele albe și murdare.

Mihail Aleksandrovici avu o mișcare de recul, dar numaidecât își spuse că totul era doar o coincidență stupidă și că, de altfel, nu era momentul să se împiedice de asemenea prostioare.

– Căutați turnichetul, cetățene? se interesă, cu o voce de tenor dogită, cadrilatul. Poftiți pe aici... Drept înainte, și ieșiți unde trebuie. Acu', că v-am fost călăuză, poate vă scobiți de-o litră... pentru un fost dirijor de cor bisericesc... să mă dreg și eu!

Și, maimuțărindu-se, individul își smulse, cu un gest amplu, de pe scăfârlie cascheta de jocheu.

Berlioz nu stătu să asculte milogeala scălâmbului dirijor de cor, alergă la turnichet și apucă una din barele turnante cu

mâna. O împinse și dădu să traverseze strada, când îl izbi în față o lumină intermitentă, albă și roșie: era un fel de lădiță cu peretele frontal de sticlă, în care pâlpâia inscripția: „Atenție la tramvai!”

În aceeași clipă, apăru în viteză și tramvaiul, cotind de pe străduță Ermolaevskaia pe Bronnaia, pe o linie proaspăt instalată. Depășind curba și intrând în linie dreaptă, tramvaiul, invadat brusc de lumină, mugi și acceleră.

Deși în locul unde se afla nu-l pândea nicio primejdie, prudentul Berlioz hotărî să se întoarcă îndărătul barierei. Apucă bara turnantă și făcu un pas înapoi. Dar deodată mâna îi alunecă și scăpă bara, un picior îi patină irezistibil, ca pe ghețuș, pe caldarâmul pantei ce cobora spre linie, celălalt îi săltă în văzduh, și redactorul fu proiectat pe șine.

Încercând să se agațe de ceva, Berlioz căzu pe spate, lovindu-se ușor cu ceafa de caldarâm, și apucă să vadă sus, în înaltul cerului – dar nu mai sesiză dacă în dreapta ori în stânga lui – luna poleită cu aur. Izbuti să se răsucească pe o rână, să-și tragă, convulsiv, picioarele spre burtă și, ridicând capul, văzu năvălind asupră-i cu o forță irepresibilă chipul alb de groază al vătmăniței și brasarda ei roșie. Berlioz nu țipă, dar în jurul lui strada se umplu de schelălăitul unor voci disperate de femei. Conductoarea smuci frâna electrică, vagonul se înfipse cu botul în pământ, apoi săltă brusc și din ferestre prinseră să zboare, cu un zornăit asurzitor, cioburi de sticlă. În clipa aceea, în creierul lui Berlioz un glas disperat strigă: „E cu putință?...” Mai luci o dată, ultima dată, luna, dar acum frântă în bucăți, și apoi se făcu întuneric.

Tramvaiul îl acoperi pe Berlioz și sub grilajul parcului fu azvârlit un obiect rotund și întunecat. Rostogolindu-se pe pantă, el săltă pe caldarâm până în mijlocul străzii Bronnaia, unde se opri.

Era capul retezat al lui Berlioz.

Capitolul IV
Urmărirea

Țipetele isterice ale femeilor se potoliră, fluierăturile miliției se deșurubară din văzduh și două ambulanțe demarară – una spre morgă, cu trupul descăpățânat și capul fără trup, cealaltă spre spital, cu frumoasa vătmăniță rănită de geamurile sparte –, măturători în șorțuri albe strânseră cioburile și astupară cu nisip băltoacele de sânge. Incapabil să ajungă până la turnichet, Ivan Nikolaevici se prăbușise pe o bancă și acolo rămăsese. Încercase de câteva ori să se ridice, dar picioarele nu-l ascultau – parcă fusese lovit de paralizie.

Poetul alergase spre ieșirea din parc de îndată ce auzise primul urlet și apucase să vadă capul lui Berlioz rostogolindu-se pe caldarâm. Această imagine îi provocase un asemenea șoc, încât, prăvălindu-se pe cea mai apropiată bancă, își mușcă pumnul până la sânge, neputând să priceapă cum era posibil ca acum să stai de vorbă cu omul, iar peste un minut să-i vezi capul săltând, desprins de trup, pe Bronnaia... De neamțul cel nebun uitase cu desăvârșire.

Oameni agitați se perindau în fugă pe alee, prin fața poetului, răsunau exclamații de groază, dar ai fi zis că Ivan Nikolaevici nici nu aude acele vociferări. Pe neașteptate însă, în dreptul băncii, foarte aproape de el, se ciocniră două femei, și una dintre ele, cu nas ascuțit și capul descoperit, îi strigă celeilalte, chiar la urechea poetului:

– Annușka, Annușka noastră de pe Sadovaia! E isprava ei! A cumpărat de la băcănie un litru de untdelemn și – ceasul rău! – a spart sticla chiar de turnichet! Și-a mânjit fusta de sus până jos... Ce mai blestema – de mama focului!... Iar omul acela, sărmanul, când să iasă din parc, a alunecat și s-a trezit pe șine...

În primul moment, din tot ce strigase femeia, în creierul răvășit al lui Ivan Nikolaevici se înfipse un singur cuvânt: „Annușka”...

– Annușka... Annușka?... bolborosi poetul, aruncând priviri speriate în jur, ia stai puțin, ia stai puțin...

De cuvântul „Annușka” se agăță cuvântul „untdelemn”, iar apoi, nu se știe de ce, „Pontius Pilat”. De acesta din urmă poetul se descotorosi, legând în minte verigile unui lanț ce începea cu

„Annușka”. Lanțul se alcătui foarte repede, ducându-l imediat la profesorul cel țicnit.

– Sigur că da! N-a spus el că ședința n-o să se țină pentru că Annușka a vărsat untdelemnul? Și uite că n-o să se țină! Dar asta încă nu-i nimic: a spus verde că o femeie îi va tăia capul lui Berlioz! Da, da, da! Și nu era vatmanul femeie?! Ce-o mai fi și asta? Poftim?

Nu mai rămânea nici umbră de îndoială că misteriosul consultant cunoștea dinainte, amănunt cu amănunt, întregul tablou al oribilei morți a lui Berlioz. Două gânduri străpunseră atunci creierul poetului. Întâiul: „Prostii! Nu e nebun deloc!” și al doilea: „Oare n-a pus la cale chiar el toate astea?!”

Dar, se pune întrebarea, cum anume?!

– Un bob zăbavă! Aflăm noi!

Cu prețul unui uriaș efort, Ivan Nikolaevici se ridică de pe bancă și se grăbi să ajungă îndărăt, la locul unde, mai adineauri, stătuse de vorbă cu profesorul. Din fericire, acesta încă nu plecase.

Pe Bronnaia se aprinseseră felinarele, deasupra grădinii Patriarșie prudî strălucea, aurie, luna și, în lumina ei mereu amăgitoare, lui Ivan Nikolaevici i se păru că străinul ținea la subsuoară nu bastonul, ci o spadă.

Grotescul dirijor în retragere ședea exact pe locul unde șezuse cu foarte puțin timp în urmă însuși Ivan Nikolaevici.

Acum personajul își agățase pe nas un *pince-nez* vădit inutil, cu o lentilă lipsă și cealaltă plesnită. Din această pricină, cadrilatul devenise și mai respingător decât adineauri, când îi arătase lui Berlioz calea spre linia de tramvai.

Simțind că îl trec fiori de gheață, Ivan se apropie de profesor și, examinându-i atent chipul, se încredință că pe acea fizionomie nu se putea și, pesemne, nu se putuse nicicând desluși vreun semn de demență.

– Mărturisește: cine ești, de fapt? întrebă, cu glas înăbușit, Ivan.

Străinul se încruntă, îl privi pe poet de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară în viață și răspunse dușmănos:

– Nu înțelegi… pe rusește vorbit…

– Domnia sa nu înțelege! interveni de pe bancă ex-dirijorul, deși nimeni nu-l rugase să tălmăcească vorbele străinului.

– Nu mai face pe niznaiul! spuse amenințător Ivan, simțind un fior rece sub furca pieptului, adineauri vorbeai perfect rusește!

Nu ești nici neamț, și nici profesor! Ești un asasin și un spion! Actele! răcni Ivan furios.

Misteriosul profesor strânse din umeri cu o grimasă de dezgust, care-i schimonosi și mai mult gura oricum strâmbă.

– Cetățene! sări din nou abjectul ex-dirijor, cum îți îngădui să șicanezi un turist străin? Pentru asta o s-o încasezi cu vârf și îndesat!

Între timp, dubiosul profesor, arborând o mină arogantă și întorcându-i spatele lui Ivan, dădu s-o ia din loc.

Ivan simți că începe să-și iasă din țâțâni. Sufocându-se, îl somă pe fostul dirijor:

– Hei, cetățene, ajută-mă să-l rețin pe acest criminal! E de datoria dumitale!

Cu o vivacitate extraordinară, paiața sări în picioare și răcni:

– Un criminal? Care criminal? Unde-i? Să-l văd! Străinul? Ochișorii dirijorului sclipiră exaltați. Ăsta? Dacă el e criminalul, trebuie să strigăm: „Ajutor!” Altminteri scapă. Hai, amândoi deodată!

Și dirijorul căscă o gură cât o șură.

Ivan, care se zăpăcise de tot, îl ascultă pe farsor și răcni din răsputeri „Ajutor!”, însă ex-dirijorul îi trase clapa, nu scoase niciun sunet.

Strigătul răgușit și stingher al lui Ivan nu ajută la nimic. Două duduițe ce treceau prin apropiere o zbughiră speriate și, din urmă, Ivan auzi cuvântul „bețiv”.

– Aha, vasăzică ești înhăitat cu el? strigă Ivan furios. Adică îți bați joc de mine? La o parte!

Ivan se repezi spre dreapta, dirijorul – și el spre dreapta! Ivan la stânga, pezevenghiul – așijderea.

– Aha, îmi tai calea într-adins? răcni ca o fiară Ivan. Află că te dau chiar pe tine pe mâna miliției!

Ivan făcu o tentativă de a-l înșfăca pe ticălos de mânecă, dar îl rată și rămase cu mâinile goale. Iar ex-dirijorul parcă intrase în pământ.

Ivan scoase o exclamație de uimire, privi în depărtare și, în cele din urmă, îl descoperi pe odiosul necunoscut. Ajunsese deja la ieșirea spre străduța Patriarhiei, și nu singur: ultradubiosul ex-dirijor izbutise să i se alăture. Dar asta nu era tot. Compania se căptușise cu un al treilea personaj – un motan uriaș, ivit nu se știe de unde, rotofei ca un purcel, negru ca un corb sau ca funinginea și cu luxuriante mustăți de cavalerist. Tustrei o

apucară pe străduța Patriarhiei, motanul mergând pe labele dindărăt.

Ivan se repezi pe urmele răufăcătorilor, dar își dădu seama numaidecât că îi va fi foarte greu să-i ajungă.

Insolitul trio străbătu străduța cât ai clipi și ajunse pe Spiridonovka. Oricât lungea pasul Ivan, distanța ce-l despărțea de fugari nu scădea câtuși de puțin. Nici nu băgă de seamă când din pașnica Spiridonovka se pomeni în strada Nikitskie Vorotas, unde situația poetului se înrăutăți. Aici era deja îmbulzeală. Un cetățean pe care fusese cât pe-aci să-l răstoarne îl acoperi de ocări. Unde mai pui că, tocmai aici, banda de răufăcători hotărâse să aplice tertipul preferat al briganzilor urmăriți, apucând-o care încotro.

Cu o uimitoare dibăcie, ex-dirijorul sări din mers în autobuzul ce rula spre piața Arbat și se făcu nevăzut. Pierzându-l pe unul dintre fugari, Ivan își concentră toată atenția asupra motanului și văzu cum strania felină ateriză pe scara tramvaiului „A”, ce tocmai oprise în stație, îmbrânci insolent o femeie, care, dată jos, țipă ca din gură de șarpe, se cramponă de bară și chiar încercă să-i strecoare încasatoarei, prin geamul deschis din pricina zăpușelii, o monedă de zece copeici pentru bilet.

Comportamentul motanului îl ului într-atât pe Ivan, încât îl făcu să rămână țintuit lângă băcănia din colț, unde, însă, fu iarăși uimit, încă și mai abitir, văzând purtarea încasatoarei. De cum dădu cu ochii de cotoiul agățat de tramvai, aceasta strigă, tremurând toată de mânie:

– Fără motani în tramvai! Motanii n-au voie! Intrarea oprită! Zât! Dă-te jos, că, de nu, chem miliția!

Nici încasatoarea, nici călătorii nu păreau prea afectați de lucrul cel mai stupefiant: că un motan urcă în tramvai mai treacă-meargă, dar să vrea și bilet?

Motanul se dovedi a fi un animal nu numai solvabil, ci și disciplinat. La prima somație a încasatoarei, se dădu bătut, coborî de pe scară și rămase în stație, netezindu-și mustățile cu moneda refuzată. Dar de îndată ce încasatoarea trase de cordonul soneriei și tramvaiul se urni din loc, motanul procedă ca orice individ care e alungat din tramvai, dar are de mers cu tramvaiul. Așteptând să defileze pe dinaintea lui toate cele trei vagoane, sări pe tamponul celui din urmă, se agăță cu ghearele de un cuplung de cauciuc ce ieșea din peretele acestuia și se dădu dus, economisind și o grivnă.

Ocupat cu parșivenia de motan, Ivan era cât pe-aci să-l piardă pe cel mai important dintre cei trei – pe profesor.

Dar, din fericire, acesta nu apucase s-o șteargă. Ivan îi zări bereta cenușie în mulțimea ce roia în capul străzii Bolșaia Nikitskaia, colț cu Herzen. Într-o clipă, fu și el acolo. Dar nu avu spor nici de data asta: întindea pasul, ba o mai dădea și pe fugă, îmbrâncind trecătorii, însă nu izbutea să reducă nici cu un centimetru distanța dintre el și profesor.

Oricât era de indispus, Ivan nu putea să nu se minuneze de rapiditatea supranaturală cu care se desfășura urmărirea. Nu trecuseră nici douăzeci de secunde de când lăsase în urmă Nikitskie Vorota, și acum era deja orbit de luminile pieței Arbat. Câteva secunde mai târziu alerga pe o străduță întunecoasă, cu trotuarele pline de gropi, unde căzu rău, zdrelindu-și genunchiul, apoi urmă o magistrală luminată *a giorno* – strada Kropotkinskaia, apoi o altă străduță, apoi Ostojenka și încă o ulicioară, mohorâtă, sordidă și zgârcit miluită cu becuri chioare. Aici Ivan Nikolaevici pierdu definitiv urma celui pe care își dorise atât de mult să pună mâna. Profesorul dispăruse.

Ivan Nikolaevici își pierdu cumpătul, dar nu pentru mult timp, deoarece, subit, avu intuiția că profesorul trebuie să fie neapărat în blocul nr. 13 și negreșit în apartamentul nr. 47.

Dând buzna în holul de la intrare, Ivan Nikolaevici urcă valvârtej la etajul întâi, găsi cu ușurință apartamentul și apăsă nerăbdător butonul soneriei. Nu avu mult de așteptat: îi deschise o fetiță de vreo cinci ani, care, fără să-i pună vreo întrebare, se evaporă în fugă nu se știe unde.

Vestibulul imens în care se trezi Ivan Nikolaevici, slab luminat de un bec chior, atârnat sub tavanul excesiv de înalt și negru de murdar ce era, lăsa o persistentă impresie de abandon. Pe un perete era agățată o bicicletă fără pneuri, jos, sub ea, trona un cufăr enorm, cu ferecături, iar pe polița cuierului era trântită o căciulă veche de blană, cu clapele lungi atârnânde. De după una dintre uși, din aparatul de radio, o voce tunătoare de bărbat striga supărată ceva, în versuri.

Fără să se piardă câtuși de puțin cu firea în această ambianță necunoscută, Ivan Nikolaevici se năpusti înainte pe culoar, spunându-și: „Mai mult ca sigur, s-a ascuns în baie.” Pe culoar era întuneric. După ce bâjbâi o vreme, izbindu-se de câteva ori ba de un perete, ba de celălalt, Ivan zări o dâră îngustă de lumină, sub ceea ce părea a fi o ușă. Dibui clanța. O ușoară

smucitură fu de-ajuns ca să disloce cârligul, și Ivan se pomeni chiar în camera de baie, gândindu-se că a avut noroc.

Noroc avusese, dar nu cel pe care-l aștepta. Un iz de căldură jilavă îi izbi nările și, la lumina cărbunilor ce mocneau sub cazan, Ivan Nikolaevici deslușì niște albii mari agățate de perete și cada semănată cu groaznice pete negre pe porțiunile de unde sărise smalțul. În cadă se unduia o damă goală, acoperită toată de clăbuci și cu buretele în mâini. Tipa își miji ochii miopi spre intrusul Ivan și, luându-l, pesemne, drept altcineva în acea lumină de iad, spuse încet, amuzată:

– Kiriușka! Termină cu prostiile! Ți-ai ieșit din minți?... Acuș se întoarce Fiodor Ivanîci! Ieși afară chiar acum!

Și-l amenință pe Ivan cu buretele.

O confuzie evidentă, de care se făcea vinovat, desigur, Ivan Nikolaevici, dar el nu socoti cu cale să se disculpe. Exclamând pe un ton reprobator: „Ah, dezmățato!...” se pomeni, nu se știe cum, în bucătărie. Aici nu era nici țipenie; pe plită, în semiîntuneric, sclipeau mut vreo zece primusuri stinse. O rază de lună ce răzbătea prin geamul prăfuit, nespălat de ani buni, lumina slab un ungher unde, acoperită de colb și păienjenișuri, atârna o icoană uitată, de după rama căreia se ițeau capetele a două lumânări de cununie. Sub icoana cea mare atârna, prinsă cu un ac, o alta mică, de carton.

Nimeni nu știe ce va fi fost în capul lui, dar, înainte de a o șterge englezește pe scara de serviciu, Ivan subtiliză una dintre acele lumânări, precum și iconița de hârtie. Cu aceste obiecte asupră-i, părăsi apartamentul necunoscut, bodogănind ceva și roșind la amintirea celor trăite adineauri în camera de baie. Aproape fără voia lui, se străduia să ghicească cine va fi fiind acest nerușinat Kiriușka și dacă nu tocmai lui i-o fi aparținând oribila căciulă cu clape din vestibul.

Ajuns pe ulicioara pustie și lugubră, poetul își roti privirile împrejur, dar fugarul – ia-l de unde nu-i. Atunci hotărî:

– Sigur e pe chei! După el!

Ar fi fost, poate, cazul ca Ivan Nikolaevici să fie întrebat de ce socoate el că profesorul se afla tocmai pe râul Moscova și nu aiurea. Numai că n-avea cine să-l întrebe. Dezolanta ulicioară era absolut pustie.

La scurt timp, Ivan Nikolaevici putu fi văzut pe treptele de granit ale amfiteatrului de pe cheiul râului Moscova.

Scoțându-și hainele, Ivan le lăsă în seama unui bărbos

simpatic ce tocmai fuma o țigară răsucită de el însuși, așezat lângă o cămașă largă *à la* Lev Tolstoi, zisă în popor *tolstovka,* albă și zdrențuită, și o pereche de ghete scâlciate, cu șireturile desfăcute. Dând din mâini să se mai răcorească, Ivan plonjă ca o rândunică în râu. Apa era atât de rece, încât i se tăie răsuflarea și chiar îi fulgeră prin minte gândul că s-ar putea să nu mai răzbată la suprafață. Dar răzbi și, gâfâind și fornăind, cu ochii rotunjiți de groază, începu să despice înot apa neagră cu miros de păcură, printre reflexele zigzagate ale felinarelor de pe chei.

Când, ud leoarcă, ajunse, sărind câteva scări deodată, la locul unde își lăsase în paza bărbosului averea vestimentară, constată că fuseseră furate nu numai hainele, ci și gardianul lor – bărbosul însuși. Acolo unde era mormanul de haine, mai rămăseseră o pereche de izmene în dungi, *tolstovka* zdrențuită, lumânarea, iconița și o cutie de chibrituri. Ridicându-și, cu ură neputincioasă, pumnul amenințător spre depărtări, Ivan se înveșmântă în ce-i fusese lăsat.

Două mari neliniști îl frământau: întâi – că-i dispăruse legitimația de membru al Massolit, de care nu se despărțea niciodată, și, în al doilea rând, – va putea el, oare, în ținuta aceea, să circule nestingherit prin Moscova? Totuși, era în izmene… Mă rog, cine ce treabă are, dar, mai știi, de nu s-ar întâmpla cine știe ce pocinog, ar putea fi chiar arestat…

Ivan rupse nasturii indispensabililor din porțiunea de la glezne în speranța că, având această despicătură, izmenele ar putea trece drept pantaloni de vară, înșfăcă iconița, lumânarea și chibriturile și o luă din loc, spunându-și:

– La Griboedov! Nu încape nicio îndoială că e acolo!

Orașul își trăia viața de seară. Treceau, ridicând nori de praf și zăngănind din lanțuri, camioane pe ale căror platforme pline de saci se hurducau, întinși cu burdihanele în sus, niște bărbați. Toate ferestrele erau deschise, etalând veioze cu abajururi oranj, și prin toate ferestrele și ușile, din toate gangurile, de pe acoperișuri și terase, din subsoluri și curți răzbătea urletul răgușit al polonezei din opera *Evgheni Oneghin.*

Temerile lui Ivan Nikolaevici se adeveriră întru totul: trecătorii îl măsurau, mirați, cu privirea și întorceau, râzând, capetele în urma lui. Drept care hotărî să ocolească arterele mari și să se furișeze prin ulicioare, unde oamenii nu sunt chiar atât de indiscreți, unde un desculț riscă mai puțin să fie oprit și hărțuit cu tot felul de întrebări despre niște izmene ce nu vor, în ruptul

capului, să semene a pantaloni.

Zis și făcut: se înfundă în labirintul ocult al străduțelor din Arbat, furișându-se pe lângă ziduri, aruncând priviri speriate în jur, întorcând mereu capul, pitindu-se uneori prin ganguri, evitând intersecțiile cu semafoare și portalurile luxoase ale reședințelor diplomatice.

Și, pretutindeni de-a lungul acestui itinerar atât de trudnic, nu conteniră să-l însoțească, pricinuindu-i un straniu și inexprimabil alean, acordurile unei orchestre nevăzute, sub acompaniamentul căreia un bas grav își cânta dragostea pentru Tatiana.

Capitolul V
S-a întâmplat la Griboedov

Casa de modă veche, parter și etaj, de culoare crem, era situată pe bulevardul circular, în fundul unei grădini cam părăginite, despărțite de trotuar printr-un grilaj din fier forjat. Micul peron din fața casei era asfaltat; iarna puteai vedea aici doar un nămete cât toate zilele, cu o lopată în vârf, dar vara locul devenea o superbă terasă de restaurant, cu umbrar de pânză.

I se zicea „Casa Griboedov”, pe temeiul că pe vremuri ar fi fost – cică – proprietatea unei mătuși a scriitorului Aleksandr Sergheevici Griboedov. O fi fost, n-o fi fost – nu putem băga mâna în foc. Ba, dacă nu ne înșală memoria, se pare că Griboedov n-a avut niciun fel de mătușă proprietăreasă... Casa însă așa fusese botezată. Mai mult, un moftangiu moscovit, suferind de mitomanie, pretindea că, vezi Doamne, la etaj, în sala rotundă cu coloane, celebrul scriitor i-ar fi citit zisei mătuși, tolănite pe sofa, pasaje din *Prea multă minte strică.* De fapt, cine știe, la urma urmei poate că i-o fi și citit, n-are importanță!

Important este că, mai nou, imobilul aparținea acelui faimos Massolit, la cârma căruia se aflase, înainte de fatala promenadă de la Patriarșie prudî, nefericitul Mihail Aleksandrovici Berlioz.

Începând chiar cu membrii Massolit-ului, nimeni nu folosea denumirea întreagă, „Casa Griboedov”, toți îi ziceau simplu „Griboedov”: „Aseară, preț de vreo două ceasuri, am făcut coadă la Griboedov.” „Și cu ce te-ai ales?” „O lună la Ialta.”

„Bravo!” Sau: „Du-te la Berlioz; astăzi după-amiază, între patru și cinci, are audiențe la Griboedov...” Și așa mai departe.

Massolit-ul se instalase la Griboedov cum nu se poate mai confortabil. Oricine intra aici trebuia mai întâi, prin forța lucrurilor, să parcurgă avizierele diverselor cercuri sportive și să admire fotografiile, în grup sau individuale, ale membrilor Massolit-ului, care umpleau (ele, fotografiile) pereții scării ce ducea la etaj.

La etaj, pe prima ușă se lăfăia o enormă inscripție: „Secția pescuit-vilegiatură”, sub care era înfățișat un caras prins în undiță.

Pe ușa camerei nr. 2 se putea citi o inscripție cam în doi peri: „Sejururi de creație de o zi. Contactați M.V. Podlojnaia.”

Ușa următoare purta o inscripție scurtă, dar absolut criptică: „Perelîghino”. Mai departe, sub ochii vizitatorului ocazional începeau să joace, caleidoscopic, o sumedenie de inscripții ce împestrițau ușile de nuc ale mătușii: „Lista de așteptare la hârtie – înscrieri la Pokliovkina”, „Casierie scheciuri. Onorarii în numerar”…

Dacă-ți croiai drum prin șerpuitoarea coadă ce se termina hăt, la parter, lângă odăița portarului, puteai vedea și inscripția ce trona pe o ușă aflată sub necontenit asediu: „Spațiu locativ”.

După spațiul locativ se înfățișa vederii un luxuriant afiș, reprezentând o stâncă pe creasta căreia sălta la trap un călăreț în manta caucaziană și cu pușca în bandulieră. Puțin mai jos, niște palmieri și un balcon, iar în balcon – un flăcău moțat privind undeva departe și în sus, cu ochi nemaipomenit de vioi și ținând în mână un stilou. Sub afiș, textul: „Sejururi de creație complete, de la două săptămâni (povestire-nuvelă) la un an (roman, trilogie). Ialta, Snuk-Su, Borovoe, Țihidziri, Mahindjuari, Leningrad (Palatul de Iarnă)”. Și la această ușă era coadă, dar nu una peste măsură de mare – vreo sută cincizeci de inși.

Se succedau apoi, urmând capricioasele meandre, suișuri și coborâșuri ale Casei Griboedov, „Direcția Massolit”, „Casieriile nr. 2, 3, 4, 5”, „Colegiul de redacție”, „Președintele Massolit”, „Sala de biliard”, felurite servicii auxiliare și, în fine, sala cu coloane, unde mătușica se delectase ascultând comedia genialului său nepot.

Orice vizitator al Casei Griboedov, dacă, firește, nu era de tot tâmpit, pricepea numaidecât ce viață dulce duc norocoșii membri ai Massolit-ului și o neagră invidie îi urca în suflet, făcându-l să înalțe la cer reproșuri amare pentru că nu fusese dăruit din leagăn cu talent literar, fără de care, lucru de la sine înțeles, nimeni nu putea visa să intre în posesia legitimației de membru al Massolit-ului – acel carnet maro cu chenar auriu și iz de piele scumpă, cunoscut cât era Moscova de mare.

Cine s-ar încumeta să ridice glasul în apărarea invidiei? E un simțământ de joasă speță, dar, totuși, trebuie să ne punem și în situația vizitatorului. Ceea ce vedea el la etaj nu era nici pe departe tot. Întregul parter al casei mătușicii era ocupat de restaurant, și ce restaurant! Era considerat, pe bună dreptate, cel mai strălucit din Moscova. Asta nu numai pentru că ocupa două săli mari cu tavanul boltit, pe care erau zugrăviți cai liliachii cu coame asiriene, și nu numai pentru că pe fiecare masă se afla

câte o lampă învelită într-un mic voal, nu numai pentru că aici nu putea pătrunde fitecine, ci și pentru că, prin calitatea meniului, Griboedov întrecea orice alt restaurant din Capitală și pentru că acest meniu era accesibil la prețuri moderate, niciodată usturătoare.

De aceea nu e nimic de mirare, bunăoară, în convorbirea pe care autorul acestor rânduri cât se poate de veridice a auzit-o ocazional lângă grilajul de fier de la Griboedov:

– Unde cinezi azi, Amvrosi?

– Mai încape vorbă? Sigur că aici, dragă Foka! Archibald Archibaldovici mi-a șoptit că azi se va servi, ca specialitate a zilei, file de șalău *au naturel...* Operă de virtuozitate!

– Nimic de zis, știi să trăiești, Amvrosi! suspină zisul Foka, un slăbănog cu chipul scofâlcit și ceafa împodobită de un ditamai furuncul, răspunzându-i poetului Amvrosi, un gigant cu buze purpurii, păr auriu și obraji bucălați.

– Nu e vorba de nicio știință, ci de ambiția cât se poate de normală de a trăi omenește. O să-mi spui că șalău poți găsi și la Coliseum. Dar la Coliseum, dragă Foka, porția de șalău costă treisprezece ruble și cincisprezece copeici, iar la noi – cinci cincizeci! Las' că la Coliseum șalăii sunt vechi de trei zile și, în plus, nimeni nu-ți garantează că n-ai să te alegi cu un ciorchine de strugure în bot de la primul june care dă buzna din Pasajul Teatrului. Nu! Sunt categoric împotriva Coliseumului! bubuia gurmandul Amvrosi de răsuna tot bulevardul. Nu încerca să mă contrazici, Foka!

– N-am de gând să te contrazic, Amvrosi, chițcăi Foka. De fapt, se poate cina și acasă.

– Foarte mulțumesc! trâmbiță Amvrosi, mi-o și închipui pe nevastă-ta dându-se de ceasul morții să edifice într-o crăticioară, acasă, în bucătăria comună, file de șalău *au naturel!* Hi-hi-hi! *Au revoir,* Foka!

Și Amvrosi o luă la picior, fredonând, spre terasa de sub umbrar.

O-ho-ho... Da, ce-a fost a fost! Moscoviții get-beget n-au uitat până azi de legendarul local Griboedov! File de șalău?! Floare la ureche, scumpul meu Amvrosi! Dar cega, cega servită în caserole argintii, cega tăiată felii, rânduită între cozi de raci și garnisită cu caviar proaspăt? Dar ouăle-*cocotte* cu piure de ciuperci, la cești? Dar fileul de mierlă nu-ți plăcea? Cu trufe? Dar prepelița *à la génoise?* Nouă ruble jumate! Dar jazzul, dar

serviciul impecabil! Iar în iulie, când toată familia e la vilă, iar dumneata, reținut în oraș de treburi literare urgente, stai pe terasă, la umbra viței-de-vie, în vreme ce soarele aruncă pete aurii pe fața de masă curată ca lacrima, stai, zic, sub tendă, savurând o farfurie de supă *printanière?* Îți mai aduci aminte, Amvrosi? De fapt, de ce mai întreb? Văd pe buzele dumitale că-ți amintești! Lostrițele și șalăii sunt nimica toată! De becațe și becaține ce zici, iar în sezon – de becațele de pădure, de sitari, prepelițe, găinușe de baltă? De apa minerală Narzan, ce-ți sfârâia în gâtlej?! Dar basta, ne-am cam abătut de la subiect, cititorule! Urmează-mă!...

La ora zece și jumătate, în seara când Berlioz își găsise sfârșitul lângă Patriarșie prudî, o singură încăpere era luminată la etajul Casei Griboedov. O duzină de literați convocați pentru ședință lâncezeau aici în așteptarea lui Mihail Alexandrovici. Așezați pe scaune, pe mese, ba chiar și pe cele două pervazuri din biroul Direcției Massolit, sufereau amarnic din pricina zăpușelii. Nicio undă de aer proaspăt nu pătrundea prin geamurile deschise. Moscova expira dogoarea acumulată peste zi în asfalt, și era limpede că nici noaptea nu va aduce vreo ușurare. Din subsolul casei mătușicăi, unde se afla bucătăria restaurantului, urca un iz de ceapă; tuturor le era sete, toți erau nervoși și mohorâți.

Scriitorul Beskudnikov, un tânăr liniștit, îmbrăcat cuviincios, cu ochi atenți, dar lunecoși, își scoase ceasul din buzunar. Acul cel mic se târa cu încetineală spre unsprezece. Beskudnikov ciocăni cu degetul în cadran și i-l arătă vecinului, poetul Dvubratski, care ședea pe masă și, de plictiseală, își bălăbănea picioarele încălțate în pantofi galbeni cu talpă de cauciuc.

– Ca să vezi! mormăi Dvubratski.

– S-o fi împotmolit la Kliazma flăcăul, opină cu glas gros Nastasia Lukinișna Nepremenova, fiica unui negustor moscovit, care, devenită orfană și scriitoare, publica povestiri cu bătălii navale sub pseudonimul „Navigatorul Georges”.

– Dați-mi voie! îndrăzni Zagrivov, un popular autor de scheciuri. În ce mă privește, aș prefera să sorb un ceai pe balcon, în loc să mă coc aici. Ședința era fixată pentru zece, nu-i așa?

– Trebuie să fie plăcut acum pe Kliazma, zădărî asistența Navigatorul Georges, știind că stațiunea Perelîghino de pe Kliazma e un punct nevralgic comun tuturor literaților. Și privighetorile și-au început de bună seamă concertele. Eu, una,

nu știu cum, dar am întotdeauna mult mai mult spor la scris în afara orașului, mai ales primăvara.

– De trei ani pun bănuț lângă bănuț să-mi trimit soția suferindă de Basedow în acel paradis, numai că nu prea se întrevede nimic în zare, spuse, înveninat și mâhnit, nuvelistul Ieronim Poprihin.

– De, fiecare cu norocul lui! vui de pe pervaz criticul Ababkov.

Bucuria licări în ochii mici ai Navigatorului Georges, și ea spuse, îndulcindu-și vocea de contralto:

– Să nu fim pizmași, tovarăși. Avem la Perelîghino numai douăzeci și două de vile, plus șapte în construcție, iar noi, în Massolit, suntem trei mii.

– Trei mii o sută unsprezece în cap, strecură cineva dintr-un ungher.

– Ei, vedeți, continuă Navigatorul, așa că ce să-i faci? E firesc să primească repartiții doar cei mai talentați dintre noi…

– Generalii! atacă la baionetă scenaristul Gluhariov.

Beskudnikov simulă un căscat și părăsi încăperea.

– Să te lăfăi singur în cinci camere la Perelîghino! mârâi în urma lui Gluhariov.

– Lavrovici e singur în șase, strigă Deniskin, și sufrageria vilei e căptușită cu lambriuri de stejar!

– De! Însă acum nu asta e problema, vui din nou Ababkov, ci că s-a făcut unsprezece și jumătate!

Se stârni un tumult ce amenința să degenereze în rebeliune. Se apucară să telefoneze la odiosul Perelîghino, dar greșiră numărul, nimeriră la vila lui Lavrovici, de unde aflară că acesta e pe malul râului, veste care îi scufundă pe toți în cea mai neagră indispoziție. Sunară, în disperare de cauză, și la 930, Comisia de Arte Frumoase, dar, firește, nu găsiră pe nimeni.

– Ar fi putut da măcar un telefon! strigară, aproape într-un glas, Deniskin, Gluhariov și Kvant.

Vai, în van vociferau: Mihail Aleksandrovici nu mai putea telefona niciunde și nicicui. Departe, departe de Griboedov, într-o sală imensă, luminată de becuri de mii de wați, pe trei mese cu tăblii zincate, zăcea ceea ce până nu demult fusese Mihail Aleksandrovici.

Pe prima masă era întins trupul dezgolit, pătat de sânge închegat, cu o mână ruptă și cutia toracică strivită, pe alta – capul cu dinții din față sparți, cu ochii tulburi deschiși și insensibili la lumina orbitoare din sală, iar pe a treia – un vraf de

bulendre ferfeniţite.

Mai multe persoane îl păzeau pe decapitat: un profesor, medic legist, anatomopatologul şi ajutorul lui, reprezentanţii procuraturii şi adjunctul lui Berlioz de la Massolit, scriitorul Jeldîbin, smuls printr-un telefon de lângă soţia bolnavă.

O maşină venise să-l ia pe Jeldîbin, care, împreună cu reprezentanţii procuraturii, fu condus mai întâi (era aproape de miezul nopţii) la apartamentul victimei, unde se efectuă sigilarea hârtiilor defunctului, şi abia apoi plecară cu toţii spre morgă.

Acum, cei strânşi lângă rămăşiţele pământeşti ale răposatului se consultau. Cum era mai bine: să coasă la loc capul retezat, sau să expună corpul în sala cea mare de la Griboedov, pur şi simplu, acoperindu-l pe decedat cu o pânză neagră, rulată până sub bărbie?

Nu, Mihail Alexandrovici nu mai putea suna pe nimeni şi niciunde, zadarnic se indignau şi strigau Deniskin, Gluhariov şi Kvant, ca şi Beskudnikov. Fix la miezul nopţii, toţi cei doisprezece scriitori părăsiră etajul şi descinseră în restaurant. Dar şi aici fiecare avu în sinea lui un gând nu lipsit de ranchiună la adresa lui Mihail Alexandrovici: toate mesele de pe terasă erau, firește, ocupate şi nu le rămase altceva decât să stea înăuntru, în saloanele magnifice, e drept, dar înăbuşitoare. Şi tot fix la miezul nopţii, în primul dintre aceste saloane, ceva bufni, zdrăngăni, apoi începu să răpăie şi să tresalte. Şi tot atunci un glas strident de bărbat urlă disperat, în acompaniamentul muzicii: „Aleluia!” Se dezlănţuise faimosul jazz-band de la Griboedov. Chipurile acoperite de transpiraţie parcă se luminară, caii zugrăviţi pe tavan prinseră viaţă, filamentele becurilor străluciră mai tare şi, deodată, ca scăpate din lanţ, se prinseră în dans ambele saloane, iar după ele, şi terasa.

Se avântară în ring Gluhariov şi poetesa Tamara Polumeseaţ, urmaţi de Kvant şi de romancierul Jukopov, cu o actriţă de cinema în rochie galbenă. Dansau, de asemeni, Dragunski, Cerdakci, pirpiriul Deniskin cu giganta nuvelistă Navigatorul Georges şi frumoasa arhitectă Semeikina-Gall, în braţele unui necunoscut în pantaloni albi din pânză groasă. Dansau ai casei şi invitaţii, moscoviţi şi oaspeţi ai capitalei, scriitorul Johann din Kronstadt, un oarecare Vitea Kuftik din Rostov, regizor pare-se, cu unul din obraji năpădit de o eczemă liliachie, dansau exponenţii cei mai străluciţi ai secţiei de poezie de la Massolit, alde Pavianov, Bogohulski, Sladki, Şpicikin şi Adelfina Buzdeak,

iar alături de ei – niște tineri cu profesii incerte, pe care frizurile și umerii vătuiți îi făceau să pară boxeri, un tip foarte în vârstă, cu barbă lungă, în care se încurcase o codiță de ceapă verde, având ca parteneră o domnișoară clorotică, roasă iremediabil de anemie și purtând o rochiță oranj de mătase, cam boțită.

Cu obrajii scăldați de sudoare, ospătarii purtau deasupra capetelor tăvile cu halbe de bere, strigând cu glas răgușit și plin de ură: „Pardon! Pardon, cetățene!” Undeva, o voce comanda în pâlnia megafonului: „Grătar Karski – o dată! Două Zubrovci! O tochitură!!!” Glasul strident nu mai cânta, ci răgea „Aleluia!”. Bubuitul talgerelor aurii din orchestră era acoperit uneori de zdrăngănitul, bubuitor și el, al veselei pe care spălătoresele o expediau pe un plan înclinat la bucătărie. Într-un cuvânt, curat infern.

Și o vedenie de infern se arătă în miez de noapte. Pe terasă ieși o mândrețe de bărbat cu ochii negri și barba în formă de pumnal, îmbrăcat în frac, care își îmbrățișă cu priviri maiestuoase domeniul. Unii mistici pretindeau că fusese o vreme când bărbatul nu purta frac, ci era încins cu un brâu lat de piele, din care se ițeau mânerele pistoalelor, iar părul lui ca pana corbului era legat cu o eșarfă de mătase purpurie și că, sub comanda lui, brăzda apele Caraibilor un bric având pe catarg lugubrul fanion negru cu cap de mort.

Dar nu-i adevărat, nu! Mint acești înrăiți, nu există nicio Mare a Caraibilor, niciun fel de corsari fioroși nu navighează pe ea și nicio corvetă nu-i urmărește, niciun fum de canonadă nu se așterne pe valuri. Nimic nu există și nici n-a existat! Există doar teiul ăsta găunos și grilajul de fier forjat, iar dincolo de el – bulevardul… Și se topește gheața în frapieră, și la măsuța de alături sclipesc ochii bovini, injectați de sânge ai nu știu cui, și groaza, groaza… O, zei, o, zei, dați-mi otravă, otravă!…

Și, deodată, de la o masă se înălță în zbor un cuvânt: „Berlioz!” Deodată, jazzul se chirci și amuți, de parcă cineva i-ar fi trântit un pumn în creștet. „Ce, ce, ce, ce?!!” „Berlioz!!!”… Toți săriră de pe locurile lor, țipete, ah-uri, oh-uri…

Da, un val de durere se ridică subit la aflarea cumplitei vești a morții lui Mihail Aleksandrovici. O mare agitație puse stăpânire pe asistență, cineva strigă că trebuie, chiar acum și aici, fără zăbavă, compusă și expediată o telegramă colectivă. Dar ce telegramă, se pune întrebarea, și unde s-o trimiți? Și de ce s-o trimiți? Chiar așa, unde și de ce? Și la ce i-ar folosi nu știu ce

telegramă celui a cărui ceafă turtită era strânsă acum în mâinile cauciucate ale prosectorului și în al cărui gâtlej profesorul își înfigea acele lui încovoiate? Omul a murit și nu-i mai face trebuință nicio telegramă. Totul s-a sfârșit, nu face să mai înroșim firele de telegraf!

Da, e mort, mort… Dar noi, noi suntem vii!

Da, valul de îndurerare se ridică, făcu spume, dar curând prinse să se retragă, unul câte unul oamenii reveneau la mesele lor și – întâi pe furiș, apoi fără să se mai jeneze – trăgeau câte o dușcă ori îmbucau ceva. De bună seamă, că doar n-o să lăsăm de izbeliște bunătate de *foie de volailles?* Cum îi putem fi de ajutor lui Mihail Aleksandrovici? Rămânând flămânzi? La urma urmei, noi suntem vii!

Natural, pianul cu coadă fu încuiat cu cheia, muzicanții își strânseră instrumentele și se împrăștiară, câțiva jurnaliști plecară la redacții să-și scrie necrologurile. Se află că sosise Jeldîbin de la morgă. Se instalase sus, în biroul răposatului, și numaidecât se răspândi zvonul că tocmai el îl va înlocui pe Berlioz la timona Massolit-ului. Jeldîbin îi extrase din restaurant pe cei doisprezece membri ai conducerii și, în cadrul ședinței ce începu imediat în biroul lui Berlioz, fură dezbătute chestiunile cele mai stringente, vizând amenajarea sălii cu coloane de la Griboedov, transportarea corpului neînsuflețit de la morgă în acea sală, deschiderea accesului pentru public și multe alte probleme suscitate de tragicul eveniment.

Între timp, restaurantul își reluă obișnuita lui viață nocturnă și ar fi ținut-o așa până la ora închiderii, adică până la patru dimineața, dacă nu s-ar fi întâmplat un eveniment cu totul ieșit din comun, care îi ului pe clienți mai abitir decât vestea despre moartea năprasnică a lui Berlioz.

Primii care se agitară fură surugiii trăsurilor de lux ce staționau, în așteptarea clienților, la poarta Casei Griboedov. Unul dintre ei se ridică deodată de pe capră și strigă:

– Tii! Ian uitați-vă!

Curând după asta, lângă grilaj răsări ca din pământ o luminiță tremurătoare, ce se apropia de terasă. Mesenii prinseră a se ridica de pe scaune, ca să vadă mai bine, și constatară că, odată cu luminița, spre restaurant pășește grav un fel de stafie albă. Iar când vedenia ajunse aproape de tot, la grătarul de lemn cu viță-de-vie, toți parcă înțepeniră, cu bucățelele de cegă în furculițe și cu ochii holbați. Portarul, care tocmai ieșise din garderobă să

fumeze, își strivi cu piciorul țigara și dădu să se repeadă la stafie, cu intenția vădită de a-i bara accesul în restaurant, dar, nu se știe din ce motiv, n-o făcu și se opri zâmbind prostește.

Stafia, trecând printre grilele cu viță-de-vie, urcă nestingherită pe terasă. Și atunci toți văzură că nu era vorba de nicio fantomă și că în fața lor stătea nimeni altul decât Ivan Nikolaevici Bezdomnîi, renumitul poet.

Era desculț, într-o *tolstovka* ruptă, fostă cândva, pesemne, albă, de pieptarul căreia era prinsă cu un ac de siguranță o iconiță de hârtie cu imaginea ștearsă a unui sfânt necunoscut, și în indispensabili alb-vărgați. Ivan Nikolaevici ținea în mână o lumânare de cununie aprinsă. Pe obrazul lui drept se zărea o julitură proaspătă. Era greu să măsori profunzimea tăcerii ce se înstăpânise pe terasă. Se vedea cum dintr-o halbă înclinată întâmplător în mâna unui ospătar berea se scurgea pe podea.

Poetul ridică lumânarea deasupra capului și spuse tare:

– Salve, amici! După care își vârî capul sub cea mai apropiată masă și exclamă mâhnit: Nu, aici nu e!

Se auziră două voci. Mai întâi un bas, care spuse cu duritate:

– *S-a zis cu el.* Delirium tremens.

Apoi o voce speriată de femeie, întrebând:

– Cum de-l lasă miliția să umble pe străzi în halul ăsta?

Ivan Nikolaevici o auzi și răspunse:

– De două ori au vrut să mă rețină: pe Skatertnîi și aici, pe Bronnaia, dar am șters-o, sărind peste un gard, și, după cum vedeți, mi-am zdrelit obrazul!

Ivan Nikolaevici ridică lumânarea și strigă:

– Confrați întru literatură! (Vocea lui răgușită se amplifică și deveni patetică.) Ascultați-mă cu toții! El a venit! Și, dacă nu-l anihilăm imediat, ne va aduce nenorociri de nedescris!

– Ce? Ce? Ce-a spus? Cine a venit? se ridicară glasuri din toate părțile.

– Străinul! Consultantul! spuse Ivan. Și consultantul ăsta l-a ucis adineauri, la Patriarșie prudî, pe Mișa Berlioz.

La auzul acestei grozăvii, lumea din saloane dădu, la rândul ei, buzna pe terasă și în jurul lumânării lui Ivan se strânse o ceată mică.

– Stai puțin, stai puțin! Fii mai explicit! răsună, chiar la urechea lui Ivan Nikolaevici, o voce calmă și politicoasă. Cum adică l-a ucis? Cine l-a ucis?

– Străinul! Consultantul, profesorul și spionul! răspunse Ivan,

căutându-și cu privirile interlocutorul.

– Și străinul ăsta are un nume? întrebă încet, tot la urechea lui, același glas.

– Păi asta-i, numele! strigă, cu glas amar, Ivan. Ia să-i știu eu numele! N-am apucat să-l deslușesc pe cartea aceea de vizită... Țin minte numai prima literă – „W”! Un nume care începe cu „W”! Ce nume începe cu „W”? se întrebă Ivan, strângându-și fruntea în palmă și prinse a bodogăni: We, wi, wa, wo!... Wagner? Weiner? Wegner? Winter?

De încordare, i se ridica părul măciucă.

– Wulf? îl ajută, mărinimoasă, o femeie.

Ivan se supără.

– Toanto! strigă el, căutând s-o descopere pe cea care strigase. Ce-are a face Wulf? Wulf nu e vinovat cu nimic! Wo, wo... Nu! Așa n-o să-mi amintesc! Uitați ce este, cetățeni: sunați chiar acum la miliție să trimită numaidecât cinci motociclete cu puști-mitraliere, ca să-l captureze pe profesor. Și nu uitați să le spuneți că mai sunt doi cu el: unul cât o prăjină, cadrilat... cu *pince-nez*-ul plesnit... și un motan negru, gras. Eu, până una-alta, o să scotocesc pe aici pe la Griboedov... Simt că e aici!

Ivan fu cuprins de neastâmpăr; îi îmbrânci pe cei ce-l împresurau și agitând în văzduh lumânarea, din care îi cădeau pe mână stropi de ceară, începu să caute pe sub mese. La un moment dat, cineva strigă: „Un doctor!” și, aproape instantaneu, o față blândă, puhavă, rasă și dolofană, cu ochelari în ramă de baga, răsări înaintea lui Ivan.

– Tovarășe Bezdomnîi, vorbi cu glas ceremonios această față, calmează-te! Ești zdruncinat de moartea lui Mihail Aleksandrovici, pe care l-am iubit cu toții atât de mult... adică a lui Mișa Berlioz. Te înțelegem foarte bine. Ai nevoie de liniște. Acuș, tovarășii o să te conducă acasă, la pătuțul dumitale, o să adormi și o să ui...

– Ascultă, îl întrerupse, rânjind, Ivan, nu pricepi că trebuie să-l găbjim pe profesor? Iar tu-mi împuiezi capul cu prostii! Cretinule!

– Tovarășe Bezdomnîi, fii rezonabil, răspunse proprietarul feței, roșind și dând îndărăt.

Regreta că se încurcase în povestea asta.

– O să fiu rezonabil cu cine vreau, dar cu tine niciodată! spuse Ivan Nikolaevici cu ură mocnită.

Un spasm îi schimonosi chipul, își trecu brusc lumânarea din mâna dreaptă în cea stângă, își făcu vânt și plesni săritoarea

făptură peste ureche.

Abia atunci găsiră că era cazul să se arunce asupra lui Ivan, ceea ce și făcură. Lumânarea se stinse, ochelarii lunecați de pe fața compătimitoare fură instantaneu striviți sub tălpi. Ivan slobozi un fioros muget de luptă, care se auzi până pe bulevard, stârnind curiozitatea generală, și începu să se apere. Vesela zdrăngănea, căzând de pe mese, femeile țipau.

În timp ce ospătarii îl legau pe poet cu prosoape, la garderobă se încinse acest dialog între fostul comandant de bric și portar:

– N-ai văzut că era în izmene? întrebă rece piratul.

– Păi, Archibald Archibaldovici, răspunse înfricoșat portarul, cum puteam să-l opresc, dacă e membru al Massolit-ului?

– N-ai văzut că era în izmene? repetă piratul.

– Fie-vă milă, Archibald Archibaldovici, ce puteam să fac? Îmi dau seama și eu, sunt doamne pe terasă... se dezvinovăți, roșu ca racul, portarul.

– Doamnele n-au nicio treabă, doamnele nu se sinchisesc, se ținu scai piratul sfredelindu-l aspru cu privirea, dar uite că miliția se sinchisește! Un ins în lenjerie de corp poate circula pe străzile Moscovei într-un singur caz – dacă e însoțit de miliție, și într-o singură direcție – spre arest! Iar dumneata, ca portar, ar trebui să știi că, în momentul când vezi un asemenea individ, ești dator, fără a pregeta o secundă, să șuieri din fluier. Auzi? Auzi ce se întâmplă pe terasă?

Portarul, înspăimântat, auzi de pe terasă răcnete inumane, zăngănit de veselă spartă și țipete de femei.

– Ia zi, ce meriți pentru asta? întrebă corsarul.

Chipul portarului căpătă o nuanță tifică, iar privirea îi deveni fixă. I se năzări că părul negru al brigandului mării, pieptănat cu cărare, se acoperise deodată cu mătase de foc. Plastronul și fracul dispăruseră, iar din brâul de piele se ițea un pat de pistol. Pe sine se văzu spânzurat de gabia celui mai înalt catarg. Își contemplă cu ochi dilatați limba scoasă și capul căzut fără viață pe umăr, ba chiar auzi plescăitul valurilor izbindu-se de bord. Genunchii i se muiară. Dar în clipa aceea, piratului i se făcu milă de el și își stinse privirea agresivă.

– Ai grijă, Nikolai! Să fie pentru ultima oară! De așa portar n-avem nevoie la restaurant nici pe gratis. Fă-te paznic de biserică. Rostind acest avertisment, comandantul porunci precis, clar, rapid: Pantelei de la bufet. Miliția. Proces-verbal. Mașină. Psihiatrie!

Și adăugă:

– Fluieră!

Peste un sfert de oră, publicul stupefiat – nu numai clienții din local, ci și trecătorii de pe bulevard și vecinii din casele ale căror geamuri dădeau spre grădina restaurantului – văzu cum prin poarta Casei Griboedov ieșeau Pantelei, portarul, un milițian, un ospătar și poetul Riuhin, cărând un tânăr înfășat ca o păpușă, care, cu obrajii scăldați în lacrimi, scuipa fără istov, căutând să-l nimerească pe Riuhin, și striga să-l audă tot bulevardul:

– Canalie!... Canalie!...

Un șofer cu chip scârbit porni motorul camionetei. Alături, un vizitiu își îndemna calul, lovindu-l peste crupă cu niște hățuri liliachii.

– Cu trăsura, cu trăsura! Eu știu drumul la psihiatrie!

În jur mulțimea vuia, comentând nemaipomenitul eveniment. Într-un cuvânt, era un scandal înfiorător, ignobil, dezgustător, ademenitor și abject, care se potoli abia când camioneta demară, ducându-i departe de Casa Griboedov pe nefericitul Ivan Nikolaevici, pe milițian, pe Pantelei și pe Riuhin.

Capitolul VI
Schizofrenie, așa cum s-a și spus

Era unu și jumătate noaptea când un bărbat cu barbișon, în halat alb, își făcu apariția în sala de triaj a celebrei clinici psihiatrice recent construite în apropierea Moscovei, pe malul unui râu. Ivan Nikolaevici ședea pe canapea, sub supravegherea a trei infirmieri, care nu-l slăbeau din ochi. Poetul Riuhin, tulburat peste măsură, se afla și el acolo. Prosoapele cu care fusese legat Ivan Nikolaevici zăceau maldăr lângă el, pe aceeași canapea. Mâinile și picioarele lui Ivan Nikolaevici erau libere.

Văzându-l pe omul în halat alb, Riuhin se făcu palid la față și, tușind timid, spuse:

– Bună dimineața, doctore.

Doctorul răspunse la salut, dar, plecându-și bustul, se uită nu la Riuhin, ci la Ivan Nikolaevici.

Acesta ședea absolut neclintit, cu chipul încrâncenat și sprâncenele împreunate. Nici măcar intrarea doctorului nu-i stârni vreo reacție, cât de firavă.

– Doctore, șopti Riuhin, nu se știe de ce, pe un ton misterios și uitându-se speriat peste umăr la Ivan Nikolaevici, acesta e binecunoscutul poet Ivan Bezdomnîi… Vedeți… cum să vă spun… ne temem că are o criză de *delirium tremens…*

– Bea mult? întrebă doctorul printre dinți.

– Nu. Trage el la măsea, nu-i vorbă, dar nici chiar așa încât…

– I se năzar cumva gândaci, guzgani, diavoli sau câini hămesiți?

– Nu, tresări Riuhin, l-am văzut și ieri, și azi-dimineață. Părea cât se poate de sănătos…

– Dar de ce-i în izmene? L-ați luat direct din așternut?

– Nu, doctore, în ținuta asta a apărut la restaurant…

– Aha, aha, spuse doctorul cu un aer foarte satisfăcut, dar ce-i cu juliturile astea? S-a bătut cu cineva?

– A căzut de pe un gard, iar apoi, la restaurant, l-a pocnit pe unul… și încă pe vreo câțiva…

– Așa, vasăzică, spuse doctorul și, întorcându-se spre Ivan, adăugă: Bună dimineața!

– Bună, sabotorule! răspunse Ivan, răutăcios și tare.

Riuhin fu atât de rușinat, încât nici nu mai cuteză să ridice

ochii din podea. Dar îndatoritorul doctor nu păru deloc supărat. Cu un gest abil, care, pesemne, îi intrase în obișnuință, își ridică ușor poala halatului, își scoase ochelarii, îi vârî în buzunarul de la spate al pantalonilor, apoi îl întrebă pe Ivan:

– Câți ani ai?

– la mai duceți-vă toți dracului! strigă brutal Ivan și se întoarse cu spatele.

– De ce te burzuluiești? Ți-am spus ceva supărător?

– Am douăzeci și trei de ani, vorbi Ivan foarte agitat, și am să fac plângere împotriva voastră, a tuturor. Și mai ales împotriva ta, păduche! i se adresă el, aparte, lui Riuhin.

– Și de ce vrei să te plângi?

– Pentru că eu, om normal, am fost legat fedeleș și adus cu forța la balamuc! răspunse Ivan furios.

Riuhin se uită mai atent la Ivan și îl trecură fiorii: nici urmă de demență în ochii acestuia. Din tulburi, cum erau la Griboedov, redeveniseră cei de odinioară, limpezi și vii.

„Doamne! se gândi speriat Riuhin. Să juri că-i perfect normal! Ca să vezi bazaconie! Atunci, chiar așa, de ce l-om fi târât încoace? E normal, normal!... Dacă n-ar fi juliturile alea..."

– Te afli, spuse placid medicul, așezându-se pe un taburet alb cu picior lustruit, nu la balamuc, ci într-o clinică, unde nimeni n-o să te rețină cu de-a sila dacă nu e cazul.

Ivan Nikolaevici îi aruncă o privire chiorâșă, neîncrezătoare, dar sfârși prin a mormăi:

– Slavă ție, Doamne! S-a găsit, în sfârșit, și un om normal printre atâția idioți, în frunte cu tontul și nulitatea de Sașka!

– Cine-i nulitatea de Sașka? se interesă medicul.

– El, Riuhin! răspunse Ivan, arătând cu degetul murdar în direcția lui Riuhin.

Acesta se împurpură de indignare.

„Asta în loc de mulțumesc! se gândi el cu amărăciune. Asta-i recunoștința pentru că i-am sărit în ajutor! O canalie, ce mai!"

– Ca mentalitate, un chiaburaș tipic! decretă Ivan Nikolaevici, care, pesemne, își vârâse în cap să-l demaște pe Riuhin, și încă unul care se deghizează, cu multă grijă, în proletar. Uitați-vă la mutra lui constipată și comparați-o cu versurile sforăitoare pe care le-a compus de 1 Mai! He-he-he! „Stindarde, fluturați!", „Drapele, fâlfâiți!"... Dar ia aruncați un ochi înăuntrul lui, să vedeți ce idei prăsește el acolo... O să rămâneți paf!

Și Ivan Nikolaevici izbucni într-un râs lugubru.

Cu chipul răvășit, Riuhin respira anevoie și se gândea la un singur lucru: că încălzise un șarpe la sân, că sărise în ajutorul unuia care, la prima cotitură, se dovedise a-i fi cel mai înverșunat vrăjmaș. Și, culmea, nici nu putea face nimic: că doar n-o să se ia la harță cu un alienat?!

– În fond, de ce ai fost adus la noi? întrebă medicul, care ascultase cu atenție discursul demolator al lui Bezdomnîi.

– Da' dracu' să-i pieptene de imbecili! M-au înșfăcat, m-au legat cu niște cârpe, m-au trântit în camionetă și m-au basculat aici!

– Îmi pot îngădui să întreb cum de ai descins la restaurant în lenjerie de corp?

– Nu-i nimic de mirare în asta, răspunse Ivan, m-am dus să mă scald în Moscova, niște pezevenghi mi-au șterpelit hainele și mi-au lăsat flendurile astea! Că doar nu era să umblu gol prin Moscova!? Am pus pe mine ce-am avut la îndemână, pentru că mă grăbeam la restaurant, la Griboedov.

Medicul se uită întrebător la Riuhin, care bombăni ursuz:

– Așa se cheamă restaurantul.

– Aha! zise medicul. Și de ce te grăbeai atât de tare? Vreo întâlnire de afaceri?

– Ca să-l găbjesc pe consultant, răspunse Ivan Nikolaevici, aruncând priviri anxioase în jur.

– Ce fel de consultant?

– Îl cunoașteți pe Berlioz? întrebă Ivan semnificativ.

– Cine... compozitorul?

Ivan fu contrariat.

– Care compozitor? Ah, da! Nu, nicidecum! Compozitorul nu-i decât tizul lui Mișa Berlioz!

Riuhin n-avea chef să intervină, dar o explicație se impunea.

– Berlioz, președintele Massolit-ului, a fost călcat în seara asta de un tramvai la Patriarșie prudî.

– Nu îndruga năzbâtii despre ce n-ai habar! se supără Ivan pe Riuhin. Nu tu ai fost acolo, ci eu! L-a făcut dinadins să alunece sub tramvai!

– I-a dat brânci?

– Dacă i-a dat brânci?! exclamă Ivan, furios că toți se arătau grei de cap. Unul ca ăsta n-are nevoie să-ți dea brânci! Face niște năzbâtii, să te ții! Știa dinainte că Berlioz o să nimerească sub tramvai!

– Afară de dumneata, l-a mai văzut cineva pe consultantul

acela?

– Tocmai asta-i, că numai eu și Berlioz l-am văzut.

– Așa… Și ce măsuri ai luat pentru a-l prinde pe acest asasin?

Medicul se întoarse și-i aruncă o privire femeii în alb așezate la o masă din apropiere. Aceasta scoase un formular și începu să completeze spațiile goale din rubrici.

– Păi, uite ce măsuri. Am luat din bucătărie lumânarea…

– Asta? întrebă medicul, arătând spre lumânarea ruptă așezată pe masă, alături de iconiță, dinaintea femeii în alb.

– Întocmai, iar apoi…

– Dar iconița – care e rolul ei?

– Da, iconița… Ivan roși. Tocmai iconița e cea care i-a băgat în sperieți. Arătă din nou cu degetul spre Riuhin. Însă chestia e că, în ce-l privește pe consultant, ca s-o spunem pe șleau… ăsta are trampe cu duhurile necurate… pe scurt, nu-i o bagatelă să-l prinzi…

Nu se știe de ce, infirmierii încremeniră în poziția de drepți și rămaseră cu ochii pe Ivan.

– Chiar așa, continuă Ivan, e încârligat cu ăia! Lucrul e sigur. A stat de vorbă, în persoană, cu Pontius Pilat. Nu mă mai priviți așa! Spun adevărul. A văzut totul: terasa palatului, palmierii. Într-un cuvânt, a fost la Pontius Pilat, mă pun chezaș pentru asta…

– I-auzi…

– Și cum vă spuneam, mi-am prins iconița în piept și am luat-o la picior…

Exact atunci, un orologiu bătu de două ori.

– Vai de mine! exclamă Ivan, ridicându-se de pe canapea, e două noaptea, și eu îmi pierd timpul cu voi! Iertați-mă, unde e telefonul?

– Lăsați-l să telefoneze! le ordonă medicul infirmierilor.

Ivan înșfăcă receptorul. Între timp, femeia îl întrebă în șoaptă pe Riuhin:

– E căsătorit?

– Celibatar, răspunse, tresărind, Riuhin.

– Membru de sindicat?

– Da.

– Miliția? strigă Ivan în receptor. Alo, miliția? Tovarășe ofițer de gardă, dați ordin chiar acum să fie trimise cinci motociclete cu mitraliere pentru capturarea consultantului străin. Poftim? Veniți să mă luați, o să vă conduc personal… Aici poetul Bezdomnîi, vă vorbesc de la casa de nebuni…

– Care e adresa dumneavoastră? îl întrebă Bezdomnîi, în șoaptă, pe doctor, acoperind receptorul cu palma, apoi țipă din nou în aparat: Mă auziți? Alo!... Asta-i chiar revoltător! urlă brusc Ivan și trânti receptorul de perete. Apoi se întoarse spre medic, îi întinse mâna, spuse un sec „Rămas-bun!” și dădu să plece.

– Iartă-mă, dar unde vrei să mergi? vorbi medicul, uitându-se țintă în ochii lui Ivan. În miez de noapte, numai în cămașă și izmene?... Încă nu te simți bine, rămâi la noi!

– Lăsați-mă să trec! se răsti Ivan la infirmierii care se postaseră în ușă. Mă lăsați sau nu? strigă poetul cu glas înfricoșător.

Riuhin începu să tremure. Femeia apăsă pe un buton și, ca din pământ, pe suprafața de sticlă a mesei răsăriră o cutiuță strălucitoare de inox și o fiolă.

– Așa, carevasăzică? rosti Ivan rotind în jur căutături de fiară încolțită. Atunci, așa fie! Adio!

Și se năpusti cu capul înainte spre fereastră. Se auzi o bufnitură, dar sticla incasabilă de după stor rezistă, și o clipă mai târziu Ivan se zbătea în mâinile infirmierilor. Horcăia, încerca să muște, striga:

– Iote ce gemșoare v-ați organizat! Dă-mi drumul! Dă-mi drumul, îți spun!

O seringă sclipi în mâinile medicului, dintr-o mișcare femeia sfâșie pe cusătură mâneca putredă a *tolstovkăi* și apucă brațul poetului cu o forță ce numai feminină nu părea, în aer se răspândi un miros de eter. Ținut de patru inși, Ivan se muie, iar agilul medic se folosi de moment ca să-i înfigă acul în braț. Infirmierii îl mai ținură vreo câteva secunde, apoi îl lungiră pe canapea.

– Bandiților! strigă Ivan, sărind din culcuș, dar fu numaidecât reinstalat la loc. Lăsat liber, țâșni din nou în picioare, dar de data asta se reașeză de bunăvoie. Tăcu, rotind priviri sălbatice în jur, apoi, pe neașteptate, căscă și zâmbi răutăcios: Așadar, sunt pus la popreală! zise el. Mai căscă o dată, se întinse brusc pe canapea, își cuibări capul pe pernă, proptindu-și, ca un copil, obrazul în palmă și mormăi, dar deja cu glas somnoros, fără animozitate: Bine, chiar foarte bine... o să vedeți voi, pentru asta... Eu v-am prevenit, mai departe faceți cum vreți... Pe mine, acum, mă interesează mai mult Pontius Pilat... Pilat...

Și închise ochii.

– Baie, camera 117, la izolați, și gardă permanentă! ordonă

medicul, punându-și ochelarii.

Riuhin tresări din nou: o ușă albă, cu aripi batante, se deschisese fără zgomot, lăsând să se vadă un coridor slab luminat de becuri albastre. O cușetă mobilă lunecă prin acea ușă, rulând fără zgomot pe rotilele de cauciuc. Ivan, ațipit de-acum, fu întins pe ea, cușeta fu scoasă pe coridor și ușa se închise în urma ei.

– Doctore, șopti Riuhin zguduit, înseamnă că e într-adevăr bolnav?

– Oh, da, răspunse medicul.

– Și ce are? întrebă timid Riuhin.

Medicul, ostenit, se uită lung la Riuhin și răspunse cu glas veșted:

– Hiperexcitabilitate nervoasă, cu afectarea sistemului motor și a vorbirii… Interpretări delirante… Un caz complicat, la prima vedere… Presupun că e vorba de schizofrenie. Plus alcoolismul…

Riuhin nu înțelese nimic din spusele doctorului, în afară de faptul că Ivan Nikolaevici o cam încurcase. Mai întrebă, oftând:

– Dar ce tot vorbea despre nu știu ce consultant?

– O fi văzut, probabil, pe cineva care i-a supraexcitat imaginația bolnavă. Ori poate că e o halucinație…

Peste câteva minute, camioneta îl ducea pe Riuhin spre Moscova. Se făcea dimineață și lumina felinarelor de pe șosea, superfluă de-acum, era neplăcută. Șoferul, înciudat că-și pierduse noaptea degeaba, accelera din răsputeri și mașina derapa la cotituri.

O lizieră își afișă rariștile, apoi dispăru, un râu scăpă cu fuga undeva într-o parte, pe flancuri, în întâmpinarea camionetei, defilau câte toate: garduri cu gherete de pază la colțuri, stive de lemne, șiruri de stâlpi uriași, mari transformatoare pe piloni, grămezi de prundiș, haturi brăzdate în cruciș și-n curmeziș de canale, într-un cuvânt, se simțea că Moscova e pe-aproape, așteaptă la cotitură, gata să te înșface și să te înghită.

Riuhin era zgâlțâit și săltat, buturuga pe care era așezat se încăpățâna să lunece de sub el, prosoapele de la restaurant, abandonate de milițian și de Pantelei, care plecaseră mai înainte cu troleibuzul, se rostogoleau alandala pe suprafața benei. Riuhin încercă să le adune într-un singur maldăr, dar sfârși prin a mârâi cu răutate: „Ia mai dă-le dracului! Ce m-oi fi agitând ca un tont? …” Le făcu vânt cu piciorul și nu se mai ocupă de ele.

Starea de spirit a pasagerului camionetei era oribilă. În mod

vădit, vizita în acea casă a durerii îi lăsase în suflet urme extrem de adânci. Riuhin se străduia să înțeleagă ce anume îl răscolise. Coridorul cu becuri albastre, a cărui imagine îi rămăsese gravată în memorie? Gândul că nu poate fi pe lume nenorocire mai cumplită decât întunecarea minții? Da, da, sigur că și asta, însă ca loc comun, ca senzație de fundal. Altceva trebuia să fie. Dar ce anume? Ofensa, iată ce. Da, da, cuvintele ofensatoare pe care i le aruncase în față Bezdomnîi. Și ele nu dureau atât pentru că erau jignitoare, cât pentru că exprimau un adevăr.

Poetul încetase să se mai uite în jur; cu ochii pironiți pe scândurile murdare ale benei, ce se zgâlțâiau necontenit, bălmăjea ceva, scâncea, biciuindu-și sufletul fără cruțare.

Versurile lui, da... Avea treizeci și doi de ani! Și ce-i făgăduia, mă rog, viitorul? O să continue să compună, an de an, câteva poezioare? Până la adânci bătrâneți? Da, până la adânci bătrâneți! Și ce-i vor aduce acele stihuri? „Glorie? Prostii! Măcar nu te îmbăta cu apă rece! Gloria nu vine niciodată la unul care scrie versuri proaste. Și de ce-s proaste? Ticălosul a spus adevărul, adevărul curat! se căina nemilos Riuhin. „Nu cred un cuvânt din ceea ce scriu!...”

Înveninat de acest acces de neurastenie, poetul se clătină și, brusc, își dădu seama că platforma camionetei încetase să mai vibreze. Ridicând fruntea, văzu că ajunseseră în plin centrul Moscovei, mai mult, că peste Moscova se revărsau zorile, că un norișor rătăcit pe cer era tivit cu aur, că mașina se oprise, împotmolită în trafic la o intersecție, și că la doi pași, pe un piedestal, trona un bărbat de metal cu capul ușor înclinat, contemplând nepăsător bulevardul.

Gânduri stranii invadară mintea poetului suferind. „Iată statuia norocului chior!...” Riuhin se ridică în picioare pe platformă și întinse brațul într-un inexplicabil gest acuzator la adresa omului de fontă ce nu făcea niciun rău nimănui. „Orice pas a riscat în viață, tot ce i s-a întâmplat s-a întors în favoarea lui, întru gloria lui! Și ce mare ispravă a făcut, mă rog? Nu mă duce mintea... Ce e nemaipomenit în niște vorbe ca astea: «Vântu-n beznă zburdă...»[4]? Nu pricep!... A avut baftă, asta e, totul i-a mers din plin!” conchise veninos Riuhin, simțind cum camioneta se urnește sub tălpile lui. „Albgardistul acela care a tras în el și i-a zdrobit coapsa i-a asigurat și nemurirea...”

Coloana se puse în mișcare. În mai puțin de două minute,

4 Vers din poezia *Seară de iarnă* de A.S. Puşkin. (N. tr.)

poetul, bolnav de-a binelea și chiar îmbătrânit, își făcea intrarea pe terasa Casei Griboedov. Localul era aproape pustiu, într-un colț, un grup de convivi își încheia libația, iar în mijloc se agita, umblând de colo-colo, un cunoscut conferențiar cu tichie orientală și un pocal de Abrau în mână.

Cu maldărul de prosoape în mâini, Riuhin fu întâmpinat de Archibald Archibaldovici foarte cordial, fiind despovărat numaidecât de blestematele cârpe. Să nu fi fost atât de tracasat după experiențele trăite la clinică și în camionetă, lui Riuhin i-ar fi făcut, pesemne, plăcere să povestească întâmplările de la spital, înflorindu-le și cu unele detalii imaginare. Dar așa nu-i mai ardea de povești și, în plus, deși nu excela prin spirit de observație, după supliciul din camionetă, uitându-se pentru prima oară atent la chipul piratului, își dădu seama că, deși individul îi punea nenumărate întrebări despre Bezdomnîi și chiar exclama „Vai-vai-vai!”, soarta acestuia îi era, în realitate, absolut indiferentă și nu simțea pentru el niciun strop de compasiune.

„Și bravo lui! Așa și trebuie!” gândi cu răutate cinică și masochistă Riuhin și, întrerupându-și relatarea despre schizofrenie, spuse:

– Archibald Archibaldovici, o votculiță se poate?…

Piratul arboră o mină îndatoritoare și șopti:

– Desigur… acușica…

Și-i făcu semn cu mâna ospătarului.

Un sfert de ceas mai târziu, Riuhin ședea, în netulburată singurătate, la masă, chircit asupra unui filé de morun și sorbea un păhăruț după altul, realizând și băgând la cap că în viața lui nimic nu mai putea fi dres, ci, poate, doar uitat.

Poetul își irosise noaptea, în timp ce confrații chefuiau, și acum își dădea seama că n-o mai poate recupera. Era de ajuns să-și ridice ochii dincolo de abajurul veiozei, spre cer, ca să priceapă că noaptea era pierdută ireversibil. Ospătarii, grăbiți, smulgeau fețele de pe mese. Motanii ce vagabondau primprejurul terasei aveau un aer matinal. Ziua cădea năprasnic asupra poetului.

Capitolul VII
Un apartament cu cântec

Dacă a doua zi dimineața cineva i-ar fi spus lui Stiopa Lihodeev: „Stiopa! Ai să încasezi un glonte-n tâmplă dacă nu te ridici chiar în clipa asta din așternut!”, Stiopa ar fi răspuns cu glas languros, abia auzit: „Împușcați-mă, faceți ce vreți, eu de sculat nu mă scol!”

Ce să se ridice din pat – avea impresia că nici ochii nu-i putea deschide, pentru că de îndată ce o va face, un trăsnet va sfârteca văzduhul, făcându-i țeasta fărâme. În această țeastă tocmai dăngănea un clopot masiv, între globii ochilor și pleoapele lui închise pluteau pete cafenii cu franjuri de un verde orbitor și, de parcă asta n-ar fi fost de ajuns, simțea că-i urcă în gâtlej o greață cumplită, asociată îndeaproape cu sunetele obsedante ale unui patefon.

Se căznea să-și asambleze amintirile, dar își aducea aminte doar un singur lucru, că – ieri, pare-se, și habar n-avea unde anume – stătea, la un moment dat, cu un șervețel în mână și se dădea de ceasul morții să sărute o damă, făgăduindu-i că a doua zi, exact la amiază, avea să-i facă o vizită. Dama îl respingea, repetând: „Nu, nu veni, n-am să fiu acasă!” dar Stiopa insista cu înverșunare: „Ba uite că eu tot am să vin!” Cât despre cine putuse fi acea damă, ce oră era, din ce dată și a cărei luni – de toate astea n-avea nici cea mai vagă idee și, lucrul cel mai rău, nu se putea dumiri unde se află. Se hotărî să clarifice măcar această din urmă circumstanță și, nu fără efort, își dezlipi genele lipite ale ochiului stâng. Din semiîntuneric, îl întâmpină un reflex incert. Recunoscu într-un târziu oglinda mare, de perete, și își dădu seama că stă întins cât e de lung în propriul pat, fostul pat al giuvaiergeresei, în dormitor. Dar, brusc, îl săgetă o durere de cap atât de fioroasă, încât închise ochii și slobozi un geamăt.

Să ne explicăm: Stiopa Lihodeev, directorul Teatrului de Varietăți, se trezise în dimineața aceea acasă, în apartamentul pe care îl împărțea cu răposatul Berlioz într-un bloc mare, de cinci etaje, cu fațada spre Sadovaia.

Trebuie spus că apartamentul în cauză – nr. 50 – se bucura de multișor de o reputație dacă nu deplorabilă, cel puțin stranie. Cu doi ani în urmă, era încă în proprietatea văduvei bijutierului de

Fugeres. Anna Franțevna de Fugeres, o doamnă de vreo cincizeci de ani, respectabilă și foarte pragmatică, dădea cu chirie trei camere din cinci: unui individ pe nume Belomut, pare-se, și altuia, al cărui nume se pierduse.

Ei bine, tot cu doi ani în urmă, începuseră să se producă aici niște întâmplări inexplicabile: din apartamentul 50 dispăreau fără urmă oameni.

Odată – era într-o zi de odihnă –, în apartament își făcu apariția un milițian, rugă să fie chemat în antreu al doilea locatar (cel al cărui nume se pierduse), căruia îi spuse că era invitat să treacă pentru o clipă pe la secția de miliție, ca să semneze nu știu ce ce hârtie. Locatarul îi porunci Anfisei – la acest nume răspundea vechea și devotata menajeră a Annei Franțevna – să spună, în caz că va fi căutat la telefon, că în zece minute va fi îndărăt și plecă însoțit de țeapănul milițian cu mănuși albe. Dar nu numai că n-a revenit peste zece minute: nu s-a mai întors niciodată. Lucrul cel mai curios era însă că odată cu el a dispărut și milițianul.

Cucernica și, ca să fim sinceri, superstițioasa Anfisa îi declară, sigură pe ea, Annei Franțevna, care fusese profund afectată de eveniment, că aici era vorba de vrăjitorie și că ea știa, bineînțeles, cine îi umflase atât pe locatar, cât și pe milițian, dar că acum în pragul nopții nu vrea să-i spună.

Or, lucru bine știut, o vrăjitorie ajunge să înceapă, că apoi nimic nu-i mai stă în cale. Locatarul anonim dispăruse, dacă nu ne înșală memoria, într-o luni, iar miercuri parcă intră în pământ și Belomut, ce-i drept, în alte împrejurări. Dimineața, ca de obicei, veni mașina să-l ducă la birou, și îl și duse, dar îndărăt nu-l mai aduse și nici automobilul nu se mai arătă prin preajmă.

Cuvintele sunt neputincioase pentru a descrie durerea și groaza trăite de madame Belomut. Atât că nici una, nici alta nu durară. În aceeași noapte, întorcându-se împreună cu Anfisa de la vila unde, nu se știe de ce, plecase în mare grabă, Anna Franțevna n-o mai găsi pe madame Belomut în apartament. Ba mai mult: ușile ambelor camere ocupate de cuplul Belomut erau sigilate.

Următoarele două zile trecură fără zarvă. În a treia însă, Anna Franțevna, care în tot acest răstimp nu putuse închide un ochi, plecă iarăși valvârtej la vilă... Mai e cazul să spunem că dusă a fost?

Rămasă singură, Anfisa, după ce plânse pe săturate, pe la ora

unu și ceva din noapte se vârî în pat, nădăjduind să adoarmă. Ce s-a întâmplat cu ea pe urmă nu se știe, dar locatarii din alte apartamente spun că, la nr. 50, s-ar fi auzit, până spre zori, tot felul de ciocănituri și bocănituri, iar ferestrele rămăseseră luminate. Dimineața s-a constatat că Anfisa dispăruse și ea!

Pe seama celor dispăruți și a apartamentului blestemat în bloc circulară, vreme îndelungată, felurite legende, cum ar fi, bunăoară, cea potrivit căreia sfrijita și cucernica Anfisa ar fi purtat la sânul ei secătuit, într-o punguță din piele de antilopă, douăzeci și cinci de briliante mari ce-i aparținuseră Annei Franțevna. Iar în magazia de lemne a vilei unde tot alerga în fuga mare Anna Franțevna s-ar fi descoperit, ca din întâmplare, comori fabuloase, constând în briliante ce semănau leit cu cele din punguța menajerei, dar și în monede de aur bătute pe vremea țarului… Etc. ș.a.m.d. O fi adevărat, n-o fi adevărat – nu știm și nu băgăm mâna-n foc.

Oricum, apartamentul rămase sigilat și nelocuit doar o săptămână, apoi în el se instalară răposatul Berlioz cu consoarta și acest Stiopa, tot cu consoarta. Firește că, de cum puseră piciorul în maleficul apartament, și în viața lor începură să se întâmple tot felul de lucruri anapoda. Și anume, în decurs de o lună dispărură amândouă consoartele. Acestea însă – nu fără urmă. Despre soața lui Berlioz lumea vorbea că fusese, chipurile, văzută la Harkov, în compania unui maestru de balet. Cât despre jumătatea lui Stiopa, cică își făcea veacul pe undeva prin cartierul Bojedomka, unde, tot cică, directorul de la Varietăți, grație nenumăratelor lui relații, izbutise să-i obțină o garsonieră, dar cu o singură condiție – să-i piară și duhul de pe strada Sadovaia…

… Așadar, Stiopa slobozi un geamăt. Vru s-o strige pe Grunia, menajera, cu gând să-i ceară un piramidon, dar găsi, totuși, rezerva de luciditate ca să-și dea seama că acest impuls era o idioțenie, că, bineînțeles, Grunia n-avea asupră-i nici urmă de piramidon. Încercă să-l cheme în ajutor pe Berlioz și gemu de două ori: „Mișa… Mișa…”, dar, ați ghicit, desigur, nu primi niciun răspuns. Apartamentul era cufundat în cea mai deplină tăcere.

Mișcându-și degetele de la picioare, Stiopa descoperi că adormise fără să-și scoată șosetele. Își trecu mâna tremurândă peste șold, pentru a determina dacă rămăsese și cu pantalonii pe el, dar nu izbuti să ajungă la o certitudine. În fine, constatând că era singur și părăsit de toți, că n-avea cine să-i întindă o mână

de ajutor, hotărî să se scoale, oricâte eforturi supraomenești l-ar fi costat această ispravă.

După câțiva pași făcuți aproape mecanic, Stiopa își dezlipi pleoapele și văzu în oglinda cea mare un individ cu părul vâlvoi, cu obrajii buhăiți, acoperiți de țepi negri, cu ochi tulburi, într-o cămașă murdară, cu guler scrobit, din care atârna o cravată, dar numai în indispensabili și șosete.

Astfel se văzu el în oglinda cea mare, iar lângă oglindă văzu un necunoscut îmbrăcat în negru și cu beretă neagră pe cap.

Stiopa se așează pe pat și-și holbă din răsputeri ochii injectați de sânge la intrus.

Tăcerea fu întreruptă chiar de acesta, care pronunță grav, cu voce scăzută și accent străin, următoarele cuvinte:

– Bună ziua, preasimpatice Stepan Bogdanovici!

Interveni o pauză, după care, cu prețul unui teribil efort, Stiopa rosti:

– Ce poftești dumneata? și rămase stupefiat, nerecunoscându-și vocea. Pronunțase cuvântul „ce” în soprano, „poftești” în bas, iar „dumneata” refuzase pur și simplu să i se desprindă de pe buze.

Necunoscutul surâse afabil, extrase din buzunar un ceas masiv de aur, cu un triunghi de diamante pe capac, îl lăsă să sune de unsprezece ori și zise:

– Unsprezece! A trecut un ceas bătut pe muchie de când sunt în așteptarea deșteptării domniei tale, care ai binevoit să-mi fixezi o întâlnire la zece. Ei bine, iată-mă!

Stiopa își dibui pe pipăite pantalonii aruncați pe un scaun de lângă pat, șopti „Scuze!…”, îi îmbrăcă și întrebă răgușit:

– Poți să-mi spui, te rog, numele dumitale?

Îi era nespus de greu să vorbească. La fiecare cuvânt, cineva îi înfigea un ac în creier, pricinuindu-i o durere infernală.

– Cum? Mi-ai uitat până și numele? zâmbi necunoscutul.

– Iertare… hârâi Stiopa, simțind că mahmureala îl gratulează cu un nou simptom: i se păru că podeaua dimprejurul patului dispăruse undeva și că într-o clipă avea să se precipite și el în gol, cu capul în jos, drept la mama dracului.

– Dragă Stepan Bogdanovici, vorbi vizitatorul zâmbind persuasiv, niciun piramidon n-o să te ajute. Urmează vechea și infailibila regulă: cui pe cui se scoate. Singurul remediu ce te poate readuce la viață constă în două păhărele de votcă, însoțite de o gustare picantă și fierbinte.

Stiopa era un tip isteț și, bolnav-nebolnav, își dădu seama că, din moment ce fusese surprins în această ipostază, cel mai bun lucru era să dea cărțile pe față.

– Sincer vorbind, începu el abia mișcându-și limba în gură, aseară am cam…

– Niciun cuvânt mai mult! spuse vizitatorul și deodată glisă, cu fotoliu cu tot, într-o parte.

Stiopa făcu ochii mari. Dinaintea lui, pe o măsuță, răsărise o tavă destul de încăpătoare, pe care erau înșirate felii de pâine albă, un mic bol cu icre negre, o farfurioară cu ciuperci albe marinate, încă ceva, cu miros apetisant, într-o crăticioară și, în sfârșit, votca, în clondirul dolofan al giuvaiergeresei. Cel mai mult îl uimi pe Stiopa clondirul aburit. De altminteri, lucrul era de înțeles – trona într-o frapieră plină cu gheață. Pe scurt, o gustare servită curat, de o mână expertă.

Neîngăduind stupefacției lui Stiopa să ia proporții maladive, necunoscutul îi și turnă cu dexteritate o jumătate de păhărel de votcă.

– Și dumneata? chițcăi Stiopa.

– Bucuros!

Cu mână tremurândă, Stiopa își apropie păhărelul de buze, iar necunoscutul îl dădu de dușcă pe al lui. Mestecând o linguriță de caviar, Stiopa izbuti, nu fără efort, să articuleze:

– Dar dumneata de ce… Nu guști nimic?

– Foarte mulțumesc, nu mănânc niciodată când beau, răspunse necunoscutul și umplu din nou păhărelele. Ridicară capacul crăticioarei – înăuntru abureau niște crenvurști în sos tomat.

Și uite că blestematele franjuri verzi îi dispărură de sub pleoape, cuvintele recăpătau contur și, lucrul cel mai încurajator, Stiopa începuse să-și aducă aminte câte ceva. Cheful se consumase la Shodnea, la vila lui Hustov, autorul de scheciuri, care îl și dusese acolo cu taxiul. Își aminti chiar cum tocmiseră taximetristul la Metropol. Mai era cu ei și un actor, sau, poate, nu era actor… dar avea un patefon într-o valijoară. Da, da, da, la vilă se petrecuse tărășenia! Ba ținea minte și cum urlau câinii din pricina acelui patefon. Numai dama pe care se înverșunase s-o sărute rămânea un mister… naiba știe cine era… parcă lucra la radio, ori poate nu…

Așadar, ziua de ieri ieșea puțin câte puțin la lumină, acum însă pe Stiopa îl preocupa mult mai mult ziua de azi, și în special

apariția necunoscutului în dormitorul lui, ba încă înarmat cu gustări și votcă. Iată ce n-ar strica să clarifice!

– Ei, cum e? Sper că acum ți-ai amintit numele meu?

Dar Stiopa nu făcu decât să zâmbească rușinat, desfăcându-și brațele a neputință.

– Drace! Simt că, după votcă, ai dat-o pe porto! Ei bine, așa ceva nu se face!

– Te-aș ruga, dacă se poate... Rămâne între noi, nu-i așa? spuse Stiopa smerit.

– O, se înțelege de la sine! Dar pentru Hustov, iarăși se înțelege de la sine, nu bag mâna-n foc.

– Cum, îl știi pe Hustov?

– L-am văzut pentru prima oară ieri, în biroul dumitale, dar e de ajuns o privire fugară ca să-ți dai seama că-i o canalie, un intrigant, un oportunist și un linge-blide.

„La țanc!” gândi Stiopa, pe care definiția atât de pertinentă, exactă și laconică dată lui Hustov îl uluise.

Da, ziua de ieri se reînchega din crâmpeie, și totuși neliniștea nu-l părăsea pe directorul Teatrului de Varietăți. Asta pentru că înăuntrul acestui răstimp se căsca o imensă gaură neagră: pe necunoscutul cu beretă neagră Stiopa ar fi jurat că nu-l văzuse nicicând în biroul său.

– Woland, profesor de magie neagră, spuse cu aplomb vizitatorul, văzând încurcătura lui Stiopa, și-i povesti totul, de-a fir-a-păr.

În cursul zilei de ieri, abia sosit de peste hotare la Moscova, se înființase numaidecât la Stiopa, propunându-i un șir de reprezentații pentru Teatrul de Varietăți. Stiopa telefonase la Comisia pentru Spectacole a regiunii Moscova și obținuse aprobarea (Stiopa se făcu palid și bătu des din pleoape), semnase cu profesorul Woland contractul pentru șapte spectacole (Stiopa rămase cu gura căscată) și conveniseră ca, pentru precizarea detaliilor, Woland să-i facă o vizită, azi la ora zece dimineața... Și Woland se executase. La sosire fusese întâmpinat de menajera Grunia, care-i spusese că și ea tocmai picase, că lucrează aici cu ziua, că Berlioz nu-i acasă, iar dacă vizitatorul dorește să-l vadă pe Stepan Bogdanovici, n-are decât să poftească la dânsul în dormitor. Stepan Bogdanovici are un somn atât de adânc, încât ea nu se încumetă să-l trezească. Văzând în ce stare se afla Stepan Bogdanovici, artistul o trimisese pe Grunia la cea mai apropiată alimentară, după votcă

și gustări, la farmacie după gheață și…

– Dă-mi voie să mă achit, scânci Stiopa dărâmat, căutându-și portmoneul.

– Nici să n-aud! O bagatelă! exclamă artistul, refuzând orice discuție pe acest subiect.

Așadar, de unde apăruseră votca și gustările era clar, și totuși ți-era mai mare mila să te uiți la Stiopa: nu-și aducea aminte de niciun contract și, taie-l, omoară-l, nu-l văzuse ieri pe acest Woland. Hustov, da, fusese la el în birou, dar Woland nu.

– Pot să văd contractul? îl rugă încet Stiopa.

– Cum să nu, poftim…

Stiopa se uită la hârtie și îngheță. Tot dichisul! Întâi și-ntâi, semeața semnătură ologrefă a lui Stiopa! Apoi apostila pieziș a directorului financiar Rimski, cu aprobarea de a i se plăti artistului Woland un avans de zece mii de ruble în contul celor treizeci și cinci cuvenite pentru șapte spectacole. Mai mult: tot acolo, Woland confirma sub semnătură că și încasase cele zece mii de ruble!

„Ce-o mai fi și asta?” gândi nefericitul Stepan, simțind că-l ia cu amețeală. Începuseră sinistrele pierderi de memorie?! Dar, firește, după ce i se prezentase contractul, orice semne de îndoială ar fi fost pur și simplu necuviincioase. Stiopa îi ceru oaspetelui permisiunea de a se retrage pentru un minut și, așa cum era, în șosete, alergă la telefonul din vestibul. Din mers strigă spre bucătărie:

– Grunia!

Dar nu primi niciun răspuns. Aruncă o privire spre ușa cabinetului lui Berlioz, care dădea în vestibul, și, cum se spune, rămase stană de piatră. Deslușise pe mânerul ușii un sigiliu uriaș de ceară roșie, cu șnur. „Bravo! zbieră cineva în capul lui Stiopa. Asta pune capac la toate!” Și din clipa aceea gândurile lui începură să alerge pe un terasament cu cale dublă, dar, cum se întâmplă întotdeauna la ceas de dezastru, în aceeași direcție, și anume dracu’ știe încotro. Ghiveciul din capul lui Stiopa e greu de descris. Întâi arătarea cu beretă neagră, votca la gheață și incredibilul contract, iar acum – poftim! – ușa vecinului sigilată! Spuneți cui vreți că Berlioz a făcut-o de oaie – n-o să vă creadă nimeni, dar absolut nimeni, asta e sigur! Și totuși, sigiliul – iată-l! Mda…

Și deodată în creierul lui Stiopa prinseră a mișuna niște gânduri cum nu se poate mai dezagreabile legate de un articol

pe care, ca un făcut, i-l băgase de curând pe gât lui Mihail Alexandrovici ca să-l publice în revistă. Un articol, între noi fie vorba, absolut idiot! De doi bani din toate punctele de vedere, căci nici cine știe ce parale nu luase pe el…

Amintirea acelui articol zburătăci o alta – despre o convorbire cam în doi peri desfășurată tot în acest apartament, în sufragerie, în seara zilei de 24 aprilie, dacă nu-l înșela memoria, când Stiopa și Mihail Alexandrovici cinaseră împreună. Discuția nu putea fi calificată drept dubioasă în adevăratul sens al cuvântului (Stiopa nu s-ar fi lăsat nicicând atras într-o asemenea convorbire), dar, în fine, cert e că gravitase în jurul unui subiect superfluu. Acea convorbire, cetățeni dumneavoastră, ar fi putut foarte bine să nu aibă loc. Înainte de sigiliu, fără îndoială, putea fi considerată un fleac, un episod perfect neglijabil, dar după sigiliu…

„Ah, Berlioz, Berlioz! se căină Stiopa, al cărui creier dădea în fiert. Așa ceva pur și simplu nu-mi intră-n cap!”

Dar ajunge cu văicăreala. Formă numărul lui Rimski, directorul financiar al Varietăților. Stiopa era într-o situație delicată: pe de o parte, străinul se putea supăra văzându-se verificat după ce îi arătase contractul, pe de altă parte, nu prea știa nici cum să-l abordeze pe director. Că doar n-o să-l întrebe de-a-n boulea: „Spune-mi, te rog, am încheiat eu, ieri, un contract de treizeci și cinci de mii de ruble cu un profesor de magie neagră?” Exclus!

– Da! răsună în receptor glasul scorțos, neplăcut al lui Rimski.

– Bună ziua, Grigori Danilovici, spuse încet Stiopa, sunt Lihodeev. Uite despre ce-i vorba… hm… hm… E la mine un tip… artistul Woland. Voiam să te întreb – cum rămâne pentru diseară?…

– Ah, magul negru? răspunse Rimski. Afișele trebuie să sosească din clipă-n clipă.

– În regulă, spuse cu glas stins Stiopa. Atunci, pe curând…

– Vii încoace? întrebă Rimski.

– Peste vreo jumătate de ceas, răspunse Stiopa și, punând receptorul în furcă, își strânse craniul încins între palme. Nu-i a bună! Ce se întâmplă cu memoria mea, cetățeni dumneavoastră? Ai?

Cum nu era cuviincios să zăbovească prea mult în vestibul, Stiopa concepu ad-hoc un plan: să disimuleze prin toate mijloacele această incredibilă amnezie și, mai presus de toate,

să-l tragă de limbă pe străin, folosind toate viclesugurile, ca să afle ce intenționa, de fapt, să prezinte în acea seară pe scena Teatrului de Varietăți, aflat în responsabilitatea lui.

Se întoarse cu spatele la aparat și, în oglinda din vestibul, pe care leneșa Grunia n-o mai șterse de cine știe când, văzu deslușit un individ straniu – lung cât o prăjină și cu *pince-nez* (ah, să fi fost aici Ivan Nikolaevici! El ar fi recunoscut numaidecât personajul!). Insul își fulgeră imaginea în oglindă și dispăru imediat. Alarmat, Stiopa scrută în adâncime vestibulul și, pentru a doua oară, tresări: prin oglindă trecu o matahală de motan negru, care dispăru brusc, întocmai ca deșiratul de adineauri.

Lui Stiopa inima încetă pentru o clipă să mai bată. Se clătină ca izbit în moalele capului.

„Ce-o mai fi și asta? se gândi el, nu cumva îmi pierd mințile? De unde vedeniile astea?!” Cercetă iarăși antreul cu privirea și strigă speriat:

– Grunia! Ce-i cu motanul ăsta care bântuie pe-aici? De unde a apărut? Și celălalt, care e cu el?

– Nu te agita, Stepan Bogdanovici, răsună un glas, dar nu al Gruniei, ci al oaspetelui din dormitor. Grunia nu-i aici, am expediat-o acasă, la Voronej. Mi s-a plâns că nu i-ați mai dat concediu de un car de vreme.

Vorbele astea erau atât de neașteptate și de absurde, încât Stiopa crezu că nu auzise bine. Zăpăcit de-a binelea, alergă valvârtej în dormitor și încremeni în prag. Părul i se zbârli, iar pe frunte îi apărură broboane mici de sudoare.

Musafirul nu mai era singur în cameră. Al doilea fotoliu era ocupat de individul pe care tocmai îl zărise, pentru o fracțiune de secundă, în oglinda din vestibul. Acum îl vedea perfect: mustăți penate, o lentilă a *pince-nez*-ului strălucește, cealaltă lipsește. Dar era ceva și mai strigător la cer în acel dormitor: pe covorașul de puf al giuvaiergeresei stătea tolănit, într-o poză nonșalantă, un motan negru de dimensiuni înspăimântătoare, având într-o labă un păhărel de votcă, iar în cealaltă o furculiță cu care apucase să pescuiască o ciupercă marinată.

Lumina, oricum slabă, din dormitor începu să apună de-a binelea în ochii lui Stiopa. „Deci, uite cum e când oamenii își ies din minți!” gândi el, apucându-se de ușciorul ușii.

– După câte văd, pari puțin mirat, preaiubite Stepan Bogdanovici!? se întoarse Woland spre Stiopa, care clănțănea de zor din dinți. În realitate, nu-i nimic de mirare. Iată suita mea.

În acest moment, motanul își dădu votca de dușcă, iar mâna lui Stiopa lunecă pe ușciorul ușii în jos.

– Și cum suita asta are trebuință de o locație, continuă Woland, e clar că unul dintre noi e de prisos în acest apartament. Și mă tem că acela ești chiar domnia ta.

– Domnia lor, domnia lor! intonă cu glas de țap lunganul în carouri, vorbind despre Stiopa la plural. Care în ultima vreme s-au porcit peste poate. O țin într-o beție, abuzează de funcție ca să se dea la dame, nu fac nici pe dracu', și de fapt nici n-ar putea să facă, pentru că n-au nici în clin, nici în mânecă. Tot ce știu e să arunce praf în ochi!

– Freacă moca mașina statului! turnă gaz peste foc și motanul, molfăindu-și ciuperca.

Și atunci apartamentul fu teatrul unei a patra și ultime apariții, la care Stiopa, aproape complet prăvălit pe podea, nu făcu decât să zgrepțăne cu mâna slăbită ușciorul ușii.

Din oglinda cea mare descinse o mogâldeață, un tip pipernicit, dar nemaipomenit de lat în umeri, cu melon pe cap și cu un canin ieșindu-i din gură, ceea ce-i sluțea și mai mult figura, oricum nemaivăzut de scabroasă. Colac peste pupăză, avea și părul roșcat ca para focului.

– Îndeobște, se vârî dezinvolt în vorbă nou-venitul, nu pricep să mă tai cum a putut ajunge unul ca ăsta director – roșcatul vorbea din ce în ce mai fonfăit –, este el director cum sunt eu arhiereu!

– Nu prea aduci a arhiereu, Azazello, remarcă motanul, punându-și un crenvurst în farfurie.

– Asta zic și eu! fonfăi roșcovanul și, întorcându-se spre Woland, întrebă reverențios: îmi permiteți, *Messire,* să-l expediez la mama dracului din Moscova?

– Zât! zbieră brusc motanul și blana i se zbârli pe trup.

Dormitorul începu să se învârtă în jurul lui Stiopa, el se lovi cu capul de ușcior și, pierzându-și cunoștința, gândi: „Mor…"

Dar nu muri. Întredeschizând ochii, se revăzu așezat pe ceva de piatră. În jurul lui se ridica un vuiet. Când deschise ochii de-a binelea, văzu că ceea ce vuia era marea, ba mai mult, un val se legăna chiar la picioarele lui, mai pe scurt, ședea la capătul unui dig, deasupra lui se boltea cerul albastru și strălucitor, iar undeva îndărăt se zărea un superb oraș alb, cocoțat pe creste alpine.

Neștiind cum se procedează de obicei în asemenea cazuri,

Stiopa se ridică pe picioarele tremurânde și porni de-a lungul digului, spre mal.

Pe dig, un tip fuma și scuipa în mare. Când Stiopa se apropie, individul îl privi cu ferocitate și încetă să mai scuipe.

Atunci lui Stiopa ce credeți că-i dădu prin minte? Căzu în genunchi în fața fumătorului necunoscut și rosti:

– Te implor, spune-mi ce oraș e ăsta?

– Valea! zise, insensibil, fumătorul.

– Nu sunt beat, urmă cu glas răgușit Stiopa, sunt bolnav, mi s-a întâmplat ceva, nu știu ce, sunt suferind… Unde mă aflu? Ce oraș e ăsta?…

– Ialta, fraiere…

Stiopa suspină încet, căzu pe-o parte, lovindu-se cu capul de piatra încinsă a digului, și-și pierdu cunoștința.

Capitolul VIII
Duel între un profesor și un poet

Exact în momentul când, la Ialta, Stiopa își pierdea cunoștința – adică pe la ceasurile unsprezece și jumătate Ivan Nikolaevici Bezdomnîi și-o recăpăta, după un somn profund și îndelungat. Câtăva vreme încercă să se dumirească de ce și cum nimerise în acea odaie necunoscută, cu pereți albi, cu o uimitoare noptieră din metal mat și cu storuri albe, îndărătul cărora se ghicea soarele.

Ivan scutură din cap, se încredință că mișcarea nu-i provoacă niciun fel de dureri și, brusc, își aduse aminte că se afla la o clinică. Acest gând resuscită amintirea morții lui Berlioz, care, însă, nu-l mai tulbură din cale-afară. Acum, că dormise pe săturate, Ivan Nikolaevici era mai calm și putea să judece cu mai multă luciditate. După ce, o vreme, rămase nemișcat în patul cu arcuri, moale, comod și cu așternuturi curate, observă, foarte aproape, butonul unei sonerii. În virtutea unei deprinderi de a atinge fără trebuință obiectele, îl apăsă. Se aștepta să sune ceva sau să apară cineva, ca mai întotdeauna când apeși un buton, dar se întâmplă cu totul altceva. La picioarele patului se aprinse un cilindru lăptos, pe care stătea scris „Apă”. Cilindrul rămase un timp imobil, apoi se roti până când apăru inscripția „Infirmiera”. Se înțelege că ingeniosul cilindru îl minună nespus pe Ivan. Inscripția „Infirmiera” fu înlocuită curând de „Chemați medicul”.

– Hm... glăsui Ivan, neștiind ce să facă mai departe cu acel cilindru.

Dar întâmplarea îi veni în ajutor. Apăsă a doua oară pe buton la apariția cuvântului „Asistentă”. Drept răspuns, cilindrul emise un zumzăit slab, se opri, apoi se stinse, iar în odaie își făcu apariția o femeie corpolentă și simpatică, într-un halat imaculat, care spuse:

– Bună dimineața!

Ivan nu răspunse, găsind această binețe deplasată în circumstanțele date. Vasăzică băgați la balamuc un om perfect sănătos și aveți aerul că porcăria asta e în firea lucrurilor!

Între timp, fără a-și pierde expresia blajină, femeia ridică, apăsând alt buton, storul și prin grilajul subțire, cu ochiuri mari, care ajungea până-n podea, în odaie năvăli în valuri lumina

soarelui. Dincolo de grilaj se contura balconul, apoi malul șerpuitor al unui râu, iar peste râu strălucea un vesel crâng de pini.

– Poftiți de faceți o baie, îl invită femeia și, sub atingerea mâinilor ei, un perete interior glisă ca de la sine, lăsând să se vadă o splendidă sală de baie, cu o toaletă excelent utilată.

Deși hotărât să nu angajeze niciun dialog cu femeia, văzând vigurosul jet de apă ce țâșnea în cadă din robinetul strălucitor, Ivan nu rezistă și pufni ironic:

– Măi, să fie! Ca la Metropol!

– O, nu, răspunse cu mândrie femeia, suntem mult mai buni! O asemenea instalație nu găsești nicăieri, nici chiar în străinătate. Savanți și medici vin special să ne vadă clinica. În fiecare zi ne vizitează turiști străini.

Sintagma „turiști străini” îi aminti fulgerător lui Ivan de consultantul din ajun. Se înnegură la față și mormăi încruntat:

– Turiști străini… Toți cădeți pe spate când auziți de ăștia! Or, și printre ei sunt fel de fel! Eu, bunăoară, nu mai departe de ieri, am făcut cunoștință cu unul – să te ții!

Și fu pe punctul de a începe să-i povestească despre Pontius Pilat, dar se opri, dându-și seama că pentru femeie toate astea n-aveau niciun chichirez și că, oricum, ea nu-l putea ajuta.

Când fu gata îmbăiat, i se dădu cu promptitudine tot ce îi trebuie unui bărbat în asemenea împrejurări: o cămașă călcată, o pereche de indispensabili, șosete. Și nu doar atât: deschizând dulapul, femeia îl invită să se uite înăuntru și întrebă: – Ce doriți să îmbrăcați – hălățel sau pijămăluță? Încartiruit cu de-a sila în această nouă locuință, Ivan era cât pe-aci să-și ridice brațele la cer văzând atâta familiaritate, dar se mărgini să arate în tăcere cu degetul pijamaua purpurie de finet.

Odată echipat, Ivan Nikolaevici fu condus pe un coridor pustiu și mut și introdus într-un cabinet de-a dreptul somptuos. Hotărâse să trateze cu sarcasm tot ce vedea în acest stabiliment atât de magnific utilat și numaidecât boteză în gând acea incintă „bucătărie mecanică”.

Și pe drept cuvânt. De jur împrejur – dulapuri și dulăpioare de sticlă pline cu instrumente nichelate, fotolii sofisticate, lămpi pântecoase cu calote strălucitoare, sumedenie de sticluțe și becuri Bunsen, plus o mulțime de aparate nemaivăzute pe fața pământului.

În cabinet, Ivan fu luat în primire de trei inși, două femei și un

bărbat, toți drapați în alb. Îl duseră într-un colț al încăperii, la o măsuță, cu intenția evidentă de a-l lua la întrebări.

Ivan reflectă asupra situației. Avea în față trei opțiuni. Extrem de tentantă era prima: să ia la rând toată lămpăraia și măgăoaiele alea și să le facă dracului țăndări, exprimându-și astfel protestul pentru că fusese reținut samavolnic. Dar Ivan cel de azi era substanțial diferit cel de ieri, și această primă formă de reacție i se păru numaidecât discutabilă: risca să-i întărească în convingerea că era un nebun furios, așa că abandonă proiectul. Altă idee era să le trântească neîntârziat în nas narațiunea despre consultant și Pontius Pilat. Însă experiența din ajun arătase că o asemenea relatare fie nu e crezută, fie i se dă o interpretare zbanghie. Drept care Ivan renunță și la această variantă, optând pentru a treia: să se închidă într-o tăcere disprețuitoare.

Nu izbuti, însă, să se conformeze pe de-a-ntregul acestei decizii și, de voie, de nevoie, trebui să răspundă, chiar dacă parcimonios și ursuz, la un lung șir de întrebări.

Fu descusut meticulos despre întreaga lui viață trecută, i se ceru chiar să explice în ce împrejurări căzuse beteag de scarlatină, acum vreo cincisprezece ani. După ce înnegri cu răspunsurile lui Ivan o pagină întreagă, femeia în alb întoarse foaia și trecu la părinți și rubedenii. Începu o peltea lungă și anostă: cine trăiește, cine a murit, da' când, da' de ce, da' oare nu se întrecea cu băutura, da' nu avusese cumva frenție, și tot așa. În încheiere, îl rugară să le povestească întâmplarea de ieri de la Patriarșie prudî, dar fără a-l pisa cine știe ce, iar episodul cu Pontius Pilat nu păru să-i impresioneze.

Apoi femeia i-l cedă pe Ivan bărbatului în alb, care îl tratâ cu totul altfel. Nemaiîntrebându-l nimic, îi măsură temperatura, îi luă pulsul, îi examină fundul de ochi, luminându-l cu o lampă subțiratică. Apoi în ajutorul bărbatului veni cealaltă femeie: îl înțepară cu ceva în spate, dar nu prea dureros, îi desenară cu coada unui ciocănel niște semne cabalistice pe piept, îl pocniră, tot cu niște ciocănele, în genunchi, din care pricină gambele lui Ivan zvâcniră în sus, îl înțepară și în deget, de unde recoltară o picătură de sânge, apoi în încheietura cotului, îi petrecură peste braț niște brățări de cauciuc...

Ivan nu făcea decât să zâmbească amar în sinea lui, gândindu-se cât de prostește și de anapoda se brodiseră toate. Auzi dumneata! El vrea să-i avertizeze de pericolul ce-i păștea pe

toți din pricina absconsului consultant, se dă de ceasul morții ca individul să fie prins și, când colo, se trezește într-un cabinet misterios, unde e pus să povestească tot felul de prăpăstii despre unchiul Fiodor, care speriase cândva Vologda prin osârdia cu care trăgea la măsea. O tâmpenie de nesuportat!

În sfârșit, îl lăsară în pace. Fu condus îndărăt în odaia lui, unde fu ospătat cu o ceașcă de cafea, două ouă moi și pâine albă cu unt.

După ce mânca și bău tot ce i se pusese pe masă, Ivan hotărî să aștepte apariția vreunui mahăr mai răsărit al stabilimentului, urmând ca abia de la acesta să obțină deferența și dreptatea ce i se cuveneau.

Și așteptarea lui nu fu zadarnică, după cum se dovedi foarte curând. Ușa camerei se deschise pe neașteptate, lăsând să se reverse înăuntru un întreg puhoi de lume în halate albe. Înaintea tuturor mergea, cu pași studiați, un individ de vreo patruzeci și cinci de ani, bărbierit neted, ca un actor, cu ochi plăcuți, dar foarte pătrunzători și cu maniere curtenitoare. Toată suita îl înconjura cu semne de atenție și respect, încât intrarea lui apăru ca maiestuoasă și foarte solemnă. „Întocmai ca Pontius Pilat!” îi veni în minte lui Ivan.

Da, fără îndoială, era șeful cel mare. Tipul se așeză pe taburet, în vreme ce toți ceilalți rămaseră în picioare.

– Doctor Stravinski, i se prezentă el lui Ivan, aruncându-i o privire prietenoasă.

– Poftiți, Aleksandr Nikolaevici, zise încet un tip cu barbișon bine îngrijit, întinzându-i marelui șef fișa proaspăt completată a lui Ivan.

„Cogeamite dosarul!” gândi Ivan. Marele șef parcurse foaia cu o privire expertă, împănându-și lectura cu un șir de „hm”-uri, apoi schimbă cu cei din jur câteva fraze într-o limbă rară.

„Și turuie pe latinește, iarăși ca Pilat!” observă cu tristețe Ivan. Dar curând un cuvânt îl făcu să tresară: cuvântul acela era „schizofrenie”, rostit ieri de afurisitul acela de străin la Patriarșie prudî, iar acum repetat de profesorul Stravinski.

„Și despre asta știa!” se gândi alarmat Ivan.

Marele șef părea să-și fi făcut o regulă din a cădea de acord cu tot ce aude, bucurându-se de orice i-ar spune cei din jur, jubilație căreia îi dădea glas repetând întruna „Splendid!”.

– Splendid! spuse Stravinski, restituind fișa, și se întoarse spre Ivan:

– Ești poet?

– Poet, răspunse sumbru Ivan și, brusc, simți, lucru nemaiîntâmplat până atunci, o inexplicabilă repulsie față de poezie, iar câteva din propriile-i versuri, care îi trecură involuntar prin minte, i se părură, nu se știe de ce, vag dezagreabile.

Cu o grimasă, îl întrebă la rândul lui pe Stravinski:

– Sunteți profesor?

La care Stravinski înclină îndatoritor din cap.

– Și cel mai mare aici? urmă Ivan.

La care Stravinski se înclină din nou.

– Trebuie să stăm de vorbă, îi declară cu înțeles Ivan Nikolaevici.

– Pentru asta am și venit, răspunse Stravinski.

– Uitați ce e, începu Ivan, simțind că venise momentul, întâi și-ntâi că sunt luat drept nebun și nimeni nu vrea să mă asculte! …

– Ba o să te ascultăm cu cea mai mare atenție, spuse pe un ton grav și liniștitor Stravinski. Și n-o să îngăduim în niciun caz să fii tratat ca un nebun.

– Atunci ascultați-mă: ieri seară, la Patriarșie prudî, am fost abordați de un personaj misterios, străin ori poate nu, care știa dinainte de moartea lui Berlioz și îl întâlnise personal pe Pontius Pilat.

Suita profesorului îl asculta pe poet încremenită, în deplină muțenie.

– Pilat? Pilat cel care… de pe timpul lui Isus Christos? întrebă Stravinski, scrutându-l pe Ivan cu ochi mijiți.

– Întocmai.

– Aha, zise Stravinski, iar acest Berlioz a murit călcat de tramvai?

– Da, am fost de față, aseară, când tramvaiul l-a lăsat fără cap. Ei bine, acest individ enigmatic…

– Cunoștința lui Pontius Pilat? întrebă Stravinski, care, în mod vădit, se distingea printr-o inteligență vivace.

– Chiar el, confirmă Ivan, măsurându-și atent interlocutorul. Ne-a spus dinainte că Annușka vărsase untdelemnul… Iar Berlioz a alunecat exact în acel loc! Ce ziceți de chestia asta? se interesă Ivan cu un aer plin de subînțelesuri, sperând că vorbele lui vor face mare impresie.

Dar nimeni nu păru impresionat, iar Stravinski se interesă cu toată naturalețea:

– Și cine-i Annușka asta?

Întrebarea îl cam deconcertă pe Ivan, al cărui chip se înăcri.

– Annușka n-are nicio importanță aici, zise el enervându-se, dracu' știe cine e, o toantă oarecare de pe Sadovaia. Important e că el știa dinainte, mă înțelegeți, dinainte, faza cu untdelemnul! Mă înțelegeți?

– Înțeleg perfect, răspunse cât se poate de serios Stravinski și, atingând cu vârful degetelor genunchiul poetului, adăugă: relaxează-te și continuă.

– În regulă, zise Ivan, străduindu-se să adopte diapazonul profesorului, întrucât știa din propria experiență amară că numai o conduită ponderată îl poate ajuta, ei bine, acest individ îngrozitor, care, în treacăt fie spus, minte când se dă drept consultant, posedă puteri extraordinare... De exemplu, alergi după el, dar nici vorbă să-l poți înșfăca. Și mai sunt doi cu el – un cuplu la fel de aiuristic, dar de altă speță: un lungan cu *pince-nez* plesnit și un motan de dimensiuni incredibile, care ia singur tramvaiul. În afară de asta – Ivan, pe care nimeni nu-l întrerupea, vorbea cu tot mai mult patos și convingere –, individul a fost pe terasă cu Pontius Pilat, lucru în afara oricărui dubiu. Vă întreb: ce vrea să spună asta? Poftim? Specimenul trebuie arestat imediat, altminteri va dezlănțui nenorociri de nedescris.

– Așadar, arestarea străinului – asta te preocupă? Te-am înțeles corect? întrebă Stravinski.

„Tipul e inteligent, gândi Ivan, trebuie recunoscut că și printre intelectuali se întâmplă, cu titlu excepțional, să dai peste minți luminate. Nu se poate tăgădui acest lucru!" Și răspunse:

– Absolut corect! Și cum să nu vreau să fie arestat, gândiți-vă și dumneavoastră?! Când colo, sunt reținut aici cu de-a sila, mi se vâră lampa-n ochi, sunt îmbăiat sub jeturi și întrebat tot felul de bazaconii despre unchiul Fedea, care de mult nu mai e printre cei vii! Cer să fiu eliberat numaidecât!

– Ei bine, splendid, splendid! răspunse Stravinski. Acum totul e limpede! Într-adevăr, ce sens are să reținem în clinică un om normal? Bun. Îți facem imediat formele de externare, dacă-mi spui că ești normal. Nu trebuie s-o dovedești, doar s-o spui. Așadar, ești normal?

Se lăsă o liniște desăvârșită. Femeia cea corpolentă care, în cursul dimineții, îi purtase de grijă lui Ivan se uită cu venerație la profesor, în vreme ce Ivan își repetă în gând: „E, într-adevăr, deștept."

Oferta profesorului îi plăcuse foarte mult, dar înainte de a răspunde reflectă îndelung, încrețindu-și fruntea, abia apoi spuse ferm:

– Sunt normal.

– Splendid! exclamă ușurat Stravinski. Dacă-i așa, atunci să raționăm logic. Să luăm, bunăoară, ziua dumitale de ieri. Se întoarse, și cineva îi întinse imediat fișa lui Ivan. În căutarea unui subiect care ți s-a recomandat drept o cunoștință de-a lui Pontius Pilat, ai întreprins următoarele acțiuni. Stravinski prinse a-și îndoi pe rând degetele prelungi, cu ochii ba la fișă, ba la Ivan. Ți-ai agățat în piept o iconiță. Corect?

– Corect, confirmă ursuz Ivan.

– Căzând de pe un gard, ți-ai zdrelit obrajii. Corect? Te-ai înființat la restaurant cu o lumânare aprinsă în mână, doar în cămașă și izmene, prilej cu care ai molestat un client. Ai fost adus încoace fedeleș. Odată ajuns aici, ai sunat la miliție, de unde ai solicitat mitraliere. Apoi ai făcut o tentativă de a te arunca pe geam. Corect? Atunci se pune întrebarea: există, oare, vreo șansă ca, acționând în acest mod, să prinzi sau să arestezi pe cineva? Dacă ești un om normal, dumneata însuți îți vei răspunde: nicidecum. Vrei să pleci de-aici? Splendid! Dar, îngăduie-mi să te întreb: unde anume ai de gând să te duci?

– La miliție, firește, răspunse Ivan, nu chiar atât de sigur pe sine și cam fâstâcit sub privirile profesorului.

– Direct de aici?

– Hm... Da.

– Nu treci mai întâi pe acasă, pe la apartamentul dumitale? întrebă, volubil, Stravinski.

– Păi n-am cum să mai trec! Cât mă abat pe-acolo, individul o să aibă tot răgazul să spele putina!

– Așa, deci. Și ce o să le spui, la miliție, când le treci pragul?

– Despre Pontius Pilat, răspunse Ivan Nikolaevici, și ochii i se împâcliră.

– Splendid! exclamă încântat Stravinski și, întorcându-se spre individul cu barbișon, ordonă: Fiodor Vasilievici, completează-i, te rog, cetățeanului Bezdomnîi formele de ieșire. Dar rezerva lăsați-o liberă, puteți să nici nu schimbați lenjeria de pat. În cel mult două ceasuri, cetățeanul Bezdomnîi va fi îndărăt. Mă abțin să-ți urez succes, i se adresă el poetului, pentru că nu cred defel într-un asemenea deznodământ. La revedere, pe foarte curând!

Și se ridică, iar suita se puse și ea în mișcare.

– Adică de ce să ajung din nou aici? întrebă alarmat Ivan.

De parcă ar fi așteptat întrebarea, Stravinski se reașează pe taburet și explică:

– Pentru că, de îndată ce te vei înfățișa, în izmene, la miliție și vei declara că te-ai întreținut cu un om care l-a cunoscut personal pe Pontius Pilat, vei fi adus glonț încoace și te vei pomeni în aceeași rezervă.

– Ce au a face izmenele? întrebă Ivan, uitându-se zăpăcit împrejur.

– Cap de afiș e Pontius Pilat. Dar și izmenele vor avea rolul lor. Îți dai seama că o să te extragem din lenjeria statului și o să-ți restituim propriile dumitale veșminte. Or, ai ajuns aici în izmene. Și nici n-ai de gând să treci pe acasă, deși ți-am sugerat acest lucru. Va urma Pilat... și punct!

Aici cu Ivan Nikolaevici se întâmplă ceva straniu. Voința parcă i se frânse, se simți neputincios și neajutorat:

– Și atunci ce-i de făcut? întrebă el, sfios de astă dată.

– Splendid! exclamă Stravinski. Iată o întrebare cât se poate de rezonabilă. Acum o să-ți spun ce s-a întâmplat, de fapt, cu dumneata. Ieri, cineva te-a speriat și te-a răvășit rău cu o poveste despre Pontius Pilat și alte lucruri bizare. La capătul nervilor, zdruncinat din temelii, ai început să bântui prin urbe, relatând, la rândul dumitale, povești despre același Pontius Pilat. E absolut normal ca, în asemenea circumstanțe, oamenii să te fi considerat nebun. Acum ai o singură salvare – repaosul total. Și asta presupune, obligatoriu, să rămâi aici.

– Dar individul trebuie prins neapărat! exclamă Ivan, pe un ton rugător.

– Bine, bine, dar de ce să-ți asumi dumneata, în persoană, toată alergătura? Înșiră pe hârtie suspiciunile și acuzațiile la adresa acestui om. Nimic mai simplu decât să expediem declarația dumitale unde se cuvine, și dacă, așa cum presupui, avem de-a face cu un criminal, totul se va lămuri foarte curând. Dar cu o singură condiție: nu-ți pune creierul la încercări prea grele și străduiește-te să te gândești cât mai puțin la Pontius Pilat. De povestit, oricine poate povesti vrute și nevrute. Asta nu înseamnă și că trebuie să i se dea crezare.

– Am înțeles! declară ferm Ivan. Dați-mi hârtie și creion.

– Dați-i hârtie și un capăt de creion, îi porunci Stravinski femeii corpolente, iar lui Ivan îi spuse: Astăzi, însă, nu te sfătuiesc să te așterni pe scris.

– Ba da, ba da, chiar azi, neapărat azi! strigă Ivan, încordat deodată.

– Bine, dacă așa vrei. Numai să nu-ți suprasoliciți circumvoluțiunile. Dacă nu isprăvești azi, o să ai timp și mâine.

– Dar, între timp, tipul o să se facă nevăzut!

– O, nu, obiectă, sigur pe sine, Stravinski, n-o să dispară nicăieri, îți garantez. Ține minte că suntem aici ca să te ajutăm prin toate mijloacele și că, fără ajutorul nostru, din planul dumitale n-o să se aleagă mare lucru. Mă auzi? întrebă cu înțeles Stravinski. Și luând ambele mâini ale lui Ivan Nikolaevici în ale sale, repetă îndelung, privindu-l cu intensitate în ochi: Aici vei fi ajutat... mă auzi?... Vei fi ajutat... aici vei fi ajutat... Vei găsi alinare. Aici e pace și tihnă... Aici vei fi ajutat...

Ivan căscă pe neașteptate și trăsăturile feței i se destinseră.

– Da, da, zise el cu glas slab.

– Splendid! conchise mașinal Stravinski și se ridică.

– La revedere!

Îi strânse mâna lui Ivan și, ajuns la ușă, se întoarse spre tipul cu barbișon:

– Apropo, încercați oxigenul... și băile.

Câteva clipe mai târziu, în fața lui Ivan nu mai erau nici Stravinski, nici suita lui. Dincolo de grilajul subțire, în soarele amiezii, își etala splendoarea radiosul crâng împrimăvărat, iar ceva mai aproape sclipea, zglobiu, râul.

Capitolul IX
De la Koroviev citire

Nikanor Ivanovici Bosoi, președintele Asociației de Locatari din blocul 302-bis de pe strada Sadovaia din Moscova, în care locuise răposatul Berlioz, se simțea hărțuit și tracasat. Totul începuse în ajun, în noaptea de miercuri spre joi.

La miezul nopții, după cum știm deja, la poarta imobilului se înființase comisia din care făcea parte și Jeldîbin, îl chemase pe Nikanor Ivanovici, îl înștiințase despre moartea lui Berlioz și, împreună cu el, urcase la apartamentul nr. 50.

Aici se procedase la sigilarea manuscriselor și obiectelor personale ale răposatului. Nici Grunia, menajera, nici ușuraticul Stepan Bogdanovici nu erau în apartament la acea oră. Comisia îi notificase lui Nikanor Ivanovici că manuscrisele răposatului vor fi ridicate, pentru a fi triate și clasate, că spațiul locativ al decedatului, adică cele trei camere, cândva cabinetul, salonul și sufrageria giuvaiergeresei, e pus la dispoziția Asociației de Locatari, iar lucrurile răposatului rămân în conservare acolo unde se află, până când se vor fi anunțat moștenitorii.

Vestea privind moartea tragică a lui Berlioz se răspândi în imobil cu o repeziciune supranaturală și, începând de la ora șapte dimineața a zilei de joi, Bosoi fu asaltat de telefoane, iar apoi și de feluriți cetățeni în carne și oase, înarmați cu cereri prin care se revendica spațiul locativ al răposatului. În răstimp de două ceasuri, Nikanor Ivanovici înregistră o groază de asemenea petiții, în total treizeci și două.

Ele conțineau implorări, amenințări, bârfe, denunțuri, promisiuni de a executa reparații pe cont propriu, lamentații privind insuportabila strâmtoare din actuala locuință a petentului și imposibilitatea de a împărți același spațiu cu niște bandiți. Printre alte perle, descrierea – de o forță artistică ieșită din comun – a furtului din apartamentul 31 a unor colțunași cu carne, pe care hoțul îi strecurase în buzunarul sacoului, fără a se osteni măcar să-i învelească într-un șervețel, două amenințări cu sinuciderea și destăinuirea unei grevidități secrete.

Oamenii îl atrăgeau pe Nikanor Ivanovici în antreu, îl trăgeau de mânecă, îi șopteau la urechi vrute și nevrute, îi făceau cu ochiul și îl asigurau că nu vor rămâne datori.

Acest supliciu se prelungi până la începutul după-amiezii, când Nikanor Ivanovici o tuli pur și simplu din apartamentul său spre sediul Administrației, aflat lângă intrarea principală, dar când văzu că și acolo pândește lume, își luă iarăși tălpășița. Scăpând, cu chiu, cu vai, de urmăritori, Nikanor Ivanovici traversă curtea asfaltată și se furișă în scara șase, unde urcă la etajul patru, nivelul la care se afla fatidicul apartament 50.

După ce își trase răsuflarea pe palier, Nikanor Ivanovici, care era ponderal și mătăhălos, sună, dar nimeni nu-i deschise. Mai sună o dată și încă o dată, apoi începu să bombăne și să înjure cu glas scăzut. Dar ușa rămase închisă. Scos din răbdări, Nikanor Ivanovici extrase din buzunar legătura cu dublete de chei, apanaj al administrației blocului, deschise cu o mână autoritară ușa și intră.

– Hei, femeie! strigă Nikanor Ivanovici în semiobscuritatea antreului. Cum îți zice? Grunia, parcă? Ești prin preajmă, sau ai dat ortul popii?

Nu răspunse nimeni.

Atunci Nikanor Ivanovici scoase din servieta pe care o purta sub braț un metru pliant, desprinse sigiliul de pe ușa cabinetului și păși înăuntru.

Dar nu apucă să facă al doilea pas. Tresări și rămase, perplex, în ușă.

La biroul răposatului ședea un individ necunoscut, jigărit și deșirat, purtând un veston în carouri, caschetă de jocheu și *pince-nez...* într-un cuvânt, bine-cunoscutul.

– Cine ești dumneata, cetățene? întrebă speriat Nikanor Ivanovici.

– Ia te uită, Nikanor Ivanovici! țipă misteriosul necunoscut, cu tenorul lui spart și, sărind de după birou, îl salută pe președinte printr-o subită și scuturată strângere de mână.

Silnicul salut nu-l încântă câtuși de puțin pe Nikanor Ivanovici.

– Îmi cer scuze, începu el suspicios, totuși, cine ești dumneata? Te afli oficial aici?

– Vai, Nikanor Ivanovici, exclamă pe un ton de familiară cordialitate necunoscutul, ce va să zică oficial sau neoficial? Depinde din ce unghi privești lucrurile! Totul, stimate Nikanor Ivanovici, e precar, relativ și schimbător. Azi sunt neoficial, mâine – zdrang! – te pomenești cu mine oficial! Dar se întâmplă și viceversa, Nikanor Ivanovici. Ba bine că nu!

Aceste considerațiuni nu-l satisfăcură câtuși de puțin pe

președintele administrației blocului. Fire suspicioasă, conchise că individul ce perora dinaintea lui e în mod vădit neoficial și, mai mult ca sigur, n-are ce căuta acolo.

– Totuși, cine ești? Numele dumitale? întrebă președintele cu glas tot mai aspru și chiar făcu un pas în direcția necunoscutului.

– Numele meu, răspunse individul, defel intimidat de acest puseu agresiv, e, să spunem, Koroviev. Dar ce-ai zice de-o gustărică, Nikanor Ivanovici? Ca între amici, fără fasoane? Ai?

– Pardon? exclamă, de-acum indignat, Nikanor Ivanovici. Ce gustărică?! Ce câmpi bați dumneata acolo? (Trebuie să recunoaștem, deși lucrul nu e tocmai agreabil, că Nikanor Ivanovici era, de felul lui, cam din topor.) În primul rând că accesul în locuința defunctului e interzis! Ce cauți aici?

– la loc, Nikanor Ivanovici! vociferă individul fără a se sinchisi câtuși de puțin și, cu un aer aferat, începu să se gudure, oferindu-i președintelui fotoliul dindărătul biroului.

Înfuriat de-a binelea, Nikanor Ivanovici refuză fotoliul și răcni:

– Cine ești, domnule, la urma urmei?

– Ei bine, cu plecăciune, sunt atașat ca translator pe lângă un cetățean străin ce-și are reședința în acest apartament, se recomandă autointitulatul Koroviev, pocnind din călcâiele botinelor roșcate și de mult nelustruite.

Nikanor Ivanovici rămase cu gura căscată. Prezența unui cetățean străin, ba încă și cu interpret, în acest apartament era pentru el o surpriză desăvârșită, drept care ceru explicații.

Translatorul i le dădu cu dragă inimă. Domnul Woland, artist de peste hotare, a acceptat amabila invitație a directorului Teatrului de Varietăți, Stepan Bogdanovici Lihodeev, de a locui, pe timpul turneului, adică vreo săptămână, în apartamentul său, fapt despre care îl înștiințase în scris, încă din ajun, pe Nikanor Ivanovici, rugându-l să-l treacă pe străin, ca flotant, în cartea de imobil, pe timpul cât el, Lihodeev, va fi plecat în călătorie la Ialta.

– Dar nu mi-a scris nimic! spuse, uluit, președintele.

– la mai scotocește puțin prin servietă, Nikanor Ivanovici, îi sugeră mieros Koroviev.

Strângând din umeri, Nikanor Ivanovici deschise servieta și descoperi înăuntru scrisoarea lui Lihodeev.

– Cum am putut să uit? bâigui Nikanor Ivanovici, privind cu ochi tâmpi plicul deschis.

– Se întâmplă și la case mai mari, câte nu se întâmplă, Nikanor Ivanovici! își porni melița Koroviev. Suntem cu toții cam

distrați, împrăștiați și surmenați, ba se mai ține scai și hipertensiunea arterială, scumpe Nikanor Ivanovici! Eu însumi sunt fioros de distrat. Cândva, la un păhărel, o să-ți povestesc de-a fir a păr câteva episoade din biografia mea. O să te tăvălești de râs!

– Și Lihodeev când pleacă la Ialta?

– Păi, a și plecat! Valea și depresiunea! Dacă n-o fi și ajuns! De-acum numai nichipercea mai știe pe unde zburdă! spuse translatorul, dând din mâini ca o moară de vânt din aripi.

Nikanor Ivanovici declară că e obligatoriu să-l vadă personal pe cetățeanul străin, dar translatorul îl tratează cu refuz: absolut imposibil. E ocupat. Dresează motanul.

– Pe motan, dacă-ți face plăcere, pot să ți-l arăt, spuse Koroviev.

Dar de data asta cel ce refuză fu Nikanor Ivanovici.

Atunci interpretul îi făcu președintelui o propunere neașteptată, însă cât se poate de interesantă: având în vedere că domnul Woland nu vrea cu niciun chip să locuiască la hotel, fiind deprins să trăiască în largul lui, nu i-ar putea închiria Asociația de Locatari – pentru vreo săptămână, cât va dura turneul lui la Moscova – apartamentul întreg, adică și odăile defunctului?

– La urma urmei, răposatului îi e totuna, hârâi șoptit Koroviev, vei fi de acord și dumneata, Nikanor Ivanovici, că, în circumstanțele date, el nu prea mai are ce face cu acest apartament...

Oarecum nedumerit, Nikanor Ivanovici obiectă spunând că locul menit al străinilor e la Metropol, nu în apartamente particulare...

– Trebuie să-ți spun, șopti Koroviev că tipul e al dracului de capricios! Domnul nu vrea, și pace! Nu suportă hotelurile! Uite unde-mi stau turiștii ăștia străini! se lamentă, confesiv, Koroviev, ducându-și degetul la gâtul său vânjos. Dacă vrei să mă crezi, mi-au scos sufletul! Descinde... și fie că se apucă de spionat precum cel din urmă fiu de cățea, fie că îți mănâncă nervii cu hachițe, sclifoseli și bâzdâcuri: aia nu-i e pe plac, ailaltă scârțâie! ... Oricum, asociația nu va avea decât de câștigat, și încă zdravăn, ascultă-mă pe mine! Ăsta nu leagă paraua cu zece noduri. Koroviev roti o privire bănuitoare în jur, apoi îi șopti președintelui la ureche: E milionar!

Propunerea translatorului avea un miez practic evident, era

cât se poate de consistentă, inconsistente și bizare păreau felul lui de a vorbi, gioarsele de pe el și acest *pince-nez* dezgustător, atât de vădit nelalocul lui. Toate acestea treziră vagi neliniști în sufletul președintelui, și totuși el hotărî să accepte propunerea. Fapt e că în vistieria asociației se căsca o gaură amenințătoare. În toamnă trebuia procurată păcură pentru încălzire, dar gologani – ia-i de unde nu-s. Cu obolul turistului străin s-ar fi putut, de bine, de rău, descurca. Dar Nikanor Ivanovici, ins versat și precaut, declară că, înainte de toate, chestiunea trebuia convenită cu agenția Inturist.

– Se înțelege! strigă Koroviev, nici că se poate altfel! E obligatoriu. Iată telefonul, Nikanor Ivanovici, sună chiar acum. Cât despre parale, adăugă el în șoaptă, trăgându-l pe președinte în vestibul, unde se afla telefonul, dinspre partea asta nu e cazul să te jenezi. De la cine să iei, dacă nu de la el? Dacă ai vedea ce vilă are la Nisa! Vara viitoare, când îți faci drum prin străinătate, să treci negreșit pe acolo. O să rămâi paf!

Cu Inturist, chestiunea se aranjă la telefon cu o iuțeală neobișnuită, care îl uimi pe președinte. Se dovedi că cei de acolo erau la curent cu intenția domnului Woland de a locui în apartamentul particular al lui Lihodeev și nu aveau absolut nimic împotrivă.

– Magnific! scheună Koroviev.

Zăpăcit întrucâtva de volubilitatea irepresibilă a interpretului, președintele declară că Asociația de Locatari e de acord să pună, pentru o săptămână, apartamentul nr. 50 la dispoziția artistului Woland, contra unei chirii de... Nikanor Ivanovici se fâstâci nițel, apoi zise:

– Cinci sute de ruble pe zi.

Aici Koroviev se depăși pe sine. Aruncând priviri hoțești spre dormitorul de unde răsunau bufniturile înfundate produse de tumbele enormului motan, cadrilatul hârâi subțire:

– Cum ar veni, trei mii și jumătate pe săptămână?

Nikanor Ivanovici se aștepta să adauge: „Că nesățios mai ești, Nikanor Ivanovici!”, dar Koroviev spuse cu totul altceva:

– Ăștia-s bani? Cere cinci bătrâne, o să plătească.

Prostit, hlizindu-se cu gura până la urechi, Nikanor Ivanovici nici nu băgă de seamă cum se pomeni la masa de scris a răposatului, unde Koroviev întocmi cu incredibilă viteză și dexteritate un contract în două exemplare. După care dădu fuga în dormitor, de unde reveni aproape instantaneu, cu ambele

hârtii purtând deja semnătura lăbărțată a străinului. Președintele semnă, la rândul lui, contractul. Koroviev solicită chitanță pentru cinci…

– … În litere, în litere, Nikanor Ivanovici!… cinci mii de ruble… – Și, rostind niște cuvinte parcă în răspăr cu o afacere serioasă: *„Eins, Zwei, Drei!”,* puse dinaintea președintelui cinci teancuri de bancnote noi-nouțe.

Urmă numărătoarea, presărată cu glumițe și zicale de-ale lui Koroviev, gen „Socoteala bună face prietenia lungă”, „Paza bună trece primejdia rea” și altele de acest fel.

După ce numără banii, președintele primi de la Koroviev pașaportul străinului, pentru înscrierea provizorie, îl puse, împreună cu contractul și cu bancnotele, în servietă, apoi, neizbutind să-și struneasca imboldul lăuntric, solicită, rușinat, un bilet de favoare la spectacol…

– Mai încape vorbă! hălălăi Koroviev, câte bilete îi dorește inimioara lui Nikanor Ivanovici – douăsprezece, cincisprezece?

Aiurit, președintele îl lămuri că ar avea nevoie doar de două bilete, pentru el și pentru Pelagheia Antonovna, soția lui.

Koroviev scoase numaidecât carnețelul din buzunar și îi completă dezinvolt lui Nikanor Ivanovici un bilet de favoare pentru două persoane, în rândul întâi. Cu mâna stângă, translatorul strecură dibaci biletul în buzunarul lui Nikanor Ivanovici, iar cu dreapta îi îndesă în mâini un pachet groscior și foșnitor. Aruncând o privire asupra bancnotelor, Nikanor Ivanovici se făcu roșu ca racul și dădu să-l împingă înapoi.

– Așa ceva nu se face… bodogăni el.

– Nici nu vreau să aud, îi șopti chiar în ureche Koroviev, la noi nu se face, dar la străini se practică. O să-l jignești, Nikanor Ivanovici, dacă-l refuzi, ceea ce chiar că ar fi cam jenant. Și apoi, e pentru osteneala dumitale…

– E strict oprit, sub aspră pedeapsă… abia șopti președintele, uitându-se înspăimântat în jur.

– Dar martorii, îi susură la cealaltă ureche Koroviev, vezi vreun martor? Nici urmă! Atunci de ce să-ți faci griji?

În clipa aceea, după cum avea să pretindă, ulterior, președintele, se produse o minune: pachetul lunecă de la sine în servieta lui. Apoi Nikanor Ivanovici se pomeni pe scară, fleșcăit, cu picioarele moi, secate de orice vlagă. Un roi de gânduri i se învălmășea în craniu. Dănțuiau în acel vârtej și vila de la Nisa, și motanul dresat, și siguranța că, într-adevăr, totul se petrecuse

fără martori, și ideea că Pelagheia Antonovna avea să se bucure de biletul de favoare. Erau gânduri dezlânate, dar îndeobște plăcute. Și totuși, undeva în adâncul sufletului, un ghimpe îl înțepa pe președinte. Era ghimpele neliniștii. De parcă n-ar fi fost de ajuns, chiar acolo, pe scară, îl izbi în moalele capului un alt gând: „Cum ajunsese translatorul în cabinet, când sigiliul era pe ușă?! Și cum de el, Nikanor Ivanovici, nu se învrednicise să-l întrebe despre asta?” Câtva timp, președintele privi cu ochi bovini treptele scării, apoi își zise că e mai bine s-o lase baltă și să nu-și mai frământe creierul cu întrebări atât de încâlcite…

De îndată ce președintele părăsi apartamentul, din dormitor se auzi o voce joasă:

– Nu-mi place acest Nikanor Ivanovici. E un profitor și un șnapan. Nu s-ar putea face în așa fel încât să nu mai pună piciorul pe aici?

– E îndeajuns să ordonați, *Messire…* răspunse de undeva Koroviev, dar cu un timbru care, departe de a fi spart, era, dimpotrivă, pur și sonor.

În clipa următoare, afurisitul de interpret era deja în vestibul, unde formă un număr la telefon și prinse a turui în receptor cu un glas nu se știe de ce smiorcăit din cale-afară:

– Alo! Socot de datoria mea să vă înștiințez că președintele Asociației de Locatari din blocul numărul 302-bis, de pe Sadovaia, Nikanor Ivanovici Bosoi, face speculă cu valută. În momentul de față, în apartamentul dânsului, 35, în nișa de ventilație din closet, se află patru sute de dolari, înveliți în ziar. La telefon Timofei Kvasțov, de la apartamentul 11. Dar vă implor ca numele meu să nu fie divulgat; îmi e frică de răzbunarea susnumitului președinte.

Și închise, canalia!

Ce s-a întâmplat mai departe în apartamentul nr. 50 nu se știe, dar se știe ce s-a întâmplat acasă la Nikanor Ivanovici. Închizând ușa closetului cu zăvorul, președintele scoase din servietă pachetul pe care i-l strecurase translatorul și se convinse că acesta conținea patru sute de ruble. Nikanor Ivanovici înveli pachetul într-o frântură de ziar și îl vârî în nișa de aerisire.

Cinci minute mai târziu, președintele era așezat la masă în mica lui sufragerie. Consoarta îi aduse de la bucătărie felii de scrumbie frumos tăiate și presărate din belșug cu ceapă verde. Nikanor Ivanovici își turnă votcă într-un păhărel lunguieț, îl bău, îl

mai umplu o dată, îl bău, pescui în furculiță trei felii de scrumbie… și, exact în clipa aceea, cineva sună la ușă. Soneria țârâi tocmai când Pelagheia Antonovna aducea la masă o cratiță aburindă în care se putea ghici înotând, în volbura clocotitoare a borșului rusesc, cel mai savuros lucru din lume – un os cu măduvă.

Înghițindu-și saliva, Nikanor Ivanovici mârâi ca un câine:

– De v-ar înghiți pământul! Nici să mănânci în tihnă nu poți! Nu da drumul nimănui, spune-le că nu-s acasă, nu-s și pace. Cât despre apartamentul acela, să nu se mai agite. Abia peste o săptămână avem ședință de comitet…

În vreme ce Pelagheia Antonovna alerga să deschidă, Nikanor Ivanovici extrase cu polonicul din lacul fierbinte comoara – ciolanul plesnit în lung. Chiar atunci, în sufragerie pătrunseră doi indivizi, și cu ei Pelagheia Antonovna, nu se știe de ce foarte palidă. Când îi văzu pe intruși, Nikanor Ivanovici se albi și el la chip și se ridică.

– Unde-i closetul? întrebă aferat primul, care purta o cămașă rusească albă, cu gulerul încheiat într-o parte.

O bufnitură surdă răzbătu dinspre masă (Nikanor Ivanovici scăpase polonicul pe mușama).

– Aici, aici, răspunse repezit Pelagheia Antonovna.

Nou-sosiții se năpustiră imediat în coridor.

– Dar ce se întâmplă? întrebă cu glas slab Nikanor Ivanovici, urmându-i pe cei doi. La noi în apartament nu… Măcar aveți o hârtie, o legitimație, ceva?… Îmi cer scuze…

Cel dintâi îi arătă lui Nikanor Ivanovici, din mers, legitimația, în vreme ce al doilea ajunsese deja în toaletă, unde, cocoțat pe un taburet, scotocea cu mâna în nișa de aerisire. Nikanor Ivanovici văzu negru înaintea ochilor. Desfăcură ziarul și teancul ieși la iveală, dar în el nu erau ruble, ci niște bancnote necunoscute, parcă albastre, parcă verzi, purtând pe ele imaginea unui moșneag. De altminteri, Nikanor Ivanovici îi vedea foarte vag, pete alburii îi dansau pe dinaintea ochilor.

– Dolari în nișa de ventilație, zise gânditor primul și-l întrebă moale și politicos pe Nikanor Ivanovici: Pachețelul e al dumitale?

– Nu! răspunse Nikanor Ivanovici cu glas înfricoșat, dușmanii l-au plantat acolo!

– Se mai întâmplă, admise primul, și adăugă cu același glas moale: E momentul să ni-i predai și pe ceilalți.

– N-am niciun fel de ceilalți! Jur pe Dumnezeu că nici n-am

ținut în mână asemenea bani! strigă disperat președintele.

Se repezi la comodă, smulse cu zgomot sertarul și din el servieta, vociferând fără șir:

– Uitați contractul… Nemernicul de translator mi-a făcut-o… Koroviev… ăla cu *pince-nez!*

Deschise servieta, se uită înăuntru, scotoci în adâncul ei întunecos, se făcu vânăt la față și scăpă servieta în borș. În servietă nu era nimic: nici scrisoarea lui Stiopa, nici contractul, nici pașaportul străinului, nici banii, nici biletul de favoare. Într-un cuvânt, nimic, în afară de metrul pliant.

– Tovarăși! țipă exasperat președintele, puneți mâna pe ei! În blocul nostru bântuie necuratul!

Nu se știe ce se petrecu atunci în mintea Pelagheiei Antonovna, dar femeia își împreună palmele și strigă rugător:

– Mai bine recunoaște, Ivanîci! Au să-ți facă reducere!

Cu ochii injectați de sânge, Nikanor Ivanovici ridică pumnul deasupra capului soției, horcăind:

– Uf, toantă nenorocită!

Dar se înmuie numaidecât și se lăsă, neputincios, pe scaun, hotărât, pesemne, să se resemneze în fața inevitabilului.

În acest timp, pe palier, în fața ușii președintelui, Timofei Kondratievici Kvașțov își lipea de gaura cheii când o ureche, când un ochi, fremătând de curiozitate.

Cinci minute mai târziu, locatarii aflați în curte văzură cum președintele, însoțit de două persoane, se îndrepta spre poarta principală. Mai târziu vor povesti că Nikanor Ivanovici era complet schimbat la față, se clătina în mers ca beat și bodogănea necontenit ceva.

Iar peste încă un ceas, tocmai când Timofei Kondratievici le povestea vecinilor, înecându-se de plăcere, cum fusese „umflat” președintele, un necunoscut se prezentă la apartamentul 11, îi făcu semn lui Timofei Kondratievici să iasă din bucătărie în antreu, îi spuse ceva și dispăru fără urmă împreună cu el.

Capitolul X
Vești din Ialta

În vreme ce nenorocirea se abătea asupra lui Nikanor Ivanovici, nu departe de blocul 302-bis, pe aceeași stradă Sadovaia, în cabinetul lui Rimski, directorul financiar al Teatrului de Varietăți, stăteau de vorbă doi colegi: Rimski însuși și Varionuha, administratorul Varietăților.

Situat la etaj, spațiosul cabinet dădea cu două ferestre spre Sadovaia, iar cu a treia, cea din spatele directorului financiar, acum așezat la birou, spre Grădina de Vară a Varietăților, unde erau amplasate chioșcuri cu răcoritoare, un stand de tir și o estradă. În afară de birou, în cabinet se mai puteau vedea o colecție de afișe vechi, o măsuță pe care se afla o carafă cu apă, patru fotolii și, în colț, o consolă pe care zăcea macheta prăfuită a unui decor uitat. Firește, pe lângă toate acestea, în cabinet trona și un seif nu prea mare, uzat și coșcovit, dispus în stânga lui Rimski, lângă biroul acestuia.

Încă de dimineață, Rimski lâncezea la masa de lucru într-o dispoziție foarte proastă, în vreme ce Varionuha, dimpotrivă, era foarte animat și activ, părând cuprins de un nestăpânit neastâmpăr.

Varionuha se refugiase în biroul directorului financiar ca să scape de liota vânătorilor de bilete de favoare, care îi otrăveau existența, mai cu seamă în zilele când se schimba repertoriul. Iar azi era tocmai o asemenea zi.

De fiecare dată când zbârnâia telefonul, Varionuha ridica receptorul și mințea fără să clipească:

– Cine? Varionuha? Reveniți. Tocmai a ieșit.

– Sună-l, te rog, încă o dată pe Lihodeev, spuse iritat Rimski.

– Păi, nu-i acasă. L-am trimis și pe Karpov să-l caute. Nu-i nimeni în apartament.

– Dracu’ știe ce-o mai fi și asta, mârâi Rimski, țăcănind la abac.

Ușa se deschise, lăsând să treacă un plasator, care târî în birou un maldăr de afișe adiționale, tocmai ieșite de sub tipar, care anunțau, cu litere de-o șchioapă, roșii pe fond verde:

ASTĂZI ȘI ÎN FIECARE ZI
LA TEATRUL DE VARIETĂȚI

PROGRAM EXCEPȚIONAL:
PROFESORUL WOLAND
ȘEDINȚE DE MAGIE NEAGRĂ
CU DEPLINA EI DEVOALARE

Depărtându-se câțiva pași de afișul pe care-l derulase pe macheta din colț, Varionuha îl admiră o vreme în tăcere, apoi îi porunci plasatorului ca toate exemplarele să fie lipite numaidecât pe afișiere.

– E bun. Sare în ochi, remarcă Varionuha după ieșirea plasatorului.

– Mie năzbâtia asta nu-mi place nici să mă pici cu ceară, mormăi Rimski, uitându-se chiorâș la afiș prin ochelarii în ramă de baga. Mă și mir cum de i-au permis să prezinte așa ceva!

– Nu, Grigori Danilovici, nu te împotrivi, e o mișcare foarte subtilă. Aici, tot hazul stă în demascare.

– Nu știu, nu știu, eu, unul, nu văd niciun dram de haz! Mereu vine cu chestii din astea, aiuristice! Măcar să ni-l fi prezentat și nouă pe magul ăsta. Tu l-ai văzut? De unde l-o fi scos, dracu' știe!

Se dovedi că Varionuha, întocmai ca și Rimski, nu-l văzuse pe mag. Ieri, Stiopa irupsese („ca un smintit", după expresia lui Rimski) în biroul directorului financiar cu ciorna contractului gata pregătită, dând dispoziție să fie dactilografiată imediat și să se efectueze plățile. Cât despre mag, acesta se evaporase, nimeni nu-l văzuse la față, în afară de Stiopa însuși.

Rimski își scoase ceasul de buzunar și, văzând că era deja două și cinci minute, turbă de-a binelea. E posibil așa ceva? Lihodeev sunase pe la unsprezece, spusese că în jumătate de ceas va fi la teatru și nu numai că nu venise, dar dispăruse și din apartament!

– Și eu uite ce am pe cap! – Rimski răgea deja, împungând cu degetul în muntele de hârtii nesemnate.

– Să nu fi nimerit și el, ca Berlioz, sub vreun tramvai… spuse Varionuha, ținând la ureche receptorul în care răsunau țârâiturile joase, prelungi și fără de speranță ale apelului.

– Bine-ar fi fost… strecură abia auzit, printre dinți, Rimski.

Exact în clipa aceea, în birou intră o femeie cu jachetă de uniformă, cu chipiu pe cap, în fustă neagră și espadrile. Din gentuța pe care o purta la brâu, femeia scoase un pătrățel alb și un caiet și întrebă:

– Sunteți Varieteul? Aveți un superfulger. Semnați de primire.

Varionuha desenă un fel de cârlig în caietul factoriței și, de îndată ce ușa se trânti în urma ei, desfăcu telegrama împăturită.

O parcurse și, bătând des din pleoape, i-o transmise lui Rimski.

Telegrama conținea următorul text:

„Ialta. Moscova Varietăți. Azi unsprezece treizeci miliție judiciară descins șaten cămașă noapte pantaloni desculț alienat pretins Lihodeev director Varietăți. Stop. Telegrafiați fulger judiciară Ialta locație Lihodeev. Stop”.

– Na-ți-o frântă că ți-am dres-o! exclamă Rimski și adăugă: Încă o surpriză!

– Falsul Dimitrie![5] zise Varionuha, apoi formă un număr și vorbi în receptorul telefonului: Telegraful? Din contul Teatrului de Varietăți: un superfulger... Mă auziți?... *„Ialta, miliția judiciară... Director Lihodeev – Moscova. Stop. Director financiar Rimski”...*

Fără nicio legătură cu depeșa despre impostorul de la Ialta, Varionuha se apucă din nou să-l caute la telefon pe Stiopa, în dreapta și-n stânga, pretutindeni, dar, firește, nu-l găsi nicăieri. Tocmai își spărgea capul gândindu-se, cu receptorul în mână, unde ar mai putea suna, când intră aceeași femeie care adusese primul „superfulger” și-i înmână un alt plic. Varionuha îl deschise în grabă, citi mesajul și scoase un fluierat.

– Ce mai e? întrebă Rimski, tresărind nervos.

Varionuha îi întinse în tăcere telegrama, în care directorul financiar citi următorul text: „Implor crezare ajuns Ialta hipnotism Woland. Stop. Confirmați telegrafic miliție identitate. Lihodeev. Stop.”

Tâmplă lângă tâmplă, cei doi recitiră telegrama, apoi se priviră fix, cu gurile căscate.

– Cetățeni! se supără brusc femeia. Semnați, și apoi puteți sta la taclale cât încape. Eu, una, distribui superfulgere!

Fără a-și desprinde ochii de pe telegramă, Varionuha mai desenă în caiet o încârligătură și femeia dispăru.

– Nu ziceai că ai vorbit cu el la unsprezece și ceva? întrebă administratorul, contrariat la culme.

– Dar e de-a dreptul ridicol! țipă cu glas strident Rimski. Am vorbit, n-am vorbit – ce importă? Oricum, în clipa asta, n-are cum fi la Ialta! E caraghios!

– O fi beat... zise Varionuha.

---

5 Faimos impostor care, în secolul al XVII-lea, s-a dat drept Dmitri Ivanovici, fiul lui Ivan cel Groaznic. (N. tr.)

– Cine să fie beat? întrebă Rimski, și privirile celor doi se încrucișară din nou.

Că de la Ialta telegrafiase vreun impostor sau te miri ce lunatic nu încăpea îndoială, dar un lucru era straniu: de unde putea acest mistificator de la Ialta să-l cunoască pe Woland, care sosise abia ieri la Moscova? Și cum aflase că exista o legătură între Lihodeev și Woland?

– Hipnotism… spuse Varionuha, repetând cuvântul din telegramă, de unde să știe el despre Woland? O vreme bătu iarăși din pleoape, apoi strigă cu glas ferm: Nu, e absurd! Complet absurd!

– Unde-o fi tras Woland ăsta, dracu’ să-l ia? se interesă Rimski.

Varionuha sună numaidecât la Inturist, de unde, spre marea lui uimire, fu înștiințat că Woland e cazat în apartamentul lui Lihodeev. Apoi, Varionuha formă numărul acestuia și ascultă îndelung în receptor țârâitul înfundat al soneriei. La un moment dat, printre țârâituri se auzi, de undeva, de departe, o voce gravă și lugubră, care cânta „Voi, stânci golașe, refugiul meu…” și Varionuha presupuse că radiodifuziunea se interferase cumva cu rețeaua telefonică.

– Apartamentul nu răspunde, spuse Varionuha punând receptorul în furcă. Poate să mai încerc o da…

Însă nu izbuti să-și ducă vorba până la capăt. Aceeași femeie își făcu apariția, pentru a treia oară. Amândoi – Rimski și Varionuha – se ridicară în întâmpinarea ei. Femeia scoase din gentuță o hârtie, de data asta nu albă, ci gri.

– Începe să devină interesant, murmură printre dinți Varionuha, petrecând-o cu privirea pe femeia ce se grăbea spre ușă.

Rimski fu primul care examină misiva. Pe fondul gri închis al hârtiei fotografice se distingeau net, scrise de mână, următoarele rânduri:

„Mostră scris, semnătură. Stop. Fulger confirmare. Stop. Organizați supraveghere secretă Woland. Stop. Lihodeev.”

Vreme de douăzeci de ani, de când lucra pe tărâmul teatrului, Varionuha văzuse de toate, acum însă simți că peste creier i se așternuse un lințoliu și nu putu articula decât o propoziție banală și ineptă:

– Nu se poate!

Rimski însă acționă. Se ridică, deschise ușa și, din prag, zbieră

la curiera ce stătea în coridor, pe un taburet:

– În afară de poștăriță, nu intră nimeni!

Și închise ușa cu cheia.

Apoi scoase din sertarul biroului un teanc de hârtii și începu să colaționeze minuțios literele groase, înclinate spre dreapta, de pe belinogramă cu scrisul din rezoluțiile lui Stiopa, precum și cu semnăturile lui, dichisite cu o încârligătură spiralată. Varionuha, lăsat cu toată greutatea peste masă, răsufla fierbinte drept în obrazul lui Rimski.

– E scrisul lui, spuse, în sfârșit, cu siguranță în glas, directorul financiar, și Varionuha confirmă ca un ecou:

– Al lui.

Examinând mai atent chipul lui Rimski, administratorul se miră de schimbarea produsă. Directorul financiar, care oricum era cam uscățiv, părea să fi slăbit și mai mult, ba chiar să fi îmbătrânit, iar ochii lui, dincolo de ramele de baga, parcă își pierduseră obișnuita agerime. Se insinuase în ei o neliniște, ba parcă și un pic de tristețe.

Cât despre Varionuha, el făcu tot ce face un om aflat pe culmile stupefacției. Se foi anapoda prin birou, își desfăcu de vreo două ori brațele ca un răstignit, bău un pahar plin ochi cu apă gălbuie și stătută din carafă și exclamă:

– Nu pricep! Nu pri-cep!

Rimski se uita pe geam, părând complet absorbit de gândurile lui. La drept vorbind, directorul financiar se afla într-o situație extrem de dificilă. Trebuia să găsească acum, pe loc, niște explicații firești pentru niște fenomene cu totul nefirești.

Mijindu-și ochii, și-l imagină pe Stiopa în cămașă de noapte și desculț, urcând plin de elan, pe la unsprezece și jumătate, într-o aeronavă nemaivăzută, capabilă să prindă viteze fabuloase și, mai apoi, pe același Stiopa, la aceeași oră unsprezece și jumătate, descinzând în ciorapi pe aeroportul din Ialta... Naiba a mai văzut o aiureală ca asta!

Dar poate că nu Stiopa vorbise cu el, azi, la telefon din apartamentul propriu? Ba da, Stiopa în persoană! El, Rimski, să nu-i recunoască vocea?! Și chiar dacă nu el fusese la aparat, nu însuși Stiopa dăduse buzna la el în birou cu contractul acela idiot, iritându-l prin ușurința cu care-l semnase? Cum ar fi putut să plece la dracu'-n praznic fără să spună o vorbă cuiva din teatru? Și apoi, chiar să fi luat aseară avionul tot n-ar fi ajuns până azi la amiază! Ori poate că ar fi ajuns?

– Câți kilometri sunt până la Ialta? întrebă Rimski.

Varionuha își curmă febrilul du-te vino și răcni:

– M-am gândit! Am calculat încă de mult! Cu trenul, până la Sevastopol sunt vreo mie cinci sute de kilometri. Iar de acolo la Ialta încă optzeci. Pe calea aerului, sigur, se face mai puțin.

Hm… Da… Așadar, trenul iese din discuție. Dar atunci? Un avion de vânătoare? Cine i-ar fi îngăduit lui Stiopa să urce, în ciorapi, într-un avion de vânătoare? Și pentru ce chilipir? Poate și-o fi scos cizmele când a sosit la Ialta? Dar iarăși: de ce? Cu cizme, fără cizme, n-avea ce căuta într-un avion de vânătoare! De fapt, nici avioanele de vânătoare n-aveau ce căuta! În telegrame scrie, negru pe alb, că se prezentase la miliția judiciară la unsprezece și jumătate, când el, Rimski, și Stiopa încă vorbeau la telefon, la Moscova. O clipă!… Rimski își revăzu, cu ochii minții, cadranul ceasului de mână… Își aminti unde erau ácele. Oroare! Arătau unsprezece și douăzeci! Păi, cum vine asta? Dacă admitem că, imediat după acea convorbire, Stiopa se repezise la aeroport și ajunsese acolo în, să zicem, cinci minute, ceea ce, în treacăt fie spus, e iarăși de neconceput, reiese că avionul, decolând instantaneu, a parcurs în cinci minute o mie și ceva de kilometri? Prin urmare, a zburat cu peste douăsprezece mii de kilometri pe oră? Așa ceva e cu neputință, deci omul nostru nu e la Ialta…

Ce mai rămâne? Hipnotismul? Nu există pe lume hipnotism care să-ți permită să catapultezi o ființă umană la o mie și ceva de kilometri! Atunci, poate i se năzare doar că e la Ialta? Lui i s-o fi năzărind, dar miliția judiciară?! Nu, s-avem iertare, așa ceva nu s-a mai pomenit!… Și totuși, se telegrafiase de acolo!

Directorul financiar avea o față de speriat. În clipa aceea, clanța de la ușă fu zgâlțâită și smucită cu arțag de afară. Se auzea curiera țipând de dincolo de ușă:

– Peste poate! Nu dau drumul nici să mă tai! E ședință!

Cu un efort, Rimski izbuti să se stăpânească, ridică receptorul telefonului și spuse:

– Faceți-mi urgent legătura cu Ialta.

„Dibaci!” exclamă în gând Varionuha.

Dar convorbirea cu Ialta nu avu loc. Rimski puse receptorul în furcă și spuse:

– Bineînțeles, linia e deranjată.

Se vedea că, nu se știe de ce, defecțiunea de pe linie îl indispusese foarte tare și chiar îl pusese pe gânduri. După ce

reflectă o vreme, ridică din nou receptorul și vorbi, notând cu mâna liberă, pe o coală de hârtie, propriile-i spuse:

– *O telegramă superfulger. Varietăți. Da. Ialta. Miliția judiciară.* „Azi unsprezece jumătate vorbit Lihodeev telefon Moscova. Stop. Nu prezentat serviciu nu răspunde apel. Stop. Scris semnătură confirm. Stop. Măsuri supraveghere în curs. Director financiar Rimski.”

„Iarăși dibaci!” gândi Varionuha, dar nu-și consumă până la capăt jubilația, căci o altă idee îi traversă creierul: „Prostii! Lihodeev nu poate fi la Ialta! Exclus”.

Între timp, Rimski desfășură următoarele operațiuni: strânse cu grijă toate telegramele primite și copia celei expediate de el, le vârî într-un plic, îl lipi, scrise pe el câteva cuvinte și i-l înmână lui Varionuha, spunând:

– Du-l personal, Ivan Savelievici, și asta chiar acum. Să se lămurească cei de acolo.

„Cum nu se poate mai dibaci!” gândi Varionuha, punând plicul în servietă. Apoi, pentru orice eventualitate, mai formă o dată numărul telefonului din apartamentul lui Stiopa, ascultă în receptor și deodată bătu surprins din pleoape, făcând grimase misterioase și repezi. Rimski întinse gâtul.

– Aș putea vorbi cu artistul Woland? întrebă mieros Varionuha.

– Domnia sa e ocupat, răspunse receptorul cu voce de tablă zgâriată, dar cine-l caută?

– Varionuha, administratorul de la Varietăți.

– Ivan Savelievici? exultă receptorul. Sunt nespus de bucuros să vă aud! Cum o mai duceți cu sănătatea?

– Mersi, răspunse uluit Varionuha, dar cu cine am onoarea?

– Asistentul, asistentul și translatorul Koroviev, turui receptorul. Trup și suflet la dispoziția dumneavoastră, preaiubite Ivan Savelievici! Vă rog să dispuneți de mine cu toată latitudinea! La ordin!

– Mă iertați, Stepan Bogdanovici Lihodeev e acasă?

– Vai, nu! Din păcate, nu! răcni receptorul. A plecat!

– Știți cumva unde anume?

– În afara orașului, la o plimbare cu automobilul.

– Cu… cum? Cu… cu automobilul? Și când ar putea fi găsit?

– Păi, a zis că ia o gură de aer și se întoarce!

– Așa… zise Varionuha descumpănit, mersi. Fiți bun, transmiteți-i lui monsieur Woland că reprezentația domniei sale e programată azi, în partea a treia a spectacolului.

– Cum să nu. Bineînțeles. Neapărat. Brusc. Instantaneu. S-a făcut, răspunse sacadat receptorul.

– Atunci, toate bune, zise Varionuha, aiurit.

– Vă rog să primiți din parte-mi cele mai respectuoase și mai fierbinți salutări și urări! Succes! Noroc! Fericire supremă! Împlinirea tuturor dorințelor!

– Păi, sigur! Ce-ți spuneam eu? strigă exaltat administratorul. Care Ialta? E într-o escapadă cu mașina, în afara orașului!

– Ei, dacă-i așa, zise directorul financiar, palid de mânie, atunci, într-adevăr, s-a pretat la o porcărie fără seamăn!

Deodată, administratorul sări în sus și strigă, făcându-l pe Rimski să tresară:

– Mi-am amintit! Mi-am amintit! La Pușkino tocmai s-a deschis zahanaua Ialta! Totul e limpede. S-a dus acolo, s-a făcut criță și acum telegrafiază de la Ialta!

– Ei, asta întrece orice măsură! spuse Rimski. Obrazul îi zvâcnea, iar în ochi îi ardea o ură sinceră și grea. O să-l coste cam scump distracția! Dar deodată se poticni și adăugă, ezitant: Totuși, miliția judiciară…

– Prostii! Tot șotii de-ale lui, îl întrerupse expansivul administrator și întrebă: plicul – să-l duc?

– Categoric, răspunse Rimski.

Și iarăși se deschise ușa și intră aceeași factoriță… „Ea e!” se gândi cu o inexplicabilă tristețe Rimski. Și iarăși amândoi se ridicară în întâmpinarea ei.

De data aceasta telegrama glăsuia:

„Mulțumesc confirmare urgent cinci sute ruble miliția judiciară. Zbor mâine Moscova. Lihodeev”.

– Și-a ieșit din minți… zise încet Varionuha.

Rimski își zăngăni cheile, scoase dintr-un sertar al seifului un teanc de bancnote, numără cinci sute de ruble, sună, îi înmână banii curierului și îl trimise la telegraf.

– Iartă-mă, Grigori Danilovici, nu-și crezu ochilor Varionuha, nu trimiți banii ăștia cam în vânt?

– O să ne fie returnați, răspunse Rimski încet, pe el, în schimb, o să-l coste cu vârf și îndesat picnicul ăsta. Și adăugă, arătând spre servieta lui Varionuha: du-te, Ivan Savelievici, nu mai zăbovi.

Varionuha ieși în fugă din birou, cu servieta sub braț.

Coborî la parter, văzu coada enormă de la casa de bilete, află de la casieriță că, mai mult ca sigur, într-o oră toate biletele

aveau să fie vândute, pentru că publicul dăduse iureș îndată ce citise noile afișe, îi dădu dispoziție să țină în rezervă cele mai bune treizeci de locuri, din loji și din stal, ieși într-un suflet din casierie, izbuti să se debaraseze din mers de sâcâitorii solicitanți de bilete de favoare și se furișă în micul lui birou, să-și ia șapca. Exact atunci țârâi telefonul.

– Alo, da! strigă Varionuha.

– Ivan Savelievici? se interesă receptorul, cu o voce fonfăită, de-a dreptul respingătoare.

– Lipsește din teatru! strigă mașinal Varionuha, dar receptorul i-o tăie scurt:

– Nu face pe prostul, Ivan Savelievici, mai bine ascultă. Nu duce telegramele acelea nicăieri și nu le arăta nimănui.

– Cine-i acolo? răcni Varionuha. Încetează, cetățene, cu figurile astea! O să fii depistat cât ai zice pește! De la ce număr vorbești?

– Varionuha, replică aceeași voce dezgustătoare, tu pricepi rusește? Nu duce telegramele nicăieri.

– Aha, vasăzică nu te astâmperi? Ei bine, atunci păzea! O să dai socoteală pentru asta!

Și vru să mai profereze o amenințare, dar tăcu, simțind că la celălalt capăt al firului nu-l mai asculta nimeni.

În micul lui birou lumina scăzu brusc. Varionuha ieși în fugă, trânti ușa în urmă-i și, printr-o ieșire laterală, se precipită în grădina de vară.

Administratorul era surescitat și clocotea de energie. După acel telefon neobrăzat, era sigur că o gașcă de huligani e pusă pe renghiuri și că renghiurile acelea aveau legătură cu dispariția lui Lihodeev. Dorința de a-i demasca pe răufăcători aproape îl sufoca pe administrator, dar, în același timp, oricât ar părea de straniu, simțea cum crește în el presimțirea unei vagi voluptăți. Așa se întâmplă adeseori, când omul aspiră să devină centrul atenției, tunând undeva cu o veste senzațională.

În grădină, vântul îl izbi în față și-i umplu ochii cu nisip, vrând parcă să-i ațină calea, să-l pună în gardă. Undeva la etaj o fereastră se trânti cu atâta putere, încât geamurile erau gata-gata să se facă țăndări, prin coroanele arțarilor și teilor trecu un freamăt neliniștitor. Se întuneca văzând cu ochii și se făcea tot mai răcoare. Administratorul își frecă ochii și văzu că deasupra Moscovei se târăște, jos de tot, tivit cu galben, un nor pântecos, prevestitor de furtună. În depărtare răsună un grohot surd și

prelung.

Oricât de grăbit era, o dorință de nestăvilit îl făcu pe Varionuha să se abată pentru câteva secunde pe la toaleta grădinii, ca să verifice dacă electricianul pusese plasă la bec. Trecu pe lângă standul de tir și se înfundă în desișul de liliac în mijlocul căruia trona edicului albăstrui al toaletei. Electricianul se dovedise a fi conștiincios, becul de sub tavanul cabinei pentru bărbați era de-acum protejat de o rețea metalică, dar pe administrator îl indispuse faptul că, chiar și în penumbra de dinaintea furtunii, pe pereți se puteau distinge măscări scrise cu cărbunele sau cu creionul.

– Ce naiba!... începu administratorul, dar deodată auzi dindărăt un fel de miorlăit:

– Dumneata ești, Ivan Savelievici?

Varionuha tresări, întoarse capul și văzu în spatele lui un individ scund dar dolofan, cu o mutră ce-l făcea să semene, în chip curios, cu o pisică.

– Eu, răspunse Varionuha cu arțag.

– Foarte, foarte bucuros, chițcăi grăsanul cu fizionomie de motan și, brusc, făcându-și vânt cu tot corpul, îl pocni pe Varionuha peste ureche cu atâta sete, încât acestuia îi zbură șapca de pe cap, dispărând fără urmă prin colacul de pe closet.

De la lovitura grăsanului toaleta se umplu pentru o clipă de o lumină tremurândă, iar din cer răspunse tunetul. Apoi strălfulgerarea aceea licări încă o dată, și în fața administratorului răsări un al doilea ins, mărunțel dar cu umeri de atlet, roșcat ca focul, având albeață la un ochi și un singur colț în gură. Acest al doilea, fiind, pesemne, stângaci, îl plesni pe administrator peste cealaltă ureche. Ca răspuns, cerul hurui iarăși și pe acoperișul de lemn al toaletei începu să răpăie ploaia.

– Ce faceți, tova... bâigui administratorul cu glas stins, dar, dându-și seama numaidecât că apelativul „tovarăși” nu cadra defel cu niște bandiți ce atacă omul într-un closet public, hârâi: cetăț...

Pricepu însă, curând, că pe indivizi nu-i aranja nici această categorisire, căci încasă o a treia lovitură, nu se știe de la care dintre cei doi, dar atât de cumplită, încât sângele îi țâșni din nări pe pieptarul cămășii.

– Ce cari în servietă, parazitule? țipă strident cel ce semăna cu un motan, telegramele? Ți s-a spus la telefon să nu le duci nicăieri? Ți s-a spus, te întreb?

– Mi sss-a… mi s-a ssspus… răspunse, sufocându-se, administratorul.

– Și totuși, te-ai pornit fuga-fuguța? Dă servieta încoace, canalie! strigă roșcatul, cu glasul fonfăit de la telefon, smulgând servieta din mâinile tremurânde ale lui Varionuha.

Amândoi îl înșfăcară pe administrator de subsuori, îl târâră în galop afară din grădină și apoi mai departe, pe Sadovaia. Furtuna bântuia în neștire, apa se prăvălea vuind în gurile de canalizare, totul în jur era numai bulbuci, se alcătuiau, umflându-se, adevărate talazuri, de pe acoperișuri apa deborda peste streșini și burlane, de sub porți răzbăteau șuvoaie înspumate. Tot ce era picior de ființă vie dezertase de pe Sadovaia și n-avea cine să-l salveze pe Ivan Savelievici. Sărind peste râulețele tulburi, străluminate la răstimpuri de fulgere, bandiții îl cărară în viteză pe administratorul mai mult mort decât viu până la blocul 302-bis, dând buzna cu el în gang, unde două femei desculțe stăteau lipite de zid, cu pantofii și ciorapii în mâini. Apoi dădură buzna în scara șase, și Varionuha, pe punctul de a-și pierde mințile, fu azvârlit pe dușumea în antreul cufundat în penumbră, pe care-l cunoștea atât de bine, al apartamentului lui Stiopa Lihodeev.

Aici amândoi tâlharii dispărură subit și, în locul lor, în vestibul își făcu intrarea o duduie goală-pușcă, roșcată, cu ochi aprinși, fosforescenți.

Varionuha își dădu seama că partea cea mai redutabilă a aventurii lui abia începea și, scoțând un geamăt, se strânse, chircit, lângă perete, cu spatele la amenințătoarea siluetă. Duduia însă se apropie, mai că se lipi de el și îi puse palmele pe umeri. Lui Varionuha i se făcu părul măciucă. Chiar și prin pânza rece și îmbibată cu apă a cămășii, simți că palmele acelea erau și mai reci, reci ca gheața.

– Lasă-mă să te sărut, zise tandru duduia și, foarte aproape de ochii lui, răsăriră ochii ei scânteietori.

Varionuha își pierdu cunoștința și nu mai simți sărutul.

Capitolul XI
Un Ivan, doi Ivani

Crângul de pini de pe celălalt mal al râului, care cu un ceas în urmă strălucea încă în lumina soarelui de mai, se începoșă și se adumbri, dizolvându-se într-un cenușiu șters.

Dincolo de geam, ploaia cădea în văluri compacte. Zigzaguri de foc brăzdau firmamentul, cerul plesnea, și odaia bolnavului era inundată, în răstimpuri, de lumini tremurânde, înfricoșătoare.

Așezat pe marginea patului, Ivan plângea încet, cu ochii la râul tulbure ce părea că dăduse în clocot. La fiecare tunet, Ivan scotea câte un scâncet jalnic, acoperindu-și chipul cu palmele. File acoperite de scrisul lui zăceau pe podea, zburătăcite de vântul ce irupsese în încăpere înainte de a se fi dezlănțuit furtuna.

Tentativele poetului de a încropi o declarație despre întâlnirea cu maleficul consultant eșuaseră. De îndată ce primi de la planturoasa îngrijitoare, ce răspundea la numele de Praskovia Fiodorovna, creion și hârtie, Ivan își frecă palmele și se așeză, cu un aer aferat, la măsuță. Așternu destul de alert primele rânduri:

„Pentru Miliție, de la Ivan Nikolaevici Bezdomnîi, membru al Massolit. Declarație. Ieri seară, am ajuns, împreună cu răposatul M.A. Berlioz, în parcul Patriarșie prudî…”

Aici poetul se poticni, în primul rând din cauza cuvântului „răposatul”. Din capul locului, rezulta o inepție: cum adică – „am ajuns împreună cu răposatul”? Morții nu umblă pe coclauri! De bună seamă că au să mă ia de nebun!

În urma acestor reflecții, Ivan Nikolaevici se apucă să corijeze prima versiune, rezultând următoarele: „… cu M.A. Berlioz, ulterior răposat…”. Dar nici această formulare nu-l satisfăcu. Fu nevoit să elaboreze o a treia variantă, care, însă, se dovedi chiar mai jalnică decât primele două: „… Berlioz cel călcat de tramvai…”, cu atât mai mult cu cât aici își vârâse coada și acel compozitor-tiz pe care nu-l cunoștea nimeni, și Ivan Nikolaevici fu silit să adauge: „… nu compozitorul…”.

După ce se canoni îndelung și în zadar cu acești doi Berlioz, Ivan tăie totul în cruciș și-n curmeziș și hotărî să înceapă abrupt, cu ceva foarte șocant, pentru a atrage imediat atenția cititorului, și descrise urcarea motanului în tramvai, apoi reveni la episodul

cu capul tăiat. Acest cap și predicția consultantului îl duseră cu gândul la Pontius Pilat și, pentru a fi cât mai convingător, Ivan hotărî să povestească totul de-a fir a păr, începând chiar din momentul când, drapat în mantie albă cu căptușeală sângerie, procuratorul Iudeei își făcuse intrarea în peristilul dintre cele două aripi ale palatului lui Irod cel Mare.

Ivan lucra sârguincios, scria și tăia, insera cuvinte noi, ba chiar încercă să-l deseneze pe Pontius Pilat, apoi pe motan, acesta din urmă ridicat pe labele dindărăt. Dar desenele nu-i fură de niciun ajutor și, pe măsură ce paginile se înmulțeau, declarația poetului devenea tot mai încâlcită și mai absconsă.

Când, venit de departe, un nor înfricoșător, cu falduri fumegânde, năpădi cerul, ascunzând privirilor crângul, și vântul începu să vâjâie, Ivan se simți secătuit, își dădu seama că nu va izbuti s-o scoată la capăt cu declarația aceea, și nici nu mai încercă să culeagă de pe dușumea filele risipite: începu să plângă încet și amar.

Când se dezlănțui furtuna, blajina îngrijitoare Praskovia Fiodorovna trecu să-l vadă pe poet și, alarmată că-l găsise plângând, trase storul, pentru ca fulgerele să nu-l sperie pe bolnav, ridică hârtiile de pe podea și, cu ele în brațe, dădu fuga după medic.

Acesta apăru și, după ce îi făcu lui Ivan o injecție în braț, îl asigură că gata, de-acum n-are să mai plângă, curând totul avea să se schimbe, devenind trecut și uitare.

Și spusele lui se adeveriră. Crângul de peste râu redeveni cel dinainte, reconstituindu-și contururile, încât fiecare arbore se profila distinct sub cerul de un albastru desăvârșit, iar râul se liniștise. Tristețea începuse să-l părăsească pe Ivan imediat după injecție și acum, lungit pe pat, relaxat și calm, poetul contempla curcubeul ce se arcuia peste tării.

Stătu așa până seara, nici nu observă cum se topi curcubeul, cum se întristă și se decoloră cerul, cum se înnegură din nou crângul.

După ce bău o cană cu lapte fierbinte, Ivan se culcă la loc, mirându-se de schimbarea ce se produsese înlăuntrul lui. Imaginea fiorosului motan i se estompase cumva în memorie, iar capul retezat nu-i mai pricinuia frisoane de spaimă. Abandonând gândurile negre, Ivan își spuse că, la urma urmei, clinica asta nu e rea defel, că Stravinski e un tip deștept, o veritabilă somitate, și să ai de a face cu el era lucrul cel mai plăcut din lume. Să

adăugăm și că, după furtună, aerul serii era înmiresmat și proaspăt.

Casa durerii adormea. Pe coridoarele tăcute becurile mate se stinseră, cedând locul, așa cum prevedea regulamentul, luminițelor de veghe, albastre și pale, de după ușă, pașii mărunți și precauți ai surorilor răsunau tot mai rar pe mocheta din coridor.

Acum Ivan ședea culcat, într-o stare de dulce moleșeală, uitându-se ba la becul cu abajur, ce-și revărsa din tavan lumina edulcorată, ba la luna care se înălța dincolo de crângul cel negru, și stătea la sfat cu sine însuși.

– De fapt, de ce m-o fi zdruncinat într-atât căzătura lui Berlioz sub tramvai? cugeta poetul. La urma urmei, ducă-se pe pustii! Ce-i sunt eu, la drept vorbind? Neam după Adam! Dacă e să vânturăm lucrurile cu temei, reiese că, în definitiv, nici nu-l cunoșteam prea bine pe răposat. Într-adevăr, ce știam eu despre el? Mai nimic, în afară de faptul că era pradă calviției și unei elocințe fără istov. Mai departe, cetățeni dumneavoastră, își urmă el discursul, adresându-se nu se știe cui, să lămurim următoarea chestiune: de ce, se pune întrebarea, m-am înverșunat eu atât de amarnic împotriva acestui enigmatic consultant, mag și profesor, cu orbita lui neagră și goală? La ce bun toată goana aceea absurdă după el, numai în izmene și cu lumânarea în mână, iar apoi tărăboiul ridicol de la restaurant?

– Un bob zăbavă, interveni deodată, sever, ori de undeva dinăuntru, ori chiar din pavilionul urechii, glasul celuilalt Ivan, antecesorul lui Ivan cel nou, totuși, individul știa dinainte că lui Berlioz i se va tăia capul?! Cum să nu intri la idei?

– Haideți, tovarăși, despre ce vorbim noi de fapt? îl contrazise Ivan pe șubredul său premergător. Că aici nu e lucru curat e limpede și pentru un copil. Acest profesor e un personaj cu totul ieșit din comun și misterios cât încape! Dar tocmai aici e sarea și piperul! Un om care l-a cunoscut personal pe Pontius Pilat – ce poate fi mai palpitant? În loc să fi stârnit nătângul tămbălău de la Patriarșie prudî, n-ar fi fost mai cuminte să-l fi descusut cu binișorul, ca să aflăm ce-a fost mai departe cu Pilat și cu arestatul Ha-Nozri? Când colo, dracu’ știe ce m-a apucat! Un eveniment, nu zic nu, – redactorul-șef al unei reviste a fost călcat de tramvai! Și ce, din pricina asta o să se ducă pe plută revista? Ce să-i faci, omul e muritor și, cum bine s-a remarcat, fără veste muritor. Ei, fie-i țărâna ușoară și cale bătută spre împărăția

cerurilor! Are să vină un alt redactor-șef, poate chiar mai elocvent decât precedentul.

După ce moțăi câteva clipe, Ivan cel nou îl întrebă malițios pe Ivan cel vechi:

– Așadar, ce figură fac eu în toată povestea asta?

– Una de cretin! răspunse răspicat de undeva o voce de bas care nu aparținea niciunuia dintre cei doi Ivani, în schimb semăna izbitor cu basul consultantului.

Lucru curios, Ivan nu se simți ofensat, ci fu chiar măgulit de calificativul „cretin”. Zâmbi și se lăsă invadat de o plăcută torpoare. Cu pași catifelați, somnul îl învăluia pe Ivan, care vedea palmieri cu trunchiuri ce păreau monstruoase picioare de elefant și un motan ce i-o luă înainte pe alee – motan ce nu mai avea nimic înfricoșător, dimpotrivă, părea chiar amuzant –, într-un cuvânt, era pe punctul de a luneca definitiv în lumea viselor, când grilajul de la fereastră se dădu fără zgomot la o parte și pe balcon se insinuă o siluetă misterioasă, care, ferindu-se de lumina lunii, îl amenința cu degetul.

Defel înspăimântat, Ivan se ridică în capul oaselor și zări pe balcon un bărbat. Acesta, lipindu-și arătătorul de buze, șopti:

– Ssst!…

Capitolul XII
Magia neagră și devoalarea ei

Un omuleț cu melon galben, numai găuri, și cu nasul în formă de pară, dar de culoarea zmeurei, purtând pantaloni în carouri și ghete de lac, își făcu apariția pe scena Varietăților, pedalând pe o bicicletă obișnuită. În sunete de foxtrot, individul descrise un cerc, apoi emise un strigăt de triumf, la care bicicleta se cabră. Continuându-și cursa numai pe roata din spate, omulețul se întoarse cu labele în sus, izbuti să deșurubeze din mers roata dinainte și s-o expedieze în culise, apoi continuă să ruleze pe o singură roată, învârtind pedalele cu mâinile.

Apoi își făcu intrarea, cocoțată în șa, în vârful unui catarg metalic montat pe o singură roată, o blondă durdulie. Nou-venita, în tricou și cu o fustiță spuzită de stele argintii, porni și ea să descrie cercuri. Când se intersectau, omulețul o saluta prin strigăte voioase, scoțându-și, reverențios, cu degetele de la picior, gambeta de pe cap.

În fine, apăru în goană și un puști de vreo opt ani, cu chip bătrânicios, care prinse a se învârti printre cei doi adulți pe o bicicletă minusculă, dotată cu un enorm claxon de automobil.

După ce efectuă câteva bucle, mica trupă se precipită, în răpăitul alarmant al tobelor, până la rampă, și spectatorii din primele rânduri se dădură îndărăt cu țipete de spaimă, având senzația că întregul trio avea să se prăvălească în fosa orchestrei cu mașinării cu tot.

Dar bicicletele se opriră brusc, exact în momentul când roțile dinainte amenințau să lunece în abis, peste capetele muzicanților. Cu un „Hop!” răsunător, cicliștii descinseră printr-un salt de pe aparate și salutară publicul. Blonda trimitea bezele în sală, în vreme ce băiețașul scotea sunete burlești din claxon.

Aplauzele cutremurară edificiul, cortina azurie căzu din două părți acoperindu-i pe bicicliști, luminile verzi cu inscripția „Ieșire” de deasupra ușilor se stinseră și, în păienjenișul coardelor de trapez, sub cupolă se aprinseră, ca niște sori, globuri albe. Începea antractul de dinaintea ultimei părți a spectacolului.

Singurul om pe care performanțele velocipedice ale familiei Giulli îl lăsau rece era Grigori Danilovici Rimski. Așezat la biroul lui, singur cuc, își mușca buzele subțiri și, la răstimpuri, obrazul îi

zvâcnea convulsiv. Extravagantei dispariții a lui Lihodeev i se adăuga dispariția cu totul imprevizibilă a administratorului Varionuha.

Rimski știa unde se dusese acesta, dar uite că se dusese și… dus rămăsese. Strânse din umeri, murmurând pentru sine:

– Dar de ce?!

Pentru un om expeditiv ca directorul financiar, cel mai simplu ar fi fost, desigur, să sune acolo unde îl trimisese pe Varionuha și să afle ce s-a întâmplat cu el, dar, lucru straniu, până la zece seara nu se putu hotărî să pună mâna pe telefon.

La ora zece însă, călcându-și nemilos pe inimă, Rimski ridică receptorul din furcă, pentru a constata că aparatul era mort. Curierul îi raportă că și celelalte telefoane din clădire se defectaseră. Acest accident – evident, dezagreabil, dar care n-avea nimic supranatural – îl zdruncină temeinic pe directorul financiar, însă îl și bucură: cădea de la sine obligația de a telefona.

În momentul când deasupra capului directorului financiar începu să clipească beculețul roșu ce anunța antractul, intră curierul, care îi aduse la cunoștință că sosise artistul străin. Directorul financiar tresări nu se știe de ce și, mai întunecat ca un nor de furtună, porni spre culise, să-l întâmpine pe artistul venit în turneu, căci, în afară de el, nu avea cine să facă onorurile.

În coridorul unde pâlpâiau și țârâiau tot felul de dispozitive de avertizare, se strânsese o ceată pestriță de curioși, care, sub diferite pretexte, își vârau nasul în spațioasa cabină a actorilor. Erau aici câțiva iluzioniști în halate țipătoare și cu turbane, un patinator în pulover alb, tricotat, un narator palid din pricina stratului gros de pudră de pe obraji și un machior.

Somitatea de peste graniță uimise pe toată lumea cu fracul lui nemaivăzut de lung, de croială impecabilă și prin faptul că avea partea superioară a feței acoperită de o mască neagră. Dar adevărate furori făcură cei doi însoțitori ai magului negru: un lungan în carouri, cu *pince-nez*-ul plesnit, și un motan negru și gras care, intrând în cabină pe labele dinapoi, se așeză cu netulburată dezinvoltură pe canapea, mijindu-și ochii din pricina lampioanelor orbitoare, fără abajururi, ale mesei de machiaj.

Rimski se strădui să schițeze un zâmbet, efort ce dădu chipului său un aer acru și răutăcios. Urmă un schimb de saluturi cu magul ce se așezase și el, tăcut, pe canapea, alături de

motan. Nicio strângere de mână. În schimb, insolentul în carouri se recomandă singur drept „asistentul domniei sale”. Fu o surpriză neplăcută pentru directorul financiar, cu atât mai mult cu cât în contract nu se pomenea nimic de vreun asistent.

Pe un ton destul de forțat și de sec, Grigori Danilovici îl întrebă pe clovnul în carouri căzut pe capul lui unde erau accesoriile artistului.

– O, briliant celest, neprețuite domnule director, răspunse cu glas spart asistentul, accesoriile noastre sunt întotdeauna la purtător. Iată-le! *Eins, Zwei, Drei!*

Și, rotindu-și pe sub nasul lui Rimski degetele noduroase, scoase brusc de după urechea motanului ceasul de aur care până atunci ticăise în buzunarul vestei directorului financiar, sub sacoul încheiat la toți nasturii și cu lănțișorul petrecut printr-o cheotoare.

Rimski se apucă involuntar cu mâinile de pântec, cei prezenți exclamară „Ah!”, iar machiorul, care tocmai își vârâse capul pe ușă, măcăi aprobator.

– E ornicul dumneavoastră? Poftiți, vă rog! zise, zâmbind nonșalant, deșiratul în carouri și, cu palma lui murdară, îi întinse perplexului Rimski propriul său avut.

– Pas de te așază lângă unul ca ăsta în tramvai! șopti înveselit naratorul la urechea machiorului.

Dar trucul cu ceasul era nimic pe lângă faza pe care o execută motanul. Ridicându-se printr-o singură mișcare de pe canapea, el se apropie, mergând pe labele de dinapoi, de măsuța de sub oglindă, scoase, cu una din labele dinainte, dopul de la o garafă, își turnă un pahar cu apă, îl bău, puse dopul la loc și își șterse mustățile cu un sifon de machiaj.

De data asta nimeni nu mai scoase niciun „Ah!”, rămaseră toți cu gurile căscate, iar machiorul șopti extaziat:

– Ah, ce clasă!

Dar soneria zbârnâi pentru a treia oară și cei prezenți, exaltați și anticipând savoarea unui număr de senzație, se bulucira afară din cabină.

Peste un minut, în sala de spectacole se stinseră globurile, se aprinseră luminile rampei, aruncând reflexe roșietice peste poala cortinei, aceasta se întredeschise pentru o clipă, dezvăluind privirilor o parte din scena intens luminată, și publicul văzu apărând un tip rotofei, vesel ca un cintezoi, cu obrajii proaspăt rași, într-un frac boțit și cu o cămașă de culoare îndoielnică.

Toată Moscova îl cunoștea: era faimosul comper Georges Bengalski.

– Așadar, cetățeni, începu Bengalski cu un zâmbet de prunc pe buze, peste câteva clipe va evolua în fața dumneavoastră… – aici Bengalski se întrerupse și urmă cu alte inflexiuni în glas – văd că numărul publicului a crescut după ultimul antract. Jumătate de oraș e aici! Mă întâlnesc zilele trecute cu un amic și-i zic: „De ce nu vii pe la noi? Ieri a fost la teatru jumătate de oraș.” La care el îmi răspunde: „Eu stau în cealaltă jumătate!” Bengalski făcu o pauză, așteptând o explozie de râs, dar, cum aceasta nu se produse, continuă: … Așadar, îl veți vedea pe ilustrul artist de peste hotare *monsieur* Woland, într-o ședință de magie neagră! Știm, bineînțeles, cu toții, dumneavoastră ca și mine, și aici Bengalski arboră un zâmbet doct, că magia neagră n-a existat niciodată, fiind nimic altceva decât o superstiție; pur și simplu, maestrul Woland posedă într-un grad foarte înalt tehnicile iluzionismului, ceea ce veți putea constata în partea cea mai pasionantă a spectacolului – devoalarea acestor tehnici –, și, cum noi suntem, toți ca unul, și pentru tehnică, și pentru dezvăluirea secretelor ei, îl invităm în scenă pe domnul Woland! …

Isprăvind de debitat aceste nerozii, Bengalski își lipi palmele una de alta și le înălță în semn de salut spre deschizătura cortinei, care își ridică, fâșâind ușor, faldurile.

Apariția magului, urmat de interminabilul lui asistent și de motanul bine înfipt pe labele dindărăt, încântă în mod vădit publicul spectator.

– Un fotoliu! ordonă cu glas egal Woland, și în aceeași secundă, nu se știe cum și de unde, pe scenă își făcu apariția un fotoliu, în care magul nu întârzie să se așeze. Ce zici, amice Fagot, îl întrebă Woland pe bufonul în carouri, care, după cum se vede, avea și un alt nume decât acela de Koroviev, populația moscovită e simțitor schimbată, nu găsești?

Magul își întoarse privirea spre publicul care amuțise, șocat de apariția fotoliului din văzduh.

– Întocmai, *Messire,* răspunse cu jumătate de glas Fagot-Koroviev.

– Într-adevăr. Moscoviții s-au schimbat mult, am în vedere aspectul exterior, ca, de altfel, și orașul însuși. Nemaivorbind de costumație, au apărut astea… cum le zice… tramvaiele, automobilele…

– Autobuzele, îi suflă respectuos Fagot.

Publicul asculta cu atenție această conversație, în care vedea un preludiu al numerelor de magie. Culisele erau ticsite de artiști și mașiniști, printre figurile cărora se zărea și chipul încordat și palid al lui Rimski.

Bengalski, care se aciuase într-un colț al scenei, părea interzis. Ridicând o sprânceană, profită de pauza intervenită și spuse:

– Artistul oaspete își exprimă admirația față de Moscova, care s-a dezvoltat mult sub raport tehnic, precum și față de moscoviți.

Bengalski zâmbi de două ori, mai întâi spre stal, apoi spre galerie.

Woland, Fagot și motanul își întoarseră, ca la comandă, capetele spre comper.

– Mi-am exprimat eu admirația? îl întrebă magul pe Fagot.

– Nicidecum, *Messire,* n-ați exprimat niciun fel de admirație, răspunse acesta.

– Atunci ce spune omul ăsta?

– Pur și simplu minte! declară asistentul în carouri cu un glas de răsună tot teatrul și, adresându-i-se lui Bengalski, adăugă: Felicitările mele, cetățene mincinos!

De la galerie se auzi un chicot, iar Bengalski tresări și făcu ochii mari.

– Dar, bineînțeles, pe mine mă interesează nu atât autobuzele, telefoanele și alte…

– Mașinării, îi suflă Fagot.

– Absolut corect, îți mulțumesc, spuse magul rar, cu un bas grav, cât o chestiune mult mai importantă: oare acești oameni s-au schimbat și *lăuntric?*

– Într-adevăr, o chestiune vitală, *Messire.*

În culise, oamenii schimbau, strângând din umeri, priviri nedumerite. Bengalski era roșu, Rimski – palid. Dar, ghicind parcă acest început de îngrijorare, magul spuse:

– Cred că ne-am cam luat cu vorba, dragă Fagot, iar publicul începe să se plictisească. Arată-ne, pentru început, ceva simplu de tot.

Un freamăt de ușurare străbătu sala. Fagot și motanul se plasară într-o parte și alta a scenei, la rampă. Fagot pocni din degete și, strigând poruncitor „Trei, patru!”, prinse din aer un pachet de cărți de joc, le amestecă și le lansă una după alta, într-o lungă panglică ce traversa întreaga scenă, spre motan. Cărțile

se reuniră în labele motanului, care le expedie îndărăt în același mod. Prelungul șarpe se desfășură cu un foșnet mătăsos și Fagot, deschizând gura ca un pui de pasăre, îl înghiți carte după carte.

Motanul salută, descriind un cerc târșâit cu laba dreaptă dindărăt, ceea ce stârni o explozie de aplauze.

– Ce clasă, ce clasă! strigau entuziasmați cei din culise.

Fagot întinse arătătorul spre stal și anunță:

– Acum, pachetul de cărți, stimați cetățeni, se află în rândul șapte, în portofelul cetățeanului Parcevski, exact între bancnota de trei ruble și citația la procesul privind neplata pensiei alimentare datorate cetățenei Zelkova.

Stalul se agită, unii spectatori prinseră a se ridica în picioare, în sfârșit, un cetățean pe care îl chema într-adevăr Parcevski, îmbujorat până-n vârful urechilor și mut de uimire, scoase din portofel pachetul de cărți și începu să-l fluture în aer, neștiind ce să facă cu el.

– Păstrează-l ca amintire, cetățene! strigă Fagot. Nu degeaba spuneai, ieri, la cină, că de n-ar fi pocherul, viața dumitale la Moscova ar fi absolut insuportabilă.

– E veche șmecheria, se auzi un glas de la galerie, ăla din stal e din gașcă.

– Așa crezi? strigă Fagot, ridicându-și ochii mijiți spre galerie, în cazul ăsta și dumneata ești din gașcă, pentru că acum e în buzunarul dumitale!

La galerie se produse mișcare, apoi o voce radioasă strigă:

– Are dreptate! E la el! Aici, aici… Stai! Dar ăștia-s bani! Cei din stal ridicară capetele. La galerie, un cetățean descoperise, siderat, în buzunar, un teanc cu banderolă bancară, pe care scria: „Una mie ruble”.

În vreme ce vecinii se îmbulzeau în juru-i, individul zgâria cu unghia banderola, încercând să se lămurească dacă avea de-a face cu bancnote veritabile sau cu efectul unei vrăji.

Exclamații de încântare izbucniră la galerie:

– Extraordinar! Sunt adevărați! Hârtii de zece!

– Jucați și cu mine jocul ăsta! strigă vesel un grăsan din mijlocul stalului.

– *Avec plaisir!* răspunse Fagot. Dar de ce, la o adică, numai cu dumneata? Toată lumea va fi fericită să participe! Și, pe un ton de comandă, strigă: Rog priviți în sus!… Unu! În mâna lui apăru un pistol. Doi! Pistolul se smuci în sus. Trei! Arma fulgeră, se auzi

o detunătură și, în aceeași clipă, plutind printre trapeze, de sub cupolă începură să cadă asupra sălii ploaie de hârtii albe.

Se roteau, ca purtate de vânt, în toate direcțiile, la galerie, în fosa orchestrei și pe scenă. În câteva secunde, ploaia de bani, tot mai deasă, ajunse la fotoliile din sală, și lumea se întrecea să prindă dreptunghiurile de hârtie. Se ridicau sute de mâini, spectatorii priveau bancnotele în zare, pe fondul scenei luminate *a giorno,* constatând perfecta autenticitate a filigranelor. Nici mirosul nu lăsa loc îndoielii: era mirosul, de un farmec unic, al banilor proaspăt tipăriți. Întâi amuzamentul, apoi o veselă perplexitate luară în stăpânire teatrul. De pretutindeni se înălța un vuiet: „Hârtii de zece! Hârtii de zece!”, exclamații și râsete. Câte unii se târau printre rânduri, pentru a dibui biletele de bancă lunecate pe jos. Mulți se urcau cu picioarele pe fotolii ca să prindă hârtiile neastâmpărate și capricioase.

Încetul cu încetul, fețele milițienilor de serviciu se lungiră. Cât despre artiști, aceștia începură să-și ițească fără jenă capetele din culise.

La balconul întâi, o voce strigă:

– Hei, nu pune mâna! E a mea, zbura spre mine!

– Nu mă atinge că te-ating! răspunse o altă voce, urmată de plesnetul unei scatoalce.

Un chipiu de milițian apăru numaidecât la balconul întâi și cineva fu scos pe sus din incintă.

Pe scurt, lumea era tot mai exaltată și nu se știe cum s-ar fi sfârșit totul dacă Fagot n-ar fi întrerupt ploaia de bani suflând pe neașteptate în aer.

Doi tineri, schimbând vesele priviri complice, se ridicară din stal și o porniră întins spre bufet. Teatrul fierbea, ochii spectatorilor sclipeau excitați. Da, da, nu se știe ce turnură scandaloasă ar fi luat toate astea dacă Bengalski nu și-ar fi asumat răspunderea de a întreprinde ceva. Izbuti să se adune și, frecându-și palmele cu un gest familiar, spuse, cu glasul cel mai sonor din recuzita personală:

– Cetățeni! Tocmai am văzut, împreună, un caz de așa-zisă hipnoză în masă. Un experiment pur științific, care dovedește cum nu se poate mai intuitiv că în magie nu există nimic miraculos. Să-l rugăm, deci, pe maestrul Woland să ne destăinuie secretele acestui experiment. Acuș veți vedea, cetățeni, cum aceste – chipurile – bancnote vor dispărea la fel de subit cum au apărut.

Și Bengalski începu să aplaude, dar, cum nimeni nu-i urmă exemplul, arboră un zâmbet plin de siguranță. Dar ochii lui aveau mai degrabă o expresie de mută implorare.

Micul discurs al lui Bengalski nu plăcu publicului. Cadrilatul Fagot fu cel care rupse tăcerea.

– Iar acesta e un caz de așa-numită turnare de gogoși! declară el cu glas behăitor, ca de țap.

– Bravo! răcni abrupt un bas de undeva din înălțimi.

– Cât despre tipul ăsta, Fagot arătă cu degetul spre Bengalski, vreau să vă spun că începe să mă plictisească. Se vârâ mereu unde nu-i fierbe oala și strică spectacolul cu comentarii găunoase. Ce facem cu el?

– Să-i smulgem capul! sugeră un glas sever de la galerie.

– Cum ați spus? Aud? reacționă imediat Fagot, prinzând din zbor această propunere eminamente infamă, să-i smulgem capul? E o idee! Behemoth! îi strigă el motanului. Executarea! *Eins, Zwei, Drei!*

Și se întâmplă un lucru nemaivăzut. Motanul cel negru se zburli și scoase un mieunat fioros. Apoi se făcu ghem și, aidoma unei pantere, sări la pieptul lui Bengalski, iar de acolo pe capul acestuia. Își înfipse labele puhave în frizura rărită a comperului, îi răsuci capul de două ori și, cu un urlet sălbatic, îl desprinse de gâtul durduliu.

Două mii și jumătate de oameni aflați în teatru țipară toți ca unul. Gheizere de sânge țâșniră din arterele rupte ale gâtului, revărsându-se peste plastron și frac. Corpul decapitat execută câteva mișcări alandala, apoi se prăvăli pe podea, în sală femeile începură să țipe isteric. Motanul îi prezentă capul lui Fagot, acesta îl prinse de păr și îl arătă publicului, iar capul strigă deznădăjduit, de răsună tot teatrul:

– Un doctor!

– Mai torni baliverne? întrebă amenințător Fagot capul care plângea.

– Nu mai t-torn! hârâi capul.

– Pentru Dumnezeu, nu-l mai chinuiți! izbucni dintr-o lojă un glas de femeie, acoperind larma, și magul își întoarse capul într-acolo.

– Ce facem, cetățeni, îl iertăm? întrebă Fagot, adresându-se sălii.

– Să-l iertăm! Să-l iertăm! răsunară mai întâi câteva voci preponderent feminine, care apoi se contopiră într-un singur cor

cu cele ale bărbaților.

– Ce porunciți, *Messire?* întrebă Fagot, întorcându-se spre omul cu mască.

– Ei, ce să-i faci, răspunse acesta gânditor, oamenii trebuie luați așa cum sunt. Le plac banii, dar așa a fost întotdeauna... Omenirea adoră banii, indiferent din ce sunt făcuți – din piele, din hârtie, din bronz sau din aur. Sunt frivoli, așa este, dar uite că mizericordia își găsește totuși, uneori, drum spre inimile lor de oameni comuni, întocmai cum erau și cei de odinioară, atât doar că i-a cam stricat problema locuințelor... Și ordonă cu glas puternic: Puneți-i capul la loc!

Cumpănindu-și gesturile, motanul ținti cu grijă, apoi înfipse capul în gâtlej, și acesta își regăsi numaidecât locul, de parcă nici nu l-ar fi părăsit vreodată. Nu rămase nici măcar o cicatrice pe gât. Cu labele din față, motanul scutură fracul și plastronul lui Bengalski și urmele de sânge dispărură ca prin farmec. Fagot îl ridică pe Bengalski în picioare, îi vârî în buzunarul fracului un teanc de bancnote de câte zece ruble și îl conduse spre culise, dăscălindu-l:

– Du-te învârtindu-te! E mai vesel fără dumneata!

Rotind în jur priviri buimace și clătinându-se, comperul izbuti să ajungă doar până la postul de pompieri, unde i se făcu rău. Strigă cu glas jalnic:

– Capul, capul meu!

Mai multe persoane, printre care și Rimski, se precipitară spre el. Comperul plângea, își agita mâinile în aer, de parcă ar fi vrut să prindă nu se știe ce, și gemea:

– Dați-mi capul! Capul meu! Luați casa, tablourile, numai dați-mi capul meu!

Un curier plecă în fugă să caute un medic. Încercară să-l culce pe Bengalski pe canapeaua din cabină, dar el începu să se zbată ca un nebun furios. A trebuit chemată o ambulanță. Când, în sfârșit, sărmanul prezentator fu luat pe sus, Rimski alergă înapoi spre scenă și văzu că aici se petreceau alte minunății. Trebuie spus că tocmai atunci, sau cu câteva minute mai devreme, magul se făcuse nevăzut, cu tot cu fotoliul lui cu tapiseria decolorată, însă nimeni din public nu băgase de seamă, într-atât de fascinată era sala de extraordinarul spectacol oferit de Fagot.

Acesta, după ce își expedie victima în culise, reveni pe scenă și anunță:

– Acum, că ne-am descotorosit de pisălogul ăsta, haideți să

deschidem un magazin pentru dame!

Și numaidecât scena se acoperi de covoare persane pe care coborâră imense oglinzi, luminate oblic de tuburi fluorescente cu reflexe verzui, iar între oglinzi – galantare, în care spectatorii văzură, uluiți și încântați, zeci de rochii pariziene de cele mai diferite culori și modele. Și alte vitrine își făcură apariția, etalând sute de pălării de damă, cu pene și fără, cu catarame și fără, și sute de perechi de pantofi – negri, albi, galbeni, de piele, de atlaz, de antilopă, cu cureluțe sau ornate cu pietre semiprețioase. Printre pantofi apărură cutii arătoase, înăuntrul cărora își jucau lumina fațetele strălucitoare ale flacoanelor de cristal cu parfumuri și munți de poșete din piele de antilopă și din atlaz, iar printre ele – mormane de tubulețe aurii și lungi cu ruj de buze.

O duduie roșcată, în ținută neagră de seară, apărută naiba știe de unde, o tânără ce ar fi fost absolut fermecătoare dacă n-ar fi slujit-o strania cicatrice de pe gât, se plasă în fața galantarelor, arborând un surâs de patroană trecută prin ciur și prin dârmon.

Cu un aer pe cât de suav pe atât de ironic, Fagot anunță că firma schimbă – absolut gratis! – vechile toalete și pantofii de damă demodați cu modele pariziene ultimul răcnet. Același lucru, adăugă el, e valabil și în ce privește poșetele, parfumurile și celelalte mărunțișuri.

Făcând o reverență și descriind un cerc târșâit cu una din labele dindărăt, motanul începu să imite, cu cele din față, gesturile largi ale unui majordom ce deschide ușa unui salon.

Cu un glas graseiat și cântător, deși ușor răgușit, duduia intonă câteva cuvinte nu prea inteligibile, dar care, judecând după chipurile feminine din stal, păreau foarte apetisante:

– Guerlain, Chanel numero 5, Mitsouko, Narcisse Noir, *rochii de seară, rochii de cocteil...*

Fagot se unduia ca un șarpe, motanul se înclina până la pământ, duduia deschidea galantarele de sticlă.

– Poftiți! răcni Fagot. Ca la dumneavoastră acasă! Nu vă jenați!

Publicul se foi, dar, deocamdată, nimeni nu se încumeta să urce pe scenă. În sfârșit, o brunetă ieși din rândul zece al stalului și, zâmbind nonșalant, urcă pe una din scările laterale în scenă.

– Bravo! strigă Fagot, salutăm prima clientă! Behemoth, un fotoliu pentru doamna! Să începem cu pantofiorii, *madame.*

Bruneta se așeză în fotoliul oferit și Fagot răsturnă numaidecât pe covor, în fața ei, un morman de pantofi.

Bruneta întinse piciorul drept, probă un pantof mov, tropăind cu el pe covor, examină și tocul.

– Dar n-au să mă strângă? întrebă ea cu glas ezitant.

– Vai, ce spuneți, se poate?! strigă Fagot jignit.

Motanul lăsă și el să-i scape un miorlăit ultragiat.

– Am să iau perechea asta, *monsieur,* zise mica brunetă cu demnitate, încălțând și cel de-al doilea pantof.

Pantofii cei vechi fură azvârliți după perdea, unde dispăru și bruneta însăși, însoțită de duduia cea roșcată și de Fagot, care purta pe umerașe câteva rochii elegante. Motanul se învârtea în jurul lor cu un aer aferat și, ca să-și dea importanță, își agăță de gât un centimetru.

Un minut mai târziu, intrepida brunetă reapăru de după perdea într-o rochie atât de superbă, încât întreg stalul oftă. Sigură de sine, tânăra, devenită uimitor de atrăgătoare, se opri în fața unei oglinzi, își mișcă umerii dezgoliți, își aranjă părul la ceafă și se arcui, încercând să se vadă din spate.

– Firma vă roagă să primiți asta ca amintire, spuse Fagot și îi întinse brunetei o cutiuță deschisă, în care trona un flacon cu parfum.

– *Merci,* răspunse bruneta, cu aerul că i se cuvine, și se reîntoarse în stal.

În timp ce trecea printre scaune, spectatorii din jur se buluceau să pipăie cutiuța.

Din clipa aceea, digurile se sparseră definitiv și, din toate azimuturile, femeile invadară scena. În brambureala generală, printre chicote și oftaturi, răsună vocea unui bărbat: „Îți interzic!” și o alta, de femeie: „Ești un despot și un filistin! Lasă-mă, îmi rupi mâna!” Femeile dispăreau după perdele, își lepădau acolo straiele și reapăreau drapate în rochii noi. Pe taburete cu picioare aurite, un șir întreg de doamne tropăiau cu sârg, probând încălțămintea nouă. Fagot, în genunchi, manevra neobosit lingura de baga, motanul, cocârjat sub grămezile de poșete și pantofi, făcea naveta între vitrine și taburete, duduia cu gâtul mutilat ba apărea, ba dispărea, ajungând în cele din urmă să turuie doar în franceză, dar uimitor era faptul că toate femeile o înțelegeau din jumătate de cuvânt, chiar și acelea care nu știau o boabă franțuzește.

Spre uimirea tuturor, la un moment dat, pe scenă se strecură

un bărbat, care anunță că soția lui e gripată și de aceea roagă să i se transmită darul prin intermediul lui. Drept dovadă că e într-adevăr căsătorit, cetățeanul era gata să prezinte buletinul. Demersul soțului grijuliu fu întâmpinat cu hohote de râs, dar Fagot urlă că el n-are nevoie de niciun buletin, că are încredere ca în sine însuși și îi înmână cetățeanului două perechi de ciorapi de mătase, iar motanul adăugă din parte-i un ruj de buze.

Ultimele venite se busculau pe scenă, în vreme ce de pe scările laterale descindeau fericitele, în rochii de bal și chimonouri împodobite cu dragoni, în taioare sobre, cu pălării trase pe sprânceană.

La un moment dat, Fagot anunță că, datorită orei târzii, fix peste un minut, magazinul se închide până mâine seară, și un vacarm incredibil se declanșă pe scenă. Femeile înșfăcau în pripă pantofii fără să-i mai probeze. O spectatoare se năpusti ca o furtună după perdea, își abandonă veșmintele și apucă ce-i căzu sub mână – un halat de mătase cu buchete monumentale, izbutind să înhațe și două cutii de parfum.

Exact peste un minut, răsună un foc de revolver, oglinzile dispărură, galantarele și taburetele se evaporară, covorul se topi în aer, la fel și perdelele. Ultimul dispăru enormul munte de haine și încălțări purtate, și scena redeveni austeră, pustie.

În acest moment intră în acțiune un nou personaj.

Un bariton plăcut, sonor și foarte insistent, răsună din loja nr. 2.

– Totuși, este de dorit, cetățene artist, să devoalați neîntârziat în fața spectatorilor tehnica scamatoriilor dumneavoastră, și în special a celei cu bancnotele de zece ruble. Reîntoarcerea în scenă a prezentatorului e, așijderea, de dorit. Soarta lui îi neliniștește pe spectatori.

Posesorul acestei frumoase voci nu era altul decât Arkadi Apollonovici Sempleiarov, președintele Comisiei Acustice a Teatrelor din Moscova, invitatul de onoare al serii.

Arkadi Apollonovici se instalase în lojă în compania a două doamne: una în vârstă, îmbrăcată scump și la modă, și o alta, tinerică și foarte drăguță, în ținută mai modestă. Cea dintâi, după cum avea să se constate curând, la întocmirea procesului-verbal, era consoarta lui Arkadi Apollonovici, iar cea de-a doua – o rudă îndepărtată de-a lui, actriță debutantă, dar promițătoare, venită din Saratov și găzduită în apartamentul lui Arkadi Apollonovici.

– Pardon! răspunse Fagot. Îmi cer scuze, dar n-avem ce devoala, totul e clar.

– Îmi cer scuze la rândul meu, dar e absolut necesar ca lucrurile să fie scoase la lumină. Fără asta, strălucitele dumneavoastră numere vor lăsa o impresie apăsătoare. Masa spectatorilor cere explicații.

– Masa spectatorilor, îl întrerupse pe Sempleiarov insolentul măscărici, n-a formulat, am impresia, niciun fel de pretenții. Dar fie. Luând în considerare dorințele dumneavoastră eminamente stimabile, Arkadi Apollonovici, o să dau lucrurile în vileag. Pentru asta, însă, mai îngăduiți un mic hocus-pocus?

– De ce nu, spuse Arkadi Apollonovici pe un ton protector, dar, firește, urmat de necesarele dezvăluiri!

– Desigur, la ordinele dumneavoastră! Așadar, permiteți-mi să vă întreb: unde ați fost ieri-seară, Arkadi Apollonovici?

La această întrebare deplasată, ce putea fi categorisită chiar ca o bădărănie, Arkadi Apollonovici se schimbă la față, și se schimbă foarte mult.

– Aseară, Arkadi Apollonovici a fost la ședința Comisiei Acustice, declară emfatic consoarta lui Arkadi Apollonovici, dar nu văd ce tangență are asta cu magia.

– *Oui, madame,* confirmă Fagot, firește că nu vedeți. În ce privește ședința, sunteți totalmente în eroare. Ieșind din casă sub pretextul că se duce la sus-menționata ședință – în treacăt fie spus, pentru ziua de ieri nu era programată nicio ședință –, Arkadi Apollonovici i-a dat liber șoferului lângă sediul Comisiei Acustice, la Cistîe prudî (în tot teatrul se așternu liniștea), de unde a luat autobuzul până în strada Elohovskaia, să-i facă o vizită Miliței Andreevna Pokobatko, actriță la Teatrul Itinerant Raional, vizită ce a durat patru ore.

– Vai! strigă un glas îndurerat în liniștea mormântală.

Iar tânăra rubedenie a lui Arkadi Apollonovici izbucni brusc într-un hohot de râs gros și terifiant.

– Acum totul e clar! exclamă ea. Bănuiam eu, de ceva vreme. Acum îmi e limpede cum a primit nulitatea aia rolul Luizei!

Și, făcându-și vânt, îl pocni pe Arkadi Apollonovici în moalele capului cu o umbreluță lila, scurtă și groasă. Iar licheaua de Fagot, alias Koroviev, strigă:

– Iată, onorabili cetățeni, una din dezvăluirile reclamate cu atâta agasantă insistență de către Arkadi Apollonovici!

– Cum ai îndrăznit, nemernico, să te atingi de Arkadi

Apollonovici? întrebă amenințător consoarta lui Arkadi Apollonovici, etalându-și în lojă întreaga imensitate corporală.

Pentru a doua oară, un acces de râs satanic puse stăpânire pe tânăra rudă.

– Nu știu alții, răspunse ea hohotind, dar eu chiar că am dreptul să-l altoiesc!

Și trosnetul sec al umbrelei ricoșate din scăfârlia lui Arkadi Apollonovici răsună pentru a doua oară.

– Miliția! Umflați-o! strigă consoarta lui Arkadi Apollonovici, cu un glas atât de înfricoșător, încât pe mulți îi trecură fiorii.

În clipa aceea motanul făcu un salt până la rampă și zbieră cu glas omenesc, de răsună teatrul:

– Spectacolul s-a terminat! *Maestro!* Scuipă un marș!

Dirijorul, înnebunit, fără să-și dea prea bine seama ce face, ridică bagheta, și orchestra nici intonă, nici cântă, nici zise, ci, parcă potrivindu-se oribilei expresii a motanului, deversă un marș zănatic, respingător prin acordurile lui deșănțate.

Și, preț de o clipă, chiar părură a se distinge cuvintele acelui marș, auzite odinioară sub stelele sudului, într-un café-concert, cuvinte aproape de neînțeles, dar cu siguranță buclucașe:

Excelența sa ținea
Galițe plinuțe,
Dar sub aripă-ncălzea
Galeșe puicuțe.

Însă poate că acest text nu va fi existat nicicând, poate că se va fi cântat un altul pe acea muzică, unul mai deocheat. Nu contează. Ceea ce contează e că după toate acestea Teatrul de Varietăți începu să semene cu un fel Turn Babei. Spre loja lui Sempleiarov alerga miliția. Curioșii se buluceau spre rampă, răsunau explozii infernale de râs și strigăte demente, estompate doar de talgerele aurii ale orchestrei.

Cât despre scenă, curând se văzu că era goală. Pișicherul Fagot, dimpreună cu obrăznicătura de motan Behemoth, se topiseră în aer, dispăruseră, întocmai cum dispăruse ceva mai înainte magul în fotoliul lui cu tapiseria decolorată.

Capitolul XIII
Apare Maestrul

Așadar, necunoscutul îl amenință pe Ivan cu degetul și șopti „Sst!”

Ivan își coborî picioarele pe covor și îl cântări pe intrus din priviri. De pe balcon își vârâse capul în odaie un bărbat de vreo treizeci și opt de ani, bărbierit cu îngrijire, cu părul negru, din care un smoc îi atârna pe frunte, cu nas ascuțit și ochi neliniștiți.

Încredințându-se că Ivan era singur și trăgând cu urechea la sunetele din jur, misteriosul vizitator prinse curaj și pătrunse în încăpere. Atunci Ivan văzu că noul venit era în ținută de spital: pijama, picioarele goale vârâte în papuci și un halat brun-roșcat pe umeri. Făcându-i cu ochiul lui Ivan și strecurând în buzunar legătura de chei pe care o ținea în mână, necunoscutul întrebă în șoaptă: „Pot să iau loc pentru o clipă?” și, după ce primi un răspuns afirmativ, se așeză în fotoliu.

Dând curs avertismentului pe care necunoscutul i-l transmisese cu câteva clipe în urmă, Ivan întrebă în șoaptă:

– Cum ai reușit să intri? Grilajele balcoanelor sunt încuiate, nu?

– Grilajele sunt sub lacăt, confirmă vizitatorul, dar Praskovia Fiodorovna, altminteri o femeie foarte cumsecade, se nimerește a fi, din fericire, cam distrată. Drept care, acum vreo lună, i-am șterpelit o legătură de chei, așa că am acces la balconul comun, care dă ocol întregului etaj, și pot vizita, din când în când, câte un vecin.

– Dacă poți ieși pe balcon, înseamnă că poți și s-o ștergi de aici. Ori e prea sus? întrebă Ivan, cu interes.

– Nu, răspunse musafirul cu glas ferm, nu pot fugi de aici. Și asta nu pentru că balconul ar fi prea sus, ci pentru că n-am unde. Și după o pauză, adăugă: Așadar, dacă tot suntem amândoi la index, stăm puțin de vorbă?

– Stăm, răspunse Ivan, uitându-se în ochii căprui și plini de neastâmpăr ai intrusului.

– Bun… – Deodată, necunoscutul păru alarmat. – Sper că nu ești dintre cei furioși?! Trebuie să-ți spun că nu pot să sufăr zgomotul, tapajul, violența și toate lucrurile de genul ăsta. Cel mai mult detest țipătul omenesc, indiferent dacă exprimă

suferință, furie sau orice altceva. Liniștește-mă, te rog: spune-mi că nu ești violent.

– Aseară, în restaurant, l-am altoit peste bot pe unul, mărturisi cu bărbăție poetul, schimbându-se la față.

– Pe ce motiv? întrebă cu asprime vizitatorul.

– Păi, ca să fiu sincer, fără niciun motiv, răspunse stânjenit Ivan.

– Execrabil, spuse musafirul pe un ton reprobator. Și apoi, ce vorbă-i asta la dumneata: „L-am altoit peste bot”? Despre om nu se poate spune, cu certitudine, ce are: bot sau față. Eu cred că față. Așa că, vezi dumneata, cu pumnii... Lasă-te de chestii de-astea, și pentru totdeauna.

După ce-l mustrului pe Ivan, musafirul se interesă:

– Profesiunea?

– Poet, recunoscu Ivan, dar, nu se știe de ce, cam fără entuziasm.

Necunoscutul păru dezamăgit.

– Ce ghinion pot să am! exclamă el, dar, dându-și seama că gafase, își ceru scuze și întrebă: Și care e numele dumitale?

– Bezdomnîi.

– E... eh... ricană oaspetele, strâmbându-se.

– Nu-ți plac versurile mele? îl întrebă Ivan, curios.

– Nici de frică.

– Ce anume ai citit?

– N-am citit niciun vers de-al dumitale! exclamă vizitatorul nervos.

– Atunci, cum poți?...

– Mare lucru! spuse necunoscutul. De parcă nu le-aș fi citit pe ale altora! Poate doar printr-un miracol să fii mai breaz! În fine. Sunt gata să te cred pe cuvânt: vrei să spui că versurile dumitale sunt bune?

– Oribile! răspunse brusc Ivan, cu neînfricare și sinceritate.

– Atunci, nu mai scrie! îl imploră oaspetele.

– Făgăduiesc și jur! răspunse Ivan, solemn.

Promisiunea fu pecetluită printr-o strângere de mână, dar tocmai în clipa aceea din coridor se auziră pași înăbușiți și glasuri.

– Sst! făcu necunoscutul și, ajuns dintr-un salt pe balcon, trase ușa cu grilaj în urmă-i.

Era Praskovia Ivanovna, care venise să arunce o ultimă privire. Îl întrebă pe Ivan cum se simte și dacă vrea să doarmă cu

lumina aprinsă sau stinsă. Ivan o rugă să-i lase lumina aprinsă, și Praskovia Ivanovna ieși, urându-i bolnavului noapte bună. Când totul se liniști, musafirul reintră în odaie.

Îl informă pe Ivan că la camera 119 fusese adus unul nou, stacojiu la față, care bodogănea tot timpul ceva despre nu știu ce valută ascunsă în gura de ventilație și se jura că la ei, pe Sadovaia, se aciuase necuratul.

– Îl înjură pe Pușkin ca un birjar și strigă fără istov: „Kurolesov, bis, bis!” spuse necunoscutul, cutremurându-se scârbit. Apoi, liniștindu-se, se așeză și spuse: La urma urmei, Dumnezeu cu el! Și reluă discuția cu Ivan: De ce te-au adus aici?

– Din cauza lui Pontius Pilat, răspunse Ivan, privind posac în podea.

– Cum? strigă oaspetele, uitând de orice prudență și astupându-și o clipă mai târziu gura cu palma. Ce coincidență uluitoare! Te rog, te implor, povestește-mi!

Cum, nici el nu știa de ce, necunoscutul îi inspira încredere, Ivan îi povesti de-a fir a păr, la început poticnindu-se și fâstâcindu-se, apoi prinzând curaj, toată întâmplarea din ajun de la Patriarșie prudî. Și ce ascultător receptiv își găsise Ivan Nikolaevici în acest misterios șterpelitor de chei! Necunoscutul, departe de a-l lua drept nebun, manifesta cel mai viu interes pentru tot ce povestea, ba, pe măsură ce istorisirea avansa, avu adevărate puseuri de entuziasm, întrerupându-l la tot pasul cu exclamații nerăbdătoare.

– Și, și? Mai departe, mai departe, te implor! Dar, pentru Dumnezeu și toți sfinții, nu omite niciun amănunt!

Ivan nu omise nimic, de altminteri așa îi era mai lesne să povestească, și, încet-încet, ajunse la momentul când, drapat în mantie albă cu căptușeală sângerie, Pontius Pilat își făcuse intrarea în peristil.

Vizitatorul își împreună atunci palmele a rugăciune și murmură:

– Am ghicit! Cât de bine am ghicit totul!

Descrierea morții îngrozitoare a lui Berlioz fu întâmpinată de musafir cu o remarcă destul de enigmatică, rostită cu un licăr de ură în ochi.

– De un singur lucru îmi pare rău: că în locul acestui Berlioz nu s-au nimerit să fie criticul Latunski sau scriitorașul Mstislav Lavrovici! Apoi strigă, surescitat, dar tot în șoaptă: Mai departe!

Motanul care îi dădea bani taxatoarei îl înveseli din cale-afară

pe musafir, care se sufoca de râs – un râs neauzit –, mai cu seamă când îl văzu pe Ivan intrând în rol și, însuflețit de succesul narațiunii sale, țopăind ghemuit, pentru a imita cotoiul cu grivna sub mustață.

– Și uite-așa, conchise Ivan, după ce relată, mai sumbru ca un nor de furtună, episodul de la Griboedov, iată-mă aici.

Vizitatorul își puse, cu compasiune, mâna pe umărul poetului și spuse:

– Sărmane poet! Însă dumneata însuți, amice, porți toată vina. Nu trebuia să-l tratezi cu atâta familiaritate, ba, aș zice, chiar cu insolență! Uite că acum tragi ponoasele. Și încă e cazul să te socoți norocos că, una peste alta, ai scăpat destul de ieftin.

– Dar cine-i tipul ăsta, la urma urmei? strigă Ivan, agitându-și pumnii în aer.

Necunoscutul îl scrută atent, apoi răspunse tot printr-o întrebare:

– N-ai să faci o criză? Aici, toți suntem cam labili... N-ai să strigi după medic? N-o să se lase cu injecții, tapaj, vânzoleală?

– Nu! Nu! strigă Ivan. Dar spune-mi, cine e?

– Ei bine, spuse necunoscutul, rostind cuvintele distinct, unul câte unul, pentru a le conserva întreaga greutate, aseară, la Patriarșie prudî, l-ai întâlnit pe Satan.

Ținându-și cuvântul, Ivan nu făcu o criză, totuși fu serios zdruncinat.

– Cu neputință! Satan nu există!

– Să-mi fie cu iertare! Oricine ar putea susține asta, mai puțin dumneata, care ești, până la proba contrarie, una dintre primele lui victime. Te afli priponit, cum prea bine poți vedea, într-un spital de psihiatrie, dar te încumeți să spui că nu există! Cam anapoda, nu ți se pare?

Deconcertat, Ivan tăcu.

– De cum ai început să mi-l descrii, urmă necunoscutul, am și priceput cu cine ai avut, ieri, plăcerea să stai de vorbă. Și, drept să-ți spun, cel care mă umple de mirare e Berlioz. Dumneata ca dumneata: pari de o candoare feciorelnică – și vizitatorul își ceru din nou scuze –, dar el, după câte mi-a fost dat să aud, a mai citit totuși câte ceva! Mie, unul, chiar primele cuvinte ale acestui așa-zis profesor mi-au spulberat orice îndoieli! E imposibil să nu-l recunoști, prietene! De fapt, dumneata – te rog iarăși să mă ierți – ești cam ignorant, nu-i așa?

– Indiscutabil! conveni Ivan, care devenise de nerecunoscut.

– Ei, vezi... Și totuși, numai portretul pe care l-ai făcut – ochii de culori diferite, sprâncenele!... Iarăși scuze, dar te pomenești că nici de opera *Faust* n-ai auzit?

Nu se știe din ce motiv, Ivan se fâstâci peste măsură și, cu obrajii în flăcări, prinse a bălmăji ceva despre un sejur la Ialta, la un sanatoriu...

– Păi da, sigur... nici nu e de mirare! Dar Berlioz, repet, mă uimește nespus. Era nu numai un om instruit, cu multe lecturi, ci și un ins dibaci. Deși trebuie să spun, în apărarea lui, că Woland putea suci mințile și unora mai hârșâiți ca el.

– Cum ai spus? strigă Ivan.

– Mai încet, omule!...

Ivan se plesni zdravăn cu palma peste frunte și șuieră:

– Acum pricep! Pricep, în sfârșit! Zărisem, pe cartea lui de vizită, un W. Aoleu, ce dandana! Profund tulburat, tăcu o vreme, privind luna ce plutea pe cer dincolo de gratii, apoi spuse: Așadar, e cu putință ca el să-l fi întâlnit de-adevăratelea pe Pontius Pilat. Că doar era născut, la vremea aceea! Iar ăștia mă iau drept nebun! adăugă Ivan, arătând, revoltat, spre ușă.

O cută amară îi umbri musafirului colțul buzelor.

– Să privim adevărul în față, spuse el, întorcând capul spre astrul nopții, ce alerga printre nori. Eu, dumneata – amândoi suntem nebuni, ce să ne mai ascundem după deget! Dumitale, individul ți-a provocat un șoc brutal și te-a zdruncinat lăuntric, poate și pentru că erai o pradă ușoară. Dar ceea ce mi-ai povestit s-a întâmplat cu adevărat. E incontestabil. Ce mă intrigă e că nici măcar un psihiatru de geniu ca Stravinski nu te-a luat în serios. Că doar te-a examinat, nu-i așa? (Ivan încuviință din cap.) Interlocutorul dumitale de la Patriarșie prudî a fost, da a fost, la Pontius Pilat, da, a luat micul dejun cu Kant, și acum e în vizită la Moscova.

– Păi, dacă tot e dracu' gol, o să facă pe aici dracu' știe ce! N-ar trebui înhățat cumva? ridică din nou capul, e drept, nu cu același aplomb, vechiul Ivan, pe care Ivan cel nou nu apucase să-l răpună de-a binelea.

– Dumneata ai încercat deja și cred că ți-a fost de ajuns, răspunse ironic necunoscutul, iar pe alții nu i-aș sfătui să se încumete. Cât despre ce prăpăd o să facă, las' pe el! Ha! Ha! Dar ce păcat că cel ce l-a întâlnit ai fost dumneata, și nu eu! Deși totul e mistuit și cenușa s-a așternut peste tăciuni, îți jur că pentru o asemenea întâlnire aș fi cedat bucuros legătura de chei

a Praskoviei Fiodorovna. Căci altceva n-am. Sunt sărac lipit.

– Dar de ce ai fi vrut să-l vezi?

Urmă un lung răstimp de tăcere. În sfârșit, vizitatorul se smulse din mreaja tristelor lui meditații și spuse cu chipul răvășit:

– Vezi dumneata, suntem prinși într-un joc bizar: eu mă aflu aici din același motiv ca dumneata, mai exact din cauza lui Pontius Pilat. Necunoscutul privi temător în jur și adăugă: cu un an în urmă am scris un roman despre Pontius Pilat.

– Ești scriitor? întrebă cu interes poetul.

Necunoscutul se întunecă la chip și, ridicându-și amenințător pumnul în aer, proclamă:

– Eu sunt Maestrul!

Necunoscutul arboră o mină gravă și extrase din buzunarul halatului o tichie neagră, unsuroasă, pe care era brodată cu fir galben de mătase majuscula „M”. Și-o puse pe cap și i se înfățișă lui Ivan din profil și din față, pentru a demonstra că, într-adevăr, era Maestrul.

– Ea mi-a brodat-o, cu mâinile ei, adăugă el misterios.

– Poți să-mi spui numele dumitale?

– Eu nu mai am nume, răspunse cu sumbru dispreț straniul vizitator. Am renunțat la el, după cum am renunțat la toate pe lumea asta. Rămână dat uitării.

– Vorbește-mi măcar despre romanul dumitale, îl rugă Ivan plin de tact.

– Fie, dacă zici că te interesează... Dar trebuie să-ți spun că istoria vieții mele nu e tocmai una obișnuită, începu vizitatorul.

... Istoric de profesie, cu doi ani în urmă lucra încă într-un muzeu din Moscova, făcând, în plus, și traduceri.

– Din ce limbă? întrebă Ivan curios.

– Cunosc cinci limbi, în afară de cea maternă, răspunse necunoscutul: engleza, franceza, germana, latina și greaca. Citesc puțin și în italiană.

– I-auzi! șopti Ivan cu invidie.

Istoricul nostru trăia singur. N-avea rude și nu cunoștea aproape pe nimeni la Moscova. Și închipuie-ți – într-o bună zi câștigă o sută de mii de ruble!

– Imaginează-ți stupefacția mea, povesti cu glas șoptit musafirul cu tichie neagră, când, scotocind în coșul cu rufe murdare, văd pe el exact numărul din ziar! Obligațiunea norocoasă, explică el, o primisem de la muzeu.

Odată intrat în posesia celor o sută de mii de ruble, misteriosul musafir al lui Ivan trecuse la fapte: cumpărase cărți și abandonase odaia de pe Miasnițkaia, în care își târa zilele.

– Blestemată fundătură! mârâi el.

... Închiriase două cămăruțe la subsolul unei case modeste cu grădină pe o străduță din apropierea Arbatului, de la un antreprenor în construcții.

– Știi ce sunt antreprenorii în construcții? îl întrebă oaspetele pe Ivan și îl lămuri pe loc: Un grup nu prea numeros de escroci care, nu se știe prin ce minune, se mai menține în activitate la Moscova.

... Așadar, închiriase două odăi la demisolul unei căsuțe cu grădină, își părăsise slujba de la muzeu și se apucase să scrie romanul despre Pontius Pilat.

– Ah, a fost veacul meu de aur! șopti vizitatorul, cu ochi strălucitori. Un mic apartament absolut separat, cu un vestibul în care aveam până și chiuvetă, accentuă el, mândru nevoie mare, și două ferestruici chiar deasupra trotuarului ce pornea de la portiță. Vizavi, la nici patru pași, tufe de liliac, un tei și un arțar. Ah! Ah! Ah! Iarna vedeam prin ferestruică botinele negre ale câte unui trecător și auzeam neaua scârțâind sub ele. În sobă ardea, zi și noapte, focul. Dar, brusc, a explodat primăvara și, prin geamurile tulburi, am văzut tufele de liliac întâi golașe, iar apoi înveșmântate în verdeață. Și tot atunci, primăvara trecută, mi s-a întâmplat ceva mult mai încântător decât câștigarea celor o sută de mii de ruble! Ceea ce, trebuie să recunoști, e o sumă enormă!

– Fără discuție, recunoscu Ivan, care asculta cu mare luare-aminte.

– Am deschis micile mele ferestre și m-am instalat în a doua încăpere, una minusculă (musafirul își desfăcu brațele, ca pentru a-i sugera dimensiunile), cam atâtica. Era acolo o canapea, la peretele opus – altă canapea, iar între ele – o măsuță, cu o veioză adorabilă, iar lângă fereastră – cărți și un mic birou, în vreme ce în prima cameră – o încăpere enormă, paisprezece metri – numai cărți, cărți și soba. Ah, ce cuibușor aveam! Și ce splendid mirosea liliacul! Și eram atât de extenuat, încât îmi simțeam capul ușor, și Pilat zbura vertiginos spre final...

– Mantie albă, căptușeală sângerie!... Înțeleg, exclamă Ivan.

– Întocmai! Pilat zbura, zbura spre sfârșit, și eu știam deja că ultimele cuvinte ale romanului vor fi: „... Al cincilea procurator al

Iudeei, cavaleristul Pontius Pilat.” Firește, uneori ieșeam să mă plimb. O sută de mii e o sumă enormă și aveam un superb costum gri. Ori mă duceam să iau masa la vreun restaurant mai ieftin. Pe Arbat era unul nemaipomenit, nu știu dacă mai există și astăzi…

Ochii musafirului se deschiseră larg și el își continuă istoria șoptită, contemplând chipul palid al lunii:

– Purta în mână un buchet de flori galbene, oribile și rău-prevestitoare. Habar n-am cum le zice, dar sunt, invariabil, nu se știe prin ce blestem, primele care apar, primăvara, la Moscova. Și aceste flori se detașau net pe mantoul ei negru, primăvăratic. Flori galbene! O culoare de rău-augur. Tocmai cotea de pe Tverskaia pe o ulicioară, când s-a întors. Cunoști Tverskaia… Pe strada asta circulă mii de oameni, dar te asigur că ea mă văzuse doar pe mine și mă învăluia într-o privire îngrijorată, mai mult decât îngrijorată – înecată în durere. Iar eu am fost frapat nu atât de frumusețea ei, cât de strania, nemaivăzuta singurătate ce i se citea în ochi!

Cedând acelei chemări galbene, am pornit pe urmele ei. Mergeam pe ulicioara strâmtă, ternă, ea, pe o parte, eu – pe cealaltă și – imaginează-ți – în jur, nici țipenie! Ideea că trebuia neapărat să-i vorbesc mă tortura, aveam senzația chinuitoare că voi fi incapabil să scot o vorbă, că ea va dispărea și n-am s-o mai revăd niciodată.

Și, pe neașteptate, închipuie-ți, ea mi-a vorbit:

„Îți plac florile mele?”

Îmi amintesc distinct timbrul vocii ei, o voce gravă, dar cu inflexiuni neașteptat de calde și – oricât de bizar ar putea suna – mi s-a părut că ecoul se repercutase pe suprafața murdară și gălbuie a zidurilor. Alergând de-a lungul străduței, am traversat rapid și, apropiindu-mă de ea, am spus: „Nu.”

Ea m-a privit mirată, iar eu mi-am dat seama, cu totul pe neașteptate, că dintotdeauna iubisem și iubeam această femeie. Bizar, nu-i așa? Firește, o să-mi spui că sunt nebun!

– Nu spun absolut nimic! exclamă Ivan și adăugă: Te rog, mai departe!

Și vizitatorul continuă:

– Da, m-a privit mirată, apoi, după o clipă, m-a întrebat:

„Nu-ți plac, îndeobște, florile?”

Mi s-a părut că disting în glasul ei o anumită aversiune. Mergeam alături de ea, străduindu-mă să țin pasul și, spre

mirarea mea, nu mă simțeam câtuși de puțin stânjenit.

„Ba da, îmi plac, am spus, dar nu astea.”

„Atunci care?”

„Îmi plac trandafirii.”

Am regretat imediat aceste cuvinte, căci ea mi-a zâmbit, vinovat parcă, și a aruncat buchetul în rigolă. Am rămas un moment descumpănit de gestul ei, apoi am ridicat buchetul și i l-am întins, dar ea l-a respins cu un surâs amuzat, așa că am rămas cu florile în mână.

Am mers o vreme așa, în tăcere, până când, la un moment dat, ea mi-a luat buchetul din mână, l-a aruncat pe caldarâm, și-a strecurat mâna înmănușată într-a mea și ne-am continuat drumul unul lângă altul.

– Mai departe? zise Ivan. Și, te rog, nu omite niciun amănunt.

– Mai departe? repetă necunoscutul întrebarea. Ei bine, ce s-a întâmplat mai departe nu e greu de ghicit.

Își șterse pe furiș, cu mâneca dreaptă, o lacrimă neașteptată și urmă:

– Dragostea ne-a ieșit în cale așa cum apare, ca din pământ, un asasin pe o ulicioară întunecoasă, și ne-a răpus pe amândoi dintr-o singură lovitură. Așa lovește fulgerul, așa lovește pumnalul! Ce-i drept, ea avea să susțină mai târziu că lucrurile nu s-au petrecut așa, că, de fapt, noi doi ne iubeam de mult, dintotdeauna, fără să ne fi văzut vreodată, și că ea trăise cu altcineva, iar eu cu asta… cum îi zice? Cu…

– Cu cine? stărui Bezdomnîi.

– Ei bine, cu… cu asta… uf, am uitat… răspunse musafirul, pocnind din degete.

– Erai căsătorit?

– Păi da, de-asta și pocnesc din degete. Cu asta… Cu Varenka, Manecika… ba nu, Varenka: rochie în dungi… muzeu… Pe scurt, am uitat…

Așadar, mi-a spus că ieșise în ziua aceea cu flori galbene în brațe pentru ca eu s-o găsesc în sfârșit și că, dacă asta nu s-ar fi întâmplat, ea s-ar fi otrăvit cu siguranță, pentru că viața îi era pustie…

Da, iubirea ne lovise ca un trăsnet. Am știut asta chiar în aceeași zi, un ceas mai târziu, când ne-am trezit, fără să fi văzut niciuna dintre străzile pe care am trecut, pe chei, lângă zidurile Kremlinului.

Vorbeam de parcă nu ne văzuserăm de ieri, de parcă ne știam

de ani și ani. Am stabilit să ne reîntâlnim a doua zi, în același loc, pe malul râului Moscova, și ne-am reîntâlnit.

Soarele de mai ne scălda în lumină. Și curând, foarte curând, această femeie a devenit soția mea de taină.

Venea la mine în fiecare zi, iar eu începeam s-o aștept dis-de-dimineață. Îmi manifestam nerăbdarea mutând inutil, de colo-colo, obiectele de pe masă. Cu zece minute înainte de ora întâlnirii, mă așezam sub fereastră și trăgeam cu urechea, în speranța că voi auzi scârțâitul portiței șubrede. Și, lucru curios, înainte de a o fi cunoscut, rar cine dădea prin curticica noastră, s-ar putea spune că nu călca nimeni pe acolo, acum însă, mi se părea că toată Moscova își dăduse întâlnire la ferestrele mele. Portița se zbate, inima mi se zbate și, închipuie-ți, chiar la nivelul chipului meu, dincolo de fereastră, vedeam apărând, matematic, niște ciubote murdare. Un tocilar. Dar cine să aibă nevoie, în casa aceea, de un tocilar? Ce să ascută? Tăișurile căror cuțite?

Portița nu se zbătea, lăsând-o să treacă, decât o dată, dar până atunci inima mea tresărea de cel puțin zece ori. Nu te mint. Iar apoi, când venea ora ei și acele ceasornicului arătau amiaza, ea, inima mea, nu înceta să zvâcnească, până în momentul când în dreptul ferestrei își făceau apariția, aproape neauziți, pantofii ei de antilopă, cu funde negre strânse cu catarame strălucitoare de oțel.

Uneori se ținea de șotii și, oprindu-se în fața celei de-a doua ferestre, bătea ușor în geam cu vârful pantofului. În aceeași secundă, eu eram lângă geamul acela, dar pantofiorul dispărea și fularul de mătase neagră care, pentru o clipă, ecranase lumina, dispărea și el, iar eu alergam să-i deschid.

Nimeni nu știa de relația noastră. Mă pun chezaș pentru asta, deși așa ceva e, îndeobște, cu neputință. Nu știa nici soțul ei, nici anturajul lor. În casa de modă veche unde eu ocupam subsolul, oamenii erau la curent, desigur, toți vedeau că vine o femeie pe la mine, dar numele nu i-l știa nimeni.

– Dar, de fapt, cine era ea? întrebă Ivan, foarte interesat de această poveste de dragoste.

Vizitatorul schiță un gest din care rezulta că identitatea ei n-o va dezvălui nimănui, și își continuă istorioara.

Ivan află că Maestrul și necunoscuta ajunseseră să se iubească atât de mult, încât deveniseră absolut de nedespărțit. Ivan își imagina cu ușurință cele două odăițe de la demisol, cufundate tot timpul în obscuritate, din pricina liliacului și a

gardului. Ca și mobila uzată, tapisată cu roșu, ornicul care suna la fiecare jumătate de oră și cărțile, cărțile încovoind nenumăratele rafturi ce se înălțau de la podeaua vopsită până la tavanul afumat, și soba.

Mai află că, încă din primele zile ale relației lor, ajunseseră la concluzia că destinul însuși îi scosese unul în calea celuilalt la întretăierea străzii Tverskaia cu acea ulicioară, că sunt creați unul pentru altul și sortiți să nu se despartă niciodată.

Din povestirea musafirului său, Ivan află și cum își petreceau ziua cei doi îndrăgostiți. Ea venea și, înainte de toate, își punea șorțul. În antreul îngust unde se afla chiuveta de care, nu se știe de ce, era atât de mândru colegul lui de spital, aprindea lampa de gătit cu petrol de pe masa de lemn și pregătea micul dejun, pe care-l servea pe masa ovală din camera mare. La vremea furtunilor de mai, când pe lângă ferestrele cam chioare șuvoaiele năvăleau gălăgioase în curte, amenințând să le inunde cel din urmă refugiu, amanții făceau focul în sobă și coceau cartofi. Coaja arsă a cartofilor aburinzi le înnegrea degetele. În micul demisol răsunau râsete, în vreme ce pomii din livadă, răvășiți de ploaie, își lepădau rămurelele rupte și ciorchinii imaculați ai florilor.

Când furtunile lăsară locul nemiloasei arșițe a verii, într-o vază își făcură apariția trandafirii, atât de iubiți și de așteptați de amândoi. Cel ce se autointitulase Maestrul lucra febril la un roman al său, care o captivase și pe necunoscută.

– Vreau să spun că, în unele momente, eram gelos pe propriul meu manuscris, îi șopti lui Ivan oaspetele nocturn venit din balconul irizat de lumina lunii.

Prefirându-și pletele printre degetele subțiri cu unghii ascuțite, ea citea și răscitea paginile scrise, iar când isprăvea, continua să brodeze tichia aceea neagră. Uneori se ghemuia lângă rafturile de jos ale bibliotecii, ori se cocoța pe un scaun ca să ajungă la cele de sus și ștergea cu cârpa sutele de cotoare colbuite. Îl zorea, îi prezicea glorie – cam pe atunci începuse să-i spună „Maestre”. Aștepta cu nerăbdare ultimele cuvinte – făgăduite de el – despre cel de-al cincilea procurator al Iudeei, recita cu glas cântător pasaje întregi care o încântaseră, spunând că romanul acela e viața ei.

Finalizat în august, manuscrisul fu predat unei dactilografe obscure, care îl multiplică în cinci exemplare. Și, în fine, veni momentul când Maestrul trebuia să-și părăsească tainicul refugiu

și să plonjeze în vâltoarea vieții.

– Am plonjat în vâltoarea vieții, cu romanul în mână, și atunci viața mea a luat sfârșit, șopti Maestrul, lăsând capul în jos și, un lung moment, Ivan văzu clătinându-se dinaintea lui tichia neagră, cu „M”-ul ei galben.

Musafirul își reluă istorisirea, dar ea deveni parcă mai dezlânată: tot ce putu pricepe Ivan fu că un soi de cataclism se produsese atunci în existența oaspetelui său.

– Am pășit pentru prima oară în lumea literară și acum, când totul s-a sfârșit și pieirea mea e de domeniul evidenței, îmi amintesc de ea cu oroare, șopti Maestrul pe un ton solemn, ridicându-și brațul a lehamite. Ce lovitură teribilă mi-a administrat! M-a strivit pur și simplu!

– Cine anume? murmură Ivan abia auzit, într-atât se temea să-l întrerupă pe naratorul vizibil bulversat.

– Redactorul, ți-am spus că redactorul! Când m-am prezentat la editură, după ce mi-a citit romanul, s-a uitat la mine doar cu coada ochiului, de parcă aș fi avut obrazul tumefiat de un abces, pentru ca apoi să-și fixeze privirile într-un ungher, chicotind stânjenit la răstimpuri. Boțea manuscrisul fără niciun rost, pufnind, cât despre întrebările pe care mi le punea, mi se păreau scornite de mintea unui smintit. Fără să sufle o vorbă despre romanul în sine, mă întreba de unde eram și din ce hrubă răsărisem, dacă scriam de multă vreme și de ce nu auzise până atunci de mine, ba mi-a trântit și o întrebare, din punctul meu de vedere, absolut idioată: cine mi-a vârât în cap să scriu un roman pe o temă atât de stranie?

În cele din urmă, cum izbutise să mă plictisească, l-am întrebat pe șleau dacă – da sau nu – avea să-mi publice romanul.

A început să se foiască, bolborosind ceva nedeslușit și sfârșind prin a-mi spune că nu are latitudinea de a decide singur în această chestiune și că manuscrisul meu trebuia evaluat și de alți membri ai colegiului redacțional, în speță de criticii Latunski și Ariman, precum și de scriitorul Mstislav Lavrovici. M-a poftit să revin peste două săptămâni.

Am revenit peste două săptămâni, când am fost primit de o demoazelă ai cărei ochi priveau întruna, cruciș, vârful propriului nas, din pricina deprinderii de a minți în ritmul în care respira.

– E Lepșonnikova, secretara de redacție, spuse zâmbind Ivan, care cunoștea ca pe propriile-i buzunare lumea descrisă cu atâta dezgust de musafirul lui.

– Se prea poate, îl întrerupse acesta. În orice caz, de la ea mi-am primit îndărăt romanul, deja slinos și ferfeniț it lamentabil. Străduindu-se să nu-mi întâlnească privirea, această Lepșonnikova m-a informat că redacția avea material pentru doi ani de acum înainte și că, în consecință, după expresia ei, chestiunea publicării romanului meu „cădea de la sine”. Ce mai țin minte din zilele acelea? mormăi Maestrul, frecându-și tâmpla. Da, petalele de trandafir căzând pe foaia de titlu și ochii prietenei mele. Da, ochii ei mi-au rămas întipăriți în memorie.

Istorisirea musafirului lui Ivan devenea din ce în ce mai incoerentă și mai lacunară. Vorbea, confuz, despre o ploaie piezișă, despre disperarea ce se înstăpânise în refugiul de la subsol și despre niște demersuri suplimentare pe care le-ar fi întreprins. Dar, șopti el într-un suflet, la adresa ei, cea care îl îndemna la luptă, n-avea niciun reproș, niciunul!

– Țin minte, da, țin minte acea blestemată pagină, mormăi oaspetele desenând cu două degete în aer conturul unei pagini de ziar. Și Ivan deduse din următoarele fraze, destul de încâlcite, că un redactor dăduse publicității un fragment amplu din romanul celui ce-și zicea „Maestrul”.

După spusele lui, mai trecuseră doar două zile și, într-un alt ziar, apăruse articolul criticului Ariman, intitulat „Dușmanul iese la atac”, în care se spunea că musafirul lui Ivan, profitând de indolența și ignoranța unui redactor, făcuse tentativa de a strecura la tipar o apologie a lui Isus Christos.

– Ah, da, mi-aduc aminte, mi-aduc aminte! strigă Ivan. Atât că ți-am uitat numele!

– Să lăsăm asta, repet: eu nu mai am nume, spuse musafirul. Despre altceva e vorba. Peste o zi, într-o altă publicație, sub semnătura lui Mstislav Lavrovici, vedea lumina tiparului un alt articol, în care autorul cerea să se lovească neîntârziat și cât se poate de dur în această „pilaterie” și în cel ce încercase s-o strecoare (din nou această vocabulă afurisită) în presă.

Stupefiat la vederea acestui cuvânt bizar – „pilaterie” –, am deschis un al treilea ziar. Erau, de data asta, două articole: unul – al lui Latunski, iar celălalt – semnat cu inițialele „N.E.”. Ei bine, crede-mă, atacurile lui Ariman puteau fi considerate o glumă în comparație cu opera lui Latunski. E de-ajuns să-ți spun că articolul lui se intitula „Un sectant militant”. Absorbit de lectura articolului al cărui subiect eram, și cum uitasem să închid ușa, nici n-am băgat de seamă când și-a făcut apariția, ținând în

mână umbrela udă și niște ziare la fel de ude. Ochii ei scăpărau scântei, mâinile, reci, îi tremurau. Întâi s-a aruncat la pieptul meu, sărutându-mă, apoi, cu glas răgușit și bătând cu palma în masă, a strigat că avea să-l otrăvească pe acel Latunski.

La aceste cuvinte ale Maestrului, Ivan scoase un geamăt confuz, dar nu spuse nimic.

– Au venit zile lungi și lugubre de toamnă. Romanul fusese scris, nu mai aveam nicio ocupație, și amândoi nu făceam decât să stăm pe un covoraș lângă sobă și să ne uităm la foc. De altminteri, de o vreme ne despărțeam pentru răstimpuri mai lungi decât înainte. Ea pleca deseori să se plimbe.

… Pe neașteptate, m-am ales cu un prieten. Da, da, închipuiești, eu, care îndeobște nu sunt defel înclinat să mă apropii de oameni, având o fire reținută și neîncrezătoare, mă trezesc deodată că mi se vâră în suflet cineva neprevăzut, neașteptat, care, fizic, seamănă cu domnul dracu', dar mie mi-a plăcut grozav.

Cum zic, chiar în răstimpul ăla ingrat, într-o bună zi portița micii noastre grădini se deschide – țin minte, era o zi plăcută de toamnă. Ea nu era acasă. Și pe portiță intră un om, se duce în casă, având, pesemne, treburi cu proprietarul, apoi coboară din nou în grădină și nu știu cum, cât ai bate din palme, face cunoștință cu mine. Se recomandă ziarist. Tipul mi-a căzut așa, deodată, cu tronc, încât, imaginează-ți, până astăzi, când îmi aduc aminte de el, mi se face dor. A început să treacă destul de des pe la mine. Am aflat că era holtei, că stă pe undeva pe-aproape, într-un apartament la fel de strâmt ca al meu, și multe altele… Dar, nu știu de ce, nu m-a invitat pe la el. Soției mele nu i-a plăcut individul, ba chiar dimpotrivă, l-a găsit antipatic. I-am luat apărarea. Dar ea mi-a spus: „Fie cum ți-e voia, dar eu îți spun că omul acesta are ceva respingător." Am izbucnit în râs. Dar, de fapt, ce m-a atras la el? Eu socot că, îndeobște, omul fără surprize lăuntrice, fără ceva aparte acolo, în cutiuța lui, nu e interesant. O astfel de surpriză îmi rezerva Aloizi (ah, da, am uitat să-ți spun că noua mea cunoștință se numea Aloizi Mogarîci). Nu întâlnisem niciodată până atunci și sunt convins că nici nu voi mai întâlni un om cu mintea lui Aloizi Mogarîci. Dacă nu înțelegeam sensul unei notițe de ziar, Aloizi mi-o lămurea într-o clipă și se vedea clar că asta nu-l costă niciun efort. Același lucru era valabil și pentru problemele și fenomenele legate de viața cotidiană. Dar asta încă era puțin. Aloizi m-a cucerit prin

pasiunea lui pentru literatură. N-a avut liniște până nu m-a înduplecat să-i citesc romanul meu din scoarță-n scoarță, și trebuie să-ți spun că despre carte s-a pronunțat foarte măgulitor, dar cu o precizie uluitoare, reiterând toate observațiile redactorului, de parcă ar fi asistat la discuție. Le nimerea, cum s-ar zice, sută la sută. În afară de asta, mi-a explicat cu precizie matematică de ce nu putea fi publicat romanul meu, și mi-am dat seama că avea dreptate. Îmi spunea fățiș: capitolul cutare n-are cum să treacă...

Articolele incriminatorii, ia aminte, nu încetaseră să apară. Primele n-au făcut decât să-mi stârnească râsul. Dar, pe măsură ce se înmulțeau, atitudinea mea față de ele se schimba. După amuzament, a urmat al doilea stadiu – stupefacția, în fiecare rând, literalmente în fiecare rând al acestor articole, se simțea ceva fals, o extraordinară degringoladă și lipsă de convingere, în pofida tonului categoric și amenințător. Tot timpul mi s-a părut, și nu m-am putut dezbăra de această senzație, că autorii acestor articole scriau altceva decât ce voiau să spună și că tocmai din asta izvora furia lor.

Iar apoi, imaginează-ți, a venit și stadiul numărul trei – al fricii. Frică nu de acele articole, crede-mă, ci de alte lucruri, fără nicio legătură cu romanul.

Bunăoară, acum îmi era frică de întuneric. Pe scurt, eram pradă unui deranjament mintal. Aveam senzația, mai cu seamă înainte de a adormi, că un soi de caracatiță își întindea, pe furiș, dar inexorabil, tentaculele lacome și reci spre inima mea. Drept care am fost nevoit să dorm cu veioza aprinsă.

Iubita mea se schimbase foarte mult (bineînțeles, nu-i spusesem nimic despre caracatiță, dar ea simțea că înlăuntrul meu ceva era departe de a fi în regulă). Slăbise și se făcuse palidă, nu mai râdea aproape niciodată și mă ruga necontenit s-o iert pentru că mă sfătuise să public fragmentul acela de roman. Îmi sugera să las totul baltă, să plec în sud, la Marea Neagră, chiar dacă aș cheltui, în călătoria asta, tot ce mai rămăsese din faimoasa sută de mii.

Era foarte insistentă, iar eu, ca să n-o contrazic (ceva îmi spunea că n-am să mai ajung pe țărmul Mării Negre), i-am făgăduit că o să-i fac pe plac într-una din zilele următoare.

S-a oferit să meargă să-mi cumpere bilet. Atunci am scos toți banii pe care-i mai aveam, vreo zece mii de ruble, și am rugat-o să-i țină la ea.

„De ce atât de mult?” s-a mirat ea.

I-am explicat, destul de confuz, că mi-era teamă de hoți și că o rog să-mi păstreze acei bani până la plecare. I-a luat, i-a pus în poșetă, m-a sărutat și mi-a spus că preferă să moară decât să mă lase singur în starea în care mă aflam. Acum era așteptată și trebuia să plece, dar avea să revină mâine. M-a implorat să nu-mi fie teamă de nimic.

Era într-o zi de octombrie, în amurg. A plecat. Eu m-am întins pe canapea și, fără să aprind lumina, am adormit. M-a trezit senzația că ea, caracatița, era aici. Bâjbâind prin beznă, abia am izbutit să aprind veioza. Ceasul meu de buzunar arăta ora 2. Mă culcasem zdruncinat și m-am trezit bolnav. Mi s-a părut deodată că bezna toamnei va sparge geamurile și va năvăli înăuntru, iar eu mă voi îneca în ea ca în cerneală. Când m-am sculat, nu mai eram stăpân pe mine. Am țipat și, într-un atac de panică, mi-a fulgerat prin gând să fug undeva, fie și sus, la proprietarul meu. Am găsit totuși puteri să ajung la sobă și să dau foc surcelelor din ea. Când lemnele au început să trosnească și ușița să tremure, m-am simțit, parcă, mai ușurat... Am dat fuga în antreu și am aprins lumina, am găsit o sticlă de vin alb, am destupat-o și am început să beau direct din ea. Frica mi s-a atenuat, cel puțin într-atât, încât n-am mai alergat la proprietar, ci m-am întors la sobă. Am deschis ușița, lăsând jăraticul să-mi încingă obrazul și mâinile, și am șoptit:

„Te rog să simți că sunt la ceas de cumpănă. Vino, vino!...”

Dar nu venea nimeni. În sobă ardea focul, în geamuri izbea, răpăind, ploaia. Și atunci a sosit clipa. Am scos din sertarul biroului manuscrisul și copiile voluminoase ale romanului și am început să le ard. Era un lucru anevoios, pentru că hârtia scrisă arde greu. Rupându-mi unghiile, sfâșiam caietele în bucăți, așezându-le printre buturugi în poziție verticală și zgândărind filele cu vătraiul, pentru ca flăcările să le cuprindă mai lesne. Din când în când, cu toate strădaniile mele, cenușa mă înfrângea, înăbușind flăcările, dar mă luptam cu ea, și romanul meu, împotrivindu-se cu îndârjire, pierea totuși. Cuvinte familiare mi se perindau prin fața ochilor, năprasnice plăgi galbene invadau filele de jos în sus, și totuși cuvintele răzbăteau prin ele. Dispăreau numai când hârtia se înnegrea și eu, cuprins de turbare, le dădeam lovitura de grație cu vătraiul.

Deodată, cineva prinse a zgâria încet geamul. Inima îmi zvâcni în piept și, după ce am azvârlit în foc ultimul caiet, m-am

repezit să deschid. Câteva trepte de cărămidă duceau din subsol spre portița dinspre curte. Poticnindu-mă, am alergat la portița aceea și am întrebat:

„Cine e?”

Și un glas – glasul ei – mi-a răspuns.

„Eu sunt…”

Nu mai știu cum am izbutit s-o scot la capăt cu lanțul și cheia. De cum a trecut pragul, ea, udă toată și cu pletele răvășite, s-a lipit tremurând de mine. Nu eram în stare să vorbesc, repetam întruna un singur cuvânt: „Tu!… Tu!” Apoi glasul mi s-a frânt și am alergat amândoi în subsol.

În antreu, ea și-a scos mantoul și amândoi am intrat repede în odaia cea mare. Cu un strigăt slab, ea s-a repezit la sobă, smulgând cu mâinile goale din flăcări ultimul teanc de foi, pe care flăcările încă nu apucaseră să le mistuie. Odaia s-a umplut de fum. Stingeam cu picioarele focul, în vreme ce ea, trântită pe canapea, izbucnise într-un plâns convulsiv, nestăpânit.

Când s-a mai liniștit, i-am spus:

„Am ajuns să urăsc acest roman și mi-e teamă. Sunt bolnav și trăiesc cu frica în oase.”

„Doamne, cât ești de bolnav! Pentru ce toate astea, pentru ce? Dar am să te vindec, am să te vindec!”

I-am văzut ochii umflați de fum și de plâns și i-am simțit palmele mângâindu-mi fruntea.

„Am să te vindec, am să te vindec… murmura ea, înfigându-și degetele în umeri mei. Ai să-l rescrii. Dumnezeule, cum de n-am avut inspirația să păstrez un exemplar?” Scrâșnind din dinți de furie, a mai bâiguit ceva nedeslușit, apoi, cu buzele strânse, începu să adune și să îndrepte, de bine, de rău, filele mușcate de foc. Era un capitol de la mijlocul romanului, nu-mi mai aduc aminte care. A aranjat cu grijă filele pârjolite, le-a învelit într-o coală de hârtie și a legat pachetul cu o panglică. Toate gesturile ei erau decise, arătând că își recăpătase stăpânirea de sine. Mi-a cerut vin și, după ce a băut, mi-a vorbit mult mai calm.

„Uite cum vine scadența pentru minciună, și eu nu mai vreau să mint. Aș rămâne la tine și acum, dar nu vreau s-o fac în felul ăsta. Nu vreau să trăiască o viață întreagă cu amintirea că l-am părăsit în puterea nopții… Nu mi-a făcut niciodată niciun rău. Tocmai a fost chemat de urgență, pentru că la uzina unde lucrează a izbucnit un incendiu. Dar se va întoarce curând. O să am o explicație cu el mâine dimineață, o să-i spun că iubesc pe

altcineva și o să mă întorc pentru totdeauna la tine. Dar spune-mi, poate că tu nu vrei asta?” „Biata de tine, sărmana mea prietenă, n-am să-ți îngădui să faci un asemenea pas. Nu vei fi fericită în preajma mea și nu vreau să te scufunzi odată cu mine.”

„E singurul motiv?” întrebă ea, apropiindu-și ochii de ai mei.

„Singurul.”

S-a însuflețit vădit, s-a lipit de mine, petrecându-mi brațele pe după umeri, și mi-a spus:

„Ei bine, vreau să pier împreună cu tine. Mâine dimineață voi fi aici.”

Și iată ultimele lucruri pe care mi le amintesc din viață: dreptunghiul de lumină decupat în noapte de ușa de la intrare și, în această lumină, o șuviță rebelă ce-i scăpase de sub beretă, ochii ei plini de hotărâre. Apoi, o siluetă neagră în pragul ușii dinspre stradă, cu un pachet alb în mână.

„Te-aș conduce, i-am spus, dar n-aș mai avea puterea să mă întorc. Mi-e teamă.”

„Alungă frica. Mai rabdă câteva ceasuri. Mâine dimineață voi fi la tine.”

Sunt ultimele ei cuvinte auzite de mine.

– Sst! făcu deodată bolnavul, întrerupându-se pe sine însuși și ridicând degetul. Clarul de lună zgândărește nervii.

Maestrul dispăru pe balcon. Ivan mai auzi niște rotile rulând pe coridor, apoi pe cineva suspinând ori gemând abia perceptibil.

Când se reinstaură liniștea, musafirul reveni, anunțându-l pe Ivan că și salonul 120 se procopsise cu un locatar. Noul venit cerea fără încetare să i se restituie capul. Intrigați, ambii interlocutori tăcură o vreme, apoi își reveniră și reluară conversația întreruptă. Musafirul dădu să deschidă gura, dar noaptea aceea se dovedi a fi, într-adevăr, una agitată. Pe coridor se auzeau glasuri. Musafirul prinse atunci să-i vorbească lui Ivan la ureche, cu voce atât de scăzută, încât numai poetul îl putea auzi, exceptând prima frază, care suna astfel:

– La un sfert de oră după plecarea ei, cineva mi-a ciocănit în geam…

În chip vizibil, ceea ce șușotea bolnavul la urechea lui Ivan îl cufunda într-o tulburare adâncă. Chipul îi tresărea convulsiv, iar prin ochi i se perindau reflexe de frică și de furie. De câteva ori, Maestrul întinse, ca pentru a o lua martoră, degetul spre luna ce depășise de mult cadrul ferestrei. Când, în sfârșit, zgomotele de

afară se stinseră cu totul, musafirul se îndepărtă de Ivan și vorbi cu glas mai distinct:

– Și uite-așa, într-o noapte de la mijlocul lui ianuarie, în același palton, dar cu nasturii smulși, tremuram de frig în mica mea curte. În spatele meu – tufele de liliac acoperite de nămeți, iar în față, jos – gemulețele slab luminate și cu storurile trase. M-am lipit de una dintre ferestre și am tras cu urechea. În casa mea cânta un patefon. E tot ce am izbutit să aud, de văzut n-am putut vedea nimic. După ce am ezitat preț de câteva clipe, am ieșit pe portiță în ulicioară. Se dezlănțuise viscolul. Un câine mi s-a împleticit printre picioare, speriindu-mă, și am fugit de el pe celălalt trotuar. Frigul și teama, care de acum mă încolțeau de pretutindeni, mă aduseseră într-o stare de adevărată frenezie. Nu știam unde să mă duc și, pesemne, cel mai simplu lucru ar fi fost să mă arunc sub unul din tramvaiele ce treceau pe strada în care dădea ulicioara mea. De departe, vedeam acele lăzi enorme, înzăpezite și scăldate în lumină, auzeam scrâșnetul lor oribil pe șinele înghețate. Dar, vezi dumneata, dragul meu vecin, frica pusese stăpânire pe fiecare celulă a corpului meu și mi-era groază de tramvai, întocmai cum mă băgase în sperieți un biet câine. Nu, în tot stabilimentul ăsta n-ai să găsești boală mai grea ca a mea, te asigur!

– Bine, dar la urma urmei poți să-i dai de știre! spuse Ivan, plin de compasiune pentru bietul bolnav. Unde mai pui că la ea sunt banii dumitale. Sunt convins că i-a păstrat, nu-i așa?

– Nu-ți face griji, bineînțeles că i-a păstrat. Dar văd că nu mă înțelegi. Ori, mai degrabă, eu îmi voi fi pierdut darul, pe care îl aveam odinioară, de a înfățișa pe înțeles lucrurile. De fapt, nu am motive s-o regret, pentru că nu văd la ce mi-ar mai putea folosi. Cât despre iubita mea – aici musafirul privi cu venerație undeva în tenebrele nopții –, ea ar urma să primească o scrisoare de la casa de nebuni. Poți trimite o scrisoare de la asemenea adresă? De la azilul de nebuni? Glumești, amice! S-o fac nefericită? Nu, așa ceva e peste puterile mele!

Ivan nu cuteză să-l contrazică, se mărgini să-l compătimească în tăcere. Îi împărtășea suferința. Iar musafirul lui, chinuit de amintiri, își clătina capul cu tichie neagră, murmurând:

– Sărmana femeie!... O singură nădejde am: că m-a uitat...

– Dar poți să te faci sănătos... sugeră timid Ivan.

– Boala mea n-are leac, spuse calm Maestrul. Când Stravinski îmi spune că mă va readuce la o viață normală, nu-l cred. Din

omenie, vrea pur și simplu să mă consoleze.

De altminteri, nu neg că, în ultima vreme, mă simt mai bine. Dar unde am rămas? Gerul și tramvaiele acelea huruitoare... Știam că tocmai fusese deschisă această clinică și m-am pornit să traversez orașul până aici. Curată nebunie! Odată ieșit din oraș, aș fi degerat cu siguranță, dar m-a salvat întâmplarea. Ceva se defectase la un camion – era la vreo patru kilometri dincolo de barieră. M-am apropiat de șofer și, spre mirarea mea, i s-a făcut milă de mine. Mașina venea chiar aici. Și m-a luat. Am scăpat ieftin, mi-au degerat doar degetele de la piciorul stâng. Dar mi le-au vindecat. Și uite că se împlinesc patru luni de când sunt la clinică. Dacă vrei să știi, găsesc că nu e deloc rău aici. Atât că nu trebuie să-ți faci planuri prea mari, dragă vecine, zău așa. Eu, bunăoară, aș fi vrut să cutreier tot globul pământesc. Dar uite că n-a fost să fie. Văd doar un colț infim al acestui glob. N-o fi locul cel mai ademenitor, dar, repet, nu e nici chiar atât de rău. Azi-mâine se face vară, și iedera își va cățăra cârlionții pe balcon, așa cum făgăduiește Praskovia Fiodorovna. Cheile mi-au extins posibilitatea de mișcare. Vin nopțile cu lună. Apropo, acum, uite că s-a ascuns... Și se lasă răcoarea. A trecut de miezul nopții. E timpul să mă retrag.

– Dar spune-mi: ce s-a întâmplat mai departe cu Yeshua și Pilat? îl rugă Ivan. Trebuie să știu!

– O, nu, nu! răspunse musafirul cu o grimasă îndurerată. Nu-mi pot aminti fără să mă cutremur de romanul meu. Oricum, cunoștința dumitale de la Patriarșie prudî ar fi făcut-o mai bine decât mine. Îți mulțumesc pentru conversație. La revedere.

Și înainte ca Ivan să se dezmeticească, grilajul se închise cu un zăngănit ușor și oaspetele se făcu nevăzut.

Capitolul XIV
Glorie cocoșului

Nervii îi clacaseră, cum se spune, și Rimski, fără a mai aștepta finalizarea procesului-verbal, alergă în cabinetul lui. Așezat la birou, se zgâia, cu ochii injectați, la bancnotele magice de zece ruble din fața lui. Directorul financiar era capiu de-a binelea. De afară răzbătea un vuiet monoton: era publicul ce se revărsa în valuri din clădirea teatrului. Auzul încordat al directorului financiar deslușì deodată trilul inconfundabil al unui fluier de milițian. Acest sunet, lucru știut, nu prevestește niciodată nimic bun. Dar când el se repetă și în ajutor îi veni un altul, mult mai prelung și mai autoritar, și când, în sfârșit, acestui duet i se adăugară, perfect distincte, groase hohote de râs și parcă niște huiduieli, directorul financiar știu de îndată că în stradă se întâmplă ceva scandalos și respingător. Și acest ceva, fie că îi plăcea, fie că nu, era strâns legat de spectacolul detestabil dat de magul negru și de acoliții lui.

Sagacele director financiar nu se înșela deloc. De îndată ce aruncă o privire pe fereastra ce dădea în Sadovaia, chipul i se crispă și buzele lui șoptiră, sau mai degrabă șuierară:

– Eram sigur.

În lumina crudă a puternicelor felinare stradale, Rimski văzu, jos, pe trotuar, chiar în dreptul ferestrei, o damă numai în cămașă și pantalonași mov. E drept, dama avea pălărie pe cap și o umbreluță în mână.

În jurul acestei dame, aflată în vădită stare de șoc, care ba se ghemuia la pământ, ba dădea să fugă unde vedea cu ochii, se agita alandala gloata ce emitea hohotele groase din pricina cărora directorul financiar simțise că îl treceau fiori de gheață. În jurul damei țopăia un cetățean care se dădea de ceasul morții să-și scoată lodenul, dar, de emoție, nu izbutea să-și elibereze brațul încurcat într-o mânecă.

Mugete și hohote deșucheate răzbăteau și din altă direcție, și anume dinspre ieșirea din stânga. Întorcându-și capul într-acolo, Grigori Danilovici zări o altă damă, de data asta în lenjerie roz. Femeia sărise de pe caldarâm pe trotuar, cu gând să se ascundă în holul teatrului, dar publicul ce ieșea în trombă din sală îi bara calea, și sărmana victimă a propriei nesăbuințe și a patimii

pentru toaletele la modă – terenul comerțului fraudulos al sceleratului Fagot – nu-și mai dorea decât un lucru: s-o înghită pământul. Un milițian se năpusti spre nefericită, sfredelind văzduhul cu fluierături. În urma lui se bulucea o ceată de adolescenți veseli cu chipie. Tocmai din mijlocul lor izbucneau acele hohote și chiote.

Un surugiu costeliv și mustăcios își opri brusc, opintindu-se, calul la fel de costeliv și obosit lângă prima damesă despuiată. Mustăciosul se hlizea, înveselit.

Rimski se izbi cu pumnul în frunte, scuipă dezgustat și se îndepărtă de fereastră. Mai stătu o vreme așezat la birou, cu urechile ciulite la vacarmul din stradă. În unele locuri, fluierăturile se întețiră, apoi prinseră să slăbească în intensitate și, în sfârșit, conteniră cu totul. Spre mirarea lui Rimski, scandalul fu lichidat neașteptat de repede.

Era timpul să acționeze, să soarbă cupa amară a responsabilității. În timp ce se derula partea a treia a spectacolului, aparatele telefonice fuseseră reparate: era dator să sune unde trebuie, să informeze despre cele întâmplate, să ceară ajutor, să mintă, să născocească justificări, aruncând totul în capul lui Lihodeev, pentru ca el, Rimski, să iasă basma curată. Ptiu, drace! De două ori întinse nefericitul director financiar mâna spre receptor și de două ori și-o retrase. Brusc, tăcerea sepulcrală ce domnea în încăpere fu spartă de telefonul însuși, a cărui sonerie îi zbârnâi drept în față. Directorul financiar tresări, cu sufletul înghețat. „Chiar că sunt la pământ cu nervii!” gândi și ridică receptorul. O voce feminină melodioasă, dar insinuantă și perversă, susură în aparat:

– Nu suna nicăieri, Rimski, altminteri o să-ți plângi de milă…

O tăcere etanșă se înstăpâni numaidecât în receptor. Simțind un fior de gheață în șira spinării, directorul financiar puse receptorul în furcă și, involuntar, întoarse capul spre fereastra din spatele lui. Prin rămurișul încă fraged al unui arțar, zări luna traversând în goană un nor străveziu. Pironindu-și, nici el nu știa de ce, privirile pe acele ramuri, Rimski simți că, pe măsură ce le privea mai mult, o groază rece punea stăpânire pe el.

În sfârșit, cu prețul unui mare efort de voință, directorul financiar se întoarse cu spatele la fereastra scăldată în lumina lunii și se ridică în picioare. Nici că se mai punea, nici că se mai putea pune problema de a telefona undeva, și singurul gând ce-i cutreiera creierul era cum să o șteargă cât mai repede din

teatru.

Ciuli urechile: clădirea era cufundată în tăcere. Rimski își dădu seama că era de mult singur la etajul întâi și o spaimă copilărească, irepresibilă, îl invadă la acest gând. Nu se putea împiedica să se cutremure când se vedea parcurgând solitar lungile coridoare pustii, coborând de unul singur scările pe care nu era nici țipenie. Cu un gest febril, înșfăcă de pe masă bancnotele de zece ruble ale hipnotizatorului, îndesă banii în servietă și tuși, ca să-și dea un strop de curaj. Rezultă un fel de icnet răgușit și anemic.

Deodată i se păru că o undă de umezeală și putreziciune se insinua pe sub ușă, năpădind odaia. Tot atunci, un orologiu se însufleți undeva, bătând miezul nopții. Directorul financiar începu să tremure. Dar inima fu gata-gata să i se oprească definitiv când percepu hârșâitul slab al unei chei ce se răsucea în broască. Strângând la piept servieta cu palmele umede și reci, directorul financiar simțea că, dacă zgomotul acela mai durează fie și numai câteva clipe, n-o să mai poată îndura și o să urle ca o fiară încolțită.

În sfârșit, ușa cedă sforțărilor misteriosului vizitator și în birou se strecură fără zgomot Varionuha. Rimski simți că i se înmoaie picioarele și se prăbuși în fotoliul aflat, din fericire, chiar îndărătul lui. Trăgând, avid, aer în piept, schiță un zâmbet obsecvios și gemu încet:

– Doamne, ce m-ai speriat!…

Într-adevăr, pe cine n-ar fi băgat în sperieți o asemenea apariție? Și totuși, ea fu, în același timp, izvorul unei mari bucurii: de bine, de rău, un căpețel de ață se desprindea din ghemul acela încâlcit…

– Hai, dă-i drumul! Zi odată! hârâi Rimski, agățându-se de acel fir. Ce vor să spună toate astea?

– Iartă-mă, răspunse cu glas surd intrusul, închizând ușa în urma lui, credeam că ai plecat.

Și Varionuha, fără să-și fi scos șapca de pe cap, se trânti în fotoliu, de cealaltă parte a mesei.

Trebuie spus că răspunsul lui Varionuha conținea o mică stranietate; oricât de imperceptibilă, ea îl pișcă numaidecât pe directorul financiar, care în acel moment putea rivaliza, la capitolul sensibilitate, cu cele mai sofisticate seismografe de pe mapamond.

Cum vine asta? Ce căuta Varionuha în cabinetul directorului

financiar, de vreme ce știa că acesta nu era acolo? Doar avea propriul lui birou! Una la mână. A doua la mână: orice intrare ar fi ales Varionuha pentru a pătrunde în teatru, ar fi trebuit, inevitabil, să dea peste vreunul dintre paznicii de noapte, or toți aceștia erau preveniți că Grigori Danilovici mai zăbovește o vreme în cabinetul său. Însă directorul financiar nu reflectă prea mult la această bizarerie: nu era momentul.

– De ce nu m-ai sunat? Și ce înseamnă toată halimaua asta cu Ialta?

– Întocmai cum am presupus, replică administratorul, plescăind din buze de parcă l-ar fi supărat un dinte bolnav: l-au găsit într-o speluncă din Pușkino.

– Cum adică din Pușkino? Cel de lângă Moscova? Și telegramele din Ialta?

– Care Ialta? Pe dracu' să-l ia! S-au cherchelit – el și telegrafistul din Pușkino – și au început să-și facă de cap, inclusiv să expedieze telegrame cu sursa „Ialta".

– Oho! Ha-ha! Buun! mai mult psalmodie decât rosti Rimski, în ochii căruia se aprinsese o luminiță gălbuie: savura de pe acum scena destituirii festive și infamante a lui Stiopa. În sfârșit, descătușarea! Mult așteptata eliberare de această urgie pe două picioare numită Lihodeev! Stepan Bogdanovici – destituit! Ori – cine știe? – poate chiar mai rău. Detalii! strigă Rimski, izbind cu prespapierul în masă. Vreau detalii!

Și Varionuha începu să relateze detalii. De îndată ce se prezentase acolo unde îl trimisese directorul financiar, fusese primit și ascultat cu cea mai măre atenție. Firește, nimeni nu admisese, nici măcar pentru un minut, că Stepan s-ar fi aflat la Ialta. Toți îmbrățișaseră, *in corpore,* ipoteza lui Varionuha, potrivit căreia Lihodeev hălăduia la Ialta din Pușkino.

– Și acum unde e? îl întrerupse directorul financiar, foarte agitat.

– Păi, unde ai vrea să fie? răspunse administratorul cu un zâmbet strâmb și satisfăcut. La miliție, în celula rezervată dezmeticirii din beție.

– Perfect! Mulțumesc!

Varionuha își continuă istorisirea, și cu cât avansa această istorisire, cu atât mai viu se desfășura în fața directorului financiar lanțul nesfârșit al infamiilor și bădărăniilor lui Lihodeev, fiecare nouă verigă a acestui lanț dovedindu-se mai scârnavă decât precedenta. Fie și numai dansul de bețivan pe care-l

încinsese Stiopa, de braț cu telegrafistul, pe maidanul din fața poștei din Pușkino, în acompaniamentul armonicii te miri cărui fluieră-vânt. Pentru ca pe urmă să fugărească pe uliță niște muieri care țipau ca din gură de șarpe! Cât pe-aci să se încaiere cu bufetierul, vitejie urmată de împodobirea dușumelei de la aceeași Ialta cu cozi de ceapă verde. Bașca spargerea în țăndări a opt sticle de vin alb sec Ai-Danil. Apoi sfărâmarea contorului unui taxi, al cărui șofer refuzase să-i cedeze volanul. Și, în sfârșit, amenințarea că o să-i bage la răcoare pe cei ce s-ar fi încumetat să-i curme blestemățiile. Într-un cuvânt, panarama de pe lume!

Stepan era cunoscut ca un cal breaz în cercurile teatrale moscovite, și toată lumea știa că nu e ușă de biserică. Dar cele povestite de administrator erau – chiar pentru o poamă ca Stepan – prea de tot! Chiar prea, prea de tot!

Ochii sfredelitori ai lui Rimski scrutau peste masă chipul administratorului și, pe măsură ce acesta vorbea, privirea lui devenea tot mai sumbră. Cu cât mai vii și mai pitorești erau respingătoarele amănunte cu care administratorul își asezona istorisirea, cu atât mai abitir se îndoia directorul financiar de veridicitatea lor. Iar când Varionuha declară că Stepan scăpase hățurile într-atât, încât se încumetase să le opună rezistență celor ce veniseră să-l caute pentru a-l readuce la Moscova, directorul financiar fu pe de-a-ntregul convins că toate cele îndrugate de administratorul reîntors în miez de noapte nu erau decât minciuni. Minciuni de la primul la ultimul cuvânt.

Varionuha nu fusese la Pușkino, și nici Stiopa nu călcase pe acolo. Nu existaseră nici telegrafistul beat, nici sticlele făcute zob la cârciumă, nicio poteră nu-l legase fedeleș pe Stiopa… nimic din toate astea nu era adevărat. De îndată ce directorul financiar avu certitudinea că administratorul minte, un frison de spaimă îl străbătu din cap până-n picioare; și din nou, pentru a doua oară, avu senzația că o undă fetidă, malarică, se prelinge pe dușumea. Fără a-l scăpa o clipă din ochi pe administratorul care se foia contorsionat în fotoliu, străduindu-se să nu iasă din haloul azuriu al veiozei, în care scop, lucru bizar, se acoperea pe jumătate cu un ziar, apărându-se de lumina slabă a becului ce părea că-l supără, directorul financiar se gândea la un singur lucru: ce puteau însemna toate astea? De ce administratorul, reîntors în crucea nopții, îl minte cu atâta insolență în teatrul tăcut și pustiu? Și conștiința primejdiei – o primejdie obscură, dar redutabilă – începu să-i macine sufletul. Făcându-se că nu

observă tertipurile administratorului și jalnicele lui manevre cu ziarul, Rimski prinse să-i studieze chipul, fără a mai acorda nicio atenție palavrelor ce i se îndrugau. Era ceva și mai inexplicabil decât misterioasele și fantezistele aventuri de la Pușkino: schimbarea produsă atât în înfățișarea, cât și în manierele administratorului. Oricât își trăgea acesta pe ochi cozorocul cioc-de-rață al șepcii, pentru a-și ascunde chipul în umbră, oricât sucea și răsucea ziarul-pavăză, aceste eschive nu-l împiedicară pe directorul financiar să vadă vânătaia enormă ce-i împodobea obrazul drept, pornind chiar de sub nas. În plus, chipul lui Varionuha, rumen de obicei, căpătase o paloare morbidă, de cretă, iar în jurul gâtului, în pofida zădufului din acea noapte, administratorul purta un fular ponosit, în dungi. Dacă adăugăm la acestea și dezgustătorul tic, deprins, se pare, de către administrator în timpul absenței sale – acela de a plescăi din buze și a-și trece, la vedere, limba peste dinți, schimbarea intempestivă a vocii, care devenise surdă și aspră, privirea lunecoasă, mereu în căutare de ascunzișuri, putem spune că Ivan Savelievici Varionuha devenise de nerecunoscut.

Și încă ceva îl neliniștea profund pe directorul financiar, care însă nu se putea dumiri ce anume, oricât își încorda circumvoluțiunile inflamate și oricât de atent îl examina pe Varionuha. Un lucru se putea spune cu certitudine: ceva era câș, se simțea o inadvertență vădită, dincolo de firesc, între administratorul și fotoliul atât de familiar în care se cuibărise.

– În cele din urmă, i-au venit de hac și l-au aburcat în mașină, cârâi Varionuha, strecurând o privire furișă de după ziar și ascunzându-și vânătaia cu palma.

În clipa acea, Rimski întinse – ca din întâmplare – mâna, deschise palma și, tamburinând cu degetele pe birou, apăsă butonul soneriei. Dar încremeni. Un ţârâit strident ar fi trebuit să răsune imediat în clădirea pustie. Însă nu se auzi nicio sonerie, și degetul lui Rimski înfunda în tăblia mesei un buton mort. Alarma nu funcționa.

Manevra directorului financiar nu-i scăpase lui Varionuha, care tresări și întrebă cu o lucire caustică în ochi:

– De ce suni?

– Fără să-mi dau seama, a fost un gest mașinal, răspunse surd directorul, retrăgându-și precipitat mâna, și, la rândul lui, întrebă cu glas șovăielnic: Ce ai pe față?

– Mașina a frânat brusc și m-am lovit de mânerul portierei,

răspunse Varionuha, ocolindu-i privirea.

„Minte!” exclamă în gând directorul financiar.

Și deodată ochii i se rotunjiră, rămânând fixați, cu o privire dementă, dincolo de speteaza fotoliului lui Varionuha.

Îndărătul acestui fotoliu, pe dușumea, erau lungite două umbre încrucișate, una mai densă și mai întunecată, alta debilă și cenușie. Pe podea se contura clar umbra spetezei fotoliului și a picioarelor lui ascuțite, dar deasupra spetezei nu se vedea umbra capului lui Varionuha, întocmai cum, în spațiul dintre picioarele fotoliului, lipsea umbra picioarelor administratorului.

„N-are umbră!” strigă înspăimântat, în sinea lui, Rimski și un tremur nestăpânit îl cuprinse.

Urmărind ochii oripilați ai lui Rimski, Varionuha strecură o privire furișă în spatele fotoliului și-și dădu seama că fusese descoperit. Se ridică – la fel făcu și directorul financiar – și se dădu un pas îndărăt.

– Te-ai prins, nemernicule! Întotdeauna ai fost isteț, șuieră Varionuha, râzându-i în nas cu răutate directorului financiar.

Dintr-un salt fu la ușă, trăgând rapid în jos butonul de siguranță al broaștei yale. Aruncând în jur priviri înspăimântate, directorul financiar se retrase spre fereastra ce dădea în grădină, unde văzu, cu îndoită groază, lipit de geamul scăldat în lumina lunii, chipul unei fete goale și brațul ei care, strecurat prin oberlicht, încerca insistent să tragă zăvorul de jos. Cel de sus era deja tras.

Rimski avu impresia că veioza de pe birou se stinsese deodată și că biroul însuși intra în tangaj. Un vârtej înghețat îl sorbea, dar, din fericire pentru el, directorul financiar se ținu tare și nu căzu. Cu un ultim efort, izbuti să șoptească, nemaiavând putere să strige:

– Ajuto-or!…

Dinaintea ușii pe care o păzea, Varionuha sărea de pe un picior pe altul și, la fiecare salt, rămânea un lung moment suspendat în văzduh, balansându-se ușor, încoace și încolo. Cu brațele întinse, își juca degetele încârligate în dreptul ochilor lui Rimski, plescăia din buze și șuiera, făcându-i cu ochiul individei de la fereastră.

Aceasta începu să dea semne de nerăbdare, își vârî capul roșcat prin oberlicht, întinse brațul cât putu de mult – unghiile ei zgâriau deja zăvorul de jos – și mâna i se lungea de parcă ar fi fost de cauciuc, căpătând o nuanță verzuie, cadaverică. În

sfârșit, degetele verzi ale moartei apucară capul încuietorii, o răsuciră și cerceveaua începu să se deschidă. Rimski scoase un țipăt anemic și se lipi de perete, întinzând servieta înaintea lui, ca pe un scut. Simțea că îi sunase ceasul.

Fereastra se deschise larg, dar în locul răcorii nocturne și al miresmei teilor înfloriți, în odaie năvăli un iz mucegăit de hrubă. Moarta păși pe prichiciul ferestrei și Rimski desluși clar, pe pieptul ei, plăgile putrefacției.

Exact în clipa aceea, din grădină, din clădirea joasă dindărătul sălii de tir, unde erau ținute păsările ce participau la programe, răsună un radios „cucurigu”. Gălăgiosul cocoș dresat trâmbița vestea că, dinspre răsărit, spre Moscova se rostogolea, grăbită, aurora dimineții.

O furie sălbatică schimonosi trăsăturile moartei, care împroșcă, răgușită, o ploaie de înjurături, iar la ușă Varionuha, care tocmai atârna în aer, țipă strident și se prăbuși, cu o bufnitură, pe dușumea.

La al doilea cântat al cocoșului, juna defunctă scrâșni din dinți, iar părul roșcat i se făcu măciucă. La al treilea „cucurigu”, tipa se întoarse și zbură pe fereastră. În urma ei decolă și Varionuha, care luă numaidecât o poziție orizontală și, aidoma unui cupidon în zbor, plană încet spre geam, survolând biroul directorului financiar.

Moșneagul coliliu, fără un fir negru, care până nu de mult fusese Rimski, alergă la ușă, trase zăvorul, ieși pe coridor și o luă la goană spre scări. Pe palier, gemând încă de groază, dibui întrerupătorul, îl răsuci și scara se lumină. Pe trepte moșneagul, care se clătina și tremura ca varga, căzu: avusese impresia că, de undeva, de sus, asupra lui se prăvălește ca un balot Varionuha.

Se ridică în cele din urmă și, alergând pe scări în jos, îl zări pe portar adormit lângă casa de bilete din vestibul. Rimski se strecură în vârfurile picioarelor pe lângă el și o zbughi prin intrarea principală în stradă. Aici se simți mai ușurat. Ba își venise în fire într-atât, încât, apucându-se cu mâinile de cap, realiză că își uitase pălăria în cabinet.

De prisos să spunem că nu se întoarse după ea. Gâfâind, traversă în fugă strada largă, până la colțul opus, lângă cinematograf, unde se zărea de departe o luminiță palidă, roșiatică. Într-un minut fu acolo. Din fericire, nimeni nu apucase să-i sufle taxiul.

– La rapidul de Leningrad! Ai de la mine un bacșiș zdravăn, spuse moșneagul, răsuflând anevoie și ținându-se cu mâna de inimă.

– Mă retrag la garaj, răspunse cu ură șoferul și îi întoarse spatele.

Rimski deschise servieta, scoase din ea cincizeci de ruble și i le întinse șoferului prin geamul deschis.

Peste câteva clipe, mașina zbura zdrăngănind pe Sadovaia.

Pasagerul, zgâlțâit pe bancheta din spate, vedea în oglinda retrovizoare ochii radioși ai șoferului și ochii proprii cu luciri demente. Sărind din mașină în fața gării, Rimski îi strigă primului om cu șorț alb și ecuson de hamal care-i ieși în cale:

– Un bilet la clasa întâi, îți dau treizeci, scotea el bancnotele din servietă, boțindu-le. Dacă nu are – iei a doua, dacă nu – a treia!

Omul cu ecuson de tinichea se uită peste umăr la ceasul luminat al gării și smulse banii din mâna lui Rimski.

Peste cinci minute, rapidul țâșni de sub cupola de sticlă a peronului și dispăru în întunericul nopții. Odată cu el, dispăru și Rimski.

Capitolul XV
Visul lui Nikanor Ivanovici

Nu e greu de ghicit că rubicondul grăsan proaspăt internat în rezerva 119 de la clinica de psihiatrie era Nikanor Ivanovici Bosoi.

Nu fusese adus direct la Stravinski; întâi trebuise să facă popas într-un alt loc. Despre acest alt loc Nikanor Ivanovici își amintea puține lucruri: un birou, un dulap și o canapea.

Cei de acolo încercaseră să înjghebe o conversație cu el, dar lui Nikanor Ivanovici, din pricina sângelui ce i se urcase la cap și a suprasolicitării nervoase, parcă i se împăienjeniseră ochii. Conversația fu stranie și extrem de încâlcită, mai bine zis nu se legă deloc.

Prima întrebare adresată lui Nikanor Ivanovici fu următoarea:

– Ești Nikanor Ivanovici Bosoi, președintele Asociației de Locatari a imobilului 302-bis de pe Sadovaia?

La care Nikanor Ivanovici, pradă unui amarnic acces de râs, răspunse:

– Sunt Nikanor, mai încape vorbă?! Nikanor! Dar, la naiba, ce președinte mai sunt și eu?

– Ce vrei să spui? fu întrebarea încruntată care urmă.

– Păi, dacă eram un președinte sadea, trebuia să-mi fi dat seama din prima că mă călcase necuratul. Altminteri cum? Lornion plesnit, straiele ferfeniță – cum putea fi unul ca el translator la un actor străin?

– Despre cine vorbești? fu întrebat Nikanor Ivanovici.

– Despre Koroviev! strigă Nikanor Ivanovici. Cel de la apartamentul 50. Scrieți-i numele: Ko-ro-viev! Trebuie găbjit numaidecât. Scara șase. Acolo îl găsiți.

– De unde ai valuta? fu chestionat cordial Nikanor Ivanovici.

– Dumnezeu e mare și atotputernic, spuse Nikanor Ivanovici, el le vede pe toate... Iar mie așa-mi trebuie! În viața mea n-am ținut în mână așa ceva, nici nu știam cum arată valuta asta! Cel-de-Sus mă pedepsește pentru păcatele mele! urmă cu evlavie Nikanor Ivanovici, ba încheindu-și, ba descheindu-și gulerul de la cămașă, ba făcându-și cruce. Șpagă am luat, nu zic, dar numai bișțari de-ai noștri, sovietici! Mai treceam în cartea de imobil pe câte unul și îl abțiguiam, recunosc... Dar nici cu secretarul

nostru, Prolejnev, nu mi-e rușine. Asta poamă! Dacă e s-o spunem pe aia dreaptă, la administrația blocului toți sunt niște hoți! Dar eu, unul, la valută n-am pus botul!

Invitat să nu mai facă pe prostul și să spună cum nimerise valuta în gura de ventilație, Nikanor Ivanovici căzu în genunchi și plonjă înainte cu gura deschisă, de parcă ar fi vrut să înghită un calup de parchet.

– Vreți, mugi el, să mănânc pământ ca să mă credeți că n-am luat? Iar Koroviev e ucigă-l-toaca în carne și oase!

Orice răbdare are o limită. De cealaltă parte a mesei se ridică glasul, dându-i-se astfel de înțeles lui Nikanor Ivanovici că venise de mult timpul să treacă la un idiom inteligibil.

Dar deodată odaia cu canapea se cutremură de răgetul înfricoșător al lui Nikanor Ivanovici, care țâșnise în picioare:

– Uite-l! Uite-l după dulap! Uite-l cum rânjește! Cu lornionul pe nas! Umflați-l și aghesmuiți odaia!

Sângele părăsise, brusc, obrajii lui Nikanor Ivanovici. Bătrânul făcea, înspăimântat, semnul crucii în aer, alerga până la ușă și îndărăt, îngânând la nesfârșit un fel de rugăciune, iar în cele din urmă își dădu în petic rău de tot.

Era cât se poate de limpede că Nikanor Ivanovici nu era apt pentru niciun fel de dialog. Fu evacuat și instalat într-o încăpere izolată, unde se mai liniști cât de cât, mărginindu-se să murmure rugi și să plângă cu sughițuri.

O echipă descinse, bineînțeles, pe Sadovaia, inspectând temeinic apartamentul 50. Nu găsiră niciun Koroviev; întrebară vecinii: nevăzut, necunoscut. Apartamentul răposatului Berlioz și al vilegiaturistului Lihodeev era pustiu. Pe ușile dulapurilor atârnau, imperturbabile și intacte, sigiliile de ceară roșie. Cum veniră așa și plecară de pe Sadovaia, dar fără a uita să-l ia cu ei pe panicatul și buimacul secretar al administrației blocului, Prolejnev.

Seara, Nikanor Ivanovici fu dat pe mâinile personalului de la clinica lui Stravinski. Noul pacient se manifesta atât de violent, încât fu nevoie să i se injecteze, după prescripțiile lui Stravinski, un sedativ. Abia după miezul nopții Nikanor Ivanovici adormi, emițând prin somn, la răstimpuri, câte un muget greu, de om suferind.

Dar pe măsură ce trecea timpul, somnul bolnavului devenea tot mai ușor. Încetă să se mai foiască în pat, nu mai gemea, începu să respire lejer și egal și fu lăsat singur în rezerva 119.

Și atunci Nikanor Ivanovici fu vizitat de un vis, la originea căruia se aflau, fără îndoială, trăirile de pe parcursul zilei.

La început, fu înconjurat de niște oameni cu trompete aurii în mâini, care îl conduseră, într-un cortegiu solemn, spre o ușă mare, cu două canaturi, dată cu lac. Odată ajunși la ușa aceea, trompeții dădură onorul, iar din ceruri un bas răsunător îl întâmpină vesel:

– Bun venit, Nikanor Ivanovici! Predă valuta!

Mirat la culme, Nikanor Ivanovici ridică fruntea și văzu deasupră-i un difuzor mare și negru.

Apoi, fără să-și dea seama cum, se pomeni într-o sală de spectacol unde, sub plafonul aurit, străluceau candelabre de cristal, iar pe pereți – aplice. Totul arăta ca într-un teatru mic, dar luxos: scenă dotată cu o cortină de catifea vișiniu-închis, spuzită nu cu stele, ci cu imagini mărite ale unor monede de aur de zece ruble, cușca sufleorului și chiar public.

Nikanor Ivanovici constată cu mirare că toată asistența era de același sex – masculin – și că toți spectatorii purtau, nu se știe de ce, bărbi. În afară de asta, îl contrarie faptul că în sală nu existau scaune, și tot publicul ședea direct pe parchetul superb lustruit și alunecos.

După câteva ezitări, intimidat de această societate distinsă și insolită pentru el, Nikanor Ivanovici urmă exemplul celorlalți și se așeză turcește pe parchet, găsindu-și loc între un zdrahon bărbos și roșcat și un alt individ, palid și nebărbierit de multă vreme. Nimeni din asistență nu-i acordă noului sosit nici cea mai mică atenție.

Deodată în sală răsună clinchetul cristalin al unui clopoțel, lumina se stinse și cortina se ridică, dezvăluind privirilor scena luminată, având ca decor un fotoliu și o măsuță pe care trona un clopoțel de aur, iar în spate – un fundal de catifea neagră.

Din culise își făcu apariția un actor în smoching, bine ras și pieptănat cu cărare, tânăr și cu trăsături foarte agreabile. Publicul din sală se învioră și toate capetele se întoarseră spre scenă. Actorul înaintă până aproape de cușca sufleorului, unde se opri, frecându-și palmele.

– La popreală? întrebă el cu un bariton moale, surâzând publicului.

– La popreală! La popreală! răspunseră în cor tenorii și bașii din întreaga sală.

– Hm… vorbi îngândurat actorul, și cum de nu vi se acrește,

nu pricep? Oamenii, ca toți oamenii, mișună pe străzi, se bucură de soarele și căldura primăverii, iar voi stați priponiți aici, în sala asta înăbușitoare! Să fie chiar atât de interesant programul? Dar, de, fiecare cu gusturile lui, încheie filozofic actorul.

Apoi, schimbându-și timbrul și inflexiunile vocii, anunță vesel și sonor:

– Așadar, numărul următor al programului nostru va fi susținut de Nikanor Ivanovici Bosoi, președinte de bloc și șeful cantinei dietetice. Să-l poftim pe Nikanor Ivanovici în scenă!

Aplauze unanime întâmpinară invitația actorului. Nikanor Ivanovici făcu ochii mari, iar prezentatorul, apărându-și cu mâna ochii de luminile rampei, îl reperă cu privirea printre cei așezați în sală și, cu un gest amical, îi făcu semn să urce pe scenă. Nikanor Ivanovici se pomeni, fără să-și dea seama cum, la rampă, unde fu orbit, de jos și din față, de lumina becurilor multicolore, în vreme ce sala, cu public cu tot, se prăbuși în întuneric.

– Ei bine, Nikanor Ivanovici, dă-ne un exemplu, vorbi cordial tânărul actor, și predă valuta.

În sală se așternu tăcerea. Nikanor Ivanovici își trase răsuflarea și spuse încet:

– Jur pe Dumnezeu că…

Dar abia apucă să pronunțe aceste cuvinte, că întreaga sală izbucni în strigăte de indignare. Nikanor Ivanovici se fâstâci și tăcu.

– Dacă înțeleg bine, spuse moderatorul programului, aveai intenția să juri pe Dumnezeu că nu deții devize?

Și îl învălui pe Nikanor Ivanovici într-o privire plină de compasiune.

– Întocmai: n-am! răspunse Nikanor Ivanovici.

– Așa… făcu actorul, dar atunci – iartă-mi, te rog, indiscreția –, de unde s-au pripășit cei patru sute de dolari descoperiți în baia apartamentului al cărui unic locatar ești, împreună cu consoarta dumitale?

– Valută magică! lansă cineva din obscuritatea sălii, pe un ton vădit ironic.

– Întocmai, răspunse timid Nikanor Ivanovici, adresându-se nu se știe cui – actorului ori sălii cufundate în întuneric –, și explică: ucigă-l-toaca, translatorul în carouri i-a făcut uitați acolo.

Și iarăși sala urlă indignată. Când se făcu liniște, actorul zise:

– Iată ce fabule de La Fontaine sunt silit să ascult! Cineva,

drăguliță Doamne, a făcut uitați în baia dumisale patru sute de dolari! Sunteți, cu mic, cu mare, traficanți de devize. Vă consult în calitate de profesioniști: e cu putință așa ceva?

– Nu suntem traficanți, răspunseră din sală câteva voci ofensate, dar așa ceva nu există!

– Întru totul de acord, zise ferm actorul. Ia să vedem: ce ar putea cineva „să facă uitat” într-o casă de om?

– Un prunc de țâță! strigă cineva din asistență.

– Absolut corect, confirmă prezentatorul, un prunc de țâță, cu gândul de a-l abandona, o anonimă, o proclamație, o mașină infernală sau te miri ce altceva de genul ăsta, dar nimeni nu va face uitați la mătăluță patru sute de dolari, pentru că un asemenea idiot nu există în natură. Și, întorcându-se spre Nikanor Ivanovici, actorul adăugă cu reproș și tristețe în glas: M-ai dezamăgit, Nikanor Ivanovici! Și eu care îmi pusesem nădejdea în dumneata! Așadar, numărul dumitale e ratat.

În sală răsunară fluierături la adresa lui Nikanor Ivanovici.

– Traficant! Traficant ordinar! striga bărboasa asistență. Din cauza celor de teapa lui, pătimim noi, suflete nevinovate!

– Nu-l certați, zise moale prezentatorul, o să se pocăiască. Și, pogorându-și spre Nikanor Ivanovici ochii albaștri plini de lacrimi, adăugă: hai, Nikanor Ivanovici, treci la locul dumitale!

După care sună din clopoțel și proclamă cu glas răsunător:

– Antract, bandă de nemernici!

Zguduit, Nikanor Ivanovici, ajuns fără veste protagonistul unui program teatral, se pomeni din nou la locul lui de pe dușumea. Sala se cufundă într-o obscuritate totală, în vreme ce pe pereți răsăriră, scrise cu slove de foc, panouri luminoase cu îndemnul: „Predați valuta!” Apoi cortina se ridică din nou și prezentatorul spuse:

– Îl invit în scenă pe Serghei Gherardovici Duncil!

Duncil se dovedi a fi un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu trăsături agreabile, dar cam șleampăt.

– Serghei Gherardovici, i se adresă comperul, se împlinește o lună și jumătate de când ești aici, refuzând cu îndărătnicie să predai valuta ce ți-a rămas, într-un moment când țara are nevoie de ea, în vreme ce dumitale nu-ți folosește la nimic. Ești un intelectual, conștientizezi perfect situația, și totuși nu vrei în ruptul capului să ne vii în întâmpinare.

– Regret, dar nu pot face nimic, deoarece nu mai dețin valută, răspunse calm Duncil.

– Dar măcar niște briliante, acolo, n-ai și dumneata? întrebă actorul.

– Nici briliante.

Moderatorul își plecă fruntea și reflectă un moment, apoi bătu din palme. La acest semnal, din culise păși în scenă o doamnă între două vârste, îmbrăcată la modă, adică purtând un mantou fără guler și o pălărioară minusculă. Doamna avea un aer ușor alarmat, dar Duncil o privi fără ca vreun mușchi al feței să i se clintească.

– Cine e această doamnă? îl întrebă pe Duncil moderatorul.

– E soția mea, răspunse Duncil cu demnitate, măsurând gâtul prelung al doamnei cu o anumită repulsie.

– V-am deranjat, *madame* Duncil, i se adresă comperul doamnei, din următorul motiv: am vrea să vă întrebăm dacă soțul dumneavoastră mai posedă devize.

– A predat atunci totul, răspunse, nu fără emoție în glas, *madame* Duncil.

– Bun, zise actorul, ce să-i faci: dacă-i așa, așa să fie. Dacă a predat totul, înseamnă că va trebui să ne luăm adio de la Serghei Gherardovici, nu-i așa? Dacă dorești, spuse actorul cu un gest mărinimos, poți părăsi teatrul, Serghei Gherardovici.

Calm și demn, Duncil se întoarse pe călcâie și porni spre culise.

– Un minuțel! îl opri comperul, îngăduie-mi ca, la despărțire, să-ți mai prezint un număr din programul nostru.

Și iarăși bătu din palme.

Cortina cea neagră din fundal se dădu în lături și în scenă apăru o preafrumoasă junǎ în rochie de bal, ținând în mâini o tăviță de aur, pe care se afla un pachet gros, legat cu panglică, întocmai ca o cutie de bomboane, și un colier de briliante ce arunca în toate direcțiile sclipiri albastre, galbene și roșii.

Duncil se dădu un pas îndărăt și chipul i se îngălbeni. Sala înmărmurise.

– Optsprezece mii de dolari și un colier în valoare de patruzeci de mii de ruble-aur, anunță solemn actorul, iată ce păstra Serghei Gherardovici la Harkov în apartamentul amantei sale Ida Gherkulanovna Vors, pe care avem plăcerea de a o vedea în fața noastră și care ne-a ajutat cu amabilitate să descoperim aceste comori neprețuite, dar inutile în mâinile unei persoane particulare. Mulțumim mult, Ida Gherkulanovna.

Frumoasa junǎ zâmbi, dezvelindu-și dinții strălucitori, și

genele ei catifelate tresăriră.

– În ce te privește, se întoarse comperul spre Duncil, sub morga dumitale de respectabilitate se ascunde un păianjen vorace, un mincinos patentat și un pungaș de cea mai joasă speță. Vreme de o lună și jumătate, ne-ai vlăguit pe toți cu îndărătnicia dumitale opacă. Du-te acum acasă, și infernul pe care o să ți-l organizeze consoarta dumitale să-ți fie binemeritată pedeapsă.

Duncil se clătină și păru că e gata să se prăvale, dar mâini săritoare îl susținură. În clipa aceea cortina de la rampă căzu, ascunzându-i privirilor pe toți cei aflați pe scenă.

Sala fu zguduită de aplauze atât de frenetice, încât lui Nikanor Ivanovici i se păru că din lustre săreau scântei. Când cortina se ridică din nou, în scenă nu mai era nimeni, în afară de solitarul actor care, curmând noua salvă de aplauze, se înclină și spuse:

– În persoana acestui Duncil, ați văzut evoluând în fața domniilor voastre un măgar tipic. Și doar, nu mai departe de ieri, am avut plăcerea să vă spun că dosirea valutei este curat nonsens. Nimeni nu s-ar putea servi de ea nicicum, nicicând și niciunde, credeți-mă. Să-l luăm, de pildă, pe acest Duncil. Încasează o leafă rotunjoară și nu duce lipsă de nimic. Are un apartament splendid, o nevastă și o amantă doldora de nuri. Și, în loc să predea valuta și pietricelele, trăindu-și apoi viața fără păs, acest imbecil hrăpăreț s-a pricopsit cu o demascare publică, iar ca desert – și cu grave necazuri familiale. Așadar, iarăși mă întorc și zic: care predai valuta? Nu sunt doritori? În cazul acesta, trecem la următorul număr al programului: invitatul nostru special, binecunoscutul talent scenic Kurolesov Sawa Potapovici, ne va recita fragmente din *Cavalerul avar* de Pușkin.

Kurolesov, care nu întârzie să-și facă apariția în scenă, se dovedi a fi un bărbat voinic și cărnos, bine bărbierit, în frac și cu cravată albă.

Fără vreo introducere, artistul își compuse o fizionomie sumbră, își încruntă sprâncenele și, uitându-se chiorâș la clopoțelul de aur, declamă cu un glas din care lipsea orice urmă de naturalețe:

– Aidoma junelui fluieră-vânt în așteptarea întâlnirii cu dezmățata și vicleana-i țiitoare…

Și Kurolesov dezvălui îndelung despre sine tot felul de lucruri urâte. Între altele, Nikanor Ivanovici îl auzi mărturisind cum o sărmană văduvă căzuse în genunchi dinainte-i, cu pieptul

zguduit de plâns, pe ploaie, fără a izbuti să producă vreo tresărire în inima lui de piatră.

Până la acest vis, Nikanor Ivanovici nu cunoscuse absolut deloc operele poetului Pușkin, deși numele îi era foarte familiar, ba chiar îl rostea de câteva ori pe zi, în fraze de genul „ Și chiria cine o s-o plătească – Pușkin?” sau „Becul de pe scară l-o fi deșurubat, pesemne, Pușkin?” sau „Și păcură o să cumpere Pușkin?”.

Acum, luând cunoștință de una dintre operele lui, Nikanor Ivanovici se întristă. Își imagină femeia aceea stând în genunchi, în ploaie, cu copiii orfani atârnându-i de rochie, și gândi involuntar: „Ce individ, totuși, acest Kurolesov!”

Între timp, împricinatul, cu glas tot mai ridicat, nu contenea să se căiască, iar la un moment dat îl zăpăci definitiv pe Nikanor Ivanovici, pentru că începuse a se adresa cuiva dinafara scenei, răspunzând în locul acelui absent, autointitulându-se când „suveran”, când „baron”, când „tată”, când „fiu”, ba vorbindu-și cu „dumneavoastră”, ba tutuindu-se.

Nikanor Ivanovici înțelese un singur lucru, că în cele din urmă actorul murise de moarte năprasnică, strigând: „Cheile mele! Cheile!”, după care se prăbușise pe dușumea horcăind și smulgându-și, nu fără discrete menajamente, cravata de la gât.

După ce muri, Kurolesov se ridică, își scutură pantalonii de praf, se înclină cu un zâmbet fals și se retrase, petrecut de aplauze rare. Iar comperul vorbi după cum urmează:

– Am ascultat împreună *Cavalerul avar* în remarcabila interpretare a lui Sawa Potapovici. Acest cavaler își imagina că nimfe zglobii i se vor arunca la piept și că va avea parte de încă multe asemenea faze plăcute. Dar, după cum vedeți, nimic din toate acestea nu s-a întâmplat, nicio nimfă nu i s-a topit în brațe, muzele nu s-au înghesuit să-l răsfețe, niciun palat nu s-a înălțat în grădinile lui, dimpotrivă, a crăpat ca un câine, lovit de dambla pe cufărul lui doldora de valută și giuvaiere. Vă avertizez că o să pățiți la fel, ba poate chiar mai rău, dacă nu predați valuta!

Ori că poezia lui Pușkin produsese impresie, ori că prozaica alocuțiune a comperului își făcuse efectul, fapt e că, brusc, din sală răsună un glas timid:

– Predau valuta.

– Faceți-ne favoarea și poftiți pe scenă! îl invită politicos prezentatorul, scrutând sala cufundată în obscuritate.

Curând, pe scenă se înființă un cetățean blond și scund care,

judecând după fața lui, nu se bărbierise de vreo trei săptămâni.

– Iertare, cum zici că te numești? se interesă comperul.

– Kanavkin Nikolai, răspunse sfios personajul.

– Aha! Bucuroși de cunoștință. Așadar, cetățene Kanavkin?

– Predau, zise cu glas slab Kanavkin.

– Cât?

– O mie de dolari și douăzeci de galbeni.

– Bravo! E tot ce ai?

Moderatorul își înfipse privirea în ochii lui Kanavkin, și lui Nikanor Ivanovici i se păru că din ochii lui țâșniră niște fascicule subțiri de lumină care îl străpunseră pe Kanavkin de-a curmezișul, aidoma razelor Roentgen. Sala încetase să respire.

– Te cred! exclamă în sfârșit actorul, stingându-și privirea. Te cred! Ochii aceștia nu mint! V-am spus de atâtea ori că greșeala capitală pe care o faceți constă în faptul că subestimați importanța ochilor omenești. Aflați că, dacă limba poate disimula adevărul, ochii – niciodată! Ți se pune o întrebare neașteptată: nici nu clipești, într-o secundă îți recapeți cumpătul și știi ce trebuie să răspunzi pentru a ascunde adevărul, vorbești cât se poate de convingător și niciun mușchi al feței nu ți se clintește, dar – vai! –, alertat de întrebare, adevărul nu face decât un salt din adâncul sufletului până în ochii dumitale, și totul s-a terminat! E văzut și ești prins!

După ce rosti plin de ardoare această alocuțiune foarte persuasivă, prezentatorul îl întrebă suav pe Kanavkin:

– Și ascunzătoarea – unde-i?

– La mătușă-mea, Porohovnikova, pe strada Precistenka…

– Aha! Dar… stai puțin… nu cumva la Klavdia Ilinicina?

– La dânsa.

– Ah, da! Da, da, da! O căsuță mică? Cu o peluză în față? O știu, o știu prea bine! Și unde zici că i-ai pitit?

– În pivniță, într-o cutie de țigări Einem…

Actorul plesni din palme.

– S-a mai văzut asemenea enormitate?! strigă el îndurerat. Păi or să prindă umezeală acolo, or să mucezească! E cu putință să dai valuta pe mâna unor asemenea specimene? Neștiutori ca niște țânci, zău așa!

Conștient de păcatul comis, Kanavkin își plecă rușinat capul împodobit de șuvițe rebele.

– Banii, continuă actorul, trebuie păstrați la Banca de Stat, în încăperi speciale, uscate și bine păzite, nicidecum în pivnița

mătușii, unde, între altele, îi pot deteriora și guzganii! Zău, rușine, Kanavkin! Doar ești om în toată firea!

Kanavkin, gata să intre în pământ, nu făcea decât să-și zgândăre cu unghia tivul sacoului.

– În fine, spuse, îmblânzit deodată, moderatorul, ce-a fost a fost... Și adăugă, absolut pe neașteptate: Dar, apropo, ca să nu facă mașina două drumuri... Mătușica are și ea câte ceva pus deoparte, pentru sufletelul ei, nu-i așa?

Kanavkin, care nu prevăzuse defel o asemenea turnură a conversației, tresări, și în teatru se înstăpâni tăcerea.

– Ehe, Kanavkin, spuse prezentatorul cu amical reproș, și eu, care abia te lăudasem! Când colo, la primul colț, el – jap cu bâta-n baltă! Mare nerozie, Kanavkin! Doar adineaori îți vorbeam despre ochi. Se vede numaidecât că mătușica are și ea. Așadar, de ce ne fierbi de pomană?

– Are! recunoscu viteaz Kanavkin.

– Bravo! strigă comperul.

– Bravo! urlă, dezlănțuită, sala.

Când rumoarea se mai potoli, prezentatorul îl felicită pe Kanavkin, îi strânse mâna, îi oferi o mașină ca să-l ducă acasă și ordonă cuiva din culise ca aceeași mașină să treacă și pe la mătușa, ca s-o invite la programul teatrului feminin.

– Ah, da, ce voiam să te întreb: mătușa nu ți-a spus unde-și ține comoara? se interesă comperul, oferindu-i cu amabilitate lui Kanavkin o țigară, pe care i-o și aprinse.

Acesta trase un fum și, drept răspuns, schiță un surâs melancolic.

– Te cred, te cred, spuse oftând prezentatorul, cărpănoasa aia bătrână s-ar lăsa mai degrabă perpelită în fundul iadului decât să scape o vorbă, fie și în fața nepotului. Ei, ce să-i faci, o să încercăm să redeșteptăm într-însa bunele sentimente. Cine știe, poate că nu toate strunele au ruginit în sufletul ei de zaraf. Drum bun și noroc, Kanavkin!

Și Kanavkin plecă fericit cu mașina. Prezentatorul se interesă dacă mai sunt doritori de a preda valuta, dar răspunsul pe care-l primi fu doar tăcerea.

– Sucită specie! spuse actorul înălțând din umeri, în vreme ce cortina îl ascundea privirilor.

Becurile se stinseră și, în obscuritatea ce se instală pentru o vreme, se auzi un glas de tenor, îndepărtat și nervos, care cânta: „Acolo-s munți de aur fin și ei doar mie-mi aparțin!” Apoi, nu se

știe de unde, izbucniră două salve succesive de aplauze.

– La teatrul pentru femei, vreo cuconiță predă valuta, prinse deodată glas vecinul bărbos și roșcat al lui Nikanor Ivanovici și, oftând, adăugă: Eh, de n-ar fi gâștele mele! Eu, frățioare, am niște gâște năbădăioase la Lianozovo. Or să se prăpădească fără mine! Sunt păsări neînfricate, dar gingașe, au nevoie de îngrijire... Eh, de n-ar fi gâștele! Pe mine nu mă dai gata cu niciun Pușkin!

Și bărbosul se puse iar pe oftat.

Deodată sala fu inundată de lumină și Nikanor Ivanovici văzu cum, prin toate ușile, năvăliră în sală bucătari cu bonete albe pe cap și polonice în mâini. Niște ucenici târâră înăuntru un cazan cu ciorbă și o tavă mare cu pâine neagră, tăiată felii. Amfiteatrul se învioră. Veselii bucătari roiau prin publicul împătimit de teatru, turnând fiertură în străchini și împărțind pâine.

– Mâncați, băieți, strigau bucătarii, mâncați și predați valuta! La ce bun să tândălești pe-aici, leorpăind zeama asta chioară? Nu-i mai bine acasă, la un borș ca lumea, la o votculiță și un castravecior? Bunăoară, dumneata, taică, de ce te-ații pe-aici? i se adresă lui Nikanor Ivanovici un bucătar burduhănos cu gâtul zmeuriu, întinzându-i o strachină cu zeamă în care plutea, solitară, o frunză de varză.

– N-am! N-am! Eu n-am! strigă cu glas înfricoșător Nikanor Ivanovici, nu pricepeți că n-am?

– N-ai? urlă bucătarul cu un bas tunător. N-ai? întrebă el din nou, cu glas blând de femeie. N-ai, n-ai... murmură el în cele din urmă, alintător, luând chipul Praskoviei Fiodorovna.

Infirmiera îl scutură cu gingășie de umăr pe Nikanor Ivanovici, care gemea prin somn. Bucătarii se evaporară, ca și teatrul, cu cortină cu tot. Printre lacrimi, Nikanor Ivanovici desluși contururile camerei de spital și doi inși în halate albe. Dar aceștia nu erau bucătari impertinenți, care se vâră în sufletul oamenilor cu sfaturile lor, ci niște medici și aceeași Praskovia Fiodorovna, care ținea în mână nu o strachină, ci o farfurioară acoperită cu tifon, cu o seringă pe ea.

– Ce vrea să însemne asta, la urma urmei? mormăi cu amărăciune Nikanor Ivanovici în timp ce i se făcea injecția. Dacă zic că n-am, apoi n-am! Să-i ceară lui Pușkin valută. Eu n-am!

– N-ai, n-ai, îl liniști blânda Praskovia Fiodorovna, și de unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere.

Relaxat după injecție, Nikanor Ivanovici plonjă într-un somn

fără vise.

Însă datorită țipetelor lui, neliniștea se transmisese în camera 120, unde bolnavul se trezi și prinse să-și caute capul, și în rezerva 118, unde necunoscutul Maestru se foi și își frânse cu deznădejde mâinile, uitându-se la lună și rememorând ultima noapte amară de toamnă pe care o trăise, unda de lumină de sub ușa demisolului și pletele acelea răsfirate în vânt.

Din camera 118, neliniștea zbură prin balcon la Ivan, care se trezi, la rândul lui, și izbucni în plâns.

Dar medicul de serviciu îi calmă de îndată pe cei tulburați și îndurerați, și ei se reîntoarseră în somn, unul câte unul. Ivan ațipi cel din urmă, când dincolo de râu se lumina de ziuă. Invadându-i fiecare fibră a trupului, leacul administrat îi aduse alinarea, care îl îmbrățișă ca un val moale. Corpul îi deveni ușor sub suflul cald și insinuant al somnului ce se apropia. Ivan adormi și ultimul lucru pe care-l auzi aievea fu ciripitul păsărilor în pădure, vestind răsăritul. Dar ele amuțiră curând și el văzu în vis cum soarele cobora dincolo de Muntele Pleșuv, și era muntele acela împresurat de un dublu cordon de soldați...

Capitolul XVI
Supliciul

Soarele cobora dincolo de Muntele Plești, și muntele acela era împresurat de un dublu cordon de soldați.

Spre amiază, pâlcul de cavalerie ce-i tăiase calea procuratorului trecea la trap prin poarta dinspre Hebron. Drumul fusese degajat. Pedestrașii din cohorta capadociană împinseseră fără menajamente pe flancuri mulțimea de oameni, catâri și cămile, și pâlcul, tropotind și ridicând nouri de colb, ajunse la răscrucea a două drumuri: cel de sud – spre Bethleem, și cel de nord-vest – spre Jaffa. Cavaleriștii se angajară pe drumul de nord-vest. Aceiași capadocieni, semănați din loc în loc pe marginile drumului, goniseră din timp toate caravanele ce zoreau spre Yerushalaym, la sărbătoare. Cete de pelerini, părăsindu-și corturile vărgate, întinse direct pe iarbă, se buluciseră să caște gura în spatele capadocienilor. Străbătând vreun kilometru, pâlcul depăși cea de-a doua cohortă a Legiunii Fulminanta și, parcurgând încă pe atâta drum, ajunse prima la poalele Muntelui Plești. Aici, cavaleriștii descălecară. Comandantul îi împărți în cete, și acestea împresurară poalele colinei nu prea înalte, lăsând liber doar un culoar îngust, pe drumul în pantă dinspre Jaffa.

La scurtă vreme sosi și cohorta a doua, care, urcând mai sus de cavaleriști, încercui, la rândul ei, colina, alcătuind un fel de coroană.

În sfârșit, la fața locului ajunse și centuria de sub comanda lui Marcus Moartea-Șobolanilor. Înainta în două șiruri, fiecare pe câte o margine a drumului, iar între aceste șiruri, sub escorta pazei secrete, venea carul cu cei trei condamnați, purtând, atârnate de gât, tăbliță albe pe care era scris, în două limbi, arameică și greacă: „Tâlhar și răzvrătit”.

În urma carului cu osândiți se târau altele, cărând trei stâlpi proaspăt ciopliți, cu grinzi transversale, colaci de frânghii, hârlețe, căldări și topoare. În aceste care se legănau și cei șase călăi. În urma lor mergeau călări centurionul Marcus, șeful pazei Templului din Yerushalaym și omul cu glugă, cel cu care Pilat avusese un scurt conciliabul în odaia de taină de la palat.

Un lanț de soldați încheia procesiunea, urmată îndeaproape

de vreo două mii de curioși, deciși să înfrunte căldura infernală pentru a nu rata incitantul spectacol.

Orășenilor li se alătură curând gloata pelerinilor, care fuseseră lăsați să treacă nestingheriți în coada procesiunii. Acompaniat la răstimpuri de strigătele pițigăiate ale crainicilor ce repetau proclamația rostită de Pilat pe estrada de piatră, cortegiul își începu urcușul pe Muntele Pleșuv.

Primul cordon îngădui tuturor să-l depășească, dar cea de-a doua centurie îi lăsă să treacă mai sus doar pe cei ce aveau de jucat un rol în ritualul execuției. Apoi, manevrând rapid, soldații siliră gloata să se risipească pe toată circumferința colinei, astfel încât să fie prinsă între cordonul superior, al pedestrașilor, și cel inferior, al cavaleriei. Acum, mulțimea putea privi execuția prin șirul rarefiat al pedestrașilor.

Trei ceasuri lungi se scurseseră de când cortegiul își începuse urcușul și soarele cobora acum dincolo de Muntele Pleșuv. Dar arșița rămânea de neîndurat și soldații din ambele cordoane sufereau amarnic din pricina ei. În plus, nu mai puteau de plictiseală, și în adâncul inimii îi blestemau pe cei trei tâlhari, dorindu-le sincer o moarte cât mai grabnică.

La poalele colinei, scundacul comandant al detașamentului de cavalerie, cu fruntea îmbrobonită și tunica albă pătată de transpirație sub ceafă, se repezea tot mai des la burduful de piele adus de primul pluton, lua apă în căușul palmelor, bea și își umezea turbanul. Apoi, răcorit pentru moment, se îndepărta și reîncepea să măsoare cu pasul, într-un necontenit du-te-vino, drumul prăfuit ce ducea spre vârful muntelui. Sabia lungă se izbea ritmic de carâmbul cizmei de piele cu șireturi. Comandantul voia să le dea călărașilor săi o pildă de rezistență, dar, fiindu-i milă de soldați, le îngădui să înjghebe, din lăncile înfipte în pământ, un fel de piramide, peste care își aruncară pelerinele albe. În aceste colibe improvizate, sirienii se adăposteau de soarele necruțător. Burdufurile se goleau cât ai zice pește și cavaleriști din diferite plutoane alergau cu rândul după apă în vâlceaua de la poalele muntelui, unde, la umbra zgârcită a unor duzi jigăriți, își trăia ultimele zile, sugrumat de această căldură diabolică, un izvor cam tulbure. Tot aici, vânând o umbră nestatornică și rară, se plictiseau de moarte rândașii ce păzeau, inutil, caii inerți.

Sila soldaților, ca și ocările cu care-i împroșcau pe osândiți erau de înțeles. Temerile procuratorului că executarea sentinței,

în acest oraș pe care îl ura, ar fi putut stârni cine știe ce dezordini nu se adeveriseră, din fericire. Și, când își începu curgerea cel de-al patrulea ceas al execuției, între cele două cordoane, pedestrașii de sus și cavaleriștii de la poalele colinei, nu mai rămăsese, în pofida tuturor așteptărilor, niciun suflet de om. Soarele pârjolise gloata și o fugărise îndărăt, în Yerushalaym. Între cordoanele alcătuite de cele două centurii romane nu se mai zăreau decât doi câini, aparținând nu se știe cui și ajunși aici nu se știe cum. Dar și pe ei îi doborâse dogoarea, și acum zăceau cu limbile scoase, respirând anevoie și nedând nici cea mai mică atenție șopârlelor cu spinări verzi dimprejur, singurele vietăți care, în aceste locuri, nu se temeau de soare și se târau de colo-colo printre pietroaiele încinse și ramificațiile contorsionate ale unor plante târâtoare cu spini mari.

Nimeni nu făcuse nicio tentativă de a-i elibera pe condamnați, nici în Yerushalaymul înțesat de trupe, nici aici, pe colina împresurată, și gloata se întorsese în oraș, căci, într-adevăr, nu era absolut nimic interesant de văzut la această execuție, în vreme ce acolo, jos, orașul începuse să se pregătească pentru festivitățile ce aveau să marcheze, la căderea amurgului, debutul marii sărbători pascale.

Pedestrimea de la nivelul superior avea de suferit chiar mai mult decât cavaleriștii sirieni. Unica înlesnire pe care centurionul Moartea-Șobolanilor le-o făcuse soldaților săi se reducea la îngăduința de a-și scoate coifurile, înlocuindu-le cu fâșii de tifon rulate în formă de turban și udate cu apă. Dar îi ținea în picioare și cu lăncile în mâini. El însuși, purtând un turban asemănător, dar uscat, se preumbla încoace și încolo nu departe de grupul călăilor, echipat fără cusur: nu-și lepădase nici sabia, nici pumnalul, nici măcar nu-și desprinsese de pe tunică paftalele de argint închipuind boturi de leu. Soarele îi bătea drept în față, aparent fără a-i pricinui vreo supărare, iar la boturile de leu nici că te puteai uita, pentru că sclipătul lor îți rănea ochii, de parcă argintul din care erau turnate paftalele ar fi dat în clocot.

Chipul pocit al lui Marcus Moartea-Șobolanilor nu exprima nici extenuare, nici nemulțumire; ai fi zis că uriașul războinic era capabil să o țină așa toată ziua, toată noaptea și a doua zi așijderea – într-un cuvânt, atât cât avea să fie nevoie. Să umble la fel, cu mâinile pe centironul greu, placat cu aramă, uitându-se cu aceeași severitate ba la stâlpii osândiților, ba la pichetele de

soldați din cordon, împingând din cale nepăsător, cu vârful cizmei prăfuite, așchiile de silex ori osemintele omenești albite de vreme printre care călca.

Omul cu glugă se instalase nu departe de stâlpi, pe un taburet cu trei picioare, și rămăsese așezat acolo, într-o imobilitate placidă; numai arareori, ca să-și mai omoare urâtul, zgândărea nisipul cu o smicea.

Afirmația că între cele două cordoane de legionari nu era țipenie nu e tocmai exactă. Era un om acolo, însă cu greu putea fi văzut. Își găsise loc nu în partea unde soldații lăsaseră un culoar liber – punctul cel mai avantajos pentru a urmări execuția ci în partea de nord, unde colina nu era lină și accesibilă, ci, dimpotrivă, accidentată, cu povârnișuri abrupte și crevase adânci, și unde, pe o margine de pripor, agățându-se de pământul arid, blestemat de ceruri, se chinuia să-și adauge zilele un smochin beteag.

Chiar sub smochinul acela, care nu dădea niciun fel de umbră, se instalase acest unic spectator, și nu actor, al execuției; ședea acolo, pe un bolovan, chiar de la început, adică de peste trei ceasuri. Da, pentru a asista la supliciu, el nu-și alesese cea mai bună poziție, ci de departe pe cea mai proastă. Totuși, și de aici se vedeau stâlpii, se distingeau, prin cordon, și cele două pete strălucitoare de pe pieptul centurionului, și pentru un om care, în mod vădit, dorea să treacă neobservat și să nu fie deranjat de nimeni, asta era, pesemne, de ajuns.

Dar cu vreo patru ceasuri în urmă, la începutul execuției, omul acesta se comportase cu totul altfel, se făcuse remarcat și dăduse temei la suspiciuni, din care pricină, probabil, își și schimbase acum comportamentul, alegând solitudinea.

În momentul când procesiunea, depășind al doilea cordon, se opri pe culme, omul nostru fu primul care țâșni din mulțime, cu aerul că se temea să nu fi ajuns prea târziu. Gâfâind, alergă pe colină în sus, îmbrâncindu-i pe cei întâlniți în cale și, văzând cum în fața lui, ca și în fața tuturor celorlalți, soldații strângeau rândurile pentru a închide cordonul, făcu o tentativă naivă, prefăcându-se că nu înțelege răstelile furioase cu care era apostrofat, de a răzbi printre legionari chiar la locul execuției, unde osândiții tocmai erau coborâți din car. Pentru asta încasă o lovitură cu coada lăncii în piept și sări îndărăt țipând, dar nu de durere, ci de disperare. Îl învălui pe legionarul care-l lovise într-o privire ternă și absolut indiferentă, de om nesimțitor la durerea

fizică.

Tușind și sufocându-se, ținându-se cu mâna de piept, înconjură în fugă colina, străduindu-se să găsească în partea de nord vreo breșă în lanțul de soldați, prin care să se poată strecura. Dar era prea târziu. Cercul se închisese. Și omul, cu chipul schimonosit de suferință, fu nevoit să renunțe la încercările de a răzbate spre carele din care tocmai se descărcau stâlpii. Aceste tentative n-ar fi făcut decât să le dea soldaților temei să-l aresteze, lucru ce nu intra nicidecum în planurile lui pentru ziua aceea.

Așa că se refugiase pe marginea acestui repeziș, sub smochin, un loc liniștit, unde nu avea să-l tulbure nimeni.

Acum, așezat pe bolovan, acest om cu barbă neagră și ochii urduroși de soare și nesomn, era muncit de o adâncă tristețe. Ba ofta, descheindu-și pelerina, ponositǎ în pribegii și ajunsă, din albastră, de un cenușiu-murdar, gest ce îi dezgolea pieptul izbit de lance pe care se prelingeau șuvițe de sudoare murdară, ba, răzbit de chinul lăuntric, își ridica ochii spre cer, urmărindu-i pe cei trei hoitari ce planau de multă vreme în văzduh, descriind cercuri mari, în așteptarea apropiatului ospăț, ba își pironea privirile disperate în pământul galben, contemplând resturile abia recognoscibile ale unui craniu de câine și șopârlele ce alergau în jurul lui.

Suferea atât de mult, încât din când în când începea să vorbească singur.

– O, cât pot fi de nerod!... gemea el, legănându-se pe bolovan de durerea ce-i pârjolea sufletul și zgâriindu-și cu unghiile pieptul tăbăcit de soare, nu sunt decât o muiere fără minte, sunt un prost și un netrebnic! Mortăciune sunt, nu om pe acest pământ!

Tăcu abătut, cu capul plecat. Apoi, după ce sorbi o înghițitură de apă călâie din plosca de lemn, păru că mai prinsese puteri și apuca ba cuțitul ascuns sub pelerină, la piept, ba bucata de pergament întinsă pe o piatră dinaintea lui, lângă un bețigaș de trestie și o călimară cu tuș.

Pe acest pergament erau deja așternute la repezeală câteva rânduri:

„Clipele fug, eu, Levi Matei, sunt aici, pe Muntele Pleșuv, și moartea nu vine!”

Iar mai jos:

„Soarele asfințește, și moartea nu vine!”

Acum, Levi Matei scrise disperat, cu bețigașul lui ascuțit,

aceste cuvinte:

„Doamne! De ce te-ai mâniat pe el? Dăruiește-i moartea!”

Suspină, plângând fără lacrimi, și iarăși își zgârie pieptul cu unghiile.

Cauza disperării lui Levi consta în îngrozitoarea neșansă ce se abătuse asupra lui Yeshua și a lui și, în afară de asta, în cumplita greșeală pe care el, Levi, socotea că o comisese. Alaltăieri, ziua, Yeshua și Levi se aflau la Betania, în preajma Yerushalaymului, în ospeție la un grădinar asupra căruia predicile lui Yeshua produseseră o impresie extraordinară. Toată dimineața, ambii musafiri lucraseră în grădină, ajutându-și gazda, cu gând ca seara, pe răcoare, să pornească spre Yerushalaym. Dar, la un moment dat, Yeshua păru, nu se știe de ce, grăbit și, pretinzând că are în oraș o treabă ce nu suportă amânare, plecă pe la amiază singur. Tocmai în asta consta prima greșeală a lui Levi Matei. De ce, de ce îl lăsase să plece singur?

Seara, Matei nu mai apucă să ia drumul Yerushalaymului. O boală cumplită îl lovi fără veste: dârdâia de friguri, avea impresia că trupul i se umpluse de lavă, dinții îi clănțăneau și cerea întruna de băut. Nici vorbă să poată porni încotrova. Se prăbuși pe o cergă în șopronul grădinarului și zăcu acolo până vineri la răsăritul soarelui, când răul îl părăsi la fel de subit cum îl luase în stăpânire. Deși încă slăbit și cu picioarele tremurânde, își luă rămas-bun de la gazdă și, chinuit de surda presimțire a unei nenorociri, porni spre Yerushalaym. Acolo află că intuiția nu-l înșelase. Nenorocirea era fapt împlinit. Levi era în mulțime când procuratorul pronunță sentința.

Când osândiții erau urcați pe colină, Levi Matei alerga pe lângă cordon, în fruntea gloatei de curioși. Grăbind pasul, căuta un mijloc de a-i atrage, într-ascuns, atenția lui Yeshua, ca să-i arate că el, Levi, era acolo, lângă el, că nu-l abandonase pe ultimul drum și că se ruga ca moartea să pogoare cât mai grabnic asupră-i. Dar Yeshua se uita în depărtare, spre locul unde era dus, și mai mult ca sigur nu-l vedea pe Levi.

Când procesiunea parcursese mai bine de jumătate de kilometru, lui Matei, pe care gloata îl îmbrâncea tot mai aproape de cordon, îi fulgeră prin minte un gând genial în simplitatea lui, și de îndată, cu firea lui aprinsă, se acoperi singur de blesteme pentru că ideea nu-i venise mai devreme. Soldații din escortă, departe de a înainta în șir compact, lăsau între ei spații destul de largi. Cu oarecare agilitate, calculându-și precis gesturile, Levi s-

ar fi putut strecura, aplecat, printre doi legionari, sărind în carul cu osândiți. Atunci Yeshua ar fi fost cruțat de chinuri.

O clipă ar fi fost de ajuns pentru a-i înfige cuțitul în spate, strigându-i: „Yeshua! Te izbăvesc de chinuri și plec împreună cu tine! Eu, Matei, unicul și credinciosul tău discipol!”

Și, dacă Dumnezeu l-ar fi binecuvântat cu încă o clipă de libertate, ar fi izbutit să se înjunghie și pe sine, evitând astfel moartea pe stâlp. De fapt, acest ultim aspect îl interesa prea puțin pe Levi, fostul strângător de biruri. Îi era totuna cum avea să moară. El voia un singur lucru: ca Yeshua, acest om ce nu făcuse în viața lui nici cel mai mic rău nimănui, să scape de tortură.

Planul, excelent, era umbrit de un singur cusur: Levi n-avea niciun cuțit asupra lui. Nici bani n-avea – nicio lețcaie.

Furios pe sine însuși, își croi drum prin mulțime și alergă îndărăt în oraș. Un singur gând îi stăpânea mintea înfierbântată: să facă rost chiar acum, prin orice mijloc, de un cuțit și să izbutească să ajungă din urmă procesiunea.

Ajunse în goană la porțile Yerushalaymului și, croindu-și drum în zigzag prin mulțimea de caravane absorbite de oraș, se opri, văzând undeva, în dreapta lui, ușa deschisă a unei prăvălioare în care se vindea pâine. Cu răsuflarea tăiată după cursa pe drumul încins, Levi își veni în fire, intră cu un aer grav și aferat în prăvălioară, o salută pe brutăreasa din spatele tejghelei, îi ceru o pâine aflată pe raftul cel mai de sus, care, chipurile, îl sedusese mai abitir decât celelalte, și, când aceasta se întoarse cu spatele, înhăță la iuțeală și fără zgomot de pe tejghea obiectul ideal în împrejurările date – un cuțit de tăiat pâinea, lung și ascuțit ca briciul, iar apoi, fără a pierde o secundă, ieși valvârtej din prăvălie.

Câteva minute mai târziu, era din nou pe drumul spre Jaffa. Dar cortegiul nu se mai vedea. O luă la fugă. Din când în când, se lăsa să cadă în colb cât era de lung, rămânând o vreme nemișcat, ca să-și mai tragă sufletul. Zăcea acolo, stârnind uimirea călătorilor ce se îndreptau spre Yerushalaym, pe jos sau călare pe asini. Zăcea culcat, ascultând cum i se zbate inima nu numai în piept, ci și în țeastă și în urechi. După ce-și recăpăta cât de cât răsuflarea, sărea în picioare și își relua goana, dar pașii îi erau tot mai înceți. Când, în sfârșit, zări în depărtare norul de colb ridicat de lunga procesiune, aceasta ajunsese la poalele colinei.

– O, Dumnezeule... gemu Levi, înțelegând că va ajunge prea târziu.

Și ajunsese prea târziu.

Când se scurse și cel de-al patrulea ceas al supliciului, caznele lui Levi atinseră culmea și fostul perceptor fu cuprins de o cumplită mânie. Ridicându-se de pe bolovan, trânti de pământ cuțitul pe care, după cum își dădea seama acum, îl furase fără rost, turti plosca cu piciorul, rămânând astfel fără apă, își aruncă tichia de pe cap, își înfipse mâinile în părul rar și începu să se blesteme amarnic.

Se acoperea de blesteme, slobozind cuvinte fără șir, mugind și scuipând, își afurisea tatăl și mama, ce aduseseră pe lume un asemenea tembel.

Văzând că blestemele și hula erau în van, că, odată rostite, nimic nu se schimba sub dogoarea soarelui, își încleștă pumnii descărnați și, mijindu-și ochii, îi ridică spre cer, spre soarele ce luneca tot mai jos, alungind umbrele și grăbindu-se să plonjeze în Mediterana, și îi ceru lui Dumnezeu să facă neîntârziat un miracol. Îl somă să-i trimită numaidecât moartea lui Yeshua.

Redeschizând ochii, se încredință că pe colină totul rămăsese neschimbat, cu excepția faptului că petele ce ardeau pe pieptul centurionului se stinseseră. Soarele își înfigea razele în spinările osândiților, întorși cu fețele spre Yerushalaym. Atunci Levi strigă:

– Te blestem, Doamne!

Cu glas spart, striga că de-acum era convins de nedreptatea lui Dumnezeu și că nu mai avea putere să creadă în el.

– Ești surd! urla Levi. Dacă n-ai fi surd, m-ai fi auzit și i-ai fi trimis moartea chiar acum!

Mijindu-și ochii, Levi aștepta focul ce avea să cadă asupră-i din cer, mistuindu-l. Dar nimic nu se întâmplă și, fără a-și dezlipi pleoapele, Levi continua să profereze la adresa cerului vorbe sarcastice și ofensatoare. Își mărturisea, răstit, crunta dezamăgire, strigând că, la urma urmei, există și alți dumnezei și alte credințe. „Da, un alt Dumnezeu n-ar fi îngăduit niciodată ca un om ca Yeshua să fie pârjolit de soare pe stâlpul supliciului!”

– M-ai înșelat! striga Levi cu glas aproape stins. Ești Dumnezeul răului! Ori ochii ți-au fost orbiți de fumul din cădelnițele Templului și urechile tale nu mai aud decât osanalele preoților? Tu nu ești Dumnezeu cel atotputernic! Ești un Dumnezeu negru. Te blestem, Dumnezeu al tâlharilor, ocrotitorul și spiritul lor!

În clipa aceea, o pală de vânt izbi chipul fostului strângător de biruri și ceva îi foșni sub picioare. La scurt timp, acea boare îl învălui din nou și atunci, deschizând ochii, Levi văzu că, poate sub povara blestemelor lui ori în virtutea altor pricini, totul pe lume se schimbase. Soarele dispăruse, dar fără a fi întâlnit marea în care se scufunda seară de seară. Fusese înghițit de un nor sumbru ce venea dinspre apus, purtând în sine o neiertătoare amenințare de furtună. Franjuri de spumă mărgineau acel nor, iar vălătucii negri ce-i alcătuiau pântecul aruncau reflexe de culoarea pucioasei. Norul slobozea un huruit continuu și, la răstimpuri, jeturi de flăcări țâșneau din vintrele lui. De-a lungul drumului spre Jaffa, pe arida vale a Gionului, deasupra corturilor pelerinilor, răbufneau vârtejuri de colb, retezate de vântul ce se stârnise brusc.

Levi tăcu, întrebându-se dacă furtuna ce sta să se abată asupra Yerushalaymului va aduce vreo schimbare în soarta nefericitului Yeshua. Și numaidecât, cu ochii la filamentele de foc ce vârstau norul, începu să se roage ca fulgerul să lovească stâlpul pe care agoniza Yeshua. Privind ros de căință peticul de cer senin pe care încă nu-l înghițise norul, unde hoitarii se lăsau pe o aripă, pregătindu-se să fugă de furtună, Levi se gândi că fusese nebun când se pripise cu blestemele lui. Acum, Dumnezeu n-avea să-l mai asculte.

Coborându-și privirile spre poalele colinei, Levi și le concentră asupra locului unde era dispersat, în ordine, plutonul de cavalerie și văzu că și acolo se produseseră schimbări semnificative. De sus, Levi deslușea limpede cum se agitau soldații, smulgându-și lăncile din pământ și aruncându-și pelerinele pe umeri, cum alergau îngrijitorii de cai, ducând de frâu, în trap mărunt, bidiviii negri ca pana corbului. Plutonul se pregătea de plecare, asta era clar. Apărându-se cu brațul de praful ce-l lovea în față și scuipând cu năduf, Levi se străduia să se dumirească ce-o fi însemnând această retragere a cavaleriei. Ridicându-și privirea puțin mai sus, deslușI o siluetă scundă, în hlamidă militară purpurie, ce urca spre locul supliciului. Și atunci presentimentul unui sfârșit îmbucurător îi îngheță inima fostului perceptor.

Omul în hlamidă purpurie ce urca pe colină în acest al cincilea ceas de suferință a osândiţilor era comandantul cohortei, care venise călare de la Yerushalaym, însoțit de ordonanță. La un semn al centurionului Moartea-Șobolanilor, cordonul soldaților se dădu într-o parte și mutilatul lor comandant îl salută milităreşte

pe tribun. Acesta îl luă pe Moartea-Șobolanilor deoparte și îi șopti ceva. Centurionul îi mai dădu o dată onorul și se îndreptă spre grupul călăilor care se așezaseră pe bolovani, la picioarele stâlpilor. Tribunul, însă, își îndreptă pașii spre cel instalat pe taburetul cu trei picioare, iar acesta se ridică respectuos în întâmpinarea lui. Tribunul îi spuse ceva, cu glas scăzut, și amândoi porniră spre stâlpi. Îi întovărăși șeful pazei Templului.

Moartea-Șobolanilor se aplecă îngrețoșat spre cârpele murdare ce zăceau pe jos, lângă stâlpi, cârpe ce până nu de mult fuseseră veșmintele osândiților și pe care călăii refuzaseră să și le împartă, îi chemă la el pe doi dintre torționari și le ordonă:

– Urmați-mă!

Dinspre stâlpul cel mai apropiat se auzea un cântecel răgușit și dement. Spre sfârșitul celui de-al treilea ceas al execuției, Hestas, care era legat aici, își ieșise din minți din pricina muștelor și a soarelui dogoritor și acum cânta zumzăit ceva despre struguri; arar, mai dădea din capul legat cu cealma și atunci muștele se ridicau alene de pe fața lui, pentru a reveni o clipă mai târziu.

Pe stâlpul al doilea, Dismas suferea mai mult decât ceilalți doi, pentru că mintea nu i se întunecase: flutura din cap, des și cadențat, ba la dreapta, ba la stânga, mai să-și lovească umerii cu urechea.

Mai fericit decât ceilalți doi era Yeshua. Chiar din prima oră, leșinase în câteva rânduri, iar apoi își pierduse cunoștința. Capul îi căzuse în piept, cu turbanul desfășurat. De aceea era pe de-a-ntregul năpădit de muște și tăuni, încât chipul îi dispăruse sub masa lor neagră și fojgăitoare. Pe vintre și pe la subsuori, tăunii grași sugeau din trupul galben și gol.

Supunându-se ordinului tăcut al omului cu glugă, unul dintre călăi se înarmă cu o lance, iar altul aduse lângă stâlp un burduf de piele și un burete. Primul torționar ridică lancea și împunse cu ea mai întâi o mână a lui Yeshua, apoi cealaltă, ambele fiind întinse și legate de traversa fixată pe stâlp. Trupul, cu coastele ieșite în afară, tresări. Călăul trecu vârful lăncii peste pântecul osânditului. Atunci Yeshua își săltă capul și muștele se zburătăciră zumzăind, descoperindu-i chipul desfigurat de mușcături, cu ochii umflați, un chip de nerecunoscut.

Dezlipindu-și pleoapele, Ha-Nozri se uită în jos. Ochii lui, de obicei senini, erau acum sticloși și tulburi.

– Ha-Nozri! zise călăul.

Ha-Nozri își mișcă buzele umflate și răspunse cu voce răgușită, o adevărată voce de tâlhar:

– Ce vrei? De ce ai venit la mine?

– Bea! zise călăul și, înfipt în vârful de lance, buretele îmbibat cu apă se ridică până la buzele lui Yeshua.

Bucuria scăpără în ochii acestuia, el își lipi gura de burete și începu să soarbă lacom. De pe stâlpul de alături se auzi vocea lui Dismas:

– E nedrept! Sunt la fel de tâlhar ca și el!

Dismas își încordă mușchii, dar nu se putu clinti, ambele brațe îi erau țintuite în câte trei locuri cu inele de frânghie de bara transversală. Își supse burta, își încleștă unghiile de capetele traversei și își întoarse capul spre stâlpul lui Yeshua. Din ochi îi țâșneau văpăi de ură!

Un nor de praf acoperi locul supliciului și în jur se întunecă de-a binelea. Când colbul se risipi dus de vânt, centurionul strigă:

– Stâlpul doi, gura!

Dismas amuți. Yeshua își desprinse buzele de burete și, străduindu-se, fără a izbuti, să imprime glasului său un timbru blând și convingător, îl rugă răgușit pe călău:

– Dă-i și lui să bea.

Întunericul devenea din ce în ce mai adânc. Norul cotropise jumătate din cer, gonind spre Yerushalaym, turme de spumă alergau învolburate înaintea acelui monstru celest doldora de umezeală tuciurie și de foc. Un fulger scăpără, urmat de un tunet care bubui chiar deasupra colinei. Călăul smulse buretele din vârful lăncii.

– Slăvește-l pe mărinimosul *hegemon!* șopti el solemn, cu jumătate de glas, înțepându-l încetișor pe Yeshua cu lancea în inimă.

Acesta tresări, șoptind:

– Hegemon…

Sângele i se scurse pe pântece, maxilarul lui inferior fu cuprins de un tremur convulsiv, apoi capul îi recăzu în piept.

La al doilea tunet, călăul îi dădu să bea lui Dismas. Rosti aceleași cuvinte:

– Slăvește-l pe *hegemon!* omorându-l și pe el.

Hestas, cu mințile rătăcite, slobozi un strigăt de spaimă de îndată ce-l văzu pe călău lângă el, dar când buretele i se atinse de buze, scoase un fel de muget și își înfipse dinții în el. După câteva secunde, trupul lui se destinse la rându-i, atât cât îi

îngăduiau funiile.

Omul cu glugă mergea pe urmele călăului și ale centurionului, urmați la rândul lor de șeful gărzii Templului. Oprindu-se lângă primul stâlp, omul cu glugă îl examină atent pe însângeratul Yeshua, îi atinse cu mâna lui albă una dintre tălpi și le spuse însoțitorilor:

– E mort.

Scena se repetă și la ceilalți doi stâlpi.

Atunci tribunul îi făcu un semn centurionului și, întorcându-se, începu să coboare de pe culme împreună cu șeful gărzii Templului și omul cu glugă. Întunericul se îndesise și fulgere brăzdau cerul negru. Brusc, din el țâșni o jerbă de foc și strigătul centurionului „Rupeți rândurile!” se înecă în bubuitura ce urmă. Fericiți, soldații o luară la fugă de pe colină, punându-și din mers coifurile. Bezna punea stăpânire pe Yerushalaym.

O ploaie în rafale se dezlănțui fără veste, prinzând centuriile la jumătatea coborâșului de pe colină. Potopul era atât de cumplit, încât soldații ce continuau să alerge la vale fură într-o clipă ajunși din urmă de torente furioase. Alunecau necontenit și cădeau pe argila mocirloasă, grăbindu-se să ajungă la drumul neted pe care – abia vizibilă prin vălul de apă – cobora spre Yerushalaym cavaleria, udă până la piele. Câteva minute mai târziu, în clocotul lugubru al furtunii, în vâltoarea de apă și foc de pe colină, rămăsese un singur om. Agitând în văzduh cuțitul furat, ce avea să-și dezvăluie curând utilitatea, căzând de pe colțurile lunecoase ale stâncilor, agățându-se de ce se nimerea, silit uneori să se târască în genunchi, omul alerga spre stâlpi, ba înghițit pe de-a-ntregul de bezna lacomă, ba străluminat de trepidațiile fulgurante ale câte unui fulger.

Răzbătând pe culme, cu picioarele în apa ce-i ajungea până la glezne, omul își lepădă pelerina devenită grea, rămânând doar în cămașă, și se lipi de picioarele lui Yeshua. Tăie frânghiile de la genunchi, urcă pe transversala de jos, îl îmbrățișă pe Yeshua, eliberându-i și mâinile din legăturile strânse. Corpul gol și umed al lui Yeshua se prăbuși peste el, doborându-l la pământ. Levi vru să-l aburce chiar atunci pe umeri, dar un gând îl opri. Lăsă acolo, în apă, corpul cu capul dat pe spate și brațele desfăcute și alergă, alunecând prin noroiul lutos, la ceilalți stâlpi. Tăie și aici frânghiile: două trupuri se prăbușiră la pământ.

Câteva minute mai târziu, pe culme rămăseseră doar acele două leșuri și trei stâlpi goi. Apa izbea în leșuri, răsucindu-le.

Nici Levi, nici corpul lui Yeshua nu mai erau pe colină.

Capitolul XVII
O zi agitată

Vineri dimineața, adică a doua zi după buclucașul spectacol, toți membrii personalului Varietăților – contabilul-șef Vasili Stepanovici Lastocikin, doi socotitori, trei dactilografe, ambele casierițe, curierii, plasatorii și femeile de serviciu – într-un cuvânt, toți cei prezenți, nu se aflau la posturile lor, ci, cocoțați pe pervazurile ferestrelor ce dădeau spre Sadovaia, urmăreau ce se întâmplă în stradă, sub zidurile teatrului. Iar acolo se întindea, pe două rânduri, o coadă de mii de oameni, al cărei capăt se pierdea undeva în piața Kudrin. În fruntea cozii stăteau proțăpiți vreo douăzeci de speculanți de bilete, cunoscuți ca niște cai breji în cercurile teatrale ale Moscovei.

Această strânsură, în necontenită fierbere, stârnea interesul trecătorilor ce se perindau pe celălalt trotuar, comentând picantele cancanuri despre nemaivăzutul spectacol de magie neagră din ajun. Aceste cancanuri îl aduseseră într-o stare de maximă surescitare pe contabilul-șef Vasili Stepanovici, care nu asistase la spectacol. Plasatorii povesteau vrute și nevrute, între altele că, după terminarea faimoasei reprezentații, câteva cetățence fuseseră văzute alergând pe stradă într-o ținută deocheată și alte asemenea lucruri. Modestul și pașnicul Vasili Stepanovici întâmpina toate aceste povești cu dese bătăi din pleoape, neștiind ce să întreprindă, or de întreprins trebuia să întreprindă ceva, și anume el, căci, până una-alta, era cel mai înalt în grad din toată echipa Varietăților.

Pe la ora zece, coada doritorilor de bilete se îngroșă într-atât, încât se auzi despre ea și la miliție, care miliție trimise la fața locului, cu uluitoare repeziciune, patrule pedestre și ecvestre, izbutind, de bine, de rău, să facă oarece rânduială. Totuși, chiar și ordonată, această coadă ce șerpuia cale de vreun kilometru constituia prin ea însăși un scandal, intrigându-i la culme pe cetățenii de pe Sadovaia.

Asta se întâmpla afară, dar nici în incinta Varietăților lucrurile nu stăteau mai bine. Dis-de-dimineață începuseră să zbârnâie telefoanele, și de atunci zbârnâiau fără istov pretutindeni – în cabinetul lui Lihodeev, în cabinetul lui Rimski, la contabilitate, la casă și în biroul lui Varionuha. La început, Vasili Stepanovici mai

răspundea, răspundea și casieriţa, bălmăjeau câte ceva în receptoare și plasatorii, dar curând bieții oameni încetară definitiv să mai reacționeze, pentru că toată lumea întreba unde sunt Lihodeev, Varionuha și Rimski, întrebări la care nu aveau ce să răspundă. O vreme încercară să se eschiveze, pretinzând că „Lihodeev e acasă”, dar din oraș li se răspundea că telefonaseră la domiciliu și domiciliul dăduse asigurări că Lihodeev era la Varietăți.

La un moment dat, telefonă o doamnă agitată, care ceru să fie chemat Rimski. Fu sfătuită s-o sune pe soția lui, la care receptorul răspunse plângând cu sughițuri că la aparat era chiar soția și că Rimski era de negăsit. Se înstăpânise un soi de sminteală. O femeie de serviciu le povestise tuturor ce văzuse când dăduse să intre în biroul directorului financiar ca să deretice: ușa – vraiște, becurile ardeau, fereastra dinspre grădină era spartă, fotoliul zăcea răsturnat pe dușumea și înăuntru nu era niciun suflet de om.

Pe la zece, în teatru irupse madame Rimski. Plângea cu sughițuri și își frângea mâinile. Vasili Stepanovici se pierduse cu totul, neștiind ce sfat să-i dea. Iar la zece și jumătate apăru miliția. Prima întrebare, întru totul îndreptățită, fu:

– Ce se întâmplă aici, la dumneavoastră, cetățeni? Despre ce e vorba?

Personalul dădu îndărăt, împingându-l în față pe lividul și zăpăcitul Vasili Stepanovici. Neavând încotro, contabilul-șef trebui să spună lucrurilor pe nume, recunoscând că întreaga conducere a Varietăților, adică directorul, directorul financiar și administratorul, dispăruse nu se știe unde, că, după spectacolul de aseară, prezentatorul fusese transportat la spitalul de psihiatrie și că, pe scurt, reprezentația se dovedise a fi o veritabilă catastrofă.

Înlăcrimata *madame* Rimski, pe care asistența se străduise să o liniștească întrucâtva, fu expediată acasă și atenția tuturor se concentră asupra relatării femeii de serviciu despre starea în care fusese găsit biroul directorului financiar. Personalul fu rugat să se întoarcă la treabă și, peste puțină vreme, în clădirea Varietăților își făcu apariția echipa de anchetatori, însoțită de un câine cu urechile ascuțite, musculos, de culoarea scrumului de țigară, cu ochi extrem de inteligenți. Printre angajații teatrului se șușotea că acest câine nu era altul decât faimosul As-de-Caro. Și chiar el era. Comportamentul câinelui îi ului pe toți. De îndată ce

intră în biroul directorului financiar, As-de-Caro începu să mârâie, dezgolind niște monstruoși colți galbeni, apoi se culcă pe burtă și, cu o curioasă expresie de tristețe și totodată de furie în ochi, se târî spre geamul spart. Învingându-și frica, sări brusc pe pervaz și, ridicându-și botul ascuțit în văzduh, urlă sălbatic și prelung. Refuzând să coboare de la geam, mârâia și se zvârcolea, smucindu-se vădit să sară în grădină. Zăvodul fu scos din cabinet și slobozit în vestibul, de unde ieși prin intrarea centrală în stradă și îi conduse pe cei ce îl urmau la stația de taxi. Aici As-de-Caro pierdu urma și fu dus îndărăt, la reședința lui canină.

Ancheta continuă în biroul lui Varionuha, unde fură convocați pe rând angajații ce fuseseră martori la incidentele din ajun, din timpul spectacolului. Trebuie spus că, la fiecare pas, anchetatorii se loveau de dificultăți neprevăzute. Firul se rupea când te așteptai mai puțin.

Afișe au fost? Au fost. Dar peste noapte deasupra lor fuseseră lipite altele, și acum – ia-le de unde nu-s. Dar, la urma urmei, magul ăsta de unde s-o fi pripășit? Păi, cine să-l știe? Și totuși, doar s-a încheiat un contract!?

– Pesemne, admise nefericitul Vasili Stepanovici.

– Și, dacă a fost încheiat, înseamnă că trebuia să treacă prin contabilitate?

– Negreșit, răspunse Vasili Stepanovici, tulburat.

– Și atunci unde-i?

– Nu-i, spuse contabilul, pălind tot mai tare și desfăcându-și brațele a neputință.

Și într-adevăr, nici în mapele de la contabilitate, nici la directorul financiar, nici la Lihodeev, nici la Varionuha nu era nici urmă de contract.

Cum îl chema pe magul ăsta? Vasili Stepanovici nu știa, nu fusese la spectacol. Nici plasatorii nu știau. În fine, una dintre casierițe, încrețindu-și fruntea, se gândi, se tot gândi și, în sfârșit, spuse:

– Wo… Parcă Woland.

Dar poate că nu Woland? Poate nu Woland. Poate Valand.

Sunară la Biroul de Evidență a Străinilor: nimeni n-auzise vorbindu-se despre vreun Woland sau Valand, magician.

Curierul Karpov spuse că, după câte auzise el, magul ăsta s-ar fi instalat în apartamentul lui Lihodeev. Bineînțeles, se deplasară numaidecât acolo, dar nici pomeneală de vreun mag. Nici

Lihodeev însuși nu era. Menajera Grunia lipsea, de asemeni, și nimeni nu știa pe unde umblă. Nikanor Ivanovici, președintele comitetului de bloc, nu era de găsit, secretarul Prolejnev – așijderea!

Într-un cuvânt, se întâmpla ceva absolut aiuritor: administrația unui teatru dispăruse în păr, în ajun avusese loc un spectacol ocult și scandalos, dar cine îl pusese la cale – nimeni nu știa.

Între timp, se apropia amiaza, când trebuia să se deschidă casa. Dar, firește, nici vorbă nu putea fi de așa ceva! Pe ușa Varietăților fu atârnat în pripă un carton enorm, cu inscripția „Reprezentația de azi se contramandează”. La văzul acestui anunț, o vie agitație se propagă de-a lungul cozii. Dar, după oarecari cârteli, mulțimea fu nevoită să se disperseze, și o oră mai târziu pe trotuar nu mai rămăsese nici țipenie. Anchetatorii plecară să-și continue activitatea în altă parte, angajaților teatrului li se dădu liber, lăsându-se la fața locului doar portarii, și ușile Varietăților fură încuiate.

Contabilul Vasili Stepanovici avea de dus la îndeplinire două misiuni urgente. În primul rând, să prezinte la Comisia pentru Spectacole și Divertisment un raport despre incidentele de ieri, iar apoi să treacă pe la sectorul financiar pentru a preda încasările de ieri – 21 711 ruble.

Asiduu și meticulos, Vasili Stepanovici împachetă banii într-un ziar, legă pachetul în cruce cu o sfoară, îl puse în geantă și, având instrucțiunile în sânge, se îndreptă, firește, nu spre linia de autobuz sau tramvai, ci spre stația de taxi.

Erau trei mașini libere acolo, dar de îndată ce șoferii îl zăriră pe clientul ce zorea spre stație cu geanta burdușită sub braț, tustrei demarară plecându-i de sub nas, fără pasageri, nu înainte de a-i arunca, din cine știe ce motiv, priviri pline de răutate.

Contrariat de această atitudine, contabilul stătu îndelung în stație, ca un stâlp, încercând să se dumirească ce se întâmplă.

Peste vreo trei minute, lângă trotuar trase o altă mașină liberă, dar chipul șoferului se schimonosi de îndată ce îl văzu pe pasager.

– Liber? întrebă Vasili Stepanovici, tușind intrigat.

– Arată banii, spuse acru șoferul, fără să se uite la pasager.

Din ce în ce mai contrariat, contabilul își strânse la subsuoară prețioasa geantă, scoase din portmoneu o bancnotă de zece ruble și i-o arătă șoferului.

– Nu merg! spuse acesta laconic.

– Scuzați, dar… începu contabilul, însă șoferul îl întrerupse:

– Bancnote de trei aveți?

Complet derutat, contabilul extrase din portmoneu două bancnote de trei și i le arătă șoferului.

– Urcați! strigă acesta și izbi cu palma în fanionul contorului, gata-gata să-l spargă. Am plecat!

– N-aveați mărunt pentru rest, sau ce? întrebă timid contabilul.

– Mărunt? Doldora buzunarele! urlă șoferul, și în retrovizor i se reflectară ochii injectați de sânge. E al treilea caz în dimineața asta! De fapt, și alți colegi au pățit la fel. Celui dintâi care mi-a plătit cursa cu o bancnotă de zece ruble, un porc de câine, i-am dat restul: patru cincizeci. Coboară, stârpitura. Peste vreo cinci minute, mă uit: hârtia lui de zece nu era decât o etichetă de apă minerală! – Și șoferul rosti câteva cuvinte obscene. – Apoi un altul, pe Zubovskaia. Zece ruble. Îi dau rest trei. Valea! Vâr mâna în buzunar, când colo – o albină, haț de deget, bestia! Păi, să nu…? Și șoferul mai slobozi câteva vorbe indecente. Iar bancnota – ia-o de unde nu-i! Cică ieri, la Varietățile astea de… (cuvinte ireproductibile) o jigodie de scamator ar fi dat un soi de spectacol cu hârtii de zece ruble (cuvinte scabroase)…

Contabilul rămase fără glas, ghemuindu-se în colțul lui, cu aerul că aude pentru întâia oară în viață cuvântul „Varietăți”, iar în gândul lui își spuse: „Hait! Am sfeclit-o!”

Ajuns la destinație, după ce plăti, fără niciun incident, cursa, contabilul intră în clădire și o luă cu pași repezi în direcția unde se afla biroul șefului, dar încă de pe coridor își dădu seama că picase într-un moment prost. Un fel de harababură pusese stăpânire pe birourile Comisiei pentru Spectacole. O curieră cu basmaua căzută pe ceafă și cu ochii ieșiți din orbite trecu în fugă pe lângă el.

– Nimeni, dragilor, nimeni! striga ea, adresându-se nu se știe cui, sacoul și pantalonii sunt aici, da-n sacou – bate vântul!

Femeia dispăru după o ușă și numaidecât de acolo se auzi zgomot de veselă spartă. Din secretariat ieși în fugă șeful sectorului unu al comisiei, un cunoscut al contabilului, dar omul era într-o asemenea stare, încât nici nu-l recunoscu și trecu pe lângă el, dispărând fără urmă.

Foarte intrigat, contabilul intră în secretariat, care era și anticamera președintelui comisiei, unde rămase definitiv interzis.

De după ușa închisă a cabinetului răsuna o voce amenințătoare, care aparținea fără îndoială lui Prohor Petrovici, președintele comisiei. „O fi mustruluind pe careva!”, se gândi, năucit, contabilul, dar, uitându-se peste umăr, văzu un spectacol de cu totul alt gen: în fotoliul de piele ședea, cu capul lăsat pe spetează, plângând în hohote nestăvilite, cu o batistă udă în mână și cu picioarele întinse aproape până în mijlocul încăperii, secretara personală a lui Prohor Petrovici, frumoasa Anna Richardovna.

Bărbia Annei Richardovna era toată mânjită cu ruj de buze, iar pe obrajii ei ca piersica șiroaiele de rimel lăsaseră șerpuitoare dâre negre.

De cum dădu cu ochii de contabil, Anna Richardovna sări din fotoliu și, încleștându-se de reverele sacoului bietului om, începu să-l zgâlțâie, strigând:

– Slavă Domnului! În sfârșit, un om curajos! Toți au fugit care încotro, toți m-au trădat! Hai să-l vezi și dumneata; eu, una, nu știu ce să mă mai fac! Și, continuând să plângă în hohote, îl târî pe contabil în cabinetul șefului.

De cum trecu pragul, contabilul scăpă servieta pe dușumea și toate gândurile i se întoarseră cu josul în sus. Trebuie spus că nu fără temei.

La imensul birou, garnisit cu o călimară masivă, era așezat un costum vid, care preumbla pe hârtie o peniță uscată, neînmuiată în cerneală. Costumul purta cravată, din buzunărașul de la piept se ițea un stilou, însă deasupra gulerului – nici gât, nici cap, după cum din manșete nu ieșeau niciun fel de mâini. Părea absorbit de muncă și complet străin de hărmălaia ce domnea în jur. Dar auzind zgomotul ușii, costumul se lăsă pe speteaza fotoliului și de deasupra gulerului răsună vocea lui Prohor Petrovici, atât de cunoscută contabilului:

– Despre ce-i vorba? Doar scrie pe ușă că nu primesc pe nimeni.

Frumoasa secretară scoase un țipăt strident și, frângându-și mâinile, strigă:

– Vedeți? Vedeți? Nu e! Nu mai e! Îl vreau înapoi! Dați-mi-l înapoi!

Cineva își furișă capul prin în ușa biroului, slobozi un „Oh!” și zbură îndărăt, ca luat de vânt. Contabilul, căruia picioarele începuseră să-i tremure, se așeză pe o margine de scaun, fără a uita să-și recupereze de pe dușumea servieta. Anna Richardovna

țopăia în jurul lui, zgâlțâindu-l de revere și strigând:

– Întotdeauna, întotdeauna îl opream când începea să drăcuie! Uite unde l-a dus drăcuiala! Frumoasa secretară dădu fuga la masa de scris și, cu glas gingaș și muzical, doar ușor nazalizat după plâns, exclamă: Proșa! Unde ești?

– „Proșa”? Care Proșa? Pe cine iei dumneata cu „Proșa”? se burzului cu țâfnă costumul, înfundându-se și mai adânc în fotoliu.

– Nu mă recunoaște! Pe mine! Vă dați seama?

Și secretara se puse din nou pe bocit.

– Fără smiorcăieli în biroul meu! spuse, înfuriat de-a binelea, irascibilul costum în dungi, trăgând cu mâneca dinaintea lui un nou teanc de hârtii, cu intenția vădită de a le garnisi cu rezoluții.

– Nu pot să văd așa ceva, nu mai pot! strigă Anna Richardovna și ieși valvârtej din cabinet, iar în urma ei zbură glonț și contabilul.

– Închipuiți-vă, stau eu la biroul meu, începu să povestească Anna Richardovna, tremurând de tulburată ce era și încleștându-se din nou de mâneca nefericitului contabil, când – ce să vezi? – intră un motan. Negru, mătăhălos ca un hipopotam. Eu, firește, strig la el: „Zât! Afară!” Cotoiul dispare, dar în locul lui intră un grăsan, tot cu mutră de pisică, și zice: „De ce, cucoană, întâmpini vizitatorii cu «Zât!»?” Și – țuști la Prohor Petrovici în cabinet. Eu, bineînțeles, după el, și iarăși strig: „Ați înnebunit?” Bruta se duce drept la Prohor Petrovici și se plantează dinaintea lui, în fotoliu! Dânsul… e un om ca pâinea caldă, dar uneori, ce-i drept, cam iute. Irascibil. Poate n-ar fi trebuit să-și iasă din fire, nu zic nu. Dar, înțelegeți, nervos cum e – că și trage ca un bou –, și-a ieșit din țâțâni. „Cum îți permiți să dai buzna neanunțat?” zice. Dar individul – ca să vezi ce tupeu! – se trântește fără jenă în fotoliu și turuie, zâmbind: „Am venit să punem nițel țara la cale. Am o vorbuliță cu dumneata!” Prohor Petrovici se înfurie și mai abitir: „Sunt un om ocupat, nu-mi văd capul de treburi, cetățene!” Iar individul, ce credeți că-i răspunde? „Ba tocmai că n-ai nicio treabă…” La care, vă dați seama, Prohor Petrovici își pierde răbdarea și strigă: „Ce mai e și asta? Dați-l afară, lua-m-ar toți dracii!” Iar individul, închipuiți-vă, zâmbește iar și zice: „Să te ia dracii? Păi, de ce nu, se poate!” Când mă uit – nu apucasem să zic nici pâs! –, mutră-de-pisică ia-l de unde nu-i, iar în fotoliul lui Prohor Petrovici… costumul acela!… Oooh! izbucni Anna Richardovna, căscând o gură strâmbă și înecându-se de plâns. Când își recăpătă răsuflarea, începu să îngaime, fără șir:

– Scrie, scrie întruna – nimeni nu-l poate opri! Să-ți ieși din minți, nu alta! Și vorbește la telefon! Costumul!... Toți s-au împrăștiat ca potârnichile!

Vasili Stepanovici stătea înfipt în mijlocul odăii, tremurând ca varga. Dar iată că destinul îi veni în ajutor. În anticameră intrară, cu pas măsurat și ferm, doi milițieni. La vederea lor, frumoasa secretară prinse a se văita și mai dihai, arătând mereu cu degetul spre ușa cabinetului.

– Haideți să încetăm cu plânsul, cetățeană, zise calm primul milițian.

Simțind că de-acum prezența lui era absolut de prisos, contabilul o zbughi din secretariat și, în mai puțin de un minut, era la aer liber. Capul îi vuia, pradă unui soi de vârtej, și prin acel vârtej răzbăteau frânturi din cele povestite de plasatori despre un motan ce ar fi luat parte la spectacolul de ieri. „E-he-he! se gândi, oare cel de aici n-o fi cumva chiar motănașul nostru?”

Nefăcând nicio ispravă la comisie, conștiinciosul Vasili Stepanovici hotărî să treacă pe la filiala acesteia de pe străduța Vagankovski. Și ca să se mai liniștească, făcu drumul pe jos.

Filiala orășenească funcționa într-o vilă coșcovită, situată în fundul unei curți, clădire faimoasă prin coloanele de porfir din vestibul.

Dar nu coloanele reținеau în acea zi atenția vizitatorilor, ci ceea ce se întâmpla sub ele.

Câțiva gură-cască se uitau stupefiați la o duduiță plânsă, așezată îndărătul unei măsuțe cu broșuri despre arta spectacolului, pe care, pesemne, ar fi trebuit să le vândă. Dar până una-alta, duduia nu oferea nimănui nimic, iar la întrebările puse din compasiune de către cei din jur răspundea cu un gest agasat, de parcă ar fi vrut să le alunge cu mâna, și continua să plângă. Între timp, de sus, de jos, din toate birourile se auzeau zbârnâind de mama focului pe puțin douăzeci de telefoane.

Deodată, demoazela se opri din plâns, tresări și țipă isteric:

– Ah! Iar!

Și, brusc, intonă cu un soprano tremurător:

Mare slăvită, preasfinte Baikal...

Un curier apărut de nu știu unde pe scară, ridică amenințător pumnul în văzduh și cântă, acompaniind-o pe duduiță, cu un bariton surd și tern:

Bravă corabie, neîmblânzită

Alte voci i se alăturară de departe, alcătuind un cor ce lua

proporții, acaparând, în cele din urmă, întreaga filială. În camera nr. 6, cea mai apropiată, unde se afla Secția de Calculație și Control, se făcea remarcat un bas profund și răgușit. Corul era bruiat de zgomotul persistent al telefoanelor:

Sparge cu prova-ndărătnicul val…

urlă curierul pe scară.

Lacrimile curgeau șiroaie pe fața duduiței, biata fată încerca să-și țină dinții încleștați, dar gura i se deschidea de la sine și cânta, cu o octavă mai sus decât curierul:

Căci nu e departe-aurora râvnită…

Ce îi frapa cel mai mult pe vizitatorii perplecși era faptul că, deși risipiți care pe unde, coriștii cântau foarte armonios, de parcă toți ar fi stat cu ochii țintă la un dirijor invizibil.

Trecătorii se opreau la grilajul curții, minunându-se de veselia ce domnea la filială.

De îndată ce primul cuplet se sfârși, cântecul încetă brusc, iarăși ca la semnul unei baghete. Curierul slobozi o sudalmă șoptită și dispăru.

O clipă mai târziu, poarta principală se deschise și în cadrul ei își făcu apariția un cetățean, de sub pardesiul căruia ieșeau poalele unui halat alb. Insul era însoțit de un milițian.

– Faceți ceva, doctore, vă implor! strigă isteric duduia.

Pe scări dădu buzna secretarul filialei care, cu obrajii arzând de rușine și fâstâcit la culme, spuse bâlbâindu-se:

– Vedeți, doctore, se pare că suntem în fața unui caz de hipnoză în masă… Așa că e absolut indispensabil…

Nu-și termină fraza, își înghiți propriile cuvinte și deodată prinse a cânta cu voce de tenor:

Șilka și Nercinskul…

– Tâmpitul! strigă duduia, dar nimeni nu apucă să afle pe cine ocăra, căci în loc de orice explicații fata emise un soi de tril, iar apoi începu și ea să cânte despre Șilka și Nercinsk.

– Țineți-vă firea! Încetați cu cântatul! Îi ordonă doctorul secretarului.

Se vedea cât de colo că bietul secretar ar fi dat orice pentru a înceta să mai cânte, numai că nu putea, drept care, împreună cu corul, aduse la cunoștința trecătorilor de pe străduță vestea că *în desiș fără cărare, n-a fost sfâșiat de fiare, nici de pajură cu clonțul, l-a iertat până și glonțul.*

De îndată ce se încheie cupletul, duduia fu prima care primi o doză de valeriană. Apoi doctorul alergă, urmându-l pe secretar,

să-i calmeze cu același leac și pe ceilalți.

– Iertați-mă, domnișoară, i se adresă deodată Vasili Stepanovici fetei, n-a trecut cumva pe la dumneavoastră un motan negru?

– Un motan? Ce motan? strigă înciudată duduia. Ne ajunge măgarul cu care ne-am pricopsit în filiala asta! Și adăugă: Las' să mă audă! O să spun totul, la toată lumea!

Și într-adevăr, povesti totul, de-a fir a păr.

Se pare că șeful filialei orășenești, „după ce dusese definitiv de râpă sectorul de divertisment" (după spusele duduii), căzuse în mania organizării de cercuri.

– Ca să arunce praf în ochi șefilor! proclamă duduia.

În decurs de un an, șeful izbutise să organizeze un cerc de studiere a operei lui Lermontov, un cerc de șah și dame, unul de ping-pong și altul de călărie. Pentru vara următoare amenința cu organizarea unui cerc de canotaj în apă dulce și a unuia pentru alpiniști.

Iar azi, în pauza de prânz, intrase în cantină…

– … Braț la braț cu un porc de câine, urmă duduia, pripășit nu se știe de unde, cu nădragi cadrilați și lornion plesnit și, în fine, cu o mutră de te apucau pandaliile!…

Și, nici una, nici două, îl prezintă tuturor ca pe un specialist de renume în organizarea cercurilor de cor. Chipurile viitorilor alpiniști se lungiseră, dar șeful nu mai prididea cu încurajările, iar așa-zisul specialist o dădu pe glume, pe vorbe de duh, jurând că belcanto-ul consumă, ca timp, o nimica toată, dar aduce un vagon de foloase.

Firește, după cum povestea tânăra fată, primii care săriseră să se înscrie fură Fanov și Kosarciuk, cei mai cunoscuți lingăi din filială. Ceilalți angajați pricepură că n-aveau cum să scape de belcanto și, mai de voie, mai de nevoie, se înscriseseră și ei. Hotărâră că de cântat se va cânta în pauza de prânz, deoarece restul timpului era ocupat de Lermontov, jocul șah, de dame etc. Șeful, pentru a oferi un exemplu, anunțase că el are voce de tenor, iar mai departe totul se derulase ca într-un vis urât. Specialistul în coruri cu pantaloni în carouri urlă:

– Do-mi-sol-do!

Și se întrerupse pentru a alerga să-i scoată de după dulapuri pe câțiva timizi care își închipuiseră că astfel vor scăpa de cântat. Lui Kosarciuk îi declară că are un auz absolut, apoi se apucă să se tânguie, să scâncească, cerșind respect pentru un

venerabil dirijor de cor, se plesni peste degete cu camertonul și îi imploră să intoneze *Baikalul.*

Îl intonară. Îl intonară glorios. Cadrilatul era într-adevăr priceput în meseria lui. După ce duseră la bun sfârșit prima strofă, dirijorul se scuză, spunând „Lipsesc un minut!” și... dispăru. Coriștii credeau că avea să se întoarcă, într-adevăr, peste un minut, dar trecură zece, iar el – ia-l de unde nu-i. Amploiații nu mai puteau de bucurie: dăduse bir cu fugiții!

Dar deodată începură, parcă de la sine, să cânte cea de-a doua strofă. Îi târa după el Kosarciuk, care n-o fi fost el posesorul unui auz infailibil, dar avea o voce de tenor destul de agreabilă. Isprăviră cântecul. Nici urmă de dirijor! Se întoarseră la birourile lor, dar nu apucară să se așeze bine pe scaune că, împotriva voinței lor, reîncepură să cânte. Nu se puteau opri cu niciun chip. După fiecare cântec, tăceau preț de vreo trei minute și numaidecât începeau altul. Iar își trăgeau sufletul și – alt cântec la rând! Atunci se dumiriră că era jale. De rușine, șeful se închisese în biroul său.

Aici povestirea junei coriste se întrerupse. Picăturile de valeriană nu serviseră la nimic.

Un sfert de ceas mai târziu, trei camioane trecură de grilajul vilei de pe străduța Vagankovski. În ele fu îmbarcat tot personalul filialei, cu șeful în frunte.

Îndată ce primul camion ieși din curtea filialei, balansându-se ușor în poartă, angajații cocoțați în benă, stând în picioare și ținându-se de umeri, deschiseră gurile toți deodată și strada răsună de popularul *Baikal.* Al doilea camion le ținu isonul, apoi și cel de-al treilea. Străbăteau străzile cântând. Trecătorii, grăbiți, se mărgineau să le arunce câte o privire fugară, fără să se mire câtuși de puțin, convinși că era vorba de o excursie undeva în afara orașului. Și într-adevăr, camioanele se îndreptau spre ieșirea din oraș, numai că nu îi duceau în excursie, ci la clinica profesorului Stravinski.

Cât despre contabil, acesta își pierduse capul de-a binelea. Totuși, după vreo jumătate de ceas, ajunse la secția financiară, sperând să se debaraseze, în sfârșit, de banii statului. După experiența de la filială, scrută mai întâi, precaut, sala prelungă unde, îndărătul geamurilor mate ale ghișeelor cu inscripții aurite, ședeau funcționarii. Nu descoperi niciun semn de alertă sau dezordine. Era liniște și pace, așa cum se și cuvine să fie într-o instituție financiară serioasă.

Vasili Stepanovici își strecură capul prin ferestruica ghișeului cu inscripția „Vărsăminte”, îl salută pe funcționar – pe care îl vedea pentru întâia oară – și ceru politicos o dispoziție de încasare.

– Pentru ce? întrebă amploiatul.

Contabilul îl privi mirat.

– Păi, ca să predau încasările. Sunt de la Varietăți.

– O clipă, spuse amploiatul, închizând brusc oblonul cu grilaj al ghișeului.

„Straniu”, se gândi contabilul, uimit pe bună dreptate. Pentru întâia oară în viață se izbea de o asemenea situație. Toată lumea știe cât e de greu să procuri bani, câte stavile îți stau de-a curmezișul. Dar în practica lui de treizeci de ani nu mai întâlnise un caz când cineva, persoană juridică sau fizică, să-ți facă dificultăți la predarea banilor.

În cele din urmă, oblonul se dădu la o parte și contabilul se aplecă din nou peste ghișeu.

– E o sumă mare? întrebă amploiatul.

– Douăzeci și una mii șapte sute unsprezece ruble.

– Oho! făcu ironic funcționarul și îi întinse un formular verde.

Familiarizat cu formalitățile, contabilul îl completă într-o clipită și prinse să dezlege sfoara pachetului. Când despături ziarul, văzu negru dinaintea ochilor și scoase un soi de muget dureros.

În fața lui sclipeau multicolor sumedenie de bani străini: pachete de dolari canadieni, lire englezești, guldeni olandezi, late letone, coroane estoniene…

– Unul din pezevenghii ăia de la Varietăți! răsună o voce rău prevestitoare deasupra contabilului, care își pierduse graiul.

Și Vasili Stepanovici fu arestat pe loc.

Capitolul XVIII
Vizitatori ghinioniști

În timp ce zelosul contabil mai gonea în taxi spre întâlnirea cu costumul mânuitor de peniță, din vagonul nr. 9 de clasa întâi al trenului de Kiev descinse la Moscova un pasager destul de prezentabil, purtând în mână o valijoară din fibre. Acest pasager era nimeni altul decât unchiul răposatului Berlioz, Maximilian Andreevici Poplavski, economist-planificator, domiciliat la Kiev, pe fosta stradă Institutskaia. Cauza nemijlocită a sosirii lui Maximilian Andreevici era o telegramă primită alaltăieri, seara târziu și având următorul conținut:

Adineauri am fost tăiat de tramvai la *Patriarșie.*

Înhumarea, vineri, ora 15. Vino. Berlioz”.

Maximilian Andreevici era considerat, și pe merit, unul dintre cei mai inteligenți oameni din Kiev. Dar o asemenea telegramă îl poate pune în încurcătură și pe cel mai dotat om din lume. De vreme ce subiectul însuși telegrafiază că a fost tăiat, e limpede că accidentul n-a fost mortal. Dar atunci despre ce înhumare poate fi vorba? Ori e într-o stare atât de gravă, încât presimte că va muri? Posibil, dar de unde până unde strania precizare privind ora funeraliilor? Cum ar putea ști el că va fi înmormântat exact vineri la ora 15? Curioasă telegramă!

Dar oamenii inteligenți sunt inteligenți tocmai ca să descâlcească cele mai încâlcite probleme. Foarte simplu. S-a produs o eroare și telegrama a parvenit într-o formă alterată. „Am fost” a nimerit aici, în mod sigur, dintr-o altă telegramă, în locul cuvintelor „Berlioz a fost”, iar „Berlioz” a fost permutat la sfârșitul telegramei, apărând ca semnătură. Cu aceste corective, sensul telegramei devenea perfect clar, deși, firește, rămânea tragic.

Drept care, când explozia de jale ce o lovise pe consoarta lui Maximilian Andreevici își mai potoli ravagiile, acesta începu să se pregătească febril de plecarea la Moscova.

E momentul să dezvăluim un mic secret al lui Maximilian Andreevici. În mod cert, îi părea rău de nepotul soției, stins în floarea vârstei. Dar, ca om practic ce era, își dădea seama că prezența lui la înmormântare nu era defel indispensabilă. Și cu toate acestea, Maximilian Andreevici se grăbea să ajungă la

Moscova. Care să fi fost cauza? Una singură – apartamentul. Un apartament la Moscova e un imbold serios. Nu se știe de ce, dar Kievul nu-i mai plăcea lui Maximilian Andreevici și gândul de a se muta la Moscova îl rodea în ultima vreme într-atât, încât începuse chiar să doarmă rău.

Nu-l mai încântau revărsările de primăvară ale Niprului, când, inundând ostroavele dinspre malul mai scund, apele se contopeau cu orizontul. Nu-l mai mișca nici priveliștea uluitor de frumoasă ce se deschidea de la poalele monumentului cneazului Vladimir. Nu-l încălzeau nici petele de soare ce se zbenguiau primăvara pe aleile pavate cu dale de pe colina Vladimirskaia. Nu-l atrăgea nimic din toate astea, el voia un singur lucru – să se mute la Moscova.

Anunțurile date la ziare, prin care își oferea apartamentul de pe strada Institutskaia din Kiev contra unui spațiu mai redus la Moscova, nu dăduseră niciun rezultat. Nu erau amatori, iar dacă, arar, mai apăreau câte unii, propunerile lor erau mult prea îndoielnice.

Telegrama îi trezi o vie emoție lui Maximilian Andreevici. Era o ocazie pe care n-avea voie s-o scape. Oamenii practici știu că asemenea oportunități nu se repetă.

Pe scurt, în pofida tuturor obstacolelor pe care le-ar fi putut întâmpina, trebuia să-și moștenească nepotul, adjudecându-și apartamentul de pe Sadovaia. Da, era dificil, foarte dificil, însă dificultățile trebuiau depășite cu orice preț. Om cu experiență, Maximilian Andreevici știa că primul demers, obligatoriu, era să obțină, mort-copt, viză de flotant în locuința răposatului.

Vineri pe la prânz, Maximilian Andreevici intră, așadar, pe ușa biroului unde își avea sediul administrația imobilului 302-bis de pe strada Sadovaia din Moscova.

Încăperea era strâmtă și scundă. Pe perete atârna un afiș spălăcit ce familiariza privitorul, prin intermediul câtorva desene, cu tehnicile de resuscitare a înecaților. Îndărătul unei mese de lemn ședea, singur-cuc, un individ nebărbierit, de vârstă mijlocie, cu priviri neliniștite.

– Aș putea vorbi cu președintele comitetului de bloc? se interesă politicos economistul-planificator, scoțându-și pălăria și așezându-și valijoara pe un scaun liber.

La auzul acestei întrebări, în aparență absolut inocentă, cel așezat la masă se tulbură într-atât, încât se schimbă la față. Aruncând în jur priviri crucișe și speriate, mormăi nedeslușit că

președintele lipsește.

– O fi acasă la dânsul? întrebă Poplavski. Am o problemă ce nu suferă amânare.

Omul dindărătul mesei răspunse iarăși incoerent, dar din bălmăjeala lui se putea ghici totuși că președintele nu era nici acasă.

– Când îl pot găsi?

Cel de la masă nu răspunse nimic, se mărgini să privească pe geam cu un fel de tristețe.

„Aha!” își spuse inteligentul Poplavski și se interesă de secretar.

Stacojiu de încordare, straniul individ mormăi că nici secretarul nu era… că nu se știe când avea să apară… că era bolnav…

„Aha!…” își spuse Poplavski și adăugă cu glas tare:

– Dar cineva din conducere trebuie să fie!?

– Eu, răspunse cu glas stins individul.

– Vedeți dumneavoastră, spuse pe un ton grav Poplavski, se întâmplă să fiu unicul moștenitor al răposatului Berlioz, nepotul meu, care, după cum știți, și-a găsit sfârșitul la Patriarșie, și sunt silit, conform legii, să-i preiau succesiunea, care consistă, între altele, în apartamentul numărul 50 din acest imobil…

– Nu sunt la curent, tovarășe, îl întrerupse melancolic individul.

– Dar, dați-mi voie, zise cu voce răsunătoare Poplavski, în calitate de membru al comitetului, sunteți dator să…

În acest moment, în încăpere intră un cetățean. Văzându-l, cel de la masă se făcu palid.

– Piatnajko, din comitetul de bloc? întrebă nou-venitul.

– Eu, răspunse acesta abia auzit.

Nou-venitul îi șopti ceva la ureche. Definitiv indispus, omul de la masă se ridică de pe scaun și, în câteva secunde, Poplavski se trezi singur în camera goală a administrației.

„Se pare că lucrurile se complică. E posibil să lipsească toți, în păr?!…” își zicea abătut Poplavski, traversând cu pași repezi curtea asfaltată, în drum spre apartamentul nr. 50.

Abia apucă economistul-planificator să pună degetul pe sonerie, că ușa se deschise și Maximilian Andreevici pătrunse într-un vestibul semiobscur. Îl intrigă întrucâtva faptul că nu era clar cine-i deschisese: în antreu nu era nimeni, în afară de un motan negru, enorm, care ședea pe un scaun.

Maximilian Andreevici tuși de câteva ori și bătu moale în dușumea cu vârful pantofului; numaidecât, ușa cabinetului de lucru se deschise și în vestibul își făcu apariția Koroviev. Maximilian Andreevici se înclină politicos, dar demn și spuse:

– Numele meu e Poplavski. Sunt unchiul...

Nu apucă să-și termine vorba. Koroviev smulse din buzunarul de la piept o batistă murdară, își înfundă nasul în ea și izbucni în plâns.

– ... răposatului Berlioz...

– O, da, o, da!... îl întrerupse Koroviev, dezgropându-și fața din batistă... De cum te-am văzut, am știut că dumneata ești! Și iarăși se cutremură de plâns: Ce nenorocire! De necrezut! Cum s-a putut întâmpla una ca asta?

– Chiar l-a călcat tramvaiul? întrebă în șoaptă Poplavski.

– Zob l-a făcut! (Și lacrimile porniră șiroaie de sub lornion.) Zob! Eram acolo, am văzut tot. Să vezi și să nu crezi: Cranț! Capul cât colo! Trosc! Piciorul drept – în două! Zdrang! Stângul – la fel! Uite ce grozăvii pot aduce tramvaiele astea!

Și, chipurile, nemaiputând să se stăpânească, Koroviev își strivi nasul de perete, lângă oglindă, cutremurându-se de plâns.

Unchiul lui Berlioz fu profund mișcat de reacțiile necunoscutului. „Și lumea zice că în vremea noastră nu mai există oameni de inimă!” gândi el, simțind, la rândul său, o ușoară usturime în ochi. Totodată, însă, un norișor agasant îi adumbri sufletul, un gând fugar, dar veninos ca un șarpe: nu cumva acest om de inimă și-o fi și făcut mutația în apartamentul răposatului? Viața nu era zgârcită cu exemple de acest gen.

– Iertați-mă, ați fost prieten cu sărmanul meu Mișa? întrebă el, ștergându-și cu mâneca ochiul stâng, uscat, iar cu dreptul studiindu-l pe îndureratul Koroviev.

Dar acesta era atât de zguduit de sughițuri, încât din ce bălmăjea nu se putea înțelege nimic în afară de mereu repetata exclamație „Zdrang! În două!” După ce boci pe săturate, Koroviev se dezlipi, în sfârșit, de perete și spuse:

– Nu, nu mai pot! Mă duc să-mi administrez trei sute de picături de valeriană eterată! Și, întorcându-și spre Poplavski fața răvășită de plâns, adăugă: Ce pacoste – tramvaiele astea!

– Scuzați, dumneavoastră mi-ați trimis telegrama? întrebă Maximilian Andreevici, întrebându-se cu neliniște crescândă cine ar putea fi acest bizar bocitor.

– El! răspunse Koroviev, arătând cu degetul spre motan.

Poplavski holbă ochii, crezând că-l înșelase auzul.

– Nu, nu mai pot! continua să se smiorcăie Koroviev, când îmi aduc aminte: roata peste piciorul lui... Numai roata cântărește vreo zece puduri... Zdrang! Mă duc să mă întind puțin, poate adorm și uit...

Și dispăru din vestibul.

Deodată, motanul se puse în mișcare; sări de pe scaun, se cabră, își puse labele din față în șolduri, căscă botul și zise:

– Da, eu ți-am telegrafiat. Și care-i problema?

Lumea începu să se învârtă cu Maximilian Andreevici.

Mâinile și picioarele îl lăsară, scăpă valijoara pe dușumea și se prăbuși pe un scaun dinaintea motanului.

– Cred că ți-am vorbit rusește, zise cu glas aspru motanul. Care-i problema?

Dar Poplavski nu fu în stare să articuleze niciun cuvânt.

– Buletinul! miorlăi motanul, întinzând laba durdulie.

Perplex, nemaifiind în stare să gândească și nevăzând nimic în afară de cele două luminițe ce scânteiau în ochii cotoiului, Poplavski își scoase din buzunar buletinul întocmai cum ai scoate un pumnal. Motanul luă de pe consola oglinzii o pereche de ochelari cu ramă groasă de baga, și-i puse pe bot, ceea ce-l făcu și mai impozant, și smulse legitimația din mâna tremurândă a lui Poplavski.

„Interesant: o să leșin sau nu?”, se întrebă, curios, Poplavski. De departe se auzea plânsul cu sughițuri al lui Koroviev, în vreme ce un miros de eter, de valeriană și de încă o substanță nedefinită, nespus de grețoasă, invadă vestibulul.

– Ce secție a eliberat documentul? întrebă motanul, examinând minuțios prima pagină a buletinului.

Dar nu obținu niciun răspuns.

– Patru sute doisprezece, își răspunse singur motanul, plimbându-și laba pe actul pe care, de altminteri, îl ținea de-a-ndoaselea. Păi da, sigur! Cunosc! Ăia împart legitimații cui se nimerește! Eu, unul, nu i-aș fi dat buletin unuia ca dumneata! Pentru nimic în lume nu i-aș fi dat! Mi-ar fi fost de ajuns să-ți văd mutra ca să te trimit la plimbare. – De revoltat ce era, motanul aruncă legitimația pe dușumea. – Prezența dumitale la funeralii se contramandează, urmă cotoiul pe un ton oficial, ai face bine să te întorci la domiciliul stabil. Și zbieră în direcția ușii: Azazello!

La chemarea lui, în vestibul își făcu apariția un omuleț robust, dar șchiop, într-un tricou negru mulat pe bust, cu un cuțit vârât

sub brâul de piele, roșcat, cu un colț galben ieșind peste buză și cu albeață la ochiul stâng.

Poplavski simți că se înăbușă, se ridică de pe scaun și se dădu câțiva pași îndărăt, ținându-se de inimă.

– Azazello, condu-l pe domnul! ordonă motanul și părăsi, la rândul lui, vestibulul.

– Poplavski, spuse încet și fonfăit noul intrat, sper că te-ai lămurit!?

Poplavski încuviință din cap.

– Întoarce-te imediat la Kiev, continuă Azazello, stai acolo mut ca pământul și ia-ți gândul de la Moscova. Băgat la tărtăcuță?

Această stârpitură de om, care, cu colțul lui galben, cu pumnalul și cu ochiul lui sașiu, îl înspăimântase de moarte pe Poplavski, îi ajungea economistului doar până la umăr, dar acționa energic, coerent și organizat.

Mai întâi, ridică buletinul și i-l întinse lui Maximilian Andreevici, care îl luă cu o mână mortificată. Apoi cel numit Azazello luă valiza într-o mână, cu cealaltă deschise larg ușa și, înșfăcându-l de braț pe unchiul lui Berlioz, îl împinse pe palier. Poplavski simți nevoia să se sprijine de perete. Azazello deschise, fără a avea nevoie de nicio cheie, valiza, extrase din ea o uriașă găină friptă, fără un picior, învelită într-un ziar îmbibat cu grăsime și o depuse pe mozaicul palierului. Mai scoase două seturi de lenjerie de schimb, o curea de ascuțit briciul, o cărțulie și o trusă de toaletă și le împinse pe toate cu piciorul în casa scărilor, exceptând găina. Tot acolo zbură și valiza acum deșartă, care huruind și bubuind ajunse jos. Judecând după sunet, îi sărise capacul.

Apoi piratul cel roșcat apucă găina de picior și, luându-și elan, îi administră lui Poplavski peste grumaz o lovitură atât de aplicată și de năprasnică, încât trunchiul găinii sări cât colo, iar Azazello rămase cu piciorul în mână. „În familia Oblonski era mare tulburare”, cum just observase cândva celebrul romancier Lev Tolstoi. Așa ar fi spus și în cazul de față. Da! Totul se învălmășise în mintea lui Poplavski. O scânteie prelungă îi traversă retina, înlocuită apoi de un fel de șarpe negru, care întunecă pentru o clipă ziua senină de mai – și Poplavski se precipită pe scări în jos cu buletinul în mână. Ajuns pe palierul următor, unde scara cotea, sparse geamul cu piciorul și se așeză pe o treaptă. Pe lângă el trecu, săltând din treaptă-n treaptă, găina fără picioare, pierzându-se undeva în casa scării. Azazello,

care rămăsese sus, înfulecă într-o clipită carnea de pe piciorul de găină, vârî osul în buzunarul lateral al tricoului și se întoarse în apartament, trântind cu zgomot ușa în urma lui.

Chiar atunci, de jos începură să se audă pașii precauți ai cuiva care urca tiptil scările.

Coborând precipitat încă un etaj, Poplavski se așeză pe băncuța de lemn aflată pe palier să-și mai tragă răsuflarea.

Un bătrânel pirpiriu, cu o față neînchipuit de tristă, într-un costum demodat de alpaca și purtând o pălărie de pai, tare, cu panglică verde, se opri lângă Poplavski.

– Ați putea să-mi spuneți, cetățene, întrebă cu tristețe omulețul, unde se află apartamentul numărul cincizeci?

– Mai sus! răspunse abrupt Poplavski.

– Vă mulțumesc preaplecat, cetățene, zise la fel de trist omulețul, luând-o pe scări în sus, în vreme ce Poplavski, ridicându-se de pe băncuță, o luă la goană pe scări în jos.

S-ar putea pune întrebarea: oare nu spre cel mai apropiat post de miliție alerga Maximilian Andreevici, ca să se plângă de bandiții ce-l supuseseră la acte barbare de violență, ziua-n-amiaza mare? Ei bine, nu! Suntem absolut formali în această privință. Adică să se înfățișeze la organul de ordine și să spună că, vedeți dumneavoastră, adineauri, un motan cu ochelari mi-a mototolit buletinul, iar apoi un individ în tricou, cu un cuțit la brâu... Nu, scumpi cetățeni, Maximilian Andreevici era de-adevăratelea un om inteligent!

Ajuns la parter, zări chiar lângă ușa de la intrare o altă ușă, ce dădea într-un fel de debara. Era o ușă cu geam mat, dar geamul fusese spart. Poplavski își vârî buletinul în buzunar și privi în jur, cu speranța că va descoperi vreun obiect din geamantanul azvârlit pe scări. Dar nici urmă de așa ceva. Poplavski chiar se miră cât de puțin îl indispuse această pierdere. O altă idee îl preocupa, mult mai interesantă și, în orice caz, foarte ispititoare: să verifice o dată în plus, pe seama tristului omuleț, realitatea celor văzute în blestematul acela de apartament. Într-adevăr: din moment ce întrebase unde e situat apartamentul, înseamnă că venea aici pentru prima oară. Așadar, o să nimerească drept în ghearele bandei ce se aciuase acolo. Ceva îi spunea lui Poplavski că omulețul o să iasă foarte curând din apartamentul 50. Firește, Maximilian Andreevici nu mai avea de gând să participe la niciun fel de funeralii ale niciunui nepot, iar până la trenul de Kiev era timp berechet. Economistul aruncă o privire în jur și se strecură

în debara. Departe, sus, se auzi zgomotul unei uși care se închidea. „A intrat!” se gândi cu inima cât un purice Poplavski. În debara era răcoare, duhnea a șoareci și a cizme. Maximilian Andreevici se așeză pe un butuc aflat acolo și hotărî să aștepte. Poziția era favorabilă, se vedea bine ușa de la intrarea scării șase.

Însă așteptarea se dovedi mult mai lungă decât presupusese economistul din Kiev. În mod curios, scara rămânea tot timpul pustie, încât se auzea distinct și cel mai mic zgomot. În sfârșit, la etajul 5 se trânti o ușă. Poplavski își ținu răsuflarea. Da, pașii aceia mici sunt ai lui. „Coboară…” Cu un etaj mai jos se deschise o ușă. Pașii mici nu se mai auziră. Un glas de femeie. Apoi vocea omului trist. Da, era vocea lui, spunând ceva de genul „Dă-mi pace, pentru numele lui Dumnezeu!…” Poplavski ciuli urechea și desluși, prin geamul spart, râsul femeii. Pași repezi și vioi pe scară în jos. Poplavski văzu spatele femeii, care, ducând în mână o sacoșă de mușama verde în carouri, ieșea din hol în curte. Pașii mici ai omulețului se auziră din nou. „Straniu, ai zice că se întoarce în apartament. Te pomenești că o fi făcând parte din bandă!? Da, urcă îndărăt. Deschide ușa… Înseamnă că mai avem de așteptat…”

De data asta, așteptarea fu scurtă. Zgomotul unei uși. Pași. Pașii se sting. Tăcere. Deodată, un urlet demențial. Un mieunat de pisică. Pași mărunți, sacadați: jos, repede jos!

Așteptarea lui Poplavski fu răsplătită. Făcându-și semnul crucii și bălmăjind vorbe fără șir, omulețul cel trist zbură prin fața lui, într-un hal fără de hal – fără pălărie, cu chipul absolut descompus, cu chelia scrijelită și pantalonii uzi. Se luptă o vreme cu clanța ușii de la intrare, nemaiștiind, de speriat ce era, cum se deschide – înăuntru sau în afară – , apoi, în sfârșit, îi veni de hac și o zbughi în curte, la soare.

Poplavski găsi că era suficient de informat. Fără a se mai gândi la răposatul nepot și la apartament, cutremurat la gândul primejdiei prin care trecuse, Maximilian Andreevici murmură doar trei cuvinte: „Totul e limpede! Totul e limpede!” și ieși vertiginos în curte. Peste câteva minute, un troleibuz îl ducea pe economistul-planificator spre gara Kiev.

Cât despre omulețul cel pirpiriu, în vreme ce economistul pândea în debaraua de la parter, îi fusese dat să treacă printr-o aventură cum nu se poate mai neplăcută. Omulețul era bufetierul de la Varietăți și răspundea la numele de Andrei Fokici

Sokov. Cât durase ancheta, Andrei Fokici se ținuse deoparte. Oamenii din teatru reținuseră doar că devenise și mai trist ca de obicei și că-l întrebase pe curierul Karpov unde trăsese magicianul venit din străinătate.

Așadar, după ce se despărți de economist pe palierul cu băncuță, bufetierul ajunse la etajul patru și sună la ușa apartamentului 50.

I se deschise imediat, dar bufetierul tresări și avu o mișcare de recul, înainte de a se hotărî să intre. Lucru de înțeles. Persoana care îi deschisese era o junică ce nu avea nimic pe ea, în afară de un șorțuleț cochet cu dantelă și o bonețică albă pe cap. Ba mai purta și niște pantofiori aurii. Juna avea un corp impecabil, unicul defect al înfățișării ei putând fi considerată cicatricea purpurie de sub beregată.

– Ei hai, intră, dacă tot ai sunat! zise duduia, fixându-l pe bufetier cu ochii ei verzi și desfrânați.

Andrei Fokici oftă, clipi des din ochi și trecu pragul, scoțându-și pălăria. Exact atunci, telefonul atârnat în vestibul sună. Impudica junică, punând un picior pe scaun, ridică receptorul din furcă și spuse:

– Alo!

Bufetierul nu știa unde să-și ascundă privirile, se sprijinea când pe un picior, când pe celălalt și se gândea: „Halal subrete mai au și străinii ăștia! Ptiu, ce porcărie!” Și ca să nu se spurce, își fixă cu obstinație ochii într-un colț al încăperii.

În vestibulul vast și sumbru erau îngrămădite tot felul de lucruri ciudate. Astfel, pe speteaza unui scaun era aruncată o pelerină de doliu, cu căptușeală purpurie, iar pe consola oglinzii zăcea o spadă lungă, al cărei mâner de aur strălucea în umbră. Trei spade cu mânere de argint stăteau rezemate neglijent într-un ungher, ca niște umbrele sau bastoane. În fine, pe coarnele de ren din perete erau agățate berete cu pene de vultur.

– Da, spunea camerista în receptor. Cum? Baronul Meihel? Vă ascult. Da! Domnul artist e azi acasă. Da, va fi bucuros să vă vadă. Da, e o recepție... Frac sau veston negru. Poftim? La miezul nopții.

Terminând conversația, camerista puse receptorul în furcă și se întoarse spre bufetier:

– Așadar, dumneavoastră ce doriți?

– Trebuie să-l văd pe cetățeanul artist.

– Cum? Chiar pe dânsul în persoană?

– Pe dânsul, răspunse trist bufetierul.

– Să întreb, zise, șovăind vădit, subreta și, întredeschizând ușa ce dădea în cabinetul răposatului Berlioz, anunță:

– Cavalere, e aici un domn mărunțel care pretinde că trebuie să-l vadă negreșit pe *Messire.*

– Să intre, răsună din cabinet glasul spart al lui Koroviev.

– Poftiți în salon, spuse duduia, atât de firesc de parcă ar fi fost îmbrăcată cum nu se poate mai decent. Deschise ușa de la salon și părăsi ea însăși vestibulul, retrăgându-se în altă încăpere.

Intrând unde fusese invitat, bufetierul mai că uită pentru ce venise, într-atât îl ului aspectul încăperii. Prin vitraliile multicolore ale ferestrelor înalte (fantezia nevestei bijutierului, dispărută fără urmă), se revărsa o lumină neobișnuită, ca de biserică. Cu toate că era o zi călduroasă de primăvară, în imensul cămin de epocă ardea trosnind un foc de lemne. Și totuși, în odaie nu era câtuși de puțin cald, ba dimpotrivă, vizitatorul se simți învăluit de o umezeală rece, aidoma celei exalate de un cavou. În fața șemineului, pe o blană de tigru, un motan uriaș contempla blajin, cu ochii mijiți, focul. Era și o masă acolo, pe care doar privind-o, bufetierul, om cu frica de Dumnezeu, tresări: era acoperită cu brocart bisericesc. Și pe acel brocart tronau sumedenie de sticle și carafe burduhănoase, pătate de mucegai și prăfuite. Printre carafe strălucea o tavă care se vedea numaidecât că era din aur curat. Lângă cămin, un individ bondoc, roșcat, cu un cuțit la brâu, frigea niște bucăți de carne înșirate pe o spadă lungă de oțel și sucul picura, sfârâind, în foc, iar fumul urca în volute spre horn. Mirosul de carne friptă era acoperit, la răstimpuri, de efluviile unor parfumuri grele și de un persistent iz de tămâie. Bufetierul, care aflase din ziare de moartea lui Berlioz și știa că locuise aici, se întrebă o clipă dacă nu cumva oamenii aceia făcuseră un parastas întru pomenirea lui, dar gândul fu alungat imediat, ca fiind, în chip evident, absurd.

Complet aiurit, purtătorul tristei figuri auzi pe neașteptate un bas profund, care întrebă:

– Ei bine, domnule, cu ce-ți pot fi de folos?

Bufetierul se întoarse și îl descoperi în umbră pe omul de care avea trebuință.

Magul negru era tolănit pe o canapea incomensurabilă, joasă, înțesată cu perne. După cât putu distinge bufetierul, artistul avea

pe el doar lenjeria de corp, neagră, iar în picioare – niște pantofi cu botul ascuțit, tot negri.

– Știți, începu bufetierul pe un ton amar, eu sunt gestionarul bufetului de la Teatrul de Varietăți…

Artistul întinse înainte o mână cu degetele încărcate de briliante scânteietoare, de parcă ar fi vrut să o pună stavilă în fața cuvintelor vizitatorului, și spuse, înflăcărându-se pe măsură ce vorbea:

– Nu, nu și nu! Niciun cuvânt în plus! Niciodată și cu niciun chip, n-am să mă ating de nimic din ce aveți la bufetul ăla al vostru! Ieri, multstimabile, am trecut pe lângă tejgheaua dumitale și vreau să-ți spun că încă n-am putut uita nici nisetrul, nici brânza! Preascumpe domn! Brânza nu poate fi verde; vreun șnapan v-a tras pe sfoară. Brânza trebuie să fie albă. Dar ceaiul? Niște zoaie! Am văzut cu ochii mei cum o fătucă slinoasă turna dintr-o căldare în samovarul vostru uriaș apă chioară, în timp ce clienții continuau să fie serviți – chipurile – cu ceai. Nu, drăguță, așa ceva e inadmisibil!

– Cer iertare, începu Andrei Fokici, năucit de acest atac neașteptat, n-am venit pentru asta, și nisetrul n-are nici în clin, nici în mânecă…

– Cum adică, n-are nici în clin, nici în mânecă, dacă era stricat?!

– Ni s-a trimis nisetru cu prospețime de gradul doi, explică bufetierul.

– Asta, drăguță, e o tâmpenie!

– Ce anume?

– Prospețimea de gradul doi! Prospețimea poate fi doar una singură – prima, care e și ultima. Dacă nisetrul are prospețime de gradul doi, înseamnă că s-a împuțit!

– Cer iertare… începu iarăși bufetierul, neștiind cum să scape de șicanele artistului.

– Nu pot ierta așa ceva, spuse acesta ferm.

– De fapt, eu am venit în altă problemă, îngână amărât de-a binelea bufetierul.

– În altă problemă? se miră magul străin. Dar ce altceva ar fi putut să te aducă la mine? Dacă nu mă înșală memoria, dintre persoanele înrudite cu dumneata ca profesie, n-am avut de-a face decât cu o vivandieră, dar asta demult, când dumneata încă nu erai pe lume. Altminteri, bucuros de oaspeți. Azazello! Un taburet pentru domnul gestionar!

Individul care frigea carne se întoarse – bufetierul fu îngrozit văzându-i caninii lungi și galbeni – și îi întinse cu dibăcie unul dintre taburetele joase de stejar, de culoare închisă, singurele scaune din salon.

Bufetierul bâigui:

– Cu plecăciune mulțumesc! și se așeză.

Un picior din spate al taburetului se rupse imediat cu un trosnet sec, și bufetierul, scoțând un strigăt, căzu și se lovi foarte dureros cu șezutul de dușumea. În cădere, acroșă cu piciorul un alt taburet, aflat în apropiere, răsturnându-și pe pantaloni o cupă plină cu vin roșu.

Artistul exclamă:

– Vai! Nu cumva te-ai lovit?

Azazello îl ajută pe bufetier să se ridice și îi oferi alt scaun. Cu lacrimi în glas, bufetierul declină oferta gazdei de a-și scoate pantalonii, ca să fie uscați la foc, și, nespus de stingherit în veșmintele lui ude, se așeză, temător, pe celălalt taburet.

– Îmi place să stau cât mai jos, vorbi artistul, e mai puțin periculos când cazi. Așa... Rămăsesem, parcă, la nisetru? Dragule! Prospețime, prospețime și iar prospețime! Asta trebuie să fie deviza oricărui bufetier. Uite, vrei să guști...

Și în lumina purpurie a șemineului, în fața bufetierului luci tăișul unei spade, cu care Azazello așeză pe un platou de aur o halcă de carne aburindă, o stropi cu suc de lămâie și i-o întinse bufetierului, însoțită de o furculiță de aur cu doi dinți.

– Cu umilă plecăciune, dar eu...

– Ba gustă, gustă!

Din politețe, bufetierul vârî în gură o bucățică de carne și numaidecât fu silit să admită că nicicând nu mai mâncase ceva atât de proaspăt și, mai cu seamă, atât de gustos. Dar mestecând carnea mustoasă și aromată, gestionarul fu cât pe-aci să se înece și să se răstoarne a doua oară. Din camera de alături năvăli în zbor o pasăre mare și neagră, ștergându-i ușurel chelia cu una dintre aripi. Zburătoarea ateriză pe consola șemineului, cu care ocazie se văzu că era o bufniță. „Sfinte Doamne! se gândi Andrei Fokici, care, ca toți bufetierii, era cam nevricos, ce casă!”

– O cupă de vin? Alb, roșu? Ce țară de origine preferi la aceasta oră a zilei?

– Cu umilă plecăciune... Nu beau...

– Păcat! Ce-ai zice, atunci, de o partidă de table? Sau preferi

alte jocuri? Domino, cărți?

– Nu joc… răspunse, excedat, bufetierul.

– Foarte rău, declară categoric gazda. Există, dacă-mi îngădui, ceva suspect la bărbații care evită vinul, jocurile, societatea femeilor șarmante sau conversațiile din jurul mesei. Asemenea oameni fie că sunt grav bolnavi, fie că, în taină, își detestă anturajul. Ce-i drept, sunt posibile și excepții. Printre convivii mei s-au nimerit câteodată și secături de mare clasă! Dar să-ți ascultăm păsul.

– Aseară, dumneavoastră ați binevoit să faceți unele scamatorii…

– Scamatorii?! Eu? La valoarea mea? exclamă, cu un aer perplex, magicianul. Gândește-te ce vorbești! Așa ceva chiar că nu mă prinde defel!

– Cer iertare, spuse, interzis, bufetierul, dar spectacolul de magie neagră…

– Ah, da, mă rog, sigur că da! Dragul meu! Am să-ți împărtășesc un secret: nu sunt nicidecum artist, pur și simplu am vrut să-i văd pe moscoviți strânși ciopor, or ce e mai potrivit pentru așa ceva decât un teatru? Suita mea, urmă el, arătând cu capul spre motan, a organizat spectacolul, eu n-am făcut decât să stau în fotoliu, contemplându-i pe moscoviți. Dar nu te schimba așa la față; mai bine spune-mi ce anume, vizavi de această reprezentație, te aduce la mine?

– Dacă-mi îngăduiți să vă amintesc, între altele, la un moment dat din tavan au început să cadă niște hârtiuțe… – aici bufetierul coborî vocea și se uită jenat în jur – și de, toți s-au repezit să le înșface… Necazul e că… Vine la mine la bufet un tânăr, îmi dă o hârtie de zece ruble, eu îi dau restul – opt ruble și cincizeci de copeici… Apoi altul.

– Tot tânăr?

– Nu, un om în etate. Apoi al treilea, al patrulea… Le-am tot dat pe rest. Iar azi, când să verific casa, în loc de bani – numai petice de hârtie. De o sută nouă ruble a fost păgubit bufetul.

– Vai-vai-vai! exclamă artistul, oare chiar au crezut că erau bani adevărați? Nu pot admite ideea că au făcut așa ceva cu bună știință…

Bufetierul se uită într-o parte, cruciș și trist, dar nu spuse nimic.

– Escroci, așadar? îl întrebă, alarmat, magul pe musafir. E posibil să existe escroci printre moscoviți?

În loc de răspuns, bufetierul zâmbi atât de amar, încât nu putea rămâne nici urmă de îndoială: da, existau escroci printre moscoviți.

– Ce mârșăvie! se indignă Woland, pe dumneata, om sărac... doar ești un om sărac, nu-i așa?

Bufetierul își strânse capul între umeri, arătând astfel că era om sărac.

– Cât ai strâns la Casa de Economii?

Întrebarea fu pusă pe un ton compătimitor, și totuși nu se putea să nu vezi că era cam lipsită de tact. Bufetierul se fâstâci.

– Două sute patruzeci și nouă de mii de ruble la cinci filiale, răsună din camera alăturată un glas hodorogit, iar acasă, sub podele, două sute de cervoneți de aur.

Bufetierul parcă se sudase de taburetul lui.

– Mă rog, nu e o sumă cine știe ce mare, spuse condescendent Woland, și, la drept vorbind, nu prea ai nevoie de ea... Când ai să mori?

De această dată, bufetierul schiță un gest de revoltă.

– Asta nu știe nimeni și pe nimeni nu importă! spuse el.

– Nu știe nimeni? Crezi? răsună aceeași voce parșivă din cabinetul de alături. Mare scofală, binomul lui Newton!... Are să moară peste nouă luni, în februarie viitor, de cancer la ficat, în clinica Universității de Stat nr. 1 din Moscova, salonul 4.

Bufetierul se făcu galben la față.

– Nouă luni, calculă Woland cu un aer gânditor, două sute patruzeci și nouă de mii... Douăzeci și șapte de mii pe lună? Cam puțin, dar pentru un trai modest e de-ajuns. Și apoi, mai sunt și monedele de aur.

– Monedele nu vor putea fi valorificate, interveni aceeași voce, făcând să treacă un nou fior de gheață prin inima bufetierului. După moartea lui Andrei Fokici, casa va fi demolată imediat și fișicurile vor fi predate la Banca de Stat.

– Și nici nu te-aș sfătui să te internezi la vreo clinică, urmă artistul, de ce să-ți dai duhul la spital, în gemetele și horcăielile unor bolnavi pe ducă? Nu e mai bine să încingi, cu cele douăzeci și șapte de mii de ruble ale dumitale, un festin de pomină și, sorbind o cupă cu otravă, să treci în lumea de dincolo în tremur de strune, împresurat de splendide bacante, amețite de vin, și de bravi convivi?

Bufetierul, nemișcat pe taburetul lui, părea că îmbătrânise cu zece ani. Cearcăne vineții îi adumbreau ochii, obrajii i se

scofâlciseră și falca de jos îi atârna.

– Dar ne-am cam lăsat furați de vise, exclamă gazda. Să revenim la ale noastre. Arată-mi peticele dumitale de hârtie.

Tulburat, bufetierul scoase din buzunar pachetul, îl desfăcu și încremeni. În hârtia de ziar erau teancuri de bancnote de zece ruble.

– Dragul meu, dumneata chiar că ești bolnav, zise Woland strângând din umeri.

Cu un zâmbet tâmp pe buze, bufetierul se ridică de pe taburet.

– D-dar, rosti el bâlbâindu-se, dar dacă or să se… iarăși?…

– Hm… murmură artistul căzând pe gânduri, la o adică, treci iarăși pe la noi. Vei fi întotdeauna binevenit! Bucuros de cunoștință.

În clipa aceea, din cabinet dădu buzna Koroviev, se încleștă de brațul bufetierului și începu să-l scuture fără istov, rugându-l pe Andrei Fokici să transmită complimente tuturor, dar chiar tuturor. Zăpăcit de-a binelea, bufetierul se întoarse în vestibul.

– Hella, condu-l pe domnul! strigă Koroviev.

Și din nou roșcata aceea goală-pușcă! Bufetierul se strecură prin ușa deschisă, chițcăi „La revedere!” și se îndepărtă clătinându-se ca un om beat. Coborî ce coborî, dar curând se opri, se așeză pe o treaptă, desfăcu pachetul și îl verifică: bancnotele erau la locul lor.

Tocmai atunci, din apartamentul învecinat ieși o femeie cu o geantă verde. Văzându-l pe individul ce ședea pe trepte, contemplându-și cu un aer bovin pachetul cu bani, zâmbi și spuse ca pentru sine:

– Ce mai casă! Și ăsta-i turtă dis-de-dimineață! Geamul de la debaraua din casa scării – iar l-a spart cineva!

Apoi, privindu-l cu mai multă luare-aminte, spuse:

– Ce de bănet! Ce-ar fi să-mi faci și mie parte, cetățene?

– Dă-mi pace, pentru Dumnezeu! se sperie bufetierul, pitindu-și prompt banii.

Femeia izbucni în râs:

– Să te ia dracu’, cărpănosule! Glumeam și eu! Și porni pe scări în jos.

Bufetierul se ridică încet, ridică mâna să-și potrivească pălăria, dar descoperi cu uimire că n-o mai avea pe cap. Tare n-ar mai fi vrut să se întoarcă, dar îi părea rău de pălărie. Ezită un pic, dar apoi se întoarse și sună.

– Ce mai e? îl întrebă afurisita de Hella.

– Mi-am uitat pălăria, șopti bufetierul, arătându-și cu degetul chelia goală.

Hella se întoarse cu spatele la el. Bufetierul scuipă în sinea lui și închise ochii. Când îi redeschise, Hella îi întindea pălăria și o spadă cu mâner negru.

– Asta nu-mi aparține, șopti bufetierul, dând spada la o parte și punându-și la iuțeală pălăria.

– Cum, ați venit fără spadă? se miră Hella.

Bufetierul bălmăji ceva nedeslușit și se grăbi să coboare. Dar foarte curând simți că ceva îl incomodează și o căldură ciudată pe chelie. Își dezgoli capul și, sărind în sus de groază, scăpă un țipăt înfundat. În loc de pălărie, ținea în mână o beretă de catifea cu o pană jerpelită de cocoș. Bufetierul își făcu semnul crucii. În aceeași clipă, bereta scoase un mieunat, se transformă într-un cotoi negru și, sărind îndărăt pe scăfârlia lui Anton Fokici, își înfipse toate ghearele în chelia lui. Scoțând un strigăt disperat, bufetierul o luă la goană pe scări în jos, iar cotoiul i se desprinse de chelie și o zbughi în direcția opusă.

Odată scăpat la aer, bufetierul alergă în trap mărunt spre poartă și părăsi pentru totdeauna diavolescul bloc nr. 302-bis.

Se știe perfect ce s-a întâmplat cu el mai departe. Ajuns în stradă, bufetierul se uită în jur cu un aer năuc, de parcă ar fi căutat ceva. Un minut mai târziu, era pe trotuarul opus și intra într-o farmacie. Abia apucă să bâiguie: „Spuneți-mi, vă rog…” că femeia de după vitrină exclamă:

– Cetățene! Dumneata ai tot capul crestat!…

Cinci minute mai târziu, bufetierul, cu capul înfășat în tifon, află că specialiștii cei mai reputați în tratarea ficatului sunt considerați profesorii Bernadski și Kuzmin, întrebă care dintre ei avea cabinetul mai pe aproape, roși de bucuros ce era când află că profesorul Kuzmin locuiește chiar două curți mai încolo, într-o căsuță mică și albă. În două minute, fu acolo.

Era o clădire cam veche, dar foarte, foarte confortabilă. Prima persoană care îi ieși în întâmpinare – bufetierul avea să și-o amintească bine mai târziu – fu o infirmieră bătrână, care nu contenea să molfăie, deși nu avea nimic în gură. Venise să-i ia pălăria, dar cum el nu avea pălărie, băbuța dispăru undeva. În locul ei își făcu apariția, lângă o oglindă aflată sub un fel de arcadă, o femeie între două vârste, în halat alb, care îi spuse din capul locului că îi poate face programare doar pentru ziua de

nouăsprezece, nu mai devreme. Bufetierul ghici instinctiv ce avea de făcut. Aruncând o privire stinsă dincolo de arcadă, unde, într-un vestibul transformat în sală de așteptare, erau așezați vreo trei oameni, șopti:

– Sunt bolnav rău, am să mor…

Femeia se uită deconcertată la capul bandajat al bufetierului, ezită o vreme, apoi spuse:

– Dacă-i așa…

Și se dădu la o parte, lăsându-l să treacă pe sub arcadă.

În aceeași clipă, o ușă se deschise și în cadrul ei sclipi un *pince-nez* de aur. Femeia în halat alb spuse:

– Cetățeni, acest bolnav va intra peste rând.

Nu apucă bufetierul să arunce o ochire împrejur, că se și pomeni în cabinetul profesorului Kuzmin. Era o încăpere lunguiață, care n-avea nimic din aerul rece și solemn al unui cabinet medical.

– Care-i necazul? întrebă cu glas plăcut profesorul Kuzmin, uitându-se ușor neliniștit la capul bandajat al bufetierului.

– Tocmai am aflat, dintr-o sursă demnă de încredere, răspunse Andrei Fokici, fixând cu privirea sălbăticită o fotografie de grup înrămată și atârnată pe perete, că în februarie viitor voi muri de cancer la ficat. Vă implor să opriți evoluția bolii.

Profesorul Kuzmin se lăsă pe speteaza înaltă, căptușită cu piele, a fotoliului gotic în care era instalat.

– Iartă-mă, nu prea pricep… Te-a văzut un medic? De ce ai capul bandajat?

– Care medic?… De unde până unde? Să-l fi văzut dumneavoastră pe medicul ăsta!… Și, deodată, dinții prinseră a-i clănțăni. Cât despre cap, dați-l dracului, nu vă ocupați de el, că n-are nici în clin, nici în mânecă… spuse, iritat, bufetierul. Am cancer la ficat, vă rog, lecuiți-mă!

– Dar dă-mi voie, cine ți-a spus așa ceva?

– Credeți-l! îl imploră cu patos bufetierul, ăsta știe ce știe.

– Nu pricep nimic, zise profesorul, strângând din umeri și depărtându-se cu tot cu fotoliu de masă. Cum ar putea acel cineva să știe când ai să mori? Cu atât mai abitir, cu cât nu e medic!

– În salonul 4, precizează bufetierul.

Profesorul își examină pacientul cu mai multă luare-aminte: se uită la capul lui, la pantalonii umezi… „Asta-mi lipsea! Un nebun!” își spuse și întrebă:

– Votcă bei?

– Niciun strop în toată viața mea, răspunse bufetierul.

O clipă mai târziu, era dezbrăcat, întins pe canapeaua rece, tapisată cu mușama, și profesorul îl palpa cu sârg. Rezultatul acestui examen – trebuie spus – îl însenină vădit pe bufetier. Profesorul afirmă categoric că, cel puțin în acel moment, bufetierul nu prezenta niciun indiciu care să sugereze că ar avea cancer. Dar dacă are neliniști... dacă vreun șarlatan l-a băgat în sperieți, e bine să facă analize amănunțite...

Profesorul înșiră alert câteva rânduri pe o foaie de hârtie, explicându-i unde să se ducă și ce să ia cu el. În plus, îi dădu și o trimitere pentru profesorul-neuropatolog Bourree, explicându-i bufetierului că sistemul lui nervos nu era nici pe departe în stare perfectă.

– Cât vă datorez, profesore? întrebă bufetierul cu delicatețe, dar și cu un tremur în glas, scoțând din buzunar un portmoneu burdușit.

– Cât dorești, răspunse scurt și sec profesorul.

Bufetierul extrase din portmoneu treizeci de ruble și le înșiră pe masă. Apoi, cu un gest neașteptat, furtiv și felin, puse deasupra bancnotelor un fișic învelit în hârtie de ziar, care emise un ușor clinchet metalic.

– Asta ce mai e? întrebă Kuzmin, răsucindu-și mustața.

– Nu mă refuzați, cetățene profesor, șopti bufetierul, vă implor, opriți cancerul!

– Ia-ți imediat aurul de aici, spuse profesorul mândru de sine, mai bine ocupă-te de nervii dumitale. Chiar mâine să duci o probă de urină la analiză. Nu bea prea mult ceai și renunță complet la sare.

– Nici supa să n-o sărez? întrebă bufetierul.

– Fără sare, definitiv, ordonă Kuzmin.

– Eh!... oftă cu tristețe bufetierul.

Apoi, învăluindu-l pe profesor într-o privire galeșă, își recuperă fișicul și ieși din cabinet cu spatele înainte.

În seara aceea, profesorul nu avusese prea mulți pacienți; la căderea serii plecă și ultimul. Scoțându-și halatul, medicul aruncă o privire spre colțul de masă unde bufetierul lăsase bancnotele și constată cu uimire că nu era nici urmă de cervoneți acolo: în locul lor, trei etichete din cele ce se aplicau pe sticlele de șampanie Abrau-Durso.

– Drace! Asta ce-o mai fi însemnând? mormăi Kuzmin.

Târându-și poala halatului pe podea, se apropie și pipăi etichetele acelea. „Se vede că individul e nu numai schizofrenic, ci și pungaș! De fapt, ce-o fi vrut de la mine? O amărâtă de trimitere pentru analiza urinei? Pun rămășag că mi-a furat paltonul!”

Și dădu buzna în vestibul, așa cum era, cu halatul îmbrăcat numai pe-o mână.

– Ksenia Nikiticina! strigă el strident în ușa antreului, ia vezi, paltoanele sunt toate la locul lor?

Paltoanele erau la locul lor. În schimb, când se întoarse în cabinet, eliberându-și, în sfârșit, mâna din halat, profesorul simți că parcă prinsese rădăcini în parchet și rămase cu privirea pironită de tăblia biroului. Exact în locul unde fuseseră etichetele, ședea un motănel negru, abandonat fără îndoială, care mieuna trist deasupra unei farfurioare cu lapte.

– Alta, acum! Asta chiar că…

Și profesorul Kuzmin își simți ceafa ca un sloi de gheață.

La țipătul slab și jalnic al profesorului, apăru în fugă Ksenia Nikiticina, care îl liniști într-o clipă, spunând că, pesemne, vreunul dintre pacienți lăsase motănașul acolo și că asemenea lucruri se întâmplă deseori în cabinetele medicale.

– Bieții oameni o duc greu, explică Ksenia Nikiticina, iar la noi, totuși…

Încercară să ghicească cine ar fi putut lăsa pisicul acolo. Suspiciunile se opriră, în cele din urmă, asupra unei băbuțe cu ulcer la stomac.

– Ce s-o fi gândit bătrânica? spuse Ksenia Nikiticina: eu oricum mă prăpădesc, dar de motănaș mi-e milă…

– Dă-mi voie, strigă Kuzmin, dar cu laptele cum rămâne?! Tot ea l-a adus? Și farfurioara?!

– L-o fi adus într-o sticluță și aici l-a turnat în farfurioară, încercă să lămurească lucrurile Ksenia Nikiticina.

– Oricum, ia de aici și pisicul, și farfurioara, zise Kuzmin, însoțind-o pe Ksenia Nikiticina până la ușă.

Între timp, situația se schimbase.

Când să-și agațe halatul în cui, profesorul auzi de afară un hohot de râs. Se uită pe geam și rămase cu gura căscată. Prin curte alerga, spre căsuța de vizavi, o doamnă îmbrăcată doar în cămașă. Profesorul o cunoștea, știa chiar și cum o cheamă: Maria Aleksandrovna. Cel care hohotea era un puști oarecare.

– Ce-i asta? zise disprețuitor Kuzmin.

În clipa aceea, în odaia de alături, ocupată de fiica profesorului, patefonul începu să cânte foxtrotul *Halleluiah* și tot atunci profesorul auzi în spatele lui un ciripit de vrabie.

Se întoarse și văzu pe birou un ditamai vrăbioiul, care țopăia în ritmul muzicii.

„Hm… calm… gândi profesorul, a intrat când m-am întors cu spatele la geam. Totul e în ordine!” hotărî el, simțind că nimic nu mai era în ordine, și asta, desigur, mai cu seamă din pricina acelei zburătoare. Uitându-se mai atent la vrăbioi, profesorul își dădu îndată seama că nu era unul obișnuit. Parșivenia se lăsa pe piciorul stâng, se scălâmbăia târșâindu-l, făcea piruete, într-un cuvânt – dansa foxtrot în sunetele patefonului, ca un ins beat la tejgheaua unui bar. Se obrăznicea în fel și chip, aruncându-i profesorului priviri sfidătoare. Kuzmin puse mâna pe telefon, cu gând să-l sune pe colegul lui de facultate Bourree, ca să-l întrebe ce putea să însemne, la șaizeci de ani, apariția unei asemenea viețuitoare înaripate, însoțită de senzația că, brusc, lumea începe să se învârtă cu tine.

Între timp, vrăbioiul se cocoță pe călimara primită în dar de profesor, se găinăță în ea (nu glumesc defel), apoi țâșni spre plafon, rămase o clipă suspendat în aer, apoi, făcându-și vânt, se repezi cu clonțul lui dur ca oțelul în fotografia ce înfățișa promoția universitară 1894, făcu sticla țăndări și abia apoi își luă zborul pe fereastră. Profesorul, care se pregătea să-l consulte pe Bourree, se răzgândi și formă un alt număr de telefon: sună la serviciul „Lipitori”, își declină numele și titlul, apoi rugă să i se trimită cât mai rapid cu putință, la domiciliu, un borcan cu lipitori.

După ce puse receptorul în furcă, profesorul se întoarse spre birou și scoase un urlet. O femeie cu bonetă de infirmieră era așezată acolo, ținând în mână o geantă pe care scria „Lipitori”. Pironindu-și privirea pe chipul ei, profesorul urlă și mai sălbatic: femeia avea o gură de bărbat, căscată și strâmbă, care-i ajungea până la urechi, lăsând la vedere un clonț enorm, iar ochii ei erau morți.

– Bănișorii îi iau eu, zise infirmiera cu un bas masculin, la ce bun să zacă pe-aici. Mătură cu o labă păsărească bancnotele și se topi în văzduh.

Trecură două ceasuri. Profesorul Kuzmin ședea pe patul lui din dormitor, cu lipitorile atârnându-i de tâmple, după urechi și pe gât. La picioarele lui, pe plapuma de mătase, se aciuase

profesorul Bourree, un bărbat cu mustăți cărunte, care-și privea compătimitor colegul și-l consola spunându-i că toate astea i se năzăriseră și nu erau decât niște aiureli. Dincolo de geam se înstăpânise noaptea.

Ce lucruri ciudate s-or mai fi întâmplat la Moscova în acea noapte nu știm și, firește, nici n-o să ne apucăm să scotocim, cu atât mai mult, cu cât a venit timpul să trecem la partea a doua a acestei veridice istorisiri. Urmează-mă, cititorule!

Partea a doua

Capitolul XIX
Margareta

Urmează-mă, cititorule! Cine ți-a spus că nu există pe lume iubire adevărată, devotată, eternă? Să i se taie mincinosului scârnava-i limbă!

Urmează-mă, cititorule, urmează-mă numai pe mine, și îți voi arăta o asemenea iubire!

Nu! Maestrul se înșela când îi spunea cu amărăciune lui Ivanușka, la spital, la ceas trecut de miezul nopții, că ea îl uitase. Așa ceva era cu neputință. Nu, ea nu-l uitase.

Înainte de toate să divulgăm o taină pe care Maestrul nu voise să i-o dezvăluie lui Ivanușka. Iubita lui se numea Margareta Nikolaevna. Altminteri, tot ce-i spusese Maestrul despre ea sărmanului poet era adevăr curat. O descrisese așa cum era: frumoasă și inteligentă. La acestea mai trebuie adăugat, fără teama de a greși, că multe femei ar fi dat orice ca să-și schimbe viața pe cea a Margaretei Nikolaevna. Femeie la treizeci de ani, fără copii, Margareta Nikolaevna era soția unui specialist eminent, autor, pe deasupra, al unei descoperiri extrem de importante, de interes național. Soțul ei era tânăr, frumos, bun, cinstit și o adora. Margareta Nikolaevna și soțul ocupau, numai ei doi, etajul unei vile particulare superbe, împrejmuită de o grădină și situată pe una dintre ulicioarele din vecinătatea Arbatului. Un loc încântător! De altminteri, oricine se poate convinge de asta, dacă are chef să meargă până acolo. Să apeleze la mine: îi dau adresa, îi arăt drumul – proprietatea s-a păstrat intactă până azi.

Margareta Nikolaevna nu ducea lipsă de bani. Putea să-și cumpere tot ce dorea. În anturajul soțului ei erau mulți oameni interesanți. Margareta Nikolaevna nu se atinsese niciodată de un primus și nu cunoștea ororile vieții de zi cu zi într-un apartament comun. Cu alte cuvinte... era fericită? Nicio clipă! Din momentul când, la nouăsprezece ani, se căsătorise și se mutase în această vilă, nu știuse ce-i fericirea. O, zei ai zeilor! Ce-i lipsea acestei femei?! Ce-i lipsea acestei femei, în ai cărei ochi ardea mereu o flăcăruie neînțeleasă, acestei vrăjitoare cu uitătură un pic sașie, care ieșise pe Arbat atunci, în acea faimoasă zi de primăvară, ținând în mână un buchet de mimoze? Nu știu. Nu m-am

învrednicit să aflu. Pesemne era adevărat ce spusese – că inima ei tânjea după el, după Maestru, că de el avea nevoie, nicidecum de o vilă gotică cu grădină proprie și nici de bani. Îl iubea – adevăr grăise.

Chiar și mie, narator veridic, dar om străin de această istorie, mi se strânge inima când mă gândesc ce va fi fost în sufletul Margaretei când a revenit, a doua zi, în căsuța Maestrului, fără a fi apucat, din fericire, să aibă o explicație cu soțul ei, care nu se întorsese la ora prevăzută, și văzuse că Maestrul nu mai era acolo. Făcuse totul ca să afle mai mult despre soarta lui, dar, firește, nu aflase absolut nimic. Atunci se întorsese la vila ei și își urmase cursul vieții de până atunci.

Dar îndată ce zăpada murdară dispăru de pe trotuare și de pe străzi, îndată ce prin fereastră se strecurară primele adieri ale zefirului jilav și cu un ușor iz putrid, Margareta Nikolaevna începu să tânjească și mai mult decât în timpul iernii. Plângea adeseori într-ascuns, amar, ceasuri în șir. De fapt, pe cine iubea ea: un om viu sau un mort? Și, pe măsură ce zilele treceau, înecate în disperare, o chinuia tot mai des, mai cu seamă când afară cădea întunericul, senzația că e legată prin iubire de un mort.

Trebuia să-l uite sau să moară la rândul ei. Nu putea duce mai departe acea existență ternă! Nu, nu putea! Trebuia să-l uite cu orice preț, da, să-l uite! Dar el nu se dădea uitat, asta era durerea ei!

– Da, da, da, am făcut exact aceeași greșeală! își spunea Margareta, șezând lângă sobă și uitându-se la focul aprins în amintirea celui ce ardea în cămin pe vremea când el mai scria la *Pontius Pilat,* de ce l-am lăsat singur în noaptea aceea? De ce? Un gest de-a dreptul nebunesc! Mi-am ținut cuvântul și m-am întors a doua zi, așa cum făgăduisem, dar era prea târziu. Da, m-am întors întocmai ca nefericitul de Levi Matei – prea târziu!

Toate reproșurile pe care și le făcea erau, firește, fără noimă: efectiv, ce s-ar fi schimbat dacă ea ar fi rămas în noaptea aceea la Maestru? L-ar fi salvat? Ridicol! am fi tentați să exclamăm, dar, în fața unei femei atât de răvășite de disperare, ne abținem.

În ziua când la Moscova izbucnise prosteasca harababură iscată de apariția magului negru, în vinerea aceea, când unchiul lui Berlioz fusese expediat cu bruschețe îndărăt, la Kiev, când contabilul fusese arestat și se petrecuseră sumedenie de alte lucruri cu desăvârșire idioate și de neînțeles, Margareta Nikolaevna se trezi pe la amiază în dormitorul ei cu ferestre mari,

ce dădeau spre turnul vilei.

Deșteptându-se, Margareta nu izbucni în plâns, cum i se întâmpla adeseori, pentru că avea presimțirea că azi, în sfârșit, avea să se întâmple ceva. Ea începu să încălzească la sân această presimțire și s-o întețească, făcându-i loc larg în suflet, pentru ca nu cumva să se stingă.

– Da, cred! murmura Margareta solemn. Cred! Sigur o să se întâmple ceva! Nu se poate să nu se întâmple, căci, la urma urmei, de ce aș fi osândită să sufăr toată viața? Recunosc, da, am mințit și am înșelat, am dus o viață dublă, și totuși nu se poate ca pentru asta să fiu pedepsită chiar atât de crâncen. O să se întâmple ceva, neapărat, pentru că nimic, niciodată, nu ține o veșnicie. Și, în afară de asta, aș putea să jur că visul acela al meu a fost o prevestire...

Astfel își șoptea în gând Margareta Nikolaevna, privind storurile purpurii prin care răzbătea soarele, îmbrăcându-se febril și pieptănându-și în fața oglinzii triple buclele părului ei scurt și cârlionțat.

Visul pe care-l avusese în noaptea aceea Margareta era într-adevăr neobișnuit. Trebuie spus că, de-a lungul acelei ierni chinuitoare, ea nu-l văzuse niciodată în vis pe Maestru. Nopțile, el o lăsa în pace, chinul începea abia ziua. Acum, însă, îl visase în carne și oase.

Se făcea că se află pe un meleag necunoscut, mohorât, dezolant, sub un cer jos și sumbru, de început de primăvară. Pe acest cer lugubru alergau nori flocoși și suri, iar sub ei – un stol de grauri în zbor mut. Un podeț strâmb, iar sub el un râu de primăvară tulbure, niște copaci pe jumătate goi, ca niște cerșetori, un plop tremurător însingurat, iar mai departe – printre arbori, la capătul unei grădini – o mică însăilare din bârne, un soi de bucătărie de vară ori saună, ori naiba știe ce va mai fi fost. Jur-împrejur, totul părea lipsit de viață și atât de trist, încât îți venea să te spânzuri de plopul acela de lângă podeț. Nicio adiere, nicio alunecare de nor, niciun suflet de om. Un loc întruchipând iadul, pentru o ființă omenească.

Și deodată, imaginați-vă, ușa acelei construcții din bârne se dă în lături și în prag răsare *el!* E destul de departe, dar Margareta îl recunoaște fără greș. Este aproape cu neputință să deslușești cu ce este îmbrăcat, dar se vede clar că veșmintele îi sunt numai zdrențe. Are părul vâlvoi și e nebărbierit. Ochi bolnavi, neliniștiți. Îi face semn cu mâna, o cheamă. Sufocându-

se din pricina aerului mort, Margareta aleargă peste mușuroaie și printre smocuri de iarbă spre el... Și în clipa aceea se trezește.

„Visul acesta poate însemna una din două, își spunea Margareta Nikolaevna vorbind cu sine însăși: dacă e mort și mă cheamă, înseamnă că a venit după mine și voi muri curând. Ceea ce ar fi foarte bine, pentru că atunci chinurile mele ar lua sfârșit. Sau e în viață, și atunci visul meu poate avea o singură semnificație: amintindu-mi pe această cale de el, vrea să-mi spună că ne vom revedea curând. Da, ne vom revedea foarte curând."

Într-o stare de surescitare crescândă, Margareta izbuti în cele din urmă să se îmbrace, spunându-și cu insistență că, în fond, lucrurile iau o turnură favorabilă și că asemenea momente propice trebuie prinse, pentru a profita de ele cât mai mult cu putință. Soțul ei plecase în delegație pentru trei zile. Așadar, vreme de trei zile și trei nopți își aparținea doar sieși, nimic nu o putea împiedica să se gândească la ce vrea, să viseze la ce-i place. Întregul etaj al vilei, acel vast apartament de cinci camere, pentru care ar fi invidiat-o zeci de mii de moscoviți, era la discreția ei și numai a ei.

Dar, pentru a începe să profite de acele trei zile de libertate, din tot apartamentul acela luxos, Margareta nu alese nici pe departe incinta cea mai fastuoasă. După ce-și bău ceaiul, se retrase într-o odăiță întunecată, fără geamuri, unde, în două dulapuri mari, se păstrau geamantanele și felurite vechituri. Chircindu-se în fața unuia dintre dulapuri, deschise sertarul de jos și scoase de sub un maldăr de cârpe de mătase singurul lucru de preț pe care-l avea pe lume. Era un album vechi, din piele cafenie, în care se afla fotografia Maestrului, alături de carnetul lui de la Casa de Economii, cu un sold de zece mii de ruble, câteva petale de trandafir presate între foițe de țigară și o frântură dintr-un caiet de grosimea unei coli de tipar, conținând file dactilografiate și având marginea de jos arsă.

Cu această comoară în mâini, Margareta Nikolaevna se întoarse în dormitorul ei. Sprijini fotografia de o latură a oglinzii triple, în fața căreia se așeză. Rămase acolo preț de vreun ceas, ținând pe genunchi caietul ciumpăvit de foc, răsfoindu-l și recitind o frântură de text, căruia flăcările îi amputaseră începutul și sfârșitul: „Tenebrele venite dinspre Mediterana învăluiseră orașul atât de odios procuratorului. Pasarelele ce legau Templul de temutul turn al fortăreței Antonia se

mistuiseră, bezna de nepătruns pogorâtă din tării înghițise zeii înaripați ce străjuiau hipodromul, ca și palatul Asmoneilor, cu meterezele lui, bazarele, caravanseraiurile, ulicioarele și heleștieiele. Yerushalaymul, marele Yerushalaym, pierise de parcă nici n-ar fi existat vreodată…”

Margareta ar fi vrut să citească urmarea, dar nu exista nicio urmare – doar niște franjuri carbonizate, inegale.

Ștergându-și lacrimile, Margareta Nikolaevna puse deoparte caietul, își sprijini coatele de măsuța oglinzii, care îi reflecta chipul, și contemplă îndelung, cu ochii ficși, fotografia. Apoi lacrimile i se zvântară. Margareta își strânse cu grijă neprețuitul avut, și câteva minute mai târziu acesta era din nou îngropat sub peticele de mătase. Ușa odăii întunecoase se închise cu un declic scurt și sec.

Margareta Nikolaevna trecu în vestibul și își îmbrăcă mantoul. Hotărâse să iasă în oraș. Frumoasa Natașa, fata în casă, o întrebă ce să gătească pentru prânz și află că meniul rămânea la alegerea ei. Cum îi plăcea să sporovăiască, intră în vorbă cu stăpâna, începând prin a-i povesti că ieri, la teatru, un prestidigitator izbutise niște trucuri atât de fantastice, încât toată lumea din sală rămăsese cu gura căscată: împărțise tuturor câte două flacoane de parfum străin și câte o pereche de ciorapi, gratis, iar apoi, după ce spectacolul se isprăvise, în stradă – zbang! – toți se pomeniseră goi-pușcă! Margareta Nikolaevna se trânti pe scaunul din fața oglinzii din vestibul și izbucni în hohote de râs.

– Natașa! Cum de nu ți-e rușine? strigă ea. Ești fată isteață, cu școală; pe la cozi, oamenii născocesc bazaconii câtă frunză și iarbă, și tu te repezi să le dai crezare!

Natașa se îmbujoră până la urechi și replică, orgolioasă, că nu era vorba de niciun fel de născociri, că ea însăși văzuse, în dimineața aceea, la o alimentară de pe Arbat, o cetățeană care venise încălțată, ca oamenii, dar când ajunsese la casă, pantofii – ia-i de unde nu-s: rămăsese doar în ciorapi, dintre care unul mai avea și o gaură în călcâi. Încremenise acolo, cu ochii cât cepele. Erau pantofi cu farmece de la spectacolul acela.

– Și a plecat așa, desculță, din magazin?

– Așa a plecat! strigă Natașa, care, de ciudă că nu era crezută, roșea tot mai tare. Știți că azi-noapte miliția a arestat vreo sută de oameni? Între care niște cucoane ieșite de la spectacolul acela, care bântuiau numai în chiloți pe Tverskaia?!

– Sunt sigură că numai Daria ți-a putut împuia capul cu de-alde astea! spuse Margareta Nikolaevna. Încă de mult am băgat de seamă că e o mincinoasă fără pereche.

Această conversație comică se încheie printr-o o surpriză plăcută pentru Natașa. Margareta Nikolaevna se duse în dormitor și reveni de acolo ținând în mâini o pereche de ciorapi și un flacon cu apă de colonie. Spunând că vrea să facă și ea o scamatorie, Margareta Nikolaevna îi dărui și ciorapii, și sticluța și spuse că o roagă un singur lucru – să nu alerge numai în ciorapi pe Tverskaia și să nu se mai uite în gura Dariei. Sărutându-se, stăpâna și fata în casă se despărțiră.

Instalată confortabil pe bancheta moale a unui troleibuz, Margareta Nikolaevna străbătea Arbatul, ba gândindu-se la ale ei, ba ascultând șușotelile celor doi indivizi din față.

Aceștia, aruncând din când în când priviri temătoare în jur, pentru a se încredința că nimeni nu trage cu urechea, își împărtășeau în șoaptă niște aiureli de neînțeles. Cel dinspre fereastră, un ins zdravăn, al cărui chip musculos era străpuns de doi sprinteni ochișori porcini, îi spunea încet vecinului său, un omuleț pirpiriu, că sicriul cuiva a trebuit să fie acoperit, în întregime, cu un lințoliu negru…

– Nu se poate! șopti, uluit, pirpiriul, asta e ceva nemaipomenit! Și Jeldîbin ce-a făcut?

Prin huruitul monoton al troleibuzului, Margareta Nikolaevna desluși câteva cuvinte disparate, spuse de omul de la geam:

– … Anchetă judiciară… scandal… mistică, nu alta!

Punând cap la cap aceste frânturi, Margareta Nikolaevna izbuti totuși să înjghebe un tablou cât de cât coerent. Din spusele celor doi indivizi reieșea, nici mai mult, nici mai puțin, că unui grangur răposat, pe care nu-l numeau, i se furase azi-dimineață capul din propriul sicriu! Iată de ce acest Jeldîbin era atât de scandalizat. Cât despre cei doi ce șușoteau în troleibuz, aveau și ei o legătură cu răposatul jefuit.

– Oare mai apucăm să luăm și flori? se neliniști pirpiriul. Incinerarea e la două, ce părere ai?

În sfârșit, Margareta Nikolaevna, care se plictisise să tot urmărească această absconsă galimatie despre capul furat din sicriu, văzu, bucuroasă, că ajunsese la destinație și venise momentul să coboare.

Câteva minute mai târziu, era așezată în grădina de sub zidul Kremlinului, pe o bancă de unde se putea vedea Manejul.

Mijindu-și ochii în lumina soarelui strălucitor, Margareta Nikolaevna se gândea la visul ei de azi, amintindu-și cum, exact acum un an, în aceeași zi și la aceeași oră, era așezată pe aceeași bancă, alături de Maestru. Întocmai ca atunci, poșeta ei neagră se afla alături, pe bancă. Astăzi era singură, ceea ce însă n-o oprea pe Margareta Nikolaevna să-i vorbească în gând: „Dacă ești deportat, de ce nu-mi dai de știre? Că doar oamenii trebuie să poată trimite vești celor apropiați! Nu mă mai iubești? Ba da! Nu știu de ce, dar sunt sigură de asta. Deci ai fost deportat și ai murit... Dar atunci, te rog, lasă-mă în pace, dă-mi, în sfârșit, libertatea de a trăi, de a respira.” Și tot ea își răspundea, vorbind în locul lui: „Dar ești liberă... Te reții eu cu forța?” Apoi venea iar riposta ei: „Așa îmi răspunzi? Nu, mai întâi piei din memoria mea, abia atunci voi fi liberă.”

Prin fața ei se perindau trecători. Un bărbat se uită cu coada ochiului la femeia aceea elegantă, atras de frumusețea și solitudinea ei. Individul tuși, se așeză la celălalt capăt al băncii pe care ședea Margareta Nikolaevna și, luându-și inima-n dinți, vorbi:

– Cert, avem o zi magnifică astăzi...

Dar Margareta îi aruncă o privire atât de înnegurată, încât individul se ridică brusc și o luă la picior.

„Iată un exemplu, îi spunea în gând Margareta celui ce îi stăpânea inima, la urma urmei, de ce l-am gonit eu pe bărbatul acela? Mor de urât, iar fustangiul de adineauri n-avea, la drept vorbind, nimic respingător, dacă lăsăm deoparte stupida vocabulă «cert». De ce lâncezesc, singură ca o bufniță, la poalele unui zid? De ce m-am rupt de viață?”

Își plecă fruntea, tristă și abătută. Dar o clipă mai târziu, același val de speranță și exaltare ce o învăluise azi-dimineață îi izbi iarăși pieptul. „Da, ceva trebuie să se întâmple!” Valul o izbi pentru a doua oară, dar de data asta era unul sonor. Prin zarva orașului, se auzeau tot mai deslușit apropiindu-se bătăi de tobă și acorduri – mai degrabă falsete – emise de felurite instrumente de suflat.

Cel dintâi își făcu apariția, mergând la pas de-a lungul grilajului grădinii, un milițian călare, urmat de alți trei – pedeștri. Îndărătul lor avansa lent un camion cu muzicanți. Urma un autodric – o mașină funerară decapotabilă, ultimul model, purtând un sicriu îngropat sub coroane și jerbe de flori. Trei bărbați și o femeie străjuiau, în picioare, din cele patru colțuri ale

platformei, coșciugul.

Chiar și de la distanță, Margareta putea distinge pe chipurile celor patru persoane din garda defunctului o mare derută. Lucrul sărea în ochi mai cu seamă dacă te uitai la individa ce stătea în colțul din stânga-spate al dricului. Obrajii oricum puhavi ai acestei cetățence păreau și mai umflați de ceva dinăuntru, de conștiința posesiei cine știe cărei taine indecente, iar în ochii ei tulburi jucau luminițe viclene. Ai fi zis că acuș-acuș, nemaiputându-se stăpâni, cucoana avea să strige, arătând printr-o ocheadă spre răposat: „Mai văzut-ați așa ceva? Mistică, nu alta!…” Aceeași zăpăceală se citea și pe chipurile celor ce, în număr de vreo trei sute, urmau pe jos carul mortuar.

Margareta petrecea cu ochii cortegiul, urmărind cum, pe măsură ce acesta se îndepărta, monotonele bubuituri ale tobei se auzeau tot mai înfundat. „Ce înmormântare bizară… Și câtă tristețe în acest «bum-bum-bum!»… Ah, zău, mi-aș amaneta sufletul diavolului, numai să aflu dacă mai trăiește sau nu… Interesant, pe cine vor fi înmormântând cu chipurile astea bizare?”

– Pe Berlioz Mihail Aleksandrovici, se auzi de alături un glas fonf, președintele Massolit.

Uimită, Margareta Nikolaevna întoarse capul și văzu un individ care, probabil, se așezase neauzit pe bancă, în răstimpul când ea se lăsase furată de trecerea procesiunii funerare. N-ar fi fost exclus nici ca, distrată cum era, să fi rostit ultima întrebare cu glas tare.

Între timp, cortegiul se oprise, reținut, pesemne, de vreun semafor.

– Da, urmă necunoscutul, oamenii aceia sunt într-o stare de spirit cu adevărat stranie. Conduc pe ultimul drum un mort, dar toți se gândesc la un singur lucru: unde-i e capul?

– Care cap? întrebă Margareta, uitându-se mai atentă la vecinul ei picat din cer.

Vecinul în cauză era un individ mic de statură, stacojiu ca jăraticul, cu un colț uriaș ieșindu-i din gură. Purta un costum în dungi, din stofă de calitate, lenjerie scrobită, pantofi de lac, melon și o cravată în culori țipătoare. Ciudat era că din buzunarul lui de la piept, unde bărbații poartă de obicei o batistă sau un stilou, se ițea un picior de găină ros cu migală.

– Ei bine, explică roșcovanul, aflați că azi-dimineață, la Casa Griboedov, acestui mort i s-a furat capul din propriul coșciug.

– Cum se poate așa ceva? întrebă involuntar Margareta, reamintindu-și, brusc, șușoteala celor doi indivizi din troleibuz.

– Naiba știe! răspunse dezinvolt roșcovanul. Cred că n-ar fi rău să-l întrebăm pe Behemoth. Dar câtă dibăcie în escamotajul ăsta! Un scandal cât toate zilele! Întrebarea e cine și pentru ce va fi având nevoie de capul acela!

Oricât de absorbită era de ale ei, elucubrațiile necunoscutului o intrigară pe Margareta Nikolaevna.

– Dă-mi voie! exclamă ea deodată, ai spus Berlioz? Cel despre care ziarele de azi…

– Tocmai, tocmai…

– Așadar, cei din cortegiu sunt scriitori? întrebă Margareta și, pe neașteptate, rânji cu toți dinții.

– Firește!

– Îi cunoști la față?

– Pe toți, până la unul! se făli roșcovanul.

– Spune-mi, vorbi Margareta, și vocea ei sună deodată înfundat, e cumva printre ei și criticul Latunski?

– Ba bine că nu! răspunse roșcovanul. Uite-l: ultimul din rândul al patrulea.

– Blondul acela? întrebă Margareta, mijindu-și ochii.

– Cel cu părul de culoarea scrumului… Tocmai și-a ridicat ochii spre cer.

– Și care seamănă cu un pastor?

– Da, el e!

Margareta nu mai întrebă nimic; îl urmărea pe Latunski.

– După câte văd, zise zâmbind roșcovanul, dumneata îl urăști pe acest Latunski.

– Pe el și pe încă unul, răspunse printre dinți Margareta, dar n-are niciun rost să vorbim despre asta.

Între timp, procesiunea se urnise din nou; în urma pietonilor rulau agale autoturisme, cele mai multe goale.

– Sigur că n-are rost, Margareta Nikolaevna!

Margareta rămase mirată:

– Mă cunoști?

În loc de răspuns, roșcovanul își scoase melonul cu un gest larg și grotesc.

„O mutră de bandit sadea!” gândi Margareta, uitându-se mai atent la interlocutorul ei de ocazie.

– Eu, însă, nu te cunosc, observă, sec, Margareta.

– De unde să mă cunoști?! Cu toate acestea, trebuie să-ți

spun că am fost trimis la dumneata cu o anumită misiune.

Margareta păli și se dădu îndărăt.

– Cu asta și trebuia să începi, zise ea, în loc să-mi debitezi tot felul de năzbâtii despre capete furate. Ai venit să mă arestezi?

– Nici gând! exclamă roșcovanul. Ca să vezi unde am ajuns: nu apuci să deschizi gura, și tuturor li se năzare că vrei să-i arestezi. Pur și simplu am o treabă cu dumneata.

– Nu pricep: despre ce e vorba?

Roșcovanul aruncă o privire furișă în jur și spuse misterios:

– Am fost însărcinat să-ți transmit o invitație pentru astă-seară.

– O invitație? Dumneata aiurezi!

– Din partea unui distins cetățean străin, spuse cu înțeles roșcovanul, îngustându-și un ochi.

Margareta se făcu foc.

– A apărut o meserie nouă: codoșlâcul stradal, spuse ea, ridicându-se să plece.

– Plăcută misiune, ce să zic! exclamă roșcovanul ofensat și mormăi în urma ei: Că proastă mai ești!

– Nemernicule! replică ea întorcând capul, dar în aceeași clipă auzi glasul roșcovanului:

– ... Tenebrele venite dinspre Mediterana învăluiseră orașul atât de odios procuratorului. Pasarelele ce legau Templul de temutul turn al fortăreței Antonia se mistuiseră, bezna de nepătruns pogorâtă din tării înghițise zeii înaripați ce străjuiau hipodromul, ca și palatul Asmoneilor, cu meterezele lui, cu bazarele, caravanseraiurile, ulicioarele și helești eiele. Yerushalaymul, marele Yerushalaym, pierise de parcă nici n-ar fi existat vreodată... Așa o să pieri și dumneata, cu caietelul dumitale ars cu tot și cu petalele de trandafir uscate. Șezi aici pe bancă, singură-cuc și roagă-l să-ți redea libertatea de a trăi, de a respira, imploră-l să ți se șteargă din memorie!

Albă ca varul, Margareta se întoarse spre bancă. Roșcovanul o privea cu ochii mijiți.

– Nu mai înțeleg nimic, spuse cu glas slab Margareta Nikolaevna: despre filele acelea de manuscris hai că mai puteai ști... Te vei fi strecurat la mine acasă, ca să mă spionezi... Ori ai descusut-o pe Natașa... Dar cum de mi-ai putut citi gândurile? Și, cu chipul crispat de durere, adăugă: Cine ești dumneata, domnule? Cine te-a trimis? De la ce instituție?

– Câtă plictiseală!... mormăi roșcovanul și urmă cu glas tare:

Iartă-mă, dar ți-am spus că nu sunt de la nicio instituție! Ia loc, te rog.

Margareta se supuse fără să crâcnească, dar, odată așezată pe bancă, întrebă din nou:

– Cine ești dumneata?

– Ei bine, mă cheamă Azazello, dar oricum numele ăsta n-o să te lumineze cu nimic.

– Și nu vrei să-mi spui cum se face că știi de manuscris și îmi cunoști gândurile?

– Nu, răspunse rece Azazello.

– Știi ceva despre *el?* murmură Margareta cu glas rugător.

– Ei bine, să zicem că știu…

– Te implor, spune-mi doar atât: mai trăiește? Nu mă chinui!

– De trăit, trăiește, răspunse fără entuziasm Azazello.

– Dumnezeule!

– Te rog, fără emoții și istericale inutile, spuse încruntat Azazello.

– Iartă-mă, iartă-mă, îngăimă Margareta, acum supusă. Admit, am fost supărată. Dar recunoaște și dumneata: când, în plină stradă, o femeie se vede invitată la nu se știe cine… N-am prejudecăți, îți jur (Margareta schiță un surâs lipsit de bucurie), dar nu mă văd niciodată cu străini și nici n-am chef să mă leg la cap cu ei… În plus, soțul meu… Drama mea e că trăiesc cu un om pe care nu-l iubesc… dar socot nedemn să-i stric viața. N-am avut parte de la el decât de lucruri frumoase…

Azazello, care ascultase acest discurs dezlânat cu vădită plictiseală, spuse deodată cu glas aspru:

– Te rog să taci un minut.

Supusă, Margareta se conformă.

– Străinul care te invită e întru totul bine intenționat. Și apoi, nimeni pe pământ nu va ști despre vizita dumitale. Pentru asta mă pun chezaș.

– Și de ce vrea să mă vadă? întrebă, pe un ton suspicios, Margareta.

– O să afli mai târziu.

– E clar… Trebuie să mă culc cu el… zise Margareta îngândurată.

Azazello emise un „Hm!” arogant și răspunse:

– Pentru orice femeie din lume, pot să te asigur de asta, așa ceva ar fi un vis frumos (un rictus deformă chipul lui Azazello), dar o să te dezamăgesc: nici nu se pune problema.

– Dar cine e, de fapt, acest străin?! exclamă Margareta, intrigată. Vorbise atât de tare, încât niște inși care treceau pe lângă bancă își întoarseră privirile spre ea. Și ce interes ar putea prezenta pentru mine o asemenea vizită?

Azazello se aplecă spre ea și îi șopti pe un ton plin de subînțelesuri:

– Cel mai mare interes!... Crede-mă, vei avea numai de câștigat...

– Cum? strigă Margareta, ai cărei ochi se făcuseră rotunzi. Dacă înțeleg bine, vrei să insinuezi că acolo aș putea afla ceva despre *el?*

Azazello dădu în tăcere din cap.

– Merg! strigă cu putere Margareta, apucându-l pe Azazello de braț. Merg oriunde vrei!

Cu un adânc suspin de ușurare, Azazello se lăsă pe speteaza băncii, acoperind cu spinarea lui cuvântul „Niura” încrustat adânc în lemn cu briceagul, și spuse ironic:

– Sucită nație, femeile astea! Își vârî mâinile în buzunare și își întinse picioarele până la refuz. De ce le-o fi cășunat pe mine? Să-l fi trimis pe Behemoth, el are șarm...

Margareta îi vorbi zâmbind strâmb, cu amărăciune:

– Încetează să mă ironizezi și să mă torturezi cu enigmele dumitale... Sunt o ființă nefericită, și dumneata profiți... Dacă mă las atrasă în povestea asta mai mult decât bizară, îți jur că o fac numai pentru că m-ai ademenit pomenind despre *el!* Mă ia cu amețeală de la toate misterele astea...

– Să nu dramatizăm, răspunse, cu o grimasă, Azazello. La urma urmei, ar trebui să te pui în locul meu. Să pocnesc peste bot un administrator, să zvârl un falit pe scări, să-i zbor cuiva creierii sau alte flecușteț e de genul ăsta sunt specialitatea mea directă. Dar să stau de vorbă cu o femeie îndrăgostită – foarte mulțumesc! De o jumătate de ceas mă rog de dumneata. Ei, cum rămâne: vii?

– Vin, răspunse simplu Margareta Nikolaevna.

– Atunci ia asta, spuse Azazello, scoțând din buzunar o cutiuță rotundă, din aur, pe care i-o întinse Margaretei. Ascunde-o repede, să n-o vadă nimeni. O să-ți prindă bine, Margareta Nikolaevna. Durerea te-a îmbătrânit mult în ultima jumătate de an. Margareta se aprinse la față, dar nu răspunse nimic, și Azazello continuă: Diseară, la nouă și jumătate fix, ia și dă-ți cu alifia asta pe față și pe tot corpul. Apoi poți să faci ce dorești, dar

nu te depărta de telefon. La zece o să te sun și o să-ți spun tot dichisul. Nu-ți face griji pentru nimic, o să fii condusă unde trebuie și nimeni nu-ți va pricinui niciun fel de neplăceri. E clar?

Margareta tăcu o vreme, apoi spuse:

– E clar. Obiectul ăsta e din aur curat, se simte după greutate. În fine, îmi dau foarte bine seama că cineva încearcă să mă cumpere și să mă atragă într-o poveste suspectă, pentru care voi avea de plătit.

– Ce mai e și asta? șuieră Azazello. Iar începi?!

– Nu, stai puțin!

– Dă-mi pomada înapoi!

Margareta strânse cutiuța în mână și continuă:

– Nu, stai… Știu ce mă așteaptă. Dar am să risc totul pentru el, oricum n-am altă speranță pe lumea asta. Însă vreau să-ți spun că, dacă mă duci la pierzanie, comiți un act abominabil! Da, abominabil! Pier pentru iubire!

Și, lovindu-se cu palma în piept, Margareta își ridică ochii spre soare.

– Dă-mi-o îndărăt! sâsâi cu răutate Azazello, dă-mi-o îndărăt și la naiba cu toată povestea asta! Să-l trimită pe Behemoth!

– O, nu! strigă Margareta, stârnind uimirea trecătorilor, accept orice, accept să joc comedia asta cu alifia, sunt gata să mă duc și la dracu'-n praznic! Nu ți-o dau!

– Uah! răcni brusc Azazello și, holbându-și ochii la grilajul grădinii, prinse să arate încotrova cu degetul.

Margareta se întoarse într-acolo, dar nu văzu nimic deosebit. Se întoarse spre Azazello, să-l întrebe ce însemna acel stupid „Uah!", dar nu mai avea cine să-i dea vreo explicație: misteriosul interlocutor al Margaretei Nikolaevna dispăruse.

Margareta vârî repede mâna în poșetă, unde pusese înainte de acel strigăt cutiuța, și se încredință că era acolo. Apoi, fără să mai stea pe gânduri, ieși în grabă din grădina Aleksandrovski.

Capitolul XX
Crema lui Azazello

Printre ramurile arțarului se zărea luna plină plutind agale pe cerul curat al serii. Teii și salcâmii din grădină desenaseră pe pământ savante arabescuri de umbră. Fereastra cu trei canaturi, larg deschisă, dar acoperită de o draperie, era luminată în exces. În dormitorul Margaretei Nikolaevna, toate becurile erau aprinse, dezvăluind dezordinea totală ce domnea acolo.

Pe cuvertura întinsă pe pat zăceau de-a valma bluze, corsaje, ciorapi și lenjerie de damă; felurite alte obiecte de îmbrăcăminte zăceau boțite pe dușumea, lângă o cutie de țigări turtită din pricina agitației. Niște pantofi tronau pe noptieră, alături de o ceașcă de cafea nebăută pe de-a-ntregul și de scrumiera în care mai fumega un muc de țigară; pe speteaza scaunului atârna o rochie de seară, neagră. Prin odaie pluteau efluvii de parfum, în care se insinua, venit de nu se știe unde, mirosul unui fier de călcat încins.

Goală sub halatul de baie aruncat pe umeri, dar cu picioarele vârâte în pantofi negri, de antilopă, Margareta Nikolaevna era așezată în fața oglinzii triple. Își pusese dinainte, lângă cutiuța primită de la Azazello, ceasul-brățară din aur și nu-și mai lua ochii de la cadran. Uneori avea impresia că ceasul se stricase și acele nu se mai mișcă. Ele însă avansau, deși foarte încet, de parcă ar fi fost lipite de cadran. În sfârșit, acul cel lung se suprapuse peste gradația ce indica minutul douăzeci și nouă de după ora nouă. Cu inima bătând să-i spargă pieptul, în primul moment Margareta nici nu putu întinde mâna spre cutiuță. Dar își reveni numaidecât, o deschise și văzu înăuntru o cremă gălbuie, grasă, care i se păru că miroase a nămol de mlaștină. Cu vârful degetului, întinse o tușă subțire de cremă pe podul palmei, simțind și mai intens miasma de pădure umedă și ierburi putrede. Apoi, cu palma, începu să-și ungă fruntea și obrajii.

Crema se întindea cu ușurință și, după cum i se păru Margaretei, se evapora instantaneu. După câteva masări, Margareta se uită în oglindă și scăpă cutiuța drept pe sticla ceasului, care plesni, acoperindu-se cu nenumărate fisuri fine. Închise ochii, îi redeschise, se privi din nou și izbucni într-un hohot de râs nebun.

Sprâncenele ei, subțiate cu penseta la capete, se îndesiseră deodată, descriind două arcuri negre, de o regularitate perfectă, deasupra ochilor, ai căror irișI verzi străluceau mult mai viu. Ridul subțire de la rădăcina nasului, apărut atunci, în octombrie, când dispăruse Maestrul, pierise fără urmă. Dispăruseră și umbrele mici și gălbui de la tâmple, și zbârciturile abia vizibile de la colțurile ochilor. Pielea obrajilor căpătase o tentă trandafirie uniformă, fruntea devenise albă și curată, iar zulufii făcuți de coafeză cu cleștele de frizat se dezrăsuciseră.

Din oglindă, pe Margareta cea de treizeci de ani o privea o tânără de douăzeci, cu părul negru, cârlionțat de la natură, care hohotea năvalnic, dezvelindu-și toți dinții.

După ce râse pe săturate, Margareta lunecă printr-o singură unduire din halat, luă cu toate degetele o porție zdravănă din crema grasă și ușoară și începu să-și maseze energic trupul gol, care prinse numaidecât o culoare trandafirie și bronzată. Brusc, de parcă i s-ar fi smuls din creier un ac, dispăru durerea pe care o simțise sfredelindu-i tâmplele toată seara, după întâlnirea din grădina Aleksandrovski, mușchii brațelor și picioarelor i se învigorară și corpul Margaretei își pierdu greutatea.

Sări în sus și rămase o vreme suspendată deasupra covorului, apoi, încet, atrasă în jos, coborî la loc.

– Asta da, cremă! Halal! strigă Margareta aruncându-se într-un fotoliu.

Magica alifie o schimbase nu numai pe dinafară. În toată ființa Margaretei, în fiecare celulă a corpului ei, clocotea acum bucuria, pe care o simțea urcându-i impetuos pe sub piele, ca niște bule înțepătoare. Se simțea liberă, eliberată de orice povară. Își dădu seama, cu o claritate orbitoare, că se întâmplase exact lucrul pe care îl presimțise încă de dimineață – că își părăsește casa și viața de mai înainte pentru totdeauna. Dar din această viață ce se topea în trecut răsări un ultim gând, amintindu-i că mai avea de îndeplinit o singură, doar o singură datorie, înainte de a începe acest ciclu vital nou și extraordinar, ce o aspira cu o forță de neînfrânt acolo sus, în văzduhul deschis. Și, așa goală cum era, se ridică în aer, părăsi odaia și, din câteva salturi largi, ajunse în cabinetul soțului, unde, aprinzând lumina, se repezi la masa de scris. Pe o filă smulsă dintr-un blocnotes, scrise cu gesturi largi, fără ștersături, dintr-o suflare, acest mesaj:

Iartă-mă și uită-mă cât poți de repede. Te părăsesc pe veci. Nu mă căuta, ar fi zadarnic. Durerea și năpastele ce m-au lovit

au făcut din mine o vrăjitoare. E timpul să plec. Adio. Margareta.

Cu sufletul complet ușurat, Margareta reveni aproape zburând în dormitor. Pe urmele ei intră în fugă Natașa, încărcată cu fel de fel de veșminte. În clipa următoare, toate acele lucruri – o rochie pe umerașul ei, batiste dantelate, pantofiori albaștri de mătase pe șanuri și o cingătoare – se împrăștiară pe dușumea, iar Natașa plesni din palmele eliberate.

– Ei, ce zici, sunt frumoasă? strigă cu glas răgușit Margareta Nikolaevna.

– Frumoasă? Dumnezeule! șopti Natașa, dându-se îndărăt. Cum faceți asta, Margareta Nikolaevna?

– Crema! Crema! Crema! răspunse Margareta Nikolaevna, arătând spre cutia scânteietoare de aur și făcând, cochetă, piruete în fața oglinzii.

Natașa, uitând de hainele răvășite de pe dușumea, alergă la oglinda cea mare de perete și își țintui ochii avizi și arzători pe rămășițele de alifie. Buzele ei șopteau ceva. Se întoarse iarăși spre Margareta și vorbi cu un fel de evlavie:

– Ce piele! Margareta Nikolaevna, pielea dumneavoastră emană lumină!

Dar, venindu-și în fire, luă de jos rochia, o ridică și prinse s-o scuture.

– Las-o! Las-o! îi strigă Margareta. Dă-le naibii pe toate! Sau nu, mai bine păstrează-le pentru dumneata, ca amintire. Ia tot ce e în odaie.

Ca năucă de uimire, Natașa o privi un timp, încremenită, pe Margareta, apoi i se agăță de gât, sărutând-o și strigând:

– Atlaz, nu alta! Luminează! O piele de atlaz! Și sprâncenele, ce sprâncene!

– Ia toate boarfele astea, ia și parfumurile, du-le la dumneata și îndeasă-le în cufăr, dar nu te atinge de bijuterii: au să te acuze de furt.

Natașa îngrămădi într-o boccea tot ce-i căzu în mână – rochii, pantofi, ciorapi, lenjerie – și ieși în fugă din odaie.

În clipa aceea, de pe cealaltă parte a străzii, printr-o fereastră deschisă, se revărsară acordurile amețitoare ale unui vals și se auzi rulând o mașină ce se apropia de poartă.

– Acuș o să sune Azazello! exclamă Margareta, ascultând valsul ce plutea deasupra străzii. Da, o să sune! Iar străinul are doar intenții bune! Acum știu că are intenții bune!

Mașina hurui, îndepărtându-se, și pe dalele potecii răsunară

pași.

„E Nikolai Ivanovici, îl recunosc după mers, gândi Margareta. Ar trebui ca, de adio, să fac ceva nostim și interesant.”

Dădu brusc draperia la o parte și se așează într-o rână pe pervaz, îmbrățișându-și genunchiul cu brațele. Lumina lunii îi mângâia profilul. Margareta își ridică fața spre lună, cu o mină visătoare și poetică. În grădină, pașii mai răsunară o vreme, apoi, brusc, se stinseră. După ce mai contemplă câteva clipe clarul de lună, scoțând și un suspin, pentru a întregi tabloul, Margareta întoarse capul spre grădină și, într-adevăr, îl văzu pe Nikolai Ivanovici, vecinul de la parter. Luna îl scălda în lumină. Ședea pe bancă, dar totul arăta că nimerise acolo fără voia lui. *Pince-nez*-ul îi atârna cam strâmb pe nas și își ținea geanta lipită de piept.

– A, bună seara, Nikolai Ivanovici! spuse, cu glas trist, Margareta. Ce mai faci? Vii de la vreo ședință?

Nikolai Ivanovici nu răspunse.

– Eu, după cum vezi, urmă Margareta, aplecându-se puțin mai mult spre grădină, stau singură și mă plictisesc; mă zgâiesc la lună și ascult valsuri.

Margareta își trecu mâna stângă peste tâmplă, îndreptându-și o șuviță de păr, apoi spuse, îmbufnată:

– Cam nepoliticos din partea dumitale, Nikolai Ivanovici! Totuși, la urma urmei, sunt o doamnă! E o mojicie să nu răspunzi când cineva îți vorbește!

Nikolai Ivanovici, căruia, în lumina lunii, îi puteai distinge ultimul năsturel de la jiletca cenușie, ultimul fir de păr din barbișonul ascuțit și cărunt, slobozi un râs subit și dement, se ridică de pe bancă și, pesemne neștiind ce face de fâstâcit ce era, în loc să-și scoată pălăria, întinse mâna cu geanta într-o parte și își îndoi genunchii, de parcă s-ar pregătit să danseze gopac.

– Că urâcios mai poți fi, Nikolai Ivanovici! spuse Margareta. Află că m-am săturat de voi toți până peste cap, și nu pot să-ți spun cât sunt de fericită că vă las. Să vă ia mama dracului!

Între timp, în spatele Margaretei, în dormitor, zbârnâi telefonul. Margareta lunecă de pe pervaz și, uitând de Nikolai Ivanovici, smulse receptorul din furcă.

– Azazello la aparat, se auzi în receptor.

– Azazello! Scumpul de tine! strigă Margareta.

– E timpul! Ia-ți zborul! spuse Azazello, și din tonul lui se simțea că îi plăcuseră elanul sincer și bucuria Margaretei. Când

treci pe deasupra porții, strigă: „Să fiu invizibilă!” Mai planează puțin peste oraș, ca să te deprinzi, apoi ia-o spre sud, în afara Moscovei, de-a dreptul spre râu. Ești așteptată!

Margareta puse receptorul la loc și, în aceeași clipă, în odaia de alături ceva bocăni de câteva ori, ca un picior de lemn, apoi se auzi o izbitură în ușă. Margareta o deschise larg, și peria de parchet, cu perii vâlvoi, intră dansând în dormitor. Bătea cu vârful cozii darabana în dușumea și se zvârcolea nerăbdătoare, avântându-se spre fereastră. Margareta chiui încântată și într-o clipă fu călare pe coadă. Abia atunci își dădu seama că, în tot vălmășagul acela, uitase să se îmbrace. Galopă spre pat și înșfăcă primul lucru ce-i căzu în mână – un combinezon azuriu. Agitându-l ca pe un stindard, Margareta trecu în zbor prin fereastră. Valsul izbucni și mai puternic deasupra grădinii. De la fereastră, Margareta lunecă în jos și îl zări pe bancă pe Nikolai Ivanovici. Acesta parcă înțepenise acolo și asculta, complet uluit, strigătele și bocăniturile ce răsunau din dormitorul viu luminat al vecinilor de sus.

– Adio, Nikolai Ivanovici! strigă Margareta, țopăind de câteva ori în fața lui.

Suspinând, Nikolai Ivanovici se târî jos de pe bancă, agățându-se de spetează și lăsându-și geanta să cadă la pământ.

– Adio pentru totdeauna! Eu am zburat! strigă Margareta, acoperind cu glasul ei volutele sonore ale valsului.

Își dădu seama că, de fapt, n-are nevoie de combinezonul acela și, cu un hohot sinistru, îl azvârli pe capul lui Nikolai Ivanovici. Orbit, acesta se prăbuși de pe bancă pe lespezile aleii.

Margareta se întoarse să vadă pentru ultima oară casa în care se chinuise atâta amar de vreme și, în cadrul luminat al ferestrei, desluși chipul schimonosit de uimire al Natașei.

– Adio, Natașa! strigă Margareta și, cu o smucitură, ridică peria. Să fiu invizibilă! Invizibilă! strigă ea și mai tare.

Și, printre ramurile arțarului, care îi șfichiuiră ușor obrajii, trecu în zbor peste poartă, și tot în zbor ieși deasupra străzii, urmărită de vârtejul valsului, care înnebunise definitiv.

Capitolul XXI
Zborul

Invizibilă și liberă! Invizibilă și liberă... Străbătând în zbor străduța ei, Margareta ajunse pe alta, care o intersecta în unghi drept. Era o străduță peticită, strâmbă și lungă, cu fațade coșcovite, cu o găzărie la colț, unde se vindea petrol lampant cu cana de tablă și insecticid în flacoane de sticlă. O survolă într-o clipă, prilej cu care trase învățătura că, oricât de liberă și invizibilă ar fi fost, chiar și când cădea pradă euforiei, era cazul să-și păstreze, cât de cât, cumpătul: numai printr-o minune, izbutind să frâneze brusc, evită să se zdrobească de felinarul vechi, aplecat de la colț. Ocolindu-l, Margareta strânse mai tare cu genunchii peria, își încetini zborul și se strecură cu dibăcie printre cablurile electrice și firmele suspendate deasupra trotuarului.

A treia străduță dădea chiar în Arbat. Familiarizându-se cu pilotarea periei, Margareta descoperi că aceasta reacționa la cea mai ușoară presiune a mâinilor sau picioarelor ei și își dădu seama că, atâta vreme cât zbura deasupra orașului, trebuia să fie foarte atentă și să nu se lase tentată de niciun fel de extravaganțe. Mai constată și că, în chip evident, nimeni n-o vedea zburând. Nimeni nu-și dădea capul pe spate, strigând „Ia uite! Ia uite!”, nimeni nu sărise, înspăimântat, în lături, nimeni nu țipase și nu leșinase, nimeni nu izbucnise în hohote zănatice de râs.

Margareta zbura fără zgomot, lent și nu prea sus, menținându-se cam la nivelul etajului întâi al clădirilor. Ceea ce nu o scuti ca, la intrarea în piața Arbat, luminată *a giorno,* să comită o mică eroare de parcurs, lovindu-se cu umărul de un disc strălucitor, pe care era desenată o săgeată. Episodul o mânie foarte. Frână docilul vehicul, se dădu puțin îndărăt și, luându-și avânt, se repezi brusc drept în centrul discului, cu coada înainte în chip de manșă, și îl sparse în puzderie de cioburi minuscule. Cioburile se risipiră clinchetind pe trotuar, trecătorii se feriră țipând, de undeva se auzi un fluierat, în vreme Margareta, după această șotie inutilă, izbucni într-un hohot de râs.

„Pe Arbat va trebui să fiu mult mai atentă! își zise, supărată, Margareta. Prin încâlceala asta, e o artă să te descurci.” Și plonjă

printre cabluri, evitându-le abilă. Sub ea lunecau acoperișurile troleibuzelor, autobuzelor și autoturismelor, iar pe trotuare, după cum i se părea de sus Margaretei, curgeau râuri de caschete. Din aceste râuri se desprindeau pârâiașe ce se revărsau în vintrele de foc ale magazinelor încă deschise.

„Ce harababură! își zise supărată Margareta, nici n-ai unde să întorci!” Traversă Arbatul, se ridică puțin mai sus, cam la nivelul etajului al treilea, trecu pe lângă firma de neon ce strălucea orbitoare pe clădirea teatrului din colț și ieși pe o străduță îngustă, flancată de blocuri înalte. Toate ferestrele erau deschise, și de pretutindeni răsuna muzica difuzată la radio. Din curiozitate, Margareta aruncă o privire printr-una dintre ferestre. Era o bucătărie. Două primusuri mugeau pe plită, iar alături se ciondăneau două cucoane, cu linguri de lemn în mâini.

– Ar fi cazul să stingi lumina când ieși din toaletă, iată ce am ținut să-ți spun, Pelagheia Petrovna, zicea femeia care avea în față o cratiță aburindă. Dacă nu, o să cerem în scris să fii evacuată!

– Că vitează mai ești! ripostă cealaltă.

– Amândouă sunteți viteze! spuse cu glas răsunător Margareta, lunecând peste pervaz în bucătărie.

Cele două combatante se întoarseră în direcția vocii și încremeniră cu lingurile murdare în mâini. Margareta își strecură cu dibăcie mâna printre ele, răsuci robinetele ambelor primusuri și le stinse. Femeile icniră de uimire și rămaseră cu gurile căscate. Margareta, pe care bucătăria aceea apucase deja s-o calce pe nervi, țâșni în zbor pe străduță.

La extremitatea acesteia, atenția îi fu atrasă de un enorm și luxos edificiu cu șapte etaje, construit, după toate aparențele, de curând. Margareta coborî și, aterizând, observă că fațada blocului era placată cu marmură neagră, că imobilul avea porți largi, dincolo de care se întrezărea chipiul cu galoane de aur și nasturii lustruiți ai portarului. Deasupra porții – o inscripție aurie impozantă: „Casa Dramlit”.

Cu ochii mijiți, Margareta examină o vreme inscripția aceea, căutând să se dumirească ce putea să însemne „Dramlit”. Luându-și peria la subsuoară, împinse ușa batantă, dându-l în lături pe portarul rămas perplex, și pătrunse în hol, unde, lângă ascensor, văzu un imens panou negru, pe care erau trecute, cu litere albe, numele locatarilor și numerele apartamentelor pe care le ocupau. Inscripția ce încununa lista – „Casa

Dramaturgului și Literatului” – îi smulse Margaretei un urlet de fiară, repede înăbușit. Ridicându-se mai sus în aer, prinse a citi cu aviditate numele: Hustov, Dvubratski, Kvant, Beskudnikov, Latunski…

– Latunski! țipă ascuțit Margareta. Latunski! E chiar el! Cel ce l-a dus la pierzanie pe Maestru!

Portarul tresări, holbându-se la panoul negru și căznindu-se să înțeleagă minunea: de ce panoul cu lista locatarilor începe deodată, nitam-nisam, să țipe? Între timp, Margareta urca vertiginos scările, repetând într-un fel de frenezie:

– Latunski – optzeci și patru… Latunski – optzeci și patru… La stânga – optzeci și doi, la dreapta – optzeci și trei, puțin mai sus, la stânga – optzeci și patru. Aici e! Uite și tăblița: „O. Latunski”.

Margareta sări jos de pe perie, simțind sub tălpile înfierbântate răceala plăcută a marmurei de pe palier. Sună o dată și încă o dată. Nu răspundea nimeni. Apăsă mai energic pe buton și ascultă clinchetele asurzitoare pe care le declanșase în apartamentul lui Latunski. Da, locatarul apartamentului 84, de la etajul 7, trebuia să-i fie recunoscător până la moarte răposatului Berlioz pentru că nimerise sub tramvai și pentru că mitingul de doliu fusese fixat tocmai în seara aceea. Se născuse sub o stea norocoasă criticul Latunski! Numai ea îl scăpă de întâlnirea cu Margareta, devenită vrăjitoare în acea zi de vineri!

Nu deschidea nimeni. Atunci, dintr-un singur elan, Margareta se repezi în jos, numărând etajele, ajunse la parter, țâșni în stradă și, ridicându-și privirile, renumără etajele, de data asta din exterior, străduindu-se să repereze geamurile lui Latunski. Fără doar și poate, erau cele cinci ferestre întunecate de la colțul clădirii, la etajul șapte. Margareta se înălță numaidecât până acolo și, câteva secunde mai târziu, pătrunse, printr-o fereastră deschisă, într-o încăpere obscură, luminată doar de o cărăruie argintie desenată de lună. Alergă de-a lungul ei și dibui întrerupătorul. Peste un minut, tot apartamentul era luminat. Peria fu depozitată într-un colț. După ce se încredință că nu era nimeni acasă, Margareta deschise ușa de la intrare și verifică tăblița. Era la locul ei; nimerise unde trebuia.

Da, se spune că, până astăzi, criticul Latunski se face alb ca varul când își amintește de această noapte îngrozitoare și tot până astăzi pronunță cu pietate numele lui Berlioz. Nimeni nu știe cu ce deznodământ sinistru, hidos și – nu este exclus – penal s-ar fi încheiat acea seară, dacă locatarul ar fi fost acasă, căci, în

momentul când ieși din bucătărie, Margareta ținea în mână un ciocan greu.

Goală și invizibilă, femeia-nălucă făcea eforturi mari să se stăpânească; mâinile îi tremurau de nerăbdare. Ochind atentă, Margareta abătu ciocanul peste clapele pianului cu coadă. Fu primul urlet jalnic ce se rostogoli prin apartament. Instrumentul de salon fabricat de firma Becker – întru totul inocent – țipă sălbatic. Clapele se năruiau și țăndări de ivoriu zburau în toate părțile. Instrumentul vuia, mugea, urla, horcăia și zdrăngănea. Cu pocnetul unui foc de revolver, crăpă, sub izbitura ciocanului, meticulos lustruita placă de rezonanță de deasupra. Respirând anevoie, Margareta rupea și strivea cu ciocanul coardele. În fine, obosită, se trânti într-un fotoliu, să-și tragă răsuflarea.

O cataractă mugea cumplit în baie, o alta – în bucătărie. „Se pare că apa a început să se reverse pe dușumea”, gândi Margareta și adăugă cu glas tare:

– Nu cred că e cazul să mă eternizez aici.

Din bucătărie, un torent răzbătuse deja în coridor. Lipăind cu picioarele desculțe prin băltoace, Margareta umplu câteva căldări cu apă, le cără în cabinetul criticului și le goli în sertarele mesei de scris. Apoi, după ce spulberă cu ciocanul geamurile bibliotecii, dădu buzna în dormitor, sparse ușa dulapului, extrase din el costumul criticului și îl înecă în cadă. Călimara plină cu cerneală pe care o luase de pe birou o vărsă pe somptuosul pat dublu, cu perne înfoiate, din dormitor.

Prăpădul produs îi procura o plăcere sălbatică, dar, în același timp, avea mereu impresia că efectul rămânea derizoriu. Drept care se dezlănțui la nimereală, fără nicio discriminare. Sparse vazele cu ficuși din odaia cu pian, apoi se întoarse în dormitor și sfâșie, cu un cuțit de bucătărie, cearșafurile și zdrobi fotografiile înrămate. Nu simțea pic de oboseală, doar sudoarea îi curgea șiroaie pe trup.

Între timp, în apartamentul 82, imediat sub cel al lui Latunski, menajera dramaturgului Kvant își bea ceaiul la bucătărie, trăgând nedumerită cu urechea la necontenitul du-te-vino, acompaniat de bubuituri, trosnituri și zgomote de sticlă spartă, ce se auzea de sus. Ridicând ochii spre tavan, observă deodată că acesta își schimba culoarea albă într-un bleu cadaveric. Pata se lățea văzând cu ochii și curând prinse să se îmbrobonească. Minunându-se de atare fenomen, menajera rămase pe scaunul ei vreo două minute, până când din plafon începu să plouă de-a

binelea. Atunci sări în picioare și puse un lighean sub șuvițele de apă, ceea ce nu fu de niciun ajutor, deoarece ploaia luase proporții, căzând deja pe plită și pe masa doldora de veselă. Menajera lui Kvant țipă, ieși în fugă pe palier, urcă scările câte patru o dată, și câteva clipe mai târziu în apartamentul lui Latunski zbârnâi din nou soneria.

– Uite că sună, e timpul să-mi iau tălpășița, spuse Margareta.

Încălecă peria, apucând să mai audă glasul femeii care striga în broasca de la ușă:

– Deschideți! Deschideți! Dusia, deschide! De la voi curge apa? Pe noi ne-a inundat!

Margareta se ridică un metru mai sus și izbi în lustră. Două becuri explodară și ciucuri de cristal zburară în toate direcțiile. Strigătele de la ușă încetară, făcând loc unor tropăituri. Margareta țâșni prin fereastră și, odată ajunsă afară, ridică brațul și repezi ciocanul în geam. Sticla gemu și pe zidul exterior, placat cu marmură, se rostogoli o avalanșă de cioburi. Margareta trecu la fereastra următoare. Departe, jos, oamenii începuseră să alerge pe trotuar; una din cele două mașini ce staționau la intrare se îndepărtă, claxonând.

Isprăvind cu ferestrele lui Latunski, Margareta coti spre apartamentul vecin. Loviturile se îndesiră, strada răsuna de zăngănit și clinchete de sticlă spartă. Prin poarta principală ieși în trombă portarul, își ridică privirile spre caturile de sus, stătu o vreme în cumpănă, vădit incapabil să ia o hotărâre, apoi își vârî fluierul între buze și începu să sufle în el ca un apucat.

Stimulată de acele fluierături, Margareta zobi cu mult elan ultima fereastră de la etajul șapte, apoi coborî la al șaselea și luă la îmblătit geamurile de acolo. Sastisit de lunga lâncezeală îndărătul ușii cu oglindă de la intrare, portarul își punea în acel fluierat tot sufletul, ba ai fi zis că o acompania pe Margareta, ținând un soi de tact. În intervalele când ea zbura de la o fereastră la alta, trăgea aer în piept, apoi, la fiecare percuție a Margaretei, umflându-și obrajii, se punea pe fluierat, sfredelind văzduhul nopții până în tării.

Sforțările lui, combinate cu cele ale furioasei Margareta, dădură rezultate considerabile. În imobil se înstăpânise panica. Ferestrele încă întregi se deschideau și prin ramele lor se iteau capete ce reculau instantaneu; geamurile deschise, dimpotrivă, se închideau. În blocurile de vizavi, ambrazuri luminate lăsau să se vadă siluetele întunecate ale unor oameni care se căzneau să

priceapă de ce explodează, aparent spontan, geamurile clădirii noi de peste drum.

Pe stradă, lumea se strângea în jurul Casei Dramlit, în vreme ce înăuntrul ei locatarii tropăiau, alergând anapoda pe scări. Menajera lui Kvant le striga celor ce urcau că apartamentul lor fusese inundat; curând i se alătură glasul fetei în casă a Hustovilor, de la apartamentul 80, situat sub locuința lui Kvant. La Hustovi apa țâșnise și în bucătărie, și la toaletă. Finalmente, în bucătăria lui Kvant un strat masiv de tencuială se prăvăli din tavan peste vesela murdară, făcând-o zob, după care se porni o veritabilă ploaie torențială: din resturile de stucatură ce atârnau, ude, turna cu găleata. Țipete disperate umplură casa scării principale.

Trecând în zbor pe lângă penultima fereastră de la etajul trei, Margareta văzu un individ care, cuprins de panică, își trăsese pe cap masca de gaze. Izbind cu ciocanul în geam, Margareta îl sperie atât de tare, că omul ieși pușcă din odaie.

Barbara devastare încetă pe neașteptate. Lunecând spre etajul al doilea, Margareta se uită prin fereastra din margine, acoperită cu o perdea ușoară, de culoare închisă. Odaia era luminată slab de o veioză cu abajur. Într-un pătuț cu plasă ședea un băiețel de vreo patru ani, ascultând speriat vacarmul din jur. Nu era niciun adult în cameră. Pesemne, ieșiseră cu toții din apartament, să vadă ce se întâmplă.

– Sparg geamurile, zise băiețelul, apoi strigă: Mama!

Nimeni nu-i răspunse.

– Mamă, mi-e frică! șopti copilul.

Margareta dădu perdeaua la o parte și intră în zbor pe fereastră.

– Mi-e frică, repetă băiețelul, care începuse să tremure.

– Nu-ți fie teamă, nu-ți fie teamă, micuțule, spuse Margareta, străduindu-se să-și înmoaie vocea hârâită de atâta stat în vânt, niște șrengari au spart geamurile.

– Cu praștia? întrebă copilul, încetând să tremure.

– Cu praștia, cu praștia, confirmă Margareta. Hai, dormi!

– E Sitnik, zise băiatul, el are praștie.

– Ai ghicit. El e!

Băiețelul aruncă o privire șireată în jur și întrebă:

– Dar tu, tanti, unde ești?

– Nu sunt nicăieri, răspunse Margareta, mă visezi.

– Așa m-am gândit și eu, zise băiețelul.

– Culcă-te, îi porunci Margareta, pune mâna sub obraz și culcă-te, iar eu am să vin să mă vezi în vis.

– Vino, vino! spuse băiețașul, cuibărindu-se ascultător în pătuț, cu mâna sub obraz.

– Am să-ți spun o poveste, zise Margareta, punându-și palma înfierbântată pe căpșorul lui tuns. A fost odată o tanti. N-avea nici copii și n-avea niciun strop de fericire. La început a plâns mult, apoi s-a făcut rea...

Tăcu și își retrase mâna. Băiețelul dormea.

Margareta puse încetișor ciocanul pe pervaz și zbură afară. În jurul blocului era zarvă mare. Pe trotuarul presărat cu cioburi de sticlă alergau țipând o mulțime de oameni. Se zăreau și câteva uniforme de milițieni. Pe neașteptate, se auziră sunete de clopot și o mașină roșie de pompieri, cu scară, năvăli pe stradă, venind din Arbat.

Însă ce avea să urmeze n-o mai interesa pe Margareta. Manevrând atent, să nu atingă vreun cablu, presă mai tare peria și într-o clipă ajunse deasupra blocului buclucaș. Jos, strada se înclină deodată, pierzându-se printre imobile. Curând, Margareta nu mai văzu decât o masă uniformă de acoperișuri, secționată la colțuri de alei strălucitoare. Apoi, totul basculă într-o parte și lanțurile de lumini se estompară, contopindu-se în pete indistincte.

Margareta mai făcu un salt. Puzderia de acoperișuri păru că intrase în pământ, lăsând locul unei mări de lumini electrice tremurânde, mare ce se redresă deodată, devenind un perete vertical, pentru ca apoi să reapară deasupra capului Margaretei, în timp ce sub picioarele ei strălucea luna. Pricepând că se răsturnase, Margareta reveni la poziția normală și, întorcând capul, văzu că marea pierise și că îndărătul ei rămăsese doar o geană trandafirie, undeva departe, la orizont. Dar și aceasta dispăru peste o secundă și Margareta se văzu singură cu luna, care plutea deasupra ei, în stânga. De mult timp, părul Margaretei arăta ca o claie răvășită, iar lumina lunii luneca pe trupul ei gol cu un fel de șuier. Judecând după felul cum, departe, jos, două rânduri de luminițe răzlețe se contopiră în cărări de foc neîntrerupte, pierzându-se apoi, aproape subit, în urmă, Margareta deduse că zboară cu o viteză fantastică și fu uimită că nu se sufocă.

Trecură câteva secunde. Foarte departe, jos, în tenebrele terestre, se alcătui deodată un nou val difuz de lumină, ce se

înălță până la picioarele ei, dar numaidecât se răsuci ca o elice și se prăvăli în neant. Câteva clipe mai târziu, fenomenul se repetă.

– Orașe! Orașe! strigă Margareta.

Apoi, în vreo două sau trei rânduri, văzu dedesubt ceva ce aducea cu niște lame de săbii cu reflexe palide, culcate în teci negre, deschise, și deduse că erau râuri.

Întorcând capul în sus și spre stânga, Margareta se minună văzând luna, care părea că aleargă nebunește spre Moscova, dar, în același timp, în chip bizar, stătea pe loc, încât se putea distinge clar pe suprafața ei, întoarsă spre orașul pe care ea îl părăsise, o figură enigmatică și sumbră – un balaur înspăimântător ori un căluț năzdrăvan din poveste.

Atunci Margareta își zise că, de fapt, greșea smucind coada periei atât de aprig: nu făcea decât să se priveze de posibilitatea de a vedea lucrurile în toată măreția lor, bucurându-se din plin de periplul ei aerian. Ceva îi spunea că acolo unde zboară va fi așteptată și, deci, n-avea sens să se mențină la înălțimea și iuțeala aceea, care făceau ca totul să devină plicticos.

Margareta aplecă peria cu coama înainte, astfel încât coada se ridică în sus și, încetinindu-și drastic zborul, coborî până aproape de pământ. Această alunecare, ca pe o sanie a văzduhului, îi procură cea mai intensă plăcere. Pământul, până atunci obscur și amorf, se ridica spre ea, lăsând-o să-i descopere tainele și splendorile sub clar de lună. Pământul se apropie și mai mult: Margareta simți aroma pădurilor ce înfrunzeau. Mai jos, survolă negurile unei lunci înrourate, iar apoi oglinda unui iaz. Dedesubt orăcăia un cor de broaște, iar undeva, departe, Margareta percepu, cu bizară emoție, pufăitul unui tren. Curând, putu să-l vadă. Se țâra încet, ca o omidă, împrăștiind în văzduh scântei. Margareta îl depăși, survolă încă un iaz, în care plutea o lună secundă, apoi coborî și mai jos, mai-mai să atingă vârfurile unor pini uriași.

La un moment dat, un zgomot înfricoșător de aer spintecat crescu îndărătul Margaretei, apropiindu-se cu repeziciune.

Treptat, la acest șuier, ca de obuz, se adăugă – perceptibil de la kilometri distanță – un râs de femeie. Margareta întoarse capul și zări un obiect întunecat, de formă complicată, care părea pe cale s-o ajungă din urmă. Pe măsură ce câștiga teren, obiectul se contura tot mai clar și curând Margareta văzu că era vorba de un călăreț. În sfârșit, obiectul își încetini cursa, ajungând la nivelul Margaretei, și ea o recunoscu pe Natașa.

Absolut goală, cu părul ciufulit fluturând în aer, subreta zbura călare pe un porc gras, care strângea între copitele din față o servietă, iar cu cele din spate bătea cu înverșunare văzduhul. Din când în când, *pince-nez*-ul, care îi lunecase de pe rât și zbura alături de el, cu șnur cu tot, arunca reflexe strălucitoare în lumina lunii, în vreme ce o pălărie sălta pe capul animalului, alunecându-i mereu pe ochi. Uitându-se mai bine, Margareta îl recunoscu în acel râmător pe Nikolai Ivanovici, și atunci hohotul ei se rostogoli peste cetini, amestecându-se cu râsul Natașei.

– Natașka! strigă Margareta cu glas pătrunzător, te-ai dat cu cremă?

– Coniță, sufletul meu, regina mea! răspunse Natașa, al cărei glas făcea să tresară pădurea adormită de dedesubt, da, m-am dat, și l-am dat și pe el – i-am uns zdravăn chelia!

– Prințesă! grohăi plângăreț porcul, continuând să-și poarte călăreața în galop.

– Margareta Nikolaevna, sufletul meu! striga Natașa, călărind alături de Margareta, recunosc, m-am lăcomit la restul de cremă. Că de, și noi vrem să trăim și să zburăm! Iartă-mă, stăpână, dar eu nu mă mai întorc, pentru nimic în lume! Ah, ce bine e, Margareta Nikolaevna!... Nu credeți că individul mi-a cerut mâna? Natașa își înfipse degetul în grumazul animalului, care pufăia jenat. Da, mi-a cerut mâna! Cum zici că-mi ziceai? strigă ea, aplecându-se spre urechea râmătorului.

– Zeiță! zbieră acesta. Nu pot să zbor atât de iute! Risc să pierd documente importante. Natalia Prokofievna, protestez!

– Da' dracu' să te pieptene, cu documentele tale cu tot! strigă Natașa, hohotind insolent.

– Ce spui, Natalia Prokofievna!? Dacă ne aude cineva! gemu implorator animalul.

Galopând în văzduh alături de Margareta, Natașa îi povesti râzând ce se întâmplase la vilă după plecarea ei. Fata mărturisi că, fără să se atingă de obiectele primite în dar, se dezbrăcase la iuțeală, se repezise la cremă și se unsese cu sârg. Efectul fusese exact același. În vreme ce Natașa, chicotind de bucurie, se alinta în fața oglinzii, admirându-și frumusețea miraculoasă, ușa se deschisese și în cadrul ei își făcuse apariția Nikolai Ivanovici. Foarte emoționat, ținea într-o mână combinezonul azuriu al Margaretei Nikolaevna, iar în cealaltă propria-i pălărie și servieta. Văzând-o pe Natașa, Nikolai Ivanovici încremenise. După ce-și mai venise puțin în fire, roșu ca racul, declară că socotise de

datoria lui să ridice furoul de pe jos și să-l aducă personal...

– Și ce mai turuiai, secătură? strigă Natașa, printre hohote de râs. Ce mă mai periai! Ce bani îmi făgăduiai! Te jurai că biata Klavdia Petrovna n-o să afle nimic. Ai? Doar n-ai să pretinzi că mint!?

Astfel apostrofat, animalul nu putu decât să-și întoarcă, jenat, râtul.

În vreme ce zbura, râzând, prin dormitor, ca să scape de insistențele lui Nikolai Ivanovici, Natașei îi venise ideea să-l dea și pe el cu cremă. Rezultatul o făcuse să încremenească de uimire. Într-o clipă, chipul respectabilului locatar de la parter luase formă de rât, iar mâinile și picioarele i se împodobiseră la extremități cu copite. Uitându-se în oglindă, Nikolai Ivanovici scosese un urlet disperat, dar era prea târziu. Câteva secunde mai târziu, încălecat de Natașa, zbura la dracu'-n praznic, afară din Moscova, în hohote deznădăjduite de plâns.

– Cer să mi se restituie imediat înfățișarea anterioară! guiță brusc vierul, pe un ton furios și rugător totodată. N-am nici cea mai mică intenție de a mă călători, fie și în zbor, la cine știe ce adunare ilegală! Margareta Nikolaevna, ai obligația de a-i porunci menajerei dumitale să pună capăt acestei nemernicii.

– Așa, carevasăzică, acum sunt menajeră pentru tine? Menajeră? striga Natașa, ciupindu-l pe vier de ureche. Asta după ce am fost zeiță? Ia zi, cum îmi ziceai? Zi odată!

– Venus! răspunse plângăreț vierul, trecând în zbor pe deasupra unui pârâu ce spumega printre bolovani și ștergând cu copitele niște tufe de alun, făcându-le să foșnească.

– Venus! Venus! strigă, triumfătoare, Natașa, cu o mână-n șold și cu cealaltă întinsă spre lună. Margareta! Regina mea! Pune o vorbă pentru mine, să mă lase vrăjitoare. Pentru dumneata or să facă orice, acum ți s-a dat putere!

Și Margareta răspunse:

– Bine, promit!

– Mulțumesc! strigă Natașa și deodată răcni tăios și trist: Hei! Dă-i bătaie! Mai cu sârg! Ia bagă viteză!

Strânse cu călcâiele șoldurile vierului, roase și slăbite de goana bezmetică, și animalul țâșni înainte cu o smucitură puternică, încât iarăși văzduhul păru că se spintecă. O clipă mai târziu, Natașa nu mai fu decât un punct negru în depărtare, iar apoi dispăru cu totul, și vâjâitul zborului ei se stinse.

Margareta zbura ca și mai înainte, lent, survolând acum un

tărâm pustiu și necunoscut, cu dealuri pe care se zăreau, din loc în loc, stânci cretacice, printre pini uriași și singuratici. Zbura și se gândea că se află, probabil, undeva foarte departe de Moscova. De la o vreme evolua nu pe deasupra vârfurilor de pini, ci printre tulpinile lor, poleite dintr-o parte de argintul lunii. Umbra ei ușoară o preceda, alunecând pe pământ, căci acum luna trecuse în spatele Margaretei.

Simțea vecinătatea apei și își dădu seama că ținta e aproape. Lăsând pinii îndărăt, Margareta se apropie încet de o râpă abruptă, calcaroasă, la poalele căreia, în umbră, curgea un râu. Fuioare de ceață se agățau de tufe în partea de jos a malului vertical, iar malul opus era jos și neted. Acolo, sub un pâlc singuratic de arbori cu coroane stufoase și întortocheate, pâlpâia flacăra unui foc de vreascuri, în jurul căruia se foiau niște siluete scunde. Margaretei i se păru că aude dintr-acolo și o muzică veselă, cam agasantă. Mai departe, cât vedeai cu ochii, pe întinderea argintată de lună nu se zărea nicio așezare, nu se ghicea niciun semn de viață omenească.

Margareta sări de pe povârniș și coborî alert spre râu. Apa o ispitea, după îndelungata cursă aeriană. Se debarasă de perie, își făcu vânt și sări în unde cu capul în jos. Trupul ei ușor se înfipse în râu ca o săgeată, ridicând o trâmbă de stropi aproape până la lună. Apa era caldă, ca în baie și, ieșind din adânc la suprafață, Margareta înotă pe săturate în singurătatea nopții.

În apropierea ei nu era nimeni, dar puțin mai departe, îndărătul tufelor, pesemne că se mai scălda cineva, căci dintr-acolo răzbăteau plescăituri și fornăieli.

Margareta ieși cu pași repezi pe mal. După scăldat, trupul parcă îi ardea. Nu simțea niciun pic de oboseală și prinse să zburde veselă prin iarba jilavă.

Deodată, încetă să se mai zbenguie și își încordă auzul. Fornăitul se apropia și, curând, de după tufele de salcie ieși un grăsan gol-pușcă, dar purtând un joben negru de mătase, dat pe ceafă. Gleznele îi erau mânjite de mâl, încât părea că insul poartă botine negre. Judecând după felul în care pufăia și sughița, părea cherchelit bine, lucru confirmat foarte curând de damful de coniac ce adia dinspre râu.

Văzând-o pe Margareta, grăsanul o privi fix, apoi urlă bucuros:

– Ce mai e și asta? Oare chiar ea să fie? Claudina, tu ești, văduvă veselă? Și tu ai ajuns aici?

Și înaintă spre ea, s-o salute.

Margareta făcu un pas îndărăt și răspunse cu demnitate:

– Ia mai cară-te la mama dracului! Ce fel de Claudină ți-s eu? Uită-te cu cine ai de a face, înainte de a vorbi!

Și, gândindu-se o clipă, își agrementă alocuțiunea cu o sudalmă complicată și ireproductibilă. Toate acestea îl dezmeticiră brusc pe frivolul grăsan.

– Vai! exclamă el cu glas slab, tresărind. Aveți milă și mă iertați, Luminăția voastră, regină Margot! V-am confundat, și numai coniacul e de vină, fie blestemat!

Grăsanul se lăsă într-un genunchi, își scoase jobenul cu un gest larg, făcu o plecăciune și începu să boscorodească, amestecând cuvintele rusești cu cele franțuzești, niște bazaconii despre nunta însângerată a prietenului său de la Paris, un anume monsieur Hessart, și despre coniac, sfârșind prin a se declara distrus de trista-i gafă.

– Mai bine ți-ai trage niște pantaloni pe tine, pui de cățea! zise, mai îmbunată, Margareta.

Văzând că nu era supărată, grăsanul desfășură un surâs larg și radios, după care explică, încântat, că, dacă pentru moment rămăsese fără pantaloni, era numai pentru că, distrat fiind, îi uitase undeva pe malul Eniseiului, unde se scăldase ceva mai devreme, dar că zboară glonț într-acolo, locul fiind la o azvârlitură de băț, după care, declarând că se încredințează mărinimiei și protecției Margaretei, bătu în retragere cu spatele înainte și se tot retrase până când alunecă și căzu pe spate în apă. Însă, chiar și în cădere, chipul lui încadrat de favoriți nu se despărți o clipă de largul surâs, plin de extaz și nemărginită devoțiune.

Margareta scoase un șuier strident, și peria își făcu numaidecât apariția. Încălecând-o, Margareta trecu în zbor pe deasupra râului pe malul opus. Umbra râpei calcaroase nu ajungea până acolo, și întinderea molcomă era inundată de lumina lunii.

Îndată ce pașii Margaretei atinseră iarba jilavă, muzica de sub sălcii răsună cu mai multă vigoare și jerbele de scântei prinseră să zboare mai vesel din focul de vreascuri. Sub ramurile de salcie, acoperite cu cercei gingași și pufoși, se înșirau în lumina lunii două rânduri de broaște fălcoase care, umflându-se de parcă ar fi fost de cauciuc, cântau din niște fluiere de lemn un marș triumfal. Smocuri de putregai fosforescent erau prinse pe ramurile de salcie dinaintea muzicanților, ca să le lumineze

partiturile, în vreme ce pe boturile broaștelor jucau reflexele neastâmpărate ale focului.

Marșul era executat în onoarea Margaretei și primirea de care avu parte fu dintre cele mai solemne. Niște ondine diafane își întrerupseră hora încinsă deasupra râului și veniră să fluture dinaintea Margaretei, salutând-o, lungi plante acvatice, în vreme ce deasupra malului pustiu, de un verde pal, reverberau urările lor sonore de bun-venit. Vrăjitoare nude răsăriră de după sălcii și se aliniară într-un șir prelung, plecându-și genunchii în grațioase reverențe, întocmai ca la curțile regești. Un fel de faun, cu picioare de țap, veni în zbor și, sărutându-i mâna, așternu pe iarbă un văl de mătase, se interesă dacă reginei îi priise baia și îi sugeră să se întindă pentru câteva clipe, ca să se odihnească, ceea ce Margareta și făcu.

Faunul îi întinse un pocal de șampanie, ea bău și simți de îndată cum i se încălzește inima. Interesându-se de soarta Natașei, i se răspunse că subreta se îmbăiase deja și zburase, călare pe vierul ei, spre Moscova, ca să anunțe sosirea iminentă a Margaretei și să ajute la pregătirea toaletelor stăpânei.

O comică peripeție marcă scurtul popas al Margaretei sub sălcii. Un șuierat sfâșie deodată văzduhul și un corp negru se prăbuși, ratându-și evident ținta, în apă. Câteva clipe mai târziu, dinaintea Margaretei răsări același grăsan cu favoriți care i se prezentase atât de catastrofal pe malul celălalt. Izbutise, pesemne, să tragă o fugă până la Enisei și îndărăt, deoarece era drapat în costum de gală, dar ud din cap până-n picioare. Coniacul îi jucase din nou festa: aterizând, nimerise tot în apă. Dar nu-și pierduse zâmbetul nici în această tristă împrejurare, și Margareta, râzând, îi îngădui să-i sărute mâna.

Apoi toți începură să se pregătească de plecare. Ondinele își dansară până la capăt jocul în razele lunii, topindu-se în îngemănarea lor. Tipul cu picioare de țap o întrebă respectuos pe Margareta cu ce călătorise până la râu. Aflând că venise călare pe perie, spuse:

– Oh, cum se poate?! Dar e atât de incomod!

Într-o clipă, cu ajutorul câtorva vreascuri, faunul înjghebă un fel de telefon cu aspect bizar, prin intermediul căruia ceru cuiva să-i fie trimisă neîntârziat, într-un minut, o mașină. Ceea ce se și întâmplă, în mai puțin de un minut.

Pe ostrov descinse o mașină decapotabilă, vopsită în galben-deschis, numai că la volan nu ședea un șofer obișnuit, ci un cioroi

de câmp, negru, cu pliscul lung, cu chipiu de mușama și purtând mănuși cu manșete răsfrânte. Ostrovul se golea de lume. Vrăjitoarele se topiseră, zburând, în văpaia lunii. Focul abia mai pâlpâia și o spuză căruntă invada jăraticul.

Insul cu favoriți și faunul o ajutară pe Margareta să urce în mașină, și ea se cuibări comod pe bancheta largă din spate. Mașina gemu, se smuci și țâșni în sus, mai-mai să atingă luna, ostrovul dispăru, dispăru și râul: Margareta gonea vertiginos îndărăt, spre Moscova.

Capitolul XXII
La lumina sfeșnicelor

Zumzetul monoton al mașinii ce zbura sus, mult deasupra pământului, era ca un alint pentru Margareta, iar lumina lunii i se părea caldă și mângâietoare. Închise ochii, lăsându-și chipul în voia vântului, gândindu-se cu oarecare tristețe la malul de râu pe care-l părăsise și pe care simțea că n-avea să-l mai revadă nicicând. După toate minunile și trăirile magice din seara aceea, știa la cine e dusă, dar nu-i era teamă deloc. Speranța că acolo va izbuti să-și recâștige fericirea o făcea neînfricată. Dar nu-i fu dat să viseze prea mult la fericire în automobilul acela. Fie că cioroiul își cunoștea meseria, fie că mașina era de mare clasă, fapt e că, în scurtă vreme, Margareta, deschizând ochii, văzu dedesubt nu întuneric de pădure, ci marea de lumini tremurătoare a Moscovei. Păsăroiul cel negru deșurubă din mers roata din dreapta-față și curând își opri vehiculul într-un cimitir complet pustiu din cartierul Dorogomilovo.

După ce o debarcă pe Margareta, care nu puse nicio întrebare, lângă o lespede funerară, odată cu peria ei, repuse mașina în funcțiune și o dirijă drept spre râpa dindărătul cimitirului. Mașina se precipită, cu un huruit infernal, în gol și pieri. Cioroiul o salută pe Margareta cu mâna la chipiu, încălecă pe roată și își luă zborul.

Aproape instantaneu, de după unul dintre monumentele funerare, își făcu apariția o amplă pelerină neagră. Un canin galben sclipi în lumina lunii, și Margareta îl recunoscu pe Azazello. Acesta o invită, printr-un gest, să încalece peria, el însuși încălecând dintr-un salt o floretă lungă, și amândoi se înălțară în văzduh. Câteva secunde mai târziu, nevăzuți de nimeni, descinseră în fața blocului 302-bis de pe strada Sadovaia.

În momentul când, cu peria și floreta la subsuoară, cei doi treceau prin gang, Margareta remarcă un individ cu chipiu și cizme înalte, care părea să aștepte pe cineva. Oricât de ușori erau pașii lui Azazello și ai Margaretei, individul îi simți și tresări neliniștit, nepricepând de unde venea zgomotul.

La intrarea de la scara șase, întâlniră un al doilea individ, izbitor de asemănător cu primul. Și istoria se repetă. Pași... Tipul

se întoarse, încruntându-se neliniștit. Iar când ușa se deschise și apoi se închise, individul se lansă pe urmele vizitatorilor invizibili, cercetă alarmat casa scărilor, dar, firește, nu văzu nimic.

Un al treilea ins, copie fidelă a celui de-al doilea, așadar și a celui dintâi, făcea de gardă pe palierul etajului doi. Fuma țigări tari și, trecând pe lângă el, Margareta tuși. Ca înțepat de un ac, fumătorul sări de pe bancheta pe care ședea, aruncă în jur priviri impacientate, apoi se aplecă peste balustradă și se uită în jos. Dar, între timp, Margareta și însoțitorul ei ajunseseră deja la ușa apartamentului 50. Nu trebuiră să sune, Azazello deschise fără zgomot ușa cu cheia lui.

Primul lucru care o uimi pe Margareta fu întunericul ce domnea împrejur. Nu se vedea nimic, ca într-o hrubă, și, de frică să nu se izbească de ceva, Margareta se agăță involuntar de pulpana pelerinei lui Azazello. Dar în clipa aceea, foarte departe și foarte sus, pâlpâi luminița unei candele, care începu să se apropie. Azazello extrase din mers, de la subsuoara Margaretei, peria, și aceasta dispăru, mută, în beznă. Se angajară pe o scară cu trepte largi, care părea fără capăt. Margareta se întreba, uluită, cum de o scară atât de neobișnuită – invizibilă, dar perfect palpabilă – poate încăpea în vestibulul unui apartament moscovit cât se poate de obișnuit. Dar iată că urcușul avu un sfârșit – se opriră pe un fel de palier. Luminița ajunse aproape de tot și Margareta distinse chipul unui bărbat înalt, drapat în negru, care ținea în mână o candelă. Cei ce, în aceste zile, avuseseră ghinionul de a-i aține calea l-ar fi recunoscut, fără îndoială, numaidecât, chiar și la lumina slabă a unei candele. Era Koroviev, alias Fagot.

E drept, înfățișarea lui se schimbase mult. Lumina pâlpâitoare a candelei se reflecta acum nu în *pince-nez*-ul plesnit, căruia de mult îi venise sorocul să fie aruncat la groapa de gunoi, ci într-un monoclu, e adevărat, plesnit și acesta. Mustăcioara ce-i împodobea chipul insolent era frizată și dată cu pomadă, iar dacă, în rest, Koroviev era pe de-a-ntregul negru, lucrul se explica foarte simplu: purta frac. Numai plastronul costumului era alb.

Magicianul, maestrul de cor, vrăjitorul, interpretul, sau numai dracu' știe cine era în realitate – într-un cuvânt, Koroviev –, se înclină și, cu un gest larg al mâinii ce purta candela, o invită pe Margareta să-l urmeze. Azazello dispăruse.

„Ce seară bizară, se gândea Margareta. La orice mă

așteptam, numai la asta nu! Or fi având pană de curent? Dar lucrul cel mai stupefiant e imensitatea locuinței. Cum încap toate astea într-un biet apartament moscovit? E pur și simplu cu neputință!”

Oricât de zgârcită era lumina răspândită de candela lui Koroviev, Margareta își dădu seama că se află într-o încăpere vastă, ai fi zis incomensurabilă, având în mijloc o colonadă întunecată ce părea și ea, la prima vedere, fără sfârșit. Koroviev se opri lângă un soi de divan, își puse candela pe un soclu, o invită printr-un gest pe Margareta să ia loc, în vreme ce el însuși se sprijini, într-o poză studiată, de soclu.

– Permiteți-mi să mă recomand, spuse el cu glas hârâit: Koroviev. Vă intrigă lipsa de lumină? V-ați gândit, pesemne, că facem economie? Aș! De-ar fi așa, n-aș ezita să mă dau pe mâna oricărui călău – bunăoară, a unuia dintre cei ce vor avea curând onoarea să vă prezinte omagiile, îngenunchind în fața dumneavoastră – ca să mă scurteze de cap, chiar pe acest soclu. Nu. Pur și simplu, *Messire* nu poate suferi lumina electrică, drept care o vom aprinde doar în ultimul moment. Iar atunci, credeți-mă, va fi lumină cu vârf și îndesat. Ba chiar, zic eu, ar fi preferabil să ne ferim de excese.

Koroviev îi plăcu Margaretei și pălăvrăgeala lui zbârnâitoare avu asupra ei un efect liniștitor.

– Nu, răspunse Margareta, sunt uluită pentru că nu mă pot dumiri cum au putut încăpea toate astea aici.

Și făcu un gest larg cu brațul, subliniind astfel imensitatea sălii.

Koroviev avu un zâmbet mieros și suav, care făcu să-i joace umbrele subțiri de la rădăcina nasului.

– Lucrul cel mai simplu din lume! răspunse el. Pentru cineva familiarizat cu a cincea dimensiune, e floare la ureche să-și extindă habitatul la proporțiile dorite. Am să spun chiar mai mult, stimată doamnă, – până la dracu’ știe ce proporții! De fapt, își continuă trăncăneala Koroviev, am cunoscut oameni care n-aveau habar de a cincea dimensiune – și, în general, n-aveau habar de nimic –, dar care, cu toate acestea, au săvârșit adevărate minuni în extinderea spațiului locativ. Bunăoară, mi s-a povestit despre un orășean care, primind o locuință cu trei camere pe Zemleanoi Val, fără niciun fel de a cincea dimensiune și alte chestii de-astea care îți pun mintea pe moațe, a transformat-o cât ai clipi într-un apartament de patru camere,

plantând într-una dintre odăi un perete despărțitor. După care, a făcut schimb de locuință, obținând două apartamente în cartiere diferite ale Moscovei – unul de trei și altul de două camere. Veți fi de acord cu mine că tipul stăpânea, acum, cinci camere. Apartamentul de trei camere l-a schimbat pe două de câte două, devenind, după cum cu siguranță ați ghicit și dumneavoastră, proprietarul a șase camere, ce-i drept, împrăștiate prin toate colțurile Moscovei. Tocmai se pregătea să dea ultima lovitură, cea mai strălucită, – publicase și la gazetă un anunț că schimbă șase camere situate în diferite cartiere ale Moscovei pe un apartament cu cinci camere în Zemleanoi Val –, când, din motive absolut independente de voința lui, activitatea i-a fost curmată. Va fi având, cred, și acum o cameră pe undeva, dar mă prind că, în mod cert, nu la Moscova. Ca să vezi ce pișicher! Și dumneavoastră îmi vorbiți de a cincea dimensiune!

Deși nu pomenise nicicând de a cincea dimensiune – dimpotrivă, Koroviev însuși perorase pe marginea ei –, istoria aventurilor imobiliare ale pișicherului o făcură pe Margareta să râdă cu poftă.

Koroviev reveni:

– Dar să trecem la lucruri serioase, Margareta Nikolaevna. Dumneata ești o femeie foarte inteligentă și, bineînțeles, ți-ai dat seama cine e stăpânul acestei case.

Inima Margaretei bătu mai tare și ea încuviință din cap.

– Perfect, spuse Koroviev. Noi suntem inamicii oricăror ocolișuri și mistere. În fiecare an, *Messire* dă un bal. Se numește balul de primăvară al lunii pline sau balul celor o sută de regi. Vine la lume!... (Aici, Koroviev își duse mâna dreaptă la falcă, de parcă l-ar fi apucat, brusc, durerea de dinți.) De altminteri, sper să vă puteți convinge de asta și singură. După cum, firește, v-ați dat seama, *Messire* e celibatar. Or, e nevoie de o amfitrioană – Koroviev își desfăcu brațele –, veți fi de acord că fără o amfitrioană...

Margareta îl asculta pe Koroviev cu inima înfiorată, străduindu-se să nu scape niciun cuvânt. Speranța fericirii o ameți.

– S-a statornicit o tradiție, urmă Koroviev, regina balului trebuie să poarte neapărat numele de Margareta – asta în primul rând –, iar în al doilea – trebuie să fie originară din partea locului. Iar noi, după cum binevoiți a vedea, călătorim, și actualmente ne aflăm la Moscova. Am găsit aici o sută douăzeci și una de

Margarete, dar, mă credeți sau nu – Koroviev se plesni cu disperare peste șold –, niciuna dintre ele nu corespundea. Și iată că, în sfârșit, printr-o fericită întâmplare…

Koroviev se hlizi cu tâlc, înclinându-și bustul, și din nou Margareta simți un fior rece în inimă.

– Scurt, cât se poate de scurt! strigă Koroviev: Acceptați să vă asumați această responsabilitate?

– Accept! răspunse răspicat Margareta.

– Perfect, zise Koroviev și, ridicând candela, adăugă: Urmați-mă, vă rog.

Trecură printre două rânduri de coloane și, în sfârșit, descinseră într-o altă sală, unde domnea un puternic miros de lămâie. Zgomote ciudate se auzeau aici și ceva atinse în zbor pletele Margaretei, care tresări.

– Nu vă fie teamă, o liniști, tandru, Koroviev, luând-o la braț, nu sunt decât șotiile mondene ale lui Behemoth, nimic mai mult. Îndeobște, dacă pot să-mi îngădui o atare cutezanță, v-aș sugera, Margareta Nikolaevna, ca aici să nu vă fie teamă nicicând de nimic. E superfluu. Desigur, balul va fi fastuos, nu vă ascund asta. Vom întâlni personaje ce au dispus, la vremea lor, de puteri extraordinar de mari. E adevărat că, dacă te gândești cât de microscopice au fost ele în comparație cu latitudinile celui din a cărui suită am onoarea să fac parte, totul devine rizibil și chiar, aș spune, trist. Apropo, aveți sânge regal.

– De unde până unde, păcatele mele, sânge regal? șopti Margareta înspăimântată, lipindu-se de Koroviev.

– Ah, regina mea, își reluă trăncăneala infatigabilul cozeur, problemele sângelui sunt cele mai încâlcite din lume! Dacă am sta să le descoasem pe unele stră-stră-străbunici, mai cu seamă pe cele cu reputație de mironosițe, am afla, mult stimată Margareta Nikolaevna, niște secrete uluitoare! Mă veți ierta dacă, vorbind despre aceste lucruri, mă gândesc la un pachet de cărți amestecate cât se poate de extravagant. Există lucruri în fața cărora nu rezistă nici barierele de castă, și nici chiar frontierele interstatale. Mă voi mărgini la o singură remarcă aluzivă: o anume regină a Franței, din secolul al șaisprezecelea, ar fi fost, probabil, foarte uluită dacă cineva i-ar fi spus că, mulți ani mai târziu, fermecătoarea ei stră-stră-stră-stră-nepoată se va preumbla printr-o sală de bal moscovită, rezemată de cavalerescul meu braț. Dar uite că am ajuns!

Koroviev suflă în candelă, și aceasta dispăru instantaneu din

mâinile lui. În clipa următoare, Margareta văzu dinaintea ei, pe podea, o fâșie îngustă de lumină, sub canatul unei uși întunecate. În această ușă ciocăni încet Koroviev. Margareta era atât de emoționată, încât începură să-i clănțănească dinții, și fiori reci o săgetară. Ușa se deschise, încăperea în care intrară se dovedi a fi neașteptat de mică. Margareta văzu un pat larg de stejar, cu lenjeria – cearșafuri și perne – murdară și boțită. În fața patului era o masă, tot de stejar, cu picioare sculptate, pe care trona un candelabru cu brațe ca niște labe de pasăre cu gheare. În cele șapte labe de aur ardeau șapte lumânări groase de ceară. Tot pe masa aceea mai era o tablă de șah, mare și grea, cu figurile meșterite cu o finețe extraordinară. Pe covorașul ros de la picioarele patului, se afla un mic taburet. Mai era încă o masă în încăpere – cu o cupă de aur și un alt sfeșnic, având brațele în formă de șerpi. Mirosea a pucioasă și a smoală, și umbrele proiectate de făclii se încrucișau pe dușumea.

Printre cei prezenți, Margareta îl recunoscu imediat pe Azazello, care acum purta frac și stătea în picioare, la căpătâiul patului. Astfel dichisit, Azazello nu mai avea nimic din banditul ce o abordase pe Margareta în grădina Aleksandrovski – unde mai pui că se înclină în fața ei cu rafinată galanterie. O vrăjitoare nudă, aceeași Hella care îl oripilase atât de cumplit pe bufetierul de la Varietăți și pe care – *deus ex machina* – o pusese pe fugă cocoșul în noaptea faimoasei ședințe de magie neagră, ședea pe prețul de lângă pat, amestecând într-un castron ceva din care ieșeau aburi de pucioasă.

În afară de aceștia, în cameră se mai afla, așezat pe un taburet înalt, în fața mesei de șah, un enorm motan negru, care ținea în laba dreaptă un cal.

Hella se ridică și se înclină, la rândul ei, în fața Margaretei. Sărind de pe taburet, motanul făcu același lucru. În timp ce-și ducea laba dreaptă la spate, ca să execute plecăciunea, scăpă calul de șah, care se rostogoli sub pat. Motanul se repezi numaidecât să-l recupereze.

Toate aceste detalii Margareta, pe jumătate moartă de frică, le desluși cu mare greutate, în umbrele înșelătoare aruncate de sfeșnice. Privirea îi fu, numaidecât, atrasă de patul pe care stătea lungit cel pe care, cu încă destul de puțină vreme în urmă, bietul Ivan încercase să-l convingă, la Patriarșie prudî, că diavolul nu există. El, inexistentul, se afla pe patul acela.

Doi ochi țintuiau chipul Margaretei. Ochiul drept, în adâncul

căruia ardea o scânteie aurie, părea făcut să sfredelească sufletul oricui până în cele mai tainice străfunduri. Cel stâng era pustiu și negru, – ureche de ac la intrarea în puțul fără fund al umbrelor și tenebrelor. Chipul lui Woland era cam scălâmb – colțul drept al gurii îi atârna mult în jos, iar fruntea lui înaltă, mărginită de chelie, era brăzdată de riduri adânci, paralele cu sprâncenele drepte și ascuțite. Pielea feței lui părea arămită de un bronz etern.

Woland se tolănise lejer pe pat. Avea pe el doar o cămașă de noapte, lungă, murdară și peticită la umărul stâng. Unul dintre picioarele desculțe îl ținea îndoit sub el, în vreme ce pe celălalt îl sprijinise cu călcâiul de un scăunel. Hella tocmai badijona genunchiul brun al acelui picior cu un fel de pomadă fumegândă.

Prin tăietura cămășii de noapte, Margareta desluși, atârnat de un lănțișor de aur pe pieptul dezgolit și golaș al lui Woland, un cărăbuș, cioplit cu iscusință dintr-o piatră neagră și având gravate pe spate câteva caractere enigmatice. Lângă Woland, pe un postament masiv, se afla un straniu glob terestru, care părea întru totul real, având una dintre emisfere luminată de soare.

Tăcerea se mai prelungi câteva secunde. „Mă studiază”, își zise Margareta, care, printr-un efort de voință, izbuti să-și stăpânească tremurul picioarelor.

În sfârșit, Woland zâmbi, prilej cu care luminița din ochiul lui drept scânteie mai tare, și zise:

– Fii binevenită, regină, și scuză-mi ținuta domestică.

Avea o voce atât de joasă, încât unele silabe degenerau într-un fel de hârâit.

Woland luă lunga spadă întinsă alături de el pe cearșaf, se aplecă și împungând cu ea ceva sub pat, spuse:

– Hai, ieși de acolo! Partida se suspendă. Avem musafiri.

– Vă rog, nu! șopti Koroviev, ca un sufleor de teatru, cu glas neliniștit, la urechea Margaretei.

– Vă rog, nu… începu Margareta.

– *Messire…* îi mai suflă Koroviev.

– Vă rog, nu, *Messire,* spuse, cu glas încet dar limpede, Margareta și, surâzând, adăugă: Vă implor, nu întrerupeţi partida. Cred că multe reviste de șah ar da o avere ca s-o poată reproduce.

Azazello slobozi un măcăit încet și aprobator, iar Woland, după ce se uită mai cu luare-aminte la Margareta, remarcă, parcă pentru sine:

– Da, are dreptate Koroviev! Ce bizar se amestecă uneori cărțile de joc! Sângele!...

Întinse mâna și îi făcu semn Margaretei să se apropie. Fata se supuse, având senzația că tălpile ei desculțe nu mai atingeau podeaua. Woland își puse mâna – o mână grea, ca de piatră și, în același timp, fierbinte ca focul – pe umărul Margaretei, o trase spre sine și o făcu să se așeze alături de el, pe pat.

– Ei bine, spuse el, pentru că ești atât de încântător de amabilă – de fapt, nici nu mă așteptam la altceva de la dumneata –, să lăsăm la o parte ceremoniile. Se aplecă iarăși peste marginea patului și strigă: Mult o să mai dureze bufoneria asta de sub pat? Ieși de acolo, Hans, pezevenghiule!

– Nu izbutesc să găsesc calul, se scuză de sub pat motanul, cu glas înăbușit și fals. Galopează pe undeva și, când îl caut, dau mereu peste o broască.

– Te crezi la bâlci? întrebă Woland, prefăcându-se supărat. Nu era nicio broască sub pat! Păstrează trucurile astea ieftine pentru Varietăți. Dacă nu te arăți chiar acum, vei fi considerat învins prin abandon, dezertor afurisit ce ești!

– Pentru nimic în lume, *Messire!* vociferă motanul și, în aceeași secundă, ieși de sub pat, cu calul în labă.

– Am onoarea să ți-l prezint... începu Woland, dar se întrerupse imediat: Nu, imposibil, nu pot să-l mai văd în ochi pe saltimbancul ăsta ridicol. Uitați-vă ce paiață s-a făcut, acolo, sub pat!

Ridicat pe labele dindărăt, prăfuit din cap până-n picioare, motanul se înclină în fața Margaretei. Purta la gât un papion alb de frac, iar pe piept, spânzurată de o curelușă, o lornietă sidefie de damă. În plus, mustățile îi erau poleite cu aur.

– Ce-o mai fi și asta?! exclamă Woland, de ce ți-ai poleit mustățile? Și la ce naiba îți trebuie papion, dacă n-ai nădragi pe tine?

– Pantalonii nu sunt pentru motani, *Messire,* răspunse, cu multă demnitate, motanul. Poate o să dispuneți să port și cizme? Motanul Încălțat există doar în basme, *Messire.* În schimb, ați văzut vreodată pe cineva la bal fără cravată? N-am de gând să apar într-o postură comică, riscând să fiu scos din sală în șuturi! Fiecare se dichisește cu ce are. Notați că mă refer și la lornietă, *Messire!*

– Dar mustățile?...

– Nu pricep, ripostă sec motanul, de ce, azi-dimineață, când s-

au bărbierit, Azazello și Koroviev au putut să se pudreze în voie, iar eu – nu, și prin ce e mai acătării pudra lor albă decât pulberea mea de aur?! Mi-am pudrat mustățile, atâta tot! Altceva ar fi fost dacă m-aș fi bărbierit! Un motan ras e, într-adevăr, o oroare! Asta sunt gata să recunosc de o mie de ori! Dar, în realitate – aici, glasul motanului tremură de indignare – bag seamă că mi se fac tot felul de șicane și mă văd silit să-mi pun o întrebare foarte serioasă: e cazul să particip, sau nu, la acest bal? Ce aveți de spus la toate acestea, *Messire?*

Și, ca să arate cât era de ultragiat, motanul se înfoie, de ai fi zis că o să explodeze din clipă-n clipă.

– Ah, coțcarule, ah, șnapanule! spuse Woland, clătinând din cap. De fiecare dată când, pe tabla de șah, ajunge într-o poziție disperată, începe să-mi împuieze capul, ca ultimul pungaș de sub pod! Stai jos și curmă fără zăbavă această galimatie!

– Mă voi supune, spuse motanul așezându-se, dar obiectez la ultimul calificativ. Alocuțiunile mele, departe de a fi un talmeș-balmeș lingvistic, o „galimatie”, cum ați binevoit să vă exprimați în prezența unei doamne, sunt pachete de silogisme perfect structurate, pe care le-ar fi apreciat, la justa lor valoare, celebrități ca Sextus Empiricus, Marcianus Capella și poate chiar Aristotel însuși.

– Șah! zise Woland.

– Vă rog, vă rog!... spuse motanul, examinând tabla prin lornietă.

– Așadar, reluă Woland, adresându-i-se Margaretei, îți prezint, *mia donna,* suita mea. Asta care tot face pe prostul e motanul Behemoth. Cu Azazello și Koroviev ai făcut deja cunoștință. Ți-o mai recomand pe subreta mea, Hella. E foarte pricepută, are o minte ageră și nu există serviciu pe care să i-l ceri și să nu-l poată presta.

Frumoasa Hella zâmbi, întorcându-și spre Margareta ochii de un verde intens, ca al ierburilor de baltă, fără a înceta să ia, în căușul palmei, pomadă, ca s-o aplice pe genunchiul stăpânului.

– Ei bine, asta e tot, încheie Woland, făcând o grimasă când Hella îi apăsă ceva mai puternic genunchiul. După cum vezi, o echipă mică, pestriță și defel sofisticată.

Tăcu și, cu o mină distrată, începu să răsucească globul acela, executat cu atâta artă, încât apele albastre ale oceanelor păreau în mișcare, iar calota polară arăta întocmai ca aievea – ferecată de ghețuri și acoperită de nămeți.

Între timp, pe tabla de șah se înstăpânise panica. Regele drapat în mantie albă, pierzându-și orice urmă de majestate, țopăia în pătrățica lui, ridicându-și brațele a disperare. Trei pioni albi, în costume de mercenari nemți, înarmați cu halebarde, se uitau buimaci la un ofițer care, agitându-și spada, arăta înainte, unde, la câțiva pași pe două câmpuri învecinate, unul alb și altul negru, doi călăreți negri ai lui Woland își struneau cu greu caii în spume, care scurmau cu copitele terenul de sub ei.

Margaretei îi stârni nu numai interesul, ci și o mare uimire faptul că figurile de șah erau vii.

Motanul, luându-și lornieta de la ochi, își împinse încetișor regele din spate. Deznădăjduit, acesta își acoperi instinctiv fața cu palmele.

– Cam albastră faza, dragă Behemoth, spuse încet Koroviev, cu glas veninos.

– Situația e gravă, dar nicidecum disperată, replică Behemoth. Mai mult: sunt cât se poate de sigur de victoria finală. E suficient să analizăm puțin situația.

Analiză pe care o declanșă într-un mod destul de bizar, și anume schimonosindu-se în fel și chip și făcându-i cu ochiul regelui său.

– Nu prea ajută, observă Koroviev.

– Aoleu! strigă Behemoth, au zburat papagalii, așa cum v-am prezis!

Într-adevăr, de undeva din depărtare se auzi fâlfâit de aripi. Koroviev și Azazello ieșiră în fugă din încăpere.

– Ah, dracu’ să vă ia, cu preparativele voastre aiurite! bombăni Woland, fără a-și dezlipi ochii de globul lui.

De îndată ce Koroviev și Azazello se făcură nevăzuți, semnele din ochi ale lui Behemoth se îndesiră. Regele alb pricepu, în sfârșit, ce se aștepta de la el, își scoase brusc mantia, o lepădă în pătrățel și dispăru în fugă de pe tablă. Ofițerul ridică mantia, și-o aruncă pe umeri și luă locul regelui.

Koroviev și Azazello reveniră.

– Baliverne, ca întotdeauna, mormăi Azazello, uitându-se chiorâș la Behemoth.

– Mie chiar mi s-a părut… răspunse motanul.

– Ei bine, cât o s-o mai lălăiți? întrebă Woland? Șah, am spus!

– Cred că mă înșală auzul, *Messire,* spuse motanul. Șah nu este și nici nu poate fi.

– Repet, șah!

– *Messire,* spuse motanul cu falsă îngrijorare în glas, sunteți, cu siguranță, surmenat. Nu e niciun fel de șah!

– Regele e în pătrățelul G2, zise Woland, fără a se uita pe tablă.

– *Messire,* sunt stupefiat! vociferă motanul, așternându-și pe chip un aer de consternare. Nu există niciun rege în acel pătrățel.

– Ce-i asta? întrebă, perplex, Woland, întorcându-și privirea spre tabla de șah, unde ofițerul ce uzurpase câmpul regal, întors cu spatele, își acoperea chipul cu palmele.

– Ești o mare canalie, spuse gânditor Woland.

– *Messire!* Voi apela din nou la logică, vorbi motanul, lipindu-și labele de piept. Dacă un jucător anunță șah, dar pe tablă nu mai e nici urmă de rege, șahul e nul.

– Cedezi, sau nu? strigă, cu glas teribil, Woland.

– Lăsați-mă să reflectez, îl rugă, smerit, motanul, care își puse coatele pe masă, își vârî urechile între labe și începu să reflecteze.

Meditä îndelung și, în sfârșit, spuse:

– Cedez.

– Javra asta îndărătnică ar trebui lichidată, șopti Azazello.

– Da, cedez, zise motanul, dar o fac numai pentru că nu pot juca într-o atmosferă ca asta, hărțuit de tot felul de pizmași.

Se ridică, iar figurile de șah dispărură în cutia lor.

– Hella, e timpul! zise Woland, și Hella dispăru din odaie.

– A început să mă doară piciorul. Tocmai acum, în preajma balului, urmă Woland.

– Îmi dați voie? îl rugă încet Margareta.

Woland o privi atent, apoi își apropie genunchiul.

Lichidul cleios, fierbinte ca lava, îi frigea mâinile, dar Margareta, fără să se încrunte măcar, străduindu-se să nu provoace durere, îi fricționa cu el genunchiul.

– Cei apropiați îmi spun că ar fi vorba de un reumatism, spuse Woland, fără să-și ia ochii de la Margareta, dar eu am mari bănuieli că această durere de genunchi mi-a fost lăsată plocon de o superbă vrăjitoare, pe care am cunoscut-o îndeaproape în anul 1571, pe muntele Brocken, la Amvonul Dracului.

– E cu putință așa ceva?! spuse Margareta.

– Fleacuri! În vreo trei sute de ani îmi trece. Mi s-au recomandat o sumedenie de leacuri, dar eu mă țin, ca în vremurile bune, de leacurile bunicii. Afurisita de babă mi-a lăsat

moștenire niște ierburi mirabile. Apropo, ia spune, suferi de ceva? Poate ai vreo tristețe, vreo mâhnire care îți otrăvește sufletul?

– Nu, *Messire,* nimic de genul ăsta, răspunse, isteață, Margareta, iar acum, în preajma dumneavoastră, mă simt chiar foarte bine.

– Mare lucru sângele… spuse Woland, înveselit deodată, nu se știe de ce, și adăugă: Văd că te interesează globul meu.

– O, da, n-am văzut niciodată ceva atât de ingenios.

– Un lucrușor frumos, nu-i așa? Mie, sincer vorbind, nu-mi plac emisiunile de știri de la radio. În primul rând, acolo lucrează niște duduițe incapabile să pronunțe inteligibil toponimele. În plus, fiecare a treia dintre ele e peltică, de parcă le-ar alege așa într-adins. Globul meu e mult mai comod, cu atât mai mult cu cât, în ce mă privește, trebuie să cunosc evenimentele cu precizie. Bunăoară, vezi peticul acela de pământ, a cărui coastă e linsă de ocean? Uită-te cum se acoperă de văpăi. Acolo a început un război. Dacă te uiți de mai aproape, poți vedea și detaliile.

Margareta se aplecă deasupra globului și văzu cum peticul acela de pământ se lărgește deodată, înflorind multicolor și transformându-se într-un fel de hartă în relief. Apoi zări panglica subțire a unui râu și, pe malul lui, un mic sat.

O căsuță, la început doar cât un bob de mazăre, crescu la dimensiunile unei cutii de chibrituri. Apoi, subit și fără niciun zgomot, acoperișul acelei case sări în aer, prin nouri de fum negru, pereții se prăbușiră, iar din cutiuța cu parter și etaj nu mai rămase decât o grămăjoară de ruine, învăluită în fuioare de fum gros. Apropiindu-se și mai mult, Margareta deslușì o siluetă minusculă – o femeie căzută la pământ, iar lângă ea un copil zăcând într-o băltoacă de sânge, cu brațele în lături.

– *Dixit!* zise, zâmbitor, Woland. Asta n-a mai apucat să păcătuiască. Lucrarea lui Abadonna e impecabilă.

– Nu m-aș vrea în tabăra celor împotriva cărora lucrează acest Abadonna, zise Margareta. El de partea cui e?

– Pe măsură ce stau de vorbă cu dumneata, spuse, prietenos, Woland, mă conving tot mai mult că ești o fată tare inteligentă. O să te liniștesc. Abadonna e de o rară imparțialitate și tratează la fel toate părțile beligerante. În consecință, și rezultatele sunt, pentru ambele tabere, perfect similare. Abadonna! chemă încet Woland, și din zid se desprinse numaidecât silueta unui individ slăbănog, cu ochelari negri. Acești ochelari produseră asupra

Margaretei o impresie atât de puternică, încât ea își lipi, cu un țipăt slab, capul de piciorul lui Woland.

– Încetează! strigă Woland. Câtă nervozitate la oamenii de astăzi! Își făcu vânt și o plesni pe Margareta peste spinare, încât trupul ei vibră ca un ecou de clopot. Vezi doar că poartă ochelari! În afară de asta, nu s-a întâmplat nicicând, și nici nu se va întâmpla, ca Abadonna să se înfățișeze la cineva înainte de sorocul cuvenit. Și apoi, la urma urmei, sunt eu de față. Ești musafira mea!

Abadonna aștepta nemișcat.

– Dar nu s-ar putea să-și scoată, fie și pentru o clipă, ochelarii? întrebă Margareta, lipindu-se de Woland și tremurând, dar, de data asta, de curiozitate.

– Ei uite, asta nu se poate, răspunse grav Woland, concediindu-l printr-un gest pe Abadonna, care se făcu nevăzut. Ce vrei să-mi spui, Azazello?

– *Messire,* răspunse Azazello, voiam să vă informez că avem doi intruși: o belă demoazelă, care se smiorcăie, implorând să fie lăsată pe lângă stăpâna ei, și care e însoțită, pardon, de vierul ei.

– Cam bizar se poartă azi demoazelele! remarcă Woland.

– E Natașa, Natașa! exclamă Margareta.

– Bine, să stea pe lângă doamna. Dar pe vier dați-l în grija bucătarilor!

– Să-l taie? strigă speriată Margareta. Fie-vă milă, *Messire,* e Nikolai Ivanovici, de la parter. A fost o confuzie: știți, l-a uns și pe el cu cremă…

– Dați-mi voie, cine și de ce naiba să-l taie? Să stea cu bucătarii, asta-i tot! Doar nu pot, recunoaște și dumneata, să-l las să intre în sala de bal!

– Chiar așa… spuse Azazello, dar se întrerupse și raportă: e aproape miezul nopții, *Messire.*

– Da, bine. Woland se întoarse spre Margareta: așadar, te rog! Îți mulțumesc anticipat. Nu te pierde cu firea și nu-ți fie teamă. Nu bea nimic, în afară de apă, altminteri o să te molești și-ți va fi foarte greu. E timpul!

Margareta se ridică de pe covoraș și, în clipa aceea, în ușă își făcu apariția Koroviev.

Capitolul XXIII
Mare bal la Satan

Se apropia miezul nopții, era cazul să se grăbească. Margareta abia dacă distingea contururile lumii înconjurătoare. Mai ținea minte doar lumânările și un amplu bazin de onix în care fusese invitată să coboare. Când ajunse pe fundul lui, Hella, ajutată de Natașa, îi vărsă pe trup un lichid fierbinte, dens și roșu. Margareta simți pe buze un gust sărat și își dădu seama că era spălată cu sânge. După o vreme, mantia sângerie făcu loc alteia, vâscoasă și ea, dar transparentă și având o tentă roz-pal: simțea cum o amețește mireasma uleiului de trandafir. Apoi o lungiră pe un pat de cleștar și îi frecară pielea până la lustru cu niște frunze mari și verzi.

La un moment dat, fetelor li se alătură motanul, care se ghemui la picioarele Margaretei și începu să-i frece tălpile picioarelor, cu mimica unui lustragiu de la colț de stradă.

Nu mai ținea minte cine îi confecționase pantofiorii din petale de trandafir și nici cum acei pantofiori se încheiaseră singuri cu două catarame de aur. O forță neștiută o ridică și o plantă în fața oglinzii: în părul ei scânteiau diamantele unei diademe regale. Apărut de nu se știe unde, Koroviev îi atârnă pe piept un pandantiv oval cu imaginea unui pudel negru. Această podoabă, suspendată de un lanț masiv, fu o povară stânjenitoare pentru regină. Din primul moment, simți că lanțul îi rodea grumazul, iar pandantivul greu o trăgea mereu în jos, făcând-o să se aplece. Și, dacă într-o oarecare măsură ceva izbuti să compenseze iritarea extremă pe care i-o provoca pudelul negru, acel ceva fu respectul cu totul deosebit pe care începură să i-l arate deodată Koroviev și Behemoth.

– Nimic, nimic, nimic! mormăi Koroviev în ușa odăii cu bazin, nimic de făcut, trebuie, trebuie, trebuie… Îngăduiți-mi, regină, să vă dau un ultim sfat. Printre invitați vor fi oameni fel de fel – oh, extrem de diferiți! –, dar vă conjur, regină Margot, să nu arătați nimănui niciun fel de preferință! Și chiar dacă vreunul n-o să vă placă… sunt sigur că, nu-i așa, simțămintele adevărate nu vi se vor citi pe chip… Mai mult, nici în gând să nu vă lăsați ispitită de așa ceva! Se va observa imediat. Personajul ce vă stârnește repulsie trebuie chiar iubit, regină, da, iubit! Pentru asta, veți fi

răsplătită cu prisosință. Și mai e ceva: nu neglijați pe nimeni. Fiecăruia – măcar un zâmbet fugar, dacă n-o să aveți timp să-i aruncați o vorbă, măcar un mic semn din cap, ceva... Orice, numai indiferență nu. Indiferența ofilește omul...

Acestea fiind spuse, Margareta, însoțită de Koroviev și Behemoth, păși din odaia cu bazin în plin întuneric.

– Eu, eu, șopti motanul, eu voi fi cel ce va da semnalul!

– Hai, dă-l! îl îndemnă din beznă Koroviev.

– Să înceapă balul! strigă asurzitor motanul, și în clipa aceea Margareta scoase și ea un țipăt scurt, rămânând apoi câteva clipe cu ochii închiși.

Balul căzuse asupra ei dintr-odată, cu luminile, zarva și parfumurile lui. Condusă de Koroviev, care o ținea de braț, Margareta se văzu, la început, într-o pădure tropicală. Papagali cu piept roșu și coadă verde se agățau de liane și se balansau, țipând cât îi ținea gura: „Sunt încântat! Sunt încântat!” Dar pădurea se sfârși curând și zăpușeala ei de etuvă lăsă loc răcorii unei săli de bal, ale cărei coloane din piatră galbenă aruncau miriade de scântei. Sala, întocmai ca și pădurea de adineauri, era absolut pustie, doar lângă coloane stăteau nemișcați niște negri goi, cu turbane argintii pe cap. Chipurile lor se făcură de un cafeniu-murdar din pricina emoției, când în sală intră, diafană, Margareta, cu suita ei, la care se adăugase Azazello, ivit nu se știe de unde. Koroviev își retrase palma de sub brațul Margaretei și șopti:

– Drept spre lalele!

Instantaneu, un zid scund de lalele albe crescu dinaintea Margaretei. Îndărătul lui văzu nenumărate lămpi minuscule, mascate de abajururi, iar dincolo de acestea – piepturile albe și umerii negri ai unor inși în fracuri. Abia atunci înțelese de unde venea rumoarea balului. O clipă mai târziu, asupra ei se prăvăli larma alămurilor, iar acordurile de vioară ce irupseră deodată îi înviorară trupul ca o nouă ploaie de sânge. O impozantă orchestră, însumând o sută cincizeci de instrumente, cânta o poloneză.

Când omul în frac de la pupitrul dirijoral o văzu pe Margareta, se făcu palid, zâmbi și, deodată, printr-un gest cu ambele brațe, ridică în picioare întreaga orchestră. Fără a se întrerupe măcar pentru o clipă, instrumentiștii, în picioare, revărsau asupra Margaretei valuri de muzică. Dirijorul se întoarse cu spatele la interpreți și se înclină adânc, desfăcându-și larg brațele, iar

Margareta îi răspunse surâzând și fluturând din mână.

– Nu, e prea puțin, șopti Koroviev, bietul om n-o să doarmă toată noaptea. Strigați-i: „Te salut, rege al valsului!”

Margareta făcu întocmai și se minună văzând că glasul ei, amplu ca dangătul unui clopot, acoperise tumultul orchestrei. Omul în frac tresări de fericire și își lipi mâna stângă de piept, în vreme ce cu dreapta, înarmată cu o baghetă albă, continua să dirijeze orchestra.

– Tot e puțin, prea puțin, șopti Koroviev, întoarceți-vă privirile spre stânga, unde stau cei de la vioara întâi și faceți-le semn cu mâna, dar în așa fel încât fiecare să creadă că l-ați recunoscut personal. Sunt printre ei celebrități mondiale! Uitați, cel de la primul pupitru este Vieuxtemps... Așa, foarte bine... Și acum – mai departe!

– Cine dirijează? întrebă Margareta, decolând.

– Johann Strauss, strigă motanul. Să fiu spânzurat de o liană în pădurea tropicală, dacă vreodată, la vreun bal s-a mai produs o asemenea orchestră. Eu am făcut invitațiile! Și – dacă binevoiți să remarcați – niciun muzicant nu s-a îmbolnăvit și niciunul nu m-a tratat cu refuz.

În sala următoare nu erau coloane. Unul dintre pereți era făcut din trandafiri – roșii, roz sau albi ca laptele iar altul – din camelii japoneze bătute. Între acești doi pereți, țâșneau, susurând, havuzuri, iar în trei bazine fierbea, clocotind, șampania; primul bazin era de un violet străveziu, al doilea – rubiniu, al treilea – de cleștar. Lângă ele se foiau negri cu turbane purpurii, turnând, cu polonice de argint, șampanie în ample cupe evazate. Într-o nișă a peretelui de trandafiri, era amenajată o estradă, pe care se agita un individ în frac roșu cu pulpane în coadă de rândunică. Dirija o orchestră de jazz insuportabil de zgomotoasă. Zărind-o pe Margareta, dirijorul se înclină atât de adânc, încât atinse cu mâinile scena, apoi, îndreptându-se, țipă strident:

– Aleluia!

Individul se plesni cu palma dreaptă peste genunchiul stâng – unu! –, cu palma stângă peste genunchiul drept – doi! –, apoi smulse din mâinile muzicantului de la margine un chimval și îl izbi de cea mai apropiată coloană.

Părăsind în zbor zona, Margareta mai apucă să vadă cum virtuozul jazzbandist, luptându-se cu poloneza a cărei furtună tuna acum undeva în spate, izbea la nimereală cu chimvalul în

capetele jazzbandiștilor, care se chirceau cu o comică groază.

În sfârșit, ajunseră pe un palier, chiar pe acela – după cum își dădu seama Margareta – unde o întâmpinase în beznă Koroviev, cu mica lui candelă. Acum locul era scăldat într-o lumină orbitoare, revărsată de aplice și policandre de cristal, în formă de ciorchini. Margareta fu instalată acolo, și de îndată un postament de ametist răsări sub cotul ei stâng.

– Ca să vă puteți lăsa brațul pe el, când îl veți simți obosit, șopti Koroviev.

Un negru strecură la picioarele Margaretei o pernă pe care era brodat un pudel de aur. Supunându-se unei voințe invizibile, ea își puse pe acea pernă piciorul drept, cu genunchiul îndoit înainte. Încercă să-și facă o imagine mai clară a ambianței. Koroviev și Azazello stăteau alături de ea, în atitudini solemne. Lângă Azazello erau trei tineri, care îi aminteau vag Margaretei fizionomia lui Abadonna. Simțind o adiere răcoroasă, se întoarse și văzu că din peretele de marmură ce se înălța în spatele ei izvora un vin înspumat, scurgându-se într-un bazin cu gheață. Lângă glezna dreaptă simți ceva cald și pufos. Era Behemoth.

La câțiva pași de tronul Margaretei, își începea coborârșul o scară monumentală, acoperită cu un covor. Jos, și atât de departe, încât lucrurile păreau văzute printr-un binoclu întors, se zărea holul vast, cu un șemineu absolut incomensurabil, în a cărui gură insondabilă, rece și întunecată ar fi putut intra cu ușurință un camion de cinci tone. Holul și scara, aceasta din urmă inundată într-o lumină orbitoare, erau pustii. Din depărtare răsuna zvon de alămuri. Stătură așa, nemișcați, vreo jumătate de minut.

– Dar unde sunt invitații? îl întrebă, într-un târziu, Margareta pe Koroviev.

– Sosesc, regină, trebuie să apară din moment în moment. N-o să ducem lipsă de musafiri. Deși, în ce mă privește, aș prefera să tai lemne decât să-i întâmpin aici, pe palier.

– Mare lucru să tai lemne, îl zeflemisi volubilul Behemoth, eu aș accepta chiar să fiu taxator de tramvai, cu toate că nu există pe lume muncă mai ingrată.

– Totul trebuie pregătit din timp, regină, zise Koroviev, al cărui ochi scânteia intermitent prin monoclul plesnit. Nimic mai dezagreabil decât să-l vezi pe primul sosit cum se foiește, neștiind încotro s-o apuce, în vreme ce scorpia lui legitimă îl pisează în șoaptă, reproșându-i că au venit înaintea tuturor.

Asemenea baluri sunt de aruncat la groapa de gunoi, regină.

– Categoric, la gunoi! îl susținu motanul.

– Până la miezul nopții mai sunt cel mult zece secunde, observă Koroviev, acum începe.

Aceste zece secunde i se părură Margaretei îngrozitor de lungi. În mod evident, ele se scurseseră de mult, fără să se fi întâmplat absolut nimic. Dar deodată ceva bufni în enormul șemineu, și din vintrele lui lunecă în hol o spânzurătoare, pe eșafodul căreia se bălăbănea un schelet cu osemintele pe jumătate prefăcute în colb. Scheletul se desprinse din știreang, prăvălindu-se pe podea, moment în care în locul lui răsări un bărbat frumos, cu părul negru, în frac și pantofi de lac. Din șemineu mai lunecă un sicriu mic, pe jumătate putrezit, al cărui capac sări, lăsând să se rostogolească afară o altă grămăjoară de oase. Acest al doilea schelet se transformă într-o femeie goală, foarte fâșneață, în pantofi negri și cu pene negre pe cap. Amândoi, bărbatul și femeia, porniră în grabă să urce scara.

– Primii invitați! exclamă Koroviev. Domnul Jacques cu soția. Vă prezint, regină, un bărbat dintre cei mai interesanți! Calpuzan patentat, trădător de țară, dar un strălucit alchimist. Și-a cucerit faima, îi șopti Koroviev la ureche Margaretei, otrăvind-o pe amanta regelui. Recunoașteți că nu oricine e în stare de așa ceva! Și uitați-vă cât de splendid arată!

Margareta, palidă la chip, se uita, cu buzele întredeschise, în hol, urmărind cum dispar printr-o ușă laterală spânzurătoarea și sicriul.

– Sunt încântat! urlă motanul drept în obrazul domnului Jacques, care tocmai ajunsese pe palier.

Între timp, jos, în hol, din șemineu apăru un schelet fără cap și ciung, care, prăvălindu-se pe podea, se prefăcu într-un bărbat cu frac.

Soția domnului Jacques făcu o reverență în fața Margaretei și, palidă de emoție, îi sărută genunchiul drept.

– Regină… îngăimă consoarta domnului Jacques.

– Regina e încântată! strigă Koroviev.

– Regină… murmură, cu glas scăzut, și preafrumosul domn Jacques.

– Suntem încântați! urlă motanul.

Tinerii însoțitori ai lui Azazello, cu zâmbete lipsite de viață, dar afabili, îi conduseră pe domnul Jacques și pe consoarta lui spre cupele de șampanie pe care negrii le ofereau pe tăvi. Omul

răsărit din scheletul solitar urca în fugă scările.

– Contele Robert, îi strecură Margaretei Koroviev. Superb, ca întotdeauna. Îmi îngădui să vă atrag atenția, regină, asupra comicului situației: individul e tocmai cazul contrar: era amantul unei regine și și-a otrăvit nevasta.

– Fericiți să vă vedem, conte! țipă Behemoth.

Unul după altul, trei sicrie se deversară din șemineu, căzând pe dușumea și dezintegrându-se. Apoi, o siluetă în capă neagră ieși în fugă din obscuritatea căminului, dar personajul care îi urmă se aruncă asupra ei, implântându-i un pumnal în spate. Se auzi un strigăt înăbușit. Șemineul scuipă apoi un cadavru aproape complet descompus. Margareta închise ochii și mâna grijulie a cuiva – Margaretei i se păru că era mâna Natașei – îi strecură sub nări un flacon cu săruri.

Scara începu să se aglomereze. Acum, pe fiecare treaptă, puteai vedea bărbați în fracuri, care, de departe, păreau absolut identici, însoțiți de femei despuiate care, ele, se deosebeau una de alta doar prin culoarea penelor de pe cap și a pantofilor.

De Margareta se apropia șchiopătând, cu glezna stângă prinsă într-o stranie cizmă de lemn, o doamnă firavă și timidă, cu ochii plecați, ca o călugăriță, purtând, nu se știe de ce, în jurul gâtului, o eșarfă latră, verde.

– Cine-i doamna în verde? întrebă mașinal Margareta.

– O femeie extrem de fermecătoare și de influentă, murmură Koroviev, v-o prezint pe doamna Tofana. S-a bucurat de o enormă popularitate printre napoletanele tinere și șarmante, ca și printre doamnele din Palermo, îndeosebi printre cele care se sastisiseră de bărbații lor. Căci se întâmplă – nu-i așa, majestate? – să te mai și saturi de un bărbat…

– Da, confirmă cu glas surd Margareta, numai zâmbet, căci se apropiaseră doi inși în fracuri, care se plecară pe rând dinaintea ei, sărutându-i genunchiul și apoi mâna.

– Ei bine, urmă Koroviev, învrednicindu-se, în același timp, să-i strige unui nou sosit: Duce! Un pocal de șampanie? Sunt încântat!… Și cum spuneam, doamna Tofana se punea în pielea acestor dizgrațiate și le vindea, în niște fiole, o anume licoare. Bun… Soția turna licoarea în supa soțului, acesta o sorbea, îi mulțumea pentru grija pe care i-o purta și se simțea excelent. E adevărat că, după câteva ore, i se făcea o sete îngrozitoare. Apoi cădea la pat și, în ziua următoare, preafrumoasa noastră napoletană era liberă ca un zefir de primăvară.

– Dar ce are pe picior? întrebă Margareta întinzându-le, neobosită, mâna oaspeților care o salutau după ce o depășiseră pe infirma Tofana, și pentru ce e eșarfa aceea verde? Are zbârcituri pe gât?

– Încântat, prințe! strigă Koroviev, răspunzându-i în același timp, șoptit, Margaretei: Are un gât superb, dar la închisoare a trăit o aventură dezagreabilă. Cât despre glezna ei, regină, e strânsă într-o așa-zisă „cizmă spaniolă”, un vechi instrument de tortură, iar eșarfa o poartă iată de ce: când au aflat că vreo cinci sute de soți prost aleși încă de la logodnă părăsiseră Napoli și Palermo pentru totdeauna, temnicerii, făcuți foc, s-au repezit – nici una, nici două – s-o sugrume pe doamna Tofana în celula ei.

– Sunt atât de fericită, regină a întunericului, că mi-a revenit înalta onoare... șopti, pe un ton monahal, Tofana și dădu să îngenuncheze, dar „cizma spaniolă” o împiedica.

Koroviev și Behemoth o ajutară să se ridice.

– Încântată... îi răspunse Margareta, în timp ce le întindea mâna următorilor invitați.

Pe scară se urca acum în flux continuu. Margareta nu mai vedea ce se întâmplă în hol. Își ridica și își cobora, mașinal, mâna, cu un zâmbet încremenit pe buze. Pe palier era o bramburească generală, iar din sălile de dans răzbătea muzica, aidoma vuietului mării.

– În schimb, dama asta, care tocmai urcă, e o creatură insuportabilă, spuse Koroviev cu glas tare, știind că în larma de voci dimprejur nu va mai fi auzit. Adoră balurile, dar o preocupă un singur lucru: să se plângă de batista ei.

Margareta cercetă cu privirile mulțimea celor ce urcau, pentru a o repera pe nesuferita de care vorbea Koroviev. Era o femeie tânără, de vreo douăzeci de ani, cu un corp extraordinar de frumos, dar a cărei privire fixă și angoasată trăda o obsesie tăinuită.

– Ce batistă? întrebă Margareta.

– Are o cameristă, o lămuri Koroviev, care, de treizeci de ani, execută misiunea de a-i pune, în fiecare seară, pe noptieră, o batistă. Așa că, în fiecare dimineață, când se trezește, duduia dă cu ochii de batistă. A încercat s-o ardă în sobă, s-o arunce în râu, dar nu e chip să scape de ea.

– Ce fel de batistă e aceea? șopti Margareta, fără a înceta să-și ridice și să-și coboare, mecanic, mâna.

– O batistă cu chenar albastru. Să vedeți ce s-a întâmplat: pe

vremea când era chelneriță într-o cafenea, patronul a chemat-o într-o zi în magazie, iar peste nouă luni ea a adus pe lume un băiețaș. L-a dus în pădure, i-a vârât în gură o batistă, iar apoi l-a îngropat. La proces, a spus că n-avea cu ce hrăni copilul.

– Și patronul unde-i? întrebă Margareta.

– Regină, miorlăi brusc motanul de la picioarele Margaretei, îngăduiți-mi să vă întreb: ce are a face aici patronul? Doar nu el a gătuit pruncul în pădure!

Margareta, mereu zâmbitoare și fără a-și întrerupe monotonul du-te-vino al mâinii drepte, își înfipse unghiile ascuțite de la degetele celeilalte în urechea lui Behemoth și îi șopti:

– Auzi, ticălosule, dacă îți permiți încă o dată să-mi întorci vorba…

Behemoth hârâi, într-o manieră nu tocmai potrivită pentru un bal:

– Regină… o să mi se umfle urechea… De ce să stricăm bunătate de bal, defilând cu o ureche tumefiată?… Juridic vorbind… adică, vreau să zic, din perspectivă strict juridică… Bine, tac, tac… Socotiți că nu mai sunt motan, ci pește, numai lăsați-mi urechea în pace.

Margareta dădu drumul urechii.

Ochii sumbri și ficși ajunseră în fața ei.

– Sunt fericită, regină, să fiu invitată la marele bal al lunii pline.

– Și eu, îi răspunse Margareta, sunt bucuroasă să te văd. Foarte bucuroasă. Îți place șampania?

– Ce aveți de gând, regină?! strigă, disperat, dar fără glas, Koroviev la urechea Margaretei, asta o să producă o busculadă!

– Îmi place, spuse, cu glas rugător, femeia și deodată prinse să repete ca o mașină: Frida, Frida, Frida! Mă cheamă Frida, o, regină!

– Ei bine, cel puțin astăzi, îmbată-te criță, Frida, și nu te mai gândi la nimic, îi sugeră Margareta.

Frida își întinse spre ea ambele brațe, dar Koroviev și Behemoth o prinseră cu îndemânare de subsuori și femeia se pierdu în mulțime.

Invitații urcau acum în rânduri strânse, de parcă ar fi intenționat să ia cu asalt palierul pe care stătea Margareta. Trupurile goale ale femeilor se amestecau printre bărbații în fracuri. Margareta vedea urcând corpuri bronzate ori albe, de culoarea boabelor de cafea și chiar negre ca smoala. În pletele

femeilor – roșcate, negre, castanii sau blonde ca inul –, pietrele prețioase aruncau mii de scântei ce jucau în ploaia de lumină. Și, de parcă cineva ar fi stropit detașamentul de asalt al bărbaților cu picuri de lumină, pe piepturile lor scânteiau diamantele butonilor. Acum, Margareta simțea, clipă de clipă, atingeri de buze pe genunchi, la fiecare secundă își întindea mâna să fie sărutată, iar chipul i se pietrificase într-o mască statică de salut.

– Sunt încântat, psalmodia monoton Koroviev, suntem încântați, regina e încântată.

– Regina e încântată! nazaliza din spate Azazello.

– Sunt încântat! urla motanul.

– Doamna care tocmai se apropie, marchiză de felul ei, mormăi Koroviev, și-a otrăvit tatăl, doi frați și două surori pentru o moștenire!... Regina e încântată!... Doamna Minkina – ah, cât poate fi de frumoasă! Dar puțin cam năbădăioasă, se pare. Altminteri, de ce i-ar fi pârlit ea subretei fața cu fierul de ondulat părul? Sigur că, în asemenea condiții, nu trebuie să te miri dacă te trezești cu un jungher între omoplați. Regina e încântată!... O clipă de atenție, majestate: iată-l pe împăratul Rudolf, magician și alchimist, încă un alchimist – de data asta unul care a sfârșit spânzurat. Ah, dar pe cine văz?! Ce minunată casă de toleranță avea această doamnă la Strasbourg! Încântați! Următoarea e o cusătorească moscovită, pe care o iubim cu toții pentru nesecata ei fantezie. La atelierul dumisale, în cabina de probe, a născocit o drăcie teribil de amuzantă: a pus să se sfredelească două găurele rotunjoare în perete...

– Și doamnele nu știau? întrebă Margareta.

– Știau toate, până la una, regină, răspunse Koroviev. Sunt încântat!... Imberbul ăsta de douăzeci de ani s-a făcut remarcat, încă din fragedă pruncie, prin predispoziții stranii; era un visător și un excentric. La un moment dat, o fată s-a îndrăgostit de el: a vândut-o, fără să clipească, unei case de toleranță.

De jos în sus curgea un veritabil fluviu, pe care izvorul lui – imensul șemineu – continua să-l alimenteze și al cărui capăt nu se întrezărea. Trecu o oră, apoi alta. Margareta simți că lanțul de la gât devenise mai greu. Ceva bizar se întâmplase și cu mâna ei dreaptă. N-o mai putea ridica fără o grimasă de durere. Picantele comentarii ale lui Koroviev încetaseră s-o mai amuze. Chipurile – albe, negre, mongoloide, cu ochi alungiți – deveniseră uniforme, contopindu-se, la răstimpuri, într-o masă indistinctă, în vreme ce aerul din jur părea tremurător și fluid. O durere acută, ca o

înțepătură de ac, îi străpunse brusc brațul drept. Strângând din dinți, Margareta își puse cotul pe soclul de ametist. Un fel de fâsâit, ca de aripi ce ar fi ricoșat într-un perete, răzbătea din sala vecină. Margareta își dădu seama că acolo hoardele de invitați dănțuiau; i se părea că până și dușumelele masive de marmură, mozaic și cleștar din sala aceea ciudată erau animate de o pulsație ritmică.

Nici Caius Caesar Caligula, nici Messalina n-o mai impresionară pe Margareta, după cum nu-i mai stârni interesul niciunul dintre acei regi, duci, cavaleri, sinucigași, traficante de otrăvuri, spânzurați și codoașe, temniceri și trișori, călăi, delatori, trădători, nebuni, iscoade și corupători de minore. Toate numele i se amestecau în minte, chipurile se aglutinau într-o enormă lipie, doar unul singur i se gravă dureros în memorie – chipul încadrat aievea de o barbă în flăcări al lui Maliuta Skuratov. Picioarele o lăsau și în fiecare clipă se temea să nu izbucnească în plâns. Dar cele mai atroce suferințe i le pricinuia genunchiul drept, cel pe care îl sărutau invitații. Se umflase și se învinețise, cu toate că, în câteva rânduri, mâna Natașei, înarmată cu un burete, se strecurase până la acel genunchi, ca să-l fricționeze cu o pomadă aromată. La capătul celui de-al treilea ceas, Margareta, care coborâse spre hol o privire lipsită de orice speranță, tresări de bucurie: șuvoiul de oaspeți se subția.

– Sosirea invitaților la bal se supune întotdeauna acelorași legi, regină, îi șopti Koroviev. Acum, valul e în declin. Nu mai avem, sunt sigur, decât câteva minute de îndurat. Trebuie să-și facă apariția o ceată de haimanale din Brocken: apar, invariabil, ultimii. Da, ei sunt! Doi vampiri beți... Gata? Ah, nu, uite încă unul. Ba nu, doi!

Ultimii doi invitați urcau scara.

– Ăsta-i un novice, spuse Koroviev mijindu-și ochiul dindărătul monoclului. Ah! da, da! Azazello i-a făcut cândva o vizită și, la un coniac, i-a sugerat să-l debaraseze de un tip ale cărui demascări îi stârneau o teamă teribilă. Ei bine, individul l-a pus pe un subordonat de-al lui, unul care nu-i putea refuza nimic, să pulverizeze pe tuspatru pereții cabinetului viitoarei victime o otravă ucigătoare.

– Cum îl cheamă? întrebă Margareta.

– Drept să spun, nici eu nu știu încă, răspunse Koroviev, trebuie întrebat Azazello.

– Și însoțitorul lui cine-i?

– E chiar executantul, credinciosul subaltern. Sunt încântat! le strigă Koroviev ultimilor doi.

Scara se golise. Pentru orice eventualitate, mai așteptară câteva clipe, dar din șemineu nu ieși nimeni.

O secundă mai târziu, fără să înțeleagă cum, Margareta se regăsi în odaia cu bazin, unde, din pricina durerilor de la mână și de la genunchi, se prăbuși ca secerată și izbucni în plâns. Dar Hella și Natașa, consolând-o, o traseră iarăși sub dușul de sânge, îi masară din nou trupul și Margareta se simți înviorată.

– Încă puțin, încă puțin, regină Margot, îi șopti Koroviev, care își făcuse apariția alături, trebuie să mai dăm un tur prin sălile de dans, pentru ca onoranții oaspeți să nu se simtă abandonați.

Și Margareta părăsi din nou, în zbor, odaia cu bazin. Pe estrada dindărătul lalelelor, unde cânta orchestra regelui valsurilor, se dezlănțuise acum un jazzband al maimuțelor. Îl dirija, săltând greoi de pe un picior pe altul, o gorilă enormă, cu perciuni lățoși și o trompetă în labă. În rândul din față, suflând în trompete scânteietoare, erau înșirați urangutanii, pe umerii cărora tronau călare veseli cimpanzei cu armonici. Doi paviani cu coame leonine cântau la piane cu coadă, ale căror sunete erau, însă, complet acoperite de mugetul, țiuitul și bubuitul saxofoanelor, viorilor și tobelor din labele gibonilor, mandrililor și macacilor. Pe pardoseala strălucitoare ca oglinda, nenumărate cupluri, evoluând compact și uluind prin precizia și coerența mișcărilor, se răsuceau toate deodată în una și aceeași direcție, înaintând ca un zid ce amenința să măture totul în cale. Fluturi vii, cu aripi de atlaz, se abăteau în valuri peste hoardele dănțuitoare, iar din plafon ningea cu flori. Când se stingea lumina electrică, în capitelurile coloanelor se aprindeau miriade de licurici, iar prin aer pluteau ici și colo fosforescențe de mlaștină. Apoi Margareta se trezi într-un vast bazin, împresurat de o colonadă. O cataractă trandafirie deborda din gura unui Neptun negru, gigantic, și un miros ametitor de șampanie se ridica din acel bazin. În jur domnea o veselie dezlănțuită. Râzând, doamnele își încredințau poșetele cavalerilor însoțitori sau negrilor ce alergau de pretutindeni cu cearșafuri în mâini și, aruncându-și pantofii, plonjau, cu țipete mici, în bazin, ridicând în urmă jerbe de lichid înspumat. Pardoseala de cleștar a bazinului era iluminată de dedesubt, și razele străbăteau întreaga masă a vinului, lăsând să se vadă trupurile argintii ale înotătoarelor, care ieșeau din bazin bete turtă. Hohote de râs răsunau sub coloane,

stârnind lungi ecouri, ca într-o baie publică.

Prin ceața amintirilor pe care Margareta le păstrase din tot acel haos, se detașa chipul abrutizat de beție al unei femei, cu ochi tâmpi, dar imploratori în adâncul lor și un nume: „Frida!”

Mirosul de vin o amețea și Margareta era pe punctul de a se îndepărta, când motanul improviză în bazin un număr care o făcu să se răzgândească. Behemoth execută sub gura căscată a lui Neptun câteva pase magice și, într-o clipă, sfârâind și bubuind asurzitor, masa spumegândă de șampanie se scurse din bazin, iar Neptun începu să reverse valuri de lichid galben-închis, care nici nu scânteia, nici nu spumega, iar doamnele, urlând înspăimântate „Coniac!”, o luară la picior de pe marginile bazinului, refugiindu-se în spatele coloanelor.

În câteva secunde, bazinul fu plin, iar motanul, făcând trei tumbe în văzduh, plonjă în talazurile de coniac. Când ieși de acolo, fornăind, papionul îi atârna flasc, iar de lornietă și de poleiala de pe mustăți – nici urmă. O singură femeie – intrepida cusătoreasă – îi urmă exemplul lui Behemoth, împreună cu cavalerul ei, un tânăr mulatru anodin. Tandemul plonjă în coniac, dar Koroviev o luă de braț pe Margareta și amândoi îi abandonară pe temerarii înotători.

Margaretei i se păru, la un moment dat, că survolează niște iazuri imense, în ale căror albii de piatră fremătau munți de stridii. Apoi zbură deasupra unei pardoseli de sticlă, sub care siluetele albe ale unor bucătari diabolici foiau în jurul unor cazane infernale. Apoi, altundeva – renunțase la orice tentativă de orientare – văzu niște caverne sumbre unde, la lumina unor făclii, tinere fete serveau hălci de carne sfârâindă, proaspăt luată de pe cărbuni aprinși, și unde se bea, din mari căni de ceramică, în sănătatea ei. Mai văzu niște urși albi, cântând la armonici și dansând kamarinskaia pe o estradă, o salamandră care făcea, fără păs, scamatorii în inima de foc a unui șemineu… Și pentru a doua oară simți că puterile o părăsesc.

– Un ultim tur, îi șopti îngrijorat Koroviev, și suntem liberi.

Însoțită de Koroviev, Margareta își făcu din nou apariția în marea sală de bal. Dar aici nu se mai dansa și incalculabila mulțime de invitați se înghesuise între coloane, lăsând liber mijlocul sălii. Margareta nu mai ținea minte cine o ajutase să urce pe un soi de estradă, înălțată în centrul acelui spațiu liber al sălii. Când ajunse sus, auzi, mirată, cum undeva un orologiu bătea miezul nopții, oră care, după calculele ei, trecuse de mult.

Odată cu a douăsprezecea bătaie a acelui ornic nevăzut, o mare tăcere se înstăpâni peste mulțimea de oaspeți.

Atunci Margareta îl văzu iarăși pe Woland. Înainta însoțit de Abadonna, de Azazello și de încă vreo câțiva inși ce semănau cu Abadonna – negri și tineri. Margareta observă acum că, vizavi de estrada ei, fusese pregătită o alta, pentru Woland. Dar acesta o ignoră. Margareta fu uimită să vadă că, la această ultimă și solemnă apariție în cadrul balului, Woland era exact în ținuta pe care o arborase în odaia luminată de sfeșnice. Aceeași cămașă de noapte murdară și peticită la umeri, aceiași papuci scâlciați. Purta spadă, o spadă fără teacă, dar pe care o folosea drept baston, sprijinindu-se în ea.

Șchiopătând ușor, Woland se opri lângă estrada lui, și în aceeași clipă Azazello apăru în fața lui cu o tavă în mâini. Pe această tavă Margareta văzu capul retezat al unui om, cu dinții din față sparți. În sală domnea în continuare o liniște deplină, întreruptă doar o singură dată de o sonerie îndepărtată, bizară în asemenea conjunctură, căci sunetul ei nu se deosebea prin nimic de țârâitul unei sonerii obosite de la intrarea principală a unui bloc.

– Mihail Aleksandrovici, îi zise Woland, cu glas moale, capului.

Deodată pleoapele acestuia se ridicară, și Margareta tresări violent văzând cum pe acest chip mort apar doi ochi vii, încărcați de gânduri și suferință.

– Totul s-a împlinit, nu-i așa? continuă Woland, privind drept în acei ochi. Capul ți-a fost tăiat de o femeie, ședința n-a mai avut loc și eu locuiesc în apartamentul dumitale. Iată niște fapte. Și faptele sunt lucrurile cele mai îndărătnice din lume. Dar ceea ce ne interesează acum e ce o să urmeze, și nu faptele deja consumate. Ai fost dintotdeauna un adept înfocat al teoriei potrivit căreia, când unui om i se retează capul, viața lui încetează, iar el însuși se preface în scrum și se pierde în neființă. Îmi face plăcere să-ți comunic, de față cu oaspeții mei, deși prezența lor demonstrează cu totul alt principiu, că teoria dumitale nu e lipsită nici de miez, nici de ingeniozitate. De altminteri, toate teoriile sunt din același aluat. Există, bunăoară, una potrivit căreia fiecăruia i se va după credința sa. Așa să fie! Dumneata dispari în neființă, iar eu voi fi bucuros să beau – din cupa în care te vei transforma chiar acum – pentru ființă!

Woland ridică spada. În clipa următoare, pielea capului de pe tavă se înnegri și se zbârci, apoi se dezlipi, căzând bucăți-bucăți,

ochii dispărură și, curând, Margareta văzu pe tipsia aceea o tigvă gălbuie, cu ochi de smarald și dinți de mărgăritar, montată pe un picior de aur. Capacul tigvei se roti pe o balama și se ridică.

– Se va înființa într-o clipă, *Messire,* zise Koroviev, ca răspuns la privirea întrebătoare a lui Woland. Aud deja, în această liniște sepulcrală, scârțâitul pantofilor lui de lac și clinchetul pocalului pe care l-a așezat pe masă după ce a băut, pentru ultima oară în viață, șampanie. Dar iată-l că vine.

În sală își făcu intrarea, îndreptându-se spre Woland, un oaspete solitar. Ca exterior, nu se deosebea de ceilalți nenumărați invitați decât printr-un singur lucru: se clătina literalmente de emoție, lucru ce se vedea chiar de departe. Pete roșii îi inflamau obrajii, iar ochii îi jucau în cap, rătăciți și înspăimântați. Era complet debusolat, și pe bună dreptate: totul îl uluia, dar mai cu seamă, desigur, vestimentația lui Woland.

I se făcu o primire deosebit de afabilă.

– A, scumpe baroane Meigel, spuse Woland, zâmbindu-i binevoitor oaspetelui, ai cărui ochi erau gata-gata să sară din orbite. Sunt fericit, adăugă Woland pentru invitați, să vă fac cunoștință cu venerabilul baron Meigel, delegat de Comisia de Spectacole, al cărei funcționar este, să le prezinte străinilor curiozitățile Capitalei.

Margareta îngheță, pentru că îl recunoscuse pe acest Meigel. Îl întâlnise de câteva ori în teatrele Moscovei și prin restaurante. „Stai puțin… se gândi Margareta, asta înseamnă că a murit, nu-i așa?” Dar totul se clarifică de îndată.

– Dragul de baron, continuă Woland, zâmbind încântat, a fost atât de amabil încât, aflând de sosirea mea la Moscova, mi-a telefonat imediat, oferindu-mi serviciile dumisale de specialitate în materie de curiozități moscovite. E de prisos să spun că am fost fericit să-l invit la mine.

În clipa aceea, Margareta îl văzu pe Azazello pasându-i lui Koroviev craniul și tava.

– Apropo, baroane, spuse Woland, coborând brusc glasul, cu un timbru de intimitate, au circulat zvonuri insistente despre extraordinara dumitale sete de cunoaștere. Conjugată cu nu mai puțin dezvoltata dumitale limbuție, zice lumea, această trăsătură de caracter a izbutit să zădărască atenția generală. Mai mult, gurile rele nu s-au sfiit să spună că ai fi un delator și un spion. Ba încă și mai mult, există prezumția că acest lucru te va conduce, în mai puțin de o lună, la un sfârșit jalnic. Ei bine, ca să te scutim

de această așteptare chinuitoare, am decis să-ți venim în ajutor, profitând de circumstanța că te-ai autoinvitat la mine în casă, cu scopul vădit de a trage cu ochiul și cu urechea, spre a afla tot ce poate fi văzut și auzit.

Baronul se făcu mai palid decât Abadonna, care era extrem de palid de la natură, iar apoi se întâmplă ceva bizar. Abadonna se plantă în fața baronului și, pentru o clipă, își scoase ochelarii. În același moment, ceva fulgeră din mâinile lui Azazello, se auzi un zgomot ca un plesnet din palme și baronul începu să cadă pe spate, în vreme ce un sânge vânăt îi țâșnea din piept, mânjindu-i plastronul scrobit și jiletca. Koroviev strecură o cupă sub jetul de sânge și, când aceasta se umplu, i-o oferi lui Woland. Corpul neînsuflețit al baronului zăcea lat pe dușumea.

– Beau în sănătatea dumneavoastră, domnilor, zise Woland cu glas egal și, ridicând cupa, o duse la buze.

Atunci se produse metamorfoza. Cămașa peticită și papucii scâlciați dispărură. Woland apăru înveșmântat într-o hlamidă neagră, cu o spadă de oțel la șold. Se apropie cu pași repezi de Margareta, îi întinse cupa și îi spuse cu glas poruncitor:

– Bea!

Margareta simți cum capul începe să i se învârtă, se clătină, dar cupa îi atingea deja buzele, și voci a căror proveniență n-o putea desluși îi șoptiră în urechi:

– Nu te teme, regină... Nu te teme, regină, sângele s-a scurs de mult în pământ. Și acolo unde s-a scurs, cresc ciorchini de struguri.

Fără să deschidă ochii, Margareta bău o înghițitură, și simți cum o undă de voluptate îi urca în vene, iar urechile îi țiuiau. I se păru că, undeva, niște cocoși slobozeau din gâtlejuri asurzitoare cucuriguri, iar o orchestră invizibilă tuna un marș. Mulțimea își pierdu fizionomia: bărbați și femei se prefăcură din nou în oseminte. Sub ochii Margaretei, putrefacția invadă cu repeziciune întreaga sală, deasupra căreia începu să plutească un miros de cavou. Coloanele plesniră și se năruiră, luminile se stinseră, toate lucrurile dimprejur descrescură și pieriră în neant, nu mai rămase nimic din havuzuri, camelii și lalele. Rămase doar ce fusese dintru început – modestul salon al văduvei giuvaiergiului, a cărui ușă întredeschisă lăsa să treacă o fâșie îngustă de lumină. Pe această ușă intră Margareta.

Capitolul XXIV
Recuperarea Maestrului

În dormitorul lui Woland toate rămăseseră la fel ca înainte de bal. Woland era lungit pe pat, în cămașa lui de noapte, atât că Hella nu-i mai fricționa genunchiul, ci aranja pentru cină pe masa pe care se înfruntaseră jucătorii de șah. Koroviev și Azazello, care își lepădaseră fracurile, erau așezați la masă și, firește, alături de ei se afla și motanul, care refuzase să se despartă de papion, deși acesta nu mai era decât o treanță respingătoare. Margareta, care abia se mai ținea pe picioare, se apropie de masă și se sprijini de ea. Întocmai ca mai înainte, Woland îi făcu semn să se apropie și o invită printr-un gest să se așeze alături de el.

– Ești extenuată, pesemne? o întrebă Woland.

– O, nu, *Messire,* răspunse Margareta, dar cu glas atât de slab, încât abia putea fi auzit.

– *Noblesse oblige,* remarcă motanul, turnându-i Margaretei, într-un pahar lunguieț, un lichid străveziu.

– E votcă? întrebă cu glas stins Margareta.

Pe scaunul lui, motanul sări în sus de indignare.

– Drept cine mă luați, regină? hârâi el. Mă vedeți pe mine servind o doamnă cu votcă? E alcool pur!

Margareta zâmbi și făcu o tentativă de a respinge paharul.

– Bea fără grijă, spuse Woland, și Margareta, docilă, luă numaidecât paharul în mână.

– Hella, stai jos, ordonă Woland și îi explică Margaretei: În noaptea lunii pline, o noapte de sărbătoare, cinez întotdeauna în compania intimă a apropiaților mei și a servitorilor. Așadar, cum te simți? Cum a decurs acest bal istovitor?

– A fost dărâmător! croncăni Koroviev. Toți erau încântați, îndrăgostiți, striviți! Cât tact, cât rafinament, câtă forță de seducție, cât șarm!

Fără un cuvânt, Woland ridică paharul și ciocni cu Margareta. Margareta bău resemnată și ultimul ei gând fu că nu va supraviețui acelui pahar cu alcool. Dar nu se întâmplă nimic rău. O căldură vie i se revărsă în pântec, iar în ceafă ceva îi zvâcni ușor; forțele îi reveniră, de parcă s-ar fi trezit după un lung somn înviorător. Pe deasupra, simți cum crește în ea o foame de lup. Și

când își aduse aminte că nu pusese nimic în gură de ieri-dimineață, foamea i se aprinse și mai abitir... Începu să înfulece cu lăcomie caviar.

Behemoth își tăie o bucată de ananas, o sără, o pipără, o mestecă și o înghiți, apoi dădu de dușcă un al doilea pahar de alcool, cu atâta aplomb, încât toți cei de față îl aplaudară.

După al doilea pahar, Margaretei i se păru că lumânările din sfeșnice strălucesc mai puternic, iar flăcările din cămin pâlpâie mai viu. Nu simțea niciun fel de amețeală. Mușcând carnea cu dinții ei albi, îi savura cu desfătare sucul, urmărindu-l, în același timp, pe Behemoth, care tocmai ungea cu muștar o stridie.

– Ai putea adăuga și niște boabe de struguri, spuse încet Hella, înghiontindu-l pe motan în șold.

– Te rog să nu-mi dai lecții, ripostă Behemoth, sunt umblat pe la mese, fii fără grijă! Știu toate dichisurile!

– Ah, cât de plăcut e să cinezi așa, lângă șemineu, fără fasoane ceremoniale, se auzi vocea dogită a lui Koroviev, într-un cerc intim...

– Nu, Fagot, ripostă motanul, are și balul farmecul și grandoarea lui.

– Aș! spuse Woland. Balul n-are nici farmec, nici grandoare, iar urșii ăia tembeli, întocmai ca și tigrii de la bar, cu răgetele lor, mai că mi-au provocat o migrenă.

– La ordinele dumneavoastră, *Messire,* spuse motanul. Dacă dumneavoastră găsiți că balul n-are niciun fel de grandoare, eu adopt prompt și pentru totdeauna acest punct de vedere.

– Ia vezi! zise Woland.

– Glumeam, se scuză, smerit, motanul. Cât despre tigri, am să dau dispoziție să fie fripți la proțap.

– Tigrii nu se pot mânca, zise Hella.

– Crezi? Atunci ascultă puțin, replică motanul.

Și, mijindu-și ochii de plăcere, povesti cum rătăcise el cândva nouăsprezece zile prin deșert și se hrănise doar cu carnea unui tigru, ucis cu propriile-i labe. Toți ascultară cu interes această curioasă istorisire, iar când Behemoth ajunse la final, exclamară în cor:

– Scorneli!

– Ce e interesant în aceste scorneli, observă Woland, e că sunt scorneli de la primul până la ultimul cuvânt.

– Așa, carevasăzică scorneli? strigă motanul, și toți fură siguri că va urma un potop de proteste, dar el se mărgini să spună, cu

glas liniștit: Istoria ne va judeca.

– Dar ia zi, i se adresă Margot, stârnită de alcool, lui Azazello, chiar l-ai împușcat pe acel fost baron?

– Natural, răspunse Azazello, cum să nu-l fi împușcat? Era clar că trebuia împușcat.

– Am avut un șoc! strigă Margareta. A fost atât de neașteptat!

– N-a fost nimic neașteptat în asta, obiectă Azazello, dar Koroviev începu să urle și să se văicărească:

– Cum să nu fii șocat? Chiar și mie mi s-au tăiat picioarele! Bang! Și buf! Baronul, căzut într-o rână!

– Și pe mine mai-mai să m-apuce istericalele, se ralie motanul, lingând din lingură o ultimă urmă de caviar.

– E ceva ce nu înțeleg, spuse Margareta, în vreme ce cristalele făceau să joace în ochii ei scântei de aur. De afară nu se auzea muzica și, în general, tot vacarmul balului?

– În mod cert, regină, nu s-a auzit nimic, o asigură Koroviev. Lucrurile trebuie organizate în așa fel, încât să nu se audă. Altfel spus – cu multă discreție.

– Da, sigur… Și totuși, e un fapt că, în momentul când tocmai soseam, Azazello și cu mine… omul acela de pe palier… Și celălalt, de la intrare… Am impresia că supravegheau apartamentul…

– Foarte just! Foarte just! strigă Koroviev. Foarte just, dragă Margareta Nikolaevna! Îmi confirmați suspiciunile. Da, tipul supraveghea apartamentul. La început, și eu l-am luat drept un profesor distrat sau un amorez tânjind în casa scării. Dar nu! Dar nu! Am simțit eu ceva – ca o împunsătură în furca pieptului! Și celălalt, de la intrare, la fel! Și cel din gang – așijderea!

– Interesant, dar dacă vin să vă aresteze? întrebă Margareta.

– De venit or să vină negreșit, încântătoarea mea regină, negreșit! răspunse Koroviev. Am eu o presimțire că or să vină. Nu chiar acum, desigur, dar la timpul potrivit or să vină cu siguranță. Însă cred că nu se va întâmpla nimic interesant.

– Ah, ce emoție, când l-am văzut pe acel baron căzând! reveni Margareta, căreia, în mod vădit, îi rămăsese gândul la acea omucidere, prima pe care o văzuse în viață. Tragi nemaipomenit, nu-i așa?

– Convenabil, răspunse Azazello.

– Și… de la câți pași? întrebă Margareta, puțin cam confuz.

– Depinde în ce sau în cine trag, răspunse judicios Azazello, una e să faci zob cu ciocanul geamurile criticului Latunski, și cu

totul alta să-l nimerești în inimă.

– În inimă! exclamă Margareta ducându-și involuntar mâna la inimă. În inimă! repetă ea, cu glas surd.

– Cine mai e și criticul ăsta, Latunski? întrebă Woland, întorcând o privire mijită spre Margareta.

Azazello, Koroviev și Behemoth își lăsară, cam stânjeniți, capetele în jos, iar Margareta răspunse roșind:

– Un critic. Aseară i-am făcut țăndări apartamentul.

– Ca să vezi! Și de ce, mă rog?

– Pentru că, *Messire,* explică Margareta, omul ăsta a dus la pierzanie un maestru.

– Și de ce a trebuit să te ostenești dumneata în persoană? întrebă Woland.

– Cu permisiunea dumneavoastră, *Messire,* îi vin eu de hac! strigă bucuros motanul, sărind în picioare.

– Stai blând, mormăi Azazello ridicându-se, trag eu o fugă…

– Nu! țipă Margareta. Nu, vă implor, *Messire,* nu e cazul.

– Voia dumitale, voia dumitale, spuse Woland, și Azazello se așeză la locul lui.

– Așadar, unde rămăseserăm, neprețuită regină Margot? reluă Koroviev. Ah, da, la inimă… În inimă e puțin spus – și Koroviev își întinse degetul lung spre Azazello –, tipul ăsta nimerește, la alegere, în orice auricul sau ventricul.

Margareta nu înțelese dintr-odată, iar când înțelese, exclamă cu mirare:

– Păi, astea nu se văd!

– Draga mea, behăi Koroviev, tocmai asta e, că nu se văd! Aici e sarea și piperul! Într-un obiect aflat la vedere poate nimeri oricine!

Koroviev extrase din sertarul mesei un șeptar de pică și i-l întinse Margaretei, rugând-o să însemneze cu unghia unul dintre puncte. Margareta îl însemnă pe cel din colțul din dreapta, sus. Hella piti cartea de joc sub pernă și strigă:

– Gata!

Azazello, care stătea cu spatele la pernă, scoase din buzunarul pantalonului de frac un pistol automat, negru, îi culcă țeava pe umăr și, fără să se întoarcă spre pat, trase, făcând-o pe Margareta să tresară de voluptate și de spaimă. Scoaseră șeptarul de sub perna găurită de glonț: punctul însemnat de Margareta era străpuns.

– N-aș dori să mă întâlnesc față-n față cu dumneata când ții

un revolver în mână, zise Margareta, aruncându-i lui Azazello o privire cochetă.

Era dintotdeauna irezistibil atrasă oamenii care pot face lucruri de înaltă clasă.

– Neprețuita mea regină, piui Koroviev, nu recomand nimănui să se întâlnească față-n față cu el, chiar dacă nu are niciun fel de revolver în mână! Pe cuvântul meu de fost dirijor și prim solist că nimeni n-ar avea motive să-l felicite pe un asemenea nefericit.

Motanul, care șezuse imobil și îmbufnat în timpul exercițiului de tir, declară deodată:

– Mă prind că dobor recordul șeptarului de pică.

Drept răspuns, Azazello mârâi ceva. Dar motanul se arătă insistent și ceru nu un revolver, ci două. Azazello scoase un al doilea revolver din cel de-al doilea buzunar, de la spate, al pantalonilor și, strâmbându-și buzele cu dispreț, i le întinse lăudărosului. Însemnară alte două puncte pe șeptar. Întors cu spatele spre pernă, motanul se pregăti îndelung. Margareta se așeză, își astupă urechile cu degetele și rămase cu privirile ațintite asupra bufniței, care ațipise pe tableta de marmură a căminului. Motanul trase din ambele revolvere. În aceeași secundă, Hella scoase un țipăt ascuțit, bufnița căzu, ucisă, de pe cămin și pendula, spartă, se opri. Hella, cu o mână însângerată, se năpusti mugind asupra motanului, înfigându-și ghearele în blana lui; în replică, motanul o apucă de păr și amândoi, prefăcuți într-un ghem, se rostogoliră pe dușumea. Un pocal căzu de pe masă și se sparse.

– Luați-o chiar acum de pe mine pe diavolița asta turbată! zbieră motanul, apărându-se de Hella, care se suise călare pe umerii lui.

Combatanții fură despărțiți, iar Koroviev suflă în degetul străpuns de glonț al Hellei, care se vindecă numaidecât.

– Nu pot ținti când se șușotește în spatele meu! strigă Behemoth, străduindu-se să-și pună la loc un smoc enorm de blană, care îi fusese smuls de pe spinare.

– Pariez, îi zâmbi Woland Margaretei, că a ratat dinadins. E un țintaș destul de bun.

Hella și motanul căzură la pace și, pentru a pecetlui împăcarea, se sărutară. Apoi scoaseră de sub pernă cartea de joc pentru a verifica rezultatele. Niciun punct, în afară de cel nimerit de Azazello, nu fusese atins.

– Imposibil, declară motanul examinând cartea la lumina

candelabrului.

Vesela cină continua. Lumânările se topeau în candelabre, iar șemineul revărsa în odaie valuri de căldură uscată și aromată. Margareta mâncase pe săturate și o senzație de beatitudine o invada. Contempla rotocoalele de fum gri-albăstrui ce se ridicau din țigara lui Azazello, plutind spre cămin, și pe care motanul încerca să le înhațe cu vârful unei spade. N-avea chef să plece nicăieri, deși, după calculele ei, era târziu. Trebuie să fi fost aproape șase dimineața. Profitând de un moment de tăcere, se întoarse spre Woland și-i spuse timid:

– Pesemne ar cam fi timpul să plec... S-a făcut târziu.

– Unde te grăbești? întrebă Woland politicos, dar cam rece.

Ceilalți tăceau, cu aerul că sunt absorbiți de contemplarea rotocoalelor de fum.

– Da, e timpul, repetă Margareta, stânjenită deodată, și se întoarse ca pentru a căuta un șal sau o mantie. Brusc, propria ei goliciune o făcuse să se rușineze. Se sculă de la masă. Fără un cuvânt, Woland își ridică de pe pat halatul ros și pătat de grăsime, pe care Koroviev îl aruncă pe umerii Margaretei.

– Vă mulțumesc, *Messire,* spuse abia auzit Margareta, privindu-l întrebător pe Woland.

Ca răspuns, acesta îi zâmbi politicos, dar apatic. O tristețe sumbră învălui atunci inima Margaretei. Se simțea frustrată. După toate aparențele, nimeni n-avea de gând să o recompenseze în vreun fel pentru tot ce făcuse la bal, după cum nimeni nu făcea niciun gest pentru a o convinge să mai rămână. Or, ea știa prea bine că, odată ieșită de aici, n-avea unde să se ducă. Ideea – fugară – că ar trebui, poate, să se reîntoarcă la vilă produse înlăuntrul ei o explozie de disperare. Să-l întrebe chiar ea pe Woland despre soarta Maestrului, cum o ispitise Azazello în grădina Aleksandrovski? „Nu, pentru nimic în lume!”, hotărî Margareta.

– Vă doresc tot binele din lume, *Messire,* rosti ea cu glas tare, în vreme ce în sinea ei își spunea: „Cum ies de aici, mă duc drept la râu să mă înec.”

– Stai jos! îi spuse deodată Woland, cu un glas ce nu admitea replică.

Schimbându-se la față, Margareta se așează.

– Poate ai ceva să-mi spui, la despărțire?

– Nu, nimic, *Messire,* răspunse, orgolioasă, Margareta, în afară de faptul că, dacă vă mai pot fi de folos, sunt gata să împlinesc

bucuroasă tot ce doriți. Nu sunt câtuși de puțin ostenită și m-am distrat de minune la bal. Dacă s-ar fi prelungit, mi-aș fi oferit din nou genunchiul, ca să-l atingă cu buzele miile de candidați la spânzurătoare și asasini.

Margareta se uita la Woland, dar îl vedea ca printr-un văl: lacrimile îi împăienjeniseră ochii.

– Răspuns corect! Absolut corect! strigă Woland cu un glas răsunător și teribil. Uite cum trebuie gândit!

– Răspuns corect! repetă ca un ecou suita lui Woland.

– Ai trecut testul cu bine, urmă Woland. Să nu ceri, nicicând, nimic de la nimeni! Nicicând, nimic, și cu deosebire de la cei mai puternici decât dumneata. Ei sunt cei chemați să ofere și să dea! Stai jos, femeie mândră! Woland smulse halatul greu de pe umerii Margaretei, și ea se pomeni din nou așezată pe pat, lângă el. Așadar, Margot, urmă Woland îmblânzindu-și glasul, ce răsplată vrei pentru faptul că ai fost amfitrioană la balul meu? Pe care l-ai diriguit goală-pușcă? La ce preț îți estimezi genunchiul? Ce prejudicii ți-au produs oaspeții mei, pe care adineauri i-ai numit candidați la spânzurătoare? Vorbește! Vorbește chiar acum, fără sfială, pentru că eu sunt cel ce îți cere să o faci.

Inima se zbătu în pieptul Margaretei și ea suspină din adânc. Reflecta.

– Ei, hai, curaj! o îndemnă Woland. Zădărăște-ți puțin fantezia, pune-o la lucru! Simplul fapt de a asista la lichidarea acelui netrebnic de baron, putred până-n măduva oaselor, și merită o răsplată, or dumneata mai ești și femeie. Deci?

Margareta își recăpătase suflul și era gata să dea glas cuvintelor atât de dragi și atât de descântate în tainițele sufletului ei, când deodată se făcu lividă, deschise gura și făcu ochii mari. „Frida! Frida! Frida! îi striga în urechi o voce necunoscută, obsesivă și rugătoare. Mă cheamă Frida!” Și poticnindu-se în rostirea cuvintelor, Margareta îngăimă:

– Așadar, aș putea… Aș putea să vă rog… în legătură cu un anumit lucru?…

– Să ceri, să ceri, *mia donna,* răspunse Woland cu un surâs plin de simpatie, da, poți să ceri orice anumit lucru!

Ah, cât de iscusit și de distinct accentuase Woland, repetându-le, cuvintele Margaretei: „un anumit lucru”!

Margareta suspină din nou și zise:

– Vreau ca Fridei să nu i se mai pună pe noptieră batista cu care și-a asfixiat copilul.

Motanul își înalță ochii spre cer și oftă zgomotos, dar nu zise nimic, aducându-și aminte, pesemne, de urechea sucită în timpul balului.

– Având în vedere, spuse Woland surâzând, că posibilitatea de a fi fost mituită de toanta aia de Frida e, firește, absolut exclusă – așa ceva nu cadrează cu demnitatea dumitale de regină –, drept să spun, nici nu mai știu ce să fac. Pesemne nu-mi rămâne decât o singură soluție: să mă aprovizionez cu un maldăr de cârpe și să astup cu ele toate crăpăturile din odaie!

– Ce vreți să spuneți, *Messire?* se miră Margareta, auzind aceste cuvinte într-adevăr de neînțeles.

– Întru totul de acord cu dumneavoastră, *Messire,* se vârî hodoronc-tronc în vorbă motanul, cu cârpe!

Și, de exasperare, izbi cu laba în masă.

– Vorbesc despre mizericordie, își lămuri spusele Woland, fără să-și desprindă ochiul scânteietor de pe chipul Margaretei. Uneori, când te aștepți mai puțin și cu extremă perfidie, mizericordia își face apariția și se furișează prin cele mai înguste crăpături. Iată de ce pomeneam de cârpe...

– Și eu tot de cârpe ziceam! exclamă motanul, îndepărtându-se, pentru orice eventualitate, de Margareta și protejându-și urechile cu labele mânjite de cremă trandafirie.

– Marș de-aici! îi zise Woland.

– Încă nu mi-am băut cafeaua, obiectă motanul, cum adică marș? Oare să fie cu putință, *Messire,* și încă într-o noapte festivă, ca mesenii să fie sortați în două categorii? Unii cu gradul întâi, iar alții, cum zicea acel frige-linte de trist bufetier, cu grad secund de prospețime?

– Gura, îi ordonă Woland și, întorcându-se spre Margareta, o întrebă: să înțeleg că ești de o bunătate ieșită din comun? Un model de moralitate?

– Nu, spuse cu glas energic Margareta, știu prea bine că, în prezența dumneavoastră, n-am cum să fiu decât sinceră, și vă răspund sincer: sunt o ființă frivolă. Am intervenit pentru Frida numai pentru că am avut imprudența de a-i insufla, cu prea multă siguranță de sine, o speranță. Ea așteaptă, *Messire,* ea crede în puterea mea. Și dacă rămâne dezamăgită, voi fi într-o situație jalnică. N-o să am parte de liniște toată viața. N-am ce face! Așa a fost să fie!

– Aha, zise Woland, acum înțeleg.

– Deci veți da curs rugăminții mele? întrebă încet Margareta.

– În niciun caz, răspunse Woland. La drept vorbind, dragă regină, aici s-a produs un mic *quiproquo.* Fiecare departament cu lucrurile ce țin de resortul lui. Nu neg că posibilitățile noastre sunt destul de mari, cu mult mai mari decât presupun, îndeobște, unii oameni nu prea perspicace…

– Ce-i drept e drept: cu mult mai mari! nu se putu abține să-și vâre coada motanul, foarte mândru, pesemne, de posibilitățile lui.

– Ai de gând să taci odată, dracu’ să te ia?! îl reprimă Woland, după care reluă: Ce sens ar avea să intervin în treburile care incumbă, așa cum spuneam, unui alt departament? Nu voi face, așadar, ce mi-ai cerut. Dumneata o vei face!

– Dar, venind de la mine, va avea un asemenea demers sorți de izbândă?

Azazello strecură o privire ironică spre Margareta, dădu imperceptibil din capul lui roșcat și fornăi discret.

– Treci la fapte, ce mai tura-vura, mormăi Woland și, răsucind globul, examină un nu știu ce detaliu, vrând în mod vădit să arate că el, unul, se ocupa de cu totul altceva.

– Ei bine, Frida… îi suflă Koroviev.

– Frida! strigă Margareta, cu glas pătrunzător.

Ușa se dădu de perete și o femeie despletită, goală, sobră acum, dar cu ochi extatici, dădu buzna în odaie, cu brațele întinse convulsiv spre Margareta, care îi spuse maiestuos:

– Ești iertată. Nu ți se va mai arăta batista.

Frida scoase un țipăt strident, se prăvăli pe dușumea și se prosternă cu brațele în cruce dinaintea Margaretei. Woland făcu un semn cu mâna, și Frida dispăru.

– Mulțumesc, rămâneți cu bine! spuse Margareta, și se ridică.

– Ei bine, Behemoth, vorbi Woland, să nu profităm, într-o noapte festivă, de timiditatea unei persoane total lipsite de simț practic. Și, întorcându-se spre Margareta: Chestia asta cu Frida nu contează, în ce mă privește, n-am făcut nimic. Ce vrei pentru dumneata?

Momentul de tăcere ce urmă fu întrerupt de Koroviev, care îi șopti Margaretei la ureche:

– Neprețuită *mia donna,* de data asta vă sfătuiesc să fiți mai rezonabilă! Nu de alta, dar șansa vă poate scăpa printre degete!

– Vreau ca imediat, în clipa asta, să-mi fie restituit amantul meu, Maestrul, rosti Margareta, al cărei chip se crispă.

O pală de vânt se iscă în odaie, aplecând flacăra lumânărilor

din candelabre, perdeaua grea de la fereastră glisă într-o parte, fereastra se deschise larg și sus de tot, în depărtările tăriei, se ivi luna, dar nu cea cu chip palid, a zorilor, ci luna plină a miezului de noapte. Pe podea, sub fereastră, se contură, ca o năframă verzuie, o pată de lumină nocturnă, și în mijlocul ei apăru musafirul de noapte al lui Ivanușka, cel ce își zicea „Maestrul”. Își păstrase vestimentația de spital – halat și teniși –, iar pe cap avea tichia lui neagră, de care nu se despărțea niciodată. Obrajii nerași îi zvâcneau convulsiv; se uita chiorâș, cu ochi tulburi și speriați, la luminile candelabrelor, în timp ce volbura lunii dansa în jurul lui.

Margareta îl recunoscu imediat. Cu un geamăt, își împreună mâinile și alergă la el. Îi sărută fruntea și buzele, își lipi chipul de obrazul lui țepos și lacrimi îndelung reținute îi curgeau șiroaie pe față. Nu pronunță decât un singur cuvânt, pe care îl repetă fără șir:

– Tu... tu... tu...

Maestrul o îndepărtă de la sine și zise cu glas surd:

– Nu plânge, Margot, nu mă tortura și tu, oricum sunt grav bolnav. Și puse o mână de pervaz, de parcă s-ar fi pregătit să sară îndărăt, în noapte, dar apoi, după ce examină cu luare-aminte personajele din jur, strigă, cu chipul crispat: Mi-e frică, Margot... Halucinațiile au reînceput...

Margareta, pe care suspinele o sufocau, murmură cu glas gâtuit:

– Nu, nu, nu... nu-ți fie teamă de nimic! Sunt aici! Sunt lângă tine!

Abil și discret, Koroviev strecură un scaun îndărătul Maestrului, care se prăbuși pe el. Margareta căzu în genunchi, se lipi de iubitul ei și se simți parcă mai liniștită. Copleșită de emoție, nici nu remarcase că nu mai era goală: avea pe ea mantia neagră de mătase. Maestrul își lăsase capul în jos și contempla dușumeaua cu ochi sumbri și bolnavi.

– Nimic de zis, bine l-au mai aranjat, vorbi după un răstimp de tăcere Woland. Și îi ordonă lui Koroviev: Cavalere, dă-i omului ăstuia ceva de băut.

Cu glas tremurând, Margareta îl conjură pe Maestru să accepte:

– Bea, bea! Ți-e teamă? Nu, nu, crede-mă, vor să te ajute!

Bolnavul duse paharul la buze și bău conținutul, dar mâna îi tremură și paharul gol se făcu țăndări la picioarele lui.

– Semn bun! Semn bun! îi șopti Koroviev Margaretei, uite că deja își vine în fire.

Într-adevăr, privirea bolnavului nu mai părea atât de sălbatică și de rătăcită.

– Ești chiar tu, Margot? întrebă vizitatorul selenar.

– Să nu te îndoiești, eu sunt, răspunse Margareta.

– Încă un pahar! ordonă Woland.

După ce Maestrul dădu de dușcă și cel de-al doilea pahar, ochii lui redeveniră vii și inteligenți.

– Ei, acum e cu totul altceva, zise Woland mijindu-și ochii. O să putem sta de vorbă. Cine ești dumneata?

– Acum sunt un nimeni, răspunse Maestrul, și un rictus îi schimonosi chipul.

– De unde vii?

– Vin din casa tristeții. Sunt bolnav psihic, răspunse noul sosit.

Margareta nu putu îndura aceste cuvinte și izbucni iarăși în plâns. După o vreme, ștergându-și ochii, strigă:

– Oribil! E oribil ce spui! *Messire,* aveți în față un maestru, vă asigur. Vindecați-l, o merită.

– Dumneata știi cu cine vorbești în clipa de față? Știi unde te afli? îl chestionă Woland pe vizitator.

– Știu, răspunse Maestrul, la casa de nebuni am avut un vecin, Ivan Bezdomnîi. El mi-a vorbit despre dumneavoastră.

– Da, într-adevăr, spuse Woland, am avut plăcerea să-l întâlnesc pe acest tânăr la Patriarșie prudî. Era cât pe-aci să mă scoată din minți, demonstrându-mi că nu exist! Dar dumneata, sper, ești convins că eu sunt chiar eu?

– Nu-mi rămâne decât să vă cred, spuse nou-venitul. Deși, evident, ar fi mult mai liniștitor dacă v-aș putea considera efectul unei halucinații. Scuzați-mă, adăugă Maestrul, dezmeticindu-se.

– Ei bine, dacă ți se pare liniștitor, consideră-mă ca atare, concedă, îndatoritor, Woland.

– Nu, nu! strigă Margareta speriată, scuturându-l pe Maestru de umăr, ia-ți seama! În fața ta e chiar el!

Motanul găsi că era momentul să intervină în conversație.

– Eu, dimpotrivă, spuse el, semăn leit cu o halucinație. Uitați-vă la profilul meu în clar de lună. Motanul se strecură în fasciculul de lumină ce răzbătea prin geam și vru să adauge ceva, dar fu rugat să tacă, invitație la care răspunse: Foarte bine, foarte bine, sunt gata să tac. Voi fi halucinație taciturnă.

Și tăcu.

– Dar spune-mi, de ce îți spune Margareta „Maestre”? întrebă Woland.

Celălalt răspunse, zâmbind:

– E o slăbiciune ce poate fi iertată. Are o opinie mult exagerată despre un roman pe care l-am scris.

– Un roman despre ce?

– Despre Pontius Pilat.

Limbile de foc ale lumânărilor tresăltară din nou și vesela de pe masă zăngăni. Woland izbucnise într-un râs tunător, dar acest râs nu înspăimântă și nici măcar nu miră pe nimeni. Ba motanul, dintr-un motiv numai de el știut, aplaudă.

– Despre cine? Despre ce? spuse Woland, redevenind grav. În epoca noastră? Aiuritor! N-ai putut găsi alt subiect? Dă-mi voie să arunc o privire!

Și Woland întinse mâna, cu palma deschisă.

– Din păcate, mi-e imposibil, răspunse Maestrul. L-am ars.

– Iartă-mă, dar nu te cred, răspunse Woland. E cu neputință: manuscrisele nu ard. Și, întorcându-se spre motan, spuse: Behemoth, dă încoace romanul.

Cât ai clipi, motanul sări de pe scaun și toți văzură că fusese așezat pe un voluminos teanc de manuscrise. Îi prezentă lui Woland tomul de deasupra, înclinându-se curtenitor. Margareta începu să tremure și, din nou emoționată până la lacrimi, strigă:

– Iată-l! Manuscrisul tău! Iată-l!

Se aruncă spre Woland și adăugă cu admirație:

– Sunteți atotputernic, atotputernic!

Woland luă manuscrisul ce i se întindea, îl întoarse, îl puse tăcut deoparte și îl privi grav pe Maestru. Dar acesta, din cine știe ce motiv, era din nou pradă angoasei și melancoliei. Se ridică, frângându-și mâinile, și gemu, cu ochii la luna din depărtare:

– Nici într-o noapte cu lună ca asta n-am parte de liniște; de ce m-ați tulburat? O, zei, o, zei!…

Agățându-se de halatul Maestrului, Margareta se lipi de el și începu să suspine și ea, cu ochii înotând în lacrimi de durere:

– Doamne, de ce? De ce remediul acela nu ți-a fost de niciun ajutor?

– Nu-i nimic, nu-i nimic, nu-i nimic, șopti Koroviev, șerpuind în jurul Maestrului, nu-i nimic, nu-i nimic… Încă un păhărel. Am să iau și eu unul, ca să-ți țin companie.

În lumina lunii, păhărelul păru că face cu ochiul și îi fu de

ajutor Maestrului. Bolnavul își reluă locul pe scaun și chipul lui căpătă o expresie calmă.

– Ei, acum totul e limpede, zise Woland, ciocănind în manuscris cu degetul lui lung.

– Cât se poate de limpede, confirmă motanul, uitându-și promisiunea de a rămâne o halucinație taciturnă. Acum, linia directoare a acestui opus e, pentru mine, clară ca apa de izvor. Tu ce ai de spus? îl descusu el pe Azazello, care tăcea.

– Eu zic, fonfăi acesta, că ar fi o idee bună să te înecăm.

– Ai milă, Azazello, îl rugă motanul, și nu-i da stăpânului această idee. De nu, îți jur că o să te bântui noapte de noapte, în aceleași sumare odăjdii selenare ca și bietul Maestru, făcându-ți semne și chemându-te să mă urmezi. Cum ți-ar plăcea așa ceva, o, Azazello?

– Așadar, Margareta, reluă Woland, spune tot ce ai de spus.

Ochii Margaretei se aprinseră și ea spuse cu glas rugător:

– Îmi îngăduiți să schimb câteva vorbe cu el?

Woland încuviință din cap și Margareta, lipindu-și buzele de urechea Maestrului, îi șopti ceva. Se auzi cum el îi răspunse:

– Nu, e prea târziu. Nu mai vreau nimic de la viață decât să te pot vedea. Dar te sfătuiesc încă o dată: părăsește-mă. Vei fi un om pierdut dacă rămâi cu mine.

– Nu, n-am să te părăsesc, răspunse Margareta și, întorcându-se spre Woland, spuse: Vă rog să faceți în așa fel, încât să ne întoarcem din nou în subsolul nostru de pe ulicioara din Arbat, și lampa să fie aprinsă, și totul să fie cum a fost.

Maestrul izbucni în râs și, luând în mâini capul ciufulit al Margaretei, spuse:

– Ah, nu luați seamă la ce îndrugă această sărmană femeie, *Messire.* În acel demisol locuiește de mult altcineva și, îndeobște, niciodată nu se întâmplă ca totul să fie cum a fost. Își lipi obrazul de capul prietenei sale și o îmbrățișă, murmurând: Sărmana, sărmana de tine…

– Nu se întâmplă niciodată, spui? rosti Woland. Așa e. Dar putem încerca. Azazello!

Brusc, din tavan se prăbuși pe podea un individ numai în cămașă și izmene, complet zăpăcit, părând pe punctul de a-și pierde mințile. Avea – ne putem întreba de ce – un chipiu pe cap, iar în mână – un geamantan. Chircit, tremura de frică.

– Mogarîci? îl întrebă Azazello pe omul căzut din cer.

– Aloizi Mogarîci, răspunse acesta dârdâind.

– Dumneata ești cel care, după ce ai citit articolul criticului Latunski despre romanul acestui om, ai trimis un denunț scris împotriva lui, pretinzând că păstrează acasă literatură clandestină? întrebă Azazello.

Noul venit se făcu vânăt și lacrimi de căință îl podidiră.

– Îți ardea buza după acele două odăițe, nu-i așa? fonfăi Azazello pe tonul cel mai cordial de care era capabil.

Un miorlăit de pisică turbată răsună în încăpere, și Margareta își înfipse unghiile în obrajii lui Mogarîci, țipând cu glas pătrunzător:

– Na! Să înveți ce e aia o vrăjitoare!

Un moment de confuzie surveni.

– Încetează! strigă Maestrul, cu glas plin de suferință. Margot, ce faci tu e infamant!

– Protestez, nu e nimic infamant! urlă motanul.

Koroviev o trase pe Margareta la o parte.

– Am amenajat o baie... strigă clănțănind din dinți însângeratul Mogarîci, și, de groază, prinse a turna verzi și uscate: numai zugrăveala cât... și dezinfecția... piatra vânătă...

– E foarte bine că ai amenajat baia, zise aprobator Azazello, Maestrul chiar are trebuință să facă băi. Apoi răcni: Afară!

Pe dată Mogarîci se răsturnă cu labele în sus și zbură din dormitorul lui Woland prin fereastra deschisă.

Făcând ochii mari, Maestrul spuse cu jumătate de glas:

– Oho, asta-i mult peste ce-mi povestea Ivan! Complet aiurit, își roti privirile prin odaie și, în cele din urmă, îl întrebă pe motan: Iartă-mă, tu... dumneata ești... se bâlbâi el, neștiind cum se cuvine să i se adreseze unei feline, tutuind-o sau ba. Dumneata ești motanul care s-a urcat în tramvai?

– În persoană, confirmă flatat motanul și adăugă: sunt încântat să vă aud adresându-vă atât de politicos unui motan. De obicei, din motive cu totul de neînțeles, lumea li se adresează motanilor cu „tu”, deși niciun motan n-a băut nicicând *Bruderschaft* cu nimeni.

– Am impresia, spuse cu glas nesigur Maestrul, că dumneata nu prea ești, de fapt, motan... Mă tem că la spital se va observa lipsa mea, adăugă el timid, adresându-i-se lui Woland.

– Haida-de! De ce să se observe?! îl liniști Koroviev, în vreme ce niște hârtii și registre își făcură apariția în mâinile lui. E istoricul cazului dumitale?

– Da.

Koroviev azvârli istoricul în cămin.

– *Dixit.* Nu mai există documentul – nu există nici omul, spuse, cu un aer satisfăcut, Koroviev. Iar asta e cartea de imobil a proprietarului casei unde ai locuit?

– D-da… Da.

– Ia să vedem cine-i trecut aici? Aloizi Mogarîci? Koroviev suflă peste pagina cărții de imobil. Un-doi – și nu mai e, ba vă rog să luați notă că nici n-a fost vreodată. Iar dacă antreprenorul acela, proprietarul dumitale, se va arăta mirat, spune-i că Aloizi i s-a năzărit în vis. Mogarîci? Care Mogarîci? N-a existat niciun Mogarîci. Și registrul înșiretat se evaporă din mâinile lui Koroviev. E deja în sertarul antreprenorului.

– Ați spus foarte bine, zise Maestrul, uluit de perfecțiunea pasei lui Koroviev, nu mai există documentul – nu există nici omul. Deci eu nu exist: n-am niciun fel de acte.

– Scuze, strigă Koroviev, dar tocmai asta e o halucinație! Iată identitatea dumneavoastră.

Și Koroviev îi întinse Maestrului documentele de identitate. Apoi îi șopti mieros Margaretei:

– Iată și avutul dumneavoastră, Margareta Nikolaevna. Și îi întinse Margaretei un caiet cu marginile arse, un trandafir uscat, o fotografie și, cu deosebită grijă, un carnet de economii. Zece mii, cât ați binevoit să depuneți, Margareta Nikolaevna. N-avem nevoie de banii altora.

– Să mi se usuce labele dacă o să mă ating vreodată de bani străini! exclamă, împăunându-se, motanul, și prinse să danseze pe geamantan, ca să îndese în el toate exemplarele romanului atât de încercat.

– Și actele dumneavoastră, urmă Koroviev, întinzându-i Margaretei documentele.

Apoi se întoarse spre Woland și raportă respectuos:

– Asta-i tot, *Messire!*

– Nu, nu e tot, replică Woland, desprinzându-se din contemplarea globului său. Ce dorești, *mia donna,* să fac cu suita dumitale? Personal, n-am nevoie de ea.

În clipa aceea, prin ușa deschisă irupse în încăpere Natașa, goală-pușcă și, cu mâinile împreunate, strigă:

– Fiți fericită, Margareta Nikolaevna! Îl salută pe Maestru printr-un gest cu capul, apoi se întoarse iarăși spre Margareta: Am știut tot timpul unde mergeați!

– Menajerele știu totul, remarcă motanul ridicând laba cu un

aer important. Greșește cine crede că sunt oarbe.

– Ce vrei tu, Natașa? întrebă Margareta. Întoarce-te la vilă.

– Margareta Nikolaevna, inimioara mea, spuse cu lacrimi în glas Natașa, căzând în genunchi, rugați-i – și aruncă o privire cu coada ochiului spre Woland – să mă lase să rămân vrăjitoare. Nu mai vreau la vilă! Nu mă mărit nici cu inginerul, nici cu tehnicianul! Ieri, la bal, domnul Jacques mi-a cerut mâna.

Natașa desfăcu pumnul, lăsând să se vadă o grămăjoară de monede de aur.

Margareta ridică o privire întrebătoare spre Woland. Acesta dădu aprobator din cap. Atunci Natașa sări de gâtul Margaretei, îi aplică o pupătură sonoră pe obraz și, cu un strigăt triumfător, ieși în zbor pe fereastră.

În locul Natașei își făcu apariția Nikolai Ivanovici. Își recăpătase înfățișarea de om, dar era extrem de sumbru și chiar, s-ar putea spune, iritat.

– Iată pe cine o să concediez cu deosebită plăcere, zise Woland, privindu-l cu repulsie pe Nikolai Ivanovici, chiar cu enormă plăcere, într-atât încurcă locul aici.

– Vă rog să-mi eliberați o adeverință, spuse, cu un aer rătăcit, dar foarte insistent, Nikolai Ivanovici, din care să rezulte unde mi-am petrecut noaptea precedentă.

– Pentru uzul cui? întrebă sever motanul.

– Pentru uzul miliției și al consoartei mele, răspunse ferm Nikolai Ivanovici.

– De regulă, noi nu eliberăm adeverințe, spuse motanul încruntându-se, dar pentru dumneata, fie, vom face o excepție.

Nu apucă Nikolai Ivanovici să se dezmeticească bine, că Hella, tot goală-pușcă, se și așezase la mașina de scris, iar motanul îi dicta:

– Adeverim prin prezenta că posesorul acestui document, Nikolai Ivanovici, și-a petrecut noaptea precedentă la Balul lui Satan, fiind cooptat în calitate de mijloc de locomoție… Deschide o paranteză, Hella, și adaugă: „vier”. Semnătura – Behemoth.

– Dar data? chițcăi Nikolai Ivanovici.

– Noi nu punem date. Datată, hârtia își pierde valabilitatea, replică motanul, semnând adeverința.

Apoi luă, nu se știe de unde, o ștampilă, suflă asupra ei după toate regulile artei și aplică pe hârtie apostila „Achitat”, după care i-o înmână lui Nikolai Ivanovici, care dispăru fără urmă.

În locul lui își făcu intrarea un personaj cu totul neașteptat.

– Ăsta cine mai e? întrebă cu dezgust Woland, protejându-și cu o mână ochii de lumina lumânărilor.

Varionuha lăsă capul în jos, suspină și zise cu glas slab:

– Lăsați-mă să plec. Nu pot fi vampir. Atunci, cu Hella, era cât pe-aci să-l dăm morții pe Rimski! Nu sunt un om sângeros. Lăsați-mă să plec.

– Ce tot îndrugă individul? întrebă, cu sprâncenele încruntate, Woland. Rimski? Care Rimski? Ce-i cu bazaconiile astea?

– Nu vă impacientați, vă rog, *Messire,* spuse Azazello. Apoi se întoarse spre Varionuha: Să nu fii mitocan la telefon. Să nu spui minciuni la telefon. E clar? N-o să se mai repete?

De bucurie, totul se învălmăși în mintea lui Varionuha. Cu chipul radios, fără să știe prea bine ce spune, bâigui:

– Doamne... adică, vreau să zic... Majestatea voa... chiar acum, după prânz...

Varionuha își strânse mâinile la piept, privindu-l rugător pe Azazello.

– Bine. Marș acasă! spuse acesta, și Varionuha se topi în văzduh.

– Acum lăsați-mă singur cu ei doi, ordonă Woland, arătând spre Maestru și spre Margareta.

Ordinul fu executat pe loc. După un scurt răstimp de tăcere, Woland i se adresă Maestrului:

– Așadar, din nou în demisolul de pe Arbat? Dar cine o să scrie? Și visurile dumitale? Inspirația?

– Nu mai am visuri și nici inspirație, răspunse Maestrul, nimic pe lume nu mă mai interesează, în afară de ea – și își lăsă iarăși mâinile pe capul Margaretei. M-au frânt. Mi s-a urât de toate, și vreau îndărăt, în demisol.

– Dar romanul dumitale despre Pilat?

– Am început să detest acest roman, răspunse Maestrul. Am suferit prea mult din pricina lui.

– Te implor, îl rugă cu lacrimi în glas Margareta, nu vorbi așa. De ce mă chinuiești? Doar știi că am mizat cu viața pe lucrarea asta a ta. Și adăugă, adresându-i-se lui Woland: Nu-l ascultați, *Messire,* e prea istovit.

– Dar de scris trebuie să scrii ceva, totuși!? spuse Woland. Dacă nu mai ai nimic de spus despre procuratorul acela, scrie, de pildă, despre acest Aloizi.

Maestrul zâmbi.

– Lapșionnikova nu va publica așa ceva, și apoi subiectul e

total neinteresant.

– Și din ce-o să trăiți? Vă paște o sărăcie lucie.

– Cu atât mai bine, cu atât mai bine, răspunse Maestrul. O atrase spre sine pe Margareta, o cuprinse pe după umeri și adăugă: Până la urmă o să-i vină mintea la cap și o să plece de la mine…

– Nu cred, spuse Woland printre dinți. Așadar, omul care a scris istoria lui Pontius Pilat se întoarce într-un demisol cu gând să zacă acolo, lângă veioză, trăind în mizerie?

Margareta se depărtă de Maestru și spuse cu patos:

– Am făcut tot ce-am putut și, chiar acum, i-am sugerat cea mai seducătoare soluție. Dar el refuză tot, fără alegere.

– Știu ce i-ai șoptit la ureche, spuse Woland, dar nu e soluția cea mai seducătoare. Iar pe dumneata te anunț, i se adresă el, zâmbind, Maestrului, că dinspre partea acestui roman o să mai ai niște surprize.

– Iată un lucru foarte trist, spuse Maestrul.

– Nu, nu, nu e nimic trist, zise Woland, nu ai temei pentru niciun fel de temeri. Ei bine, Margareta Nikolaevna, totul e pus la cale și împlinit. Mai ai vreo pretenție față de mine?

– Oh, *Messire,* cum puteți?…

– Uite, ia asta ca amintire de la mine, zise Woland și extrase de sub pernă o mică potcoavă de aur, bătută cu diamante.

– Nu, nu – pentru ce asta?!

– Vrei să ne supărăm? întrebă Woland, zâmbind.

Cum mantia nu avea buzunare, Margareta înveli potcoava într-un șervețel, improvizând un fel de bocceluță.

În clipa aceea ceva păru să o intrige și, uitându-se pe fereastră la luna ce continua să strălucească fără păs, spuse:

– E ceva ce nu înțeleg… ai zice că suntem tot în miez de noapte. Or, parcă ar fi trebuit să fie de mult dimineață?!

– Într-o noapte de sărbătoare, e plăcut să oprești puțin timpul, răspunse Woland. Și acum, vă doresc fericire.

Margareta își întinse, într-o atitudine de rugă, ambele brațe spre Woland, dar nu îndrăzni să se apropie de el și strigă aproape neauzit:

– Adio! Adio!

– La revedere, spuse Woland.

Margareta, în mantia ei neagră, și Maestrul, în halatul de spital, trecură în coridorul apartamentului giuvaiergeresei, unde pâlpâia o lumânare și unde îi aștepta suita lui Woland. Când

ajunseră în antreu, Hella aduse valiza cu romanul și modicul avut al Margaretei. Motanul o ajuta. În ușa apartamentului, Koroviev își luă rămas-bun și dispăru. Ceilalți îi însoțiră pe scara pustie la ora aceea. În momentul când ajunseră pe palierul etajului al doilea, se auzi o ușoară bufnitură, căreia însă nimeni nu-i dădu atenție. Ajunși la poarta de jos – poarta de la scara 6 –, se opriră; Azazello suflă în sus și, brusc, se pomeniră cu toții în curte, unde lumina lunii nu răzbătea și unde văzură un individ cu cizme și caschetă, care zăcea lungit pe trepte, aparent cufundat într-un somn de plumb, iar la intrarea în imobil – o mașină mare și neagră, cu toate farurile stinse. Prin parbriz se distingea vag silueta cioroiului de câmp.

Tocmai se pregăteau să se instaleze în mașină, când Margareta exclamă, cu glas scăzut, dar deznădăjduit:

– Doamne, am pierdut potcoava!

– Urcați în mașină, spuse Azazello, și așteptați-mă. Mă întorc repede; doar să văd despre ce e vorba.

Și reintră în clădire.

Iată ce se întâmplase: cu puțin timp înainte ca Margareta și Maestrul, împreună cu însoțitorii lor, să fi ajuns pe scară, din apartamentul nr. 48, situat sub cel al giuvaiergeresei, ieși o făptură scundă și uscățivă, ținând în mâini un bidon și o sacoșă. Era Annuška, femeia care, miercurea trecută, spre nenorocirea lui Berlioz, vărsase untdelemnul sub turnichetul din parc.

Nimeni nu știa, și probabil că nimeni nici nu va ști vreodată, cu ce se ocupa, la Moscova, această femeie și din ce trăia. Fapt e că putea fi văzută, zilnic, ba cu bidonul, ba cu sacoșa, ba și cu bidonul, și cu sacoșa, fie la găzărie, fie la piață, dar cel mai adesea în bucătăria apartamentului nr. 48, unde locuia. În plus, toată lumea era la curent cu faptul că oriunde s-ar fi aflat sau ar fi apărut această cucoană, în acel loc se isca numaidecât o dandana ori un scandal, din care pricină era poreclită „Ciuma”.

Annuška-Ciuma se trezea, nu se știe de ce, foarte devreme, iar azi ceva o ridicase din pat chiar înainte de primul cântat al cocoșilor, scurt timp după miezul nopții. Cheia se răsuci în broască, și Annuška își strecură prin ușa întredeschisă nasul, apoi capul, apoi corpul întreg. Tocmai încuiase și dădu s-o ia din loc, când pe palierul de deasupra se trânti o ușă și cineva se rostogoli pe scări drept peste ea, izbind-o cu ceafa de perete.

– Unde te duce dracu’ numai în izmene? urlă Annuška, frecându-și partea dindărăt a țestei.

Omul în lenjerie de corp, cu o caschetă pe scăfârlie și un geamantan în mână, îi răspunse Annușkăi cu ochii lipiți și glas de somnambul:

– Cada! Piatra vânătă! Numai zugrăveala m-a costat o avere! … Apoi izbucni în plâns și zbieră: Afară!

Și se avântă pe scări, dar nu în jos, ci îndărăt, spre fereastra cu geamul spart de piciorul economistului, fereastră prin care zbură, cu picioarele în sus, afară. Uitând și de ceafă, și de tot, Annușka scoase un țipăt și se repezi și ea la geam. Lungită pe burtă, scoase capul afară, așteptându-se să vadă pe asfaltul luminat de felinarul din curte cadavrul zdrobit al omului cu geamantan. Dar asfaltul era curat și neted.

Rămânea de presupus că straniul somnambul zburase din bloc aidoma unei păsări, fără să lase vreo urmă. Cu un gest larg, Annușka își făcu semnul crucii și gândi: „Da, mare belea cu apartamentul ăsta – 50! Nu degeaba vorbește lumea! Halal!”

Nu izbuti să-și ducă la capăt gândul, că ușa de sus se trânti din nou. Annușka se lipi de perete și văzu furișându-se pe lângă ea un cetățean cu barbișon, părând, altminteri, destul de respectabil, dar cu un chip care îi amintea vag Annușkăi de un rât de purcel. Acesta o zbughi pe lângă ea și părăsi palierul prin geam, întocmai ca primul, și, la fel, nici gând să se zdrobească de asfalt. Annușka uitase de ce ieșise din casă; rămase în casa scării, făcându-și cruce, oftând și vorbind de una singură.

Un al treilea personaj, fără barbișon, cu obraji rotunzi, bine rași și cu o cămașă rusească pe el, coborî la rândul lui, tot în fugă și, cât ai zice pește, dispăru, exact ca ceilalți doi, prin fereastră.

Spre lauda Annușkăi, trebuie spus că, foarte curioasă din fire, hotărî să rămână la fața locului, în așteptarea altor minuni. Ușa de deasupra se deschise din nou, dar de data asta pe scări începu să coboare o întreagă companie, și nu precipitat, ci cu pași obișnuiți, cum merg toți oamenii. Annușka se îndepărtă în fugă de geam, coborî până la ușa ei, o deschise repejor, se piti după ea și, în fanta îngustă lăsată ca punct de observație, sclipi ochiul ei devorat de curiozitate.

Un individ cu aer de om bolnav – ori poate că nu era bolnav defel? – dar cu un chip straniu, palid, nebărbierit, cu o tichie neagră și în halat, cobora cu pași nesiguri. Îl sprijinea, precaută, de braț o femeie în sutană neagră, după cum i se păru Annușkăi în întuneric. Dama nu era desculță, dar nici tocmai încălțată, purta niște pantofi străvezii, cu siguranță din import, dar

ferfeniți. Ptiu! Pantofii ca pantofii, dar dama era chiar goală! N-avea nimic pe sub sutană!… „Ăsta zic și eu apartament!” Sufletul Annușkăi cânta, savurând triumful de a doua zi, când avea să le povestească totul vecinilor.

Dama atât de straniu îmbrăcată era urmată de o alta, absolut goală, care căra un geamantan, ajutată de un uriaș motan negru. Annușka își frecă ochii, mai-mai să scape o exclamație de uimire.

Un străin mic de statură, cu un ochi câș, în vestă albă și cu papion, dar fără sacou, încheia, șchiopătând, procesiunea. Toată această companie trecu pe lângă Annușka, în jos, pe scări. În clipa aceea se auzi o bufnitură ușoară. Când zgomotul de pași se stinse, Annușka lunecă de după ușă ca un șarpe, puse bidonul lângă perete, se întinse pe burtă și începu să bâjbâie cu mâinile pe palier. Curând avea în palmă un șervețel, în care era învelit un obiect greu. Annușka nu-și crezu ochilor când despături șervețelul acela. Examină obiectul de aproape și ochii i se aprinseră, întocmai ca ai unui lup hămesit.

Un vârtej se învâlvoră în capul ei. „N-avede, n-aude, ochii lipiți, gura cusută!” S-o duc la nepotu-meu? Ori s-o tai bucățele? … Că pietricelele pot fi desprinse și vândute una pe Petrovka, alta pe Smolenskaia… „N-avede, n-aude, ochii lipiți, gura cusută!”

Annușka piti comoara în sân, apucă bidonul și tocmai se pregătea să se strecoare îndărăt în apartament, amânându-și pe mai târziu periplul în urbe, când dinaintea ei crescu, naiba știe de unde, individul cu vestă albă, fără sacou, care îi șopti încet:

– Dă potcovioara și șervețelul.

– Ce potcovioară, ce șervețel? făcu Annușka, mimând cu iscusință o mare stupefacție. N-am văzut niciun șervețel. Ești beat, cetățene, sau ce?

Fără un cuvânt în plus, omul cu vestă albă își răschiră degetele vârtoase și reci ca barele de sprijin din troleibuz și apoi le încleștă pe gâtlejul Annușkăi, încât niciun strop de aer nu-i mai putu răzbate femeii în plămâni. Bidonul îi lunecă din mâini. Străinul fără sacou o ținu o vreme fără suflare, apoi îi dădu drumul. Annușka trase cu lăcomie aer în piept, apoi zâmbi:

– Ah, da, potcovioara! Acuș! Vasăzică a dumitale era? Am găsit-o pe jos, într-un șervețel, și am pus-o deoparte, să n-o ia careva, că odată ia-o de unde nu-i!

După ce recuperă potcovioara și șervețelul, omul cu piept alb se înclină ceremonios dinaintea Annușkăi, îi strânse viguros

mâna și, cu un accent străin foarte pronunțat, îi mulțumi călduros, cam în următorii termeni:

– Vă sunt extrem de profund recunoscător, *madame.* Această potcoavă e, pentru mine, o amintire nespus de prețioasă. Îngăduiți-mi ca, drept mulțumire pentru că ați păstrat-o, să vă ofer două sute de ruble.

Și scoase pe loc din buzunarul vestei banii, pe care îi înmână femeii. Cu un surâs pierdut pe buze, Annușka țipă sacadat:

– Ah, vă mulțumesc cu plecăciune! *Merci! Merci!*

Cât ai clipi, mărinimosul străin lunecă până pe palierul de dedesubt, dar înainte de a dispărea la cotitură, strigă de jos, de data asta fără niciun accent:

– Auzi, zgripțuroaică bătrână?! Dacă mai culegi vreodată un lucru străin de pe jos, predă-l la miliție, nu-l ascunde în sân!

Cu urechile vuind și cu mintea tulburată de atâtea peripeții, Annușka strigă încă multă vreme, în virtutea inerției, *Merci! Merci! Merci!...* în vreme ce străinul era departe.

Mașina neagră părăsise, și ea, curtea. După ce îi restitui Margaretei cadoul lui Woland, Azazello o întrebă dacă stă comod, apoi își luă rămas-bun. Hella o sărută cu foc pe obraz, iar motanul îi pupă mâna. Toți îi făcură semne de rămas-bun Maestrului, care zăcea inert într-un colț de banchetă, îl salutară amical și pe cioroi, apoi, socotind superfluu să urce din nou scările până în apartament, se topiră în văzduh. Cioroiul aprinse farurile și mașina ieși pe poartă, pe lângă omul care dormea buștean, ca un mort. Luminile mașinii mari și negre se pierdură curând printre celelalte lumini de pe zgomotoasa și insomniaca stradă Sadovaia.

Un ceas mai târziu, la demisolul unei căsuțe mici de pe una din străduțele Arbatului, în odaia din față, unde totul era la fel cum fusese înainte de îngrozitoarea noapte din toamna anului trecut, șezând la masa acoperită, ca întotdeauna, cu catifea verde, sub veioza cu abajur, lângă care era așezată o mică vază cu lăcrămioare, Margareta plângea încet, de fericire, dar și de amar. Își pusese dinainte caietul mușcat de foc, iar lângă el – teancul de manuscrise intacte. Căsuța tăcea. În odaia cea mică de alături, pe canapea, învelit cu halatul de spital, dormea adânc Maestrul. Respira egal și fără zgomot.

După ce plânse pe săturate, Margareta luă unul dintre caietele neatinse și găsi pasajul pe care-l recitise înainte de întâlnirea cu Azazello, sub zidurile Kremlinului. Nu-i era somn.

Mângâia manuscrisul cu tandrețe, cum ți-ai mângâia pisica iubită, îl răsucea în mâini, uitându-se la el din toate părțile, ba zăbovind la foaia de titlu, ba deschizându-l de la sfârșit. O săgetă deodată gândul cumplit că toate acestea nu erau decât o vrajă, că în clipa următoare manuscrisele vor dispărea din fața ei, că se va trezi în dormitorul ei de la vilă și că, trezindu-se, nu va avea altă ieșire decât să alerge să se înece. Dar acest gând fu ultima teroare pe care o trăi – ecoul lungilor suferințe din trecut. Nu dispărea nimic, atotputernicul Woland era într-adevăr atotputernic, și Margareta putea să foșnească – până-n zori, dacă ar fi dorit – filele caietelor, să le contemple, să le sărute și să recitească la nesfârșit acele cuvinte: „Tenebrele venite dinspre Mediterana învăluiseră orașul atât de odios procuratorului…”

Da, tenebrele…

Capitolul XXV
Cum a încercat procuratorul să-l salveze pe Iuda din Kiriath

Tenebrele venite dinspre Mediterana învăluiseră orașul atât de odios procuratorului. Pasarelele ce legau Templul de temutul turn al fortăreței Antonia se mistuiseră, bezna de nepătruns pogorâtă din tării înghițise zeii înaripați ce străjuiau hipodromul, ca și palatul Asmoneilor, cu meterezele lui, cu bazarurile, caravanseraiurile, ulicioarele și helești. Yerushalaymul, marele Yerushalaym, pierise de parcă nici n-ar fi existat vreodată... Negura devora totul, semănând teroarea în tot ce era viu la Yerushalaym și în împrejurimile lui. Un nor straniu, descins dinspre mare, se abătuse peste urbe la sfârșitul acelei zile, a paisprezecea a lunii de primăvară Nisan.

După ce atârnase o vreme cu pântecul lui negru peste Muntele Pleșuv, unde călăii îi țintuiau în pripă pe osândiți, se prăvăli asupra Templului și, de pe colina unde se înălța acesta, își rostogoli valurile de fum spre Orașul de Jos, inundând străzile. Se strecura prin ferestrele înguste, gonindu-i pe trecători de pe ulițele strâmbe în case. Deloc grăbit să-și reverse vlaga, norul cel sumbru se mărginea, până una, alta, să zvârle săgeți de foc. Când câte un fulger spinteca imensa masă de fum negru, în spărtură se detașa măreața stană a Templului, cu acoperișul lui de solzi scânteietori. Dar scăpărarea se stingea într-o clipă, și Templul se scufunda iarăși în beznă. De câteva ori țâșni astfel din hău și tot de atâtea ori se prăbuși îndărăt, de fiecare dată cu un bubuit de cataclism.

Alte jerbe ale tăriilor cuprinse de freamăt decupau din abis palatul lui Irod cel Mare, ce trona în fața Templului, pe colina de vest, și terifiantele lui statui aurite, fără ochi, se detașau pe fundalul negru cu brațele întinse spre cer. Apoi focul celest se topea și loviturile surde ale tunetelor îi împingeau din nou în beznă pe idolii de aur.

Ploaia torențială se porni fără veste și furtuna se prefăcu în uragan. Chiar pe locul unde, la amiază, lângă banca de marmură din grădină, procuratorul stătuse de vorbă cu marele preot, un trăsnet căzu ca o lovitură de tun, frângând un chiparos de parcă ar fi fost o trestie. Odată cu grindina și pulberea de stropi, vântul

răsucea în peristil, sub coloane, lujeri de trandafir, frunze de magnolia, crenguțe frânte și nisip. Uraganul devasta grădina.

Un singur om se afla în acel moment sub coloane, și omul acela era procuratorul.

Nu mai ședea în jilț, era lungit pe un pat lângă o măsuță scundă, încărcată cu bucate și urcioare cu vin. Un al doilea pat se afla în partea opusă a mesei, dar acesta era gol. La picioarele procuratorului se lăbărța o băltoacă roșie, ca de sânge, iar alături – cioburile unui urcior spart, pe care nimeni nu apucase să le strângă. Slujitorul care, înainte de a se fi dezlănțuit furtuna, orânduise masa pentru procurator se fâstâcise sub privirea stăpânului, neliniștit că, poate, nu i-a intrat în voie cu ceva, și procuratorul, supărat, spărsese urciorul de mozaicul pardoselii, reproșându-i cu glas răstit:

– De ce-ți tot ferești ochii când mă servești? Ori ai furat ceva?

Chipul negru al africanului se făcu cenușiu și, cu ochii răvășiți de o teroare mortală, omul începu să tremure atât de cumplit, că era să spargă și el un urcior, dar mânia procuratorului se potolise la fel de repede precum izbucnise. Africanul se repezi să adune cioburile și să șteargă băltoaca, dar procuratorul îl concedie printr-un semn cu mâna și slujitorul se făcu nevăzut. Iar băltoaca rămase acolo.

La izbucnirea uraganului, africanul era ascuns lângă o firidă ce adăpostea statuia unei femei albe, goală și cu capul plecat; îi era teamă să nu se arate într-un moment nepotrivit sub ochii procuratorului, după cum se temea și să nu rateze o eventuală poruncă a acestuia.

Întins pe pat în semiîntunericul așternut de furtună, procuratorul își turna singur vin în cupă, pe care îl bea cu sorbituri prelungi. Din când în când, întindea mâna după câte un coltuc de pâine, pe care îl zdrumica, înghițind firimiturile, sugea carnea unei stridii sau mesteca felii de lămâie și iarăși bea.

Să nu fi fost vuietul trâmbelor de apă, tunetele, ce păreau că amenință să turtească acoperișul palatului, răpăitul grindinei pe treptele terasei, l-ai fi putut auzi pe procurator bolborosind ceva și vorbind cu sine însuși. Și dacă exploziile fugare ale focului ceresc s-ar fi transformat în lumină neîntreruptă, un observator ar fi putut vedea că ochii procuratorului, inflamați de nopțile nedormite din ultima vreme și de vinul băut, exprimau nerăbdarea, că deși contemplau, la răstimpuri, cei doi trandafiri albi înecați în băltoaca roșie de lângă pat, se întorceau

necontenit spre grădină, unde dansau vârtejuri de stropi și nisip: era evident că procuratorul așteaptă pe cineva, și așteaptă cu nerăbdare.

Mai trecu o vreme, și vălul de apă din fața ochilor procuratorului prinse să se destrame. Oricât de furios era, uraganul slăbea treptat. Trosnetele crengilor rupte și izbite de pământ nu se mai auzeau. Tunetele și fulgerele izbucneau tot mai rar. Deasupra Yerushalaymului nu mai atârna linţoliul acela violet cu franjuri albe, ci un cer obișnuit, cu nori de ariergardă. Furtuna se retrăgea spre Marea Moartă.

Acum se puteau auzi distinct și ropotul ploii, și bolborositul apei ce se scurgea prin jgheaburi sau se prăvălea în cascade pe treptele lungi ale scării pe care procuratorul coborâse astăzi pentru a anunța în piață sentința. Și, în sfârșit, se deslușea și susurul havuzului, până atunci abia ghicit. Se lumina. În vălul cenușiu ce se retrăgea în grabă spre răsărit apăruseră câteva ochiuri albastre.

Și atunci, răzbătând prin ropotul acum slab și intermitent al ploii, la urechile procuratorului ajunse un sunet îndepărtat de trâmbițe, aproape acoperit de tropotul câtorva sute de copite. Auzindu-le, procuratorul se foi pe pat și chipul i se învioră. Era ala de cavalerie ce se reîntorcea de pe Muntele Pleșuv și, judecând după zgomotul copitelor, tocmai traversa piața unde fusese anunțată sentința.

În sfârșit, procuratorul auzi și mult așteptații pași. Niște sandale lipăiau pe dalele ude ale scării ce ducea la terasa de sus a grădinii, chiar în fața peristilului. Procuratorul întinse gâtul și ochii îi străluciră de bucurie.

Între cei doi lei de marmură, apăru întâi un cap acoperit de glugă, iar apoi un individ ud leoarcă, într-o pelerină ce i se lipise de corp. Era omul cu care, înainte de pronunțarea sentinței, procuratorul avusese un scurt conciliabul în odaia de taină a palatului și care, în timpul execuției, stătuse așezat pe un taburet cu trei picioare, jucându-se cu o smicea.

Fără a ocoli bălțoacele, omul cu glugă traversă terasa, coborî pe mozaicul peristilului și, ridicând mâna, spuse cu un glas plăcut, de tenor:

– Procuratorului – sănătate și bucurie!

Omul vorbea în latină.

– O, zei! exclamă Pilat. Dar ești ud leoarcă! Ce uragan, urgie, nu alta! Intră imediat și fă-mi favoarea de te schimbă.

Noul sosit dădu gluga pe spate, descoperind un cap complet ud, cu fire de păr lipite de frunte. Un zâmbet politicos i se desenă pe chip când refuză să-și schimbe hainele, susținând că ploicică aceea nu-i putuse pricinui niciun rău.

– Nu vreau să aud nimic! replică Pilat și bătu din palme.

La acest semnal, slujitorii ieșiră cu toții de prin cotloanele unde se pitiseră. Pilat le porunci să aibă grijă de oaspetele lui, iar apoi, numaidecât, să servească ceva bucate fierbinți.

Omului cu glugă nu-i luă prea mult timp să-și usuce părul, să-și schimbe hainele și încălțările, într-un cuvânt, să-și pună în ordine ținuta. Câteva minute mai târziu, reapăru în peristil, drapat într-o mantie militară purpurie, cu sandale uscate; părul îi era pieptănat cu îngrijire.

Între timp, soarele revenise la Yerushalaym și, înainte de a plonja în Mediterana, trimitea raze de bun-rămas spre orașul atât de odios procuratorului, poleind cu aur și treptele terasei. Revenit la viață, havuzul cânta cu glas plin, porumbeii se preumblau din nou pe nisipul aleilor, gângurind, sărind peste rămurelele rupte de uragan și ciugulind cu sârg în țărâna umedă. Băltoaca cea roșie fusese ștearsă, cioburile strânse, iar pe masă aburea un platou cu carne.

– La ordinele procuratorului! spuse oaspetele, apropiindu-se de masă.

– N-o să auzi nimic de la mine până nu iei loc și până nu bei niște vin, răspunse amabil Pilat, făcând semn cu mâna spre celălalt pat.

Vizitatorul se întinse pe pat și unul dintre slujitori îi turnă în cupă din urciorul cu vin roșu, dens. Un altul umplu cupa procuratorului, aplecându-se cu grijă peste umărul lui, după care Pilat îi concedie cu un gest pe amândoi.

În vreme ce vizitatorul se ospăta, Pilat, tot sorbind câte o înghițitură de vin, îl cântărea printre gene. Era un bărbat de vârstă mijlocie, cu chip plăcut, rotund și neted, cu nasul cărnos. Părul lui era de o culoare nedefinită. Acum, când tocmai se zvânta, căpătase o nuanță deschisă. Anevoie ai fi putut stabili naționalitatea acestui vizitator. Principala trăsătură ce-i caracteriza chipul era, probabil, expresia de bonomie, contrazisă însă de ochii lui sau, mai bine zis, nu de ochi în sine, ci de maniera oaspetelui de a-și privi interlocutorul. De regulă, își disimula ochii mici sub pleoapele mijite – cam stranii, ușor tumefiate. Privirea subțire ce răzbătea prin acest filtru strălucea

de o ironie blajină. Totul arăta că musafirul procuratorului era înclinat spre umor. Dar, la răstimpuri, reprimându-și acea lucire galeșă, oaspetele își deschidea larg pleoapele și-și fixa interlocutorul cu o privire insistentă, de parcă ar fi vrut să descopere te miri ce neg apărut din senin pe nasul acestuia. Totul dura doar o clipă, căci numaidecât pleoapele coborau la loc și fanta dintre ele se îngusta, lăsând să se vadă din nou acea lucire blajină, șireată și vag malițioasă.

Vizitatorul nu refuză nici a doua cupă de vin, înghiți cu vădită delectare câteva stridii, gustă din legumele fierte, mâncă o bucată de carne. Îndestulat, lăudă vinul:

– Superbă viță, procuratorule. Dar nu e Falerno?

– E un Cecuba, recolta de acum treizeci de ani, răspunse, îndatoritor, procuratorul.

Cu mâna pe inimă, oaspetele refuză să mai ia fie și o îmbucătură, declarându-se ghiftuit. Pilat își umplu atunci cupa și oaspetele făcu la fel. Ambii convivi vărsară câțiva stropi de vin pe platoul cu carne și procuratorul, ridicându-și cupa, pronunță cu glas tare:

– Pentru noi și în cinstea ta, Cezar, părinte al romanilor, cel mai bun și mai iubit dintre pământeni!

Goliră cupele, iar africanii strânseră de pe masă bucatele, lăsând doar fructele și urcioarele cu vin. Procuratorul îi îndepărtă iarăși printr-un un gest pe slujitori, rămânând singur cu oaspetele său sub colonadă.

– Așadar, zise încet Pilat, ce-mi poți spune despre starea de spirit din orașul acesta?

Involuntar, privirea îi lunecă dincolo de terasele grădinii, unde, la capătul pantei, se estompau colonadele și acoperișurile plate, poleite cu aur de ultimele raze ale soarelui.

– Eu, unul, socot, procuratorule, că acum e satisfăcătoare.

– Așadar, putem fi siguri că nu ne mai pândesc niciun fel de dezordini?

– Siguri putem fi, răspunse oaspetele, privindu-l cu prietenie pe procurator, de un singur lucru pe lumea asta – de puterea marelui cezar.

– Să-i dea zeii viață lungă, îi ținu, prompt, isonul Pilat, și pace tuturor! Tăcu o vreme, apoi reluă: Încât, după opinia dumitale, ne-am putea dispensa de trupe?

– Cohorta Fulminanta ar putea, după mine, să plece, răspunse oaspetele și adăugă: Ar fi bine dacă, de rămas-bun, ar defila pe

străzile orașului.

– Iată o idee excelentă, îl aprobă procuratorul. Poimâine am să le dau ordin să ridice tabăra și am să plec și eu. Deși – jur pe festinul celor doisprezece zei și jur pe lari – aș da mult s-o pot face chiar azi.

– Procuratorul nu prea are la inimă Yerushalaymul? întrebă, blajin, oaspetele.

– Fie-ți milă, exclamă zâmbind procuratorul, nu există pe pământ un loc mai disperat ca acesta! Și nu vorbesc atât de natură și de climat, deși mă îmbolnăvesc de fiecare dată când vin aici – asta ar fi numai jumătate de nenorocire. Dar sărbătorile lor!... Toți acești magi, vrăjitori, făcători de minuni, aceste hoarde de pelerini... Fanatici, lunatici! Câte necazuri mi-a adus numai acest Mesia, pe care, din senin, s-au găsit să-l aștepte tocmai anul acesta! În fiecare clipă, mă pot trezi că sunt martorul unui carnagiu. Cum nu se poate mai dezagreabil!... Îmi petrec viața deplasând trupe, citind plângeri și denunțuri, dintre care cel puțin jumătate sunt împotriva mea. Să mori de plictis, recunoaște! Oh, de n-ar fi slujba la-mpăratul!

– Da, sărbătorile, aici, sunt cam agasante, căzu de acord oaspetele.

– Îmi doresc din tot sufletul să se termine cât mai degrabă, adăugă energic Pilat. Atunci mă voi putea, în sfârșit, întoarce în Cesareea. Vrei să mă crezi, construcția asta zăbăucă – procuratorul arătă cu mâna în lungul colonadei, încât deveni clar că se referă la palatul lui Irod – mă scoate de-a binelea din minți. N-am nici măcar o noapte liniștită aici. Pe nicăieri nu s-a văzut arhitectură mai bizară!... Dar să ne întoarcem la oile noastre. Înainte de toate, blestematul acela de Bar-abbas îți mai face probleme?

La aceste cuvinte, oaspetele își proiectă privirea lui aparte pe obrazul drept al procuratorului. Acesta, însă, se uita cu ochi plictisiți în depărtare, contemplând cu dezgust partea de oraș ce se așternea la picioarele lui, stingându-se, încetul cu încetul, în crepuscul. Atunci privirea oaspetelui se stinse și ea și pleoapele lui coborâră.

– E de presupus, spuse invitatul, în vreme ce pe fruntea netedă îi apărură mici riduri, că Bar a devenit, pentru o vreme, inofensiv ca un miel: nu-i dă mâna să mai facă pe rebelul.

– E prea celebru? întrebă Pilat, schițând un zâmbet.

– Ca întotdeauna, procuratorul merge drept la țintă!

– Dar, în orice caz, remarcă procuratorul cu un aer îngrijorat, ridicând un deget subțire și lung, pe care strălucea un inel cu piatră neagră, va trebui…

– O, procuratorul poate fi sigur că atâta timp cât mă aflu în Iudeea, Bar nu va face un pas fără a fi urmărit…

– Atunci sunt liniștit. De altfel, întotdeauna mă simt liniștit când ești pe aproape.

– Procuratorul e prea bun!

– Și acum, vorbește-mi despre execuție, spuse Pilat.

– Ce ar vrea să știe, mai exact, procuratorul?

– Nu s-au manifestat, din partea gloatei, niscaiva tentative primejdioase, puseuri de răzvrătire? Asta e lucrul esențial, desigur.

– Niciuna, răspunse oaspetele.

– Foarte bine. Ai constatat personal decesul?

– Procuratorul poate fi sigur de asta.

– Dar spune-mi… băutura aceea le-a fost dată înainte de a fi fost atârnați pe stâlpi?

– Da. Dar el – oaspetele închise ochii – a refuzat-o.

– Cine anume? întrebă Pilat.

– Iartă-mă, *hegemon!* exclamă oaspetele. Nu i-am rostit numele? Ha-Nozri.

– Smintitul! se strâmbă Pilat și o vinișoară îi tremură sub ochiul stâng. Să mori pârjolit de soare! La ce bun să refuzi ceea ce ți se oferă în temeiul legii? Și în ce termeni și-a exprimat refuzul?

– A spus – oaspetele închise din nou ochii – că e recunoscător și că nu va învinui pe nimeni pentru moartea lui.

– Recunoscător – cui? Nu va învinui pe cine? întrebă, cu glas surd, Pilat.

– Asta, *hegemon,* n-a mai spus…

– N-a încercat să propovăduiască în prezența soldaților?

– Nu, *hegemon,* de data asta n-a vorbit mult. Singurul lucru pe care l-a spus e că, dintre toate viciile omenești, cel mai grav i se pare a fi lașitatea.

– Ce l-a făcut să zică asta? întrebă Pilat, cu o voce spartă, care-l surprinse pe oaspete.

– Nimeni n-a înțeles. Îndeobște, se purta bizar. Ca întotdeauna, de altminteri.

– În ce consta bizareria?

– Ei bine, căuta tot timpul să prindă privirile celor din jur și,

când te uitai la el, zâmbea. Un zâmbet vag și nesigur.

– Altceva nimic? întrebă Pilat, cu glas răgușit.

– Nimic.

Procuratorul izbi cupa de masă și își turnă vin. După ce o goli până la fund, spuse:

– Uite cum stau lucrurile: deși n-am putut depista, cel puțin până acum, admiratori sau adepți de-ai lui, nu putem pune mâna-n foc că asemenea indivizi nu există.

Oaspetele, care asculta atent, încuviință din cap.

– Drept care, pentru a evita orice fel de surprize, urmă procuratorul, te rog să faci să dispară de pe fața pământului, neîntârziat și fără zarvă, cadavrele celor trei crucificați, care trebuie îngropați în mare taină, departe de orice ochi indiscreți, în așa fel încât să nici nu se mai audă de ei.

– La ordin, *hegemon,* zise oaspetele, care se și ridică spunând: Date fiind importanța misiunii și caracterul ei delicat, îngăduiți-mi să plec chiar acum.

– Nu, mai rămâi un moment, zise Pilat, oprindu-și cu un gest musafirul. Mai avem două chestiuni de rezolvat. Cea dintâi: meritele dumitale considerabile în extrem de dificila activitate și funcție de șef al serviciului secret de pe lângă procuratorul Iudeei mă îndrituiesc – lucru care mă bucură – să raportez despre ele la Roma.

Cu chipul îmbujorat deodată, oaspetele se ridică și, înclinându-se dinaintea procuratorului, spuse:

– Nu fac decât să-mi îndeplinesc misiunea în serviciul împăratului!

– Dar aș vrea să te rog, adăugă Pilat, ca, dacă ți se propune vreun transfer cu avansare, să-l refuzi și să rămâi aici. N-aș vrea pentru nimic în lume să mă despart de dumneata. N-au decât să te recompenseze în alt mod.

– Sunt fericit să slujesc sub ordinele dumitale, *hegemon.*

– Iată un lucru cât se poate de plăcut pentru mine. Și acum, cea de a doua chestiune… Ea se referă la omul acela, zi-i pe nume… Iuda din Kiriath.

Oaspetele lansă spre procurator privirea lui neobișnuită, dar numaidecât, cum se și cuvenea, își lăsă pleoapele în jos.

– Se zvonește, urmă procuratorul coborând glasul, că ar fi luat bani pentru că l-a primit în casă, cu atâta ospitalitate, pe filozoful acesta nebun.

– Urmează să ia, îl corectă încetișor pe Pilat șeful serviciul

secret.

– O sumă mare?

– Asta nimeni nu poate ști, *hegemon.*

– Nici chiar dumneata? întrebă Pilat, cu o uimire admirativă.

– Ei bine, nici chiar eu, răspunse calm oaspetele, dar știu că va primi acești bani diseară. E convocat pentru azi la palatul lui Caiafa.

– Ah, ghiuj lacom din Kiriath! remarcă, zâmbind, procuratorul. Căci e bătrân, nu-i așa?

– Procuratorul nu greșește niciodată, însă de data aceasta se înșală, spuse amabil oaspetele, omul din Kiriath e tânăr.

– Ia te uită! Poți să-mi schițezi un portret în câteva cuvinte? Vreun fanatic?

– O, nu, *hegemon.*

– Așa, deci. Și altceva?

– Are un chip frumos.

– Și mai ce? Poate vreo patimă?

– În orașul ăsta imens, e greu să-i cunoști chiar pe toți, procuratorule…

– Nu, nu, Afranius! Nu-ți minimaliza meritele!

– N-are decât o patimă, *hegemon.* Oaspetele făcu o scurtă pauză. Patima banilor.

– Dar cu ce se ocupă?

Afranius ridică ochii spre plafon, se gândi o vreme, apoi răspunse:

– Lucrează la un zaraf, rudă de-a lui.

– Ah, da. Da, da, da! Procuratorul tăcu, își roti ochii în jur ca să se asigure că nu era nimeni prin preajmă, apoi zise cu glas scăzut: Știu din sursă sigură că în noaptea asta va fi asasinat.

Acum oaspetele nu numai că își ridică strania lui privire spre procurator, dar o și menținu o vreme asupră-i. Apoi spuse:

– Procuratorule, ai exprimat o opinie mult prea flatantă la adresa mea. Mă tem că nu merit un raport elogios la Roma: eu nu dețineam această informație.

– Ești demn de cele mai înalte recompense, declară procuratorul, dar o asemenea informație există.

– Pot îndrăzni să întreb de la cine provine?

– Îngăduie-mi să nu-ți spun deocamdată, cu atât mai mult cu cât e întâmplătoare, de sorginte incertă și, deci, suspectă. Dar eu sunt dator să prevăd totul. Asta mi-e misiunea și, în plus, cred în presimțirile mele, care nu m-au amăgit niciodată. Miezul

informației constă în faptul că unul dintre prietenii de taină ai lui Ha-Nozri, indignat de monstruoasa trădare a acestui cămătar, s-a înțeles cu un grup de complici să-l omoare chiar în această noapte, iar banii pentru trădare să-i azvârle marelui preot, însoțiți de o misivă: „Ia-ți îndărăt arginții blestemați!”

Șeful serviciului secret nu-și mai lansa asupra *hegemonului* privirile lui neașteptate, îl asculta cu ochii mijiți, iar Pilat urmă:

– Imaginează-ți situația. Crezi că marelui preot îi va face plăcere să primească, într-o noapte de sărbătoare, un asemenea cadou?

– Nu numai că n-o să-i facă plăcere, răspunse, zâmbind, oaspetele, dar eu cred, procuratorule, că episodul va stârni un imens scandal.

– Sunt de aceeași părere. Iată de ce te rog să te ocupi de chestiune, adică să iei toate măsurile ce se impun pentru a-i asigura protecția acestui Iuda din Kiriath.

– Ordinul va fi îndeplinit, spuse Afranius, dar trebuie să-l liniștesc pe *hegemon:* proiectul acestor scelerați e, practic, irealizabil. Gândește-te numai – oaspetele se întoarse, apoi reluă – să-l depistezi pe individ, să-l lichidezi, să descoperi ce simbrie a luat, iar apoi să găsești o modalitate de a-i returna banii lui Caiafa, și toate astea într-o singură noapte? În noaptea asta?

– Și totuși, va fi înjunghiat azi, repetă cu obstinație Pilat. Îți spun că am o presimțire! Și presimțirile mele nu m-au amăgit niciodată!

Chipul procuratorului se crispă; cu un gest scurt, își frecă palmele umede.

– La ordinele dumitale, răspunse, docil, oaspetele. Apoi se ridică, își îndreptă statura și, deodată, întrebă grav: Deci, îl vor înjunghia, *hegemon?*

– Da, răspunse Pilat, și toată speranța mea stă în atât de reputata dumitale eficacitate.

Oaspetele își potrivi centura grea sub pelerină și spuse:

– Am onoarea! Îți doresc sănătate și bucurie.

– Ah, da, strigă Pilat cu glas scăzut, cât pe-aci să uit! Ți-am rămas dator, domnule!

Oaspetele făcu o mină mirată.

– Te asigur, procuratorule, că nu-mi datorezi nimic.

– Ba da! La intrarea mea în Yerushalaym, îți amintești… gloata de cerșetori… voiam să le arunc niște bani, dar n-aveam, și am luat de la dumneata.

– O, procuratorule, dar asta e o bagatelă!

– Nici bagatelele nu trebuie uitate.

Pilat se întoarse, își ridică pelerina de pe jilțul din spatele lui, scoase de sub ea o pungă de piele și i-o întinse oaspetelui. Acesta o luă, se înclină și o ascunse sub pelerină.

– Aștept, spuse Pilat, raportul dumitale despre înmormântare, ca și despre cazul Iuda din Kiriath, chiar în noaptea asta. Mă auzi, Afranius, chiar în noaptea asta! Garda va primi ordin să mă trezească de îndată ce vei fi apărut. Te aștept!

– Am onoarea, spuse șeful serviciului secret.

Apoi, întorcându-se, părăsi peristilul. Se auzi scârțâitul nisipului ud sub picioarele lui, apoi al sandalelor pe pardoseala de marmură, când trecu printre cei doi lei. Picioarele lui, apoi corpul și, în sfârșit, gluga dispărură. Abia atunci procuratorul observă că soarele se făcuse nevăzut și că peste palatul lui Irod căzuse amurgul.

Capitolul XXVI
Înmormântarea

Se prea poate ca tocmai amurgul să fi fost cauza schimbării brutale ce se produsese în înfățișarea procuratorului. Ai fi zis că îmbătrânise brusc, umbla cocârjat și, pe deasupra, părea bântuit de o mare neliniște. Aruncă o privire alarmată în jur și, fără vreun motiv aparent, tresări văzând jilțul gol, pe speteaza căruia își pusese mantia. Noaptea festivă se apropia, umbrele serii își întețeau jocul și, pesemne, ostenit cum era, procuratorului i se năzărise că cineva ședea în jilțul acela. Cedând unui puseu de lașitate, clinti ușor mantia. Apoi îi dădu drumul și începu să măsoare cu pași iuți peristilul, ba frecându-și mâinile, ba revenind precipitat la masă și turnându-și vin, ba oprindu-se și contemplând cu ochi goi mozaicul, de parcă ar fi încercat să descifreze în el cine știe ce scriere tainică.

Pentru a doua oară în ziua aceea cădea pradă frământărilor. Apăsându-și tâmplele, sub care, din migrena infernală de azi-dimineață, rămăsese doar o durere surdă, mocnită, procuratorul se căznea să priceapă de unde venea această suferință lăuntrică. Și înțelese numaidecât, dar încercă să se autoamăgească. Era limpede că astăzi lăsase să lunece pe lângă el ceva fără întoarcere și acum voia să suplinească acea pierdere prin niște reacții mediocre, insignifiante și, mai cu seamă, tardive. Iar autoamăgirea consta în faptul că procuratorul se străduia să se convingă pe sine însuși că acțiunile din cursul serii erau nu mai puțin importante decât sentința de azi-dimineață. Cu prea puțin succes, însă.

În timpul unei asemenea curse prin încăpere, se opri brusc și fluieră. Ca răspuns, un lătrat răgușit răsună din umbră și din grădină sări pe terasă un câine uriaș, cu urechi ascuțite și blană cenușie, purtând o zgardă cu ținte aurite.

– Banga, Banga! îl chemă cu glas scăzut procuratorul.

Câinele se ridică pe labele dindărăt, iar pe cele de dinainte le puse pe umerii stăpânului, gata să-l doboare la podea. Apoi îl linse pe obraz. Procuratorul se așeză în jilț. Banga, cu limba atârnând și respirația sacadată, se culcă la picioarele stăpânului. Bucuria ce-i lucea în ochi voia să spună că furtuna, singurul lucru din lume de care se temea neînfricatul câine, trecuse și, de

asemenea, că el, Banga, se afla din nou aici, lângă omul pe care-l iubea, îl respecta și îl considera cel mai puternic din lume, stăpânitorul tuturor, grație căruia se socotea și pe sine însuși o făptură deosebită, superioară și privilegiată. Dar, deși nu se uita la stăpân, ci la grădina înghițită încetul cu încetul de înserare, câinele simți imediat că asupra stăpânului său se abătuse o nenorocire. De aceea își schimbă poziția, se ridică, trecu alături de procurator și își puse labele de dinainte și capul pe genunchii lui, murdărindu-i poalele mantiei cu nisip umed. Semnificația acestei atitudini a lui Banga era că dorea să-și consoleze stăpânul și că era gata să înfrunte împreună cu el orice năpastă. Același lucru voiau să-l exprime și ochii îndreptați spre stăpân, și urechile ciulite. Așa întâmpinară ei amândoi, om și câine, debordând de iubire unul față de celălalt, noaptea de sărbătoare în peristil.

În acest timp, oaspetele procuratorului nu-și vedea capul de treburi. Părăsind terasa superioară a grădinii, cea din dreptul colonadei, coborî scările până la cealaltă terasă, coti la dreapta și ajunse la cazărmile din curtea palatului. Aici erau încartiruite cele două centurii sosite la Yerushalaym de sărbători împreună cu procuratorul, ca și garda secretă a acestuia, pe care o comanda chiar el, Afranius. Nu zăbovi mult acolo, mai puțin de zece minute, dar la capătul lor din curte ieșeau trei care cu unelte de săpat și un butoi cu apă.

Erau însoțite de cincisprezece călăreți în pelerine cenușii. Carele și escorta părăsiră teritoriul palatului printr-o poartă dosnică, porniră spre apus, ieșiră din incinta cetății și o luară pe o cărare, mai întâi spre Bethleem, iar apoi, înaintând spre miazănoapte, ajunseră la răscrucea de la poarta Hebronului, de unde se angajară pe drumul spre Jaffa, cel străbătut, în decursul zilei, de procesiunea cu osândiți. Căzuse întunericul și la orizont strălucea luna.

La scurtă vreme după plecarea carelor, oaspetele procuratorului, îmbrăcat acum într-un hiton ponosit, de culoare închisă, părăsi și el, călare, incinta palatului. Se îndreptă însă nu spre ieșirea din urbe, ci spre centru. După un timp, putu fi văzut descălecând lângă fortăreața Antonia, situată la nord, în imediata apropiere de maiestuosul edificiu al Templului. În fortăreață, omul zăbovi, de asemenea, doar câteva clipe, după care își reluă drumul pe ulițele strâmbe și întortocheate din Orașul de Jos. Aici oaspetele sosi călare pe un asin.

Cunoscând bine orașul, găsi cu ușurință strada pe care o căuta. Fusese botezată Strada Grecească, din pricina celor câteva prăvălii grecești semănate de-a lungul ei. În fața uneia dintre ele, care vindea covoare, își opri omul nostru asinul, pe care îl priponi de belciugul înfipt în stâlpul porții. Prăvălia era închisă. Omul împinse ușa de lângă intrare și pătrunse într-o curticică pătrată împresurată de magazii. Cotind în curtea aceea după un colț, ajunse pe terasa de piatră, acoperită de iederă, a unei case de locuit și se uită de jur împrejur. Atât în căsuță, cât și în dependințe era întuneric, încă nu aprinseseră lumina. Oaspetele strigă pe cineva cu glas încet:

– Niza!

La această chemare, o ușă scârțâi și pe mica terasă, în umbra nopții care cădea, se desenă silueta unei femei tinere, fără văl. Femeia se aplecă peste balustradă, scrutând alarmată curtea, ca să distingă chipul celui ce o strigase. Recunoscându-l, îi zâmbi cald, salutându-l printr-un semn din cap și făcându-i cu mâna.

– Ești singură? întrebă încet, în elină, Afranius.

– Singură, șopti femeia de pe terasă. Soțul meu a plecat azi-dimineață în Cesareea. Femeia se întoarse, pentru o clipă, spre ușă și adăugă în șoaptă: Dar servitoarea e acasă.

Apoi făcu un gest care însemna „Intră!”. Afranius aruncă o ultimă privire în jur și urcă treptele de piatră, după care și femeia, și el dispărură în casă.

Cu această femeie, Afranius se întreținu foarte scurt timp – nu mai mult de cinci minute. Părăsind casa și terasa, își trase gluga mai jos pe ochi și ieși în stradă. În case sfeșnicele se aprindeau rând pe rând, dar vânzoleala de pe străzi era încă mare și Afranius, pe asinul lui, se pierdu în șuvoiul de trecători și călăreți. Încotro se va fi îndreptat după aceea nimeni nu știe.

Rămasă singură, femeia pe care Afranius o numise Niza începu să-și schimbe, în mare grabă, hainele. Dar, oricât de anevoie găsea lucrurile trebuincioase în odaia întunecată, nu aprinse sfeșnicul și nici nu chemă slujnica. Abia când fu gata de plecare și tocmai își petrecea peste cap un văl de culoare închisă, în căsuță îi răsună vocea.

– Dacă întreabă cineva de mine, spune-i că sunt în vizită la Enanta.

Ca răspuns, în întuneric se auzi bombănitul bătrânei slujnice.

– La Enanta? Cotoroanța aia! Stăpânul ți-a interzis doar să te mai duci pe la ea! O codoașă – Enanta asta a ta! Las’ că te spun

eu lui bărbatu-tău…

– Hai, hai, taci odată, răspunse Niza și, ca o umbră, se prelinse afară din căsuță.

Sandalele ei țăcăniră pe lespezile de piatră ale curții. Servitoarea închise bodogănind ușa ce dădea pe terasă. Niza plecase.

Exact în același moment, pe o altă ulicioară din Orașul de Jos, o ulicioară întortocheată ce cobora în praguri spre unul dintre helești ale orașului, pe portița unei case sărăcăcioase, cu toate geamurile dând în curte, ieși un tânăr cu barba tunsă îngrijit, purtând un *kefi* imaculat, care-i cădea pe umeri, un *taleth* albastru, de sărbătoare, cu ciucuri și sandale noi-nouțe, care scârțâiau. Acest tânăr arătos, cu nasul coroiat, ferchezuit pentru marea sărbătoare, păși vioi, depășindu-i pe trecătorii ce se grăbeau spre casele lor, la masa festivă, și privind ferestrele ce se luminau una după alta. Tânărul urma drumul care, trecând pe lângă bazar, ducea la palatul marelui preot Caiafa, situat la poalele colinei Templului.

Câteva minute mai târziu, putea fi văzut intrând pe poarta acelui palat, iar peste alte câteva minute – ieșind de acolo.

După această scurtă vizită la palatul cuprins de forfota de sărbătoare, cu toate sfeșnicele și făcliile aprinse, tânărul porni, cu pași iuți, parcă și mai voioși, îndărăt spre Orașul de Jos. Exact la colțul unde strada se vărsa în piața bazarului, fu depășit, în vânzoleala și furnicarul ce nu mai conteneau, de o tânără femeie cu pași ușori, ca de dans, al cărei cap era acoperit până la ochi de un voal negru. În trecere, femeia își ridică pentru o clipă vălul, strecură o ocheadă spre frumosul tânăr, apoi, departe de a-și încetini pașii, îi grăbi chiar, de parcă ar fi vrut să se îndepărteze cât mai degrabă de cel pe care îl întrecuse.

Tânărul nu numai că o văzu, dar o și recunoscu. Și, recunoscând-o, tresări, se opri, privindu-i derutat silueta pe cale de a se face nevăzută, apoi porni grăbit pe urmele ei. Fu gata-gata să-l doboare la pământ pe un trecător ce ducea pe umăr un urcior, dar o ajunse și, gâfâind de emoție, o strigă:

– Niza!

Femeia se întoarse, îl privi cu o expresie înciudată pe chip și spuse rece, în elină:

– Ah, tu ești, Iuda? Nu te-am recunoscut dintr-odată. De fapt, e un semn bun. Pe la noi se spune că un cunoscut pe care-l vezi fără să-l recunoști o să se îmbogățească…

Foarte răvășit, cu inima zbătându-i-se în piept ca o pasăre prinsă în capcană, Iuda întrebă cu glas întretăiat și șoptit, ca să nu fie auzit de trecători:

– Unde te duci, Niza?

– La ce ți-ar servi să știi? replică Niza, încetinind pasul și privindu-l de sus.

Descumpănit, Iuda murmură, cu intonații copilărești în glas:

– Cum așa?... Doar ne-am înțeles... Voiam să vin la tine. Ai spus că vei fi acasă toată seara...

– Ah, nu, nu, răspunse Niza, întinzându-și, capricioasă, buza de jos înainte, din care pricină chipul ei – cel mai frumos chip din câte văzuse vreodată – i se păru lui Iuda și mai frumos, a început să-mi fie urât. La voi e sărbătoare, iar eu ce ar urma să fac? Să stau și să te ascult cum suspini pe terasă? Ba și cu frica în sân că servitoarea îi va povesti totul soțului meu? Nu, nu, am hotărât să ies în afara orașului și să ascult privighetorile.

– Cum adică, în afara orașului? întrebă Iuda, care se pierduse de tot. Singură?

– Firește că singură, răspunse Niza.

– Ascultă, îngăduie-mi să te însoțesc, o rugă Iuda cu răsuflarea tăiată.

Gândurile i se tulburaseră, uită de tot și de toate pe lumea asta, privind rugător în ochii albaștri ai Nizei, care acum păreau negri.

Niza nu răspunse nimic și mări pasul.

– De ce taci, Niza? întrebă, pe un ton plângăreț, Iuda, potrivindu-și pasul după al ei.

– Și cu tine n-o să-mi fie urât? întrebă brusc Niza, oprindu-se.

Gândurile lui Iuda se învălmășiră de-a binelea.

– Fie, se înduplecă, în sfârșit, Niza, să mergem.

– Dar unde, unde?

– Așteaptă... Să intrăm în curticica de colo și să punem lucrurile la cale, căci mi-e teamă să nu mă vadă vreun cunoscut și să mă pârască pe urmă bărbatului meu că m-a văzut pe stradă cu ibovnicul.

Dispăruți din bazar, Niza și Iuda șușoteau acum în curticica aceea necunoscută.

– Du-te în grădina cu măslini, spuse Niza, trăgându-și vălul peste ochi și întorcându-se cu spatele la un om care tocmai intra pe poartă cu o găleată în mână, la Ghetsimani, dincolo de Chedron, ai înțeles?

– Da, da, da…

– Eu o iau înainte, urmă Niza, dar tu să nu vii pe urmele mele, apucă alt drum… O iau înainte… Când ai să treci de pârâu… Știi unde e grota?

– Știu, știu…

– Treci pe lângă teascul de ulei, ia-o pe drumul care urcă și cotește spre grotă. Voi fi acolo. Dar să nu-ți dea prin gând să pleci imediat după mine, ai răbdare, zăbovește o vreme pe aici.

Acestea fiind spuse, Niza ieși din curte cu aerul că nici nu vorbise cu Iuda.

Iuda stătu un timp singur, străduindu-se să-și adune gândurile care o luaseră razna. Printre ele era și acesta: cum avea să explice familiei absența lui de la masa festivă? Se străduia să scornească o minciună, dar, în tulburarea lui, fu incapabil să găsească ceva cât de cât convenabil și picioarele îl scoaseră din curticica aceea parcă fără voia lui.

În loc să-și continue drumul spre Orașul de Jos, o luă îndărăt, spre palatul lui Caiafa. Cu greu mai deslușea lumea din jur. Orașul era deja în sărbătoare. În jurul lui Iuda, ferestrele străluceau și de pretutindeni răsunau litanii. Ultimii întârziați își zoreau măgărușii, strigând la ei și îndemnându-i cu șfichiuiri de smicele. Picioarele îl purtau singure pe Iuda. Trecu fără păs pe lângă înfricoșătoarele turnuri ale cetății Antonia, acoperite de mușchi, nici nu auzi țipătul goarnelor în cetate, ba ignoră cu desăvârșire și o patrulă ecvestră romană ce-și lumina calea cu o făclie tremurătoare.

După ce trecu de turnuri, Iuda se întoarse și văzu două sfeșnice gigantice cu cinci brațe aprinzându-se la mare înălțime deasupra Templului. Dar și pe acestea le deslușì vag. I se păru doar că deasupra Yerushalaymului se aprinseseră zece focuri nemaivăzute, a căror lumină rivaliza cu singura lampă ce nu contenea să urce tot mai sus în tărie – luna.

Acum lui Iuda nu-i păsa de nimeni și de nimic, mergea cu pași mari spre porțile Ghetsimani, tot ce voia era să părăsească orașul cât mai curând. Uneori, printre spinările și figurile trecătorilor i se părea că vede când și când o mică siluetă ce părea că dansează, ademenindu-l pe urmele ei. Totul nu era însă decât o iluzie, Iuda știa că Niza i-o luase cu mult înainte. Trecu în fugă pe lângă dughenele zarafilor și ajunse, în sfârșit, la poarta Ghetsimani. Deși ardea de nerăbdare, trebui să zăbovească o vreme acolo. Tocmai intra o caravană, urmată de o patrulă

militară siriană, pe care Iuda o acoperi, în gând, de blesteme…

Dar toate au un sfârșit. Nerăbdătorul Iuda ajunse dincolo de zidurile orașului. În stânga lui văzu un mic cimitir, lângă care se înălțau câteva corturi vărgate ale pelerinilor. Traversând un drumeag prăfuit și lins de lumina lunii, alergă spre pârâul Chedron cu gând să treacă dincolo. Apa îi susura molcom sub picioare. Sărind din piatră-n piatră, ajunse, în sfârșit, pe malul opus și constată cu mare bucurie că drumul ce trecea pe lângă livezi era pustiu. Nu departe se zărea poarta pe jumătate năruită a unei mari grădini de măslini.

După atmosfera înăbușitoare din oraș, Iuda fu copleșit de miresmele amețitoare al nopții de primăvară. Din livadă, peste gard, se revărsau în valuri arome de mirt și de salcâm din poienile Ghetsimani.

Bariera nu era păzită de nimeni, împrejur nu era nici țipenie, și peste câteva minute Iuda alerga prin umbra misterioasă a măslinilor enormi și rotați. Drumul urca. Iuda suia panta respirând greu, trecând ba prin întunericul hățișurilor, ba pe savante covoare selenare care-i aminteau de cele văzute în prăvălia gelosului soț al Nizei. Peste câtva timp, văzu în stânga lui, în poiană, teascul de ulei cu roata lui grea, de piatră, și un morman de butoaie. În livadă nu era nimeni. Lucrul încetase la căderea amurgului și acum deasupra lui Iuda exultau corurile privighetorilor.

Aproape că ajunsese. Știa că, foarte curând, avea să audă în întuneric, undeva în dreapta lui, șopotul lin al apei lunecând pe pereții grotei. Așa se și întâmplă, îl auzi. Aerul devenise mai răcoros. Iuda încetini pașii și strigă încet:

– Niza!

Dar în locul Nizei, Iuda văzu desprinzându-se de tulpina groasă a unui măslin o figură vânjoasă, în mâna căreia ceva sclipi, pentru a se stinge apoi imediat.

Cu un strigăt slab, Iuda se trase îndărăt, dar un al doilea individ îi aținu calea.

Primul îl întrebă pe Iuda:

– Cât ai luat? Spune, dacă ții la viață!

Speranța se aprinse în inima lui Iuda, și el strigă înspăimântat:

– Treizeci de tetradrahme! Treizeci de tetradrahme! Tot ce-am primit e la mine. Iată banii! Luați-i, dar lăsați-mi viața!

Omul din față smulse imediat punga din mâinile lui Iuda. În aceeași clipă, în spatele lui Iuda un jungher sfâșie aerul,

înfigându-se sub omoplatul tânărului îndrăgostit. Iuda fu azvârlit înainte, cu brațele în aer și degetele crispate. Insul din față îl prinse în cuțitul lui, pe care i-l implântă până la plăsele in inimă.

– Ni… za… rosti Iuda, dar nu cu glasul lui înalt și limpede de tânăr, ci cu o voce joasă și încărcată de reproș.

Fură ultimele lui silabe. Corpul lui căzu cu atâta forță în colbul drumului, încât pământul bubui.

Atunci o treia siluetă apăru pe drum. Era un om înfășurat în mantie și cu glugă pe cap.

– Nu pierdeți vremea! porunci acesta.

Asasinii înveliră cu gesturi iuți punga, împreună cu un răvaș, pe care îl primiră de la cel de-al treilea individ, într-o bucată de piele, pe care o legară cruciș cu un șnur. Al doilea individ vârî pachetul în sân, apoi cei doi asasini părăsiră drumul și umbrele lor se mistuiră printre măslini. Cel de-al treilea se ghemui lângă cel ucis și se uită la chipul lui.

În umbră, i se păru alb ca varul și de o frumusețe inefabilă, spiritualizată. Câteva secunde mai târziu, pe drum nu mai era nicio ființă vie. Trupul neînsuflețit zăcea în colb cu brațele desfăcute. Talpa lui stângă nimerise într-o pată de lumină a lunii, încât i se putea distinge fiecare curelușă a sandalei. Întreaga grădină Ghetsimani răsuna de cântecul privighetorilor.

Nimeni nu știe pe unde vor fi umblat cei doi inși care-l înjunghiaseră pe Iuda, dar căile celui de-al treilea, omul cu glugă, sunt cunoscute. Părăsind drumul, el se înfundă în desișul de măslini, îndreptându-se cu repeziciune spre sud. Părăsi livada departe de poarta principală, în colțul ei de sud, sărind zidul într-un loc unde parte din pietrele de sus ale acestuia căzuseră. Curând era pe malul Chedronului. Intră în apă și merse câtva timp pe prund, până zări în depărtare trei siluete: doi cai și un om. Caii stăteau tot în șuvoi și apa le spăla copitele. Păzitorul lor încălecă pe unul dintre ei, omul cu glugă – pe celălalt, și amândoi porniră la pas prin pârâu. Se auzeau pietrele scrâșnind sub copite. Călărețiii ieșiră din apă pe malul dinspre Yerushalaym, înaintând apoi pe sub zidul orașului. La un moment dat, păzitorul dădu pinteni calului, se îndepărtă în galop și dispăru. Rămas singur, omul cu glugă se opri, descălecă, își lepădă mantia, o întoarse pe dos și scoase de sub ea un coif turtit, fără panaș, pe care și-l puse pe cap. Omul ce urcă acum în șa, purtând hlamidă și o spadă scurtă la șold, avea o tipică alură militară. Smuci ușor frâul și calul, focos și bine dresat, porni în trap alert, scuturându-

și călărețul. Nu avură mult de mers. Curând, călărețul ajunse la poarta de sud a Yerushalaymului.

Sub arcada porții dansa, unduind, flacăra neastâmpărată a făcliilor. Santinelele din centuria a doua a Legiunii Fulminanta ședeau pe băncile de piatră și jucau zaruri. La vederea călărețului care tocmai intra pe poartă, soldații săriră în picioare, dar acesta îi salută printr-un semn cu mâna și intră în oraș.

Orașul în sărbătoare era inundat de lumină. La toate geamurile juca văpaia sfeșnicelor și de pretutindeni răsunau, într-un cor confuz și discordant, rugăciuni rituale. Aruncându-și, din când în când, privirea prin câte o fereastră ce dădea la stradă, călărețul putea vedea oameni așezați la masa de sărbătoare, încărcată cu fripturi de ied și cupe de vin printre platouri cu ierburi amare. Fluierând încet o melodie, călărețul trecea în trap domol pe străzile pustii ale Orașului de Jos, îndreptându-se spre turnul cetății Antonia și, uneori, își ridica ochii spre sfeșnicele cu cinci brațe de dimensiuni nemaivăzute ce ardeau deasupra Templului, sau spre luna ce strălucea pe cer și mai sus decât ele.

Palatul lui Irod cel Mare nu participa în niciun fel la festivități. În încăperile auxiliare ale palatului, cele dinspre sud, unde erau instalați ofițerii cohortei romane și legatul legiunii, ardeau lumini și se simțea o oarecare animație. Dar corpul din față – al cărui singur locatar era, în pofida voinței lui, procuratorul –, cu coloanele și statuile lui aurite, părea orb și mut sub clarul de lună. Acolo, în inima palatului, domneau întunericul și tăcerea.

Așa cum îi și spusese lui Afranius, procuratorul nu voise să se retragă înăuntru. Poruncise să i se aștearnă culcuș pe terasă, acolo unde luase masa de prânz și unde, în decursul dimineții, îl interogase pe condamnat. Se vârâse în așternutul pregătit de slugi, dar somnul îl ocolea. Luna, dezgolită, părea suspendată departe, sus, pe cerul pur, și vreme de mai multe ceasuri procuratorul nu-și luase ochii de la ea.

În sfârșit, pe la miezul nopții, somnul se îndură de *hegemon.* Căscând de-i trosneau fălcile, procuratorul își descheie și își lepădă mantia, își scoase centironul de care atârna, în teaca lui, un cuțit lat de oțel, își descălță sandalele și se întinse. Banga sări numaidecât pe pat și se întinse lângă stăpânul lui, cap lângă cap, și procuratorul, cu mâna petrecută peste gâtul dulăului, închise ochii. Abia atunci câinele își îngădui să adoarmă, la rândul lui.

Din capul scărilor și până la patul aflat în umbra protectoare a

unei coloane, se întindea o panglică de lumină selenară. Și, de îndată ce pierdu orice legătură cu realitatea, procuratorul porni pe fâșia aceea luminată în sus, drept spre lună. În vis, chiar izbucni într-un râs de om fericit, văzând cât de minunat se brodea totul pe poteca aceea albastră și străvezie. Era însoțit de Banga, iar alături de ei pășea filozoful-vagabond. Discutau despre ceva foarte complicat și important, și niciunul dintre ei nu-l putea birui pe celălalt. Nu cădeau de acord în nicio privință, ceea ce făcea ca discuția să fie extrem de interesantă și inepuizabilă. Se înțelegea de la sine că execuția de azi nu fusese decât o pură confuzie – la urma urmei, filozoful ce emisese, între altele, teoria incredibil de absurdă că toți oamenii erau buni mergea alături, prin urmare era viu.

De altminteri, însăși ideea că un om ca el ar fi putut fi crucificat era oribilă. Nu, execuția aceea nu avusese loc. Nu avusese loc niciodată! Iată de ce această promenadă pe scările scăldate în lumina lunii era atât de plăcută.

Timp aveau din belșug, furtuna amenința să izbucnească abia spre seară, iar lașitatea era, incontestabil, unul dintre cele mai îngrozitoare vicii. Așa grăit-a Yeshua Ha-Nozri. Nu, filozofule, te contrazic: lașitatea e cel mai cumplit viciu!

De pildă, cel ce acum e procurator al Iudeei, dar cândva a fost tribun al legiunii, doar nu se poate spune că s-a arătat laș atunci când, în Valea Fecioarelor, germanii turbați de furie erau gata să-l sfâșie în bucăți pe uriașul Moartea-Șobolanilor. Dar, s-avem iertare, filozofule! Ai putea admite, cu mintea dumitale, ideea ca, din pricina unui individ vinovat de crimă contra cezarului, procuratorul Iudeei să-și ruineze propria carieră?

– Da, da… gemea, plângând prin somn, Pilat.

E limpede că avea să și-o ruineze. Azi-dimineață încă ar fi respins o asemenea idee, dar acum, în puterea nopții, cântărind bine lucrurile, era dispus să dea cu toate de pământ, dacă ar fi fost nevoie. Era gata de orice ca să-l salveze de la moarte pe acest vraci nebun și visător, care n-avea absolut nicio vină.

– De acum vom fi mereu împreună, îi spunea în vis zdrențărosul filozof-vagabond, al cărui drum se întretăiase, nu se știe cum, cu al Cavalerului Lance-de-Aur. Unde va fi unul, va fi și celălalt. Când îmi vor rosti numele, îl vor rosti negreșit și pe al tău! Eu, copil găsit, fiul unor părinți necunoscuți, și tu, fiul unui rege cititor în stele și al unei fete de morar, preafrumoasa Pila.

– Da, chiar să nu mă uiți, pomenește-mă în rugile tale și pe

mine, fiul cititorului în stele, îl conjura prin somn Pilat.

Și, obținând un tăcut asentiment din partea cerșetorului din En-Sarid ce păștea alături, cruntul procurator al Iudeei plângea și râdea de bucurie prin somn.

Toate bune, dar trezirea din somn a *hegemon*-ului fu cu atât mai îngrozitoare. Banga începu să mârâie la lună, iar cărarea albastră și lunecoasă, ca unsă cu ulei, dispăru. Procuratorul deschise ochii și primul lucru de care își aminti fu că execuția avusese loc. Primul lucru pe care-l făcu fu să înșface, cu un gest reflex, zgarda lui Banga, apoi, cu ochi de bolnav, prinse a căuta pe cer luna, pe care o găsi parcă ușor alunecată într-o parte și mai argintată. Lumina ei era perturbată de o altă lumină, neliniștită și sâcâitoare, ce tremura pe coloane, chiar în fața ochilor lui. În mâinile centurionului Moartea-Șobolanilor ardea, fumegând, o torță. Cel ce-o ținea se uita chiorâș, cu ură, la primejdiosul animal gata de salt.

– Calm, Banga! zise procuratorul cu glas de om suferind și tuși. Apărându-se cu mâna de lumina torței, adăugă: Nici într-o noapte cu lună ca asta n-am parte de tihnă. O, zei, o, zei!... Dar și tu, Marcus, ai o îndeletnicire tristă. Să mutilezi soldați...

Marcus îl privi pe procurator cu uimire profundă în ochi, dar acesta își luă seama și, pentru a atenua efectul vorbelor fără noimă rostite cu somnul în cap, zise:

– Nu fi supărat, centurionule. Situația mea, repet, e și mai ingrată. Ce dorești?

– Șeful pazei secrete vrea să vă vadă, îl anunță calm Marcus.

– Cheamă-l încoace, ordonă procuratorul, tușind pentru a-și drege glasul și dibuindu-și cu picioarele desculțe sandalele.

Flacăra torței prinse a dansa pe coloane, încălțările centurionului țăcăniră pe mozaic și Moartea-Șobolanilor ieși în grădină.

– Nici într-o noapte cu lună, ca asta, n-am parte de tihnă, repetă, scrâșnind din dinți, procuratorul.

Pe terasă, în locul centurionului apăru omul cu glugă.

– Ușurel, Banga, spuse încet procuratorul, strângând cu două degete ceafa câinelui, pentru a-l sili să-și plece capul.

Înainte de a rosti vreun cuvânt, Afranius, potrivit obiceiului său, inspectă cu privirea împrejurimile, inclusiv locurile umbrite, și, încredințându-se că, în afară de Banga, nu mai era nicio ființă nedorită prin apropiere, spuse încet:

– Te rog să mă trimiți în fața tribunalului, *hegemon.* Ai avut

dreptate. N-am izbutit să-l protejez pe Iuda din Kiriath. A fost înjunghiat. Destituie-mă și trimite-mă în judecată.

Afranius avu impresia că patru ochi – doi de câine și doi de lup – îl priveau. Scoase de sub hlamidă o pungă scorojită din pricina sângelui închegat și sigilată cu două peceți.

– Iată punga cu arginți pe care ucigașii au aruncat-o în casa marelui preot. Sângele de pe ea e al lui Iuda din Kiriath.

– Interesant, cât e acolo? întrebă Pilat, aplecându-se spre pungă.

– Treizeci de tetradrahme.

Procuratorul surâse și comentă:

– Puțin.

Afranius tăcea.

– Unde e cadavrul?

– Asta nu știu, răspunse cu demnitate calmă omul care nu se despărțea niciodată de gluga sa, abia mâine dimineață vom începe cercetările.

Procuratorul tresări, lăsând din mână curelușa sandalei, pe care nu izbutea nicicum să o lege.

– Și totuși, ești sigur că a fost ucis?

Răspunsul fu sec:

– Procuratorule, sunt cincisprezece ani de când lucrez în Iudeea. Mi-am început serviciul încă sub Valerius Gratius. Nu e nevoie să văd cadavrul pentru a afirma că s-a comis o crimă, și de data asta te anunț că omul ce purta numele de Iuda din Kiriath a fost asasinat acum câteva ore.

– Iartă-mă, Afranius, spuse Pilat. Încă nu m-am trezit de-a binelea, de aceea am spus ce am spus. Dorm rău, urmă, zâmbind strâmb, procuratorul, și tot timpul văd în vis o rază de lună. E chiar hazliu – închipuie-ți că m-am visat preumblându-mă de-a lungul acelei raze. Bun… Ce mă interesează sunt ipotezele dumitale în această afacere. Unde intenționezi să cauți cadavrul? Ia loc, onorabile șef al serviciului secret.

Afranius se înclină, trase jilțul mai aproape de pat și se așeză, hârșâind cu spada pe mozaic.

– Am de gând să-l caut prin preajma teascului de ulei din grădina Ghetsimani.

– Așa, vasăzică. Și de ce tocmai acolo?

– După câte cred eu, *hegemon,* Iuda n-a fost ucis nici în Yerushalaym și nici foarte departe de oraș. A fost lichidat undeva în împrejurimile Yerushalaymului.

– Te socot unul din cei mai eminenți specialiști în branșa dumitale. Nu știu cum stau lucrurile la Roma, dar în colonii nimeni nu-ți stă alături. Explică-mi, te rog.

– Nu pot, în niciun caz, răspunse cu jumătate de glas Afranius, să admit ideea că Iuda a încăput pe mâna unor indivizi suspecți în incinta orașului. În mijlocul străzii, e greu să asasinezi pe cineva în taină. Ar fi trebuit să-l ademenească în vreun subsol. Dar oamenii mei l-au căutat în Orașul de Jos și, dacă ar fi fost acolo, l-ar fi găsit în mod cert. Însă cadavrul nu e în oraș, îți garantez. Iar dacă ar fi fost ucis la mare depărtare de oraș, punga cu bani n-ar fi putut ateriza atât de degrabă la locul știut. Iuda a fost ucis undeva în împrejurimile Yerushalaymului. Au găsit un mijloc de a-l atrage în afara urbei.

– Nu văd cum ar fi putut face asta.

– Da, *hegemon,* e problema cea mai dificilă în toată afacerea, și chiar nu știu dacă voi izbuti să-i dau de capăt.

– Într-adevăr, un mister! Într-o seară de sărbătoare, un om abandonează, nimeni nu știe de ce, masa pascală și iese în afara orașului, unde își pierde viața. Cine și cu ce l-ar fi putut ademeni? Nu cumva o fi la mijloc vreo femeie? întrebă deodată, inspirat, procuratorul.

Afranius răspunse grav și convingător:

– În niciun caz, procuratorule. Această ipoteză e complet exclusă. Trebuie să judecăm logic. Cine era interesat în pieirea lui Iuda? Câțiva vagabonzi exaltați, un mic cerc de indivizi care, înainte de toate, nu include nicio femeie. Ca să te căsătorești, procuratorule, e nevoie de bani. Ca să aduci pe lume un copil – așijderea. Dar ca să pui la cale înjunghierea cuiva cu ajutorul unei femei e nevoie de foarte, foarte mulți bani, pe care niciunul dintre vagabonzii aceia nu-i are. N-a fost implicată nicio femeie în cazul de față, procuratorule. Mai mult, aș spune că o asemenea interpretare m-ar putea doar deruta, angajându-mă pe o pistă falsă și compromițând ancheta.

– Cred că ai perfectă dreptate, Afranius, spuse Pilat. Mi-am permis să enunț doar o supoziție.

– Din păcate, una eronată, procuratorule.

– Dar atunci? Atunci? exclamă procuratorul, scrutând cu avidă curiozitate chipul lui Afranius.

– Sunt de părere că la mijloc au fost tot banii.

– Iată o idee! Dar cine și sub ce pretext l-ar fi putut atrage, noaptea, în afara orașului, ca să-i ofere bani?

– O, nu, procuratorule, nu din acest unghi trebuie privite lucrurile. Am o singură ipoteză și, dacă nu e corectă, probabil că nu voi mai putea găsi alte explicații. Afranius se aplecă mai aproape de procurator și urmă în șoaptă: Iuda voia să-și ascundă propriii lui bani într-un loc ferit, cunoscut numai de el.

– E o explicație foarte subtilă. Pesemne că aşa a și fost. Acum înțeleg: nu niște oameni l-au ademenit în afara orașului, ci propria lui obsesie. Da, da, așa trebuie să fi fost.

– Așa a fost. Iuda era suspicios și se grăbea să-și ascundă comoara.

– Da, dar vorbeai de grădina Ghetsimani... Dar de ce ai de gând să-l cauți tocmai acolo? Ca să fiu sincer, nu prea înțeleg.

– O, procuratorule, e extrem de simplu. Nimeni nu ascunde niște bani la margine de drum, în locuri deschise și pustii. Iuda nu era nici pe drumul spre Hebron, nici pe cel spre Bethania. Căuta un loc ferit, cu arbori. Iar asemenea locuri, în afară de Ghetsimani, pur și simplu nu sunt prin preajma Yerushalaymului. Și, cum Iuda n-a putut ajunge prea departe...

– M-ai convins pe de-a-ntregul. Așadar, care va fi următoarea mișcare?

– Voi declanșa imediat cercetările pentru a-i descoperi pe asasinii ce l-au urmărit pe Iuda în afara orașului. În ce mă privește, între timp, așa cum ți-am spus, voi compărea în fața tribunalului.

– Sub ce motiv?

– Oamenii mei l-au pierdut din vedere ieri la bazar, după ce părăsise palatul lui Caiafa. Nu pot pricepe cum a fost cu putință. E prima oară în viață când mi se întâmplă așa ceva. A fost pus sub urmărire îndată după convorbirea noastră. Dar, în zona bazarului, individul s-a fofilat nu se știe încotro, pe un itinerar atât de întortocheat, încât a izbutit să dispară fără urmă.

– Bun. Îți declar că nu socot necesar să fii deferit tribunalului. Ai făcut tot ce ai putut, și nimeni pe lume – procuratorul zâmbi – n-ar fi izbutit să facă mai mult decât dumneata! Pedepsește iscoadele care l-au lăsat să scape. Dar și în cazul lor, te previn, n-aș vrea să fii prea sever. La urma urmei, toți am făcut tot ce ne-a stat în putință pentru a-l proteja pe netrebnicul ăsta! Ah, da, am uitat să te întreb – și procuratorul își frecă fruntea – cum au izbutit să-i azvârle banii lui Caiafa?

– N-a fost prea greu, procuratorule... Răzbunătorii lui Ha-Nozri s-au furișat în spatele palatului, unde e curtea aceea interioară,

ce dă spre stradă. N-au avut decât să arunce pachetul peste zid.

– Cu un răvaș înăuntru?

– Da, întocmai cum ai presupus, procuratorule. Apropo… Afranius smulse sigiliul de pe pachet și îi arătă conținutul lui Pilat.

– Hei, ce faci, Afranius?! Sunt pecețile Templului!

– Nu e cazul ca procuratorul să se neliniștească din această pricină, răspunse Afranius, închizând pachetul la loc.

– Ai chiar toate sigiliile? întrebă Pilat râzând.

– Altfel nici că se poate, procuratorule, spuse, fără urmă de zâmbet, ba chiar pe un ton sever, Afranius.

– Îmi imaginez ce-a fost la Caiafa!…

– Da, procuratorule, incidentul a stârnit mare vâlvă. Am fost chemat imediat.

Chiar și în semiîntuneric se vedea cum îi strălucesc ochii lui Pilat.

– Interesant, foarte interesant…

– Îndrăznesc să te contrazic, procuratorule, n-a fost interesant defel. Un caz extrem de plicticos și de extenuant. Când am întrebat, în palatul lui Caiafa, dacă acei bani nu serviseră pentru a plăti pe cineva, mi s-a răspuns categoric: nu, nici vorbă.

– Ah, așa? Ei, dacă n-au plătit pe nimeni, n-au plătit. Numai că va fi cu atât mai greu să-i găsiți pe asasini.

– Absolut corect, procuratorule.

– Dar spune-mi, te rog, Afranius… uite ce mi-a venit pe neașteptate în minte: nu cumva Iuda s-o fi sinucis?

– O, nu, procuratorule! – De uimire, Afranius se răsturnă pe speteaza jilțului. – Așa ceva e absolut neverosimil!

– Eh! În orașul ăsta totul e verosimil! Sunt gata să pun rămășag că, în cel mai scurt timp, zvonurile despre această sinucidere vor zburda prin tot Yerushalaymul.

Din nou Afranius coborî asupra procuratorului privirea lui aparte, apoi, după un moment de reflecție, spuse:

– Asta se poate, procuratorule.

Deși totul părea lămurit, procuratorul părea că nu-și poate scoate din minte povestea cu asasinarea omului din Kiriath, căci spuse, pe un ton oarecum visător:

– Aș fi vrut să văd cum l-au omorât…

– A fost ucis cu o artă desăvârșită, procuratorule, răspunse Afranius, privindu-l pe Pilat cu un fel de ironie.

– Da? Și de unde deduci asta?

– Binevoiește și te uită mai atent la această pungă, procuratorule, răspunse Afranius. Bag mâna-n foc că sângele lui Iuda a țâșnit în valuri. Mi-a fost dat să văd mulți oameni uciși în viața mea, procuratorule!

– Așadar, nu se va mai scula nicicând?

– Ba da, procuratorule, se va scula, răspunse, zâmbind filozofic, Afranius, când trâmbița acelui Mesia pe care oamenii de aici îl așteaptă va răsuna pentru el. Dar până atunci nu se va mai scula.

– Destul, Afranius! Chestiunea asta e clară. Să trecem la înmormântare.

– Osândiții au fost îngropați, procuratorule.

– O, Afranius, ar fi o crimă să fii deferit tribunalului. Ești demn de cea mai înaltă răsplată. Cum s-au petrecut lucrurile?

Afranius începu să povestească: în timp ce el se ocupa de cazul Iuda, o echipă a pazei secrete, condusă de unul dintre locotenenții lui, a ajuns, la căderea nopții, pe colina supliciului. Dar acolo au constatat că lipsea un cadavru.

Pilat tresări și spuse răgușit:

– Ah, cum de n-am prevăzut asta!

– Nu face să te neliniștești, procuratorule, zise Afranius și continuă să povestească: Oamenii mei au ridicat cadavrele lui Dismas și Hestas, care aveau ochii scobiți de păsările de pradă, și imediat au început să caute cel de-al treilea cadavru. L-au descoperit foarte degrabă. Un om…

– Levi Matei, zise Pilat mai degrabă afirmativ decât interogativ.

– Da, procuratorule…

Levi Matei stătuse ascuns într-o grotă de pe versantul de nord al Muntelui Pleșuv, așteptând să se lase întunericul. Corpul gol al lui Yeshua Ha-Nozri era lângă el. Când oamenii din gardă au pătruns în grotă, purtând o torță, Levi a făcut o criză de disperare și furie. A țipat că el nu comisese nicio crimă și că orice om, conform legii, are dreptul să înmormânteze un osândit executat, dacă dorește. A declarat că el nu se va despărți de acel corp. Era surescitat, striga vorbe fără șir, ba implorând, ba amenințând și blestemând…

– A fost nevoie să fie bruscat? întrebă sumbru Pilat.

– Nu, procuratorule, nu, răspunse, pe un ton liniștitor, Afranius. Acest nebun insolent s-a astâmpărat după ce au reușit să-i explice că leșurile aveau să fie îngropate. Când a priceput ce

i se spunea, s-a calmat, dar a susținut sus și tare că el nu pleacă de acolo, că vrea să asiste la înmormântare. A spus că nu pleacă nici dacă ar încerca să-l ucidă, ba chiar le-a oferit și unealta: un cuțit de tăiat pâine, pe care-l avea asupra lui.

– L-au gonit? întrebă Pilat cu glas gâtuit.

– A, nu, procuratorule, nu. Locotenentul meu i-a permis să participe la îngropăciune.

– Care dintre locotenenții dumitale a condus operațiunea? întrebă Pilat.

– Tholmai, răspunse Afranius și adăugă alarmat: A făcut vreo greșeală?

– Continuă, răspunse Pilat, n-a comis nicio eroare, îndeobște, nici nu prea știu ce să mai spun, Afranius; bag de seamă că am de-a face cu un om care nu dă greș niciodată. Și omul acela ești dumneata.

– Levi Matei a fost urcat în căruța cu corpurile osândirilor, care, după vreo două ceasuri, s-a oprit în defileul pustiu de la nord de Yerushalaym. Acolo echipa, lucrând în schimburi, a săpat, într-o oră de muncă, o groapă adâncă, în care au fost coborâți cei trei osândiți executați.

– Goi?

– Nu, procuratorule, echipa luase cu ea, special pentru osândiți, niște tunici. Celor îngropați le-au fost puse în degete inele crestate. Al lui Yeshua – cu o crestătură, al lui Dismas – cu două și al lui Hestas – cu trei. Apoi groapa a fost astupată și au îngrămădit bolovani peste ea. Tholmai e cel care a reținut punctele de reper.

– Ah, de-aș fi putut prevedea! vorbi Pilat încruntându-se. Aș fi vrut foarte mult să am o întrevedere cu acest Levi Matei…

– E aici, procuratorule!

Cu ochii larg deschiși, Pilat îl fixă o vreme pe Afranius, apoi spuse:

– Vă mulțumesc pentru tot ce s-a făcut în cazul acesta. Pe Tholmai te rog să-l trimiți mâine la mine, anunțându-l din timp că sunt mulțumit de el, iar pe dumneata, Afranius, – și procuratorul scoase dintr-un buzunar al centironului ce zăcea pe masă un inel cu piatră prețioasă și i-l întinse șefului serviciului secret –, te rog să primești asta ca amintire.

Afranius se înclină și spuse:

– E o mare onoare pentru mine, procuratorule.

– Te rog să recompensezi din partea mea echipa care s-a

ocupat de înmormântare. Și să mustri iscoadele care l-au scăpat pe Iuda. Cât despre Levi Matei, să fie adus imediat încoace! Am nevoie de detalii privind cazul Yeshua.

– La ordin, *hegemon,* răspunse Afranius, retrăgându-se cu o plecăciune respectuoasă.

Procuratorul bătu din palme și strigă:

– Slujitori, la mine! Vreau lumină sub colonadă!

Afranius era în grădină când slujitorii, venind din spatele lui Pilat, îi împlineau porunca. Trei sfeșnice apărură pe masă, dinaintea procuratorului, și noaptea cu lună se retrase imediat în grădină, de parcă șeful serviciului secret ar fi luat-o cu el. În locul lui Afranius, pe terasă păși un necunoscut scund și slăbănog, escortat de giganticul centurion. Acesta, prinzând privirea procuratorului, se retrase de îndată și dispăru în grădină.

Procuratorul îl studie pe noul sosit cu ochi avizi și, totodată, puțin speriați. Așa te uiți la cineva despre care ai auzit multe, la care te-ai gândit mult și care, în sfârșit, își face apariția în carne și oase.

Noul sosit, un om de vreo patruzeci de ani, era negricios la față, zdrențăros, mânjit din cap până-n picioare de glod uscat și strecura pe sub sprâncene priviri de lup. Într-un cuvânt, avea un aspect respingător, semănând mai degrabă cu unul dintre nenumărații cerșetori ce zăceau pe terasele Templului ori mișunau prin bazarele gălăgiosului și imundului Oraș de Jos.

Tăcerea se prelungea și fu întreruptă doar de comportamentul straniu al omului adus la Pilat. Chipul lui păru că se descompune deodată, omul se clătină și ar fi căzut dacă nu s-ar fi apucat cu mâna lui murdară de marginea mesei.

– Ce-i cu tine? îl întrebă Pilat.

– Nimic, răspunse Levi Matei și făcu o mișcare de parcă s-ar fi silit să înghită ceva, din care pricină gâtlejul lui slab, gol și murdar se dilată pentru o clipă.

– Ce-i cu tine? repetă Pilat. Răspunde!

– Sunt obosit, răspunse Levi, privind sumbru în podea.

– Ia loc, spuse Pilat și arătă spre jilț.

Levi se uită la procurator cu ochi neîncrezători, se apropie de jilț, privind chiorâș și speriat la rezemătoarele de aur, și se așează, dar nu în jilț, ci lângă el, pe dușumea.

– Poți să-mi spui și mie de ce nu te-ai așezat în jilț? întrebă Pilat.

– Sunt plin de colb și l-aș fi murdărit, spuse Levi cu ochii în

pământ.

– Ți se va aduce îndată de mâncare.

– Nu vreau să mănânc, răspunse Levi.

– La ce bun să minți? întrebă cu blândețe Pilat. E o zi întreagă de când n-ai mâncat, poate mai mult. Mă rog, dacă nu vrei să mănânci, nu mânca. Te-am chemat ca să-mi arăți cuțitul pe care-l porți asupra ta.

– Soldații mi l-au luat când mă aduceau încoace, răspunse Levi și adăugă sumbru: Să mi-l dați înapoi, trebuie să i-l restitui omului de la care l-am furat.

– Pentru ce?

– Ca să tai cu el frânghiile, răspunse Levi.

– Marcus! strigă procuratorul, și centurionul răsări din umbra coloanelor. Dă-mi cuțitul acestui om.

Centurionul scoase dintr-o tolbă de la brâu un cuțit de tăiat pâine, murdar, și i-l întinse procuratorului, apoi ieși.

– De la cine ai luat cuțitul?

– Din prăvălia unui brutar de la poarta Hebronului: cum intri în oraș, imediat pe stânga.

Pilat privi lama latră, o încercă cu degetul și zise:

– În privința cuțitului nu-ți face griji, va fi returnat la prăvălie. Acum vreau altceva: arată-mi papirusul pe care-l porți cu tine și pe care sunt scrise cuvintele lui Yeshua.

Levi îl privi cu ură pe Pilat și zâmbi cu atâta răutate, încât chipul i se sluți de tot.

– Vrei, așadar, să-mi iei totul? Ultimul lucru pe care-l mai am? întrebă el.

– Nu ți-am cerut să mi-l dai, răspunse Pilat, ți-am cerut să mi-l arăți.

Levi se scotoci în sân, de unde scoase un sul de pergament. Pilat îl luă, îl desfășură, îl așternu între două sfeșnice și, cu ochii mijiți, începu să studieze slovele aproape indescifrabile, scrise cu cerneală. Erau greu de deslușit acele rânduri haotice, și Pilat, cu sprâncenele încruntate, se foia, se apleca până aproape de pergament, plimbându-și degetul de-a lungul șirurilor de semne scrise. Izbuti totuși să priceapă că acel manuscris nu era decât o înșiruire dezlânată de cugetări, date, însemnări gospodărești și frânturi de texte poetice. Pilat deslușì câte ceva: „Moartea nu există… Ieri am mâncat *bacuroți,* poame dulci de primăvară…”

Strâmbându-se de încordare, Pilat citea, cu ochii mijiți: „Vom vedea fluviul pur al vieții… Umanitatea va privi soarele printr-un

cristal străveziu…”

Deodată, Pilat tresări. Ultimele cuvinte pe care le descifră în josul papirusului erau „cel mai îngrozitor viciu… lașitatea…”

Pilat rulă pergamentul și i-l întinse, cu un gest brusc, lui Levi.

– Ia-l, zise el. Și, după un scurt moment de tăcere, adăugă: Din câte văd eu, ești om cu carte și n-are niciun rost să umbli creanga, îmbrăcat ca un cerșetor și fără căpătâi. Am în Cesareea o bibliotecă mare, sunt foarte bogat și vreau să te iau în serviciul meu. Îmi vei cataloga și îmi vei conserva papirusurile, vei fi hrănit și îmbrăcat.

Levi se ridică și răspunse:

– Nu, nu vreau.

– De ce? întrebă procuratorul, întunecându-se la față. Îți sunt antipatic, ți-e frică de mine?

Același zâmbet răutăcios contorsionă chipul lui Levi și el spuse:

– Nu, ci pentru că ție îți va fi frică de mine. Nu-ți va fi prea ușor să mă privești în ochi, acum, că l-ai ucis.

– Taci, răspunse Pilat. Ține, ia niște bani.

Levi dădu negativ din cap, și procuratorul continuă:

– Știu că te socoți un discipol al lui Yeshua, dar am să-ți spun un lucru: n-ai priceput nimic din ce te-a învățat. Altminteri, ai fi acceptat negreșit ceva de la mine. Amintește-ți că, înainte de moarte, el a spus că nu acuză pe nimeni. – Pilat ridică, făcând o mină gravă, degetul și chipul îi tremură. – El însuși ar fi acceptat, cu siguranță, ceva. Tu ești neîndurător, iar el nu era. Unde ai să te duci?

Levi se apropie brusc de masă, se sprijini de ea cu ambele mâini și, fixându-l pe procurator cu o privire de jăratic, șopti:

– Află, *hegemon,* că în Yerushalaym e un om pe care am să-l ucid. Vreau să ți-o spun, ca să știi că va mai curge sânge.

– Știu la fel de bine ca tine că va mai curge, răspunse Pilat, nu m-ai surprins cine știe ce cu vorbele tale. Firește, eu sunt cel pe care vrei să-l vezi mort!?

– Nu voi izbuti să te ucid pe tine, răspunse Levi rânjind. Nu sunt chiar atât de prost încât să mizez pe așa ceva; în schimb, am să-l înjunghii cu mâna mea pe Iuda din Kiriath, chiar dacă va trebui să-mi închin acestui țel tot restul vieții.

O veritabilă jubilație sclipi atunci în ochii procuratorului. Făcându-i semn lui Levi Matei să vină mai aproape, spuse:

– Nici asta n-o să-ți reușească, n-are rost să te mai agiți: Iuda

a fost înjunghiat chiar în noaptea asta.

Levi făcu un salt îndărăt și, rotind priviri sălbatice în jur, strigă:

– Cine a făcut-o?

– Nu fi pizmaș, răspunse Pilat, rânjind și frecându-și mâinile. Mă tem că avea și alți admiratori în afară de tine.

– Cine a făcut asta? repetă Levi cu glas surd.

Pilat răspunse:

– Eu am făcut-o.

Rămas cu gura căscată, Levi îl privea fix pe procurator. Acesta adăugă, calm:

– Desigur, este cam puțin ceea ce s-a făcut, dar eu am făcut-o. Și urmă: Ei, acum ai să primești ceva de la mine?

Levi reflectă o vreme și chipul i se îmblânzi. În sfârșit, spuse:

– Poruncește să mi se dea o bucată de pergament curat.

Peste un ceas, Levi nu mai era în palat. Liniștea revărsatului de zori era tulburată doar de pașii înfundați ai santinelelor din grădină. Luna se decolora rapid și, la cealaltă extremitate a cerului, se distingea mica pată alburie a luceafărului de dimineață. Sfeșnicele fuseseră de mult stinse. Procuratorul era lungit în așternut. Cu palma sub obraz, dormea și respirația lui era neauzită. Alături de el dormea Banga.

Astfel întâmpină zorii zilei a cincisprezecea din luna de primăvară Nisan cel de-al cincilea procurator al Iudeei, Pontius Pilat.

Capitolul XXVII
Sfârșitul apartamentului 50

Când Margareta ajunse la ultimele cuvinte ale capitolului: „Astfel întâmpină zorii zilei a cincisprezecea din luna de primăvară Nisan cel de-al cincilea procurator al Iudeei, Pontius Pilat”, se revărsau zorile.

În curticica din fața casei, printre ramurile de salcie și de tei, vrăbiile își începuseră sporovăială matinală, veselă și agitată.

Margareta se ridică din fotoliu, se întinse și abia acum simți că era frântă de oboseală. O singură dorință mai avea: să doarmă. E interesant de remarcat că în sufletul ei domnea pacea. Nicio dezordine în gânduri, nicio tresărire la ideea că petrecuse o noapte magică. Nimic n-o tulbura: nici amintirea insolitului bal al lui Satan, nici reîntoarcerea miraculoasă a Maestrului, nici renașterea din cenușă a romanului, nici faptul că toate reveniseră la locul lor în demisolul din care fusese izgonit delatorul Aloizi Mogarîci. Într-un cuvânt, cunoștința cu Woland nu-i adusese Margaretei niciun prejudiciu de ordin psihic. Totul era așa cum trebuia să fie. Trecu în odaia de alături, se încredință că Maestrul era cufundat într-un somn profund și liniștit, stinse veioza, a cărei lumină devenise inutilă, și se lungi, la rândul ei, la peretele opus, pe un mic divan acoperit cu o cuvertură veche și ruptă. Un minut mai târziu, adormi și nu visă nimic în dimineața aceea. Tăcere în cele două odăi de la demisol, tăcere în căsuța antreprenorului, niciun zgomot pe ulicioara dosnică și pustie.

În același timp însă, adică în zorii zilei de sâmbătă, într-o anume instituție moscovită, un etaj întreg era în picioare. Geamurile de la acest nivel, dând într-o amplă piață asfaltată, pe care mașini speciale tocmai o măturau huruind molcom, străluceau cu toate becurile aprinse, concurând lumina soarelui ce răsărea.

Întregul etaj se ocupa de afacerea Woland, și în zece birouri becurile rămăseseră vii toată noaptea.

La drept vorbind, lucrurile deveniseră limpezi încă de ieri, din seara zilei de vineri, când Teatrul de Varietăți a trebuit să fie închis în urma dispariției complete a administrației și a feluritelor orori ce marcaseră faimosul spectacol de magie neagră. Dar la

etajul fără somn, noi și noi piese veneau în flux continuu să se adauge dosarului de caz.

Pe umerii anchetatorilor ce se ocupau de această afacere stranie, cu vădit iz diabolic, dar și cu accente de hipnotism și faze eminamente penale, apăsa dificila sarcină de a reuni într-un ghem unic puzderia de evenimente extrem de diverse și confuze ce se produseseră în ultimele zile în toate colțurile Moscovei.

Primul convocat la etajul fără somn, inundat de electricitate, fu Arkadi Apollonovici Sempleiarov, președintele Comisiei Acustice.

Vineri după-amiază, în apartamentul lui, situat într-un bloc de lângă Kamennîi Most, sună telefonul și o voce de bărbat ceru să fie chemat la aparat Arkadi Apollonovici. Consoarta lui Arkadi Apollonovici, care ridicase receptorul, răspunse ursuză că Arkadi Apollonovici nu se simte bine, tocmai s-a întins să se odihnească și nu poate veni la telefon. Totuși, Arkadi Apollonovici fu nevoit să ridice receptorul. La întrebarea cine-l caută pe Arkadi Apollonovici, vocea din receptor răspunse foarte scurt și explicit.

– O secundă... acuș... un minut... bâigui de obicei foarte aroganta consoartă a președintelui Comisiei Acustice și zbură ca săgeata în dormitor, să-l extragă pe Arkadi Apollonovici din patul în care acesta zăcea, îndurând chinurile iadului la amintirea spectacolului de ieri și a scandalului nocturn ce însoțise izgonirea din apartament a tinerei sale nepoate din Saratov.

E drept, nu peste o secundă, dar nici peste un minut, ca să fim exacți – peste un sfert de minut, Arkadi Apollonovici, într-un singur papuc, stângul, și în pijama, era la aparat, bâiguind:

– Da, eu sunt... Vă ascult, vă ascult...

Consoarta lui, care în acele clipe uitase toate odioasele crime de infidelitate asupra cărora fusese dovedit nefericitul Arkadi Apollonovici, își iți chipul speriat în ușa coridorului, fluturând celălalt papuc și strigând în șoaptă:

– Pune-ți papucul, papucul – pune-ți-l... Ai să răcești la picioare!...

La care Arkadi Apollonovici răspunse mimând un șut cu piciorul desculț și căscând la ea ochi de fiară, în timp ce bălmăjea în receptor:

– Da, da, da, cum să nu, înțeleg... Pornesc chiar acum.

Și Arkadi Apollonovici petrecu toată seara la etajul unde se desfășura ancheta. O discuție penibilă – extrem de neplăcută discuție! – căci a trebuit să povestească, fără să omită nici cel

mai mic amănunt, nu numai despre acel spectacol ignobil și despre pălmuiala din lojă, ci și – în subsidiar, desigur, dar inevitabil – despre Milita Andreevna Pokobatko de pe strada Elohovskaia, despre nepoata din Saratov și încă despre multe alte asemenea subiecte, a căror evocare era pentru Arkadi Apollonovici o sursă de indescriptibile chinuri.

Se înțelege de la sine că depozițiile lui Arkadi Apollonovici, om instruit și cultivat, martor ocular la infamul spectacol, un martor calificat și inteligent, care furnizase și o excelentă descriere a misteriosului magician cu mască și a celor doi pezevenghi de asistenți ai acestuia, omul care reținuse cu atâta exactitate că numele magicianului era Woland, au făcut ca ancheta să înainteze considerabil. Iar confruntarea depozițiilor lui Arkadi Apollonovici cu ale altora, inclusiv ale unor doamne ce avuseseră de pătimit de pe urma ședinței de magie (printre care cea în lenjeria trandafirie, care-l contrariase atât de mult pe Rimski, și multe altele), și cu declarația curierului Karpov, care fusese trimis în recunoaștere la apartamentul 50 de pe Sadovaia, a permis stabilirea certă a locului unde trebuia căutat cel responsabil de toate aceste tărășenii.

Se făcuseră repetate descinderi la fața locului, în decursul cărora apartamentul 50 fusese examinat extrem de minuțios – pereții ciocăniți cu grijă, hornurile căminului cercetate în căutarea unor ascunzători secrete însă toate aceste măsuri nu dăduseră niciun rezultat. Nu fusese depistat nimeni acolo, deși era clar că apartamentul era locuit, asta în pofida faptului că toate persoanele cărora, într-un fel sau altul, le revenea să se ocupe de artiștii străini sosiți în Capitală susțineau sus și tare că în orașul Moscova nu exista și nu putea să existe niciun profesor de magie neagră pe nume Woland.

Sosirea lui nu fusese înregistrată absolut nicăieri, nu prezentase nimănui nici pașaportul și nici alte acte, contracte sau convenții și nimeni nu auzise niciodată vorbindu-se de el! Kitaițev, șeful secției programe a Comisiei pentru Spectacole, se jura cu cerul și pământul că Stiopa Lihodeev, dispărutul, nu-i trimisese spre aprobare niciun program al vreunui Woland și că el, Kitaițev, nu primise nicicând vreun apel telefonic în legătură cu acest individ. Iată de ce pentru el, pentru Kitaițev, era absolut de neînțeles cum și de ce Stiopa găsise cu cale să avizeze un atare spectacol. Iar când i se spusese că Arkadi Apollonovici îl văzuse cu ochii lui pe magicianul acela pe scenă, la spectacol,

Kitaițev se mărginise să-și desfacă brațele și să-și ridice ochii spre cer. Fie și numai văzând expresia ochilor lui Kitaițev se putea afirma fără ezitare că omul era inocent și pur precum cristalul.

Cât despre Prohor Petrovici, președintele Comisiei Centrale...

Apropo: acesta reintrase în costum înainte ca miliția să-și facă apariția în biroul său, spre bucuria frenetică a Annei Richardovna și spre marea nedumerire a miliției, deranjate în zadar.

Și iar apropo: odată reintrat la locul său, în costumul gri cu dungi, Prohor Petrovici validă absolut toate rezoluțiile pe care le pusese costumul în timpul scurtei sale absențe.

Cât despre Prohor Petrovici, așadar, acesta nu știa nimic, dar absolut nimic, despre niciun fel de Woland.

Cu voia dumneavoastră, reieșea ceva absolut mirobolant: mii de spectatori, tot personalul Varietăților și, în sfârșit, însuși Arkadi Apollonovici Sempleiarov, un om extraordinar de instruit, îl văzuseră pe magician, ca și pe sturlubaticii săi asistenți, dar nimeni nu le putea da de urmă. Atunci – dați-mi voie! – a intrat în pământ îndată după execrabilul lui spectacol, sau, așa cum afirmă unii, nici n-a călcat prin Moscova? Dacă se admitea prima supoziție, atunci, fără îndoială, dispărând, magicianul negru luase cu sine întregul staff al administrației Varietăților, iar dacă cea de a doua era adevărată, nu rezulta că însăși administrația acestui funest teatru, după ce se dedase la cine știe ce blestemății (să ne gândim numai la geamul spart din cabinetul lui Rimski și la purtarea bizară a lui As-de-Caro!), își luase tălpășița din Moscova fără a lăsa vreo urmă?

Trebuie să i se dea ce-i al lui ofițerului ce coordona ancheta. Denegăsitul Rimski fu depistat cu o rapiditate uluitoare. A fost de ajuns să fie coroborată purtarea lui As-de-Caro în stația de taxi de lângă cinematograf cu unele date și ore, bunăoară cu cea a terminării spectacolului și cu momentul prezumtiv al dispariției lui Rimski, pentru a se expedia numaidecât o telegramă la Leningrad. Un ceas mai târziu, (vineri seara) sosi răspunsul: Rimski fusese descoperit la etajul patru al hotelului Astoria, în odaia cu numărul 412, alături de camera unde se cazase responsabilul cu repertoriul al unui teatru moscovit aflat în turneu la Leningrad, cameră care, lucru știut, e dotată cu o mobilă gri-azurie, ornată cu aur, și cu o baie de toată frumusețea.

Descoperit în garderobul din camera 412 a hotelului Astoria,

Rimski fu arestat pe loc și interogat chiar acolo, la Leningrad. După care, la Moscova se primi o telegramă ce anunța că directorul financiar al Varietăților se afla într-o stare de totală iresponsabilitate, că nu dă sau nu vrea să dea răspunsuri inteligibile la întrebări și cere un singur lucru: să fie închis într-o celulă blindată și să i se asigure pază înarmată. Din Capitală, tot telegrafic, s-a dat ordin ca Rimski să fie adus sub escortă la sediul central, și ca urmare, vineri seara, Rimski sosi, sub pază, la Moscova.

Tot în seara de vineri fu reperat și Lihodeev. În toate orașele fuseseră trimise telegrame cu semnalmentele lui, și răspunsul venise din Ialta: Lihodeev fusese acolo, dar tocmai plecase cu avionul spre Moscova.

Singurul căruia nu i se dădea de urmă rămăsese Varionuha. Faimosul administrator de teatru, cunoscut în întreaga Moscovă, părea să se fi volatilizat.

Între timp, au trebuit lămurite și unele incidente survenite în alte locuri din Moscova, în afara Teatrului de Varietăți. A trebuit, între altele, elucidată neobișnuita întâmplare cu funcționarii care cântau *Mare slăvită* (apropo: profesorul Stravinski a izbutit să-i recupereze în decursul a două ore, administrându-le injecții hipodermice), ca și cazul indivizilor care făcuseră plăți altor persoane sau unor instituții cu te miri ce bazaconii, pretinzând că erau bani, și situația celor ce avuseseră de suferit de pe urma acestor așa-zise plăți.

E lesne de înțeles că cel mai dezagreabil, mai scandalos și mai insolubil dintre toate aceste mistere a fost subtilizarea căpățânii defunctului Berlioz, direct din sicriu, în Casa Griboedov, ziua în amiaza mare.

Doisprezece oameni, dispersați în toate colțurile orașului, căutau să înlănțuie, ca pe o andrea, blestematele ochiuri ale acestui caz complicat.

Unul dintre anchetatori descinse la clinica profesorului Stravinski și, înainte de toate, solicită să i se prezinte lista persoanelor internate aici în decursul ultimelor trei zile. Astfel fură descoperiți Nikanor Ivanovici Bosoi și bietul comper căruia i se smulsese capul. Nu prea se încurcară cu ei. Era ușor de constatat că și aceștia doi fuseseră victimele bandei dirijate de misteriosul mag. În schimb, Ivan Nikolaevici Bezdomnîi îl interesă foarte tare pe anchetator.

Vineri, la căderea serii, ușa salonului 117, al lui Ivanușka, se

deschise, lăsând să intre un tânăr rotund la față, stilat și molcom, care nu semăna deloc a anchetator, deși era unul dintre cei mai buni investigatori din Moscova. Acesta văzu pe pat un tânăr palid și tras la față, cu niște ochi în care se citea o totală lipsă de interes pentru ce se întâmpla în jur, ochi care priveau ba undeva în depărtare, pe deasupra capetelor celor prezenți, ba în cine știe ce adâncuri lăuntrice. Anchetatorul se prezentă cu glas blând și spuse că venise să stea puțin de vorbă cu Ivan Nikolaevici despre întâmplările de alaltăieri de la Patriarșie prudî.

O, cum ar fi jubilat Ivan dacă acest anchetator, sau altul, ar fi venit să-l vadă ceva mai devreme, măcar, să zicem, în noaptea de miercuri spre joi, când el cerea cu atâta îndârjire și patimă să-i fie ascultată relatarea despre cele întâmplate la Patriarșie prudî! Visul lui de a ajuta la capturarea așa-zisului consultant se împlinise deci, nu mai trebuia să alerge după nimeni pe cine știe ce coclauri, veniseră chiar cei în drept la el, anume ca să-i asculte istorisirea despre seara de miercuri.

Dar – vai! – Ivanușka se schimbase complet în răstimpul scurs după moartea lui Berlioz. Desigur, era gata să răspundă politicos la toate întrebările anchetatorului, dar privirile și intonațiile lui respirau indiferență. Soarta lui Berlioz nu-l mai mișca pe poet.

Înainte de venirea anchetatorului, Ivan dormita întins pe pat și tot felul de imagini i se perindau prin fața ochilor. La un moment dat, văzu un oraș straniu, ce părea ireal și de neînțeles, cu mari arcade de marmură, cu coloane sculptate și acoperișuri strălucind în soare, cu sumbrul, lugubrul și neiertătorul turn al cetății Antonia, cu palatul de pe colina din vest, cufundat aproape până la acoperișuri în verdeața fabuloasă a unei grădini subtropicale, cu statui scânteind în asfințit deasupra acelui ocean de verdeață, cu centurii romane ferecate în zale mărșăluind pe sub ziduri.

În piroteala lui, Ivan mai văzu apărând, nemișcat într-un jilț, un individ cu chipul ras, galben și răvășit de ticuri nervoase, în mantie albă cu căptușeală sângerie, care privea cu ură grădina luxuriantă și străină. Mai văzu, pe o colină galbenă și pleșuvă, trei stâlpi cu bare transversale rămași stingheri și goi.

Cele întâmplate la Patriarșie prudî nu-l mai interesau pe poetul Ivan Bezdomnîi.

– Spune-mi, Ivan Nikolaevici, dumneata cât de departe erai de turnichet când Berlioz a căzut sub tramvai?

Un abia perceptibil surâs indiferent alergă pe buzele lui Ivan,

care răspunse:

– Eram departe.

– Iar individul acela cu haine în carouri era chiar lângă turnichet?

– Nu, ședea pe o bancă, nu departe de acolo.

– Și nu se apropiase de turnichet în momentul când Berlioz a căzut? Îți amintești bine?

– Îmi amintesc. Nu s-a apropiat. Ședea tolănit pe bancă.

Acestea fură ultimele întrebări pe care anchetatorul i le puse lui Ivan. După care se ridică, îi întinse mâna, îi ură însănătoșire grabnică și își exprimă speranța că va avea, curând, prilejul să citească noi versuri scrise de el.

– Nu, răspunse încet Ivan, n-o să mai scriu versuri.

Anchetatorul surâse curtenitor, îngăduindu-și să dea glas convingerii că poetul se află într-o trecătoare stare de depresie, dar că totul se va aranja, și încă foarte curând.

– Nu, răspunse Ivan, privind peste capul anchetatorului, în depărtare, la orizontul ce se stingea treptat, nimic nu se va mai aranja niciodată. Versurile pe care le-am scris sunt proaste, și am sfârșit prin a înțelege asta.

Anchetatorul plecă de la Ivan înarmat cu informații dintre cele mai importante. Urcând pe firul evenimentelor, putea acum, în sfârșit, ajunge la sursă. Anchetatorul nu se îndoia nicio clipă de faptul că totul începuse cu omorul de la Patriarșie prudî. Desigur, nici Ivan, nici individul în carouri nu-l împinseseră sub tramvai pe nefericitul președinte al Massolit-ului, la modul fizic nimeni nu se făcea responsabil de căderea lui sub roți. Însă anchetatorul era sigur că Berlioz se aruncase sub tramvai (sau căzuse sub el) în stare de hipnoză.

Da, probe se strânseseră destule și se știa prea bine cine și unde trebuie căutat. Necazul era însă că indivizii nu se dădeau prinși cu niciun chip. În apartamentul 50, fie el de trei ori blestemat, se afla cineva, lucru clar. Din când în când, de acolo răspundea la telefon ba un glas ca de ferăstrău, ba unul fonfăit, se auzea deschizându-se câte o fereastră, ba, mai mult, răzbăteau sunetele unui patefon. Cu toate acestea, de fiecare dată când ancheta ajungea la obiectiv, nu găsea absolut pe nimeni. Descinderi se făcuseră nu o dată, și la ore diferite ale zilei. Apartamentul fusese trecut prin ciur și prin dârmon, scotocindu-se fiecare colțișor. Locul era suspect de multă vreme. Fuseseră puse sub supraveghere nu numai intrarea principală,

care ducea prin curte spre gang, ci și ușa din dos; ba mai mult, pe acoperiș, lângă coșurile de fum, se instalase om de pază. Da, apartamentul 50 dădea de furcă, și mare lucru nu părea să se poată face în privința lui.

Lucrurile trenară în această notă până la miezul nopții de vineri spre sâmbătă, când baronul Meigel, în costum de seară și pantofi de lac, păși solemn în apartamentul 50, în calitate de invitat. Se auzi ușa deschizându-se și apoi închizându-se în urma baronului. Exact peste zece minute, fără a suna și fără a-și anunța în vreun fel vizita, câțiva oameni inspectară apartamentul, unde însă, departe de a da peste vreun locatar, nu descoperiră – lucru ce chiar că era prea de tot – nicio urmă a trecerii baronului Meigel.

Așadar, după cum s-a spus, lucrurile trenară în această notă până în zorii zilei de sâmbătă. Atunci, la informațiile deja obținute se adăugară date noi și deosebit de interesante. Pe aerodromul din Moscova ateriză un avion de pasageri cu șase locuri, sosit din Crimeea. Printre călătorii ce coborâră din el se afla un pasager straniu. Era un individ destul de tânăr, dar cu chipul acoperit de o barbă țepoasă, crescută anapoda, nespălat de vreo trei zile, cu ochii inflamați și speriați, fără bagaje și îmbrăcat fistichiu. Purta o căciulă din blană de oaie, un cojoc caucazian îmbrăcat direct peste cămașa de noapte și papuci din piele albastră, părând abia scoși din cutie. De îndată ce se desprinse de scăricica pe care pasagerii coborau din avion, fu luat în primire. Individul era așteptat și, la scurt timp, neuitatul director al Teatrului de Varietăți, Stepan Bogdanovici Lihodeev, compărea în fața anchetei, furnizând date noi. Acum deveni clar că Woland pătrunsese la Varietăți deghizat în artist, că îl hipnotizase pe Stiopa Lihodeev, iar apoi izbutise să-l proiecteze pe același Stiopa afară din Moscova, la numai Dumnezeu știe câți kilometri distanță. Astfel, probatoriul se îmbogăți, dar cu asta lucrurile nu deveniră mai lesnicioase, mai degrabă dimpotrivă, deoarece devenea evident că a pune mâna pe o persoană capabilă să joace renghiuri de genul celui căruia îi căzuse victimă Stepan Bogdanovici nu era nicidecum floare la ureche. Până una-alta, la propria lui rugăminte, Lihodeev fu cazat într-un loc sigur, adică într-o celulă, iar în fața anchetei apăru Varionuha, arestat cu puțin timp în urmă în apartamentul său, unde revenise după o misterioasă absență de aproape două zile și două nopți.

În pofida promisiunii făcute lui Azazello de a nu mai spune

minciuni, administratorul își începu depoziția tocmai trântind o minciună. De altminteri, nu e cazul să-l judecăm prea aspru pentru asta. Azazello îi interzisese să debiteze minciuni și să fie mitocan la telefon, or, în cazul de față, administratorul vorbea fără concursul zisului aparat. Ferindu-și privirea, Ivan Savelievici declară că, în ziua de joi, se îmbătase criță, de unul singur, în biroul său de la Varietăți, după care se dusese – nu ținea minte unde, mai băuse niște Starka – nu ținea minte unde, apoi zăcuse undeva sub un gard – nu ținea minte unde. Abia după ce i se puse în vedere că prin comportamentul lui prostesc și necugetat pune bețe-n roate unei anchete importante, lucru pentru care, firește, avea să dea socoteală, Varionuha izbucni într-un plâns cu sughițuri și, rotind priviri speriate în jur, mărturisi în șoaptă că da, mințea, dar numai de frică, temându-se de răzbunarea bandei lui Woland, în mâinile căreia se aflase, și că roagă, conjură, imploră să fie închis într-o celulă blindată.

– Ptiu, drace! Pe toți i-a apucat dorul de celule blindate! mormăi unul dintre cei ce efectuau ancheta.

– Netrebnicii ăia chiar că i-au băgat în sperieți! observă anchetatorul care fusese la Ivanușka.

Îl liniștiră cum putură pe Varionuha, spunându-i că va fi protejat și fără vreo celulă, și abia atunci se lămuri că omul nu băuse nicio Starka, sub niciun gard, ci că fusese bătut de doi indivizi, unul colțos și roșcat, celălalt un zdrahon…

– Unul cu mutră de motan?

– Da, da, da, șopti, mort de frică, administratorul, rotind necontenit priviri speriate în jur.

Apoi adăugă câteva detalii complementare, povestind că petrecuse aproape două zile și două nopți în apartamentul 50, în calitate de vampir-indicator, și că era cât pe-aci să-l aibă pe conștiință pe directorul financiar Rimski…

În acel moment fu introdus însuși Rimski, adus cu trenul de la Leningrad. Dar acest moșneag cărunt, dârdâind de spaimă și zdruncinat psihic, în care era greu să-l recunoști pe directorul financiar de odinioară, nu voia pentru nimic în lume să spună adevărul și se arătă absolut îndărătnic în această privință. Rimski declară că nu văzuse niciodată, nici noaptea, nici ziua, nicio Hella în fereastra din biroul său, după cum nu-l văzuse nici pe Varionuha, ci pur și simplu i se făcuse rău și, pierzându-și uzul rațiunii, plecase la Leningrad. E de prisos să mai spunem că directorul financiar, vădit suferind, își încheie depoziția cu

rugămintea de a fi încarcerat într-o celulă blindată.

Annușka fu arestată în timp ce făcea tentativa de a-i înmâna casieriței unui mare magazin de pe Arbat o hârtie de zece dolari. Relatarea ei despre niște oameni care ieșiseră în zbor pe geamul blocului de pe Sadovaia și despre potcovioara pe care, după spusele ei, o luase de pe jos pentru a o prezenta la miliție, fu ascultată cu atenție.

– Potcovioara era într-adevăr de aur, cu briliante? fu întrebată Annușka.

– Ca și cum n-aș ști să recunosc niște briliante! răspunse Annușka.

– Și zici că ți s-au dat niște bancnote de zece ruble?

– Ca și cum n-aș ști să recunosc niște bancnote de zece ruble! răspunse Annușka.

– Bun, și când s-au prefăcut ele în dolari?

– Nu știu nimic! Care dolari? N-am văzut în viața mea dolari! răspunse cu glas pițigăiat Annușka. Era dreptul meu! Am primit o recompensă și m-am dus să-mi cumpăr niște stambă…

Și începu să bată câmpii, între altele că ea nu e răspunzătoare pentru că administrația prăsise la etajul patru niște ucenici de-ai lui ucigă-l-toaca, din pricina cărora omul cinstit n-are parte de o viață normală și tihnită.

Atunci anchetatorul flutură pe sub nasul Annușkăi tocul cu care scria, pentru că toți se săturaseră până peste cap de ea, îi completă un bilet de ieșire, verde, după care, spre satisfacția generală, Annușka dispăru din clădire.

Apoi prin fața anchetatorilor se perindă un șir întreg de oameni, printre care și Nikolai Ivanovici, arestat numai din prostia geloasei lui consoarte care, spre dimineață, anunțase miliția că soțul ei dispăruse. Nikolai Ivanovici nu-i surprinse prea mult pe anchetatori punând pe masă ridicola adeverință cum că-și petrecuse noaptea la balul lui Satan. Povestind cum o cărase prin văzduh pe slujnica goală a Margaretei Nikolaevna undeva la dracu'-n praznic ca să se scalde într-un râu, și cum, anterior acestui voiaj, Margareta Nikolaevna însăși se înfățișase, goală-pușcă, la fereastră, Nikolai Ivanovici se abătu întrucâtva de la adevăr. Bunăoară, nu consideră necesar să pomenească de faptul că urcase în dormitor ținând în mână furoul *bleu-ciel* aruncat de Margareta și că o numise pe Natașa „Venus". Din spusele lui rezulta, în esență, că Natașa încălecase pe spinarea lui și îl îmboldise să iasă în zbor pe geam, mânându-l undeva în

afara Moscovei…

– Cedând în fața violenței, am fost nevoit să mă supun, declară Nikolai Ivanovici, care își încheie poliloghia cu rugămintea ca niciun cuvânt din cele relatate de el să nu ajungă la urechile soției.

Lucru ce i-a și fost promis.

Indiciile furnizate de Nikolai Ivanovici permiseră să se formuleze concluzia că Margareta Nikolaevna, ca de altminteri și menajera ei, Natașa, dispăruse fără urmă. Fură stabilite măsuri pentru a fi găsite amândouă.

Astfel și dimineața zilei de sâmbătă fu marcată de reverberațiile acestei anchete, ce nu-și îngăduia niciun moment de răgaz. Între timp, în oraș se iscau și proliferau tot felul de zvonuri fabuloase, în țesătura cărora dramul de adevăr era înzorzonat cu minciuni dintre cele mai gogonate. Se spunea că la Varietăți avusese loc un spectacol în urma căruia toți cei două mii de spectatori ieșiseră în stradă în ținuta pe care o aveau când veniseră pe lume, că pe strada Sadovaia fusese descoperită o imprimerie clandestină de bancnote false de sorginte miraculoasă, că o bandă de răufăcători răpise cinci mari mahări din protipendada spectacolelor, dar că miliția sfârșise prin a-i recupera, și câte alte bazaconii pe care ți-e și silă să le repeți.

Între timp, se apropia vremea prânzului. Acesta fu momentul când în imobilul unde se derula ancheta sună telefonul. De pe Sadovaia se anunța că blestematul apartament dădea din nou semne de viață. Se părea că o fereastră fusese deschisă din interior, de unde se auzeau acorduri de pianină și voci cântând, și că în cadrul ferestrei fusese văzut un motan negru șezând pe pervaz și prăjindu-se la soare.

Pe la ceasurile patru ale acestei zile călduroase, o impunătoare echipă de bărbați în civil debarcă din trei automobile, oprite la oarecare distanță de intrarea blocului 302-bis de pe strada Sadovaia. Aici, echipa se scindă în două grupuri mai mici, dintre care unul intră în gang și se îndreptă direct spre intrarea scării șase, iar celălalt deschise ușița, de obicei zăvorâtă, ce dădea spre intrarea de serviciu. Pe două scări, cele două grupuri urcară, concomitent, spre apartamentul 50.

În acest timp, Koroviev și Azazello – Koroviev nu mai purta frac, ci revenise la ținuta lui obișnuită – erau pe punctul de a-și isprăvi micul dejun în sufrageria apartamentului. Woland, după obiceiul lui, se retrăsese în dormitor, cât despre motan – nimeni

nu știa pe unde bântuie. Dar judecând după zăngănitul de cratițe ce se auzea din bucătărie, se putea deduce că Behemoth se afla tocmai acolo, făcând pe nebunul, ca de obicei.

– Ce-o fi cu pașii ăștia pe scări? întrebă Koroviev, răsucind, distrat, lingurița în ceașca de cafea.

– Vin să ne aresteze, răspunse Azazello, dând de dușcă un păhărel de coniac.

– Ah, da... Bun... rosti Koroviev.

Între timp, cei ce urcau pe scara centrală ajunseseră pe palierul etajului doi, unde doi instalatori își făceau de lucru la calorifer. Oamenii în civil făcură un schimb de priviri expresive cu instalatorii.

– Sunt acasă, toți în păr, șopti unul dintre instalatori, bătând ușurel cu ciocanul în țeava radiatorului.

Moment în care cel ce mergea în față scoase, fără să se ascundă, de sub palton, un mauser negru, iar cel de alături – o legătură de șperacle. Trebuie spus că, îndeobște, cei ce urcau la apartamentul 50 erau echipați cum scrie la carte. Doi dintre ei purtau în buzunare niște plase subțiri de mătase, ce se desfășurau cu ușurință. Altul avea un arcan, altul – niște măști de tifon și câteva fiole cu cloroform.

Într-o secundă, ușa apartamentului nr. 50 fu deschisă și primul grup irupse în vestibul, iar zgomotul ușii de la bucătărie, care se trânti cam în același timp, dovedi că și cel de-al doilea grup, care urcase pe scara de serviciu, ajunsese la țintă.

De data aceasta succesul acțiunii, chiar dacă parțial, era evident. Agenții se împrăștiară instantaneu prin toate încăperile, dar nu găsiră pe nimeni nicăieri. În schimb, în sufragerie descoperiră resturile unui mic dejun, după toate aparențele abandonat cu puțin timp în urmă, iar în salon, pe tăblia șemineului, lângă o carafă de cristal, ședea un uriaș motan negru, ținând între labe un primus.

Cei ce dăduseră buzna în salon îl contemplară pe motan, în tăcere, vreme destul de îndelungată.

– M-da... ce-i drept... e grozav, șopti unul dintre ei.

– Nu fac panaramă, nu mă leg de nimeni, îmi repar primusul și atâta tot, spuse motanul, încruntându-și sprâncenele cu un aer ostil. Și socot de datoria mea să vă previn că motanul e o felină străveche și tabu.

– Nimic de zis, savantă lucrătură! șopti unul dintre intruși, iar un altul zise tare și răspicat:

– Ei bine, ia fă-te puțin încoace, cotoi tabu și ventriloc!

O plasă de mătase se desfășură fulgerător în văzduh, dar, spre stupoarea generală, cel ce o lansase rată, prinzând în ea doar carafa, care se sparse în țăndări de dușumea.

– Unu la zero! urlă motanul. Ura!

Cu mișcări iuți, puse deoparte primusul și scoase de la spate un browning. În clipa următoare, îl aținti asupra celui mai apropiat dintre intruși, însă din mâna acestuia, înainte ca motanul să apuce să tragă, izbucni o flăcăruie și, odată cu detunătura mauserului, motanul se prăbuși cu capul în jos de pe tăblia șemineului, scăpând browningul pe podea și antrenând, în cădere, primusul.

– Totul s-a sfârșit, zise cu glas slab motanul, întins într-o baltă de sânge. Dați-mi o clipă, să-mi iau adio de la lume. O, amice Azazello, gemu el, sângerând abundent, unde ești? Își îndreptă ochii tot mai stinși spre ușa de la sufragerie. Nu mi-ai sărit în ajutor în lupta inegală! L-ai abandonat pe bietul Behemoth, de dragul unui pahar de coniac – ce-i drept, de mâna-ntâi! Ei, ce să-i faci, fie ca moartea mea să-ți stea pe conștiință: îți las moștenire browningul meu…

– Plasa, plasa, plasa! șoptiră febril cei din jurul motanului.

Dar plasa se agățase de ceva din buzunarul purtătorului și nu se dădea cu niciun chip scoasă de acolo.

– Singurul lucru care-l poate salva pe un motan rănit mortal, zise Behemoth, e un gât de benzină.

Și, profitând de confuzia ce domnea în jur, puse botul la orificiul de alimentare al primusului și sorbi o înghițitură. Imediat laba stângă de dinainte încetă să mai sângereze. Motanul sări în picioare, teafăr și nevătămat, înșfăcă primusul la subsuoară, sări, cu primus cu tot, îndărăt pe șemineu, iar de acolo, sfâșiind tapetul, se cățără pe perete și, în mai puțin de două secunde, era cocoțat sus, deasupra grupului de intruși, pe o galerie metalică.

Instantaneu, câteva mâini se înfipseră în draperie și o traseră jos, cu tot cu galerie, încât soarele se revărsă în odaia întunecată. Dar nici motanul însănătoșit prin nu se știe ce matrapazlâc și nici primusul nu căzură. Fără a se despărți de primus, motanul izbutise să se mențină în aer și să sară pe lustra ce atârna în mijlocul odăii.

– O scară! strigară cei de jos.

– Vă provoc la duel! urlă motanul, zburând pe deasupra capetelor lor, urcat pe lustra ce se legăna ca un balansoar.

În labele lui Behemoth, care sprijinise primusul pe brațele lustrei, reapăru browningul. Ochi și, pendulând deasupra capetelor celor veniți să-l aresteze, deschise focul. Bubuitul împușcăturilor cutremură întregul apartament. Pe dușumea prinseră să cadă cioburi de cristal din lustră, oglinda de pe șemineu plesni, înstelându-se, mici norișori de var se învolburau ici și colo, tuburi de cartușe dănțuiau pe podea, sticlele geamurilor crăpară, iar din primusul găurit de un glonte începu să se scurgă benzina. Nu se mai punea problema ca motanul să fie capturat viu, și intrușii, turbați de mânie, dar țintind cu grijă, își descărcară mauserele în capul, pântecul, pieptul și spinarea motanului. În curte, tirul stârni panică.

Dar schimbul de focuri nu dură prea mult, stingându-se în cele din urmă de la sine. Nu făcuse vreun rău nici motanului, nici invadatorilor. Nu numai că nu erau morți, dar nimeni nu fusese nici măcar rănit; toți, inclusiv motanul, erau vii și nevătămați. Pentru a se convinge definitiv, unul dintre intruși trimise cinci gloanțe drept în capul năbădăiosului animal, la care acesta ripostă prompt golindu-și, la rândul lui, încărcătorul în agresor. Dar rezultatul fu același: niciunul dintre trăgători nu păți nimic. Motanul continua să se balanseze pe lustră, ale cărei oscilații scăzuseră în amploare, suflând, expert, în țeava browningului și scuipându-și în labă.

Cei de dedesubt amuțiseră și pe chipurile lor se așternuse o expresie de profundă perplexitate. Era singurul sau unul dintre puținele cazuri când un schimb intens de focuri nu făcuse niciun fel de victime. Se putea, desigur, presupune că browningul motanului va fi fost vreo jucărie, dar despre mauserele vizitatorilor așa ceva nu se putea afirma nicidecum. Cât despre prima rană a motanului, ea nu fusese, era limpede acum, nimic altceva decât o scamatorie și o nerușinată prefăcătorie, ca și dușca de benzină.

Se mai făcu o tentativă de a captura motanul. Aruncară arcanul, dar acesta se agăță de una din lumânările lustrei, care se prăbuși. Izbitura zgudui tot blocul, dar nu fu urmată de niciun alt efect. Asupra celor de jos se revărsă o ploaie de cioburi, în vreme ce motanul decolă din nou, pentru a se opri sus de tot, chiar sub tavan, pe latura superioară a ramei aurite ce încadra oglinda de pe șemineu. Parșivenia de motan nu trăda nicio intenție de a fugi. Dimpotrivă, simțindu-se în relativă siguranță acolo unde se afla, își dădu din nou drumul la gură.

– Nu pricep defel, spuse el de sus, mobilurile acestui comportament atât de brutal la adresa mea…

Dar discursul lui fu întrerupt, chiar de la debut, de o voce profundă, de bas, venită nu se știe de unde:

– Ce se întâmplă în apartamentul ăsta? Mă deranjați de la treburi…

Alt glas, dezagreabil și fonfăit, răspunse:

– Firește, tot Behemoth, lua-l-ar dracu'!

O a treia voce, ca de ferăstrău, adăugă:

– *Messire,* e sâmbătă. Soarele nu va întârzia să apună. E timpul…

– Scuze, nu mai putem sta de vorbă, zise motanul de pe oglindă. E timpul…

Își azvârli browningul pe fereastră, spărgând ambele geamuri încă intacte. Apoi vărsă benzina din primus, care benzină se aprinse de la sine, ridicând vâlvătăi până în tavan.

Incendiul se propagă cu o forță și o repeziciune neobișnuite chiar și pentru unul declanșat de benzină. Tapetul fumega, draperia smulsă fu îmbrățișată de flăcări, ramele ferestrelor sparte luară și ele foc. Motanul se destinse ca un arc și, cu un mieunat prelung, sări ca un bolid de pe oglindă pe pervazul ferestrei, de unde se făcu nevăzut, cu primus cu tot. De afară se auziră împușcături. Omul pus de pază pe scara de incendiu, la nivelul ferestrelor giuvaiergeresei, slobozi câteva focuri de revolver asupra motanului, care zbura din pervaz în pervaz, îndreptându-se spre burlanul de la colțul blocului, construit, cum s-a mai spus, în formă de U. Pe acest burlan, cotoiul se cățără pe acoperiș. Acolo fu întâmpinat cu foc de plantonul de la coșurile de fum, dar, din păcate, iarăși fără vreun rezultat, și motanul șterse putina, topindu-se în razele soarelui ce asfințea inundând orașul în lumină.

Între timp, în apartament luă foc parchetul și, la picioarele vizitatorilor, exact în locul unde se tăvălise, cu rana lui simulată, motanul, se contură, căpătând tot mai multă consistență, cadavrul fostului baron Meigel, cu bărbia repezită spre tavan și ochi sticloși, larg deschiși. N-a mai fost cu putință să fie scos de acolo.

Țopăind pe lamele arzânde ale parchetului, izbindu-se cu palmele peste umerii și piepturile fumegânde, invadatorii refulară în birou și de acolo în vestibul. Cei din sufragerie și dormitor ieșiră, alergând, în coridor. Dădură năvală și cei ce

păziseră bucătăria, și toată lumea se regăsi în vestibul. Salonul era numai flăcări și fum. Cineva izbuti să formeze din fugă numărul unității de pompieri, strigând în receptor:

– Sadovaia 302-bis!

Nu se mai putea întârzia. Flăcările răbufniseră în vestibul și oamenii respirau tot mai anevoie.

Când prin ferestrele sparte ale apartamentului vrăjit izbucniră primele trâmbe de fum, în curte răsunară strigăte disperate:

– Foc! Foc! Arde!

În toate apartamentele imobilului oamenii țipau în receptoare:

– Sadovaia! Sadovaia 302-bis!

În timp ce pe Sadovaia răsunau clopotele mașinilor prelungi și roșii ce-ți înghețau sângele în vine, năvălind din diferite colțuri ale orașului, oamenii care se agitau prin curte văzură cum, odată cu fumul, prin fereastra de la etajul patru țâșniră în zbor trei siluete întunecate, bărbătești, pare-se, și silueta unei femei goale.

Capitolul XXVIII
Ultimele peripeții ale lui Koroviev și Behemoth

Că vor fi fost aievea acele siluete ori doar li se năzăriseră locatarilor înspăimântați ai bântuitului bloc de pe Sadovaia nu se poate, desigur, spune cu certitudine. Iar dacă au fost aievea, iarăși nimeni nu știe încotro au luat-o. Nu putem preciza nici locul unde s-au despărțit, știm doar că la vreun sfert de oră după declanșarea incendiului de pe Sadovaia, în fața ușii cu oglinzi a magazinului Torgsin din piața Smolenskaia își făcu apariția un lungan în costum cadrilat, însoțit de un mătăhălos motan negru.

Șerpuind cu abilitate printre trecători, lunganul deschise ușa magazinului. Dar aici un portar mic de stat, sfrijit și din cale-afară de dușmănos le ținu calea, repezindu-i iritat:

– Nu e voie cu motani.

– Cer scuze, spuse cu glas de ferăstrău lunganul, ducându-și mâna noduroasă la ureche, de parcă ar fi fost surd, cu motani ziceai? Dar unde vezi dumneata vreun motan?

Portarul holbă ochii, și avea de ce: la picioarele lunganului nu mai era niciun motan, în schimb de după umărul lui se ițea, dând ghes să intre în magazin, un grăsan cu chipiu jerpelit, a cărui mutră aducea, într-adevăr, cu a unui motan și care ținea subsuoară un primus.

Nu se știe din ce motiv, acest tandem îi displăcu profund portarului mizantrop.

– La noi se vinde numai pe valută, hârâi el, privindu-i zădărât pe sub sprâncenele cărunte și zburlite, mâncate, parcă, de molii.

– Și ce te face să crezi că duc lipsă de așa ceva, dragul meu amic? zbârnâi lunganul, al cărui ochi scânteie îndărătul *pince-nez*-ului plesnit. Te iei după costum? Să nu faci niciodată așa ceva, o, briliant al străjerilor! S-ar putea să greșești, și încă grav! Recitește fie și numai povestea faimosului calif Harun al-Rașid. Dar, lăsând pentru moment la o parte basmele, țin să-ți aduc la cunoștință că o să mă plâng șefului ce te păstorește, povestindu-i despre dumneata o seamă de lucruri, după aflarea cărora mă tem că vei fi silit să-ți părăsești călduțul loc dintre aceste strălucitoare uși cu oglinzi.

– Dar dacă primusul meu e burdușit cu devize? întrebă cu arțag felinoidul grăsan, tot îmbulzindu-se să răzbată în magazin.

Publicul ce se înghesuia îndărătul lor, pe trotuar, începuse să se impacienteze. Măsurând cu ură și suspiciune bizara pereche, portarul se dădu la o parte, și cunoștințele noastre, Koroviev și Behemoth, pătrunseră în magazin.

Prima lor grijă fu să examineze locul, operațiune la capătul căreia Koroviev declară cu glas de stentor, făcându-se auzit dintr-un capăt în altul al magazinului:

– Splendid *shop!* Un *shop* foarte, foarte șic!

Mușteriii de la tejghele întoarseră capetele, holbându-se stupefiați la cel ce vorbise, deși acesta avea tot temeiul să laude magazinul.

Pânzeturi bogat colorate se înșirau cu sutele pe mese și rafturi. Îndărătul lor se zăreau valuri și suluri de sifon, muselină și postav pentru fracuri. În perspectivă se puteau vedea stive întregi de cutii cu încălțăminte, lângă care câteva cetățence, așezate pe scăunele joase, cu piciorul drept în câte un pantof vechi, jerpelit, iar cu cel stâng în luntrea nouă și strălucitoare tocmai scoasă din ambalaj, tropăiau încruntate pe covorașe. Undeva departe, în fundul magazinului, își revărsau acordurile niște patefoane.

Ignorând toate aceste minunății, Koroviev și Behemoth se îndreptară direct spre joncțiunea dintre raioanele de gastronomie și cofetărie. Aici te puteai mișca în voie, fără a fi stânjenit de buluceala unor cetățence cu baticuri și berete pe cap, ca la raionul cu pânzeturi.

La una dintre tejghele, un individ scund, absolut pătrat, ras până la învinețire, cu ochelari în ramă de baga, purtând o pălărie proaspăt călcată, cu panglică impecabilă, un pardesiu mov și mănuși roșcate din piele de căprioară, mugea, cu glas poruncitor, ceva ininteligibil. Un vânzător într-un halat alb și curat, cu bonetă albastră, îl servea pe acest ins mov. Cu un cuțit bine ascuțit, foarte asemănător cu cel furat de Levi Matei, curăța de pe carnea grasă, roză și înlăcrimată a unui somon pielea ca de șarpe, cu reflexe argintii.

– Și raionul ăsta e superb, recunoscu, solemn, Koroviev. Și străinul e simpatic, adăugă el, arătând binevoitor cu degetul spre spinarea mov.

– Nu, Fagot, nu, răspunse gânditor Behemoth, greșești, amice. După mine, acestui gentleman în mov îi lipsește ceva.

Spinarea mov tresări, dar, pesemne, faptul era o pură coincidență, căci străinul n-avea cum să înțeleagă ce-și spuneau,

rusește, Koroviev și însoțitorul său.

– Forte pun? întrebă sever cumpărătorul liliachiu.

– Senzațional! răspunse vânzătorul, decupând pielea somonului cu mișcări experte.

– Pun – place, prost – nu place, spuse sever străinul.

– Cum altfel?! îl aprobă, extaziat, vânzătorul.

Moment în care cunoștințele noastre se îndepărtară de străin și somonul lui, apropiindu-se de galantarul cu produse de cofetărie.

– Cam cald azi, o abordă Koroviev pe tânăra vânzătoare cu obraji rumeni, dar nu primi niciun răspuns. Cât costă mandarinele? o întrebă atunci Koroviev.

– Treizeci de copeici kilogramul, răspunse vânzătoarea.

– Cam piperat, remarcă, oftând, Koroviev, eh, eh... Se mai gândi un pic, apoi își îndemnă însoțitorul: Servește-te, Behemoth.

Grăsanul își îndesă primusul la subsuoară, înșfăcă mandarina din vârful piramidei și, după ce o îngurgită pe loc, cu tot cu coajă, apucă o a doua.

Vânzătoarea fu cuprinsă de o groază soră cu moartea.

– Ești nebun, domnule?! strigă ea, și chipul i se decoloră deodată. Bonul! Unde e bonul?!

Și cleștele pentru bomboane îi scăpă din mână.

– Sufletelul meu, micuța mea, nestemata mea, sâsâi Koroviev, prăvălindu-se peste tejghea și făcându-i vânzătoarei cu ochiul, azi se întâmplă să nu prea fim în fonduri... Ce să-i faci?! Dar îți jur, data viitoare, adică nicidecum mai târziu de luni, o să-ți plătim totul, bănuț cu bănuț! Stăm foarte aproape, pe Sadovaia, în blocul cu incendiul.

Behemoth, care tocmai înghițise cea de-a treia mandarină, își vârî laba într-o sofisticată construcție din batoane de ciocolată și trase unul de la bază – din care pricină, firește, întregul edificiu se nărui –, înghițindu-l cu tot cu staniolul lui aurit.

Vânzătorii de la tejgheaua cu pește parcă împietriseră cu satârele în mâini, iar străinul mov se întoarse cu fața spre cei doi tâlhari, dovedind cu acest prilej că Behemoth n-avusese dreptate: pe chipul lui nu că ar fi lipsit ceva, mai degrabă era ceva în plus – obrajii atârnând flasc și ochii cu irișsi în necontenit du-te-vino.

Îngălbenindu-se la față, vânzătoarea mugi lugubru peste toată întinderea magazinului:

– Palosici!... Palosici!...

La acest strigăt, publicul din raionul de pânzeturi dădu năvală, iar Behemoth își reprimă apetitul pentru dulciuri și își înfipse laba într-un butoi cu inscripția „Scrumbie de Kerci, categoria I”, de unde extrase doi pești, îi înghiți și scuipă cozile.

– Palosici!... se repetă strigătul disperat de după galantar, iar de la tejgheaua cu pește un vânzător cu cioc zbieră:

– Ce faci, spurcăciune?!

Între timp, Pavel Iosifovici sosea în grabă la locul acțiunii. Un bărbat prezentabil: halat alb și apretat, ca al unui chirurg, cu un creion ițindu-se din buzunarul de la piept. Pavel Iosifovici era, după toate aparențele, un om cu experiență. Văzând în gura lui Behemoth coada celei de-a treia scrumbii, el evaluă într-o clipită situația, pricepu totul și, fără a angaja altercații inutile cu cei doi neobrăzați, făcu un gest poruncitor spre ușă, ordonând:

– Fluieră!

Portarul ieși glonț prin ușile cu oglinzi, și numaidecât de la colțul bulevardului Smolenski răsună un fluierat puternic și amenințător. Publicul făcuse cerc în jurul celor doi șnapani, și atunci interveni Koroviev.

– Cetățeni! strigă el cu glas subțire, dar vibrant, ce se întâmplă aici? Ai? Dați-mi voie să vă întreb! Bietul om, Koroviev mai adăugă un tremolo glasului său și arătă spre Behemoth, care făcu imediat o mutră plângăreață, bietul om repară cât e ziulica de lungă primusuri; i s-a făcut foame și... Păi de unde să ia el valută?

Pavel Iosifovici, de obicei rezervat și calm, strigă de data asta sever:

– Ia mai lasă-mă cu chestiile astea!

Și făcu un nou semn poruncitor spre ușa de la intrare.

Fluierul portarului, înveselit parcă, mai slobozi un tril.

Dar Koroviev, defel intimidat de intervenția lui Pavel Iosifovici, continuă:

– De unde? Vă întreb: de unde?! E lihnit de foame și mort de sete! Ba l-a mai fiert și căldura de afară. Și ce-a făcut, la urma urmei? A luat și el, sărmanul, mai mult de gust, o mandarină. O mandarină care costă trei copeici amărâte. Și uite că ei s-au pus pe fluierat, ca privighetorile în pădure primăvara, deranjează miliția, abătând-o de la treburi serioase. Dar dumnealui are voie? Aud? Și Koroviev arătă spre mușteriul mov, din care pricină pe chipul acestuia se așternu deodată o vie neliniște. Cine e dumnealui, mă rog? Aud? De unde a aterizat? Pentru ce? Ne-o fi

fost urât fără el? L-am poftit noi? Sigur, striga cât îl țineau bojocii fostul dirijor de cor, strâmbându-și sarcastic buzele, dumnealui, vedeți dumneavoastră, poartă costum de gală mov, e umflat de atâta somon și valută, dar cu omul nostru, cu omul nostru cum rămâne? Vai și-amar! Amar! Amar! gemu Koroviev, ca un cavaler de onoare la o nuntă de odinioară.

Acest discurs, din cale-afară de stupid, de lipsit de tact și, probabil, dăunător din punct de vedere politic, îl făcu pe Pavel Iosifovici să tremure de mânie. Dar, oricât ar fi de straniu, judecând după chipurile celor ce se îmbulzeau în jur, în sufletul multora dintre ei demagogul stârnise compasiune. Iar când Behemoth își duse mâneca murdară și zdrențuită la ochi și exclamă pe un ton tragic: „Îți mulțumesc, prieten credincios, că iei apărarea unui năpăstuit!”, se întâmplă o minune.

Un bătrânel cumsecade, îmbrăcat sărăcăcios, dar curat, venit să cumpere trei prăjituri cu migdale de la cofetărie, se transfigură brusc: se făcu roșu la față și în ochi i se aprinse un sclipăt războinic. Trânti de podea punga cu prăjituri și strigă cu glas subțire, ca de copil:

– Are dreptate!

Apoi înșfăcă platoul cu turnul Eiffel demolat de Behemoth, îl ridică în aer, smulse cu mâna stângă pălăria străinului, iar cu dreapta își făcu vânt și îl plesni cu palma peste chelie. Se auzi un sunet aidoma celui ce l-ar fi făcut o foaie de tablă zincată aruncată pe sol dintr-un camion. Livid, grăsanul se prăbuși cu fundul în butoiașul cu scrumbie de Kerci, făcând să țâșnească din el un gheizer de saramură. Atunci se produse și cel de-al doilea miracol. Prăvălindu-se în butoiaș, mușteriul mov strigă într-o rusă curată, fără urmă de accent străin:

– Mă asasinează! Miliția! Mă omoară bandiții!

Sub impactul șocului, pesemne, omul izbutise să-și însușească instantaneu o limbă până atunci necunoscută.

Fluierăturile portarului se curmară, și în gloata de cumpărători străluciră, apropiindu-se cu repeziciune, două caschete de milițieni. Dar perfidul Behemoth își ridică primusul și turnă, cum ar turna un băieș apă din ciubăr peste lavița din saună, benzină peste tejghea, care benzină se aprinse de la sine. Vâlvătăi înalte începură să învăluie galantarele, mistuind frumoasele panglici de hârtie ce ornau coșurile cu fructe. Vânzătoarele fugiră urlând de după tejghele, și abia apucară ele să scape, când luară foc perdelele de tul de la geamuri, în vreme ce benzina aprinsă

luneca în toate direcțiile pe podea.

Cu țipete de groază, publicul se trase brusc îndărăt din secția de cofetărie, șifonându-l pe Pavel Iosifovici, devenit – iată! – inutil, iar din secția de pescărie începură să alerge la trap, unul după altul, spre ieșirea de serviciu, vânzătorii cu satâre și cuțite în mâini. Mușteriul mov, care ieșise din butoiaș încleiat și mustind de saramură, sări peste somonul de pe tejghea și o luă pe urmele lor. Sub presiunea mulțimii ce se bulucea spre ieșire, oglinzile căzură făcându-se țăndări pe podea, iar cele două lichele – Koroviev și mâncăul de Behemoth – dispărură și ei, nu se știe unde și cum. Ulterior, martori oculari ai incendiului de la *shop*-ul de pe Smolenski pretindeau că, chipurile, cei doi huligani se înălțaseră până sub tavan, unde plesniseră ca niște baloane de nailon pentru copii. E îndoielnic, desigur, ca lucrurile să se fi întâmplat chiar așa, dar ce nu știm – nu știm.

Știm însă că, exact la un minut după incidentul de pe Smolenski, Behemoth și Koroviev se aflau pe trotuarul aceluiași bulevard, chiar în fața casei mătușii lui Griboedov. Koroviev se opri lângă grilaj și zise:

– Ia te uită! Păi asta e Casa Scriitorilor! Află, Behemoth, că am auzit o mulțime de lucruri frumoase despre clădirea asta. Privește-o cu atenție, amice! E plăcut să știi că sub acest acoperiș se oploșesc și dau în pârg puzderie de talente.

– Ca ananașii într-o seră, zise Behemoth și, pentru a admira dintr-o poziție mai comodă casa vopsită în crem și coloanele ei, se cocoță pe postamentul de beton al grilajului de fier forjat.

– Perfect adevărat, căzu Koroviev de acord cu nedespărțitul său companion, și un dulce fior de teamă te străbate când te gândești că aici crește, poate chiar sub ochii noștri, autorul unui viitor *Don Quijote* sau *Faust,* sau, dracu' să mă ia, chiar al unor *Suflete moarte!* Ai?

– Te apucă groaza când te gândești, confirmă Behemoth.

– Da, urmă Koroviev, ne putem aștepta să vedem răsărind plante uimitoare în această seră, ce reunește sub acoperișul ei câteva mii de asceți decișI să-și dedice viața Melpomenei, Polyhymniei și Thaliei. Gândește-te ce larmă se va stârni când vreunul dintre ei va oferi publicului cititor un *Revizor,* sau măcar un *Evgheni Oneghin!*

– E ușor de imaginat! confirmă iarăși Behemoth.

– Da, continuă Koroviev, ridicând degetul cu un aer preocupat, da, *dar!... Dar,* zic eu și repet acest *„dar"!...* Dar

numai dacă aceste delicate plante de seră nu vor fi atacate de vreun microorganism, dacă nu vor fi roase de la rădăcină, dacă nu vor putrezi de-a-n picioarelea! Ceea ce se întâmplă des cu ananașii! Vai-vai-vai, cât de des!

– Apropo! se interesă Behemoth, vârându-și capul rotund printr-o despărțitură a grilajului, ce fac ăia acolo, pe terasă?

– Iau masa, explică fostul dirijor de cor. Adaug, dragul meu, că au aici un restaurant absolut pasabil și deloc scump. Iar eu, ca orice turist în preajma unei lungi călătorii, tocmai simt dorința de a lua o gustare și de a bea o pântecoasă halbă de bere rece.

– Și eu la fel, răspunse Behemoth, și cele două canalii porniră pe aleea asfaltată de sub tei drept spre terasa restaurantului, unde nimeni nu presimțea dezastrul ce se apropia.

O cetățeancă palidă și plictisită, purtând șosete albe și o beretă la fel de albă, cu panglică, era așezată pe un scaun vienez la intrarea pe terasă, în colț, chiar acolo unde scările se pierdeau în frunziș. În fața ei, pe o masă simplă de bucătărie, trona un soi de registru contabil, unde cetățeanca, nu se știe în ce scop, îi trecea pe toți cei ce intrau în restaurant. Tocmai de această cetățeancă fură opriți Koroviev și Behemoth.

– Legitimațiile dumneavoastră!? spuse ea privind cu mirare *pince-nez*-ul lui Koroviev, primusul lui Behemoth și mâneca ruptă în cot a acestuia.

– Mii de scuze, ce fel de legitimații? întrebă Koroviev, făcând ochii mari.

– Sunteți scriitori? întrebă, la rândul ei, cetățeanca.

– Evident, răspunse cu demnitate Koroviev.

– Legitimațiile dumneavoastră? repetă cetățeanca.

– Comoara mea… începu, calin, Koroviev.

– Nicio comoară! i-o reteză cetățeanca.

– O, ce păcat! zise, deziluzionat, Koroviev, și continuă: Ei bine, dacă nu vrei și nu vrei să fii comoară, ceea ce ar fi fost cât se poate de agreabil, n-ai decât să nu fii. Dar spune-mi, te rog: ca să te convingi că Dostoievski e scriitor, o să-i ceri legitimația? Ia cinci pagini la alegere din orice roman de-al lui și o să te convingi cu ușurință fără nicio legitimație că ai de a face cu un scriitor. Ba eu socot că Fiodor Mihailovici n-a avut niciodată vreo asemenea patalama! Tu ce crezi? se întoarse Koroviev spre Behemoth.

– Pariez că n-a avut, răspunse acesta, depunând primusul pe masă, lângă registru, și ștergându-și cu mâna sudoarea de pe fruntea mânjită de fum.

– Dumneavoastră nu sunteți Dostoievski, zise cetățeanca, pe care Koroviev încerca să o îmbrobodească.

– He-he! Cine știe, cine știe?! făcu acesta.

– Dostoievski a murit, spuse cetățeanca, dar parcă nu prea sigură pe ea.

– Protestez! strigă cu înflăcărare Behemoth. Dostoievski e nemuritor!

– Legitimațiile dumneavoastră, cetățeni! zise cetățeanca.

– Vai de mine, dar e de-a dreptul ridicol, la urma urmei! spuse Koroviev, care nu dezarma defel. Nu legitimația îl legitimează pe un scriitor, ci ceea ce scrie! De unde știi dumneata ce proiecte forfotesc în capul meu? Sau în capul acesta?

Și arătă spre scăfârlia lui Behemoth, care își scoase, prompt, chipiul, parcă anume pentru ca individa să-l poată examina mai bine.

– Dați-vă la o parte, cetățeni, zise femeia, care începuse să se enerveze.

Koroviev și Behemoth se dădură în lături, lăsând să treacă un scriitor în costum gri, cu cămașă albă de vară, fără cravată și cu un ziar la subsuoară. Scriitorul o salută din cap pe cetățeancă, mâzgăli din mers un soi de cârlig în registrul ce-i fusese întins și-și continuă drumul spre terasă.

– Ah! Nu noi, nu noi, vorbi abătut Koroviev, ci el va avea parte de acea halbă de bere rece ca gheața, la care noi, bieți pribegi, am visat, amândoi, atât de mult! Situația noastră e dificilă și nefericită și, drept să-ți spun, nu văd ce ar fi de făcut.

În loc de orice răspuns, Behemoth își desfăcu brațele cu amărăciune și își îndesă chipiul pe scăfârlia rotundă, năpădită de un păr des, foarte asemănător cu o blană de pisică.

În acest moment, un glas calm, dar autoritar, răsună deasupra capului cetățencei:

– Dă-le drumul, Sofia Pavlovna!

Cetățeanca cu registru se întoarse contrariată. În verdeața din fața grilajului apăruse un plastron alb de frac și un barbișon de corsar. Care corsar se uita binevoitor la cei doi golani dubioși, ba mai mult, îi invita înăuntru cu un gest ospitalier. Autoritatea lui Archibald Archibaldovici era atât de mare în restaurantul pe care îl diriguia, încât Sofiei Pavlovna nu-i rămase decât să-l întrebe, supusă, pe Koroviev:

– Numele dumneavoastră?

– Panaev, răspunse acesta politicos.

Cetățeanca îi înscrise numele în registru și își ridică privirea întrebătoare spre Behemoth.

– Skabicevski, mieună acesta, arătând, nu se știe de ce, spre primus.

Sofia Pavlovna notă și acest nume și întinse registrul spre vizitatori, pentru ca aceștia să se iscălească. Koroviev scrise în dreptul numelui „Panaev" – „Skabicevski", iar în dreptul numelui „Skabicevski" Behemoth scrise „Panaev".

Spre suprema stupefacție a Sofiei Pavlovna, Archibald Archibaldovici, zâmbind curtenitor, îi conduse pe oaspeți la cea mai bună masă – în colțul cel mai retras și mai umbros al terasei, unde soarele se juca vesel în interstițiile grilajului aici văduvit de verdeață. În ce o privește, Sofia Pavlovna, clipind contrariată, se cufundă, pentru vreme îndelungată, în studiul straniilor iscălituri pe care neașteptații vizitatori le înscriseseră în registru.

Pe chelneri Archibald Archibaldovici îi surprinse nu mai puțin decât pe Sofia Pavlovna. Trase cu propriile mâini un scaun de sub masă, invitându-l pe Koroviev să ia loc, îi făcu din ochi unuia, îi șopti ceva altuia, și numaidecât doi chelneri prinseră a se foi în jurul nou-veniților, dintre care unul puse pe podea, lângă botina lui, care, de purtată ce era, căpătase o nuanță roșcată, un primus.

Într-o clipă, fața de masă veche, cu pete galbene dispăru şi în văzduh își desfășură faldurile, trosnind apretată, o alta, mai albă ca un burnuz de beduin, în vreme ce Archibald Archibaldovici, aplecat la urechea lui Koroviev, șușotea încet, dar expresiv:

– Cu ce vă putem ospăta? Am niște batog special... Mi-a rămas de la congresul arhitecților...

– Dați-ne, hm... un aperitiv... mormăi binevoitor Koroviev, lăsându-se pe speteaza scaunului.

– S-a marcat, răspunse, clipind semnificativ, Archibald Archibaldovici.

Văzându-l pe șef cum se poartă cu acești vizitatori destul de dubioși, chelnerii lăsară la o parte orice suspiciune și se puseră serios pe treabă. Unul îi oferea chibritul lui Behemoth, care scosese din buzunar un chiștoc de țigară, vârându-și-l între buze, altul ateriză în clinchet de cristal verde și plasă în fața fiecărei farfurii câte un păhărel pentru votcă, un pocal pentru vin negru și o cupă cu pereți subțiri din care e atât de plăcut să sorbi, sub umbrar, apa minerală Narzan, dar nu, anticipând, vom spune – *era* atât de plăcut *odinioară* să sorbi Narzan sub umbrarul

neuitatei terase a Casei Griboedov.

– Ce-ați zice, mai apoi, de un file de ierunci? torcea, muzical, Archibald Archibaldovici.

Oaspetele cu *pince-nez* plesnit aproba fără rezerve recomandările căpitanului de bric, privindu-l binevoitor prin lentila de prisos a lornionului.

Prozatorul Petrakov-Suhovei, instalat la masa vecină împreună cu consoarta, care tocmai dădea gata un escalop de porc, remarcă, făcând uz de spiritul de observație propriu tuturor scriitorilor, curtoazia cu care îi trata pe nou-veniți Archibald Archibaldovici și se miră foarte. Cât despre consoarta lui, o doamnă foarte respectabilă, aceasta era pur și simplu geloasă pe Koroviev și chiar bătu cu lingurița în pahar: „Adică ce-i asta – suntem uitați? Ar cam fi timpul să vină înghețata! Ce se întâmplă aici?”

Dar, după ce o gratulă pe Petrakova cu un zâmbet cuceritor, Archibald Archibaldovici se mărgini să-i trimită un chelner, fără a-și părăsi scumpii oaspeți. Un tip isteț, acest Archibald Archibaldovici! Ce spirit de observație la el, poate cu nimic mai prejos decât al unui scriitor! Archibald Archibaldovici era la curent și cu spectacolul de la Varietăți, și cu multiplele evenimente survenite în ultimele zile, auzise vorbindu-se și de „motan” și de „cadrilat”, dar, spre deosebire de alții, nu lăsase să-i treacă aceste vocabule pe lângă urechi. Archibald Archibaldovici pricepuse imediat cine erau cei doi vizitatori. Iar după ce pricepuse, firește că nu riscase un conflict cu ei. Însă uite că Sofia Pavlovna făcuse o boacănă! Auzi, ce i-a dat prin cap: să le interzică tocmai ăstora doi intrarea pe terasă! Dar, mă rog, ce pretenții poți avea de la una ca ea?!…

Plantându-și, înțepată, linguriță în înghețata cu frișcă, Petrakova arunca priviri nemulțumite spre masa celor doi indivizi îmbrăcați atât de grotesc, care se umplea ca prin minune cu tot felul de bunătăți. Un bol cu icre proaspete, ornat cu frunze de salată spălate până la strălucire… iar peste o clipă, pe o măsuță special adusă – o frapieră de argint îmbrobonată…

Abia după ce se convinse că totul e făcut după legile artei, exact în clipa când, purtată pe brațe de chelneri grijulii, venea în zbor o tigaie acoperită, cu ceva sfârâind înăuntru, Archibald Archibaldovici se încumetă să-i părăsească pe cei doi vizitatori enigmatici, dar și atunci șoptindu-le prevenitor:

– Scuzați! Numai o clipă. Țin să supraveghez personal

pregătirea fileului.

După care se îndepărtă, levitând parcă, și dispăru într-un coridor interior al restaurantului. Dacă vreun observator ar fi putut urmări acțiunile ulterioare ale lui Archibald Archibaldovici, acestea i s-ar fi părut, fără îndoială, cam enigmatice.

Șeful nu se duse nicidecum la bucătărie, să aibă grijă de fileuri, ci se îndreptă spre magazia restaurantului. O deschise cu cheia lui, se încuie înăuntru, scoase din lada frigorifică, atent să nu-și murdărească manșetele, două bucăți de batog, le împachetă într-un ziar, legă cu îndemânare pachetul și-l puse alături. Apoi trecu în camera învecinată, verifică dacă pardesiul lui de vară, cu căptușeală de mătase, și pălăria erau la locul lor și abia apoi intră în bucătărie, unde bucătarul decupa cu grijă fileurile pe care piratul le promisese musafirilor.

Trebuie spus că în acțiunile lui Archibald Archibaldovici nu era nimic bizar sau enigmatic, putând fi considerate stranii doar de către un observator superficial. Conduita lui Archibald Archibaldovici decurgea absolut logic din evenimentele de ultimă oră. Cunoașterea acestora, dar mai cu seamă fenomenalul său fler îi spuneau șefului restaurantului de la Griboedov că prânzul celor doi vizitatori, deși abundent și luxos, va fi de foarte scurtă durată. Și flerul, care nu-l înșelase niciodată pe fostul corsar, nu-l trădă nici de data asta.

În timp ce Koroviev și Behemoth ciocneau al doilea rând de pahărele umplute cu minunata votcă Moskovskaia, rece și dublu rafinată, pe terasă își făcu apariția, transpirat și emoționat, reporterul Boba Kandalupski, celebru în toată Moscova prin uluitoarea lui omniscientă. Ziaristul alese fără ezitare compania Petrakovilor. Punându-și servieta umflată pe masă, Boba își vârî numaidecât vârful buzelor în urechea lui Petrakov, șoptindu-i ceva ce părea foarte interesant. Petrakova nu mai putea de curiozitate și își întinse și ea urechea spre buzele puhave și unsuroase ale lui Boba. Iar acesta, aruncând din când în când priviri hoțești împrejur, șușotea înainte, unele cuvinte putând fi auzite și de ceilalți meseni:

– Pe onoarea mea! Pe Sadovaia, chiar pe Sadovaia! zicea Boba, coborând și mai mult vocea. Nu-i iau gloanțele! Gloanțele nu le fac niciun rău. Au iarba-fiarelor! Benzină, incendiu... gloanțe...

– Ticăloșii ăștia care colportează tot felul minciuni mârșave, răsună glasul cu timbru de contralto al Petrakovei, care,

indignată, vorbea mai ridicat decât ar fi vrut Boba, ar trebui puși la stâlpul infamiei! Ceea ce, vă spun eu, se va și face, că prea mult rău împroașcă în jur!

– Care minciuni, Antonida Porfirievna?! exclamă Boba, ofensat de faptul că nu era crezut de consoarta scriitorului. E așa cum vă spun – gloanțele nu-i ating! Iar acum – alt incendiu, și ei – țuști! În văzduh!... gâfâia Boba, fără a bănui că împricinații ședeau la doi pași, delectându-se cu propriile lor isprăvi.

Însă delectarea lor nu dură prea mult. Dintr-un coridor interior al restaurantului, pe terasă țâșniră trei bărbați cu centuri bine strânse la brâu, cu cizme în picioare și revolvere în mâini.

Primul dintre ei strigă cu glas de tunet:

– Nimeni nu mișcă!

Și, parcă vorbiți dinainte, tustrei deschiseră focul, țintind capetele lui Koroviev și Behemoth. Ciuruiți de gloanțe, cei doi se mistuiră instantaneu în văzduh, iar din primus se ridică o trâmbă de foc, lovind năprasnic în tendă. Un fel de gură știrbă cu margini negre se căscă în locul acela, lățindu-se în toate direcțiile. Trecând prin ea, focul țâșni până pe acoperișul Casei Griboedov. Dosarele groase cu manuscrise puse pe pervazul ferestrei de la primul etaj, unde se afla redacția, se aprinseră numaidecât. Flăcările atacară apoi perdeaua, după care vâlvătaia, vuind ca ațâțată de cineva, năvăli valvârtej în interiorul casei mătușii.

Câteva secunde mai târziu, pe aleile asfaltate ce duceau spre grilajul de fier forjat dinspre bulevard care, în seara de miercuri, îl văzuse venind pe cel dintâi vestitor al nenorocirii, de nimeni înțelesul Ivanușka, alergau scriitorii care-și abandonaseră farfuriile numai pe jumătate goale, chelnerii, Sofia Pavlovna, Boba, Petrakova și Petrakov.

Cât despre Archibald Archibaldovici, acesta, după ce deschise o ușă laterală, ieși prin ea fără să fugă și fără să se grăbească, cu pași măsurați și calmi, întocmai ca un căpitan dator să-și părăsească ultimul bricul în flăcări. Avea pe el pardesiul de vară cu căptușeală de mătase, iar sub braț două batoguri cât doi bușteni.

Capitolul XXIX
Unde soarta Maestrului și a Margaretei e hotărâtă

La asfințitul soarelui, două personaje priveau Moscova de sus, de pe terasa de piatră a uneia dintre cele mai frumoase clădiri din oraș, construită cu vreo sută cincizeci de ani în urmă. Erau Woland și Azazello. Cei doi nu puteau fi văzuți de jos, fiind ascunși privirilor indiscrete de o balustradă agrementată cu vaze și flori de ghips. Ei, însă, vedeau tot orașul, aproape până în suburbii.

Woland era așezat pe un scăunel pliant și purta obișnuita lui mantie neagră. Spada lui lungă și lată era înfiptă vertical între două dale crăpate ale terasei, închipuind împreună cu ele un fel de ceas solar. Umbra spadei se alungea lent, dar inexorabil, spre pantofii negri ai lui Satan. Ghemuit pe pliantul acela, cu un picior strâns sub el, cu bărbia ascuțită în pumni, Woland contempla, gânditor, imensul conglomerat de palate, blocuri gigantice și cocioabe sortite demolării.

Azazello, care-și abandonase vestimentația modernă – sacou, melon și pantofi de lac – și era drapat în negru din cap până-n picioare, întocmai ca Woland, stătea nemișcat nu departe de stăpânul său și, aidoma lui, privea absorbit urbea.

– Ce oraș interesant, nu-i așa? spuse Woland.

Azazello se foi discret și răspunse respectuos:

– Eu prefer Roma, *Messire.*

– Da, chestiune de gust, răspunse Woland.

După un răstimp de tăcere, glasul lui răsună din nou:

– Dar ce-i cu fumul acela negru pe bulevard?

– Arde Griboedov, răspunse Azazello.

– E cazul să presupunem că inseparabilul tandem Koroviev-Behemoth a poposit pe-acolo?

– Nu încape îndoială, *Messire.*

Se așternu iarăși tăcerea și cei doi urmăreau reflexele orbitoare ale razelor de soare în ferestrele dinspre apus de la etajele superioare ale coloșilor de piatră. Ochiul lui Woland scânteia aidoma acelor ferestre, cu toate că el era așezat cu spatele la asfințit.

Dar ceva îl făcu pe Woland să abandoneze priveliștea orașului și să-și îndrepte atenția spre turnul circular ce se înălța îndărătul lui, pe terasă. Din zidul acestuia tocmai se desprinsese un bărbos sumbru, zdrențăros, murdar de noroi, purtând o tunică ponosită și sandale butucănoase.

– Ia te uită! exclamă Woland, privindu-l batjocoritor pe noul sosit, ești ultimul pe care m-aș fi așteptat să-l întâlnesc aici! Ce vânt te aduce, oaspete nepoftit?

– Am venit în vizită, duh al răului și stăpân al umbrelor, răspunse noul sosit, strecurând, pe sub sprâncene, priviri dușmănoase spre Woland.

– Dacă ai venit în vizită, de ce nu-mi dai binețe, ex-colgiule? îl dojeni Woland cu asprime.

– Pentru că nu vreau să-ți meargă bine, răspunse, obraznic, intrusul.

– Mă tem că, totuși, va trebui să te împaci cu ideea, ripostă Woland, și un zâmbet sarcastic îi schimonosi chipul. Nici n-ai deschis bine gura, că ai și izbutit să trânțești o inepție. O să te lămuresc în ce constă eroarea grosolană pe care o cultivi. Deduc, din tonul tău, că respingi otova atât legitimitatea umbrelor, cât și a răului. Dar dă-ți, rogu-te, osteneala și gândește-te la următoarea chestiune: ce s-ar fi făcut binele tău dacă n-ar fi existat răul, și cum ar fi arătat pământul văduvit de umbre? Căci umbrele vin de la lucruri și oameni. Uite aici, alături, umbra spadei mele. Dar umbră aruncă și copacii, și ființele vii. Nu cumva vrei să jupoi globul pământesc, măturând de pe suprafața lui toți arborii și tot ce e viu, de dragul fanteziei tale de a respira lumină pură? Ești un prost.

– N-am de gând să polemizez cu tine, sofist bătrân ce ești, răspunse Levi Matei.

– Nici nu poți, din motivul pe care l-am numit – ești un prost, răspunse Woland și urmă: Hai, spune – și pe scurt, că mă plictisești! –, pentru ce ai venit?

– El m-a trimis.

– Și ce ți-a poruncit să-mi transmiți, sclavule?

– Nu sunt sclav, răspunse Levi Matei tot mai înrăit, sunt discipolul lui.

– Vorbim limbi diferite, ca întotdeauna, răspunse Woland, dar din atâta lucru realitățile despre care vorbim nu se schimbă, rămân așa cum sunt și trebuie să fie. Deci…

– A citit romanul Maestrului, spuse Levi Matei, și te roagă să-l

iei cu tine pe Maestru și să-l răsplătești cu liniște. Poți să faci asta, ori e prea greu pentru tine, duh al răului?

– Nimic nu e prea greu pentru mine, răspunse Woland, și o știi prea bine. Tăcu o vreme și apoi întrebă: Dar de ce nu-l luați cu voi, în lumină?

– N-a binemeritat lumina; doar liniștea, zise Levi cu glas trist.

– Transmite-i că se va face, spuse Woland și adăugă, în vreme ce ochiul îi scăpăra: Și piei din fața mea, chiar acum.

– Te mai roagă s-o luați cu voi și pe cea care l-a iubit și a suferit alături de el, spuse Levi, pentru prima oară cu o inflexiune rugătoare în glas.

– Fără tine nici că ne-ar fi dat prin cap. Pleacă odată.

După ce Levi Matei se făcu nevăzut, Woland îl chemă pe Azazello și îi ordonă:

– Zboară la ei și aranjează totul.

Azazello părăsi terasa, și Woland rămase singur.

Dar solitudinea lui nu dură prea mult. Pe dalele terasei răsunară pași, acompaniați de voci însuflețite, și dinaintea lui Woland își făcură apariția Koroviev și Behemoth. Acesta din urmă nu mai avea primusul, în schimb era încărcat cu felurite alte obiecte. La subsuoară ținea un mic peisaj în ramă aurită, peste braț își petrecuse un halat de bucătar, pe jumătate ars, iar în mâna liberă ținea un somon întreg, cu piele și coadă. Koroviev și Behemoth miroseau puternic a ars, mutra lui Behemoth era plină de funingine, iar chipiul lui – mușcat de flăcări.

– Salut, *Messire!* strigă, într-un glas, neastâmpăratul cuplu, iar Behemoth flutură somonul.

– Că arătoși mai sunteți, zise Woland.

– Imaginați-vă, *Messire,* strigă exaltat și radios Behemoth, am fost luat drept jefuitor de cadavre!

– Judecând după obiectele pe care le porți asupră-ți, răspunse Woland, aruncând o privire asupra peisajului înrămat, chiar că pari un jefuitor de cadavre.

– Credeți-mă, *Messire...* începu Behemoth pe un ton sincer.

– Nu, nu te cred, i-o reteză Woland.

– *Messire,* jur că am făcut eforturi eroice de a salva tot ce putea fi salvat, dar n-am izbutit să smulg flăcărilor decât ce se vede.

– Ce-ar fi să-mi spuneți și mie de ce a ars Griboedov? întrebă Woland.

Ambii – și Koroviev, și Behemoth – își desfăcură brațele și

ridicară ochii la cer, iar Behemoth strigă:

– Nu pricep! Ședeam pașnici la masă, tocmai ne luam aperitivul…

– Și dintr-odată – bang-bang-bang! îi țiinu isonul Koroviev, o ploaie de împușcături! Înnebuniți de frică, și eu, și Behemoth, am luat-o la goană pe bulevard, cu urmăritorii după noi, apoi am cotit pe Timiriazev…

– Dar aici, interveni Behemoth, sentimentul datoriei a învins rușinoasa frică, și ne-am întors!

– Ah, v-ați întors? făcu Woland. Drept care clădirea a ars până-n temelii.

– Până-n temelii! confirmă îndurerat Koroviev, adică literalmente, *Messire,* până-n temelii, după cum ați binevoit să vă exprimați atât de adecvat. Au rămas doar tăciuni!

– Eu m-am repezit, povesti Behemoth, în sala de ședințe, cea cu coloane, *Messire,* cu gând că poate salvez ceva prețios. Ah, *Messire,* soția mea – dacă aș fi avut una – risca de douăzeci de ori să rămână văduvă! Dar, din fericire, *Messire,* nu sunt însurat și o spun pe șleau – sunt fericit că așa stau lucrurile. Ah, *Messire,* cum poți schimba libertatea de holtei pe jugul unei femei!

– Iarăși galimatiile tale, remarcă Woland.

– Aveți dreptate, admise motanul. Dar să continuu. Să vedeți ce era acolo! Cu neputință să mai scoți ceva din incintă, flăcările erau gata să mă izbească în plină figură. Am dat fuga la magazie – am salvat somonul. Am dat fuga la bucătărie – am salvat halatul. Socot, *Messire,* că am făcut tot ce-am putut și nu înțeleg cum se explică expresia sceptică de pe chipul dumneavoastră.

– Și Koroviev? El ce făcea, în timp ce tu te dedai jafului? întrebă Woland.

– Îi ajutam pe pompieri, *Messire,* răspunse Koroviev arătându-și pantalonii deșirați.

– Ei, atunci, pesemne, va trebui construită o nouă clădire.

– Va fi reconstruită, *Messire,* răspunse Koroviev, îndrăznesc să vă asigur de asta.

– Ei bine, rămâne de dorit ca ea să fie mai frumoasă decât precedenta, remarcă Woland.

– Așa va fi, *Messire,* zise Koroviev.

– Pe mine chiar puteți să mă credeți, adăugă motanul, căci sunt un adevărat profet.

– În orice caz, ne-am prezentat la datorie, raportă Koroviev pe un ton oficial, și așteptăm ordinele dumneavoastră.

Woland se ridică de pe scăunel, se apropie de balustradă și, întors cu spatele la suita lui, privi îndelung, însingurat și tăcut, depărtările. Apoi reveni și, reașezându-se pe pliantul acela, spuse:

– Nu am să vă dau niciun ordin – ați făcut tot ce ați putut și, până una-alta, nu mai am trebuință de serviciile voastre. Puteți să vă odihniți. Curând va veni furtuna, ultima furtună, ea va isprăvi tot ce mai e de isprăvit, și atunci vom porni la drum.

– Foarte bine, *Messire,* răspunseră cei doi măscărici și dispărură undeva după turnul din mijlocul terasei.

Furtuna despre care vorbise Woland se și prefigura la orizont. Un nor negru se ridicase la apus, înjumătățind cercul soarelui. Curând îl acoperi cu totul. Pe terasă se lăsă răcoarea, iar după o vreme se făcu întuneric.

Tenebrele venite dinspre apus învăluiră imensul oraș. Podurile și palatele se mistuiră în întuneric. Totul dispăru, de parcă nici n-ar fi existat vreodată. Apoi, o brazdă de foc străbătu cerul, de la un capăt la celălalt. Un tunet cutremură pământul. El se repetă și acesta fu începutul furtunii. În bezna ce se lăsase, Woland nu se mai vedea.

Capitolul XXX
E timpul! E timpul!

– Știi, spunea Margareta, azi-noapte – tu tocmai adormiseși – citeam pasajul acela cu tenebrele venite dinspre Mediterana... și cu idolii ah, idolii de aur de pe ziduri!... Nu știu de ce, dar de atunci imaginile lor mă bântuie ca niște năluci! Iar acum am mereu senzația că o să plouă: simți cum se face răcoare?

– Toate bune și frumoase, răspunse Maestrul, trăgând cu sete din țigară și alungând fumul cu mâna, chiar și idolii aceia – Dumnezeu cu ei! –, dar ce-o să fie cu noi mai departe chiar că nu-mi pot imagina!

Această conversație se desfășura la ceas de asfințit, exact în momentul când Levi Matei venea cu solie la Woland, pe terasă. Fereastra demisolului era deschisă și, dacă cineva ar fi aruncat o privire înăuntru, s-ar fi mirat cât de straniu arătau cei doi interlocutori. Margareta avea drept unică vestimentație mantia neagră din ajun, iar Maestrul era în ținută de spital. În ce-o privește pe Margareta, ea chiar n-avea ce să îmbrace: toate lucrurile îi rămăseseră la domiciliul conjugal și, cu toate că vila era destul de aproape, nici nu se punea problema să se ducă să-și recupereze garderoba. Iar Maestrul, care își regăsise toate costumele în dulap, de parcă n-ar fi fost plecat niciunde, pur și simplu n-avea chef să se îmbrace, absorbit de premoniția – pe care tocmai i-o expunea Margaretei – că, oricum, era pe cale să se întâmple ceva neașteptat și necesarmente fantastic. Drept e că se bărbierise, pentru prima dată din acea noapte de toamnă (la clinică îi mai îndreptau, din când în când, bărbuța cu o mașină de tuns).

Odaia avea, de asemenea, un aspect bizar și ar fi fost extrem de anevoios să te descurci în haosul ce domnea acolo. Pe covor zăceau, aruncate, tot felul de manuscrise, la fel și pe canapea. O cărțulie stătea stingheră pe fotoliu, cu cotorul în sus. Pe masa rotundă erau risipite tot felul de gustări, printre farfurii tronând câteva sticle. Nici Maestrul, nici Margareta nu știau de unde atâta belșug de mâncare și băutură. Când se treziseră, găsiseră masa pusă.

După ce dormiseră până în faptul serii de sâmbătă, Maestrul și prietena lui se simțeau absolut revigorați, singura urmă a

tribulațiilor din ajun fiind – la unul, ca și la celălalt – o ușoară durere în tâmpla stângă. Sub raport psihic însă, amândoi suferiseră schimbări foarte abrupte, după cum s-ar fi putut încredința lesne oricine ar fi tras cu urechea la conversația din demisol. Numai că nu era cine să tragă cu urechea. Căsuța Maestrului avea și avantajul că în curticica din față era mai întotdeauna pustiu. Teii și salcia răspândeau o mireasmă primăvăratică tot mai zăpăcitoare pe zi ce trecea, mireasmă pe care orice răbufnire, cât de ușoară, de vânt o împingea prin fereastră în odaie.

– Ptiu, drace! exclamă nitam-nisam Maestrul, stingând mucul de țigară în scrumieră și strângându-și obrajii între palme. Ia gândește-te puțin! Tu ești un om cu scaun la cap și nici n-ai călcat pe la casa de nebuni: serios vorbind, chiar ești sigură că ieri am fost acasă la Satan?

– Absolut sigură, răspunse Margareta.

– Cum să nu, cred și eu! zise ironic Maestrul. Carevasăzică uite că, în loc de un nebun, acum avem doi – soț și soție! Înălță brațele spre cer și strigă: Nu, asta e... Numai diavolul știe ce mai e și asta!

În loc de orice răspuns, Margareta se răsturnă pe canapea și izbucni în hohote de râs, forfecând văzduhul cu picioarele goale. Apoi strigă:

– Vai, nu mai pot!... Nu mai pot... Dacă te-ai vedea cum arăți! ...

Abia când Maestrul începu să-și încheie, rușinat, pantalonii de la costumul de spital, Margareta redeveni serioasă.

– Tocmai ai spus, fără să vrei, adevărul, zise ea, diavolul știe ce-i asta și el le va orândui pe toate, crede-mă! Ochii i se aprinseră deodată, sări din pat și începu să danseze pe loc, strigând: Cât sunt de fericită, fericită, fericită că am făcut pactul cu el! O, Satan, Satan!... Vei fi silit, dragul meu, să trăiești cu o vrăjitoare!

Se aruncă la pieptul Maestrului și, petrecându-și mâinile pe după gâtul lui, prinse să-l sărute pe gură, pe nas, pe obraji.

Buclele rebele ale părului ei negru îl orbeau pe Maestru, iar obrajii și fruntea i se înfierbântau sub sărutări.

– Tu chiar că semeni cu o vrăjitoare!

– Nici nu neg, răspunse Margareta. Sunt vrăjitoare și sunt foarte încântată de mine!

– Ei, bine, zise Maestrul, n-ai decât să fii vrăjitoare. Perfect.

Magnific. Recapitulând, chipurile, au izbutit să mă scoată din clinică. Foarte drăguț din partea lor... M-au readus în demisolul personal – n-avem cum să nu admitem evidența... Să presupunem chiar că absența noastră o să treacă neobservată. Dar spune-mi, pe toți sfinții din calendar, cum și din ce o să trăim? Toate astea mă frământă din grijă pentru tine, crede-mă.

În clipa aceea, în fereastră își făcură apariția niște pantofi cu botul bont și partea de jos a unor pantaloni dintr-o stofă cu dungi subțiri. Apoi pantalonii în cauză se îndoiră din genunchi și lumina zilei fu eclipsată de un fund enorm.

– Aloizi, ești acasă? întrebă un glas de undeva de deasupra pantalonilor.

– Poftim, începe! zise Maestrul.

– Aloizi? întrebă Margareta, apropiindu-se de geam. A fost arestat ieri. Dar cine întreabă? Cine ești dumneata?

Într-o clipă, genunchii și fundul dispărură, se auzi pocnetul portiței trântite, după care totul reveni la normal.

Margareta se prăvăli din nou pe canapea și râse până o podidiră lacrimile. Dar se calmă curând, și chipul i se preschimbă pe de-a-ntregul. Vorbi pe un ton grav și, vorbind, coborî de pe canapea, apoi lunecă pe genunchii Maestrului. Privindu-l în ochi, începu să-l mângâie pe creștet.

– Cât ai mai suferit, ah, cât ai mai suferit, sărmanul meu prieten! Numai eu știu cât. Uite, ai fire cărunte în păr și, în colțul buzelor, o cută eternă. Dragul meu, odorul meu, nu te mai gândi la nimic! Prea mult ți-a fost hărăzit să gândești; acum voi gândi eu în locul tău! Și îți garantez, îți jur că totul va fi magnific!

– Dar să știi că nici nu mă tem de nimic, Margot, spuse Maestrul și își ridică fruntea, apărând deodată întocmai cum era atunci când scria despre lucruri pe care nu le văzuse niciodată, dar era sigur că așa au fost. Nu mă mai tem de nimic, pentru că am trecut prin toate. Atâta frică au îndesat în mine, încât nimic nu mă mai poate înfricoșa. Dar mi-e milă de tine, Margot, aici e cheia, iată de ce o țin una și bună. Și îți spun încă o dată: dezmeticește-te! De ce să-ți strici viața cu un sărăntoc beteag? Întoarce-te acasă! Mi-e milă de tine, de aceea îți spun asta.

– Ah tu, tu... șoptea Margareta, clătinând din capul despletit, ah, suflet sceptic și nefericit! De dragul tău m-am vânturat ieri, toată noaptea, în pielea goală, tremurând de frig, de dragul tău mi-am renegat firea, schimbând-o cu alta, de dragul tău am zăcut câteva luni într-o cămăruță întunecoasă, gândindu-mă doar

la furtuna abătută asupra Yerushalaymului, de dragul tău mi-am secat ochii de plâns, iar acum, când a căzut fericirea peste noi, mă gonești? Ei bine, am să plec, am să plec, dar să știi că ești o ființă crudă! Ți-au pustiit sufletul!

O tandrețe amară urcă în sufletul Maestrului și el începu deodată să plângă, cu chipul îngropat în părul Margaretei, care plângea și ea, cu degetele alergând pe tâmplele lui:

– Da, fire, fire albe, murmura ea, sub ochii mei îți încărunțește părul, ah, cap drag și atât de chinuit!... Uite ce ochi ai! Deșertul s-a înstăpânit în ei... Și umerii, umerii tăi împovărați... Te-au schilodit, te-au schilodit!...

Și vorbele Margaretei, sugrumate de un plâns cu suspine, deveniră incoerente.

Atunci Maestrul își șterse ochii, o ridică pe Margareta, care stătuse îngenuncheată, se ridică și el și spuse cu glas ferm:

– Ajunge! M-ai făcut să-mi fie rușine. N-am să-mi mai pierd niciodată curajul și n-am să mă mai întorc la chestiunea asta. Poți să fii liniștită. Suntem, amândoi, victimele bolii mele sufletești, pe care, pesemne, ți-am indus-o și ție... Ei, bine, o vom înfrunta împreună.

Margareta își apropie buzele de urechea Maestrului și îi șopti:

– Jur pe viața ta, pe cel născut din cititorul în stele, că totul va fi bine!

– Bine, bine, cu atât mai bine! răspunse Maestrul și adăugă, râzând: La urma urmei, când niște oameni sunt jefuiți de tot ce au – cazul nostru –, e firesc să-și caute salvarea la o forță din lumea de dincolo! Ei, bine, s-o căutăm dincolo!

– Ei, vezi, ei, vezi, acum ești cel de odinioară, râzi! spuse Margareta. Dar mai dă-le necuratului de vorbe mari! Dincoace sau dincolo – ce contează! Mi-e foame!

Și îl trase de mânecă spre masă.

– Mă întreb dacă mâncarea asta n-o să intre brusc în pământ sau n-o să-și ia zborul pe geam, zise Maestrul, de-acum întru totul liniștit.

– Ba n-o să zboare nicăieri!

Exact în acest moment, în geam fonfăi un glas:

– Pace vouă!

Maestrul tresări, dar Margareta, obișnuită cu neobișnuitul, strigă:

– Dar e Azazello! Ah, ce drăguț, ah, ce bine! Și, șoptindu-i Maestrului: Uite, vezi, nu suntem abandonați! se repezi să

deschidă.

– Măcar pune ceva pe tine! îi strigă din urmă Maestrul.

– Puțin îmi pasă acum de așa ceva! răspunse Margareta, care și ajunsese în coridor.

Azazello, al cărui ochi zbanghiu scânteia, se înclină, dându-i binețe Maestrului, iar Margareta exclamă:

– Ah, ce bine-mi pare! N-am fost atât de bucuroasă în viața mea! Iartă-mă, Azazello, că sunt goală!

Azazello o asigură că nu era cazul să-și facă probleme, adăugând că văzuse la viața lui femei nu numai despuiate, ci chiar jupuite. După care se așează comod la masă, nu înainte de a pune într-un colț al încăperii un pachet învelit într-o bucată de brocart de culoare închisă.

Margareta îi turnă coniac și el bău cu plăcere. Maestrul, care nu-și lua ochii de la noul sosit, își pișca din când în când pe sub masă încheietura mâinii stângi, dar gestul nu-i servea la nimic. Azazello nu se topea în văzduh ca o nălucă și, la drept vorbind, nici nu era cazul să se evapore din decor. Nimic de speriat la acest roșcovan bondoc, în afară, poate, de ochiul cu albeață, accident care însă se întâmplă și fără vreo vrăjitorie, și de vestimentația nu tocmai obișnuită – avea pe el un fel de sutană sau pelerină –, dar, iarăși, dacă stai și te gândești, și așa ceva s-a mai văzut și se va mai vedea. Individul bea coniacul cu vădită aplicație, dând paharul de dușcă și fără clasica gustare.

Din pricina mai sus pomenitului coniac capul Maestrului începuse să vâjâie. „Margareta are dreptate!... se gândi. Firește, insul din fața mea e un trimis al diavolului. Dar eu însumi, nu mai departe de alaltăieri noapte, îi demonstram lui Ivan că-l întâlnise la Patriarșie prudî pe Satan în persoană, iar acum, nu se știe de ce, gândul mă sperie și am început să bat câmpii despre hipnotizatori și halucinații. Hipnotizatori – pe naiba!”

Îl examină pe Azazello mai atent și distinse în ochii lui un soi de încordare, un gând pe care, până una-alta, nu găsea de cuviință să-l exprime. „Nu e o simplă vizită, omul are o misiune”, se gândi Maestrul.

Spiritul de observație nu-l înșelase. După ce bău cel de-al treilea păhărel de coniac, care nu produsese asupra lui niciun efect, Azazello declară:

– Iată un demisol confortabil, dracu’ să mă ia! Se pune doar o singură întrebare: ce să faci în el, în acest șarmant demisol?

– Tocmai despre asta vorbeam și eu, observă, râzând,

Maestrul.

– De ce vrei să mă indispui, Azazello? întrebă Margareta. Cumva o să fie și pentru noi!

– Vai de mine, se poate? strigă Azazello, nici prin gând nu mi-a trecut să te supăr. E și teoria mea: cumva o să fie! Apropo, era să uit, *Messire* vă transmite salutări, și mi-a poruncit să vă spun că vă invită la o mică plimbare în compania domniei sale, dacă, desigur, vă atrage ideea. Ce ziceți?

Pe sub masă, Margareta atinse cu piciorul glezna Maestrului.

– Cu mare plăcere, răspunse Maestrul, examinând cu minuție chipul lui Azazello.

– Sper că nici Margareta Nikolaevna n-o să refuze?

– Puteți fi siguri că n-am să refuz, zise Margareta, și piciorul ei îl mai atinse o dată pe cel Maestrului.

– Minunat! exclamă Azazello. Asta-i muzica ce-mi place! Undoi și hai cu noi! Nu ca atunci, în grădina Aleksandrovski.

– Ah, nu-mi mai aminti, Azazello! Eram tare proastă pe atunci. De altminteri, nici nu e cazul să fiu judecată prea aspru: nu te întâlnești în fiecare zi cu necuratul!

– Mie-mi spui?! confirmă Azazello. Deși ar fi foarte agreabil!

– Și mie îmi place viteza, spuse exaltată Margareta, îmi plac viteza și goliciunea. Să iasă totul ca din mauser – pac – și-o rață! Ah, de-ai ști cât de bine țintește, strigă Margareta întorcându-se spre Maestru, ochește șeptarul sub pernă, și în orice colț al cărții...

Margareta începea să se cam îmbete, din care pricină ochii i se aprinseseră.

– Dar uite că iar am uitat, strigă Azazello, plesnindu-se peste frunte, sunt sfârșit de-a binelea. *Messire* v-a trimis un cadou, și i se adresă anume Maestrului, – o sticlă de vin. Vă rog să remarcați că e chiar vinul din care bea, odinioară, procuratorul Iudeei. Vin de Falerno.

O atare raritate nu putea, firește, decât să suscite cea mai vie atenție atât din partea Margaretei, cât și din cea a Maestrului. Azazello extrase din bucata de brocart îndoliat un urcior acoperit pe de-a-ntregul de mucegai. Mirosiră vinul, îl turnară în pahare și îl priviră, la geam, în lumina ce scădea, alungată de apropierea furtunii. Și totul dobândi culoarea sângelui.

– Pentru Woland! strigă Margareta, ridicând paharul.

Tustrei ciocniră paharele și băură câte o înghițitură zdravănă. Numaidecât, lumina pală ce anunța apropierea furtunii prinse să

apună în ochii Maestrului, care, cu respirația întretăiată, simți că venise sfârșitul. Apucă să mai vadă cum Margareta, palidă ca moartea, încerca, printr-un gest neterminat, să întindă brațele spre el. Dar nu izbuti, se izbi cu capul pe masă, apoi se prăvăli pe podea.

– Otrăvitorule! mai reuși să strige Maestrul.

Vru să înșface de pe masă cuțitul, ca să-l înjunghie pe Azazello, dar mâna îi lunecă neajutorată de-a lungul mușamalei. Totul se coloră în negru, apoi lumea dispăru. Maestrul căzu pe spate și, căzând, își zdreli tâmpla de colțul biroului.

Când văzu că otrăviții nu mai mișcă, Azazello intră în acțiune. Sări pe geam și, câteva clipe mai târziu, era în vila unde locuise Margareta Nikolaevna. Punctual și pedant ca întotdeauna, Azazello vru să verifice dacă totul fusese orânduit cum se cuvine. Și totul se dovedi a fi în perfectă ordine. O femeie cu aer mofluz, care, în mod vizibil, își aștepta soțul, ieși din dormitor și, dând cu ochii de el, păli brusc, își duse mâna la inimă și strigă cu glas stins:

– Natașa!... Să vină careva!... Ajutor!...

Și se prăvăli pe dușumea acolo, în salon, înainte de a ajunge la ușă.

– Totul e în regulă, zise Azazello.

Într-o clipită fu lângă amanții secerați. Margareta zăcea cu nasul în covor. Cu mâinile lui de fier, Azazello o întoarse, ca pe o păpușă, cu fața spre el și îi privi cu atenție chipul, care se schimba văzând cu ochii. Chiar și în semiîntunericul de dinaintea furtunii se putea vedea cum dispar însemnele de vrăjitoare ce o marcau de o vreme: ochii ușor sașii, figura exaltată și trăsăturile minate de o anume cruzime. Chipul i se lumină, se îmblânzi, rictusul carnasier făcu loc unei expresii de compasiune plină de feminitate. Azazello îi descleștă dinții albi și îi mai turnă în gură câteva picături din vinul cu care o otrăvise. Margareta suspină, se ridică încet, dar fără ajutorul lui, se așeză în capul oaselor și întrebă cu glas slab:

– Pentru ce, Azazello, pentru ce? Ce-ai făcut cu mine?

Îl văzu pe Maestru zăcând pe jos, se cutremură și șopti:

– N-aș fi crezut!... Dumneata – un asasin?!

– Nu, nu, nici vorbă, răspunse Azazello, o să se ridice îndată. De ce ești atât nervoasă?!

Margareta îl crezu fără șovăială, într-atât de convingător era glasul roșcatului demon. Sări în picioare, puternică și vie, și îl

ajută pe Azazello să mai picure vin în gura Maestrului. Acesta deschise ochii, dar privirea îi era sumbră. Repetă cu ură ultimul cuvânt pe care-l rostise înainte de a leșina:

– Otrăvitorule…

– Ah! Ca întotdeauna, ofensa răsplătește lucrul bine făcut, comentă Azazello. Sunteți cumva orbi? Deschideți odată ochii!

Maestrul se ridică, preumblă împrejur o privire acum vie și luminoasă și întrebă:

– Ce înseamnă toate astea?

– Înseamnă, răspunse Azazello, că e vremea de plecare. Furtuna își încarcă tunurile, auziți? Se întunecă. Bidiviii scurmă glia cu copitele, cutremurând grădina. Luați-vă rămas-bun de la bojdeuca asta, și cât mai repede!

– Aha, înțeleg, zise Maestrul, rotindu-și din nou privirile împrejur: ne-ați ucis și amândoi suntem morți. Ce inteligent! Ce ingenios! În sfârșit, am înțeles totul.

– Vai de mine, reacționă Azazello, dumneata vorbești așa? Prietena dumitale te numește „maestru”, cugeți – așadar, cum nu exiști? Pentru a te considera viu, trebuie neapărat să stai într-un demisol, îmbrăcat în pijama de spital? Ridicol!

– Am înțeles! Am înțeles fiece cuvințel! strigă Maestrul. Nu mai spune nimic! Ai de o mie de ori dreptate!

– O, mărite Woland, mărite Woland! îi ține isonul Margareta. Uite ce înseamnă o imaginație adevărată! Eu n-aș fi fost în stare! Dar romanul, romanul! îi strigă ea Maestrului. Ia romanul cu tine, oriunde ar fi să zburăm.

– Nu-i nevoie, răspunse Maestrul, îl știu pe de rost.

– Dar n-ai să uiți niciun cuvânt… niciun singur cuvânt? întrebă Margareta, lipindu-se de iubitul ei și ștergându-i sângele de pe tâmpla zdrelită.

– N-avea grijă! De-acum n-am să mai uit niciodată nimic, răspunse Maestrul.

– Atunci, vivat focul! strigă Azazello. Focul – cu care a început totul și cu care noi încununăm totul!

– Focul! strigă cu glas înfricoșat Margareta.

Fereastra se deschise brutal și vântul împinse storul la o parte. Tăriile tunară scurt și vesel. Azazello își vârî mâna ca o gheară în sobă, de unde scoase un tăciune fumegând și îl trânti pe mușamaua de pe masă. Apoi aprinse un teanc de ziare vechi de pe canapea, apoi un manuscris și, în fine, perdeaua de la geam.

Maestrul, îmbătat de aventura pe care o presimțea, răsturnă de pe raft o carte, care căzu pe mușamaua arzândă și, peste o clipă, fu cuprinsă de o zburdalnică văpaie.

– Arzi, trecutule, arzi!

– Arzi, suferință! strigă Margareta.

Trâmbe de flăcări sângerii dănțuiau prin odaie. Cei trei țâșniră pe ușă într-un nor de fum, urcară alergând scara de piatră și ieșiră în curticica din fața casei. Prima imagine care îi întâmpină fu bucătăreasa proprietarului, trântită cu fundul în iarbă și împresurată de cartofi și cozi de ceapă verde. Postura femeii era explicabilă. Trei cai tropăiau lângă șopron, fornăind și împroșcând valuri de țărână în aer. Margareta fu prima care sări în șa, urmată de Azazello și de Maestru. Bucătăreasa gemu și vru să ridice mâna ca să-și facă cruce, dar Azazello strigă amenințător:

– Îți tai laba!

Demonul fluieră și caii, zdrențuind rămurișul de tei, țâșniră în văzduh, înfundându-se în norii negri ce atârnau aproape de pământ.

În clipa aceea, prin fereastra demisolului năvăli un fuior gros de fum și bucătăreasa strigă slab și jalnic:

– Ardem!...

Caii zburau peste acoperișurile Moscovei.

– Vreau să-mi iau rămas-bun de la oraș! strigă Maestrul spre Azazello, care gonea înaintea lui.

Tunetul înghiți restul frazei Maestrului. Azazello încuviință din cap și își lansă calul în galop. Un nor de furtună se apropia în plină viteză de călăreții zburători, dar niciun strop de ploaie nu scăpa din vintrele lui.

Survolară un bulevard, pe trotuarele căruia mici siluete alergau să se pună la adăpost. Începură să cadă primii stropi. Călăreții trecură pe deasupra unor vălătuci de fum – era tot ce mai rămăsese din Casa Griboedov. Lăsară în urmă orașul deja înghițit de întuneric. Fulgere dansau deasupra lor. Apoi acoperișurile lăsară locul oceanului de verdeață din suburbii. Abia atunci ploaia se năpusti, năprasnică, asupra pământului, transformându-i pe zburători în trei bulbuci imenși plutind pe ape.

Margareta era familiarizată cu senzația zborului, dar nu și Maestrul, care se miră de rapiditatea cu care ajunseră la țintă, adică la singurul om de la care ținea să-și ia rămas bun, căci pe

altcineva apropiat nu avea. Recunoscu numaidecât prin vălul ploii clădirea clinicii lui Stravinski, râul și crângul de pe malul opus, pe care îl studiase cu atâta minuție. Aterizară tustrei într-o poiană din apropierea clinicii.

– Vă aștept aici! strigă Azazello cu palmele pâlnie la gură, ba străluminat de fulgere, ba dispărând printre franjurile cenușii ale ploii. Luați-vă rămas-bun, dar grăbiți-vă.

Maestrul și Margareta descălecară și străbătură grădina clinicii ca niște fantome acvatice. O clipă mai târziu, Maestrul, cu un gest exersat, dădea la o parte grilajul de la balconul camerei 117. Margareta îl urmă și amândoi pășiră în salonul lui Ivanușka, nevăzuți și neauziți de nimeni în bubuitul și vacarmul furtunii. Maestrul se opri lângă pat.

Ivanușka stătea lungit și nemișcat, întocmai ca în ziua când contemplase pentru întâia oară furtuna din această casă de odihnă silnică. Însă nu mai plângea ca atunci. Când recunoscu silueta obscură ce descinsese din balcon, se ridică în capul oaselor, întinse mâinile și exclamă bucuros:

– Ah, dumneata ești! De când te aștept, de când te tot aștept! Și uite că ai venit, vecine.

Maestrul îi răspunse:

– Sunt aici! Dar, din păcate, n-am să-ți mai pot fi vecin, îmi iau zborul pentru totdeauna și am venit doar să-ți spun rămas-bun.

– Știam, mi-am dat seama… răspunse încet Ivan și apoi întrebă: L-ai întâlnit?

– Da, zise Maestrul, și acum am venit să-mi iau rămas-bun de la dumneata, pentru că ai fost unicul om cu care am stat de vorbă în ultima vreme.

Ivanușka se lumină la față și spuse:

– Mă bucur că ai venit să mă vezi. În ce mă privește, o să mă țin de cuvânt – n-o să mai scriu versuri proaste. Altceva mă interesează acum – Ivanușka zâmbi și privirea lui dementă lunecă undeva dincolo de Maestru – și altceva am să scriu. Știi, de când zac aici, am înțeles o mulțime de lucruri.

Emoționat de această confesiune, Maestrul se așeză lângă Ivanușka, pe marginea patului, și răspunse:

– Asta e bine, e foarte bine! O să scrii ce a mai fost în continuare cu el!

Ochii lui Ivanușka scăpărară:

– Dar dumneata n-o să scrii? Își lăsă capul în jos și adăugă îngândurat: E drept că… Ce mi-o fi venit să întreb așa ceva?…

Și Ivanușka își fixă ochii în podea, cu un aer speriat.

– Nu, zise Maestrul, și vocea sa i se păru lui Ivanușka necunoscută și surdă, eu n-am să mai scriu despre el. O să am alte preocupări.

Un șuier îndepărtat răzbătu prin vacarmul furtunii.

– Auzi? întrebă Maestrul.

– Furtuna șuieră…

– Nu, sunt chemat, e timpul! spuse Maestrul ridicându-se.

– Mai stai! Un cuvânt numai! îl rugă Ivan. Spune-mi, pe ea ai găsit-o? Ți-a rămas credincioasă?

– Iat-o, răspunse Maestrul, arătând spre perete.

Și din zidul alb se desprinse silueta întunecată a Margaretei, care se apropie de pat. Femeia se uită la tânărul culcat. O adâncă tristețe i se putea citi în ochi.

– Sărmanul, sărmanul băiat! șopti ea neauzit, aplecându-se deasupra patului.

– Ce frumoasă e! spuse Ivan fără strop de invidie, dar cu tristețe și cu un fel de îndoioșare mută în glas. Ca să vezi cât de bine s-a alcătuit totul pentru voi. Dar uite că la mine nu-i tocmai așa… Tăcu o vreme și adăugă gânditor: De fapt, cine știe? La urma urmei…

– O să fie bine! șopti Margareta, aplecându-se spre el, am să-ți dau o sărutare și totul va fi așa cum trebuie… Ascultă-mă pe mine, sunt o clarvăzătoare, știu totul.

Tânărul își petrecu brațele pe după gâtul ei și Margareta îl sărută.

– Adio, ucenicule! zise, cu glas șoptit, Maestrul și prinse să se topească în văzduh.

Dispăru, și odată cu el pieri și Margareta. Grilajul de la balcon se închise.

Ivan căzu în mrejele unei mari tulburări. Se așeză pe marginea patului, aruncând priviri alarmate în jur, chiar gemu și începu să vorbească singur, apoi se ridică, brusc, în picioare. Furtuna, din ce în ce mai furioasă, îi semăna panică în suflet. Îl neliniștea și faptul că, obișnuit cu tăcerea neclintită, deslușea dincolo de ușă forfotit de pași și voci înăbușite. Cuprins de un tremur nervos, strigă:

– Praskovia Fiodorovna!

Praskovia Fiodorovna, care tocmai intra în odaie, se uită la el întrebător, impacientată.

– Ce-i? Ce se întâmplat? întrebă ea. Te-a speriat furtuna?

Lasă, nu-i nimic, nu-i nimic... Îndată o să fie bine. Alerg după doctor.

– Nu, Praskovia Fiodorovna, n-are rost să chemi doctorul, zise Ivanușka, uitându-se neliniștit nu la Praskovia Fiodorovna, ci la peretele din fața lui. Nimic deosebit, mă descurc și singur, nu-ți fie teamă. Mai bine spune-mi, o rugă el, ce s-a întâmplat, chiar adineauri, în salonul 118?

– La optsprezece? repetă Praskovia Fiodorovna, cu ochi rătăciți deodată. Nu s-a întâmplat nimic acolo.

Dar glasul ei suna fals, ceea ce Ivanușka remarcă numaidecât și zise:

– Eh, Praskovia Fiodorovna! Dumneata, un suflet atât de deschis... Crezi că o să-mi dau în petic? Nici vorbă, Praskovia Fiodorovna! Așa că mai bine spune-mi adevărul. Știi bine că, prin perete, simt totul.

– Vecinul dumitale s-a stins din viață, murmură Praskovia Fiodorovna, incapabilă să-și mai reprime sinceritatea și gândul blajin.

Scăldată în lumină de fulger, îl privea cu spaimă pe Ivanușka, dar nu se întâmplă nimic teribil. Acesta se mărgini să ridice, plin de importanță, un deget în aer:

– Știam eu! Și pot să-ți spun, Praskovia Fiodorovna, că în clipa asta s-a mai stins din viață încă un om. Știu și cine, zâmbi misterios Ivanușka. E o femeie.

Capitolul XXXI
Pe colinele Vorobiov

Furtuna se mistuise fără urmă și, arcuindu-se peste întreaga capitală, un curcubeu multicolor se apleca să bea apă din râul Moscova. Sus, pe o colină, între două crânguri, tronau trei siluete sumbre. Woland, Koroviev și Behemoth contemplau, din șeile cailor negri, orașul ce se așternea dincolo de râu, cu soarele răsfrânt în miile de geamuri îndreptate spre apus și turnurile ca de turtă dulce ale mănăstirii Novodevici.

Un vâjâit sfâșie aerul și Azazello, antrenându-i în siajul pelerinei lui negre pe Maestru și pe Margareta, ateriză împreună cu ei lângă nemișcatul trio.

– Am fost siliți să vă pricinuim unele neplăceri, Margareta Nikolaevna și Maestre, zise Woland după un moment de tăcere, dar să nu mi-o luați în nume de rău. Cred că n-o să regretați. Ei bine, i se adresă el Maestrului, ia-ți adio de la oraș. E timpul.

Și mănușa neagră cu manșetă evazată a lui Woland arătă spre urbea unde nenumărate țăndări de soare incendiau ferestrele și unde fuioare de ceață, fum și aburi se ridicau deasupra caselor încinse de arșița de peste zi.

Maestrul coborî de pe cal și, părăsind grupul de călăreți, ajunse cu pași repezi pe coasta abruptă a colinei. Capa lui neagră se târa în urmă-i, măturând țărâna. Maestrul se opri și scrută orașul. În primele clipe, o tristețe apăsătoare i se strecură în inimă, dar ea lăsă foarte repede locul unui soi de neliniște dulceagă, ca un neastâmpăr de țigan nomad.

– Pentru totdeauna!... Trebuie să-mi implânt adânc în suflet ideea asta, șopti el, trecându-și limba peste buzele uscate și crăpate.

Plecându-și urechea la mișcările din sufletul lui, găsi puterea de a le cântări cu minuție. I se păru că neliniștea lui se sublimează într-un simțământ de adâncă și crudă obidă. Dar nu fu decât o senzație fugară, înlocuită numaidecât de o trufașă indiferență și de presentimentul unui repaos perpetuu.

Grupul de călăreți îl aștepta pe Maestru în tăcere. Vedeau cum figura lungă și întunecată de pe malul abrupt ba gesticulează, ba își ițește capul în sus, voind parcă să cuprindă cu privirea întregul oraș, până dincolo de suburbii, ba își apleacă

fruntea, vrând, ai fi zis, să studieze iarba veștedă și boțită de propriii lui pași. Tăcerea fu întreruptă de Behemoth, care se plictisise.

– Îngăduiți-mi, *Messire,* zise el, să trag, la început de drum, o fluierătură în chip de adio.

– O s-o sperii pe doamna, îl avertiză Woland, și, în plus, nu uita că, pentru azi, s-a terminat cu giumbușlucurile.

– Ah, nu, nu, *Messire,* interveni Margareta, stând în șa ca o amazoană, cu mâinile în șold și cu trena mantiei atârnându-i până-n pământ, lăsați-l să fluiere. Gândul la această lungă călătorie îmi strecoară în suflet un soi de tristețe. Veți fi de acord, *Messire,* că e un simțământ cât se poate de în firea lucrurilor, chiar și atunci când omul știe că la capătul drumului îl așteaptă fericirea... Să ne facă, așadar, să râdem, altminteri mă tem că voi sfârși în lacrimi, și călătoria va începe sub auspicii rele.

Woland se întoarse spre Behemoth și-i făcu un semn de încuviințare cu capul. Motanul se însufleți numaidecât, sări din șa, își vârî două degete în gură, își umflă obrajii și slobozi un fluierat. Urechile Margaretei țiuiră dureros și calul ei se cabră. În crângul învecinat, rămurișul uscat se prăvăli din arbori, stoluri întregi de ciori și vrăbii își luară zborul speriate, un nor de praf se rostogoli până la râu și se văzu cum, de pe puntea tramvaiului fluvial ce tocmai trecea pe acolo, câteva chipiuri zburară în apă. Maestrul tresări la auzul acelui fluierat, dar nu se întoarse, ci prinse a gesticula și mai febril, cu brațul ridicat spre cer, amenințând parcă orașul. Behemoth privea cu trufie în jur.

– A fost o fluierătură, nu zic ba, admise, condescendent, Koroviev, a fost o fluierătură, domnule, însă, dacă e să fim drepți, una destul de mediocră!

– Eu nu sunt dirijor de cor, replică Behemoth cu bosumflată demnitate și făcându-i pe furiș un semn cu ochiul Margaretei.

– Ia să încerc și eu, dacă oi mai fi ținând minte cum se face, zise Koroviev, frecându-și palmele și suflându-și în degete, să le dezmorțească.

– Da, însă bagă de seamă – fără estropieri! se auzi vocea severă a lui Woland. Să nu aud că ai ologit pe cineva!

– Aveți încredere, *Messire,* spuse Koroviev cu mâna pe inimă, e o glumă, doar o glumă, ca să râdem puțin...

Și deodată păru că se alungește, ca și cum ar fi fost de cauciuc. Degetele mâinii drepte i se îmbârligară, alcătuind un soi

piramidă sofisticată, se răsuci pe propriu-i ax, ca un șurub, și deodată, deșurubându-se, fluieră.

Margareta nu auzi acea fluierătură, dar îi văzu efectele, în timp ce fu azvârlită, cu bidiviul ei înfierbântat, la vreo zece stânjeni distanță. Chiar lângă ea, un stejar fu smuls din rădăcină și colina se brăzdă de crăpături până la râu. O bucată imensă din mal, cu debarcader și restaurant, lunecă în râu. Apa râului clocoti și se cabră, lepădând pe malul opus, verde și scund, tramvaiul intact, cu pasagerii absolut teferi. La picioarele calului sforăitor al Margaretei căzu o cioară, omorâtă de fluierătura lui Fagot. Această din urmă fluierătură îl sperie zdravăn pe Maestru. Se prinse cu mâinile de cap și reveni în fugă îndărăt, la grupul camarazilor de călătorie.

– Ei, bine, i se adresă Woland de la înălțimea bidiviului negru, toate conturile sunt reglate? Ne-am luat adio cu sârg și temei?

– Da, totul a rămas în urmă pentru totdeauna, răspunse Maestrul și, liniștindu-se de-a binelea, îl privi pe Woland drept în față, deschis și curajos.

Atunci, peste colină se rostogoli ca un sunet de goarnă glasul teribil al lui Woland: „E timpul!”, acompaniat de fluieratul strident și hohotul de râs al lui Behemoth.

Caii se urniră din loc, înălțându-și călărețiii în văzduh, și se lansară în galop. Margareta simțea cum calul ei zălud mușcă și smucește zăbala. Mantia lui Woland, umflată de vânt, se înălța deasupra întregii cavalcade, acoperind bolta înserării. Când, pentru o clipă, acest voal negru se dădu la o parte, Margareta întoarse capul și văzu că îndărătul ei dispăruseră nu numai acoperișurile multicolore deasupra cărora făcea volute un aeroplan, ci orașul însuși se mistuise cu desăvârșire, lăsând în urmă doar negură...

Capitolul XXXII
Iertarea și eternul refugiu

O, zei, o, zei! Cât de trist e pământul în amurg! Cât mister în negurile ce plutesc peste mlaștini! Cine a rătăcit prin aceste neguri, cine a suferit îndelung înainte de moarte, cine a zburat pe deasupra acestui pământ purtând o povară peste puterile lui – acela o știe. O știe cel ostenit. Și un asemenea om părăsește fără păreri de rău negurile pământului, mlaștinile și râurile lui, abandonându-se cu sufletul ușor în mâinile morții, încredințat că numai ea îi va aduce tihna.

Osteniți și ei, fermecații cai negri își încetiniseră galopul și, implacabilă, noaptea începea să-i ajungă din urmă. Simțind-o cum îi suflă în ceafă, se potolise până și neastâmpăratul Behemoth, care, înfigându-și ghearele în șa, zbura tăcut și grav, zburlindu-și coada.

Noaptea acoperea, ca o năframă neagră, păduri și lunci, iar jos, departe, aprindea lumini firave și triste, lumini străine acum, inutile și lipsite de interes atât pentru Margareta, cât și pentru Maestru. Noaptea învăluia cavalcada, împresurând-o și semănând ba ici, ba colo, pe cerul melancolic, mici pete de lumină palidă – stelele.

Noaptea, tot mai densă, îi însoțea, smulgând pelerinele de pe umerii călăreților și făcând să cadă toate măștile. Și când Margareta, cu chipul împrospătat de adierile vântului rece, deschise ochii, văzu câte schimbări surveniseră în înfățișarea celor ce zburau alături de ea, fiecare spre propria-i țintă. Iar când, de după o lizieră, le ieși în întâmpinare luna purpurie și plină, toate deghizările dispărură înghițite de mlaștină, iar efemera vestimentație vrăjitorească se topi și ea în neguri.

Ar fi fost greu să-l recunoști pe Koroviev-Fagot, așa-zisul translator pe lângă un misterios specialist ce n-avea trebuință de niciun fel de tălmaci și de niciun fel de tălmăcire, în persoana celui ce zbura acum lângă Woland, în dreapta Margaretei. Lunganul care, în straie zdrențuite de circar, părăsise colinele Vorobiov sub numele de Koroviev-Fagot, devenise un cavaler sobru, drapat în violet, cu un chip lugubru ce părea să nu fi cunoscut nicicând surâsul, care călărea făcând să zornăie încetișor lanțul de aur al frâului. Cu bărbia în piept, nu se uita la

lună, nu-l interesa nici pământul de sub el, se gândea la ale sale, zburând umăr la umăr cu Woland.

– Cum de s-a schimbat atât de mult? îl întrebă Margareta pe Woland, în șuierul vântului.

– Acest cavaler, răspunse Woland întorcându-și spre Margareta fața cu ochiul arzând mocnit, și-a îngăduit într-o zi o glumă nesăbuită. Calamburul pe care l-a compus pe seama luminii și a tenebrelor n-a fost tocmai reușit. Și cavalerul a fost nevoit să glumească puțin mai mult și vreme mai îndelungată decât avusese intenția. Dar noaptea de azi e o noapte a reglării conturilor. Cavalerul a plătit și contul lui e curat.

Noaptea smulse și pufoasa coadă a lui Behemoth, lăsându-l fără blană și aruncând smocurile prin mlaștini. Motanul, a cărui menire fusese să-l distreze pe prințul tenebrelor, era acum un adolescent zvelt, un demon-paj, cel mai fermecător bufon din câți au existat vreodată. Se astâmpărase acum și zbura fără zgomot, expunându-și chipul tânăr clarului de lună.

La distanță de ceilalți, scânteind din armura de oțel, călărea Azazello. Luna îi schimbase și lui chipul. Dispăruseră fără urmă caninul slut și galben, iar privirea sașie dispăruse și ea. Ochii lui Azazello erau simetrici, pustii și negri pe chipul glacial, învăluit de paloare. Azazello își recăpătase înfățișarea autentică, de demon al deşerturilor aride, demon-ucigaș.

Margareta nu știa cum arată ea însăși, dar vedea bine cum se schimbase Maestrul. Părul lui se făcuse alb în lumina lunii, adunându-se la ceafă într-o coadă ce flutura în vânt. Iar când vântul îndepărta poala pelerinei de pe picioarele Maestrului, Margareta vedea ba stingându-se, ba strălucind pe botforii lui stelușele pintenilor. Aidoma demonului-paj, Maestrul zbura fără să-și ia ochii de la lună, căreia îi surâdea ca unei ființe apropiate și iubite, murmurând ceva de unul singur, după obiceiul deprins în salonul 118.

În fine, și Woland își recăpătase înfățișarea lui autentică. Margareta n-ar fi putut spune din ce era alcătuit frâul armăsarului lui – poate din raze selenare împletite în lanțuri –, nici armăsarul însuși, ce părea o stană de întuneric, având drept coamă un nor, nici pintenii călărețului – poate niște stele alburii.

Zburară în tăcere multă vreme, până când peisajul de jos se schimbă la rândul lui. Pădurile melancolice se retrăseseră în obscuritatea telurică, trăgând după ele și lamele curbate ale râurilor. Roci cretacice începură să apară, aruncând reflexe din

ce în ce mai vii, iar între ele se căscau surpături întunecate, în care nu răzbătea lumina lunii.

Woland își opri calul pe un tăpșan pietros și trist. Călărețiii avansară atunci la pas, ascultând cum potcoavele cailor lor izbeau cremenea. Luna inunda tăpșanul cu o lumină de un verde intens, și Margareta desluși curând, în pustietatea aceea, silueta albă a unui om așezat într-un jeț. Individul era ori surd, ori prea adâncit în gânduri. Fapt este că nu auzi cum se cutremura solul pietros sub greutatea cailor și călărețiii ce se apropiau nu-l clintiră din imobilitatea lui.

Cu lumina ei mai intensă decât a oricărei lanterne electrice, luna îi îngădui Margaretei să vadă că omul din jeț, ai cărui ochi păreau orbi, își freca necontenit mâinile cu un gest scurt, în vreme ce găvanele lui fixau fără să-l vadă discul lunii. Margareta observă, de asemenea, că lângă fotoliul greu de piatră, ce arunca reflexe fugare în lumina lunii, stătea culcat un câine enorm și sumbru, cu urechi ascuțite, care, întocmai ca și stăpânul lui, fixa luna cu priviri neliniștite.

La picioarele omului din jeț zăceau cioburile unui urcior spart, într-o băltoacă de un roșu închis, ce nu dădea semne că ar fi început să se resoarbă.

Călărețiii își struniră caii.

– Romanul dumitale a fost citit, spuse Woland întorcându-se spre Maestru. Singurul reproș a fost că nu e terminat. Iar eu am vrut să ți-l arăt pe eroul dumitale. De vreo două mii de ani, șade pe tăpșanul ăsta și doarme, dar când e lună plină, îl chinuie, după cum vezi, nesomnul. Nesomn care îl torturează nu numai pe el, ci și pe credinciosul lui străjer, câinele. Dacă e adevărat că lașitatea e cel mai mare viciu, acest câine numai de lașitate nu poate fi învinuit. Unicul lucru de care se temea, în dimineața aceea de Nisan, era furtuna. Dar cine iubește e dator să împărtășească destinul ființei iubite.

– Ce spune? întrebă Margareta și o umbră de compasiune se așternu pe chipul ei, altminteri absolut calm.

– Spune unul și același lucru, răspunse Woland: că nici pe lună plină nu e chip să-și găsească tihna și că are o slujbă detestabilă. Asta spune întotdeauna când nu doarme, iar când doarme visează unul și același lucru: un drum argintat de lună, pe care ar voi să se preumble cu arestatul Ha-Nozri, pentru că, pretinde el, nu și-a dus vorba până la capăt atunci, demult, în ziua a paisprezecea a lunii de primăvară Nisan. Dar – vai! – nu se știe

de ce, nu izbutește să ajungă pe drumul acela și nimeni nu vine să-i țină de urât. Ce-i rămâne, atunci, de făcut, decât să vorbească singur? Și, cum o variațiune e din când în când necesară, la discursul despre lună adaugă adesea că cel mai mult urăște pe lumea asta propria-i nemurire și faima nemăsurată. Zice că și-ar schimba bucuros destinul cu cel al zdrențărosului vagabond Levi Matei.

– Douăsprezece mii de luni pentru un Nisan, oare nu-i prea mult? întrebă Margareta.

– Se repetă povestea cu Frida? zise Woland. Fii pe pace, Margareta, toate lucrurile vor reveni la locul lor, așa e orânduită lumea.

– Eliberați-l! strigă pe neașteptate Margareta, cu glas strident, aidoma celui pe care-l avea pe când era vrăjitoare, și strigătul ei desprinse de pe creste o piatră ce se prăvăli în bezna abisului, stârnind un lung bubuit în munți.

Margareta n-ar fi putut spune dacă bubuitul acela era ecoul căderii, ori un râset satanic. Orice ar fi fost, Woland râdea când se întoarse spre ea.

– Nu e bine să strigi în munți, spuse el. Deși, oricum, el s-a deprins cu avalanșele, care de mult nu-l mai fac nici măcar să tresară. Și nu e cazul să intervii în favoarea lui, Margareta, pentru bunul motiv că acela cu care își dorește atât de mult să vorbească a făcut-o demult.

Woland se întoarse din nou spre Maestru și spuse:

– Ei bine, acum poți să-ți închei romanul cu o singură frază!

Ai fi zis că Maestrul tocmai asta așteptase în vreme ce stătea nemișcat, în picioare, uitându-se la procuratorul din jeț. Își făcu palmele pâlnie și strigă cu glas atât de puternic, încât ecoul răni munții despăduriți și pustii:

– Ești liber! Ești liber! El te așteaptă!

Munții transformară vocea Maestrului în tunet, și acest tunet îi prefăcu în ruine. Infernalele ziduri stâncoase se prăbușiră. Rămase doar tăpșanul cu jețul de piatră. În abisul negru unde căzuseră zidurile, se aprinseră luminile unui oraș necuprins, străjuit de idoli strălucitori, cocoțați deasupra unei grădini ce crescuse luxuriant în atâtea mii de luni. Și iată că lunga așteptare a procuratorului fu răsplătită și râvnitul drum selenar se întindea spre porțile acelei grădini. Primul se avântă pe el câinele cu urechi ascuțite. Omul în mantie albă cu căptușeală sângerie se ridică din jeț și strigă ceva cu glas spart și răgușit.

Nu se putea desluși dacă plânge sau râde, și nici ce anume striga. În schimb, toți putură vedea că, pe urmele credinciosului său străjer, procuratorul se lansă și el, frenetic, pe drumul de argint al lunii.

– Să-l urmez acolo? întrebă, neliniștit, Maestrul, atingând frâul.

– Nu, răspunse Woland, ce să cauți pe urmele a ceva ce nu mai există?

– Poate trebuie s-o iau într-acolo? spuse Maestrul, întorcându-se ca să arate îndărăt, unde, întruchipat deodată din depărtări, se întindea orașul de curând părăsit, cu turnurile lui mănăstirești, ca de turtă dulce, și cu soarele cioburi în ferestrele caselor.

– Nici într-acolo, răspunse Woland, a cărui voce densă se rostogoli peste stânci. Romantice maestre! Cel pe care râvnește atât de mult să-l vadă eroul zămislit de dumneata – și izbăvit tot de dumneata, adineauri – ți-a citit romanul.

Și Woland se întoarse spre Margareta:

– Margareta Nikolaevna! E mai presus de orice îndoială că te-ai străduit să imaginezi, pentru Maestru, cel mai bun viitor; dar, crede-mă, ceea ce vă propun și ceea ce Yeshua a cerut pentru voi e și mai bun. Lăsați-i în doi, spuse Woland aplecându-se din șaua lui spre șaua Maestrului și arătând în urma procuratorului care plecase, să nu-i deranjăm. Poate, până la urmă, cad la înțelegere.

Woland flutură din mână spre Yerushalaym și acesta se stinse în abisul de jos.

– Iar acolo – așijderea! spuse Woland arătând îndărăt. Ce să mai faceți voi în hruba aceea? Cioburile de soare se stinseră, la rândul lor. La ce bun v-ați întoarce? urmă Woland cu glas blând și convingător. O, de trei ori romantice maestre! Oare chiar nu vrei ca, ziua, să te preumbli cu prietena dumitale pe sub vișinii în floare, iar seara să ascultați muzică de Schubert? Oare chiar nu ți-ar plăcea să scrii la lumina lumânărilor, cu pană de gâscă? Oare chiar nu vrei ca, aidoma lui Faust, să stai aplecat asupra unei retorte, în speranța că vei izbuti să plămădești un nou *homunculus*? Acolo! Acolo! La capăt de drum vă așteaptă o casă, cu un bătrân servitor. Luminile sunt încă aprinse, dar curând se vor stinge, pentru că dintr-o clipă în alta veți întâmpina zorile. Acesta e drumul, maestre! Și acum, adio! A venit timpul să plec.

– Adio! strigară într-un glas Margareta și Maestrul.

Și, fără păs, Woland cel negru plonjă în abis, iar în urmă-i se

precipită, cu grohot, și suita lui. În jur nu mai erau nici stânci, nici tăpșan, nici drumuri argintate și niciun fel de Yerushalaym. Dispăruseră și caii cei negri. Maestrul și Margareta văzură revărsându-se zorile promise. Ele dislocară numaidecât luna plină din miez de noapte.

În strălucirea primelor raze ale dimineții, Maestrul trecu, împreună cu prietena lui, un mic pod pietros, acoperit de mușchi. Pârâul rămase în urma celor doi amanți fideli, acum călcau pe o alee nisipoasă.

– Ascultă muzica tăcerii, îi spuse Margareta Maestrului, în vreme ce nisipul foșnea ușor sub tălpile ei desculțe, ascultă și delectează-te cu ceea ce nu ți-a fost dat în viață – liniștea. Uite, acolo, în față, e casa ce ți-a fost atribuită, pentru eternitate, drept recompensă. Casa ta. Văd deja fereastra venețiană, cu trei canaturi, și vița-de-vie ce se cațără, încolăcindu-se, până pe acoperiș. Știu că, seara, vor veni la tine oameni pe care-i iubești, care te interesează și care nu te vor supăra nicicând, prieteni care vor cânta și îți vor cânta – să vezi numai ce lumină se revarsă în odaie la căderea amurgului, când se aprind lumânările. Vei adormi zâmbind, cu veșnica-ți tichie ponosită și unsuroasă pe creștet. Somnul te va revigora, vei începe să judeci mai înțelept. Și nu-ți va mai da niciodată prin gând să mă alungi. Cineva îți va veghea somnul, și aceea voi fi eu.

Așa vorbea Margareta, înaintând alături de Maestru spre casa ce le fusese hărăzită pentru totdeauna, iar Maestrului i se părea că vorbele ei susură aidoma pârâului pe care tocmai îl lăsaseră în urmă.

Și memoria Maestrului, această memorie neliniștită, mereu pe ace, începu să se stingă. Cineva îl elibera pe Maestru, întocmai cum el îl eliberase adineauri pe eroul de el însuși creat: un erou plecat în infinit, dus fără întoarcere – fiul unui rege cititor în stele, al cincilea procurator al Iudeei, cruntul cavaler Pontius Pilat.

Epilog

Și totuși, ce s-a întâmplat la Moscova, după ce, sâmbătă, la apusul soarelui, Woland a părăsit Capitala, dispărând, împreună cu suita lui, de pe colinele Vorobiov?

De prisos să spunem că, vreme îndelungată, toată capitala a vuit de zvonuri dintre cele mai neverosimile, care au ajuns, prompt, până în cele mai îndepărtate și uitate unghere ale provinciei. Ți-e și silă să le repeți.

Într-o zi, călătorind cu trenul spre Feodosia, autorul acestor rânduri – scrise sub semnul adevărului – a auzit cu urechile lui povestindu-se cum, la Moscova, două mii de oameni ieșiseră din teatru goi-pușcă și, în această ținută, se împrăștiaseră pe la casele lor cu taxiurile.

Vocabula „necuratul” se insinua, șoptită, pretutindeni – la cozile din fața lăptăriilor, în tramvaie, în magazine, în apartamente și în bucătării, în trenurile locale și în cele de cursă lungă, în marile gări și în halte, în vile și pe plaje.

E de la sine înțeles că oamenii mai evoluați și mai culți nu participau în niciun fel la răspândirea acestor istorisiri despre Necuratul ce ar fi vizitat Capitala, ba chiar își râdeau de ele și încercau să-i readucă la realitate pe cei ce le colportau. Dar un fapt rămâne, cum se spune, un fapt și nu-i poți întoarce spatele fără explicații: ceva ciudat se întâmplase totuși în Capitală. Casa Griboedov, prefăcută în scrum, și încă multe altele, confirmau grăitor acest lucru.

Oamenii cultivați au adoptat punctul de vedere al anchetei: toate bizareriile fuseseră opera unei bande de hipnotizatori și ventriloci care își cunoșteau la perfecție arta.

Atât la Moscova, cât și mult în afara ei, fuseseră luate măsuri pentru capturarea bandei, măsuri imediate și energice, dar, din păcate, fără rezultat. Cel ce își spunea Woland se făcuse nevăzut, împreună cu toți acoliții lui, și nu-și mai făcuse apariția nici la Moscova și nici aiurea. În chip absolut firesc, se vehicula ipoteza că bandiții fugiseră în străinătate, dar nici acolo prezența lor nu fusese nicicând semnalată.

Ancheta a durat foarte mult, lucru explicabil într-un caz atât de fantasmagoric. Fără a mai vorbi de cele patru case făcute scrum și de sutele de oameni cu mințile rătăcite, se înregistraseră și morți. Despre doi se putea vorbi cu certitudine: Berlioz și acel nefericit ghid de la biroul de inițiere a străinilor în

atracțiile turistice ale Moscovei, ex-baronul Meigel. Era clar că aceștia fuseseră asasinați. Osemintele calcinate ale celui de-al doilea au fost descoperite în apartamentul 50 de pe strada Sadovaia, odată cu lichidarea incendiului. Da, existau pierderi de vieți omenești, și existența lor impunea continuarea anchetei.

Dar se înregistraseră și victime colaterale, după plecarea lui Woland, și asta, oricât ar fi de trist, în rândul motanilor negri.

Circa o sută de asemenea vietăți pașnice, fidele omului și folositoare lui, fuseseră împușcate sau suprimate prin alte mijloace în diferite localități din țară. Vreo cincisprezece motani, uneori într-o stare lamentabilă, au fost prezentați la secțiile de miliție din mai multe orașe. Bunăoară, la Armavir, una dintre aceste jivine inocente a fost adusă la miliție cu labele de dinainte legate.

Aducătorul îl surprinsese pe motan în momentul în care animalul, cu un aer hoțesc... (ce să-i faci, dacă motanii au o asemenea alură? Ea nu li se trage de la faptul că ar fi vicioși; pur și simplu se tem ca ființe mai puternice decât ei – câini sau oameni – să nu le facă vreun rău ori să le obidească. Să-i prigonești nu e cine știe ce ispravă, iar o asemenea atitudine, iarăși vin și zic, nu face cinste nimănui, dar chiar nimănui.) ... Cu un aer hoțesc, așadar – dați-mi voie să reiau fraza – animalul dădea să se furișeze sub niște brusturi.

Tăbărând asupra motanului și smulgându-și cravata de la gât ca să-l lege, cetățeanul șuierase veninos și amenințător:

– Aha! Carevasăzică ați binevoit să ne călcați și pe noi, la Armavir, domnule hipnotizator? Numai că aici lumea nu se sperie de alde voi. Și n-o mai face pe mutul! Știm prea bine ce poamă ești!

Și cetățeanul l-a dus pe motan la miliție, târând biata făptură de labele de dinainte, legate strâns cu cravata lui verde, și silindu-l cu ușoare ghionturi să meargă pe labele dindărăt.

– Ai isprăvit? striga cetățeanul, acompaniat de fluierăturile unei cete de băiețandri. Măi, acesta! Cu mine nu ține să faci pe mutul! Fă-mi favoarea și mergi ca lumea!

Motanul ce să facă decât să rotească niște ochi de martir. Neînzestrat de natură cu darul vorbirii, n-avea cum să se disculpe. Bietul animal și-a datorat salvarea, în primul rând, miliției și, în al doilea rând, stăpânei lui, o bătrână văduvă întru totul respectabilă. De îndată ce motanul fusese adus la secție, cei de acolo au băgat de seamă că cetățeanul duhnea a rachiu,

și prin urmare depoziția lui a fost înregistrată cu mult scepticism. Între timp, bătrâna, care aflase de la vecini că îi fusese arestuit motanul, a dat fuga la secție, izbutind, din fericire, să ajungă la timp. Ea dădu despre motan cele mai măgulitoare referințe, arătând că îl știe de cinci ani, de pe vremea când era un pisoiaș plăpând, declară că se pune chezaș pentru el ca pentru sine însăși, că bietul cotoi nu făcuse niciun rău nimănui și că nu fusese niciodată la Moscova. Se născuse la Armavir, aici crescuse și aici învățase să prindă șoareci.

Motanul fu dezlegat și restituit proprietarei, e drept, după ce gustase din cupa amărăciunii, aflând pe propria piele ce înseamnă eroarea judiciară și calomnia.

Neplăceri, e drept, fără consecințe grave, suferiseră, pe lângă motani, și unii oameni. Se operaseră câteva arestări. Printre alții, fuseseră reținuți temporar: la Leningrad – cetățenii Wolman și Wolper, la Saratov, Kiev și Harkov – trei Volodini, la Kazan – un oarecare Voloh, iar la Penza, nu se știe până astăzi de ce, doctorul în științe chimice Vetcinkevici... E adevărat că era un individ foarte brunet și cu statură de Goliat.

În diferite alte locuri fuseseră băgați la zdup nouă Korovini, patru Korovkini și doi Karavaevi.

Un cetățean fusese dat jos, cu cătușe la mâini, din trenul de Sevastopol, în gara Belgorod. Acestui cetățean îi venise ideea de a-și distra camarazii de călătorie, arătându-le felurite trucuri cu cărți de joc.

La Iaroslavl, ziua namiaza mare, un individ intrase într-un restaurant având sub braț un primus, pe care tocmai îl scosese de la reparat. De cum dădură cu ochii de el, cei doi portari își abandonaseră posturile de la garderobă și dăduseră bir cu fugiții. Pe urmele lor o luaseră la sănătoasa toți clienții și întreg personalul de serviciu. Ocazie cu care, în chip inexplicabil, se evaporaseră și toate încasările de la casierie.

Au mai avut loc multe incidente de acest fel, astăzi uitate. Și, în general, în țară s-a produs o mare vălurire de circumvoluțiuni.

O dată în plus, trebuie să le dăm dreptate anchetatorilor. Se făcuse totul nu numai pentru a-i captura pe infractori, ci și pentru a se da în vileag toate mașinațiunile lor. Totul a fost explicat, și trebuie spus că explicațiile au fost pe cât de pertinente, pe atât de irefutabile.

Anchetatorii, ajutați de psihiatri cu experiență, au stabilit că membrii bandei criminale, sau, în orice caz, unul dintre ei

(suspiciunea cădea cu precădere asupra lui Koroviev), erau niște hipnotizatori cu puteri nemaiîntâlnite, capabili să se facă văzuți în locuri unde nu se aflau, și anume în ipostaze iluzorii și excentrice. În plus, le puteau induce victimelor lor ideea că unele obiecte sau unii oameni se aflau în locuri unde, de fapt, nu se aflau, și viceversa, puteau radia din câmpul vizual obiecte și oameni care, în realitate, hălăduiau acolo.

În lumina unor atare explicații, totul devenea absolut clar, chiar și un fenomen ce produsese vie emoție, părând cu adevărat neverosimil: invulnerabilitatea motanului, ciuruit de gloanțe în apartamentul nr. 50, în cursul tentativei de a fi capturat.

Dar, firește, pe lustră nu era niciun motan, nimeni nu ripostase cu focuri de browning, se trăsese asupra unui gol, în vreme ce Koroviev, care îi sugestionase pe cei prezenți că motanul se juca de-a pistolarul pe policandru, putea foarte bine să se afle îndărătul celor ce trăgeau, rânjind și delectându-se cu puterea lui de sugestie, prodigioasă, nu-i vorbă, dar utilizată în chip criminal. Și, în mod cert, tot el dăduse foc apartamentului, turnând benzină pe dușumea.

Cât despre Stiopa Lihodeev, era evident că nu luase niciun avion spre Ialta (un asemenea truc depășea până și dexteritățile lui Koroviev) și nici nu expediase telegrame de acolo. După ce, terifiat de scamatoria lui Koroviev, care i-l arătase pe motan înfigând furculița într-o ciupercă marinată, își pierduse cunoștința în apartamentul giuvaiergeresei, Stiopa zăcuse acolo până când Koroviev, ca să-și bată joc de el, îi îndesase pe cap o pălărie de fetru și-l expediase la aerodromul din Moscova, nu înainte de a-i sugestiona pe reprezentanții miliției judiciare trimiși să-l întâmpine că avea să descindă din avionul de Sevastopol.

Ce-i drept, miliția judiciară din Ialta confirma că Stiopa se prezentase acolo, și anume descălțat, că se trimisese la Moscova un set de telegrame despre Lihodeev, dar, cum în dosare nu fusese descoperită nicio copie a vreuneia dintre aceste depeșe, a fost trasă concluzia, tristă, dar de neocolit, că banda de hipnotizatori poseda capacitatea de a hipnotiza la mare distanță, și nu numai persoane izolate, ci și grupuri întregi de oameni.

În aceste condiții, criminalii puteau destabiliza mintal oameni cu cea mai solidă constituție psihică.

Ce haz mai are să mai vorbim atunci de bagatele cum ar fi un pachet de cărți de joc apărut în buzunarul unui spectator din stal,

de dispariția unei rochii sau de o beretă care face „miau!”, ori de alte asemenea giumbușlucuri?! Pozne din astea sunt la mâna oricărui hipnotizator profesionist cu dotare mediocră, pe orice scenă, inclusiv scamatoria rudimentară cu smulgerea capului comperului. Și motanul vorbitor e pură aiureală. Pentru a înfățișa spectatorilor un asemenea cotoi, e suficient să fii inițiat în arta de a face pe ventrilocul, or ar fi de mirare ca un om avizat să nu-și dea seama că arta lui Koroviev depășea cu mult acest abecedar al ocultului.

Nu de cărți de joc e vorba, și nici de misivele calpe din servieta lui Nikanor Ivanovici. Astea-s floare la ureche! El, Koroviev, da, Koroviev, îl împinsese pe Berlioz sub roțile tramvaiului, condamnându-l la moarte sigură. Tot el îi luase mințile sărmanului poet Ivan Bezdomnîi, capacitându-l să viseze cu ochii deschiși și să vază, în înfricoșătoare coșmaruri, anticul Yerushalaym și Muntele Pleșuv, arid și pârjolit de soare, cu cei trei osândiți atârnați pe stâlpi. El și banda lui se aflau la originea dispariției fără urme din Moscova a Margaretei Nikolaevna și a menajerei sale, Natașa. Fiindcă veni vorba, ancheta se aplecase cu deosebită atenție asupra acestui caz: era imperios necesar să se clarifice dacă cele două femei fuseseră răpite de banda de asasini și incendiatori sau o șterseseră de bunăvoie cu această grupare criminală. Pornind de la depozițiile tâmpe și confuze ale lui Nikolai Ivanovici și luând act de bilețelul atât de straniu, dacă nu demențial, lăsat soțului de Margareta Nikolaevna, în care aceasta scria că se duce să se facă vrăjitoare, ținând cont de circumstanța că Natașa se evaporase lăsându-și acasă toate veșmintele, inclusiv lenjeria intimă, ancheta a sfârșit prin a conchide că – stăpână și menajeră – fuseseră hipnotizate, întocmai ca mulți alții, și răpite în această stare. S-a emis și ipoteza, probabil, perfect justificată, că infractorii se lăsaseră seduși de frumusețea celor două femei.

Un lucru, însă, rămăsese complet obscur pentru anchetatori – mobilul ce putuse determina banda să răpească din clinica de psihiatrie un bolnav psihic ce se autointitula Maestrul. Nu s-a descoperit nicicând acest mobil, după cum nu s-a reușit să se stabilească numele bolnavului răpit. Așa că acesta a dispărut pentru totdeauna sub apelativul impersonal „Nr. 118 din corpul 1”.

Așadar, aproape totul se lămurise, și ancheta luase sfârșit, așa cum se sfârșesc toate pe lumea asta.

Anii treceau și, încetul cu încetul, oamenii începură să uite de Woland, Koroviev și compania. În viața celor ce avuseseră de suferit de pe urma lui Woland și a acoliților lui s-au produs multiple schimbări. Oricât de mărunte și de nesemnificative ar fi acestea, se cuvine totuși să fie consemnate.

Georges Bengalski, bunăoară, după ce a petrecut trei luni în spital, s-a făcut bine și s-a întors acasă. A fost însă nevoit să-și abandoneze slujba de prezentator la Varietăți, și asta în plin sezon, când lumea dă buluc la bilete: amintirea magiei negre și a secretelor ei devoalate s-a dovedit a fi, în mintea lui, prea persistentă. Bengalski a părăsit Varietățile, dându-și seama că a apărea, seară de seară, în fața a două mii de oameni care, inevitabil, l-ar fi recunoscut și a fi expus în permanență unor întrebări malițioase de genul: „Cum e mai bine – cu cap sau fără?” ar fi fost mult prea chinuitor.

De altminteri, comperul își pierduse în mare parte jovialitatea, lucru atât de vital în profesia lui. Omul rămăsese cu o deprindere dezagreabilă și împovărătoare: primăvara, în nopțile cu lună plină, cădea brusc într-o stare de anxietate, se apuca, spasmodic, cu mâinile de gât, se uita înspăimântat în jur și începea să plângă. Aceste accese erau trecătoare, dar atâta vreme cât durau, nu se punea, evident, problema să-și practice meseria de odinioară. Drept care comperul se retrase din activitate, decis să trăiască din economii, care, după modestele lui calcule, trebuiau să-i ajungă vreme de cincisprezece ani.

Se retrase, așadar, fără a-l mai revedea nicicând pe Varionuha, care dobândise o imensă popularitate și afecțiunea tuturor prin receptivitatea și amabilitatea lui, rare chiar și în mediul administratorilor de teatre. Vânătorii de bilete de favoare, bunăoară, nu-l mai scoteau din „Tătucul nostru binefăcător”. La orice oră, oricine ar fi telefonat la Varietăți auzea, invariabil, în receptor o voce blândă, chiar melancolică uneori, care spunea „Vă ascult!”, iar la solicitarea de a-l chema la telefon pe Varionuha, aceeași voce răspundea prompt: „Eu sunt. La dispoziția dumneavoastră.” Dar cât îl făcea să sufere pe Ivan Savelievici această curtoazie!

Stiopa Lihodeev nu mai răspundea la apeluri telefonice din clădirea Varietăților. Îndată după externarea din clinică, unde petrecuse opt zile, a fost transferat la Rostov, unde a fost numit în funcția de gestionar al unui mare magazin alimentar. Se zvonește că a renunțat cu desăvârșire la vinul de Porto, dând-o

pe rachiu fiert cu muguri de coacăze negre, care îi face foarte bine. Cică ar fi devenit taciturn și evită societatea damelor.

Plecarea lui Stepan Bogdanovici de la Varietăți nu-i adusese lui Rimski bucuria la care visase cu atâta ardoare ani de-a rândul. După internarea la clinică și un sejur la Kislovodsk, directorul de la Varietăți, acum un bătrânel cu capul tremurând, și-a înaintat demisia. E interesant că cererea a fost depusă la teatru de consoarta lui Rimski. Grigori Danilovici însuși nu a găsit în sine puterea de a mai călca nici ziua namiaza mare în clădirea unde văzuse, prin geamul spart și incendiat de lumina lunii, o mână lungă întinzându-se spre foraibărul de jos al ferestrei.

Demisionând de la Varietăți, directorul financiar s-a angajat la un teatru de păpuși din Zamoskvorecie, unde nu i-a mai fost dat să aibă dispute pe tărâmul acusticii cu onorabilul Arkadi Apollonovici Sempleiarov. În doi timpi și trei mișcări, acesta a fost transferat la Breinsk, unde a fost numit șeful unui punct de achiziție a ciupercilor. Până astăzi, moscoviții mănâncă, grație lui, râșcovi sărați și ciuperci marinate, pe care nu contenesc să le laude, ceea ce arată cât se bucură de acest transfer. Chestiunea e revolută, dar trebuie spus că raporturile lui Arkadi Apollonovici cu acustica șchiopătau și că, oricât s-a străduit el s-o amelioreze în teatrele noastre, sonorizarea cum a fost așa a rămas.

La șirul persoanelor care, aidoma lui Arkadi Apollonovici, au abandonat teatrul, trebuie adăugat și Nikanor Ivanovici Bosoi, cu toate că el n-avea nicio legătură cu teatrele, în afară de pasiunea pentru biletele de favoare. Nikanor Ivanovici nu numai că nu mai frecventează niciun teatru, nici pe bani, nici gratis, dar chiar se schimbă la față când se vorbește despre templul Thaliei în fața lui. În afară de teatru, a început să-i deteste – nu mai puțin, ba chiar mai mult – pe poetul Pușkin și pe talentatul artist Sawa Potapovici Kurolesov. Pe acesta din urmă în așa măsură încât, anul trecut, văzând într-un ziar, în chenar negru, ferparul ce anunța că, în toiul unei cariere înfloritoare, Sawa Potapovici fusese lovit de dambla, Nikanor Ivanovici se înroșise până peste urechi – de puțin a lipsit s-o ia pe urmele lui Sawa Potapovici –, și zbierase: „Așa-i trebuie!” Ba mai mult, în aceeași seară, Nikanor Ivanovici, pe care moartea popularului artist îl cufundase într-un ocean de amintiri împovărătoare, s-a îmbătat cumplit, de unul singur, având drept companie doar luna plină ce veghea strada Sadovaia. Și fiecare păhărel nu făcea decât să lungească blestematul șir de figuri detestabile, printre care puteau fi

recunoscuți și Serghei Gherardovici Duncil, și nurlia Ida Gherkulanovna, și acel roșcovan stăpân al gânsacilor bătăuși, și candidul Nikolai Kanavkin.

Ei, dar cu ăștia ce s-o fi întâmplat? Să fim serioși! Nu s-a întâmplat absolut nimic, și nici nu se putea întâmpla, pentru că ei n-au existat nicicând în realitate, după cum n-a existat nici simpaticul animator, nici teatrul ca atare, nici bătrâna și cărpănoasă mătușă a lui Porohovnikov, care lăsa să-i putrezească valuta în subsol, și, firește, nici trompetele de aur, nici impertinenții bucătari. Toate acestea nu fuseseră decât un vis, zămislit de bagheta parșivului Koroviev. Singura ființă vie aterizată în acest vis fusese chiar artistul Sawa Potapovici, pe simplu motiv că, datorită frecventelor lui participări la emisiunile radiofonice, se întipărise temeinic în memoria lui Nikanor Ivanovici. El existase, ceilalți – ba.

Dar poate că n-a existat nici Aloizi Mogarîci? S-avem pardon! Acesta nu numai că a existat, dar există și acum, ocupând postul lăsat vacant de Rimski, adică acela de director financiar al Varietăților.

Dezmeticindu-se, cam la douăzeci și patru de ore după vizita la Woland, într-un tren, pe undeva pe lângă Viatka, Aloizi descoperise că, părăsind Moscova cu mintea începătoșată, uitase să-și tragă pantalonii, în schimb – fără să priceapă de ce – furase cartea de imobil a proprietarului, de care n-avea absolut nicio nevoie. După ce cumpărase de la însoțitorul de vagon, contra unei sume colosale, o pereche de pantaloni vechi și slinoși, Aloizi coborî la Viatka și luă trenul îndărăt, spre Moscova. Dar – vai! – nu regăsi casa antreprenorului. Putreda magherniță fusese ștearsă de foc de pe fața pământului. Însă Aloizi era un om dotat cu un zburdalnic spirit întreprinzător. În nici două săptămâni, locuia deja într-o minunată cameră pe intrarea Briusov, iar peste câteva luni trona în cabinetul lui Rimski. Și întocmai cum, odinioară, prezența lui Stepan era o tortură pentru Rimski, acum, prezența lui Aloizi era o tortură pentru Varionuha. Ivan Savelievici visează la un singur lucru: ca acest Aloizi să fie mătrășit de la Varietăți și trimis la dracu-n praznic, ca să-i piară și duhul și buhul. Pentru că, după cum spune el uneori, în șoaptă, într-un cerc mai intim, o lichea ca Aloizi nu mai întâlnise în viață; din partea unuia ca ăsta te poți aștepta la orice.

De fapt, se prea poate ca administratorul să fie subiectiv. Nicio lucrătură necurată nu putea fi pusă pe seama lui Aloizi, de

altfel, în general, acesta nu numai că nu făcuse nicio lucrătură, dar nicio lucrare, dacă lăsăm la o parte faptul că numise pe altcineva în locul bufetierului Andrei Fokici Sokov. Care Andrei Fokici murise de cancer la ficat în clinica Universității de Stat din Moscova, la vreo nouă luni după descinderea lui Woland în Capitală...

Da, anii au trecut și evenimentele onest descrise în această carte s-au estompat în memoria oamenilor. Dar nu în a tuturor, nu în a tuturor.

În fiecare an, primăvara, când vin nopțile cu lună plină, sub teii de la Patriarșie prudî își face apariția, spre seară, un om de vreo treizeci sau treizeci și cinci de ani. Un bărbat roșcovan, cu ochii verzi, îmbrăcat modest. E profesorul Ivan Nikolaevici Ponîrev, cercetător la Institutul de Istorie și Filozofie.

Ajuns sub tei, el se așază, invariabil, pe aceeași bancă unde șezuse în seara când un anume Berlioz, azi uitat de toți, văzuse pentru ultima oară în viață luna făcându-se zob. Acum e întreagă, rotundă și albă la căderea serii, apoi aurie, cu o pată întunecată în formă de dragon, și plutește deasupra ex-poetului Ivan Nikolaevici, rămânând totuși suspendată la locul ei, acolo sus.

Ivan Nikolaevici e în deplinătatea facultăților mintale, știe tot, a înțeles tot. Știe că, în tinerețe, fusese victima unor hipnotizatori criminali, după care se tratase și se vindecase. Dar mai știe și că există ceva care-l face să-și piardă controlul: luna plină. De îndată ce se apropie timpul ca astrul ce se înălțase cândva mai sus decât cele două sfeșnice cu câte cinci brațe să crească și să se poleiască, devenind auriu, Ivan Nikolaevici e cuprins de neliniște, nervii îi sar ca dracii, își pierde pofta de mâncare și somnul, așteptând să se rotunjească luna. Și când ea se face plină, nimic nu-l mai poate reține pe Ivan Nikolaevici acasă. Spre seară, iese și aleargă glonț la Patriarșie prudî.

Așezat pe banca lui, Ivan Nikolaevici vorbește, cât se poate de sincer, cu sine însuși și, trăgând cu nesaț din țigară, își mijește ochii, privind ba la lună, ba la neuitatul turnichet.

Ivan Nikolaevici petrece astfel un ceas sau două. Apoi o ia din loc și, urmând, cu ochi pustii și orbi, unul și același itinerar, după ce străbate Spiridonovka, ajunge în Arbat.

Trece de găzărie, cotește după colțul străjuit de un felinar strâmb și se furișează spre un grilaj îndărătul căruia se așterne o grădină luxuriantă, dar încă nepotopită de verdeață. În mijlocul

acelei grădini, luminată de lună în partea unde se zărește un turnuleț și o fereastră cu trei canaturi, restul rămânând în umbră, tronează o vilă în stil gotic.

Profesorul nu înțelege ce anume îl atrage într-acolo și nici cine locuiește în vila aceea, dar știe că e incapabil să lupte cu sine însuși pe lună plină. Și mai știe că în grădina de după grilaj va asista, invariabil, la unul și același spectacol.

Vede, mai întâi, așezat pe o bancă, un bărbat solid, în etate, cu barbișon, *pince-nez* și trăsături vag porcine. Ivan Nikolaevici îl regăsește pe acest locatar al vilei în una și aceeași poză visătoare, cu ochii țintă la lună. Ivan Nikolaevici știe că, după ce va contempla astrul, omul își va întoarce negreșit privirile spre fereastra din turnuleț, pe care o va fixa insistent, așteptând parcă să se deschidă brusc și pe pervaz să apară ceva fantastic.

Ivan Nikolaevici știe cu de-amănuntul tot ce urmează. E momentul să se ascundă cu mai multă grijă după grilaj, căci, dintr-o clipă în alta, omul de pe bancă va începe să-și răsucească neliniștit capul, vrând să vadă, cu ochii lui rătăciți, ceva în văzduh, apoi va zâmbi extatic, împreunându-și mâinile într-o atitudine de voluptuoasă tristețe, după care, va începe să bolborosească, cu glas totuși deslușit:

– Venus! Venus!... Ah, cât de tont am putut să fiu!...

– O, zei, o, zei! șoptește Ivan Nikolaevici, pitindu-se după grilaj, fără a-și lua ochii învăpăiați de la misteriosul necunoscut, iată încă o victimă a lunii... Da, încă o victimă, ca și mine...

Iar omul de pe bancă își va continua monologul:

– Cât de tont am putut să fiu! De ce, de ce n-am zburat împreună cu ea? De ce m-oi fi speriat, măgar bătrân ce sunt! Ba am mai cerut și patalama! Eh, acum stai și rabdă, ghiuj cretin!

Și tot așa până când, în partea întunecată a vilei, se va deschide cu zgomot o fereastră, în cadrul căreia va apărea o vagă siluetă albă și se va auzi o voce acră de femeie:

– Nikolai Ivanovici, unde ești? Ce idee pe dumneata! Vrei să te îmbolnăvești de malarie? Vino să-ți bei ceaiul!

La care, firește, omul de pe bancă se va trezi la realitate și va răspunde cu un falset în glas:

– Iau puțin aer, atâta tot, sufletelul meu! Că tare e bun aerul de afară!

După care se va ridica și, cu un gest furiș, își va ridica pumnul spre geamul închis de la parter, pornind cu pas anevoios spre casă.

– Minte, minte! O, zei, ce mincinos! murmură atunci Ivan Nikolaevici, îndepărtându-se de grilaj. Nu aerul curat îl atrage în grădină, vede el ceva sub această lună plină de primăvară – în grădină și mai sus, în văzduh! Ah, ce n-aș da să-i pătrund taina, să aflu cine e acea Venus pe care a pierdut-o și după care acum bâjbâie în van cu mâinile prin noapte…

Și profesorul se întoarce acasă bolnav. Soția se preface că nu observă în ce stare e și îl grăbește să se culce. Dar ea nu se culcă, se așază lângă veioză cu o carte în mână și se uită la bărbatul adormit cu ochi umbriți de amărăciune. Știe că, în zori, Ivan Nikolaevici se va trezi brusc, cu un strigăt îndurerat, va începe să plângă și să se zbată. De aceea are lângă ea, pe masă, pregătite din timp, o seringă în alcool și o fiolă cu un lichid dens, de culoarea ceaiului tare.

Abia după aceea, sărmana soție a acestui om grav bolnav se va simți eliberată și va putea adormi fără grijă. După injecție, Ivan Nikolaevici va dormi până dimineața, cu o expresie extatică pe chip, trădând niște vise inaccesibile ei, vise de fericire sublimă.

Ceea ce îl trezește astfel pe savant, în nopți cu lună plină, smulgându-i un strigăt răscolitor, e un vis, mereu același. El vede un călău diform, fără nas, care, cu un icnet înăbușit, se năpustește să-l străpungă cu lancea în inimă pe Hestas, cel legat de stâlp și cu mințile rătăcite. Dar nu atât călăul e înfricoșător, cât nefireasca lumină grea ce se prelinge pe pământ dintr-un nor în fierbere, ca în vintrele unei catastrofe universale.

După injecție, totul se schimbă pe chipul celui adormit. De la pat până la fereastră se așterne un drum irizat, pe care urcă spre lună un bărbat în mantie albă cu căptușeală sângerie. Alături de el înaintează un tânăr într-un hiton zdrențuit și cu chipul mutilat. Merg alături și discută ceva cu înflăcărare, în contradictoriu, străduindu-se să ajungă la o înțelegere.

– O, zei, o, zei! spune bărbatul în mantie albă, întorcându-și privirea trufașă spre însoțitorul său, ce execuție trivială! Dar spune-mi, te rog – și deodată chipul trufaș devine rugător –, execuția nici n-a avut loc, nu-i așa?! Te implor, spune-mi – nu-i așa că n-a avut loc?!

– Ei, firește că n-a avut loc, răspunde cu glas răgușit însoțitorul, ți s-a năzărit.

– Poți să juri că-i așa? îl roagă, obsecvios, bărbatul în mantie albă.

– Jur, răspunde însoțitorul, ai cărui ochi, nu se știe de ce, zâmbesc.

– E tot ce îmi doream! strigă cu glas spart omul în mantie și urcă tot mai sus, spre lună, trăgându-și din urmă însoțitorul.

Îi urmează, calm și maiestuos, ridicându-și urechile ascuțite, un câine gigantic.

Deodată, drumul irizat începe să clocotească și un râu lunar izbucnește din el, revărsându-se în toate părțile. Luna domnește și se joacă, luna dansează și se zbenguie. Iar din torentul acela prinde contur o femeie de o frumusețe răpitoare, care aduce spre Ivan, ținându-l de mână, un bărbos cu priviri speriate. Ivan Nikolaevici îl recunoaște numaidecât: e Nr. 118, musafirul lui nocturn. În visul lui, Ivan Nikolaevici întinde mâinile spre bărbatul acela și îl întreabă cu nesaț:

– Așadar, așa s-a terminat?

– Așa s-a terminat, dragul meu discipol, răspunde Nr. 118.

Iar femeia se apropie de Ivan și zice:

– Firește că așa e. Totul s-a terminat, totul are un sfârșit... Iar eu o să te sărut pe frunte și, pentru dumneata, totul va fi așa cum trebuie să fie.

Ea se apleacă spre Ivan și îl sărută pe frunte. Ivan își scufundă privirile în adâncul ochilor ei, întinde brațele spre ea, dar femeia se îndepărtează, se îndepărtează mereu, înălțându-se, împreună cu însoțitorul ei, spre lună.

Și atunci astrul se dezlănțuie, frenetic. Revarsă un torent de raze asupra lui Ivan, împrăștie stropi de lumină în toate azimuturile, odaia e inundată de lună, valuri agită lumina ce se ridică tot mai sus, potopind patul, în vreme ce Ivan Nikolaevici doarme mai departe, cu o expresie extatică pe chip.

Dimineața se trezește taciturn, dar foarte calm și întremat. Memoria lui, mereu în fierbere, se liniștește și, până la următoarea primăvară cu lună plină, nimeni nu-l va mai tulbura pe profesor. Nici călăul fără nas al lui Hestas, nici al cincilea procurator al Iudeei, cruntul cavaler Pontius Pilat.

1929–1940

Postfaţă

Un mare roman figural

I

Într-o așa-zisă *Carte poștală* – primul paragraf al unor însemnări intitulate *Prietenei de taină* și dăruite Elenei Sergheevna Șilovskaia, viitoarea lui a treia soție și prototipul Margaretei din faimosul său roman despre Yeshua și despre diavol – Mihail Afanasievici Bulgakov vorbește despre anul 1929 ca despre „anul catastrofei" sale personale. (De altfel, 1929 e și anul în care sporește cultul cvasimistic al lui Stalin.) Mai precis, această dată constituie începutul unui dezastru biografic, care, în decursul ultimului deceniu din viața scriitorului (anii '30-'40), se va amplifica mereu, în cercuri concentrice, invadându-i și pulverizându-i întreaga existență. Din acest moment, M.A. Bulgakov nu va mai reuși să-și vadă nicio operă publicată, iar în domeniul activității dramatice va merge din eșec în eșec, cenzura sovietică țintindu-l, fără cruțare, în mai multe rânduri. El este, în primul rând, nu atât victima oficialităților, cât a Asociației Ruse a Scriitorilor Proletari (RAPP), care, cu o ură înverșunată, îl denunță continuu ca scriitor de dreapta și reacționar. Aura neagră a acestui verdict va persista deasupra capului său până la moarte.

Într-o epocă a terorii, sub spectrul arestării, al lagărelor siberiene ori, pur și simplu, al împușcării, M.A. Bulgakov încearcă, cu îndrăzneala deznădejdii, să frâneze dezagregarea sa umană și artistică. Astfel, în iulie 1929 el îi adresează lui Stalin o petiție, din care reiese limpede dezechilibrul psihic al creatorului cu existența amenințată: „... forțele mele sunt sfărâmate, nu mai am curajul să trăiesc într-o atmosferă de hăituială continuă, știu de-acum că în U.R.S.S. mi-e interzis să-mi public cărțile sau să mi se joace piesele; nervii îmi sunt zdruncinați...". Urmează, apoi, scrisoarea trimisă guvernului sovietic (implicit și lui Stalin), din 28 martie 1930, devenită celebră atât pentru că e un model al disidenței asumate, cât și pentru efectele ei neașteptate. Dintru început, Bulgakov șochează prin directețea tonului de creator care nu acceptă compromisul, circumscriindu-și, în tușe categorice, un portret literar care, simultan, reprezintă și unul politic. În rezumat, el este un artist fără viitor, căci „în U.R.S.S.

orice scriitor satiric lezează regimul sovietic”, fiind etichetat automat drept „trădător”, „dușman albgardist” etc. Bulgakov nu se teme însă să-și declare răspicat identitatea, adăugând precizări pline de risc: „Sunt un *scriitor mistic”* [s. n.], ale cărui „culori sumbre și mistice”, apocaliptice, reliefează „nenumăratele monstruozități ale cotidianului nostru”, precum și „trăsăturile îngrozitoare ale poporului meu”. În consecință, este aici și un om sfârșit, și un artist sfârșit, care, în mod logic, cere guvernului sovietic și, în fond, lui Stalin însuși, să aibă generozitatea „de a acorda libertatea [de a pleca] unui scriitor care nu poate avea nicio utilitate în țara lui; acest scriitor sunt eu”. Romanul *Maestrul și Margareta* nu poate fi înțeles cu adevărat, în geneza, ca și în substanța lui, dacă facem abstracție de scrisoarea din 28 martie 1930, de cauzele ce au provocat-o ori de efectele pe care aceasta le-a declanșat în psihicul creatorului. Scrisoarea a devenit celebră și datorită epilogului ei neașteptat într-o conjunctură cu totul specială. Douăzeci și una de zile după expedierea scrisorii, pe 18 aprilie 1930, tocmai în Vinerea Mare a Săptămânii Patimilor, Bulgakov primește un telefon care îl va marca psihic pentru totdeauna, tocmai pentru că, în cursul convorbirii, Stalin îi spune că „ar trebui să ne întâlnim să stăm de vorbă”.

Decizia dictatorului de a-i telefona lui Bulgakov este, cu siguranță, declanșată și de o conjunctură tragică anterioară, care a constituit un dezastru pentru triumfalismul afișat de regimul sovietic. În lunea din Săptămâna Patimilor se frânge, prin sinucidere, portdrapelul Revoluției, Maiakovski.

Înmormântarea poetului, la care participă și autorul recentei scrisori către Stalin, are loc pe 17 aprilie, iar pe 18 aprilie Bulgakov primește telefonul respectiv. Mi se pare absolut clar că, în memoria lui Bulgakov, cele două date s-au fixat ca niște engrame pe creier, ele reapărând în *Maestrul și Margareta.* Așa se explică, cred eu, de ce în „casa suferinței” Maestrul va sta în rezerva 118, iar Ivan Bezdomnîi, care la începutul romanului are o alură și înveșmântare futurist-proletară, tipic maiakovskiană, la numărul 117. E foarte probabil că telefonul dat de Stalin i-a salvat viața (scăpându-l de deportare și lichidare), dar asta nu l-a scutit, totuși, pe Bulgakov, de multele chinuri și tracasări ulterioare.

Dându-i acel neașteptat telefon, Stalin i-a insinuat muritorului de foame: „Faceți din nou o cerere. Am impresia că de data asta

o vor aproba.” Și cererea – fapt „miraculos”, nu-i așa? – a fost acceptată, iar scriitorul, angajat ca asistent de regie la Teatrul de Artă. Măcar una din dorințele lui Bulgakov s-a împlinit ca prin farmec. „Curată vrăjitorie”, căci „magul” bolșevic poate face, din capriciu, binele. Dar convorbirea telefonică are, pe termen lung, altă miză: îl face pe Bulgakov să *viseze* la o viitoare întâlnire, cu o discuție față în față, după care s-ar putea să fie lăsat să-și scrie în liniște opera. Timp de un deceniu de aici încolo, până la moartea sa în 1940, creatorul a supraviețuit sperând, în ciuda evidențelor contrare, că această întâlnire va avea loc.

Conform definiției clasice a magiei, așa cum ne-a dat-o Bronislaw Malinovski, ea constituie o tehnică și o activitate-substitut, prin care omul – aflat într-un moment acut de criză existențială ori într-o situație-limită – își concretizează ritualic și simbolic, printr-o satisfacere imaginară, o *dorință* altfel nesatisfăcută de realitate. Încercând cu disperare să facă pactul cu „magul” bolșevic, Bulgakov urmărește să-și materializeze dorința lui esențială de a se împlini ca artist chiar în cadrele realității și în ciuda adversității acesteia, a conjuncturii istorice total nefavorabile. În condițiile date, natura scriitorului este profund și inevitabil tranzacțională. Dar, cum pactul nu se realizează, impulsul satisfacerii acestei dorințe a creatorului de a triumfa asupra realității avansează înspre imaginarul pur, cristalizându-se, în plan psihic, în reverie, iar în plan estetic, în ficțiune. Rodul lor deplin este romanul *Maestrul și Margareta.* În zona decantării ficționale, „magiei bolșevice” i se substituie magia neagră, iar „magului” bolșevic, magul negru. Magul negru capătă însă un sens opus „magului” bolșevic. Woland se substituie lui Stalin și acționează spre binele scriitorului, dinamitând, totodată, sistemul opresiv. Scriitorul i-a cerut lui Stalin să-i facă dreptate, dar acesta tace, lăsându-l pe mâna cenzorilor. Și atunci, fantasmal-compensator, vine „domnul Diavol”, care face ceea ce Stalin n-a făcut. Și o face, practic, împotriva lui Stalin și a lumii pe care acesta o patronează. Deloc întâmplător, preocupările demonologice ale lui Bulgakov se intensifică tocmai în timpul când se configurează catastrofa lui existențial-artistică. Pactul artistului cu diavolul are un sens special la Bulgakov: e unul cu transcendentul (chiar dacă este încheiat cu partea lui întunecată). Astfel, prima variantă a romanului despre diavol – purtând printre alte posibile titluri pe acela de *Consultantul cu copite* – datează din 1928-1929, fiind

aruncată în foc, de teama percheziţiilor, în 1930. Tot din 1929 datează fantezistele însemnări scrise *Prietenei de taină,* unde scriitorul sinucigaş e salvat de magica apariţie a diavolului-editor, care, cu o rapiditate hoffmannescă, poate concretiza publicarea cărţilor nepublicabile. Şi iarăşi deloc întâmplător, Bulgakov îşi reia munca la romanul despre diavol în 1932, adică tocmai atunci când ideea întâlnirii irealizabile cu Stalin s-a instalat, în psihicul său, ca o obsesie cu caracter halucinatoriu, nevrotic. În scrierea, revizuirea şi perfecţionarea continuă (întreruptă doar de moartea scriitorului) a romanului *Maestrul şi Margareta,* Bulgakov se implică trup şi suflet, nu numai estetic, ci şi cathartic, găsindu-şi în activitatea creatoare o satisfacere compensatoare a dorinţei sale nesatisfăcute în realitate. E de revelat acum că Woland şi suita lui demonică nu numai că îl salvează, în ultimă instanţă, pe maestru (*alter ego* neliniştit al lui Bulgakov), ci, în primul rând, îşi exercită rolul punitiv asupra culturnicilor şi a literaţilor imorali. Cei care sunt drastic pedepsiţi, cei care suferă cel mai tare, cei care sunt batjocoriţi cat mai crunt sunt, simptomatic, tocmai scriitorii şi criticii realist-socialişti, duşmani înverşunaţi nu numai ai maestrului, ci şi ai lui Bulgakov (Berlioz, Bezdomnîi, Latunski, Riuhin) sau paraziţi şi impostori ce mişună pe teritoriul culturii (Lihodeev, Arkadi Apollonovici, Rimski, Bengalski, Varionuha etc.). În acelaşi sens, unui tratament special sunt supuse instituţii precum Casa Griboedov sau Teatrul de Varietăţi.

Iată de ce merită o atenţie sporită analiza compoziţiei pe care o are suita drăcească a lui Woland. Numele lui Woland, „neamţul ţicnit”, de pildă, îşi are sursa în versul 4023 din *Faust*-ul goetheean: *„Platz! Junker Voland kommt. Platz!”* („Faceţi loc! Vine domnul Diavol! Faceţi loc!”). Iar substantivul german, de sorginte medievală, *voland* sau *vâlant* înseamnă „spirit rău” şi „drac”, iar ca determinant: „duşmănos, răuvoitor, pocit, ursuz, morocănos”. Apoi Woland ţine în mână un baston cu o măciulie ce întruchipează un cap de pudel (alt însemn goetheean, prevestind apariţia diavolului); la gât îi atârnă de un lănţişor scarabeul sacru, simbol psihopomp, căci, în calitate de „necromant”, diavolul este, în roman, călăuza morţilor; iar tabachera lui uriaşă, din aur masiv, are pe capac un triunghi din diamante, emblema lui Dumnezeu, căci diavolul apare aici, în primul rând, ca trimisul şi colaboratorul său principal. El este „magul negru”, a cărui privire insolită, prin ochii de culori

diferite, este o marcă a originii sale divine. „Pe scurt, un străin”, concluzie ce corespunde intenționat versului 2896 al lui Goethe despre Mefisto: *„Es ist ein fremder Herr”.*

Primul membru al suitei diavolești, Azazello, e un ins mic, „dar nemaipomenit de lat în umeri”, sugerând forța atletică, deoarece, etimologic, numele său reflectă „Forța lui Dumnezeu” sau pe „Dumnezeu cel puternic”. Îmbrăcat kitsch, cu melon pe cap, cu un costum în dungi de bună calitate, dar cu o cravată țipătoare la gât, el are caracteristici bizare: un clonț uriaș îi iese din gură, iar la buzunarul de la reverul hainei poartă de obicei „un os de găină”. Aceasta pentru că el este geamăn cu Zazelo, „demon care roade oase”, al cărui nume vechi e, ne spun demonografii, Eurinom, monstru cu dinții lungi și principe al morții (Azazello e mesagerul ei pe lângă Maestru și Margareta). În *Apocalipsul lui Avram* este identificat cu focul, pe care îl poartă cu sine, de aceea în roman e numit pur și simplu „roșcatul”, căci are „părul roșu ca para focului”; înainte de a dispărea din Moscova împreună cu cei doi amanți, dă foc subsolului din Arbat. Când în finalul cărții cad măștile și travestirile de carnaval apocaliptic, Azazello apare exact ceea ce este: „un demon al deserturilor aride, demon-ucigaș”, adică așa cum îl semnalează *Leviticul* (16, 5 și urm.).

În schimb, Behemoth e „un motan uriaș […] rotofei ca un purcel, negru ca un corb sau ca funinginea și cu luxuriante mustăți de cavalerist”, cu privirea tare „blajină” (după cum s-a văzut!), care își scoate, în toate ocaziile, șapca din cap, pentru a-i fi admirată căpățâna rotundă, năpădită de un păr des, „semănând grozav a blană de pisică”. E un bufon năstrușnic, numit de aceea de Woland și „blestematul Hans”, adică Hanswurst, saltimbanc caraghios din teatrul de bâlci popular. În ebraică înseamnă „animalul” și reprezintă forța terifiantă și invulnerabilă (evocată ca atare în *Iov,* 40, 15), fiind identificat, pe rând, cu elefantul, bivolul și hipopotamul (ultima sugestie prezentă de altfel și la Bulgakov: „mătăhălos ca un hipopotam”). La Curtea infernală, Behemoth e marele paharnic. Din *Dicționarul infernal* al lui Collin de Plancy aflăm că motanul de-o mărime înspăimântătoare din invocațiile (falsificate) ale catharilor e însuși diavolul.

Din suita lui Woland se singularizează Koroviev, în primul rând datorită numelui său rusesc, recent și plebeu. Așa că din văzduh se înfiripă „un ins străveziu, cu înfățișare nespus de stranie. O

caschetă minusculă de jocheu pe capul minuscul, un veston în carouri, scurt, strâmt, aerian și el… Individul, cam de un stânjen, dar neverosimil de sfrijit, arbora, vă rog să rețineți, o mină vădit zeflemitoare". Poartă „mustăcioare ca niște pene de găină", fapt ce, în folclorul demonologic răsăritean, este, pe de o parte, semn drăcesc (căci „găina neagră e a dracului"), pe de alta, indiciul unui strigoi sau vârtecuș, întrucât după moarte sufletul păcătosului – și Koroviev, cum vom afla în final, e un păcătos – „iese și se duce într-o găină". Ioan Petru Culianu, care el însuși s-a ocupat de detectarea diverselor surse demonologice ale romanului, ne spune că personajul Koroviev ar fi neidentificabil. Ceea ce este, cred, inexact. Căci atunci când nu e numit nici Koroviev, nici Fagot, e semnalat drept Cadrilatul, datorită hainei cu desene în formă de carouri și a pantalonilor cadrilați prea scurți, ce lasă să i se vadă „ciorapii albi, jegoși" și pantofii roșcați și scâlciați. Or, la Curtea infernală, există tocmai un prinț Caro, cu alte cuvinte „deșiratul în carouri", invocat miercurea și vinerea în litanii de sabat. Prințul Caro este mesagerul știrilor funeste, groaznice, și al prezicerilor de rău augur. Bulgakov are, evident, cunoștință de acest lucru, dovadă stând debutul romanului: primul semn transcendent și malefic ce i se face, în Patriarșie prudî, lui Berlioz, se înfiripă în silueta batjocoritoare a lui Koroviev. Histrion înnăscut, vârtecușul joacă tot felul de roluri, improvizează cu ușurință, înscenând tot felul de situații, în care îi implică și pe alții, declanșând finaluri de mare efect teatral, adică „adevărate babilonii" și dezastre grandioase. Actor, animator de varietăți cu iz demonic, Koroviev amintește de Kobal, directorul general al farselor și spectacolelor infernale, patron al comedianților.

Sfârșitul romanului ne rezervă o mare surpriză: „fostul dirijor de cor bisericesc", cunoscut sub numele de Koroviev-Fagot, se metamorfozează într-un „cavaler drapat în violet". Când cad decorurile de carnaval terestru, Azazello și Behemoth nu mai ascund niciun mister, apar în adevărata lor înfățișare: primul, ca demon al pustiei, al doilea, ca demon-paj. Identitatea lui Koroviev rămâne însă învăluită: „numai dracu' știe cine era în realitate", căci dă jos o mască, aceea histrionică, și, în loc de față, răsare o altă mască, gravă. A lepădat veșmintele pehlivănești, pestrițe, și-a rămas într-o înveșmântare violetă, simbolică deci, întrucât aceasta-i culoarea eristică din timpul Patimilor, așadar culoarea martirului. Dar violetul semnifică,

totodată, „misterul nevăzut al reîncarnării”, al metamorfozei, fiind și culoarea secretului. Ținând, totodată, seama de exclamația lui Bulgakov: „În mine s-a instalat un diavol”, care ar fi, așadar, secretul lui Koroviev?

Pentru anchetatorii nemaipomenitelor întâmplări moscovite, Koroviev trece drept motorul ascuns și inspiratorul peripețiilor. El ocupă o zonă maximă de acțiune, fiind de-a dreptul aiuritor prin vivacitate: se răsucește mereu ca un șarpe, gesticulează, cu însuflețiri bruște, ca o marionetă dezarticulată, flutură din mâini „asemenea unei mori de vânt”, face cu ochiul hoțește. Pe scurt: „un măscărici neobrăzat”. Un actor care mistifică fără încetare și un mistificator care joacă toate rolurile ca un actor polivalent. Și în același timp susține sus și tare că este translator, cântăreț cu „o voce de tenor dogită” și fost dirijor. N-ar fi deloc neinstructiv dacă ne-am reîntoarce, pentru moment, la Bulgakov însuși, știind că în operă transpar, desfigurate și contorsionate, o mulțime de trăsături caracteristice ale artistului. Astfel, din absolut toate amintirile celor care l-au cunoscut iese la iveală, în primul rând, uluitorul său talent histrionic, Bulgakov fiind – asemenea lui Caragiale – un actor înnăscut, cu posibilități nelimitate de a imita și mima diverse tipuri reale sau de a inventa și juca personaje grotești sau de a improviza scene cotidiene în care își implică cunoștințele și prietenii.

În evocările lui Serghei Ermolinski despre „veselul mistificator” Bulgakov se află, cred, pasajul-cheie care ne poate deconspira secretul lui Koroviev. Lucrând la librete de operă, ne informează Ermolinski, scriitorul se pasiona în așa măsură, încât „își imagina că e *compozitor, cântăreț* și *dirijor”* [s. n.]. Or, ultimele două meserii și le revendică, emfatic, tocmai Koroviev! Se înțelege de ce scriitorul era fascinat de Hoffmann, regăsindu-se în procedeele și personajele acestuia: și Koroviev, și Bulgakov au un comportament curat hoffmannesc, prin vinele lor curge același „sânge muzical” ca și prin cele ale capelmaistrului nebun Johannes Kreisler, revelând stări de spirit extravagante și izbucniri violent batjocoritoare. Bulgakov a fost, o vreme, nu numai regizor, ci chiar și actor profesionist, remarcat de Stanislavski (ceea ce spune totul). Dar el era pasionat și de operă, avea o excelentă voce de bariton și visa, în tinerețe, să ajungă cântăreț: când își dă demisia de la Teatrul de Artă, primește, mai întâi, oferta de a fi angajat ca tenor la Bolșoi Teatr. Apoi, Koroviev își mai atribuie o profesiune, aceea de translator;

dar asta e chiar în tradiția familiei bulgakoviene: tatăl e un poliglot, iar fiul îi moștenește talentul, exersat chiar și în ultimele luni de viață. În fine, să ne oprim și la obiectul cel mai caracteristic, etalat cu ostentație de Cadrilat: *pince-nez*-ul, schimbat, în noaptea valpurgică, cu un monoclu. Până și în privința aceasta există o corespondență biografică. Chiar Bulgakov povestește că, tânăr fiind, pentru a șoca derizoriul mediu literar, intra prin redacții în costum (lucru rar în epocă), cu papion cu picățele, scoțând din jiletcă un ceas muzical ce intona o melodie cu iz religios și țintuind prin monoclu proletarii stupefiați, care exclamau: „Ăsta nu-i de-al nostru!”

Aliajul romanului *Maestrul și Margareta* e obținut prin topirea laolaltă a realității biografice și a fantasmării prozastice. Dându-și jos masca de bufon, fostul Koroviev își arată fața mohorâtă, de tip abstras din realitate, apatic, gândindu-se numai la ale sale. Dar însuși scriitorul avea acest comportament contrastant: când expansiv și histrionic, când taciturn, accesele teatrale de elan și entuziasm fiind urmate de căderea „într-un fel de prostrație”. Dublul său histrionic, reprezentant al magiei diavolești, are o activitate devastatoare: aplică în mod burlesc o justiție punitivă, iar pe de altă parte favorizează împlinirea dorințelor Maestrului și ale Margaretei. Koroviev e dublul său fantasmal, creat după o logică onirică, adică, așa cum ar spune Freud, conform reprezentării prin contrariu. Iar fantasma are exact aceeași intenționalitate ca și magia: înscenează o dorință și, satisfăcând-o, alină o traumă dureroasă, devenind, totodată, și un corectiv al realității nesatisfăcătoare. Ficțiunea artistică – văzută dinspre autor, care pune la baza ei fragmente de istorie personală – are, intenșional, același scop ca și fantasma și magia. Or, dacă prin mijlocirea dublului său fantasmal Bulgakov vizează o satisfacere imaginară a dorințelor sale, atunci tot romanul – care dezvoltă și alte elemente biografice prin intermediul maestrului – constituie, în esență, o mare *ficțiune de compensare,* construită pentru exorcizarea realității ostile și opusă ei. Bulgakov a fost, în primul rând, victima confraților săi, care au urmărit, cu ură, excluderea lui din viața literară. Faptul că literații sunt cei care suferă cel mai cumplit de pe urma vizitei diavolești, iar Casa Griboedov se transformă în cenușă denotă profilul simptomatic de ficțiune de compensare, complet transfigurată, pe care îl are romanul.

II

Începând din 1928, Bulgakov a lucrat doisprezece ani la această carte și doar moartea i-a întrerupt travaliul perfecționist de tip kafkian, datorită căruia au ieșit opt variante ale romanului. În 1930, de teama poliției politice, aruncă în foc prima variantă, *Consultantul cu copite.* Din toamna lui 1932 reîncepe din plin redactarea. În 1933, îngrijorat din cauza arestării lui Nikolai Erdman, tânărul său prieten, arde o parte din manuscris. Între 1932 și 1936 intensifică dimensiunea autobiografică, prin configurarea maestrului și a prietenei sale. Din 1938 rescrie iarăși cartea, o dactilografiază și, totodată, o revizuiește, o completează, îi perfecționează construcția, îi multiplică semnificațiile, adăugând fraze emblematice. La 1 martie 1938 se fixează asupra titlului *Maestrul și Margareta.* Se încurajează continuu, notând și exclamând pe marginea manuscrisului sau în scrisori: „Trebuie să termin cu orice preț romanul! Acum! Acum!" sau „Doamne, ajută-mă să-mi termin romanul!" sau „Totul e de-acum cumpănit, totul este limpede". La 14 mai 1939, în plin lucru la piesa despre tânărul Stalin, îi dă Maestrului sentința: „El n-a meritat lumina, el a meritat liniștea." La mijlocul lunii februarie 1940, muribund, continuă să corecteze, iar Elena Sergheevna transcrie pe curat.

Rescris la nesfârșit, împânzit de date autobiografice, de sugestii livrești, demonologice, religioase, ezoterice, cu o arhitectură simbolică, romanul dă, totuși, impresia irezistibilă că a fost scris dintr-o suflare, păcălind cititorul, care se lasă dus de iureșul îndrăcit al întâmplărilor din Moscova anilor '30, fără să-și dea seama de toate profunzimile de subsol ale textului. Acesta este paradoxul fericit al cărții, care procură cititorului o lectură pasionantă, aiuritoare, iar pentru cititorul din Est, trecut prin experiența totalitară, și o lectură cathartică.

La recitire, încep să transpară nivelurile suprapuse de semnificații, jocurile simbolice ale cifrelor, corespondențele dintre cele două romane, care ies, asemenea unor cutii, unul din altul. Abia apucăm să ne acomodăm cu atmosfera romanului despre Woland și suita sa, în vizită la Moscova, că și suntem împinși într-o cu totul altfel de lectură, privitoare la întâlnirea dintre Yeshua și Pilat din ziua a paisprezecea a lunii Nisan (3 aprilie). Prima relatare a acestei întâlniri o primim, odată cu M.A.

Berlioz și Ivan Bezdomnîi, de la Woland, care este un martor: „Am asistat personal la toate astea”, declară diavolul, făcând, prin formulare, și o subtilă trimitere la sintagma identică folosită de narator în debutul *Demonilor* dostoievskieni. Woland e un martor avizat, întrucât e un soi de „istoric” (căci și acela reînvie timpul mort). De reținut că, după ce Woland își încheie relatarea, Bezdomnîi are senzația că tocmai a ieșit dintr-un vis: „Poetul își trecu palma peste față, ca omul abia trezit din somn... poate că nici nu povestea el, ci am adormit pur și simplu, și toate astea le-am visat?” Faptul nu-i întâmplător: martorului îi urmează acum visătorul. Chinuindu-se, într-o declarație către miliție, să-și rememoreze întâlnirea cu Woland, Bezdomnîi, epuizat, adoarme și visează supliciul: „... Ivan văzu în vis cum soarele sta să se prăvale peste Muntele Pleșuv” ș.a.m.d. După ce suportă șocul transcendenței, Ivan Bezdomnîi, fostul scriitoraș ignar, se transformă el însuși, cum aflăm în epilog, într-un istoric, chiar într-un „savant”, profesor-colaborator al Institutului de Istorie și Filozofie. El nu visează un vis personal, ci unul pe care Jung l-ar numi „vis mare”, adică arhetipal. Martorului și visătorului li se adaugă, în fine, cititorul implicit al romanului scris de maestru; e vorba de Margareta, care, după adormirea Maestrului, citește, din manuscris, capitolele *Cum a încercat procuratorul să-l salveze pe Iuda din Kiriath* și *Înmormântarea.* Autorul romanului despre Pilat și Yeshua are aceleași preocupări ca și Woland și Bezdomnîi, nefiind un scriitor profesionist, ci tot un istoric, care lucrează într-un muzeu moscovit. De aceea, între relatarea diavolului – martor metafizic –, visul arhetipal al lui Ivan și romanul Maestrului există o suprapunere perfectă. Ceea ce înseamnă că termenul de roman e oarecum impropriu, căci nici în al treilea caz nu avem de-a face, de fapt, cu o ficțiune personală, ci cu transcrierea hipnotică, sub impulsul parcă al harului divin, a desfășurării istoriei sacre. Maestrul e conștient, în timp ce scrie, că povestește „ceva ce nu văzuse, dar despre care știa, fără îndoială, că a fost, s-a întâmplat”. Aici se poate afla explicația esențială pentru faptul că Maestrul își pierde apoi și inspirația, și capacitatea de a mai scrie altceva. Falsul roman, coincizând total cu mărturia transcendentă și visul arhetipal, pare mai curând o *revelație,* una epicizată, ca o Proto-Evanghelie a celor patru Evanghelii canonice.

Ivan Bezdomnîi își recuză trecutul literar de versificator proletcultist, anunțându-și schimbarea la față: „Vreau să scriu

altceva”, la care Maestrul adaugă: „Scrie mai departe despre el”, făcându-l pe Ivan mandatarul său, căci: „Eu n-o să mai scriu despre el. Voi fi ocupat cu altceva.” Dar Ivan Bezdomnîi nu va scrie finalul, ci, tot la modul arhetipal, îl va visa. Maestrul – autorul romanului despre Pilat și Yeshua – își încheie opera cu o singură frază („Ești liber! Liber! El te așteaptă!”), ieșind însă din postura de scriitor și angajându-se ca protagonist real în istoria sacră, pe care o trăiește acum la modul actual, dar pe care o transcrie altcineva (adică acela ce se prezintă drept „prozatorul obiectiv” al cărții *Maestrul și Margareta).* Erou al primului roman și autor al celui de-al doilea, din clipa când rostește fraza respectivă, maestrul devine erou și în propriul roman. De fapt, din acel moment, cele două romane nu mai interferează doar, ci se topesc unul în altul, devenind un singur roman, infuzat de aură sacră. Căci ultima sintagmă a romanului Maestrului („... al cincilea procurator al Iudeei, cruntul cavaler Pontius Pilat”) este și ultima sintagmă a romanului *Maestrul și Margareta.*

Cine este, însă, autorul romanului *Maestrul și Margareta,* în care se află închis și romanul Maestrului? Cheia acestui autor se află aruncată, aparent neglijent, chiar înăuntrul cărții. Ivan Bezdomnîi încearcă să încropească darea de seamă referitoare la moartea cumplită a lui M.A. Berlioz, încurcându-se în amănunte și nereușind să găsească tonul potrivit și, mai ales, formularea adecvată de început: „... Ivan Nikolaevici se apucă să corijeze prima versiune, rezultând următoarele: «... cu M.A. Berlioz, ulterior răposat...». Dar nici această formulare nu-l satisfăcu. Fu nevoit să elaboreze o a treia variantă, care, însă, se dovedi chiar mai jalnică decât primele două: «... Berlioz, cel călcat de tramvai...», cu atât mai mult cu cât își vârâse coada și acel compozitor cu același nume, pe *care nu-l cunoștea nimeni* [s. n.], și Ivan Nikolaevici fu silit să adauge: «... nu compozitorul...»”. Cine este tizul lui Berlioz? Desigur – așa cum ne atrage atenția cel care se strecoară ca sufleor în relatarea lui Bezdomnîi – „nu compozitorul”, adică nu Hector Berlioz (autor al unor opere cu caracter faustic), ci „compozitorul acela neștiut de nimeni”, așadar cineva cu același prenume, Mihail, ca și Berlioz. De reținut, totodată, că inițialele lui Berlioz sunt M.A.B., adică exact inițialele lui Bulgakov: M.A.B. Nu e niciun dubiu, avem doi tizi: când, într-o discuție anterioară, Bezdomnîi îl întreabă pe medic: „Îl cunoașteți pe Berlioz?”, acesta replică imediat: „Cine... compozitorul?”, reieșind apoi că amândoi se referă la Hector

Berlioz, „compozitorul-tiz” știut de toată lumea; în al doilea caz însă, în gândurile lui Bezdomnîi se agață „acel compozitor-tiz neștiut de nimeni”, care, evident, este altcineva decât celebrul Hector Berlioz. Iar *compozitorul necunoscut* face parte din reveria esențială a lui Bulgakov: improvizând la pian, M.A.B. își înscenează imediat antrenamentul digital, închipuindu-și, cântând și cu vocea lui baritonală, că este compozitorul, dirijorul și interpretul unor opere muzicale imaginare. Bulgakov era obsedat de ideea că, trăind în conjuncturi neprielnice, existența lui literară a fost un eșec, iar într-un mod foarte ciudat în fantasmele sale se actualizează tocmai alte potențe nefructificate în viață: actoria, canto, compoziția muzicală. În rezumat, M.A.B. este vocea auctorială ce se numește, autoreferențial și autoironie, drept „prozatorul obiectiv” care își interpelează din când în când cititorul („Vino cu mine, cititorule!”), scriitorul mistic (redând încrezător „minciunile unor mistici”) și compozitorul neștiut de nimeni, cu o funcție ezoterică. Deoarece un asemenea „compozitor” reprezintă, în gnosticism, un fel de *maestru,* al cărui rol inițiatic în lume poate fi comparat cu o cheie muzicală, armonizând creația Marelui Muzician, în descendența creatorului prim, maestrul inițiat, creator secund, aranjează o temă muzicală preexistentă, originară.

„Compozitorul” necunoscut M.A. Bulgakov are, cum s-a văzut, în propria persoană, două naturi distincte, desprinse una de alta: prima, demonică, încarnată de Koroviev, a doua, de Maestru, ajuns și el în relație cu forțele de dincolo. Faptul acesta reliefează o simetrie într-un alt regim ontologic. Conform formulei Sinodului de la Calcedon, anticipată de Tertulian, în Isus coexistă două firi, una divină, cealaltă umană, neamestecate, dar unite, totuși, în mod indestructibil, într-o singură persoană. În romanul maestrului, viziunea este însă (aproape) eretică, cele două naturi ale lui Yeshua Ha-Nozri (adică „Nazariteanul”) părând neunite în aceeași persoană. Provenind parcă din sursele străvechiului hebionism, în timpul procesului și al răstignirii apare în mod izbitor numai natura umană a lui Yeshua (deși o clipă Pilat e cuprins de groaza contactului cu sacrul). În mod complementar, în coșmarul oniric al lui Pilat (părinte, din remușcare, al docetismului), răstignirea n-a avut loc cu adevărat, ceea ce sugerează că natura umană a lui Yeshua ar fi fost doar o fantasmă. De observat, de altfel, că, în romanul Maestrului, nu se vorbește deloc despre învierea lui Yeshua. În schimb, în celălalt

roman, despre vizita lui Woland în Moscova, asistăm la moartea Maestrului și a Margaretei și la învierea lor instantanee și reală (cu tot cu trupurile lor materiale, dispărute și ele din lumea sublunară).

Construcția simfonică a romanului, reflectată și de simbolismul numerologic, dă măsura „compozitorului" M.A.B. și atenuează viziunea lui eretică. Cartea are 32 de capitole, plus un epilog, deci 33, cifră mistică, semnalând vârsta simbolică a lui Christos în vremea Patimilor. Tot așa, 32 în simbolismul ezoteric înseamnă 3 + 2 = 5, număr eristic, căci cinci sunt rănile lui Isus răstignit, iar crucea însăși e semn pentagramatic. Apoi, 33 înseamnă și 3 + 3, adică 6, numărul omului, *mediator* între cer și pământ, integrând lumea extradivină în aceea divină, precum romanul despre Maestru se unește cu acela al Maestrului. Prin vocea lui se declanșează Cuvântul teogonic: „Ești liber! Liber! El te așteaptă!", și astfel Pilat și Yeshua se regăsesc pe drumul argintat al lunii. Sunt, deci, 32 de capitole, la care se adaugă un epilog, 1 fiind cifra lui El, Dumnezeul ebraic, sub semnul căruia se împletesc cele două lumi. Romanul despre Woland și despre dragostea Maestrului și a Margaretei conține 28 de capitole: aceasta e istoria profană. La ele se mai adaugă cele 4 capitole ale romanului despre Pilat și Yeshua, adică istoria sacră. Cifra 28 marchează sfârșitul unui ciclu, iar 29, începutul altui ciclu, în care soarta umană se desăvârșește în cadrele celei celeste. Cifra 4 este aceea a lui Dumnezeu (JHVH), echivalentă pătratului, ce reflectă, după Eliphas Levi, echilibrul perfect. De reținut în acest sens că Woland apare mai întâi în spațiul în care „clădirile înalte formau un *pătrat* [s. n.] în jurul lacului", iar ultima oară, pe o terasă moscovită, spada lui stă înfiptă între două lespezi, ce configurează, dublându-l, tot pătratul. Or, în romanul bulgakovian, diavolul este colaboratorul și mesagerul lui Dumnezeu.

Imobilul demonizat din Sadovaia nr. 302-bis conține, în localizarea lui birocratică, aceleași ambiguități sacrale: *„bis"* în ucraineană înseamnă diavol, iar 302 este 30 + 2, cei 32 de ani ai împărăției lui Anticrist de la sfârșitul lumii. Apoi, muncile dracilor durează aproximativ cinci zile: sosesc la Moscova miercuri în amurg și pleacă sâmbătă, tot în amurg, dar misiunea lor se încheie abia duminică în zori. Și aici Bulgakov se arată extraordinar de precis: apariția diavolilor miercurea nu este deloc arbitrară, căci tocmai această zi e unanim socotită a fi ziua

căderii îngerilor răzvrătiți, ziua în care din îngeri luminoși s-au făcut draci întunecați; prin extensie, miercurea e ziua „mustrării aspre”, a momentului punitiv simbolic, fapt de care află, într-un chip cumplit, și Berlioz, și Bezdomnîi; și tot prin extensie, e ziua tradițională în care dracii se trezesc din amorțire și sunt buni de muncă. Sâmbătă seara diavolii sunt obligați să părăsească lumea sublunară. Dar această zi, când se decide soarta Maestrului și a Margaretei, are, în mistica răsăriteană, un sens aparte, bine cunoscut lui Bulgakov. „Sâmbăta este oprirea deplină a lucrărilor patimilor și încetarea totală a mișcării minții spre cele create”, cum spune Maxim Mărturisitorul; omul urcă, în această zi, în alt nivel ontologic, trecând la „odihna contemplației cunoscătoare”. În roman, sentința eristică „El n-a meritat lumina, el a meritat liniștea”, curățată de impuritățile biografice inerente scriitorului – care, zbuciumat, și-a dorit el însuși „liniștea absolută” – e încărcată de mister. De-ar fi să-l risipesc puțin, aș spune, mai întâi, că verdictul acesta nu este atât de contrastiv pe cât pare, că el este, de fapt, mai mult epigramatic. Apoi, că e vorba, aici, de o recompensă maximă: golită de neliniști pământene, mintea maestrului se liniștește, intrând, cum spune un alt mistic, în „Ierusalimul mental”.

Evenimente, personaje, obiecte, plante, păsări, animale, diverse fantasme etc. din romanul bulgakovian constituie simboluri anticipative pentru alte întâmplări, personaje, viziuni ce urmează sau se dezvoltă ulterior. Se poate deci spune că *Maestrul și Margareta* este un mare roman figural, căruia i se potrivește o descifrare figurală. Viziunea sau interpretarea figurală stabilește între două fapte, evenimente sau persoane o conexiune în care prima dintre ființe sau întâmplări nu se semnifică numai pe sine, ci o semnifică și pe alta, în vreme ce aceasta din urmă o conține și o împlinește și pe prima. Figura este, deci, o *praefiguratio,* apărând constant în interpretările biblice ale părinților bisericii. Exemplul clasic: Moise este figura lui Isus. Tot așa, aici balul de la Casa Griboedov prefigurează balul Satanei; M.A. Berlioz încheagă în chip sângeros figura lui Hector Berlioz, căci compozitorul francez a avut o stranie obsesie a capului retezat (fapt ilustrat în partea a patra a *Simfoniei fantastice)* și a craniului ca bol culinar și cupă pentru vinul de Rin; Margareta cea îndurerată o prefigurează pe *Mater dolorosa,* pe Madonna (Woland i se adresează, în rusește, cu apelativul „maia *donna”);* Koroviev și Maestrul se detașează pentru a figura

dubla natură a autorului, Yeshua e figura Maestrului, iar acesta, figura primului, căci Maestrul apare numai în capitolul 13, iar această cifră marchează momentul luării de pe cruce din secvențele patimilor etc. În fine, neîntâmplător, șeful clinicii unde se ascunde Maestrul se numește Stravinski. Acolo, în azil, Maestrul iese din timp, supraviețuind ca un mort viu, precum eroul basmului faustic al lui Afanasiev, așa cum a fost dramatizat muzical de Stravinski și Ramuz în cunoscuta *Poveste a soldatului.*

Maestrul și Margareta este un roman despre coborârea și revărsarea sacrului peste lume. Absolut toate personajele, fie cele din istoria profană, fie cele din istoria sacră a cărții, inclusiv Yeshua, resimt acut acest impact, pe diverse trepte ale percepției, de la „ghimpele neliniștii" la „frică cumplită" și de aici la „fiorul de gheață" al groazei. Senzația aceasta insolită apare brusc și aparent nemotivat încă din primele pasaje ale cărții: înainte de a avea vedenia lui Koroviev și de a apărea Woland, pe Berlioz îl cuprinde „așa din senin, o spaimă atât de puternică, încât îi veni să fugă din preajma lacurilor mâncând pământul". Sacrul se manifestă în lume, ne avertizează teoreticianul său, Rudolf Otto, ca un fel de „cu totul Altul" decât noi, de aceea, cum îl vede pe Woland, Berlioz conchide pe loc: „un străin", un „om de pe alte meleaguri". Tot la Rudolf Otto aflăm și cheia metafizică a fricii care traversează lumea bulgakoviană, în versetul biblic prevestitor din *Exodul* (23, 27): „Voi trimite groaza Mea înaintea ta...". Magul alb Yeshua îl complinește pe „Dumnezeul negru", care, singur, se înrudește cu Woland, magul negru, căci, dacă ultimii doi produc neliniște, primul ne dă liniștea (v. *Matei* 11,28). Dar sacrul bulgakovian, pigmentat fiind de giumbușlucurile pline de cruzime ale suitei lui Woland, ne dă și o impresie familiar-nefamiliară, adică acea neliniștitoare stranietate, care, după Freud, este specificul diavolului. Și pe toate acestea le însoțește, apocaliptic, norul gros și des, cu pântecele negru și cu reflexe luminoase, stând amenințător deasupra Ierusalimului și a Moscovei, ca în timpul acela de început peste Muntele Sinai. Nu e numai norul în care se învăluie Domnul venind, în *Exodul,* către Moise, ci și norul străluminos al lui Dionisie Areopagitul și al lui Grigore din Nysa. În visul ultim, Ivan Bezdomnîi vede „nefireasca lumină grea ce se prelinge pe pământ dintr-un nor în fierbere, ca în vintrele unei catastrofe universale", și anunță Judecata de Apoi.

Ion Vartic